

Bacal Petru, doctor în geografie, conferențiar universitar, Șef al Laboratorului „Impact Ecologic și Reglementări de Mediu” din cadrul Institutului de Ecologie și Geografie. Este născut la 31 august 1971 în s. Sălcuța, raionul Căușeni. Absolvent al Facultății de Geografie și Biologie a Universității Pedagogice de Stat din Tiraspol, promoția 1994. Este autor a peste 170 de lucrări științifice și metodicodidactice în domeniul geografiei, protecției mediului, și turismului. În prezent, este titularul cursurilor de licență „*Geografia resurselor naturale*”, „*Geografia turismului*”, „*Auditul Ecologic*”, cursurilor de master „*Economia mediului*”, „*Sisteme fiscale ecologice*”, „*Politici de dezvoltare regională și rurală*”, „*Ecologie și politici ecologice*”, coordonator a 6 teze de doctor, membru al comitetelor și consiliilor științifice.

În prezenta monografie este realizat un studiu complex al implementării mecanismului economic de protecție a mediului în Republica Moldova. Originalitatea studiului derivă din caracterul interdisciplinar al subiectului de cercetare: abordarea geografică și ecologică a gestionării economice a utilizării resurselor naturale și a impactului asupra mediului. Lucrarea prezintă o sinteză a studiilor analitice recente ale autorului, realizate în scopul reformării mecanismului economic de protecție a mediului și ajustării instrumentelor acestuia la condițiile economice și ecologice actuale, precum și la strategiile sectoriale în acest domeniu.

UNIVERSITATEA ”D. CANTEMIR”
INSTITUTUL DE ECOLOGIE ȘI GEOGRAFIE

MECANISMUL ECONOMIC DE PROTECȚIE A MEDIULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA. ABORDARE GEOGRAFICĂ ȘI ECOLOGICĂ

BACAL PETRU

UNIVERSITATEA "D. CANTEMIR"
INSTITUTUL DE ECOLOGIE ȘI GEOGRAFIE

BACAL PETRU

MECANISMUL ECONOMIC DE PROTECȚIE A MEDIULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA.
ABORDARE GEOGRAFICĂ ȘI ECOLOGICĂ

CHIȘINĂU 2018

CZU: 504.06(478)

B 12

Monografia a fost aprobată pentru publicare la Ședința Senatului Universității Academiei de Științe (D. Cantemir) din 22 decembrie (Hotărârea nr. 3/4.2 din 22.12.2017) și la Ședința Consiliului Științific al Institutului de Ecologie și Geografie din 22 iunie 2018 (proces verbal nr. 5 din 22.06.2018).

Referenții: **Arcadie Capcelea** – dr. în geografie, dr. habilitat în ecologie, specialist în probleme de mediu, Banca Mondială

Eugenia Feuraș- prof. univ., dr. hab în economie, Academia de Studii Economice din Moldova

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții:

Bacal, Petru.

Mecanismul economic de protecție a mediului în Republica Moldova. Abordare geografică și ecologică / Petru Bacal ; Univ. "D. Cantemir", Inst. de Ecologie și Geografie. – Chișinău : S. n., 2018 (Tipogr. "Biotehdesign"). – 296 p. : fig. color, tab. Bibliogr.: p. 236-241 (186 tit.). – Referințe bibliogr. în subsol. – 50 ex.

ISBN 978-9975-108-50-8.

Autor:
© dr. **Petru Bacal**,

ISBN 978-9975-108-50-8.

Cuprins:

Cuprins-----	3
Lista abrevierilor-----	5
Introducere-----	6
1. Aspectele generale ale implementării mecanismului economic de protecție a mediului ----	8
1.1 Baza metodologică și informațională a studiului-----	8
1.2 Conținutul și obiectivele implementării mecanismului economic de protecție a mediului -----	12
1.3 Tipologia taxelor de mediu și experiența internațională în implementarea acestora -----	14
1.4 Sistemul taxelor de mediu în Republica Moldova-----	20
1.5 Esența și direcțiile reformei fiscale de mediu-----	23
2. Subvențiile de mediu -----	25
2.1 Experiența internațională în domeniul subvenționării ecologice-----	25
2.2 Cadrul general și direcțiile principale ale subvențiilor de mediu în Republica Moldova-----	29
2.3 Subvențiile de mediu alocare de FEN-----	47
2.4 Proiectele de mediu aprobate de ADR-----	58
3. Taxele pentru utilizarea resurselor naturale-----	64
3.1 Aspecte teoretice ale implementării taxelor pentru utilizare resurselor naturale-----	64
3.2 Cadrul general de implementare a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale în RM-----	66
3.3 Taxele pentru utilizarea resurselor funciare-----	70
3.4 Taxele pentru folosirea subsolului-----	76
3.5 Taxele pentru consumul apei-----	82
3.6 Taxele pentru utilizarea resurselor biologice-----	87
3.7 Concluzii și recomandări generale de reformare a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale---	93
4. Plățile pentru poluarea mediului-----	96
4.1 Aspecte teoretice și generale ale implementării plăților pentru poluarea mediului -----	96
4.2 Rolul componentelor ecologice și geografice în metodologia de calcul a plăților pentru poluare	102
4.3 Plățile pentru emisiile de poluanți provenite de la sursele staționare-----	105
4.4 Plățile pentru poluarea apelor-----	149
4.5 Plata pentru depozitarea deșeurilor de producție-----	156
4.6 Taxele pentru produsele poluante-----	158
4.7 Probleme și recomandări de reformare a plăților pentru poluarea mediului-----	165
5. Tarifele pentru serviciile de aprovizionare cu apă și sanitație-----	175
5.1 Metodologia de calcul a tarifelor pentru aprovizionarea cu apă și sanitație-----	175
5.2 Tarifele pentru aprovizionarea cu apă-----	179
5.3 Tarifele pentru prestarea serviciilor de canalizare și epurare a apelor reziduale-----	183

5.4 Analiza raportului dintre tarifele și costurile serviciilor de aprovizionare cu apă și sanitație-----	188
5.5 Concluzii și recomandări de reformare a tarifelor pentru aprovizionare cu apă și sanitație-----	189
6. Sancțiunile administrative (contravenționale) pentru încălcarea legislației de mediu-----	191
6.1 Cadrul general de aplicare a sancțiunilor contravenționale în domeniul mediului-----	191
6.2 Sancțiunile contravenționale cu privire la resursele funciare -----	196
6.3 Amenzile pentru încălcarea legislației funciare și a legislației cu privire la subsol-----	202
6.4 Sancțiunile contravenționale în domeniul deșeurilor-----	205
6.5 Amenzile pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a resurselor de apă-----	209
6.6 Amenzile pentru încălcarea legislației de protecție a aerului atmosferic-----	213
6.7 Sancțiunile contravenționale pentru încălcarea legislației de folosință a resurselor biologice----	216
7. Mecanismul de evaluare și de recuperare a prejudiciilor ecologice-----	225
7.1 Evaluarea și compensarea prejudiciilor cauzate solului și subsolului-----	225
7.2 Evaluarea și recuperarea prejudiciilor cauzat resurselor de apă-----	228
7.3 Prejudiciile cauzate aerului atmosferic-----	229
7.4 Evaluarea și compensarea prejudiciilor cauzate regnului vegetal-----	230
7.5 Prejudiciile cauzate regnului animal-----	234
Bibliografie-----	236
Anexe-----	242

Lista abrevierilor:

AAD – Agenția Austriacă pentru Dezvoltare
AAS – Aprovizionare cu Apă și Sanitație
ADR – Agenția(le) de Dezvoltare
AEDC – Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare
ANRE – Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică
APL- Autoritățile Publice Locale
BNS – Biroul Național de Statistică
BPN – Bugetul Public Național
BS – Bugetul de Stat
CC – Codul Contravențional
CE – Comisia Europeană
CMA – Concentrația Maximal Admisibilă
FEE - Fondul pentru Eficiență Energetică
FEN – Fondul Ecologic Național
FNDR –Fondul Național de Dezvoltare Regională
DMS – Deșeuri Menajere Solide
GEF – Facilitatea Globală de Mediu
GIZ - Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
HG – Hotărârea Guvernului
ICM și PM – Industria Constructoare de Mașini și Prelucrare a Metalelor
IES – Inspectoratul Ecologic de Stat
IM MC - Industria Minieră și a Materialelor de Construcții
LP – Legea Parlamentului
MO – Monitorul Oficial
OCDE – Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică
ONG – Organizații Non-Guvernamentale
PIB – Produsul Intern Brut
PLAM – Planurile Locale de Acțiuni de Mediu
PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
POR - Planurile Operaționale Regionale
PPP – Parteneriatul Public-Privat
RD – Regiunea de Dezvoltare
RDC – Regiunea de Dezvoltare Centru
RM – Republica Moldova
SA – Societatea pe Acțiuni
SEB – Stația de Epurare Biologică
SFS – Serviciul Fiscal de Stat
SHS - Serviciul Hidrometeorologic de Stat
SRL – Societatea cu Răspundere Limitată
SV - Serviciul Vamal
TVA – Taxa pe valoare adăugată
UE – Uniunea Europeană
UAT – Unitate Administrativ-Teritorială
UTA – Unitatea Teritorial Autonomă
c. agroalimentar – complexul agroalimentar
com. – comerțul
ind. – industria
prel. – prelucrarea
s. comunal – sectorul comunal
t – tone
u.a.t. – unități administrativ-teritoriale

Introducere

Republica Moldova a moștenit din perioada sovietică un sistem ineficient de valorificare și gestionare a resurselor naturale, bazat pe un consum excesiv de materii prime naturale și un impact distructiv major asupra mediului. Datorită costurilor foarte reduse ale resurselor naturale, acestea erau valorificate irațional și supuse unui proces masiv și rapid de epuizare și degradare. Astfel, erau generate pagube și costuri de mediu enorme, care urmau a fi suportate de generațiile ulterioare. Ulterior, din cauza declinului economic și pauperizării masive a populației, impactul distructiv asupra solurilor, pădurilor și apelor a căpătat proporții deosebit de alarmante, iar capacitatea de asigurare cu resurse naturale și de restabilire a stării ecologice a acestora s-au diminuat considerabil. Într-o stare foarte alarmantă se află suprafețele funciare gestionate de autoritățile publice locale (APL), în special terenurile agricole afectate de eroziuni și alunecări masive, pădurile și iazurile comunale, spațiile verzi și rezervațiile peisagistice, carierile mici neautorizate și semilegale etc. Redresarea acestor categorii de folosință funciară se află în competența APL-urilor, însă insuficiența acută de resurse financiare și umane amână realizarea adecvată a acestor măsuri.

Probleme dificile ale îndelungatei perioade de tranziție și-au lăsat o amprentă negativă semnificativă asupra cadrului natural și populației autohtone. Din cauza asigurării financiare foarte joase, dar și a încasărilor de mediu foarte reduse, măsurile de protecție sunt realizate foarte superficial și ineficient, iar problemele ecologice și de sănătate se agravează alarmant. Realizările recente în procesul integrării europene implică ajustarea legislației naționale și a instrumentelor de politici în conformitate cu Directivele UE la compartimentul de Mediu, iar taxelor și subvențiilor de mediu le revine un rol prioritar în realizarea acestor obiective dificile.

În pofida importanței majore a temei de studiu, până în prezent sunt un număr nesemnificativ de studii teoretice și analitice la acest subiect. Majoritatea din ele se referă, cu precădere la aspectele fiscale, financiare și manageriale ale aplicării taxelor și subvențiilor de mediu, iar aspectele ecologice și geografice sunt abordate episodic și superficial. În studiul prezentat, lacunele menționate sunt înlăturate, într-o mare măsură, iar abordarea complexă va genera interesul sporit atât din partea cercetătorilor din științele naturale, economice și juridice, cât și altor grupuri țintă, în special a autorităților ecologice și fiscale centrale și teritoriale, autorităților publice locale.

În prezenta lucrare este realizat studiul complex al aplicării, în profil spațial, a principalelor pârghii economice de gestionare a protecției mediului în Republica Moldova. Sunt identificate, în aspect evolutiv și spațial, principalele direcții de alocare a subvențiilor ecologice, realizările și dificultățile actuale ale implementării proiectelor de mediu. Sunt definite avantajele și lacunele metodologiei de calcul a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale, particularitățile spațiale ale implementării lor. Este analizată aplicarea spațială și ramurală a taxelor pentru poluarea aerului și apelor. Sunt stabilite relațiile dintre cota acestor taxe și indicii ecologici, geofizici și economici de

evaluare a resurselor respective, precum și dintre suma taxelor aplicate, volumul de emisii, deversări și starea ecologică a acestor resurse. Sunt definite situațiile problematice ale gestionării economice a resurselor naturale. În funcție de preocupările teoretice și practice ale științei geografice, sunt propuse recomandări pentru prevenirea și soluționarea acestor probleme, pentru optimizarea pârghiilor și activităților de gestionare a folosirii durabile și protecției resurselor naturale în Republică.

Lucrarea de față reprezintă o sinteză a studiilor teoretice și analitice recente ale autorului prezentate la Consiliile Științifice a Institutului de Ecologie și Geografie și Academia de Studii Economice, la manifestările științifice din Republică și din străinătate, precum și la workshop-urile organizate de Ministerul Mediului, PNUD Moldova și centrele analitice (Expert Grup) în acest domeniu. În monografia de față sunt prezentate realizările științifice principale cu privire la reglementarea economică a impactului asupra mediului obținute în cadrul Laboratorului Impact Ecologic și Reglementări de Mediu – unica entitate primară de cercetare complexă a reglementărilor de mediu, inclusiv a actelor normativ-legislative, instrumentelor economice și administrative.

Prezenta monografie va avea o utilitate sporită în procesul de instruire și formare profesională la ciclul licență și masterat la specializările ecologie, protecția mediului, managementul mediului, finanțele și administrația publică, dezvoltare regională și locală etc. De asemenea, lucrarea va servi în calitate de suport didactic actualizat la disciplinele economia mediului, sisteme fiscale ecologice, managementul mediului, managementul resurselor naturale, cooperare în economia ecologică, care sunt slab acoperite cu materiale didactice necesare.

În fine, autorul aduce sincere mulțumiri: *familiei*, pentru timpul răpit și atenția insuficientă acordată; *recenzenților oficiali*, dlui dr. hab. Arcadie Capcelea și dnei dr. hab. Eugenia Feuraș, – pentru aprecierile și sugestiile valoroase la adresa monografiei și autorului acesteia; *Secției „Sinteze Informaționale” a Inspectoratului de Stat pentru Protecția Mediului* – pentru informația oferită și colaborarea îndelungată; *colegilor de la Institutul de Ecologie și Geografie, de la Universitatea „D. Cantemir”, ASEM și PNUD Moldova*, în special dlui dr. hab. Constantin Matei – pentru îndrumarea permanentă și sfaturile deosebit de utile, dlui dr. Ilie Boian – pentru susținerea activă la etapa de finalizare și aprobare a lucrării, dnei Sterpul Lunita – pentru ajutorul oferit la actualizarea bazei de date cu privire la aplicarea plăților pentru poluarea aerului și la elaborarea materialelor cartografice, dnei Veronica Răilean – pentru analiza și redactarea minuțioasă a conținutului monografiei, dlui dr. Mihai Roșcovan – pentru coordonarea studiilor privind eficiența și reformarea taxelor de mediu în Republica Moldova și, de asemenea, *tuturor celor care au contribuit la realizarea studiului respectiv*.

1. Aspectele generale ale implementării mecanismului economic de protecție a mediului

1.1. Baza metodologică și informațională a studiului

Pentru realizarea prezentului studiu au fost aplicate următoarele metode: metoda analizei și sintezei, metoda sistemică, statistico-matematice, analogică, normativă, sociologică și istorică.

Metoda sistemică reprezintă o metodă principală în realizarea studiilor complexe și interdisciplinare, obiectul cărora se află la interconexiunea științelor naturale și economice, precum este și cazul taxelor pentru utilizarea resurselor naturale. Abordarea sistemică nu presupune doar cercetarea elementelor componente ale ecosistemelor naturale sau antropizate, dar și a relațiilor acestora cu mediul intern și extern¹. Aceste relații sistemice asigură manifestarea procesului de gestiune, identificarea și prevenirea situațiilor problematice și optimizarea procesului de luare a deciziilor de mediu. Abordarea sistemică implică delimitarea componentelor obiectului și subiectului gestiunii mediului și relațiile funcționale dintre instrumentele de gestionare și elementele gestionate². Prin urmare, metoda sistemică presupune aplicarea managementului de mediu integrat, gestionarea complexă a resurselor naturale și realizarea simultană a obiectivelor economice, sociale și ecologice.

Metoda sistemică se bazează pe aplicarea principiului teleologic și principiul conexiunii inverse. Conform principiului teleologic³ (arborele obiectivelor), toate instrumentele de gestionare a mediului, inclusiv cele economice, administrative, juridice sau educaționale, sunt aplicate pentru realizarea unui scop comun: asigurarea bazei de resurse naturale necesare, menținerea și diminuarea impactului nociv și distructiv asupra mediului și organismului uman. Abordarea sistemică presupune stabilirea legăturilor funcționale complementare dintre instrumentele economice de gestionare, inclusiv a taxelor și subvențiilor de mediu, a amenzilor și a interdicțiilor ecologice.

Principiul conexiunii inverse implică participarea beneficiarilor de resurse naturale, a mediului economic la procesul de luare a deciziilor privind folosirea și protecția resurselor naturale. De asemenea, conform acestui principiu, fiecare decizie ce are în vizor resursele naturale trebuie să se bazeze pe capacitatea de reproducere și restabilire reală a acestora, pe reacția de răspuns a acestora la impactul generat de mediul economic și social și de deciziile politice.

Metoda sistemică a fost folosită pentru: a) definirea rolului funcțional al taxelor, subvențiilor și sancțiunilor de mediu în cadrul mecanismului economic de protecție a mediului și a managementului de mediu; b) corelarea subvențiilor ecologice cu taxele și amenzile de mediu; c) evaluarea impactului taxelor de mediu asupra beneficiarilor și poluatorilor de resurse naturale.

Metodele statistico-matematice au fost utilizate la procesarea datelor statistice cu privire la utilizarea și starea actuală a resurselor naturale, precum și la aplicarea subvențiilor și taxelor de mediu,

¹ Берталанффи Л. фон. Общая теория систем. Москва: Прогресс. 1981. p.60.

² Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010, p. 8-10.

³ Бабкина Л. Н. Система критериев оценки качества функционирования органов управления природоохранной деятельности в регионе. Санкт-Петербург, 1994. p. 40.

sancțiunilor administrative și acțiunilor de compensare a prejudiciilor cauzate mediului, cheltuielilor pentru protecția mediului. În baza informației primare obținute de la autoritățile ecologice, statistice și fiscale, cu ajutorul programelor moderne de calcul, au fost întocmite și analizate un număr impunător de tabele și figuri. Aceste rezultate pot îmbogăți substanțial asigurarea informațională existentă în domeniul protecției mediului. Ca urmare, a procesării statistice, raportării și corelării dinamicii stării resurselor naturale cu încasările taxelor pentru utilizarea și poluarea resurselor naturale și cheltuielile pentru protecția acestora, se va determina impactul taxelor respective, efectele economice și ecologice ale acestora și se vor elabora recomandări de ajustare la condițiile economice și ecologice actuale.

Metoda analizei și sintezei a fost utilizată pentru: analiza diagnostic al stării resurselor naturale; evaluarea modificărilor legislative ale metodologiei de calcul și aplicare a instrumentelor economice de protecție a mediului; identificarea situațiilor problematice; elaborarea concluziilor și recomandărilor de optimizare a pârghiilor economice de protecție a mediului și sporirii efectelor ecologice și economice ale încasărilor taxelor respective. Aplicarea acestei metode s-a axat atât pe studiile teoretice și analitice în acest domeniu^{4,5}, cât și pe Ghidurile metodologice comunitare privind analiza economică a folosirii resurselor naturale și, în mod special, a resurselor de apă⁶. Conform Ghidului respectiv, analiza economică a resurselor naturale este necesară pentru stabilirea categoriilor de folosință optimală a resurselor naturale, în funcție de raportul costurilor și beneficiilor economice, sociale și ecologice derivate. Mai mult decât atât, instrumentele de recuperare a costurilor, precum taxele sau tarifele pentru utilizarea resurselor naturale, nu trebuie să asigure doar recuperarea costurilor de producție, de exploatare a resurselor respective, dar și a costurilor sociale și ecologice implicate și a veniturilor respective ratate, deoarece frecvent pentru folosințe publice (recreaționale, sanitare, ecologice) nu se aplică instrumente de recuperare a costurilor. De asemenea, trebuie de ținut cont de intensitatea manifestării locale și regionale a problemelor ecologice globale, precum încălzirea și aridizarea climei, eroziunea solurilor, distrugerea ecosistemelor forestiere și diminuarea biodiversității. Totodată, cotele taxelor și tarifelor trebuie ajustate treptat pentru a nu majora considerabil povara fiscală generală și a nu diminua semnificativ capacitatea de plată a beneficiarilor de resurse naturale.

Metodele cartografice au fost utilizate pentru identificarea și analiza deosebirilor spațiale ale stării resurselor naturale cu ajutorul unor hărți tematice sau complexe. Hărțile vor fi întocmite pentru a reda diferențierile și legitățile spațiale în asigurarea cu anumite resurse naturale, în starea ecologică a acestora și răspândirea diverselor forme de impact (de exemplu, eroziunea solurilor) asupra acestora. Pentru obținerea imaginii cartografice, informația statistică necesară a fost procesată cu ajutorul

⁴ Зубарев В. Экономический механизм природопользования в Республике Молдова. Кишинэу: Молдавский НИИТЭИ, 1995. 64 с.

⁵ Capcelea A. Managementul ecologic în tranziția economică. Cazul Republicii Moldova. Chișinău: Știința, 2013. 412 p.

⁶ Guidance document no. 1. Economics and the Environment. – The Implementation Challenge of the Water Framework Directive. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003.

programele ARC GIS și ajustată ulterior în formatul Word și PDF necesar. De asemenea, pentru a identifica modificările în structura, funcționalitatea și starea ecosistemelor autohtone au fost folosite imagini satelitare disponibile.

Metoda analogică a fost folosită pentru cercetarea și aplicarea experienței internaționale⁷⁸ în implementarea și perfecționarea taxelor de mediu și a relației lor cu celelalte instrumente economice de gestionare a resurselor naturale. Metoda analitică a fost folosită pentru: a) identificarea problemelor și a direcțiilor de optimizare a fondurilor ecologice; b) diagnoza situației în acest domeniu. În plus, aplicarea acestei metode este absolut necesară la realizarea obiectivelor stipulate în capitolele 15-17 ale Acordului de Asociere la UE, Directivelor UE privind folosirea și protecția resurselor naturale.

Metoda normativă are drept scop stabilirea și menținerea unui nivel acceptabil al folosirii resurselor naturale și al impactului antropic asupra acestora. Metoda normativă a fost utilizată la studierea relațiilor dintre obiectivele economice, naturale și sociale supuse gestionării ecologice. Normarea ecologică reprezintă una din pârghiile de bază ale gestiunii resurselor naturale și constituie suportul principal de aplicare al taxelor pentru utilizarea resurselor naturale și al plăților pentru poluare. În baza normelor de consum se determină cuantumul taxelor pentru apă. De asemenea, metoda normativă se aplică la recuperarea costurilor de exploatare prin intermediul tarifelor și taxelor pentru folosirea resurselor naturale.

Metoda istorică a fost aplicată la analiza dinamicii privind consumul și starea resurselor naturale, stabilirea tendințelor privind cererea și oferta resurselor naturale autohtone, la studierea bazei normativ-legislative privind metodologia și procedura de aplicare a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale. De asemenea, metoda istorică este utilizată în studiul experienței internaționale privind starea resurselor naturale și metodologia de calcul și aplicare a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale și relației lor cu celelalte instrumente de gestionare a acestora.

Metoda sociologică a fost aplicată la interviuarea și consultarea principalele părți cointeresate, inclusiv autoritățile de mediu și fiscale centrale și teritoriale, Agențiile publice responsabile de gestionare anumitor resurse naturale, reprezentanții APL-urilor și ONG-urilor, reprezentanți ai beneficiarilor de resurse naturale și poluatorilor autohtoni. Interviurile au inclus întrebări cu privire la: metodologia de calcul și procedura de aplicare, cu evidențierea punctelor tari și slabe ale acestora; cotele actuale ale taxelor pentru utilizarea resurselor naturale; efectele fiscale, economice și ecologice ale încasărilor respective; propuneri de perfecționare a taxelor și subvențiilor de mediu.

Suportul informațional. Principalele surse de informare privitor la experiența internațională în domeniul aplicării taxelor de mediu sunt: 1) Directivele UE privind folosirea și protecția resurselor

⁷ National Center for Environmental Economics. Environmental Economics Research at EPA. Subsidies. Pollution Charges, Fees, and Taxes. In: <http://yosemite.epa.gov/ee/epa/eed.nsf>

⁸ Ekins P. Environmental Tax Reform: Experience in Europe and Implications for East Asia. In: The Green Fiscal Mechanism and Reform for Low Carbon Development. New-York: Routledge, 2014. 268 p.

naturale; 2) Instrumente economice pentru controlul poluării și gestionarea resurselor naturale în țările OECD; 3) Utilizarea instrumentelor economice pentru controlul poluării și a gestionării resurselor naturale; 4) Recomandarea Consiliului OECD privind „Cele mai bune practici pentru gestionarea cheltuielilor publice în domeniul mediului înconjurător C(2006)84”⁹; 5) Impunerea fiscală, inovații și mediu ambiant; 6) Ghidul elaboratorilor de politici privind impunerea fiscală de mediu (2011); 7) Baza de date a taxelor ecologice ale statelor OECD¹⁰¹¹.

Principalele surse de informare naționale referitoare la starea resurselor naturale și la aplicarea taxelor pentru utilizarea acestora au fost: 1) Anuarele Inspectoratului Ecologic de Stat „Protecția mediului în Republica Moldova”; 2) Rapoartele Anuale ale Agențiilor și ale Inspecțiilor Ecologice; 3) Informația Fondului Ecologic Național privind finanțarea proiectelor de mediu; 4) Rapoartele Curții de Conturi privind auditul FEN; 5) Titlurile VI și VIII ale Codului Fiscal¹²; 6) Rapoartele Anuale privind încasările taxelor pentru utilizarea resurselor naturale și a impozitului funciar; 7) Rapoartele BNS cu privire la folosirea și protecția resurselor naturale, cheltuielile pentru ocrotirea naturii, aplicarea sancțiunilor administrative pentru încălcarea legislației de mediu; 8) Indicii financiari și de producție ai activității întreprinderilor de alimentare cu apă și canalizare ale Asociației „Moldova Apă-Canal”. 9) legislația ecologică națională în acest domeniu¹³; 10) studiile existente în acest domeniu. În baza acestor surse, autorul a elaborat majoritatea absolută a tabelelor și expuse în compartimentele și anexele lucrării. Studiul prezentat a cuprins, cu precădere, anii 2007-2016.

Pentru realizarea acestui studiu, au fost sistematizate și analizate majoritatea actelor normativ-legislative cu privire la folosirea durabilă a resurselor naturale și protecția mediului adoptate în ultimele 3 decenii. În baza prevederilor metodologiei naționale de calcul a taxelor de mediu¹⁴ a fost stabilit gradul de reflectare a criteriilor geografice, ecologice și economice în taxele respective.

Un mare avantaj al acestui studiu îl prezintă și analiza minuțioasă a tuturor surselor de poluare ale aerului și apelor redată în Anuarele privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Agențiilor, Inspecțiilor Ecologice și a Inspectoratului Ecologic de Stat pentru perioada menționată. În pofida faptului că, în organizarea sistemului național informațional de mediu, există o serie de lacune, care diminuează considerabil calitatea monitoringului și a controlului surselor de impact, totuși, în baza analizei coerente a datelor statistice oferite de Inspectoratul Ecologic de Stat, de Agențiile și Inspecțiile Ecologice, este elaborat un studiu relevant asupra deosebirilor spațiale (pe regiuni și unități teritorial-administrative) și ramurale ale impactului asupra mediului, implementării, în teritoriu, a pârghiilor

⁹ OECD. Environmental and Natural Resources Management Expenditures in the Republic of Moldova

¹⁰ OECD database on Environmentally related tax revenue. 2017.

¹¹ OECD. Green Growth Indicators. 2017. Environmental taxation. În: <http://www.oecd.org>

¹² Codul Fiscal al RM. Titlul VIII. Taxele pentru resursele naturale. În: Monitorul Oficial nr. 080 din 10.06.2005.

¹³ Legea nr. 1102 din 06.02.1997 cu privire la resursele naturale. În: Monitorul Oficial nr. 40 din 19.06.1997

¹⁴ Legea Republicii Moldova nr. 1540 din 25.02.1998 privind plata pentru poluarea mediului. În: Monitorul Oficial nr. 54-55 din 18.06.98.

economice de gestionare a impactului respectiv. În acest scop, în profil spațial și ramural, au fost sistematizate și analizate plățile a 6580 de poluatori, care au calculat și achitat plata pentru emisiile surselor staționare, plata pentru deversarea apelor reziduale și plata pentru depozitarea deșeurilor de producție. Mai mult decât atât, este supusă unei analize aprofundate, nu doar media pentru anii 2007-2016 (14), dar și situația curentă. O bună parte din informația incertă sau incompletă a fost verificată și completată cu consimțământul și sprijinul autorităților ecologice locale, BNS și al poluatorilor în cauză. De asemenea, în baza analizei spațiale și ramurale a plăților pentru poluarea mediului, aplicate în perioada anilor 2007-2016, se va obține nu doar o imagine mai completă și actualizată a impactului spațial al ramurilor economiei asupra acestor componente ale mediului, asupra populației din zonele respective, a repartiției activităților și unităților economice, dar și a relațiilor dintre mediul economic, natural și social, fără de care nu se poate realiza o gestiune eficientă a acestor domenii.

Baza de date privind aplicarea sancțiunilor administrative pentru încălcarea legislației ecologice include toate sancțiunile aplicate pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a resurselor naturale și gestionarea deșeurilor. Datele sunt sistematizate și procesate pentru fiecare articol și alineat din Codul Contravențional¹⁵, care prevăd sancționarea pentru încălcarea legislației de mediu, pentru fiecare component natural și deșeuri. De asemenea, datele respective sunt totalizate pentru fiecare raion administrativ, precum și la nivel regional. Sursele de informare sunt: 1) Rapoartele BNS privind aplicarea sancțiunilor administrative; 2) Anuarele privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Inspectoratului Ecologic de Stat; 3) Rapoartele Anuale ale Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice. În baza datelor oferite de BNS și IES s-a efectuat analiza comparativă a aplicării Codului Contravențional în domeniul folosirii resurselor naturale și protecției mediului, atât pe componente naturale afectate, cât și sub aspect regional și zonal, fapt ce sporește valoarea teoretică și aplicativă a acestui studiu.

1.2 Conținutul și obiectivele implementării mecanismului economic de protecție a mediului

Mecanismul economic de protecție a mediului include totalitatea instrumentelor de gestionare a resurselor naturale, care acționează asupra costurilor beneficiarilor și poluatorilor resurselor denaturale. Ele pot fi de natură fiscală, creditară sau comercială și au drept obiective prioritare conformarea agenților economici și a populației cu cerințele de reducere a consumului de resurse naturale și a poluării, sporirea eficienței ecologo-economice integrale în teritoriul respectiv¹⁶. Un alt obiectiv important al pârghiilor economice este internalizarea costurilor externe prin aplicarea principiilor „beneficiarul și poluatorul plătește”, încasarea și acumularea mijloacelor financiare pentru supravegherea și reducerea impactului asupra mediului, compensarea prejudiciilor ecologice, restabilirea și ameliorarea resurselor naturale și sănătății populației. Actualmente, cele mai răspândite

¹⁵ Codul Contravențional al Republicii Moldova (în vigoare din 31.05.2009). În: Monitorul Oficial nr. 3-6 din 16.01.2009. (în vigoare din 31.05.2009).

¹⁶ Bacal P. Economia protecției mediului. Note de curs. Chișinău: ASEM, 2007. P.222.

instrumente economice de protecție a mediului sunt: subvențiile; taxele pentru utilizarea resurselor naturale, taxele pentru poluarea mediului, inclusiv taxele pentru emisii, deversări și deșeuri, taxele pentru produsele poluante, taxele pentru poluarea fonică; amenzile; sistemul de depozitare-refinanțare; permisele negociabile pe emisii sau deversări; leasingul ecologic; asigurarea ecologică; achizițiile publice verzi; amortizarea accelerată a echipamentelor ecologice.

Obiectivele implementării mecanismului economic de protecție a mediului sunt: 1) aplicarea principiilor beneficiarul plătește prin recuperarea costurilor de folosință a resurselor naturale; poluatorul plătește prin recuperarea prejudiciilor ecologice și internalizării costurilor poluării, principiilor dezvoltării durabile și ecologizării producțiilor și consumului de mărfuri; 2) stimularea consumului redus de resurse naturale; 3) reducerea poluării și produselor potențial toxice; 4) restaurarea și ameliorarea componentelor naturale și sociale afectate; 5) motivarea și mobilizarea grupurilor țintă (prin metode de constrângere sau stimulative); 6) consolidarea fiscală; 7) ecologizarea bugetară prin sporirea taxelor de mediu și diminuarea altor categorii de taxe; 8) complementaritatea instrumentelor economice de mediu (de ordin stimulat și limitativ); 9) diminuarea costurilor și sporirea beneficiilor sociale de la utilizarea resurselor de mediu. La etapa actuală, obiectivul principal al implementării și reformării mecanismului economic de protecție a mediului, constă în îmbunătățirea indicatorilor „creșterii verzi” și „economiei verzi”.. Indicatorii respectivi sunt tot mai frecvent utilizați în metodologiile și studiile analitice de evaluare a nivelului de dezvoltare și bunăstare a statelor și regiunilor lumii, inclusiv în rapoartele anuale ale OCDE¹⁷, ONU¹⁸, Băncii Mondiale¹⁹, FAO etc. Cei mai relevanți indicatori ai „creșterii și economiei verzi”²⁰, care pot fi îmbunătățiți semnificativ prin aplicarea adecvată a instrumentelor economice de protecție a mediului, în special a subvențiilor și taxelor de mediu sunt: 1) productivitatea resurselor²¹; 2) productivitatea carbonului (emisii de CO₂); 3) productivitatea energetică (consumul de energie, eficiența și intensitatea energetică, surse regenerabile de energie); 4) bunuri și servicii de mediu, inclusiv accesul la apă de calitate; 5) deșeurile, inclusiv gradul de reciclare și reutilizare; 6) starea de sănătate a populației în raport cu calitatea mediului; 7) biocapacitatea; 8) amprenta economică²²; 9) amprenta ecologică²³; 9) inovații tehnologice de mediu. Este foarte important ca acești indicatori să se regăsească în Sistemul Național de Conturi și în formele de evidență statistică a resurselor naturale. Pentru îmbunătățirea performanțelor de mediu naționale este neapărat necesar ca instrumentele de constrângere, precum

¹⁷ OCDE. Green Growth Indicators: 2017.

¹⁸ Raportul ONU „Perspectivele Mediului Global/Global Environmental Outlook, GEO-5.

¹⁹ World Development Indicators.

²⁰ Programul de promovare a economiei „verzi” în RM (2018-2020) aprobat prin HG din 21.02.2018.

²¹ Evaluarea performanțelor dezvoltării economice verzi. Raport național bazat pe setul OECD de indicatori ai creșterii verzi. Chișinău, 2017.

²² Feuraș E. Bahnaru A. Amprenta economică asupra patrimoniului natural din Republica Moldova. În : Economica, nr 4 (78), 2011. Chișinău : Ed. ASEM. p. 82-93

²³ Bahnaru A. Perfecționarea mecanismului economic de reglementare ecologică: cazul Republicii Moldova. Teza de doctor în economie. Chișinău, 2016. p. 37-38.

taxele și amenzile să fie suplinite cu instrumente stimulative, precum subvențiile de mediu, sistemele de depozitare-refinanțare, permise negociabile pe emisii și deversări, sisteme de leasing ecologic etc. Acest lucru va duce la ajustarea structurală a ramurilor economiei în favoarea celor cu un consum mic de resurse și un nivel redus al poluării.

1.3 Tipologia taxelor de mediu și experiența internațională în implementarea acestora

Actualmente, taxele de mediu sunt cele mai răspândite instrumente economice de protecție a mediului, implementate cu succes în statele dezvoltate ale lumii, în special din Europa Occidentală²⁴. Principalul obiectiv al taxelor de mediu constă în conformarea companiilor de exploatare a resurselor naturale și a întreprinderilor poluante cu principiile de bază ale economiei mediului: „beneficiarul plătește” și „poluatorul plătește”. De asemenea, aplicarea taxelor de mediu contribuie la promovarea economiei verzi și realizarea obiectivelor acestora: producerea mai pură, prevenirea poluării mediului și risipei materiilor primei naturale, conservarea peisajelor naturale, diminuarea impactului nociv asupra organismului uman și ameliorarea calității vieții. Problema internalizării costurilor poluării s-a impus odată cu apariția poluatorilor și prejudiciilor sociale și individuale generate de ei, în special în urma proceselor tehnologice de ardere a combustibililor fosili și de prelucrare a materiilor prime industriale și agricole. În pofida conceperii masive a efectelor poluării de către populația zonelor intens industrializate, reglementarea impactului nociv asupra mediului și sănătății populației s-a bazat prioritar pe reglementări directe, precum restricțiile de activitate și amplasare, amenzile etc.

Cauzele principale ale amânării implementării reglementărilor indirecte și, în primul rând, a taxelor de mediu, au fost: 1) existența unei capacități suficiente de asimilare a efectelor nocive, fără participarea activă a poluatorilor (cu excepția efectelor nocive ale accidentelor tehnologice grave); 2) insuficiența informației despre efectele colaterale ale producției; 3) nivelul slab al instruirii și educației ecologice, mai ales printre păturile social vulnerabile ale societății; 4) identificarea și evaluarea insuficientă a costurilor externe generate de poluare²⁵; 5) lipsa unui mecanism de internalizare a acestor costuri, care să îmbine armonios interesele poluatorilor cu cele ale autorităților și populației din zonă, în vederea supravegherii și reducerii impactului asupra mediului, cu costuri acceptabile pentru poluatori și pentru bugetul statului și al comunității.

Prin urmare, înlăturarea maxim posibilă a deficiențelor de natură economică menționate devine, încă de la începutul secolului XX, una dintre marile provocări pentru centrele de cercetare și instruire economică. Unul dintre cei mai de vază cercetători ai costurilor externe și ai fenomenului de „externalitate” a fost economistul englez Pigou. Acest savant, pentru prima dată, propune taxarea activităților poluante în funcție de costurile externe ale poluării respective și explică schema generală a implementării și funcționării acestui mecanism. Astfel, după Pigou, mărimea taxelor pentru poluare

²⁴ Ciubotaru I. Impactul structurii economiei RM asupra calității mediului înconjurător. Chișinău, 1992..

²⁵ Bacal P. Economia protecției mediului. Chișinău: ASEM, 2007. pp. 273-275.

trebuie să fie direct proporțională cu costurile externe (sociale) ale activităților economice poluante. Acest lucru va conforma activitățile poluante la nivelul care maximizează beneficiul social net. Totuși, determinarea unei astfel de taxe impune, în afară de cunoașterea funcțiilor costului de combatere a poluării, evaluarea monetară a daunelor aduse societății.

În același timp, nivelul taxei pentru poluare reflectă într-un fel prețul pentru utilizarea mediului (utilizarea aerului și a apei ca mijloace de evacuare a reziduurilor poluante). Astfel, internalizarea costurilor de mediu se face afectând prețul resurselor de mediu. Având în vedere că piața nu fixează spontan un asemenea preț, se impune un preț administrat, sub forma unei taxe, iar intensitatea utilizării mediului va depinde de nivelul acestui preț. Utilizarea unei taxe eficace permite apropierea poluatorilor și autorităților de nivelul de epurare dorit.

Taxele de mediu se adresează direct disfuncționalității pieței care determină economiile să ignore impactul pe care îl au asupra mediului. O taxă de mediu bine-concepută sporește prețurile bunurilor și serviciilor pentru a reflecta costul daunelor de mediu pe care le provoacă. Prin intermediul acestei măsuri, se dorește ca întreprinderile și consumatorii să țină cont de costurile daunelor de mediu în deciziile pe care le fac. De asemenea, taxele de mediu oferă flexibilitatea consumatorilor și întreprinderilor să determine modul cel mai puțin costisitor pentru a reduce daunele asupra mediului

Taxele de mediu trebuie să fie orientate spre poluant și comportamentul care a provocat daunele de mediu. Utilizarea taxelor pentru creșterea costului de piață al activității poluante contribuie la stimularea întregii game de opțiuni posibile de reducere a daunelor de mediu, inclusiv: la reducerea emisiilor, deversărilor și deșeurilor; promovarea tehnologiilor și produselor non-poluante sau cu o poluare redusă, diminuarea producției sau a consumului²⁶.

Se deosebesc 6 categorii de taxe de mediu: 1) *taxe pe energie* (tabelele 1.1-1.2), inclusiv accize pe combustibili, la arderea cărora se degajă gaze cu efect de seră (CO_x, SO₂, NO₂, CH₄); 2) *taxe pentru transport*, inclusiv accize la autovehicule, taxe pentru circulația mijloacelor de transport, taxa pentru parcare; 3) *taxe pentru poluare*, inclusiv pentru emisii, deversări și deșeuri, poluarea fonică; 4) *taxe pentru produsele poluante*, inclusiv care generează emisii de CFC ce pot afecta stratul de ozon; 5) *taxe pentru resurse*, inclusiv pentru apele de suprafață și subterane, extragerea resurselor minerale, recoltarea masei lemnoase, captura piscicolă; 6) *taxe pentru servicii ecosistemice sau pentru capacitatea de asimilare a mediului*. Tipologia taxelor de mediu prezentată mai sus este convențională și diferă semnificativ în statele și regiunile lumii, în funcție de cadrul legal și normativ al acestora. În plus, unele tipuri de taxe pot fi incluse simultan în mai multe categorii. De exemplu, taxele pentru produsele poluante – în categoria taxelor pentru energie (combustibili) sau transport, taxele pentru

²⁶ Prisăcaru F., Bacal P. Sistemul de taxare a resurselor naturale. Raport intermediar în cadrul Proiectului PNUD Moldova „Consolidarea capacităților de implementare a reformei fiscale de mediu pentru a îndeplini prioritățile naționale și globale de mediu”. p. 32.

emisiile gazelor cu efect de seră provenite din transporturi în accizele la combustibili, taxa pentru apele reziduale evacuate – în taxele pentru poluare sau taxele pentru resurse. Conform metodologiei Eurostat, în statele UE se aplică 4 categorii principale de taxe: 1) taxele pe energie; 2) taxele pentru transport; 3) taxele pentru poluare; 4) taxele pentru resurse.

Taxele de mediu au o răspândire mai largă și un quantum mai mare în statele europene ale OCDE, în care statul deține funcții de reglementare și intervenție majore. Totodată, în statele OCDE din America (SUA, Canada, Cile, Mexic) și din Asia-Pacific (Australia, Coreea, Noua Zeelandă), cu un sistem economic mai liberal, taxele de mediu sunt mai puțin răspândite și au cote mai reduse²⁷.

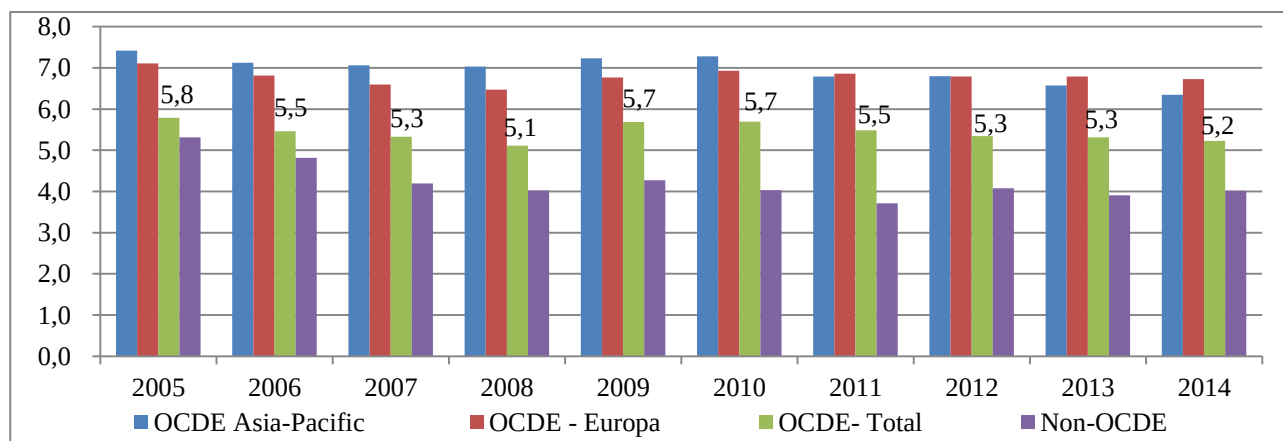

Fig. 1.1 Ponderea taxelor de mediu în venitul fiscal total în regiunile și statele lumii

Surse: figurile 1.1-1.4 sunt elaborate de autor după: OECD databases on Environmentally related tax revenue.

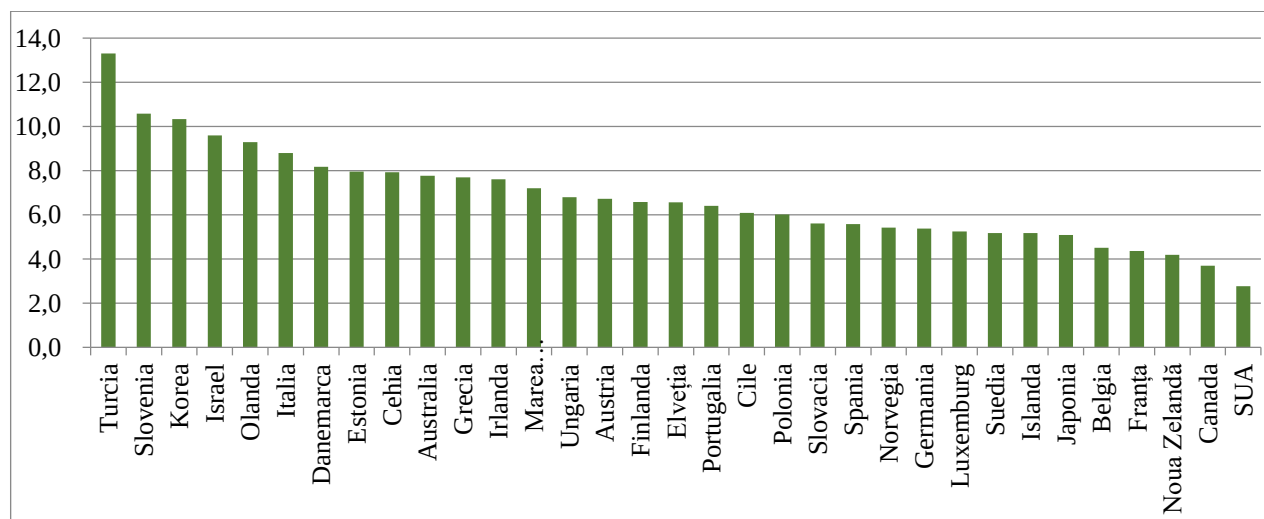

Fig. 1.2 Ponderea taxelor de mediu în venitul fiscal total în statele OCDE

În aceste state se folosesc, cu precădere diverse (creanțe ale pieței, în special permisele negociabile pe emisii, care au o eficiență economică mai mare. Astfel, în statele OCDE, ponderea medie a taxelor de mediu este de 5,2% în încasările fiscale și 1,6% în PIB, iar cea mai mare contribuție revine taxelor pe energie, transport și fertilizatori. Media încasărilor taxelor de mediu este de cca 588

²⁷ OECD database on Environmentally related tax revenue.

dolari SUA per capita (figurile 1.1-1.4) și variază, cu precădere, în funcție de nivelul veniturilor în statele membre, precum și de povara fiscală²⁸. În ultimele 3 decenii, statele OCDE, în special cele europene au dezvoltat un sistem foarte complex al taxelor de mediu, care vizează atât activitățile de producție și produsele de input, cât și consumul și produsele de output, îndeosebi deșeurile, iar cuantumul și ponderea taxelor de mediu înregistrează o creștere constantă.

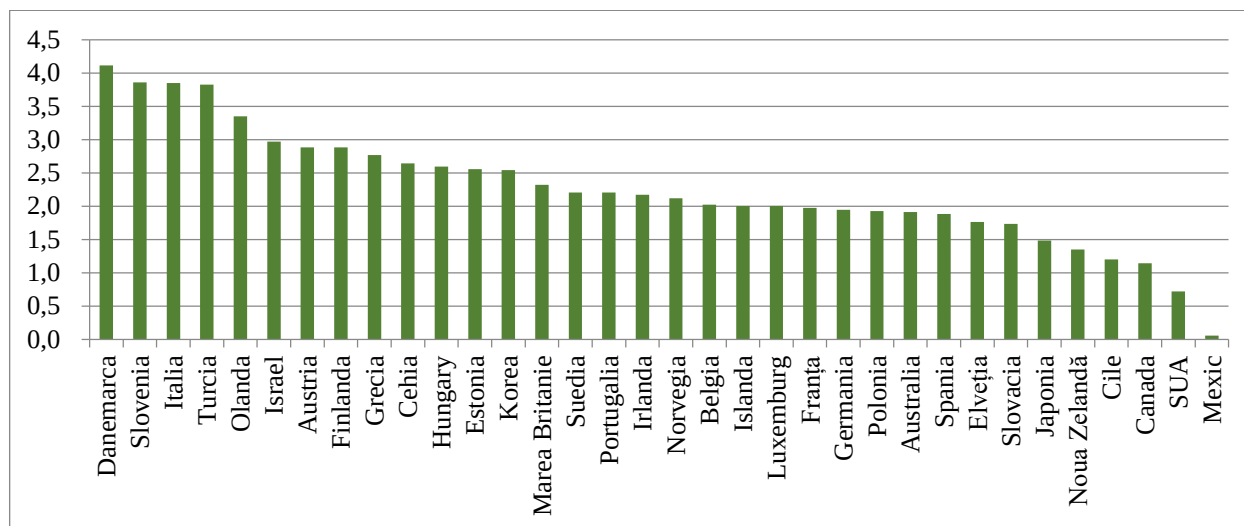

Fig. 1.3 Ponderea taxelor de mediu în PIB

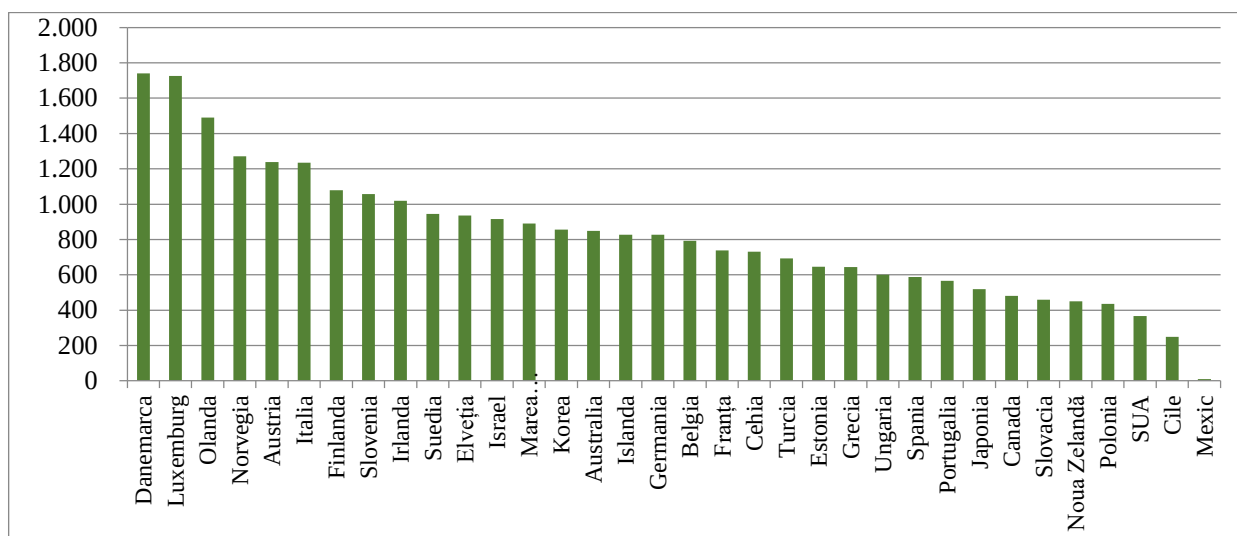

Fig. 1.4 Încasările taxelor de mediu per capita, în USD

Direcțiile principale ale aplicării taxelor de mediu în statele OCDE sunt: 1) definirea, supravegherea și comunicarea grupelor-țintă a taxelor de mediu; 2) raportul proporțional dintre cuantumul și aria de aplicare a taxelor de mediu cu cea a prejudiciului ecologic; 3) consolidarea fiscală; 4) ecologizarea bugetară; 5) complementaritatea instrumentelor economice de mediu.

În statele noi ale UE, se constată un proces de simplificare a sistemului, metodologiei și procedurii de aplicare a taxelor de mediu, în special pe seama înlocuirii taxelor pentru emisii, deversări

²⁸ Environmental taxes. A statistical guide. Luxemburg: Publication Office of the European Union, 2013. 48 p. In: www.ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5936129/KS-GQ-13-005-EN.PDF

și deșeuri foarte toxice cu interdicții sau amenzi. În Europa de Vest se remarcă optimizarea managementului taxelor de mediu și obiectelor de aplicare a acestora, precum și înlăturarea subvențiilor dăunătoare mediului, în special în agricultură, energetică și transport, tendințe care se înregistrează și în Republica Moldova și va constitui o direcție de bază a reformei fiscale de mediu.

Din totalul veniturilor fiscale ale UE, taxele de mediu au reprezentat 6,2%, din care 4,6% – taxele pe energie, 1,3% – taxele pe transport și doar 0,3% – taxele pentru poluare și resurse naturale (Eurostat, 2011). Taxa pe energie a fost reglementată printr-o Directivă Europeană (Energy Taxation Directive) prin care s-a stabilit nivelul minim de taxare pentru aproape toate tipurile de producție energetică și unitatea de măsură utilizată de statele membre.

Tabelul 1.1 Taxele și contribuțiile de mediu în țările din Europa de Vest

Tipurile taxelor de mediu	Austria	Belgia	Danemarca	Finlanda	Franța	Germania	Grecia	Irlanda	Italia	Olanda	Norvegia	Portugalia	Spania	Suedia	M.Britanie
Taxe pe energie															
Energie/dioxid de carbon			x	x		x		x	x	x	x			x	x
Dioxid de sulf			x		x				x		x				
Dioxid de azot					x				x					x	
Alți poluanți ai aerului			x												
Combustibil	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Sulf în combustibil		x	x	x		x				x	x			x	x
Alte gaze cu efect de seră			x								x				
Taxe pentru transport															
Înregistrarea vehiculelor	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x		
Taxa anuală pentru circulație	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Taxa pentru parcare	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Taxe pentru resurse															
Materie primă		x	x						x					x	x
Extragerea apei			x		x	x			x	x			x		x
Taxe pentru poluare															
emisii	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
deversări	x	x	x	x	x	x			x	x	x		x	x	x
deșeuri	x	x	x	x	x				x	x	x		x	x	x
Taxe pentru produse poluante															
Anvelope			x	x						x					
Containere pentru băuturi de unică folosință		x	x	x							x			x	
Ambalare	x		x		x				x		x				
Genți			x					x	x						
Pesticide		x	x	x							x			x	
Produse cu CFC	x		x												
Baterii	x	x	x						x					x	
PVC/phthalates			x												
Ulei lubrifiant				x					x		x		x		
Fertilizatori (N,P) – minerale			x		x					x				x	
Hârtie, carton		x	x		x										

Sursă: tabelele 1.1-1.2 sunt adaptate de autor după Agenția Europeană de Mediu, Raport tehnic Nr. 8: Instrumente bazate pe piață pentru politica de mediu din Europa În: www.eea.europa.eu/publications/technical_report

Taxele pe energie sunt aplicate în majoritatea statelor europene, în special din Europa de Vest (tabelul 1.1). În statele UE, taxele pe energie contribuie cu $\approx 3/4$ din încasările totale ale taxelor de mediu. Taxele pe energie sunt destinate prioritar reducerii emisiilor gazelor cu efect de seră provenite de arderea combustibililor la sursele majore de poluare, inclusiv din energetică, metalurgie, petrochimie și transportul auto. *Taxele pe transport* contribuie cu peste 20% din încasările totale ale taxelor de mediu în Uniunea Europeană și sunt aplicate în majoritatea statelor membre, cât și în celelalte state europene (tabelul 1.2). Taxele pe transport generează contribuții majore la venitul bugetelor naționale. Taxele pentru transport sunt aplicate și pentru poluarea fonică, în special a transportului aerian.

Tabelul 1.2 Taxele și contribuțiile de mediu în țările est-europene

Tipurile taxelor de mediu	Cehia	Estonia	Ungaria	Letonia	Lituania	Polonia	Slovenia	Slovacia	Bulgaria	România	Croația	Rusia	Ucraina	Belarus	R. Moldova
Taxe pe energie															
Energie/dioxid de carbon		x				x	x								x
Dioxid de sulf	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Dioxid de azot	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Alți poluanți ai aerului	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Combustibil	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Sulf în combustibil									x	x					x
Alte gaze cu efect de seră															
Taxe pentru transport															
Înregistrarea vehiculului			x	x	x	x		x	x	x		x	x	x	x
Taxa anuală pentru circulație	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Taxa pentru parcare	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Taxe pentru resurse															
Materie primă		x	x	x	x				x		x	x	x	x	x
Extragerea apei	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x
Taxe pentru poluare															
emisii	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
deversări	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x
deșeuri	x	x		x		x		x		x	x	x	x	x	x
Taxe pentru produse poluante															
Anvelope			x	x	x			x	x						x
Containere pentru băuturi de unică folosință	x		x											x	x
Ambalare		x		x	x	x									x
Genți															
Pesticide															x
Produse cu CFC	x		x	x				x		x					x
Baterii			x	x	x			x	x						x
Becuri electrice				x	x			x							x
PVC/phthalates								x							x
Ulei lubrifiant	x		x	x			x	x							x
Fertilizatori (N,P) – minerale															x
Hârtie, carton				x	x			x							x

Taxele pentru produsele poluante al căror proces de fabricație sau utilizare este potențial poluant pot fi stabilite atât la produsele input (îngrășămintele minerale, pesticidele, combustibilul), cât și la cele output (mijloacele de transport, produse petrochimice), care servesc ca vectori ai poluării și

necesită cheltuieli de depoluare sporite. Majoritatea taxelor pe produs sunt aplicate pentru a acoperi costurile de mediu implicate de produsul dat. Concomitent, ele pot modifica comportamentul poluatorului, consumatorului, în sensul substituirii produselor poluante cu nonpoluante și acționează mai eficient acolo, unde societatea consideră că, o acțiune colectivă este mult mai rezonabilă decât acțiunile individuale disperse.

În statele europene, taxele pe produs sunt mai puțin aplicate în comparație cu taxele pe energie, transport sau poluare. Totodată, acestea sunt aplicate mai frecvent în statele din America de Nord și Asia-Pacific, care au un sistem economic mai liberal. Taxele pe produse sunt aplicate pe fertilizanți și preparate chimice de luptă contra dăunătorilor plantelor de cultură, autoturisme, anvelope, ambalajele din plastic, metale, hârtie sau materiale compozite, baterii, acumulatori, lămpi, containere pentru băuturi, produse din PVC, lubrifianti, lacuri și vopsele, produse ce conțin CFC, care pot afecta stratul de ozon, țigări, produse din cauciuc etc (tabelele 1.1-1.2).

Taxele pe produs contribuie la adoptarea unei anumite tactici, începând cu punerea în practică și gestiunea produselor pe ansamblul ciclului ecologic de viață al acestora, concentrându-se pe costurile de mediu potențiale ale fiecărui ciclu parcurs de un produs: extracție, producție, consum și evacuare a deșeurilor. Perceperea acestor taxe de la consumatorii intermediari încurajează, teoretic, întreprinderea să utilizeze, ca intrări, produse mai puțin dăunătoare. În plus, costurile administrative ale taxelor pe produs sunt, în general, mici, fiind încorporate deja în sistemele fiscale existente.

Taxele pe poluare și resurse sunt mai răspândite în statele noi ale UE și în afara acesteia, inclusiv în Republica Moldova. Taxele pe poluare includ taxele pe emisii, în special de la sursele fixe, taxele pentru deversarea poluanților cu apele reziduale, taxele pentru depozitarea sau incinerarea deșeurilor. Taxele pe resurse se aplică mai frecvent pentru captarea apei, extragerea resurselor minerale și recoltarea masei lemnoase (tabelele 1.1-1.2).

1.4 Sistemul taxelor de mediu în Republica Moldova

În Republica Moldova sunt aplicate majoritatea categoriilor și tipurilor taxelor de mediu implementate în celelalte state europene și în statele OCDE din afara regiunii (tabelele 1.1-1.4), inclusiv: 1) *taxele pe energie* achitate sub formă de accize la combustibili; 2) *taxe pentru transport*, inclusiv accize la autovehicule, taxele pentru circulația transporturilor pe drumurile naționale (de la automobilele înmatriculate în RM și în afara acesteia), taxele pentru parcare; 3) *taxele pentru poluanți* (emisii, deversări și deșeuri); 4) *taxele pentru produsele poluante*, inclusiv pentru produsele importate și autohtone; 5) *taxele pentru resursele naturale* (impozitul funciar, taxele pentru apă, resurse minerale și masa lemnoasă recoltată). De asemenea, în categoria taxelor de mediu, aplicate în Republica Moldova, pot fi incluse licențele pentru vânătoare și pescuit, biletele la vizitarea obiectelor silvice și acvatice, inclusiv pentru culegerea fructelor și pomuşoarelor, plantelor medicinale, accesul la pescuit etc. Prin urmare, conform metodologiei internaționale (OCDE și UE), taxele de mediu aplicate în RM

depășesc semnificativ media statelor europene și statelor OCDE. Acestea contribuie cu peste 9% din totalul veniturilor fiscale (tabelul 1.3) în RM, iar ponderea acestora înregistrează o tendință pronunțată de creștere (de la 8% la 10%), în special pe baza creșterii încasărilor de la taxele pentru poluarea mediului (de la 7% la 9%). De asemenea, ponderea taxelor de mediu din PIB are valori supramedii (2,6%). În același timp, încasările taxelor de mediu per capita constituie doar 140 \$, ceea ce este cu mult mai puțin față de statele OCDE.

Tabelul 1.3 Taxele de mediu aplicate în Republica Moldova, conform metodologiei OCDE (în. mln. lei, %)

Tipurile taxelor de mediu	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Taxe pentru energie – accize la combustibili	664	916	982	1081	1355	1435	1738	1885
Taxe de transport	559	561	817	870	1389	1198	1267	1339
Taxe pe emisii – aer, apă, deșeuri	8,6	8,1	9,8	8,3	10,1	11,1	10,5	9,2
Taxe la importul de combustibili	23,2	37,7	29,4	40,7	37	58,2	27,9	24,6
Taxe la importul altor produselor poluante	176	182	202	205	216	216	231	243
Taxe pentru mărfurile poluante autohtone								43,2
Taxe pentru produsele poluante, total	199	220	231	246	253	274	259	311
Total încasări din taxe pentru poluarea mediului, în mln. MDL	1431	1705	2040	2205	3007	2917	3275	3544
Total încasări de taxe	19521	22547	27813	30204	32173	35631	38111	39061
Pondere taxelor pentru poluarea mediului în totalul taxelor încasate (%)	7,3	7,6	7,3	7,3	9,3	8,2	8,6	9,1
PIB-ul	60429	71885	82348	88227	100510	112050	122563	135397
Pondere taxelor pentru poluare în PIB (%)	2,4	2,3	2,5	2,5	3,0	2,6	2,7	2,6
Taxe p/u utilizarea resurselor naturale	238	230	238	233	237	237	238	240
Total încasări din taxe de mediu, în mln. MDL	1669	1935	2278	2438	3225	3135	3493	3763
Pondere taxelor de mediu din totalul taxelor încasate (%)	8,5	8,6	8,2	8,1	10,0	8,8	9,2	9,6
Pondere taxelor de mediu în PIB (%)	2,8	2,7	2,8	2,7	3,2	2,8	2,8	2,8

Surse: tabelele 1.3 și 1.4 sunt elaborate de autor după Rapoartele anuale privind executarea BPN și BS

Cadrul legal național cuprinde doar o parte nesemnificativă din taxele de mediu stipulate în metodologia și statistica internațională. La momentul actual, Legea 1540 privind plata pentru poluarea mediului prevede aplicarea de plăților pentru: a) emisiile surselor staționare; b) deversările poluanților cu apele reziduale și pluviale; c) deșeuri de producție; d) plățile pentru produsele poluante (plasarea pe piață a mărfurilor, care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului), indicate în anexa nr. 8 și articolul 11 al prezentei legi. Până în anii 2014-2016, au mai fost aplicate plăți pentru emisiile surselor mobile, inclusiv pentru: autovehiculele neînmatriculate în RM (articolul 8)²⁹, sursele mobile care folosesc, în calitate de combustibil, benzină, motorină, carburant pentru motoare de avion (incluse și în Anexa 8 a prezentei legi la poziția tarifară 2710), gazul petrolier lichefiat și gazul natural comprimat (articolul 7³⁰). Plățile menționate mai sus și stipulate în *Legea 1540 privind plățile pentru poluarea mediului*, de rând cu sumele stabilite ale amenzilor pentru încălcarea legislației de mediu și ale prejudiciilor ecologice, erau transferate la FEN (în calitate de fond extrabugetar și special) și formau suportul financiar de realizare a politicilor publice în domeniul protecției mediului și folosirii resurselor naturale. Astfel, celelalte taxe pentru

²⁹ Abrogat prin LP 158 din 18.07.14 În: Monitorul Oficial nr. 238-246 din 15.08.14 art.547

³⁰ Abrogat prin LP 281 din 16.12.16. În: Monitorul Oficial nr 472-477 din 27.12.16 art.947;

poluarea mediului, în special taxele pe energie și transport, care alcătuiesc în statele OCDE și UE circa $\frac{3}{4}$ din încasările taxelor de mediu nu contribuie la acumularea fondurilor publice în acest domeniu și sunt utilizate cu totul în alte scopuri. Ca rezultat, plățile pentru poluare și amenziile pentru încălcarea legislației ecologice, care formează FEN și suportul financiar public în domeniul protecției mediului, au contribuție foarte modestă – de 0,8% în încasările fiscale și de doar 0,2% în PIB, ceea ce este o pondere net inferioară față de media statelor OCDE și UE. În plus, în ultimii ani, indicatorii respectivi înregistrează o dinamică negativă (tabelul 1.4), ceea ce va spori necesitatea atragerii surselor externe sau altor surse interne bugetare.

Tabelul 1.4. Taxele de mediu aplicate în Republica Moldova, conform legislației naționale (în. mln. lei, %).

Tipurile taxelor de mediu	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Plăți pe emisii, deversări și deșeuri	8,6	8,1	9,8	8,3	10,1	11,1	10,5	9,2
Taxe la importul de combustibili	23,2	37,7	29,4	40,7	37	58,2	27,9	24,6
Taxe la importul altor produselor poluante	176	182	202	205	216	216	231	243
Taxe pentru mărfurilor poluante autohtone								43,2
Taxe pentru produsele poluante, total	199	220	231	246	253	274	259	311
Taxe pentru poluare	208	228	241	254	263	285	269	320
Impozitul funciar	183	181	181	180	185	180	182	185
Taxe p/u utilizarea resurselor naturale (stipulate în Titlul VIII al Codului Fiscal)	34,9	31,5	36,4	33,8	32,0	37,5	35,6	35,1
Licența p/u vânat și pescuit	20	18	20	20	20	20	20	20
Taxe p/u utilizarea resurselor naturale	238	230	238	233	237	237	238	240
amenzi p/u încălcarea legislației ecologice	1,1	1,8	2,3	2,9	4,1	4,7	5,6	4,3
Total taxe de mediu	447	460	481	490	505	527	513	564
Total încasări de taxe	19521	22547	27813	30204	32173	35631	38111	39061
Ponderea taxelor de mediu din totalul taxelor încasate (%)	2,3	2,0	1,7	1,6	1,6	1,5	1,3	1,4
PIB-ul, în mln. MDL	60429	71885	82348	88227	100510	112050	122563	135397
Ponderea taxelor de mediu în PIB (%)	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4

Dacă, în statele UE o atenție prioritară se acordă taxării produselor de input cu întrebuințare economică majoră atât pentru producție, cât și pentru consum (combustibili, mijloacele de transport, fertilizatori etc.), atunci în Republica Moldova și alte state ale CSI, plățile pentru poluare sunt aplicate, prioritar, pentru produsele de output (emisii, deversări și deșeuri), care posedă o valoare economică scăzută și generează diverse probleme economice, ecologice și de sănătate. În plus, în statele OCDE, o bună parte din plățile pentru produsele nocive sunt înlocuite cu diverse creanțe ale pieții, precum sistemele de depozitare-refinanțare conforme principiului „responsabilității extinse a producătorului”.

Taxele pentru utilizarea resurselor naturale sunt stipulate în Titlurile VI și VIII ale Codului Fiscal. Acestea nu se transferă la FEN, dar la bugetul APL-urilor, fiind folosite în diverse scopuri. Metodologia și procedura de aplicare a impozitului funciar este stipulată în Titlul VI și în Legea privind aplicarea acestuia³¹. Titlul VIII al Codului Fiscal prevede aplicarea taxelor pentru apă, resursele minerale și masa lemnoasă recoltată. Cea mai mare contribuție în încasările taxelor pentru utilizarea resurselor naturale se datorează impozitului funciar, cu cca 180 mln. lei. Încasările taxelor

³¹ Legea pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal (nr. 1056 din 16.06.2000). În: Monitorul Oficial nr. 127 din 12.10.2000

pentru celelalte categorii de resurse naturale prevăzute în Codul Fiscal sunt mult mai reduse, inclusiv cca 25 mln. lei – taxa pentru apă, cca 11 mln. lei – taxa pentru resursele minerale și doar cca 400 mii lei – taxa pentru recoltarea masei lemnoase. Prin urmare, dacă adăugăm încasările taxelor pentru utilizarea resurselor naturale, inclusiv impozitul funciar, suma amenzilor și prejudiciilor ecologice achitate, atunci suma taxelor de mediu va depăși 560 mln. lei, ceea ce înseamnă 1,4% în încasările fiscale și doar 0,4% – în PIB. În plus, ponderea taxelor de mediu înregistrează o dinamică negativă deosebit de pronunțată – de la 2,2% la 1,4% din încasările fiscale și de la 0,7% la 0,4% din PIB. Această situație, în lipsa modificărilor legislative de extindere a bazei de impozitare, în special din contul includerii taxelor pe energie și transport, dar și a reducerii asistenței externe, va pune în pericol eminent realizarea obiectivelor Planurilor de Acțiuni ale strategiilor în domeniu.

1.5 Esența și direcțiile reformei fiscale de mediu

În conformitate cu Agenția Europeană de Mediu, Reforma Fiscală de Mediu (RFM) poate fi definită ca o reformă a sistemului național fiscal, în care povara de impunere fiscală se transferă de la impozitele convenționale la activitățile ce aduc prejudiciu mediului înconjurător³². Scopul de bază al RFM constă în maximizarea și distribuția optimă a beneficiului social de la utilizarea resurselor naturale și crearea condițiilor necesare pentru implementarea dezvoltării durabile³³.

Există 4 abordări principale, care caracterizează RFM, inclusiv: 1) impozitarea sporită a activităților economice, produselor și serviciilor, care utilizează masiv resursele naturale, generează poluarea și degradarea mediului natural³⁴; 2) impozitarea redusă a muncii și capitalului, a producerii pure și a consumului minim al materiilor prime naturale; 3) investiții sporite în tehnologii și servicii „verzi”³⁵; 4) excluderea subvențiilor pentru ramurile și activitățile economice poluante și cu un consum sporit de materii prime naturale³⁶. Prin urmare, RFM reprezintă o abordare mai extinsă, care asigură nu doar ajustarea taxelor de mediu, dar și perfecționarea tuturor instrumentelor economice menite să reglementeze utilizarea resurselor naturale și poluarea mediului. În plus, unul din obiectivele cheie ale RFM este ecologizarea sistemului bugetar și a procesului de luare a deciziilor publice. Una din condițiile principale de realizare a reformei fiscale de mediu și dezvoltare a economiei „verzi” este ecologizarea sistemului național de conturi și a standardelor de producție și consum. Acest lucru va permite evaluarea mai complexă a resurselor naturale, a pagubelor și riscurilor de mediu, prevenirea și

³² European Environment Agency. Environmental tax reform in Europe: implications for income distribution. EEA Technical report No. 16/2011, Copenhagen

³³ Bacal P., Roșcovan D. Esența, problemele și obiectivele reformei fiscale de mediu în Republica Moldova. În: Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii. Chișinău, Ed. ASEM, 2014, Vol. II, p. 274.

³⁴ Brink P., Mazza L. Reforming environmental taxes and harmful subsidies: challenges and opportunities. January 2013. In: http://www.ieep.eu/assets/1110/Background_paper_on_EFS_in_the_7th_EAP.pdf

³⁵ Environmental subsidies and similar transfers – Guidelines. Luxemburg: Publication Office of the European Union, 2015. 56 p. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/6923655/KS-GQ-15-005-EN-N.pdf>

³⁶ Castellucci L., Markandya A. Environmental taxes and fiscal reform. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013. 273 p.

internalizarea costurilor de mediu și va servi un suport primordial al realizării reformei fiscale de mediu și dezvoltării durabile.

Actualmente, reforma fiscală de mediu este un element cheie în politicile de „înverzire a economiei”, un concept care se află în topul agendei politice a statelor UE și OCDE³⁷. Alături de ajustarea instrumentelor economice de protecție a mediului, reforma fiscală de mediu presupune dezvoltarea capacităților instituționale în acest scop, obținerea unui consens între toate părțile cointerestate și integrarea obiectivelor de mediu în procesele de planificare locale și centrale. În plus, se constată un proces de simplificare a sistemului, metodologiei și procedurii de aplicare a taxelor de mediu, în special pe seama înlocuirii taxelor pentru emisii, deversări și deșeuri foarte toxice cu interdicții sau amenzi. În Europa de Vest se remarcă optimizarea managementului taxelor de mediu și obiectelor de aplicare a acestora, precum și înlăturarea subvențiilor dăunătoare mediului, în special în agricultură, energetică și transport, tendințe care se înregistrează și în Republica Moldova și va constitui o direcție de bază a reformei fiscale de mediu.

Cele mai importante *direcții de reformare a sistemului fiscal de mediu* național vor fi; 1) elaborarea proiectului noii Legi privind plățile pentru poluare; 2) ajustarea plăților pentru utilizarea resurselor naturale și sporirea efectelor ecologice și economice ale acestora, implicarea autorităților de mediu în acest proces; 3) ajustarea cuantumului și procedurii de aplicare a sancțiunilor administrative și prejudiciilor pentru încălcarea legislației de mediu și sănătate; 4) eficientizarea ecologică și economică a utilizării veniturilor încasate de la plățile pentru poluare, plățile pentru utilizarea resurselor naturale, amenzile și acțiunile de recuperare a prejudiciilor ecologice; 5) reformarea adecvată a mecanismului și a procedurilor de subvenționare ecologică

³⁷ OECD. Environmental Taxation – A Guide for Policy Markets. <http://www.oecd.org/environment/tools-evaluation/48164926.pdf>

2. Subvențiile de mediu

2.1 Experiența internațională în domeniul subvenționării ecologice

Subvențiile ecologice reprezintă alocări sau înlesniri tehnico-financiare și fiscale destinate realizării unor programe, politici și proiecte de folosire durabilă a resurselor naturale și de reducere a impactului asupra mediului. Ele sunt acordate beneficiarilor și gestionarilor resurselor naturale, poluatorilor, APL-urilor sau chiar unor persoane fizice, care se ocupă de coordonarea implementării unor proiecte și obiective ecologice. Subvențiile au o întrebuințare mai mare atunci când cerințele de mediu sunt mai severe, iar conformarea agenților economici și gospodăriilor casnice la aceste cerințe necesită costuri ridicate, care, de regulă, nu pot fi suportate doar cu mijloacele financiare proprii. Prin urmare, este absolut necesară o asistență tehnico-financiară care să asigure realizarea acestor măsuri.

În practica internațională, cele mai răspândite subvenții de mediu sunt cele acordate pentru: diminuarea emisiilor gazelor cu efect de seră provenite de la sursele tradiționale de energie (cărbune și produse petroliere); valorificarea energiei regenerabile; sporirea eficienței energetice și economisirea energiei; promovarea transportului cu emisii reduse (tabelul 2.1), inclusiv a automobilelor cu propulsie electrică sau hibridă; producerea pură; achiziția instalațiilor de purificare a aerului și apelor³⁸; adaptarea la schimbările climatice; promovarea agriculturii ecologice; plantarea pădurilor și a fâșiilor forestiere de protecție; conservarea și restabilirea peisajelor naturale și a diversității biologice a acestora, inclusiv a zonelor umede și ecosistemelor de luncă, speciilor rare; extinderea și modernizarea sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație; managementul integrat al deșeurilor, inclusiv colectarea separată a deșeurilor; elaborarea proiectelor și cercetărilor științifice în domeniul protecției mediului.

Tabelul 2.1 Aplicarea subvențiilor ecologice în statele lumii

Obiectivul	Tipul subvenției	Grupurile-țintă	Statele
Utilizarea/producerea biocombustibilului	Granturi	Gospodăriile casnice, producătorii de energie regenerabilă, APL-urile, agricultura, silvicultura, operatorii DMS	Belgia, Italia, Olanda, N. Zeelandă
	reduceri de taxe, incl. Accize și TVA		Australia, Canada, SUA, Finlanda, Cehia
Utilizarea/producere a energiei electrice de la centralele eoliene	Granturi	producătorii de energie regenerabilă, gospodăriile casnice, APL-urile,	SUA, Danemarca, Cehia, Germania, Suedia, Israel
	Reduceri de taxe și tarife		Marea Britanie, SUA, Finlanda, România
Producerea energiei termice și electrice la instalațiile solare	Granturi	Gospodăriile casnice, producătorii de energie regenerabilă, APL-urile, IMM,	Belgia, N. Zeelandă, SUA, Canada, Israel
	Reduceri de taxe și tarife		Franța, SUA, Italia, Marea Britanie, Australia,
promovarea hidroenergeticii	Granturi	Gospodăriile casnice, APL-urile, companiile, IMM	SUA, Canada
	Reduceri de tarife		Marea Britanie
instalații termo-energetice eficiente	Granturi	Gospodăriile casnice	Germania, Danemarca, Suedia, Belgia, Canada, M. Britanie
	Reduceri de taxe	Gospodăriile casnice, companiile	Olanda, Canada,

³⁸ Environmental subsidies and similar transfers – Guidelines. Luxemburg: Publication Office of the European Union, 2015. 56 p. p.<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/6923655/KS-GQ-15-005-EN-N.pdf>

Case și locuințe energo-eficiente	Granturi	Gospodăriile casnice, APL-urile, companiile solicitante	Danemarca, Italia, Slovenia, China, Canada, M. Britanie
	Reduceri de taxe		Belgia, Franța, SUA
Economisirea energiei	Granturi	Gospodăriile casnice, inclusiv cu venituri mici, APL-urile, industriile energo-intensive, ind. prelucrătoare	Suedia, Cehia, Australia, SUA, Canada, M. Britanie, Germania, Danemarca, Cipru
	Reduceri de taxe	Gospodăriile casnice, APL-urile	Belgia, Franța, Canada
Achiziția echipamentelor eco	amortizarea accelerată	industria prelucrătoare, companiile, producătorii de echipamente eco	Franța, Italia, Olanda, Canada
Producerea pură	Granturi	industriile energo-intensive, industria prelucrătoare, prod. De energie verde	Finlanda, Franța, Grecia, Australia, Cipru, China
	Reduceri de taxe	industria prelucrătoare, companiile solicitante, prod. De energie verde	Danemarca, Spania, SUA, Australia, Belgia
Măsurile de adaptare la schimbările climatice	Granturi	Gospodăriile casnice, APL, ONG, producătorii de energie electrică	Canada, Cehia, Germania, Olanda, Suedia
Reciclarea automobilelor	Granturi	posesorii de autovehicule	Italia, Canada, Israel, Japonia
	Reduceri de taxe		SUA; Suedia, România
Vehicule cu emisii reduse	Reduceri de taxe	posesorii de autovehicule transportatorii, APL	Belgia, Japonia, Spania, Franța, Italia, SUA, Mexic,
	Granturi		M. Britanie, Japonia, Coreea, Italia, SUA, Japonia
Promovarea automobilelor electrice și hibride	Granturi	posesorii de autovehicule	Suedia, Germania, SUA
	Reduceri de taxe		Belgia, N. Zeelandă, Canada, Japonia, SUA
	amortizarea accelerată	transportatorii, APL,	Franța
Promovarea agriculturii ecologice	Granturi	Agricultorii, ONG	Austria, Belgia, Danemarca, Australia, Coreea, SUA,
Protecția peisajelor naturale și biodiversității	Granturi	Agricultura, silvicultura, APL, ONG	Belgia, Cehia, SUA, Estonia, M. Britanie, Grecia, Polonia
	Reduceri de taxe		N. Zeelandă, Canada, SUA, Cehia, Franța, Mexic, Finlanda
Plantarea pădurilor	Granturi	silvicultura, APL	Olanda, N. Zeelandă, Canada
	Reduceri de taxe		Franța, SUA,
Restabilirea zonelor umede	Granturi Reduceri de taxe		M. Britanie, Belgia, Cehia, N. Zeelandă, SUA
Extinderea și modernizarea infrastructurii de AAS	Granturi	Operatorii în domeniul AAS, gospodăriile casnice, APL	Austria, Belgia, Cehia, Slovenia, M. Britanie, Canada, Danemarca
Ameliorarea calității apelor și surselor de apă	Granturi	APL, IMM, agricultorii, operatorii	N. Zeelandă, SUA, Cehia
	Reduceri de taxe		SUA, Cehia, Suedia
Economisirea apelor	Granturi	Gospodăriile casnice, companiile, APL	Canada
	Reduceri de taxe		SUA, M. Britanie
Managementul deșeurilor	Granturi	Gospodăriile casnice, APL, operatorii	Belgia, Canada, Estonia
Managementul deșeurilor agricole	Granturi	Agricultorii, gospodăriile casnice	Belgia, Grecia, M. Britanie, Canada
Reciclarea separată a deșeurilor	Granturi	Gospodăriile casnice, APL, operatorii, companiile	Cehia, Olanda, China, Canada, N. Zeelandă, Israel
	Reduceri de taxe		SUA, India, Finlanda
Eco-cercetarea și ecoinovarea	Granturi	Centrele de cercetare, ONG, producătorii de automobile	SUA, Cehia, Suedia, Olanda
	Împrumuturi nerambursabile		Slovacia, Slovenia, Bulgaria,

Surse: elaborat de autor după OECD databases on Environmentally related tax revenue. 2017.

Destinația subvențiilor rezultă din obiectivele prioritare stipulate în programele și strategiile naționale de mediu, convențiile și acordurile internaționale în domeniul protecției mediului. Conform tabelului 2.1, principalele grupuri țintă ale subvențiilor de mediu sunt gospodăriile casnice, posesorii de automobile, APL-urile, ONG-urile de mediu, întreprinderile industriale, în special din electroenergetică, industria de producere a automobilelor, electronica și electrotehnica, industriile de producere a echipamentelor ecologice, inclusiv de purificare a aerului și apelor, evacuare și valorificare a deșeurilor; industriile energo-intensive, companiile de transport, agricultorii, silvicultorii, operatorii sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație, centrele de cercetare-inovare, companiile solicitante etc.

Subvențiile de mediu asigură obținerea efectelor duble: menținerea ritmului de creștere a producției, de satisfacere a cerințelor consumatorilor, îndeosebi a acelor produse, care au un grad mic de înlocuire (produse alimentare, anumite metale etc.) și micșorarea sau înlăturarea maxim posibilă a pagubelor pricinuite mediului, diminuarea costurilor de fabricație a acestor bunuri.

Totodată, *subvențiile ecologice contravin principiului „poluatorul plătește”*. Prin subvenționare se recunoaște dreptul de a polua și de a utiliza masiv materiile prime naturale. De regulă, subvențiile sunt costisitoare și necesită fonduri, care, deseori, nu se recuperează integral. Subvențiile favorizează atragerea în ramurile subvenționate a unui număr mare de agenți economici, având, ca urmare, creșterea volumului poluării și a cheltuielilor pentru depoluare. De asemenea, alocarea subvențiilor nu stimulează suficient inovațiile tehnice și ajustarea structurală a economiei.

În practica internațională, cele mai mari lacune ale acordării subvențiilor de mediu se semnalează în domeniul electroenergeticii, producțiilor petro-chimice și industriei de prelucrare a metalelor, dar și a agriculturii³⁹. În același timp, nealocarea suficientă a subvențiilor contribuie semnificativ la diminuarea capacităților concurențiale ale producțiilor respective și transferul masiv al producțiilor poluante din statele postindustriale dezvoltate în statele în curs de dezvoltare cu economie emergentă, în special din macroregiunea Asia-Pacific, care se caracterizează nu doar prin cerințe și costuri ecologice net inferioare, dar și prin abundența de forță de muncă ieftină și prezența unui potențial enorm de creștere a capacității pieței interne. Alocarea subvențiilor necesită elaborarea unor acte normative care să asigure controlul respectării utilizării lor, implicarea permanentă a ONG-urilor de mediu și a populației autohtone.

Cele mai utilizate tipuri de subvenții ecologice sunt: a) alocațiile nerambursabile, precum grant-urile externe și bugetare (tabelul 2,1); b) reduceri și scutiri de taxe și impozite, inclusiv la accizele pe hidrocarburi, TVA la produsele și tehnologiile nonpoluante sau emisii reduse, taxele pe emisii și deversări, impozitul pe venit sau impozitul pe vânzări, reduceri la taxele de mediu sau alte categorii de taxe aplicate anumitor poluatori, care au o eficiență ecologo-economică sporită; c) reduceri la tarife pentru achiziționarea energiei regenerabile sau economisirea apei; d) reducerile la taxele locale, inclusiv la

³⁹ National Center for Environmental Economics. Environmental Economics Research at EPA. Subsidies. Pollution Charges, Fees, and Taxes. In: <http://yosemite.epa.gov/ee/epa/eed.nsf>

impozitul funciar și imobiliar pentru terenurile destinate restaurării și conservării ecologice, la plata pentru parcare sau pentru amenajarea teritoriului; e) creditele pentru o perioadă lungă de rambursare; f) creditele fără dobândă sau cu dobânzi reduse; g) amortizarea accelerată a eco-echipamentelor sau a produselor energo-eficiente; h) subvențiile pentru plata dobânzilor la creditele bancare; i) garanțiile la împrumuturi pentru procurarea echipamentelor ecologice performante; k) compensarea cheltuielilor în cazuri de situații excepționale etc. De regulă, pentru realizarea măsurilor de protecție a solurilor este subvenționat sectorul agricol și silvic, pentru protecția bazinului aerian – energetica, transporturile și gospodăriile casnice, pentru ocrotirea resurselor forestiere – sectorul silvic, pentru protecția apelor, gestionarea eficientă a deșeurilor – sectorul comunal din perimetrul unei zone sau localități, precum și întreprinderile industriale.

Pentru susținerea producției de energie, țările OCDE au acordat subvenții de până la 20 mlrd. \$ anual, ceea ce a permis și modernizarea tehnologică integrală a ramurilor poluante⁴⁰. Ulterior, cheltuielile de întreținere și operare a echipamentelor și tehnologiilor moderne sunt net inferioare față de cele inițiale, destinate elaborării, procurării și instalării acestora. Din acest motiv, sumele subvențiilor necesare și alocate în aceste scopuri s-au diminuat semnificativ.

Sursele subvențiilor de mediu pot fi: 1) taxele de mediu sustrate de la beneficiari și poluatorii resurselor de mediu; 2) fondurile ecologice publice; 3) instituțiile creditoare internaționale ce finanțează programele și proiectele ecologice; 4) bugetul public (comunitar, de stat, regional sau local); 5) băncile comerciale și alte instituții financiar-bancare care prestează asemenea servicii; 6) fondurile benevole, create din donații, cotele publice, taxe pe bilete de călătorie, diverse tombola sau acțiuni caritabile etc..

Dintre instituțiile creditoare internaționale, care acordă subvenții ecologice, menționăm: Banca Mondială, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), Banca Europeană de Investiții (BEI), Facilitatea Globală de Mediu (GEF). Banca Mondială are o contribuție masivă la implementarea și realizarea politicilor ecologice ale statelor cu disponibilități financiare reduse și finanțează, prioritar, soluționarea problemelor mai stringente și cu implicații sociale masive, precum asigurarea cu apă, canalizarea centralizată, salubritatea localităților etc. BERD acordă credite avantajoase și grant-uri pentru ajustarea structurală și modernizarea infrastructurii de producție și a celei sociale, iar BEI oferă împrumuturi pentru prevenirea poluării și conservarea peisajelor.

Un rol important, în susținerea financiară a programelor și proiectelor ecologice, îl joacă programele și fondurile internaționale în domeniu. Programul PHARE acordă asistență financiară pentru soluționarea problemelor ecologice regionale și municipale, îndeosebi a celor din regiunile industriale defavorizate. Programul LIFE este destinat asistenței financiare, tehnice și informaționale pentru implementarea la întreprinderi a noilor standarde europene ale managementului ecologic⁴¹. Dintre fondurile internaționale, care oferă asistență financiară pentru soluționarea problemelor de

⁴¹ Vuță M. Instrumente economico-financiare de protecție a mediului. București, 2003. p. 110.

mediu, putem remarca: Fondul Global de Mediu, Fondul European de Dezvoltare Regională, Fondul Social European. Subvențiile ecologice pot fi alocate direct solicitanților, în calitate de persoane fizice și juridice, care se ocupă nemijlocit de elaborarea și realizarea unor proiecte ecologice. Deseori, pentru mobilizarea optimă a subvențiilor de mediu, se recurge la serviciile unui sau mai multor intermediari de natură creditară sau instituțională, precum băncile naționale și comerciale, fondurile ecologice, fondurile de asistență socială, bugetul statului⁴².

2.2 Cadrul general și direcțiile principale de alocare a subvențiilor de mediu în Republica Moldova

În Republica Moldova, subvenționarea de către stat a măsurilor de protecție a mediului a fost inițiată în anii '70. Respectarea normativelor de impact ale tehnologiilor de producție, ale normativelor sanitaro-igienice și ale celor de calitate a factorilor de mediu necesitau costuri foarte mari, care erau suportate, cu precădere, de către Bugetul de Stat și de întreprinderile industriale. Majoritatea cheltuielilor bugetare și ale întreprinderilor poluante erau destinate procurării, instalării și construcției sistemelor de purificare a aerului, construcției sistemelor de canalizare și a stațiilor de epurare, care funcționau în majoritatea orașelor și a întreprinderilor industriale. Acest patrimoniu de mare valoare necesită întreținere, modernizare și resurse financiare pe măsură⁴³.

În anii '80, în structura cheltuielilor bugetare, predominau cele destinate protecției apelor, urmate de cheltuielile pentru protecția resurselor forestiere, restaurarea terenurilor degradate, pentru întreținerea spațiilor verzi și salubritatea localităților⁴⁴. Ulterior, investițiile destinate protecției aerului atmosferic și-au pierdut din importanța inițială. Totodată, inițierea implementării proiectelor finanțării de carbon și adaptării la schimbările climatice a determinat implicarea mai activă a autorităților centrale responsabile, a APL-urilor și poluatorilor în proiectele de sechestrare a carbonului.

Investițiile în activele materiale pe termen lung destinate protecției mediului înregistrează o dinamică oscilantă. Astfel, acestea au crescut de la cca 6 mln. de lei, în anul 2000, la aproximativ 88 mln. lei, în anul 2008, după care s-au redus până la 31,2 mln. lei în anul 2011. (tabelul 2.2). În anii 2012-2014, se atestă o dinamică oscilantă (60-80 mln lei), urmată de o reducere semnificativă în anii 2015-2016, rezultată din situația economică mai dificilă în acești ani. Majoritatea investițiilor sunt alocate pentru extinderea și modernizarea sistemelor de aprovizionare cu apă și canalizare, pentru restaurarea, prin împădurire, a terenurilor degradate, pentru evacuarea DMS și a deșeurilor de pesticide inutilizabile și interzise. Suma investițiilor în fondurile pentru protecția aerului variază foarte mult (de la 0 la 45,5 mln. lei), ceea ce ne demonstrează atât despre finanțarea episodică a acestui sector, cât și de prezența spațiilor goale în statistica oficială la compartimentul respectiv.

⁴² Экологические фонды в странах с переходной экономикой. Париж, 1997. p. 23-37.

⁴³ Bacal P. The implementation of ecological subvention in the Republic of Moldova. În: Ecological performance in a competitive economy. București: ASE, 2008. Vol. I, p. 32.

⁴⁴ Ocrotirea mediului ambiant și folosirea rațională a resurselor naturale în RSS Moldova. Chișinău, 1991. p. 8-11.

Tabelul 2.2 Investiții în active materiale pe termen lung pentru protecția mediului și folosirea rațională a resurselor naturale (mln. lei, în prețuri curente)

Destinația	Anii										
	1995	2000	2005	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Total, din care:	11,7	6,1	43,9	87,9	41,5	31,2	73,5	66	83,7	33,3	44,7
Pentru protecția și folosirea rațională a resurselor de apă	6,7	1,3	23,1	4,3	14,3	15	15,2	39,4	55,3	22,6	35,3
Pentru protecția și folosirea rațională a terenurilor	4,5	4,7	20,9	80,8	19,7	15,2	9,9	22,8	26,3	10,5	9,3
Pentru protecția aerului atmosferic	0,48	-	-	2,8	-	-	45,5	1,7	-	-	0,1
Alte	7	0,32	-	-	7,6	1,0	3,0	2,1	2,2	0,2	0,033

Surse: elaborate de autor după Anuarul statistic al RM și Culegerea BNS „Resursele naturale și mediul”. 2017.

Sumele alocate de la Bugetul de Stat, inclusiv a programelor și proiectelor finanțate din surse externe, s-au majorat de câteva zeci de ori (tabelul 2.3). Totodată, majoritatea sumelor alocate au fost aprobate pentru extinderea și modernizarea sistemelor de aprovizionare cu apă și canalizare, care a ajuns, în ultimii ani, la 400-500 mln. lei. De asemenea, au crescut semnificativ (la peste 100 mln. lei) sumele alocate pentru managementul riscurilor climatice și pentru implementarea proiectelor în domeniul eficienței energetice și obținerii energiei din surse regenerabile, în special din biomasă. Pentru celelalte direcții de finanțare din domeniul protecției mediului, sumele alocate au rămas la nivelul anilor 2000 sau chiar s-au diminuat. În plus, ca urmare a crizei financiar-bancare și instabilității politico-economice, a reducerii semnificative a asistenței financiare externe, în anii 2015-2016 se atestă o reducere substanțială a alocațiilor bugetare, inclusiv pentru realizarea obiectivelor de mediu. Din acest motiv, acțiunile stabilite pentru anii 2014-2017, au fost doar parțial realizate.

Tabelul 2.3 Alocarea subvențiilor de mediu din cadrul bugetului de stat (mln. lei)

Direcțiile de finanțare	Anii							
	2003	2007	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Protecția și folosirea rațională a resurselor de apă	1,3	137	207	201	404	509	402	400
Managementul dezastrelor și riscurilor climatice				29	44,4	136	220	10
finanțării de carbon		1,7		0,6	0,5	0,2	0,2	0,2
Eficiența energetică și surse regenerabile				14,4	80	135	115	34,6
Managementul deșeurilor	4,4	5,7		1,2		101		
Restaurarea terenurilor și protecția solurilor	9,5	22	18	18	18	10	10	15
Biodiversitate	1,2	1,3				2,1		
Total	16,4	168	225	264	547	893	747	460

Sursa: elaborat de autor, după Rapoartele privind executarea bugetului de stat al RM

O bună parte din proiectele de mediu sunt implementate cu suportul financiar al transferurilor de la bugetul de stat către bugetele locale. Majoritatea absolută a transferurilor bugetare au fost destinate localităților rurale pentru cofinanțarea lucrărilor de extindere și modernizare a sistemelor de aprovizionare cu apă, evacuarea deșeurilor, extinderea pădurilor comunale și amenajarea ecologică a intravilanului, în special a obiectivelor de cultură și educație. Proiectele complexe de aprovizionare cu

apă și canalizare au fost finanțate, cu precădere în localitățile urbane⁴⁵. Un număr redus de proiecte au fost finanțate pentru construcția stațiilor de epurare, printre care menționăm cele implementate în orașele Cahul, Fălești, Nisporeni, Briceni, UTA Găgăuzia și Cimișlia.

Principalul document strategic complex ce definește obiectivele prioritare în domeniul protecției mediului și folosirii raționale a resurselor naturale, precum și mecanismul de realizare a acestora este **Strategia de Mediu**⁴⁶ (2014-2023). Costurile totale ale Strategiei sunt evaluate la 9,1 mlrd. lei sau $\approx 1\%$ din PIB-ul anual. La prima etapă (2014-2017), majoritatea măsurilor planificate se referă la armonizarea legislației naționale cu Directivele UE în domeniu, crearea cadrului legal și instituțional, asigurarea suportului metodologic și informațional necesar (proiecte soft). Acestea necesită un suport financiar mai redus, însă implică o pregătire avansată, consacrare și consecvență din partea autorităților publice responsabile și a comunității de experți în domeniu. La etapa a II (2018-2020) și a treia (2021-2023) sunt planificate acțiuni de extindere și modernizare a componentelor de logistică și infrastructură (proiecte hard), precum și acțiuni de evaluare a rezultatelor și impactului, care necesită o asistență financiară mult mai mare în comparație cu prima etapă. Cea mai mare contribuție la finanțarea Strategiei este prevăzută pentru sursele externe, însă ponderea acestora urmează să fie redusă. Cele mai importante surse naționale sunt: FEN, FNDR, FEE, transferurile de la BS și BUAT.

Conform **obiectivului 7 al Strategiei de Mediu, în domeniul protecției aerului atmosferic** se prevede realizarea a 2 direcții de acțiuni: 1) Crearea sistemului de management integrat al calității aerului; 2) reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă cu 30% până în anul 2023 și a gazelor cu efect de seră cu 20% până în anul 2020, comparativ cu anul 1990. Măsurile principale planificate în cadrul primei acțiuni sunt: 1) crearea registrului de emisii și transferuri ale poluanților și includerea în sistemul informațional integrat de mediu, care prevede un suport financiar de 10 mln. lei; 2) elaborarea mecanismului, metodologiei și instrumentelor de determinare a valorilor-limită de emisie a poluanților, în conformitate cu condițiile locale și capacitatea industrială – 3,5 mln. lei; 3) îmbunătățirea sistemului de control a calității aerului în zone și aglomerații, pentru care sunt planificate, până în 2023 – 35 mln. lei; 4) crearea sistemului național de inventariere a emisiilor și stabilirea plafoanelor naționale de emisii – 50 mln. lei; 5) Introducerea (până în anul 2020) a standardelor de emisii pentru diferite tipuri de vehicule și a standardelor de calitate a carburanților – 10,6 mln. lei.

Măsurile principale planificate în cadrul acțiunii secunde sunt: 1) majorarea cotei de piață, până la 30%, a automobilelor cu propulsie de tip hibrid și electrice, până la 50% a automobilelor cu volumul cilindric al motorului de până la 1400 cm³, pentru care este prevăzut un suport financiar de 15,2 mln. lei; 2) promovarea utilizării mai vaste a biocombustibililor în calitate de carburanți – 25,2 mln. lei; 3) aplicarea conceptului Eficientizării Resurselor și Producției mai Pure – 17,2 mln. lei.

⁴⁵ Anexa la Legea bugetului de stat

⁴⁶ Aprobata prin HG nr 301 din 24.04.2014. În: Monitorul Oficial nr. 104-109 din 05.05.2014

Sumele alocate pentru realizarea *Programului*⁴⁷ (2005-2015) și *Strategiei* (2008-2025) privind *aprovizionarea cu apă și canalizare a localităților*⁴⁸ au crescut considerabil, în special, pe seama surselor externe de finanțare și a transferurilor la bugetele locale. Majoritatea absolută a subvențiilor au fost oferite de sursele externe de finanțare⁴⁹. În baza creditului de 16,5 mln. \$, acordat de Guvernul Poloniei au fost extinse rețelele interraionale de mare capacitate pentru aprovizionarea cu apă, iar conducta Vadul lui Vodă-Chișinău a fost prelungit până la Strășeni. Fondul de Dezvoltare Economică Arabă din Kuweit a oferit un credit de 6,5 mln. dolari SUA, cu rata dobânzii de 1,5%, pentru finanțarea lucrărilor de renovare a sistemelor de alimentare cu apă în 6 localități. Aceste sume au fost, ulterior, transferate către întreprinderile comunale din orașele Cahul, Orhei, Soroca, Ștefan-Vodă și mun. Bălți, pentru reabilitarea sistemelor de apă și canalizare, sporirea eficienței serviciilor prestate. Cu suportul Fondului de Investiții Sociale din Moldova, au fost finalizate lucrările de aprovizionare cu apă și canalizare în 19 localități, cu investiții de 15,5 mln. lei. În cadrul Memorandumului cu Guvernul Danemarcei au fost implementate proiecte de ameliorare a serviciilor comunale în orașele Călărași, Edineț și Cupcini, în satele Borceag, Stăuceni și Chircăiești, în sumă de 52,3 mln. lei.

Majoritatea alocațiilor financiare au fost destinate întreprinderilor comunale pentru realizarea măsurilor curente de aprovizionare cu apă și canalizare și, într-o măsură neînsemnată, pentru reconstrucția stațiilor de epurare. Din cauza alocării insuficiente a mijloacelor financiare, a lipsei personalului calificat, au fost realizate mai puțin de jumătate din măsurile preconizate. Diversitatea surselor de finanțare necesită formarea stringentă a unui centru instituțional de coordonare, altfel, o parte din proiectele elaborate riscă să nu fie implementate integral. De asemenea, utilizarea fondurilor menționate, în mediul rural, ameliorează doar parțial sistemele de alimentare cu apă, fără a contribui esențial la îmbunătățirea gestionării acestui sector.

Conform ***Strategiei de Mediu, în domeniul resurselor de apă*** sunt stabilite 2 obiective specifice, inclusiv: 1) Îmbunătățirea calității a cel puțin 50% din apele de suprafață prin implementarea sistemului de management al bazinelor hidrografice; 2) Asigurarea accesului, până în anul 2023, a circa 80% din populație la sisteme și servicii sigure de alimentare cu apă și a circa 65% la sisteme și servicii de canalizare. Principalele măsuri prevăzute în cadrul realizării primului obiectiv sunt: a) crearea, până în anul 2020, a sistemului de gestionare a resurselor de apă în baza principiului bazinului hidrografic, cu un suport financiar evaluat la 8,9 mln. lei; b) optimizarea managementului riscurilor la inundații (26 mln. lei); c) evaluarea zonelor vulnerabile la nitrați. Al doilea obiectiv este destul de ambițios și prevede inclusiv: a) dezvoltarea infrastructurii de alimentare cu apă (80%) și canalizare (65%), precum și dezvoltarea sistemelor regionale în acest domeniu, pentru care sunt prevăzute ≈4

⁴⁷ Aprobat prin HG nr. 1406 din 30.12.2005. În: Monitorul Oficial nr. 14 din 06.01.2006.

⁴⁸ Aprobată prin HG nr. 662 din 13.06.2007. În: Monitorul Oficial nr. 86-89/696 din 22.06.2007.

⁴⁹ Rapoartele anuale privind executarea BPN și BS

mlrd. lei; b) elaborarea programelor tehnice și investiționale pentru implementarea cerințelor privind epurarea apelor reziduale urbane, în conformitate cu Directiva 91/271/EEC – 2,8 mlrd. lei.

Majorarea semnificativă a numărului și sumei proiectelor finanțate în anii 2010-2016 este condiționată și de demararea relativ reușită a implementării *Strategiei privind alimentarea cu apă și sanitație* pentru anii 2014-2028⁵⁰. Strategia respectivă se bazează pe principii moderne, inclusiv: a) managementul integrat al resurselor de apă; b) cost-eficiență; c) recuperarea integrală a costurilor și investițiilor; d) sporirea gradului de acces la serviciile calitative de aprovizionare cu apă și sanitație; e) descentralizarea și regionalizarea serviciilor de aprovizionare cu apă, canalizare și epurare; f) managementul bazinal al resurselor de apă. De asemenea, prezenta Strategie se presupune a fi implementată în conformitate cu Directivele UE în domeniu apelor, inclusiv Directiva Cadru Apa 2000/60/CE, Directiva 91/271/CEE cu privire la tratarea apei uzate urbane și Directiva 98/83/CE privind calitatea apei destinată consumului uman⁵¹.

Obiectivul general al prezentei Strategii este: Asigurarea graduală a accesului la apă sigură și sanitație adecvată pentru toate localitățile și populația Republicii. Obiectivele specifice: 1) descentralizarea serviciilor publice de alimentare cu apă și sanitație; 2) extinderea sistemelor centralizate de alimentare cu apă și sanitație și creșterea gradului de acces al populației la aceste servicii; 3) promovarea principiilor economiei de piață și atragerea capitalului privat.

Pentru realizarea integrală a obiectivelor stipulate în prezenta Strategie, în perioada inițială (2014-2017) sunt necesare contribuții anuale de 1,2% din veniturile bugetelor consolidate. În următoarele două perioade se preconizează majorarea contribuției respective cu 0,1%, astfel încât în 2028 să atingă 1,4% din veniturile bugetelor consolidate (fig. 2.1).

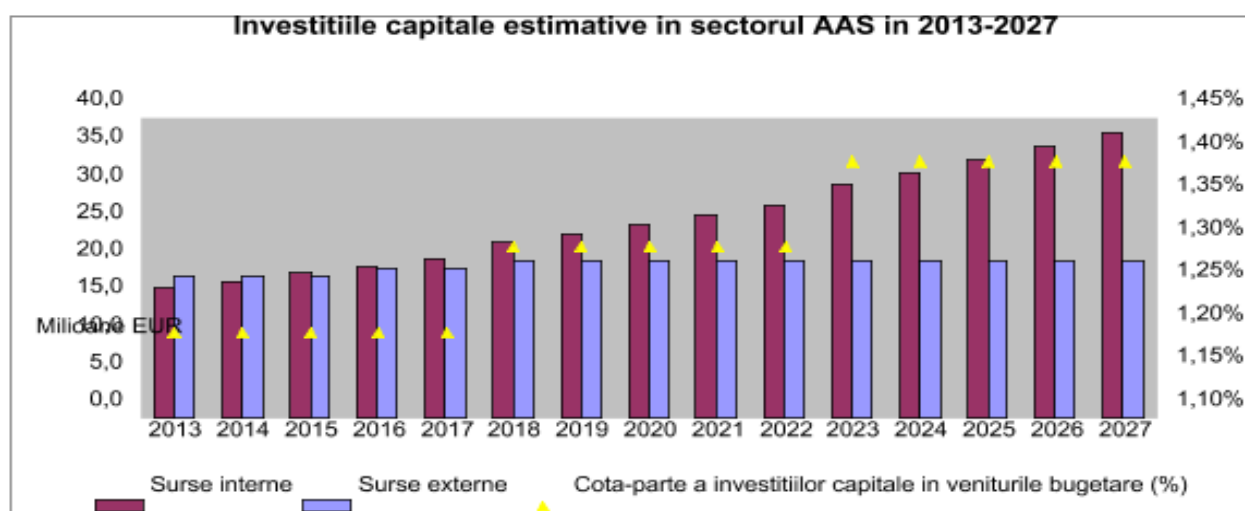

Figura 2.1 Investițiile capitale estimate în sectorul AAS (2014-2027)

Sursa: Strategia de alimentare cu apă și sanitație (2014 – 2028)

⁵⁰ HG nr. 199 din 20.03.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de alimentare cu apă și sanitație (2014 – 2028).

În: Monitorul Oficial nr. 72-77 din 28.03.2014.

⁵¹ Bejan Iu., Boboc N., Bacal P. et al. Planul de Gestionare a Bazinului Hidrografic Prut. Ciclu I, 2017-2022. Chișinău, 2016.

Conform prezentei Strategii, suportul bugetar, pentru anii 2016-2028, destinat realizării proiectelor investiționale, se va dubla și va atinge 6,4 mlrd. lei (tabelul 2.4), inclusiv 1,5 mlrd. lei sau 375 mln. lei anual – în prima perioadă (2014-2017), 2,1 mlrd. sau 414 414 mln. lei anual – în perioada secundă (2018-2022) și 2,9 mlrd. lei sau 570 mln. lei anual – în perioada a treia (2023-2028).

De asemenea, este prevăzută majorarea treptată a surselor interne și stabilizarea sumelor surselor externe la circa 20 mln. euro anual. În condițiile unei inflații majorate, cu mult peste prognozele din 2013, atingerea acestui obiectiv va fi foarte dificilă, iar sursele interne vor trebui majorate pentru a compensa rata inflației și deficitul surselor externe. În plus, scenariul respectiv inclus în prezenta Strategie nu ține cont și de o posibilă reorientare geopolitică a Republicii Moldova, ceea ce va avea implicații negative majore și beneficii enorme ratate nu doar în domeniul aprovizionării cu apă și sanitație, dar și în celelalte domenii prioritare asistate de UE.

Tabelul 2.4 Suportul bugetar prognozat pentru sectorul AAS în perioada 2014-2027

Suportul bugetar	Perioada de implementare			
	2014-2017	2018-2022	2023-2028	Total
Contribuția din surse interne, în milioane lei	1,5	2,1	2,8	6,4
ajustat la cursul de schimb 20,5MDL/Euro				
Echivalent (milioane EURO)	96,7	130	173	399
contribuția din surse externe, milioane Euro	64	90	100	254

Sursa: Anexa 1 a Strategiei de alimentare cu apă și sanitație (2014 – 2028)

Una din direcțiile prioritare ale prezentei Strategiei este promovarea proiectelor regionale și intercomunale. Principalele surse interne planificate sunt FEN, FNDR, transferurile de la bugetul de stat. Suportul financiar extern va fi oferit de GIZ, BEI, BERD, AAD, AEDC. Proiectul regional va fi asistat financiar de către BERD (împrumut) și BEI (grant) și urmează a fi implementat în raioanele Soroca, Bălți, Florești, Drochia, Râșcani, Sângerei și Telenești. Rezultatul scontat constă în ameliorarea condițiilor de trai și accesul la surse sigure de apă potabilă a cca 400 mii cetățeni. Proiectul regional „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în centrul Moldovei” prevede construcția apeductului Chișinău-Strășeni-Călăra și va începe, în sfârșit, la finele anului 2018. În prima jumătate a acestui an va fi realizat Studiul de fezabilitate. Costul primei etape a proiectului este de 16,5 mln. euro, oferite sub formă de grant de către Guvernul Federal German, prin intermediul Băncii de Dezvoltare KfW.

La 31 decembrie 2015 a fost finalizat proiectul „Program de dezvoltare a companiilor de apă”, inițiat în anul 2010. Proiectul a fost implementat în raioanele Ceadâr-Lunga, Leova, Hâncești, Orhei, Florești și Soroca. În cadrul acestui proiect au fost construite 570 km rețea de apeduct, 117 km rețea de canalizare, 18 158 branșamente (cca 54,5 mii cetățeni) la rețeaua de alimentare cu apă, 4998 branșamente (cca 15 mii cetățeni) la rețeaua de canalizare, 22 sonde arteziene, 13 rezervoare de apă potabilă, 9 turnuri de apă, 10 stații de pompare de canalizare, 6 stații de pompare de apă potabilă⁵².

⁵² Raporul Ministerului Mediului privind procesul de implementarea a Strategiei AAS în anul 2015

Cu suportul Băncii Mondiale și al Programului Național „ApaSan”⁵³, cofinanțat de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare a demarat Proiectul „Elaborarea studiului diagnostic privind alimentarea cu apă și sanitație în mediul rural”. În cadrul proiectului „Modernizarea serviciilor publice locale”, susținut de GIZ, au fost evaluate 12 studii de fezabilitate, iar în curs de desfășurare se află proiectele regionale „Îmbunătățirea serviciilor de apă și canalizare din raionul Râșcani”, „Modernizarea serviciilor de aprovizionare cu apă și canalizare în raioanele Cahul și Leova”. De asemenea, au demarat acțiunile privind promovarea principiilor economiei de piață, eficientizarea companiilor operatoare și dezvoltarea PPP în domeniu⁵⁴.

Luând în considerare subvențiile acordate în aceste scopuri, în anii 2014-2016, de la FEN (740 milioane lei), transferurile de la bugetul de stat, putem afirma că, obiectivul financiar pentru prima perioadă de implementare a Strategiei a fost deja atins și rămâne de transferat în efecte tehnico-economice, sociale și ecologice scontate. La perioada finală de implementare se află proiectele regionale de extindere a rețelelor de aprovizionare cu apă din bazinul Nistrului (apeductele Soroca-Bălți-Râșcani și Vadul lui Vodă-Chișinău-Strășeni) și din bazinul Prutului (Leova-Cedâr Lunga-Taraclia, Leova-Iargara, Leova-Romanovca, Prut-Fălești, Prut-Nisporeni, Zagarancea-Cornești ș.a.).

Totodată, după cum s-a menționat, scenariul prevăzut în prezenta Strategie este insuficient ajustat la rata reală a inflației, la evenimentele geopolitice și geoeconomice recente. Astfel, pentru prima perioadă de implementare, contribuția surselor interne a fost calculată la cursul de referință de 15,5 lei/1 Euro, care era la momentul elaborării și aprobării Strategiei (finele anului 2012 și începutul anului 2013), pentru perioada a doua – 16,0 lei/1 Euro, iar pentru perioada a treia – 16,5 lei/1 Euro. Ținând cont de dinamica recentă a cursului oficial, sumele planificate vor trebui ajustate și găsite surse suplimentare pentru a compensa deficitul generat de rata inflației.

Obiectivele stipulate în Strategia de Mediu sunt suplimentate de ***Programul Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea*** (2016-2025), care include obiective specifice foarte ambițioase și puțin realiste, în special în condițiile actuale ale depopulării accelerate a spațiului rural, intensificării proceselor migraționiste și de îmbătrânire demografică, dar și insalubrității masive și pauperizării spațiului rural. Programul respectiv este foarte vag și cuprinde 14 obiective specifice și 77 de acțiuni planificate. Costul integral al Programului este evaluat la 11,1 mlrd. lei, din care 1,9 mlrd. lei din cadrul Bugetului de Stat și 9,2 mlrd. lei din surse externe. Suportul financiar maxim, de 10 mlrd lei, va necesita realizarea *obiectivului 3: Asigurarea accesului la sisteme durabile de apă potabilă* în 100% instituții pentru copii și 75 % din populație. Acesta prevede realizarea a 9 acțiuni, inclusiv: 1) proiecte de aprovizionare cu apă în 400 localități rurale, pentru care sunt planificate 8,9

⁵³ Programul Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea (2016-2025). Aprobat prin HG nr. 1063 din 16.09.2016. În: Monitorul Oficial nr. 314 din 20.09.2016.

⁵⁴ Raporul Ministerului Mediului privind procesul de implementarea a Strategiei AAS în anul 2016

mlrd. lei sau cca 80% din costul total al Programului; 2) implementarea proiectului „Alimentarea cu apă a RD Nord” (642 mln. lei); 3) implementarea proiectelor de aprovizionare cu apă și sanitație în 100 instituții preșcolare și preuniversitare defavorizate (203 mln. lei); 4) construcția sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație în raioanele Nisporeni și Hâncești. Printre alte obiective ale Programului menționăm: 1) asigurarea distribuirii apei potabile de calitate în 100% instituții pentru copii (790 mln. lei); 2) asigurarea integrală a accesului populației la sisteme îmbunătățite de sanitație (170 mln. lei); 3) reducerea, cu 20%, a numărului de izbucniri epidemice de boli infecțioase condiționate de apă (40,8 mln. lei); 4) eficientizarea managementului AAS (29,7 mln. lei).

Un alt document strategic important ce vizează sporirea accesului resurselor de apă este *Programului de dezvoltare a gospodăririi apelor și a hidroameliorației în Republica Moldova pentru anii 2011-2020*⁵⁵. Pentru realizarea acestui Program sunt necesare cca 11,5 miliarde lei, inclusiv pentru: 1) majorarea suprafețelor de teren irigat până la 300 mii ha – 11,1 miliarde lei (96%); reparația digurilor de protecție antiiviitură – 270 mln. lei; 3) curățarea canalelor de desecare – 64,3 mil.lei; 4) managementul resurselor de apă – 14 mln. lei.

Conform Legilor Bugetului de Stat, sunt alocate mijloace financiare Agenției Naționale pentru Cadastru, Resurse Funciare și Geodezie, care coordonează realizarea obiectivelor Conform *Programului de valorificare a terenurilor noi și de sporire a fertilității solurilor în perioada anilor 2003-2010*⁵⁶ din anul 2001 până în anul 2008, sumele alocate au fost majorate de 3 ori, de la 7,2 mln. lei până la 23 mln. lei (tabelul 2.3). Pe terenurile degradate, gestionate de primării, doar în anul 2006, au fost sădite 6007 ha de plantații forestiere. De asemenea, au fost sădite peste 40 ha de fâșii forestiere de protecție a terenurilor agricole și 65,2 ha de fâșii forestiere de protecție a resurselor acvatice⁵⁷. Au fost planificate măsuri agrotehnice, silvotecnice și hidrotehnice, realizate din contul sumelor acumulate din vânzarea terenurilor publice, precum și din înstrăinarea terenurilor agricole.

În suprafața terenurilor supuse restaurării și protecției, peste 90% le revin măsurilor agrotehnice (fig. 2.2). Totodată, pentru aceste măsuri sunt rezervate mai puțin de 1% din mijloacele financiare planificate (fig. 2.3). Conform acestui Program, măsurile antierozionale acoperă 70% din suprafața terenurilor arabile și includ, cu precădere, metode agrotehnice, însoțite de o asistență financiară redusă.

Pentru realizarea prevederilor Programului respectiv, ale *Legii privind ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate, Strategiei de dezvoltare durabilă a fondului forestier și Strategiilor de conservare a diversității biologice* sunt implementate un șir de proiecte de extindere a ariilor naturale protejate, de înverzire a localităților și de dezvoltare a pădurilor comunale. Ca rezultat,

⁵⁵ Aprobat prin HG nr. 751 din 05.10.2011. În: Monitorul Oficial nr. 170-175 din 14.10.2011.

⁵⁶ Programul de valorificare a terenurilor noi și de sporire a fertilității solurilor în perioada anilor 2003-2010. În: Monitorul Oficial nr. 067 din 30.04.2004.

⁵⁷ Bacal P., Bejan I. Analiza spațială a terenurilor erodate și a măsurilor de restabilire a acestora în Republica Moldova. În: Analele Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava. Secțiunea Geografie, Anul XVI, 2007, p. 47-56.

în anii 2002-2012, suprafața fondului forestier a fost extinsă cu circa 70 mii ha. Totodată, din cauza supravegherii superficiale, a pășunatului ilicit, a secetei și a neglijenței autorităților și populației locale, o bună parte din suprafețele plantate recent sunt distruse.

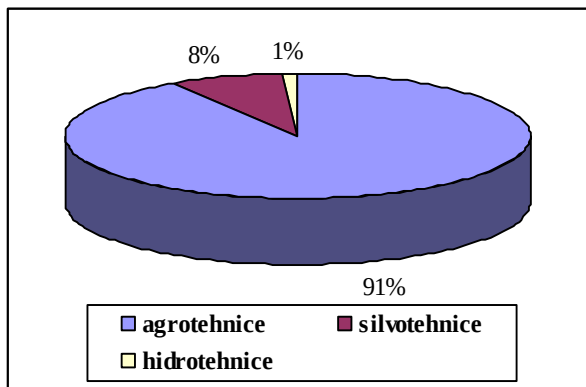

Fig. 2.2 Ponderele măsurilor antierozionale în suprafața totală a terenurilor supuse restaurării⁵⁸

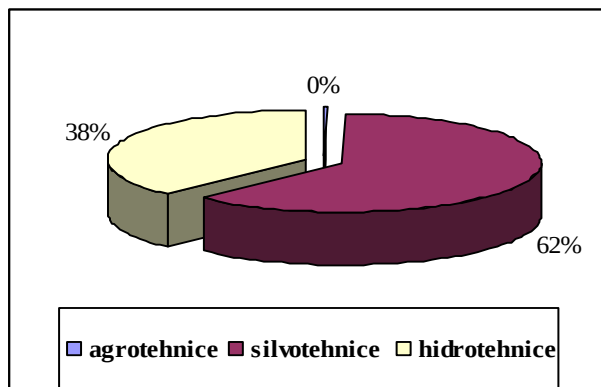

Fig. 2.3 Structura cheltuielilor antierozionale

Pentru continuarea măsurilor și acțiunilor demarate în anii 2000, în anul 2011 a fost adoptat **Programul de conservare și sporire a fertilității solurilor pentru anii 2011-2020**⁵⁹, care este delimitat în 3 etape distincte: 1) 2011-2013; 2) 2014-2016⁶⁰ și 3) 2017-2020⁶¹, pentru care sunt elaborate Planuri de Acțiuni separate de implementare a Programului respectiv. Obiectivele generale ale Programului sunt: 1) *Crearea și perfecționarea bazei tehnico-științifice pentru asigurarea implementării rezultatelor lucrărilor de îmbunătățiri funciare*; 2) *Crearea sistemului informațional al calității solurilor*; 3) *Stoparea formelor active de degradare a învelișului de sol* pe o suprafață de 877 mii ha terenuri arabile; 4) *Aplicarea măsurilor de conservare și sporire a fertilității solurilor* pe o suprafață de 1,7 mln. ha. În prima etapă este preconizată realizarea majorității acțiunilor planificate la primele 2 obiective, inclusiv: proiecte de îmbunătățiri funciare expertizate, instrucțiuni și reglementări tehnice elaborate, instruirea și reciclarea specialiștilor în domeniu, editarea monografiilor și organizarea conferințelor științifico-practice (Obiectivul 1); elaborarea hărții pedologice digitale și a raportului pedologic (2,9 mln. lei), cartograme agrochimice (408 mii lei) pentru 100 mii ha terenuri agricole, crearea suportului cartografic pentru măsurile de restabilire a terenurilor degradate, executarea măsurilor antierozionale și de protecție contra inundațiilor (319 mii lei), elaborarea proiectelor de reparcelare a terenurilor agricole (855 mii lei), elaborarea proiectelor de organizare și amenajare antierozională și hidrologică a terenurilor agricole (18,8 mln. lei). De asemenea, la prima etapă, pe cele 100 mii ha de terenuri selectate și cartate, a fost planificată realizarea acțiunilor prevăzute la obiectivele 3-4 ale Prezentei Program, inclusiv: aplicarea măsurilor fitoameliorative antierozionale

⁵⁸ sunt elaborate de autor după Programul indicat mai sus (2003-2010) cu privire la sporirea fertilității solurilor

⁵⁹ Aprobat prin HG nr. 626 din 20.08.2011. În: Monitorul Oficial nr. 139-145 din 26.08.2011.

⁶⁰ Aprobat prin HG nr. 138 din 24.02.2014. În: Monitorul Oficial nr. 49-52 din 28.02.2014.

⁶¹ Aprobat prin HG nr. 554 din 14.07.2017. În: Monitorul Oficial nr. 253-264 din 21.07.2017

pentru stabilizarea terenurilor deteriorate (350 mii lei), drenarea-desecarea solurilor arabile cu exces de umiditate (8,8 mil. lei), *defrișarea plantațiilor multianuale degradate* (14,2 mln. lei), recultivarea terenurilor antropice deteriorate (624 mii lei), curățarea albiilor râurilor mici (5,9 mln. lei); efectuarea monitoringului solurilor irigate (620 mii lei), implementarea tehnologiilor de conservare a solurilor, rotația culturilor și respectarea asolamentelor agricole stabilite. Costurile totale de implementare ale primei etape au fost evaluate la 54 mln. lei sau câte 18 mln. lei anual.

Conform Notei Informative a Proiectului HG privind aprobarea Planului de acțiuni privind implementarea Programului de conservare și sporire a fertilității solurilor pentru anii 2014-2016, pe parcursul primei etapei s-a reușit editarea a 7 instrucțiuni metodice, recomandări, monografii privind protecția, ameliorarea și utilizarea durabilă a solurilor, organizarea seminarelor de instruire și conferinței științifice. De asemenea, a fost inițiată elaborarea hărților digitale la nivel republican ale principalelor forme de degradare a solurilor la scara 1:50000 cu aplicarea stratului informațional „ConturSol” (alunecări de teren și soluri erodate). În cadrul Obiectivul 3 au fost realizate următoarele acțiuni: 1) lucrări de desecare a terenurilor supraumede pe o suprafață de 230 ha din cele 270 ha planificate cu includerea lor în circuitul agricol; 2) prelungirea lucrărilor la construcția a 11 iazuri antierozionale (din 15 planificate) cu oglinda apei de 70 ha, care vor proteja unele localități de inundații și vor permite irigarea a circa 500 ha terenuri agricole; 3) curățarea a 6,2 km canale de desecare și a 5,4 km (din 90 km planificate) a albiilor râurilor mici, care vor asigura protecția antierozională la 350 ha de terenuri agricole și protecția contra inundațiilor la 1350 ha. În cadrul Obiectivului 4 au fost desfășurate activități de promovare a noilor tehnologii conservative (mini-til și no-till) în agricultură. Ca rezultat, câteva zeci de agenți economici implementează cu succes această tehnologie pe o suprafață de cca 50 mii ha terenuri agricole, preponderent în RD Nord. Celelalte acțiuni planificate, inclusiv de monitorizare a solurilor irigate nu au fost realizate. Prin urmare, în pofida rezultatelor enumerate, din cauza alocării insuficiente a mijloacelor financiare, nu au fost realizate peste jumătate din acțiunile planificate, cu excepția Obiectivului 1. Această situație a creat dificultăți semnificative în implementarea Planurilor de Acțiuni ale Programului pentru etapele următoare și a contribuit la agravarea problemelor de protecție a solurilor și terenurilor agricole.

Pentru realizarea etapei a II-a (2014-2016) au fost planificate 35 mln. lei, inclusiv câte 10 mln. lei în anii 2014-2015 și 15 mln. lei – în anul 2016⁶². În plus, prin HG anual au fost aprobate Listele obiectelor și mijloacelor financiare necesare, în care sunt indicate terenurile agricole și alte obiective funciare (canale, iazuri) concrete, care sunt incluse în cadrul programului respectiv. De asemenea, Planurile de Acțiuni și Listele anuale sunt însoțite de procedura obligatorie de raportare și evaluare menită să sporească responsabilitatea părților implicate în realizarea acțiunilor stabilite. Majoritatea absolută a măsurilor și acțiunilor planificate și nerealizate la prima etapă (2011-2013) au fost trecute la

⁶² Aprobate prin HG nr. 138 din 24.02.2014. În: Monitorul Oficial nr. 49-52 din 28.02.2014.

etapa a II-a (2014-2016), în condițiile reducerii semnificative a volumului de lucrări și a costurilor acestora. Totodată, au crescut costurile inițiale per unitate la lucrările de proiectare și de construcție a obiectelor de infrastructură. De asemenea, volumul de finanțare planificat pentru anul 2016 de totalizare și raportare este de 1,5 ori mai mare, iar pentru unele acțiuni de câteva ori mai mare. În cadrul Obiectivului 1 au fost planificate activități de instruire și reciclare a specialiștilor din agricultură, de organizare a conferințelor științifico-practice și a meselor rotunde însoțite insuficient de acțiuni practice de ameliorare a solurilor. Costurile totale pentru realizarea acțiunilor replanificate la Obiectivul 2, de elaborare a sistemului informațional al calității solurilor, au fost reevaluate la 15,4 mil. lei, inclusiv pentru elaborarea: 1) hărții digitale a solurilor și a raportului pedologic pentru o suprafață de 50 mii ha – 1,1 mln. lei față de 100 mii ha (2,9 mln. lei) planificate și nerealizate la prima etapă; 2) hărților digitale a solurilor erodate – 300 mii lei; 3) cartogramelor agrochimice din 10 raioane selectate – 300 mii lei (în 2011-2013 – pentru toate raioanele și municipiile, la costuri de 319 mii lei). Reducerea semnificativă a volumului de lucrări și de finanțare (parțial) se atestă și la măsurile planificate la Obiectivul 3 (2.4-2.7 în Planul de Acțiuni 2014-2016) privind stoparea formelor active de degradare a solurilor, inclusiv pentru: 1) proiectele de amenajare antierozională a terenurilor pe bază de landșaft pe o suprafață de 2600 ha (similară cu cea planificată la prima etapă) – 500 mii lei; 2) amenajarea a 50 km de canale pentru evacuarea surplusului de apă pluvială de pe versanți – 6 mln. lei (la prima etapă – 150 km cu 9,6 mln. lei); 3) construcția a 7 bazine de acumulare – 6,6 mln. lei (la prima etapă – 15 bazine cu 8,8 mln. lei); 4) curățarea a 35 km de canale pe terenurile de luncă – 7 mln. lei (la prima etapă – 100 km, cu 7,9 mln. lei); 5) *defrișarea a 800 ha de plantații multianuale degradate* – 6,9 mln. lei (la prima etapă – 1635 ha și 14,2 mln. lei); 6) curățarea albiei râurilor mici pe o lungime de 50 km – 5,5 mln. lei (la prima etapă – 90 km, cu 5,9 mln. lei). Pentru asigurarea realizării mai eficiente a acțiunilor Obiectivului 4 ale Programului (realizate foarte modest la prima etapă), au fost reduse și reformulate, cu stabilirea unor ținte mult mai concrete și procedurii mult mai clare de realizare. Astfel, cele 7 măsuri planificate la prima etapă au fost comasate în 2 măsuri principale, inclusiv: 1) efectuarea monitoringului solurilor irigate pe o suprafață de 100 mii ha și prognoza evoluției solurilor din lunca Nistrului Inferior; 2) evaluarea impactului tehnologiilor conservative de prelucrare a solurilor în cadrul a 9 poligoane de monitoring – 200 mii lei.

Rezultatele principale obținute pe parcursul etapei a II-a sunt indicate în Nota Informativă la Proiectul HG cu privire la aprobarea Planului de acțiuni privind implementarea Programului de conservare și sporire a fertilității solurilor pentru anii 2017-2020, Rapoartele Anuale de Activitate a Agenției Funciare și Cadastru din subordinea Ministerului Agriculturi. Conform primului document menționat, în cadrul Obiectivului 1 privind crearea și perfecționarea bazei tehnico-științifice au fost organizate 4 seminare raionale de instruire, au fost editate instrucțiuni metodice și monografii privind protecția, ameliorarea și utilizarea durabilă a solurilor. Principalele realizări în cadrul Obiectivului 2 de

creare a sistemului informațional al calității solurilor sunt: 1) adoptarea cadrului legal la subiectul dat; 2) procurarea *soft-ului* privind elaborarea sistemului informațional, inclusiv pentru elaborarea hărților digitale planificate și a caietului de sarcini pentru funcționarea sistemului respectiv; 3) geodiferențierea imaginii de rastru pentru întreg teritoriul Republicii. Prin urmare, în pofida rezultatelor preconizate de elaborare a hărților digitale și cartării agrochimice pentru etapa I-a de implementare a Programului (2011-2013), putem constata că aceste rezultate deosebit de importante în realizarea Programului și managementul public al resurselor funciare și pedologice încă nu au fost obținute. Această situație va diminua semnificativ capacitatea de implementare a acțiunilor Programului și rezultatele finale ale acestuia, iar starea terenurilor și solurilor noastre va continua să se înrăutățească în ritmuri deosebit de alarmante. În cadrul Obiectivului 3 privind stoparea formelor active de degradare a solurilor au fost realizate următoarele acțiuni: 1) desecarea a 773 ha de terenuri supraumede, cu includerea lor în circuitul agricol; 2) lucrări tehnice de recultivare pe o suprafață de 646 ha (din 2,6 mii planificate); 3) finalizarea construcției a 16 iazuri antierozionale (din 15 planificate pentru prima etapă și 7 pentru etapa a II-a), care vor asigura protecția contra inundațiilor a localităților adiacente și irigarea a 1040 ha terenuri agricole; 4) curățarea a 10 km canale de desecare (din 35 km planificate); 5) curățarea albiei râurilor mici pe o lungime de 18,5 km (din 50 km planificate). În cadrul Obiectivului 4 privind aplicarea măsurilor de conservare și sporire a fertilității solurilor au fost continuate activitățile de promovare a noilor tehnologii conservative (mini-till și no-till) în agricultură înțiate la prima etapă. Ca rezultat, 30 de agenți economici implementează cu succes această tehnologie pe o suprafață de cca 140 mii ha, preponderent din RD Nord. Similar primei etapei, celelalte acțiuni planificate la Obiectivele 3-4 ale Programului, inclusiv de amenajare antierozională și de monitorizare a solurilor irigate, din insuficiența de mijloace financiare planificate, nu au fost realizate nici la etapa secundă.

Pentru realizarea etapei finale (2017-2020) a Programului de conservare și sporire a fertilității solurilor⁶³ au fost planificate 51 mln. lei, inclusiv 15 mln. lei – în anul 2017 și câte 12 mln. lei în anii 2018-2020. În cadrul Obiectivului 1, de perfecționare a bazei tehnico- științifice, au fost planificate 4 tipuri de acțiuni, în sumă de cca 1 milion lei, inclusiv: 1) elaborarea și aprobarea reglementării tehnice privind pretabilitatea solurilor și calitatea apelor pentru irigație – 150 mii lei; 2) elaborarea instrucțiunii privind executarea proiectelor antierozionale – 240 mii lei; 3) aprobarea Regulamentului privind evaluarea calității învelișului de sol – 350 mii lei; 4) efectuarea monitoringului solurilor irigate – 300 mii lei. Costurile totale pentru realizarea acțiunilor planificate la Obiectivul 2, de elaborare a sistemului informațional al calității solurilor, au fost evaluate la 21,3 mln. lei sau 42% din costurile totale ale Programului la etapa respectivă. Principale acțiuni planificate de realizare a Obiectivului 2 sunt: 1) elaborarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Sistemului Informațional „Registrul solurilor Republicii Moldova”; 2) dezvoltarea și întreținerea sistemului informațional al

⁶³ Aprobare prin HG nr. 554 din 14.07.2017. În: Monitorul Oficial nr. 253-264 din 21.07.2017

solurilor (715 mii lei); 3) efectuarea cercetărilor pedologice pentru 50 de unități administrativ-teritoriale, în sumă de 14,1 mln. lei sau cca 2/3 din costurile totale ale Obiectivului 2 la etapa a III-a; 4) efectuarea prospecțiunilor pedologice pentru stoparea formelor active de degradare a învelișului de sol (2 mln. lei); 5) finalizarea elaborării hărții digitale a solurilor și recalcularea notelor de bonitate a solurilor pentru ≈ 600 de unități administrativ-teritoriale (4,4 mln. lei). Costurile de realizare a măsurilor planificate la Obiectivului 3 ale Programului privind stoparea formelor active de degradare a solurilor sunt evaluate la 21,6 mln. lei sau 42% din costurile totale ale Programului. Acestea vor fi folosite pentru: 1) proiectele de amenajare antierozională și hidrologică pentru 1,2 mii ha de terenuri – 11,9 mln. lei; 2) desecarea a 360 ha de terenuri de luncă și a canalelor acestora pe o lungime de 36 km – 9,7 mln. lei. Suportul financiar necesar pentru realizarea acțiunilor planificate la Obiectivul 4 al Programului privind aplicarea măsurilor de conservare și sporire a fertilității solurilor a fost evaluat la 7,1 mln. lei sau 14% din costurile totale ale Programului la etapa respectivă. Măsurile principale planificate în cadrul acestui obiectiv sunt: 1) aplicarea tehnologiilor conservative pentru sporirea fertilității solurilor pe o suprafață de 4,2 mii ha (6,4 mln. lei); 2) executarea lucrărilor de ameliorare a solurilor sărăturate pe o suprafață de 120 ha (710 mii lei).

Conform Obiectivul specific 6.3 al **Strategiei de mediu** (2014-2023), se prevede : 1) reconstrucția ecologică a terenurilor degradate, pentru care sunt planificate 100 mln. lei până în 2023; 2) restabilirea integrală (30 mii ha), până în anul 2020, a fâșiilor de protecție a terenurilor agricole (4 mln. lei) ; 3) diminuarea impactului deșertificării solurilor prin implementarea tehnologiilor resurso-productive (0,5 mln. lei) ; 4) îmbunătățirea infrastructurii de irigare prin extinderea și reabilitarea a 11 sisteme de irigare (35 mln. lei) ; 5) decontaminarea terenurilor (800 ha) contaminate istoric cu pesticide (45 mln. lei) ; 6) elaborarea sistemului de subvenții și subsidii care să contribuie la utilizarea rațională și protecția resurselor de sol.

Conform Raportului de monitorizare⁶⁴ a implementării **Strategiei de conservare a diversității biologice**⁶⁵, din cele cca 44 mln. lei necesare pentru realizarea acțiunilor preconizate pentru anii 2001-2005 au fost alocate doar 20 mln. lei. Ca urmare, au fost întreprinse numai 44 % din acțiunile planificate. Realizarea insuficientă a acțiunilor planificate a fost condiționată de: numărul mare de acțiuni preconizate, care nu au fost acoperite de resurse umane și financiare necesare; sistarea unor activități de către partenerii din Ucraina în bazinul râului Nistru; activitatea inefficientă a Consiliului Coordonator; coordonarea superficială cu autoritățile silvice; implicarea insuficientă a autorităților și populației locale; supravegherea inefficientă a ariilor protejate; aplicarea superficială a sancțiunilor pentru încălcarea legislației în acest domeniu. Majoritatea acestor probleme au rămas până în prezent

⁶⁴ Raportul Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale privind implementarea Strategiei de Conservare a Diversității Biologice pentru anii 2002-2006.

⁶⁵ Aprobata prin HG nr. 112-XV din 27.04.2001. În: Monitorul Oficial nr. 90-91 din 02.08.2001

nerezolvate. Cele mai importante obiective realizate sunt: apariția ediției a II-a a **Cărții Roșii**; a RM, perfecționarea cadrului legislativ; inventarierea grupelor de organisme din ariile protejate; informarea ecologică a APL-urilor. În plus, a fost creat cadrul legal necesar pentru asigurarea protecției, conservării și ameliorării componentelor biodiversității, inclusiv Legea regnului vegetal (2007), Legea privind rețeaua ecologică națională (2007), Legea privind fondul piscicol, pescuitul și piscicultura (2006), Regulamentele privind Cadastrul regnului animal (2004) și vegetal (2009).

În anul 2015 a fost publicată ediția a III-a a Cărții Roșii a RM, care include un număr de specii cu mult mai mare decât în edițiile anterioare. De asemenea în anii 2010 au fost elaborate și aprobate documentele strategice în domeniu ajustate la Directivele UE și țintele stabilite în Convențiile internaționale ratificate de RM și în Acordul de Asociere a RM la UE ratificate, inclusiv Strategia de Mediu (2014-2023), Strategia de adaptare la schimbarea climei (2014-2020), Planul național de extindere a suprafețelor forestiere (2014-2018), Programul privind constituirea rețelei ecologice naționale (2011-2018), Strategia de dezvoltare agricolă și rurală (2014-2020).

Costurile implementării Planului de Acțiuni al Strategiei privind diversitatea biologică a RM pentru anii 2015-2020⁶⁶ sunt evaluate la 38,6 mln lei, inclusiv pentru: 1) activitățile de conștientizare a publicului privind conservarea biodiversității și securitatea biologică – 7,0 mln. lei; 2) reducerea impactului asupra ecosistemelor acvatice – 6,2 mln. lei ; 3) măsurile de stopare a degradării solului și de diminuare a efectelor schimbărilor climatice – 5,5 mln. lei ; 4) extinderea ariilor naturale protejate de stat și de creare a rețelei ecologice naționale – 4,8 mln. lei; 5) măsurile de conservare a speciilor rare, vulnerabile și periclitate – 2,7 mln. lei; 6) pregătirea cadrelor în domeniul conservării biodiversității și securității biologice – 2,6 mln. lei; 7) ajustarea cadrului legal și instituțional în domeniu – 2,1 mln. lei ; 8) măsurile de diminuare a impactului speciilor invazive; 9) măsurile de minimizare a presingului antropic asupra ecosistemelor naturale vulnerabile.

Sursele principale de finanțare vor fi FEN, Bugetul de Stat, Fondul Global de Mediu, PNUD Moldova. În plus, pentru crearea suportului financiar au fost identificate surse interne din cadrul sistemului de management al biodiversității, inclusiv încasările de livrarea materialului lemnos, produselor silvice accesorii, produselor cinegetice și piscicole, a permiselor și taxelor de intrare în ariile naturale protejate de stat, taxarea serviciilor ecosistemice.

Conform **obiectivului specific 6.4. al Strategiei de Mediu** (2014-2023), se prevede *extinderea suprafețelor de păduri până la 15 % din teritoriul Republicii, a ariilor naturale protejate de stat până la 8 % și asigurarea managementului eficient și durabil al ecosistemelor naturale*. Principalele măsuri planificate pentru realizarea acestui obiectiv sunt: 1) managementul durabil al ariilor naturale protejate și al componentelor rețelei ecologice (2 mln. lei) ; 2) crearea rezervației biosferice „Prutul de Jos”, a Parcului Național „Nistrul de Jos” (2,1 mln. lei) ; 3) crearea și restabilirea fâșiilor de protecție riverane

⁶⁶ Aprobata prin HG nr.274 din 18 .05. 2015. În: Monitorul Oficial nr. 131-138 din 29.05.2015.

și a bazinelor de apă (30 mii ha), a pădurilor pe terenuri degradate, a spațiilor verzi (150 mii ha), cu un suport financiar planificat de 80 mln. lei; 4) restabilirea (100%) a fișiiilor de protecție a drumurilor (50 mln. lei) ; 5) reconstrucția ecologică a 150 mii ha de zone umede degradate (30 mln. lei).

Strategia de adaptare la schimbarea climei până în anul 2020 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia⁶⁷ stabilește obiectivele și acțiunile necesare pentru implementarea strategiilor sectoriale de adaptare la schimbările climatice și de gestionarea riscurilor respective. Costurile de implementare a Strategiei sunt evaluate la 2,7 mlrd. lei. Sursele interne identificate de finanțare sunt: FEN, FNDR, FEE, transferurile de la Bugetul de Stat. Printre sursele externe menționăm: GEF-ul (Facilitatea Globală de Mediu), PNUD, Agenția de Cooperare pentru Dezvoltare a Austriei. Strategia cuprinde 3 obiective și 67 de acțiuni de implementare. O bună parte din acțiunile planificate sunt expuse foarte vag, iar costurile de realizare sunt prea exagerate. De asemenea, sunt prezente multe contradicții cu Strategia de Mediu; Strategia de Conservare a Diversității Biologice (2016-2020), Codul Silvic și alte documente strategice în domeniul protecției mediului.

Primul obiectiv: „Crearea (până în 2018) a cadrului instituțional în domeniu” include 19 acțiuni pentru care sunt planificate 206 mln. lei, inclusiv: 1) dezvoltarea cooperării internaționale în vederea asigurării asistenței necesare pentru implementarea măsurilor de adaptare (84 mln. lei); 2) dezvoltarea Parteneriatului Public-Privat (PPP) pentru asigurarea implementării măsurilor de adaptare la schimbarea climei (84 mln. lei); 3) coordonarea cu țările vecine în vederea corelării activităților privind gestionarea riscurilor de dezastre și cele climatice (14 mln. lei până în anul 2018); 4) crearea rețelei de experți în domeniul schimbării climei (7 mln. lei până în 2016); 5) elaborarea strategiilor și/sau planurilor de acțiuni privind adaptarea la schimbarea climei a sectoarelor cu grad înalt de vulnerabilitate (4,2 mln. lei); 6) ajustarea actelor normativ-legislative pentru integrarea riscurilor climatice în politicile și strategiile sectoriale (6,2 mln. lei); 7) conectarea (până în 2017) a sistemului național de avertizare timpurie cu privire la dezastrele naturale la sistemul respectiv regional.

Al doilea obiectiv „Crearea (până în anul 2020) a unui mecanism de monitorizare a impactului schimbărilor climatice, a vulnerabilității sociale și economice asociate” cuprinde 3 direcții de acțiuni pentru care sunt planificate ≈26 mln. lei, inclusiv pentru: 1) monitorizarea și cercetarea impactului schimbărilor climatice, a vulnerabilității sociale și economice asociate (11,2 mln lei); 2) crearea bazei naționale de date referitoare la schimbările climatice (5,5 mln. lei); 3) sensibilizarea, în special a populației, riscurilor schimbării climei și măsurilor de adaptare (9,2 mln. lei).

Obiectivul specific 3 prevede asigurarea dezvoltării rezilienței climatice și facilitarea adaptării la schimbarea climei în 6 sectoare prioritare: agricultură, resurse de apă, silvicultură, sănătate, energetică și transporturi. Pentru reducerea riscurilor și adaptarea la schimbările climatice în *sectorul agricol* sunt planificate 6 acțiuni evaluate la 25,5 mln. lei, inclusiv pentru: promovarea cercetărilor în scopul

⁶⁷ Aprobata prin HG nr. 1009 din 10.12.2014. În: Monitorul Oficial nr.372-384 din 19.12.2014.

identificării zonelor și sectoarelor vulnerabile, a soiurilor mai rezistente; elaborarea unui program de măsuri de conservare a apei în sol (2 mln. lei); conștientizarea părților interesate (6 mln. lei) și crearea unui sistem de management a riscurilor climatice în agricultură (5 mln. lei). Reducerea riscurilor și adaptarea la schimbările climatice în *sectorul resurselor de apă* va necesita un suport financiar de 70 mln. lei, inclusiv pentru executarea măsurilor de combatere a secetei – 60 mln. lei, asigurarea managementului integrat al apelor în baza principiului de bazin hidrografic – 5 mln. lei, asigurarea managementului integrat al apelor în baza principiului de bazin hidrografic – 2 mln. lei. Pentru *sectorul sănătății* sunt prevăzute 48 mln. lei, inclusiv: 40 mln. lei pentru asigurarea unui acces mai bun la asistență medicală pentru comunitățile izolate și populația vulnerabilă la efectele schimbărilor climatice; 6 mln. lei - pentru evaluarea riscurilor de sănătate asociate cu schimbările climatice.

Pentru evaluarea riscurilor și adaptarea la schimbările climatice a sectorului forestier este prevăzut un suportul financiar maxim, de peste 1 mlrd. lei sau $\approx 40\%$ din costul total de implementare a Strategiei. Acțiunile principale planificate pentru adaptarea sectorului forestier sunt: 1) extinderea teritoriilor acoperite cu vegetație forestieră (cu 20 mii ha) și de reconstrucție ecologică a pădurilor (cu 3 mii ha), pentru care au fost prevăzute 500 mln. lei; 2) crearea unor plantații forestiere pentru nevoile industriale și energetice (380 mln. lei pentru 5 mii ha); 3) crearea spațiilor verzi urbane și rurale (64 mln. lei pentru 2 mii ha); 4) crearea fâșiilor forestiere pentru protecția terenurilor agricole, drumurilor și apelor (66 mln. lei pentru 3 mii ha). Este necesar de atras atenția asupra faptului că costurile stabilite, în prezenta Strategie, pentru adaptarea sectorului forestier sunt foarte exagerate și depășesc cu mult pe cele indicate în Strategia de Mediu (80 mln. lei pentru extinderea suprafețelor forestiere și spațiilor verzi cu 150 mii ha, crearea și restabilirea fâșiilor de protecție riverane și a bazinelor de apă pe 30 mii ha) și Planul național de extindere a suprafețelor cu vegetație forestieră pentru anii 2014-2018⁶⁸ (294 mln. lei, inclusiv 169 mln. lei pentru împădurirea a 10,4 mii ha de terenuri degradate, 16 mln. lei pentru plantarea a 1,7 mii ha de fâșii riverane, 10 mln. lei pentru plantarea a 1000 ha de fâșii de protecție a câmpurilor agricole și 90,5 mln. lei pentru asigurarea cu material săditor în aceste scopuri). În plus, valorificarea industrială a pădurilor contravine prevederilor Codului Silvic privind atribuirea fondului silvic național la I-a categorie funcțională – de protecție a mediului.

Măsurile de adaptate în sectorul energetic se vor axa pe promovarea surselor regenerabile de energie (1,1 mlrd lei) și sporirea eficienței energetice (580 mln. lei). Pentru realizarea măsurilor de adaptare a transporturilor sunt prevăzute 6 mln. lei, inclusiv pentru: planificarea sistemului de transport urban alternativ (5 mln. lei); utilizarea materialelor rezistente la fluctuațiile de temperatură, la inundații (0,5 mln. lei) și proiectarea infrastructurii rețelei de transport axată pe necesitatea de adaptare la schimbările climatice (0,5 mln. lei).

⁶⁸ Aprobat prin HG nr. 101 din 10.02.2014. În: Monitorul Oficial nr. 35-41 din 14.02.2015.

Conform Raportului Ministerului Mediului privind implementarea prezentei Strategiei, în anul 2016 a fost luată decizia de a crea Direcția „Politici în domeniul protecției aerului și schimbărilor climatice”, care se ocupă de coordonarea implementării Planului de Acțiuni al Strategiei. De asemenea, prin intermediul Proiectului „Clima East”, a fost evaluată situația instituțională curentă în domeniul schimbărilor climatice și elaborat proiectul HG cu privire la instituirea Comisiei parlamentare în domeniu. Pentru dezvoltarea instituțională în acest domeniu, au fost elaborate ghiduri metodologice privind măsurile sectoriale de adaptare la schimbările climatice. În baza Proiectului „Schimbările climatice și securitatea în bazinul fluviului Nistru” a fost elaborat documentul „Direcțiile Strategice de adaptare la schimbările climatice în bazinul fluviului Nistru”, ce conține măsurile necesare a fi implementate atât la nivel local, cât și în context transfrontalier în scopul reducerii vulnerabilității la schimbările climatice în valoare de 200 milioane euro. Pe perioada implementării proiectului au fost selectate un șir de măsuri prioritare de adaptare la schimbările climatice care au fost realizate cu ajutorul proiectului atât în RM cât și în Ucraina. De asemenea, au fost elaborate proiectele Strategiei de adaptare a sectoarelor forestier, sectorului de sănătate și a Planurilor de Acțiuni pentru implementarea acestora. A fost publicat ghidul „Încorporarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice în planurile, politicile și strategiile Republicii Moldova”. A fost elaborat conceptul de monitorizare a cheltuielilor bugetare atât pe componenta de adaptare, cât și pe componenta de atenuare. A fost inițiată elaborarea Conceptului Sistemului Informațional (Registrul Schimbărilor Climatice) de monitorizare și evaluare a vulnerabilității, impactului schimbărilor climatice și acțiunilor de adaptare ca parte al Sistemului Informațional de Mediu. A fost finalizat procesul de integrare a măsurilor de adaptare la schimbările climatice în strategiile de dezvoltare socio-economică la nivel de raion, precum și implementarea bugetului de performanță pentru 6 raioane vulnerabile la schimbările climatice, inclusiv: Sângerei, Fălești, Călărași, Nisporeni, Basarabeasca și Leova.

Ministerul Mediului a aplicat la Fondul Verde pentru Climă Proiectul “Sprijinirea Republicii Moldova în înființarea și consolidarea Autorității Naționale Desemnate, dezvoltarea cadrului strategic și pregătirea programului țării”, care a fost aprobat cu un buget de 300 mln. \$. Totodată, au fost lansate 3 proiecte: „Eficiența Energetică și Energia din Surse Regenerabile pentru Clădirile Publice din orașul Ungheni”; „Proiectul demonstrativ cuprinzător pentru dezvoltarea energetică durabilă în orașul Orhei”; Proiectul „Lumină verde pentru Moldova” – modernizarea și reducerea consumului de energie în iluminatul stradal, din orașele Ocnița, Soroca și Cantemir.

La implementarea *Obiectivului specific 2 (Crearea bazei naționale de date referitoare la schimbările climatice)*, a contribuit semnificativ și **Institutul de Ecologie și Geografie**, care a cartat riscurile meteo-climatice privind probabilitatea de manifestare ale acestora o dată în 10 ani. Unele din aceste riscuri vor fi luate în calcul ca anexe la documentele normative în construcții. În baza Teoriei Valorilor Extreme, au fost calculate perioadele de revenire a unor fenomene extreme climatice. Pentru

a evalua riscurile pentru dezvoltarea durabilă a sectoarelor vulnerabile la schimbarea climei, a fost estimat impactul schimbărilor climatice asupra sectorului forestier, prin utilizarea Indicelui Forestier de Ariditate (SPI). De asemenea, merită menționate cercetările Universității Agrare de Stat din Moldova și Institutului de Pedologie, Agrochimie și Protecția Solului “N. Dîmo” referitoare la dezvoltarea agriculturii conservative; Institutului de Fitotehnie “Porumbeni” și a Institutului de Cercetări pentru Culturile de Câmp “Selecția” în privința creării soiurilor rezistente la secetă.

În privința *Obiectivului specific 3*, în cadrul Proiectului „Agricultura Competitivă” s-au implementat 5 proiecte sectoriale în raioanele Fălești, Sângerei, Basarabeasca și Călărași. De asemenea, au fost aprobate Planurile de Gestionare a Districtelor Bazinelor Hidrografice Nistru și Prut-Dunărea-Marea Neagră. Cu suportul BEI, a fost realizat Studiul de Fezabilitate privind riscurile de inundații modelări hidrologice în scopul elaborării hărților de hazard pentru râurile Bâc, Botna, Cogâlnic, Ialpuș, Ichel, Răut, Schinoasa, Prut și Nistru. Prin Programul rural de reziliență economico-climatică incluzivă (IFAD VI) au fost aprobate spre finanțare 8 proiecte de creare a fâșiilor forestiere cu suprafața totală de 25,8 ha, dintre care 15,8 ha sunt destinate pentru fâșii forestiere de protecție a bazinelor acvatice, iar 10,1 ha pentru fâșii forestiere de protecție a terenurilor agricole. Totodată, se implementează faza a doua a Proiectului „Energie și Biomasă în Moldova”, cu un buget de 9,4 mln. Euro acordați de UE și implementat de PNUD Moldova în perioada 2015 -2017. Proiectul dat și-a extins aria de activitate în orașele mici și în localitățile rurale, precum și în Transnistria.

În perioada analizată au crescut considerabil sumele și aria de acoperire a subvențiilor destinate **reducerii impactului deșeurilor de producție și menajere, salubrității localităților**. Au fost înregistrate progrese în domeniul subvenționării colectării și evacuării deșeurilor toxice, în special a pesticidelor inutilizabile și interzise, a condensatoarelor electrice uzate, a deșeurilor cu conținut de cianură generate de întreprinderile vinicole. Pentru realizarea proiectului „Managementul și distrugerea stocurilor de poluanți organici persistenți” au fost alocate 12,6 mln. \$, inclusiv 6,4 mln. \$ din Fondul Global de Mediu și 2,5 mln. \$ din alte surse externe de finanțare. De asemenea, pentru realizarea obiectivelor Programului național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere (2001-2010), cu asistența financiară a FEN, transferurilor de la bugetul de stat, dar și a surselor externe au fost amenajate câteva seci de rampe comunale și demarată construcția rampelor intercomunale și sistemelor de management integrat al deșeurilor.

Conform **obiectivului specific 8 al Strategiei de Mediu** (2014-2023), este preconizată crearea sistemelor integrate de gestionarea deșeurilor și substanțelor chimice, care ar contribui, până în anul 2023, la reducerea cu 30% a cantității de deșeurilor depozitate și creșterea cu 20% a ratei de reciclare. Principalele acțiuni planificate în cadrul realizării obiectivului respectiv sunt: 1) extinderea serviciilor de salubritate – 80,1 mln. lei; 2) construcției depozitelor pentru DMS, stațiilor de transfer regional și stațiilor de tratare mecanico-biologică – 135 mln. lei; 3) evacuarea și distrugerea

deșeurilor de pesticide – 261 mln. lei; 4) implementarea programelor de instruire și conștientizare privind asigurarea unui management integrat al deșeurilor – 12,5 mln lei.

Costurile de implementare a *Strategiei de gestionare a deșeurilor în RM* (2013-2027)⁶⁹ sunt evaluate la 2,3 mlrd. lei sau 145 mln. Euro. Sursele principale de finanțare sunt FEN, FNDR, GIZ, transferurile de la bugetul de stat, încasările pentru prestarea serviciilor de salubritate. Costuri maxime, de 1,7 mlrd. lei sunt necesare pentru dezvoltarea infrastructurii regionale de implementare a managementului integrat al DMS; inclusiv pentru: amenajarea a 4-6 depozite intercomunale de DMS la nivel regional; dotarea cu transport specializat – 651 mln. lei; procurarea containerelor și amenajarea stațiilor de transfer, introducerea și extinderea colectării selective a DMS – 140 mln. lei; construcția depozitelor regionale (8) și a stațiilor de transfer (100) – 135 mln. lei; decontaminarea depozitelor de deșeurii toxice – 46,6 mln. lei. Costuri ridicate implică și crearea infrastructurii de gestionare a fluxurilor de deșeurii, inclusiv: deșeurilor de echipamente electrice și electronice – 202 mln. lei; deșeurilor vegetale, dejecțiilor animaliere, deșeurilor de la prelucrarea lemnului – 77,5 mln. lei; deșeurilor periculoase – 62 mln. lei; și infecțioase – 7,6 mln. lei; bateriilor și acumulatorilor uzate – 55,8 mln. lei; deșeurilor contaminate cu substanțe periculoase din construcții și demolări – 54,3 mln. lei. Pentru implementarea programelor de conștientizare privind asigurarea managementului integrat al deșeurilor sunt planificate 15,8 mln lei, pentru dezvoltarea cadrului normativ instituțional – 13,7 mln. lei, inclusiv 4,8 mln. lei pentru perfecționarea sistemului actual de colectare, prelucrare și analizare a datelor și informațiilor privind gestionarea deșeurilor.

A fost elaborată *Strategia de gestionare integrată a deșeurilor în RD Sud și cele 2 Programe regionale sectoriale în domeniul managementului deșeurilor solide pentru RD Nord și Centru*. Prin intermediul proiectului „Modernizarea serviciilor publice locale” și cu suportul financiar al GIZ au fost elaborate (în 2016) studiile de fezabilitate pentru crearea sistemelor de management integrat al deșeurilor pentru regiunile management al deșeurilor 1-3, care cuprinde cele 8 raioane din RD Sud și UTA Găgăuzia. Studiile de fezabilitate pentru celelalte regiuni de management a deșeurilor din centrul și nordul Republicii sunt în curs de finalizare și aprobare.

2.3. Subvențiile de mediu alocate de FEN

Actualmente, cea mai mare contribuție în subvenționarea măsurilor de valorificare durabilă și protecție a mediului este adusă de Fondul Ecologic Național (FEN). Fondul Ecologic Național reprezintă un fond bugetar, funcția principală a căruia este acumularea resurselor financiare necesare pentru realizarea măsurilor publice de protecție a mediului, implementarea principiului poluatorul plătește. Majoritatea subvențiilor de mediu alocate prin intermediul FEN sunt destinate modernizării sistemelor de aprovizionare cu apă potabilă și a sistemelor de evacuare centralizată a apelor reziduale, salubrității și înverzirii localităților, promovării educației și cercetării ecologice. Sumele alocate și

⁶⁹ Aprobata prin HG nr. 248 din 10.04. 2013. În: Monitorul Oficial nr. 72-77 din 28.03.2014

numărul de proiecte aprobate de FEN sunt condiționate de direcțiile prioritare expuse în programele și strategiile ecologice, precum și de acumularea resurselor financiare în FEN⁷⁰. Cu toate acestea, nu se constată o relație directă dintre intensitatea problemelor de mediu în unitățile teritorial-administrative, numărul și sumele proiectelor aprobate pentru soluționarea lor.

Numărul de proiecte aprobate de FEN, înregistrează o evoluție oscilantă, pe fondul unei tendințe generale de creștere (tabelul 2.5). În anii 2004-2006, se atestă o majorare, de ≈ 3 ori, a numărului de proiecte (de la 87 la 246) aprobate de FEN. Totodată, în perioada respectivă, majoritatea proiectelor, erau destinate pentru realizarea unor lucrări simple și necostisitoare de importanță locală, printre care menționăm: amenajarea fântânilor și izvoarelor, curățarea râurilor mici, construcția rampelor comunale și lichidarea gunoștilor ilicite, lucrări de salubritate și înverzire a localităților rurale și lăcașelor de cult, proiecte de promovare a educației ecologice etc.

Ulterior, în anii 2007-2009, numărul de proiecte aprobate de FEN, s-a micșorat de ≈ 2 ori (până la 130), însă crește semnificativ numărul proiectelor complexe și mai costisitoare, în special a proiectelor comunale de aprovizionare cu apă, a proiectelor intercomunale pentru managementul integrat al deșeurilor menajere solide, proiecte pentru executarea lucrărilor hidrotehnice. În anii 2010-2014, se atestă o triplare a numărului de proiecte (de la 130 la 390). În anii 2016-2017 – o reducere semnificativă (cu peste 100) a acestora, care se datorează prioritizării pe proiecte mai complexe și mai costisitoare, dar și diminuării fondurilor de finanțare externă și problemelor majore apărute în sistemul bancar național. De asemenea, începând cu anul 2010, se atestă o majorare multiplă a numărului și, mai ales, a sumelor proiectelor complexe și costisitoare, din care majoritatea absolută (cu excepția municipiului Chișinău) sunt destinate pentru executarea lucrărilor complexe de modernizare și extindere a sistemelor comunale de aprovizionare cu apă și sanitație. În plus, crește semnificativ numărul și suma proiectelor pentru promovarea instruirii și educației ecologice, lucrărilor hidrotehnice, dar și pentru acoperirea financiară a unor categorii de cheltuieli a Ministerului Mediului, precum achitarea cheltuielilor de deplasare peste hotare, achitarea serviciilor comunale, plata cotizațiilor RM la convențiile internaționale etc., neprevăzute în Manualul de Operare a FEN.

Tabelul 2.5 Numărul proiectelor de mediu aprobate de FEN

Domeniile de finanțare	Anii												
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Aprovizionare cu apă și canalizare	96	133	156	88	85	94	100	126	105	188	309	265	249
Hidrotehnice	4	5	17	5	6	3	27	19	10	19	13	10	10
Înverzirea localităților	19	26	37	64	48	22	48	39	26	24	32	15	4
Deșeuri	26	19	32	30	30	10	21	13	17	8	8	7	4
Educație și cercetare	6	5	21	16	25	42	40	33	23	29	21	29	10
Total	149	182	246	196	167	130	235	224	207	298	390	347	284

Sursa: tabelele 2.5-2.7 sunt elaborate de autor după Informația FEN privind finanțarea proiectelor de mediu

⁷⁰ Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010. p. 106.

În majoritatea unităților administrativ-teritoriale se atestă o evoluție oscilantă a numărului de proiecte subvenționate și a sumelor pentru implementarea acestora. Situația respectivă este condiționată, în mare măsură de numărul redus al solicitanților cu abilități profesionale înalte, capacitățile financiare reduse ale APL-urilor pentru elaborarea studiilor de fezabilitate și cofinanțarea proiectelor respective, de nivelul de colaborare al acestora cu autoritățile ecologice, precum și de apartenența la partidele politice și proveniența factorilor de decizie în acest domeniu. Numărul și suma maximă a subvențiilor alocate se atestă în raioanele centrale, în special pentru construcția și modernizarea sistemelor complexe de aprovizionare cu apă și canalizare, a stațiilor de epurare, executarea lucrărilor hidrotehnice în raioanele afectate de inundații (Criuleni, Ștefan-Vodă, Hâncești, Cahul, Cantemir), precum și în municipiul Chișinău. Numărul minim de proiecte au fost aprobate pentru Regiunea de Nord, inclusiv pentru municipiul Bălți, raioanele Briceni, Ocnița, Dondușeni și Soroca, iar în Regiunea de Sud – în raioanele Basarabeasca și Taraclia. De regulă, APL-urile respective de nivelul I și II, în anii 2010-2016, s-au aflat în opoziție față de partidele de guvernământ. În anul 2016, din numărul total de 286 proiecte aprobate de FEN, 123 de proiecte (43%) au fost destinate pentru raioanele centrale, 67 proiecte (24%) - pentru Regiunea de Sud și 64 proiecte (23%) – pentru Regiunea de Nord. Numărul maxim de proiecte se atestă în municipiul Chișinău (30), în raioanele Fălești (17), Orhei (15), Criuleni și Anenii Noi (câte 14), Strășeni și Ialoveni (câte 13), Leova (12), Sângerei și Rezina (câte 11), iar numărul minim în municipiul Bălți (1), precum și în raioanele Ocnița (0), Briceni (1), Telenești și Taraclia (câte 2).

În perioada analizată, sumele aprobate de FEN au crescut de peste 30 de ori (tabelul 2.6, anexa 1.1). De asemenea, spre deosebire de numărul de proiecte aprobate, suma acestora nu înregistrează o dinamică oscilantă, ci o tendință neîntreruptă și foarte pronunțată de majorare. Această majorare multiplă este direct condiționată de creșterea similară a plăților încasate de la importul mărfurilor care cauzează poluarea mediului, ca urmare a extinderii pozițiilor tarifare pentru care se aplică plata respectivă, în special a produselor petroliere, ambalajelor tetra-pack și autoturismelor.

Tabelul 2.6 Suma proiectelor de mediu aprobate de FEN

Domeniile de finanțare	Anii												
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Aprovizionare cu apă și canalizare	9,3	13,6	25,6	22,6	31,6	64,2	94,7	123	138	297	390	355	363
Hidrotehnice	0,84	2,1)	4,4	2,8	1,5	13,8	52,5	57,4	31,5	65,1	27,6	14,5	17,5
Înverzirea localităților	0,75	1,9	4,9	13,8	3,0	4,8	14,6	6,3	4,7	6,0	7,2	32,4	6,8
Deșeuri	2,3	1,0	6,4	3,9	6,6	2,8	24,7	22,1	21,7	20,8	10,7	11,0	27,5
Educație și cercetare	0,06	0,06	0,9	0,9	0,35	1,3	17,2	16,3	4,2	6,7	13,4	4,,7	2, 2
Total	12,8	17,1	40,0	40,6	49,8	81,7	192	219	206	402	463	423	435

Similar numărului de proiecte, sumele maxime au fost aprobate în municipiul Chișinău și în raioanele centrale, iar APL-urile din Regiunea de Sud și Nord au beneficiat de sume mult mai reduse. Printre cei mai mari beneficiari ai FEN se remarcă municipiul Chișinău raioanele Hâncești, Strășeni, Orhei, Criuleni, Ialoveni, Fălești, Sângerei, Ștefan-Vodă și Cantemir. În anul 2016, cele mai mari sume au fost aprobate pentru municipiul Chișinău (67,1 mln. lei), raioanele Ialoveni (22,4 mln. lei), Orhei (22 mln. lei), Fălești (21,4 mln. lei), Anenii Noi (21,1 mln. lei), Hâncești și Strășeni (câte 19,8 mln. lei), Criuleni (18,6 mln. lei), Cantemir (18,4 mln. lei), Căușeni (16,9 mln. lei), Șoldănești (16,5 mln. lei) și Sângerei (15,1 mln. lei). Sumele minime au fost aprobate pentru municipiul Bălți (2,0 mln. lei) și raionul Briceni (155 mii lei).

Protecția apelor și folosirea rațională a resurselor de apă este cea mai prioritară direcție de finanțare a FEN. Astfel, majoritatea proiectelor aprobate și sumelor alocate de FEN au fost destinate în acest scop (tabelele 2.5-6, anexa 1.2). Până în anul 2008, majoritatea proiectelor aprobate aveau un suport financiar redus și erau destinate executării unor lucrări separate, precum amenajarea fântânilor și a izvoarelor din localitățile rurale, curățarea râurilor mici, amenajarea zonelor de protecție a obiectivelor acvatice, care nu depășeau limitele unei sau câtorva localități. Cu aportul fondurilor ecologice au fost realizate acțiuni periodice de salubritate a zonelor riverane și de curățare a albiei râurilor mici, precum „Caravana Apelor”, „Apa – izvorul vieții”, „Un râu curat de la sat la sat”. Spre regret, aceste acțiuni nobile sunt executate, cu precădere de autoritățile și ONG-urile ecologice locale, în special de elevi și profesori entuziaști și nu implică poluatori majori ai resurselor de apă, care evacuează sute de mii m³ de ape reziduale epurate insuficient și fără epurare. De asemenea, un număr ascendent de proiecte au fost finanțate pentru extinderea și modernizarea sistemelor de aprovizionare centralizată cu apă potabilă. În același timp, un număr mai redus de proiecte au fost finanțate pentru evacuarea centralizată a apelor reziduale și, mai ales, pentru construcția și modernizarea stațiilor de epurare și pentru executarea unor lucrări complexe (aprovizionare, canalizare și epurare), care necesită costuri mai ridicate, echipamente tehnice mai sofisticate și eforturi manageriale mai dificile.

Din cauza alocării insuficiente a mijloacelor financiare planificate, lipsei personalului calificat, au fost realizate mai puțin de jumătate din măsurile preconizate. Utilizarea fondurilor menționate în mediul rural ameliorează doar parțial sistemele de alimentare cu apă, fără a contribui esențial la îmbunătățirea stării de lucruri în sector, inclusiv a canalizării apelor uzate. Aceste lucrări se efectuau haotic, având un caracter fragmentar de reabilitare a sistemelor existente sau de extindere a lor, fără a se ține cont de complexitatea realizării obiectivelor strategice din acest domeniu.

Începând cu anul 2009, se observă o creștere multiplă (>3 ori) a numărului de proiecte aprobate și a sumei alocate pentru protecția și folosirea rațională a resurselor de apă (tabelul 2.5). Această tendință se datorează atât majorării resurselor financiare acumulate în FEN, cât și caracterului prioritar al proiectelor de aprovizionare cu apă și sanitație în promovarea politicilor publice, în special de către

Ministerul Mediului. Ca rezultat, peste 80% din numărul și suma proiectelor finanțate de FEN sunt destinate implementării proiectelor de aprovizionare cu apă și sanitație. De asemenea, se atestă o majorare considerabilă a sumelor alocate pentru proiectele de canalizare și cele complexe, demararea lucrărilor de construcție și reconstrucție capitală a stațiilor comunale de epurare. În anii 2010-2016 astfel de proiecte au fost implementate în majoritatea raioanelor, în special centrale și sudice, printre care menționăm Orhei, Criuleni, Ialoveni, Hâncești, Șoldănești, Strășeni, Căușeni, Ștefan-Vodă, Leova și Cimișlia. În Regiunea de Nord se remarcă raioanele Fălești, Sângerei și Râșcani, implicate activ în implementarea proiectului regional „Apă-Nord Moldova”. Majoritatea proiectelor complexe de aprovizionare cu apă și sanitație sunt implementate în mai multe etape (3-5) și pe parcursul a câtorva ani. Conform Raportului de Audit al Curții de Conturi⁷¹, această situație contribuie frecvent la tergiversarea implementării proiectelor respective și execuția parțială și necalitativă a unor lucrări importante, în special a lucrărilor ce țin de sistemul de canalizare și epurare a apelor reziduale în mediul rural. De asemenea, FEN a acceptat frecvent finanțarea ulterioarelor tranșe în condițiile în care etapele precedente nu au fost realizate integral sau beneficiarii nu au prezentat setul de documente confirmative. În plus, FEN nu are un sistem adecvat de planificare a resurselor necesare. Astfel, în anii 2011-2016, au fost aprobate proiecte investiționale în lipsa resurselor financiare necesare, depășind bugetele aprobate cu 289 mil. lei per total. Un număr masiv de proiecte au fost aprobate în preajma alegerilor parlamentare și locale, în special înaintea celor din noiembrie 2014, iar suma proiectelor aprobate nu s-a bazat pe studii de fezabilitate, deseori fiind alocate sume aproximative și uniforme, de ex. 500 mii, 1 milion, 2 milioane lei pentru implementarea unei etape. În aceste condiții, o bună parte din beneficiarii de proiecte finanțate din FEN nu au întrunit criteriile de eligibilitate stabilite în Ghidul solicitantului⁷², iar expertizarea propunerilor de proiectelor de către experții în domeniu a fost vădit superficială. În plus, s-a aprobat finanțarea unor proiecte, fără a avea garanția cofinanțării de către beneficiar. O altă problemă abordată în Raportul Curții de Conturi este tergiversarea aprobării de către FEN a proiectelor înaintate în anii precedenți, în Lista de așteptare fiind incluse proiecte în valoare totală de 1,4 mlrd. lei sau peste 5 bugete anuale ale FEN pentru anul 2016. Consiliul de administrare și Ministerul Mediului nu au examinat în ședințele de lucru situațiile privind mersul implementării proiectelor finanțate din FEN și problemele existente la acest subiect. În plus, aceștia nu dispun de mecanisme de asigurare că scopul proiectului a fost atins, precum și de mecanisme pentru măsurarea și raportarea progreselor/rezultatelor obținute. Situația respectivă este specifică și pentru celelalte direcții prioritare de subvenționare a FEN, în special pentru salubritatea și înverzirea localităților.

⁷¹ Hotărârea Curții de Conturi nr. 71 din 20.12.2017 privind Raportul auditului, performanței asupra gestionării FEN în exercițiul bugetar 2016. În: Monitorul Oficial nr.77-83 din 09.03.2018

⁷² Anexa 1 la Regulamentul privind administrarea Fondului Ecologic Național .

Majoritatea absolută a proiectelor finanțate din FEN, inclusiv cele complexe nu depășesc limitele unei comune. La aprobarea proiectelor s-a ținut cont de tendințele actuale ale depopulării spațiului rural, care a cuprins peste 80% din localitățile din nordul și sudul Republicii, și cca 60% din localitățile RD Centru⁷³, precum și de oportunitățile economice reale de dezvoltare a localităților selectate.

În localitățile urbane, se pune accentul pe renovarea sistemului de canalizare și epurare, stațiilor de pompare și tratare a apei potabile. În localitățile rurale se axează pe extinderea sistemului de aprovizionare cu apă, însoțite, în unele cazuri, de lucrări de extindere a rețelei de canalizare. De regulă, pentru implementarea proiectelor de extindere și renovare a sistemelor de aprovizionare cu apă au fost alocate, în funcție de dimensiunea localităților rurale, până la 3-5 mln. lei, cele care prevăd și lucrări de extindere și renovare a sistemelor de canalizare și epurare – până la 10 mln. lei.

În **RD Nord** se remarcă orașele Dondușeni, Ocnița, Frunză, Florești, Fălești, Costești, Glodeni, Bălți, sistemul de aprovizionare cu apă "Soroca- Bălți-Râșcani-Sângerei". Printre localitățile rurale menționăm: Larga, Corjeuți, Tețcani (2,0 mln. lei), *raionul Briceni*; Rediul Mare (3,8 mln. lei), Plop (5,6 mln. lei), Cernoleuca (5,5 mln. lei), *raionul Dondușeni*; Corpaci (3,5 mln. lei), Bleșteni (5,1 mln. lei), Viișoara (4,1 mln. lei), Burlănești, Rotunda; *raionul Edineț*; Pelinia, Chetrosu (8,4 mln. lei), Mândâc, Gribova, Fântânița (4,4 mln. lei), Nicoreni, Dominteni, Sofia, *raionul Drochia*; Baxani (4,0 mln. lei), Bădiceni, Bulboci (7 mln. lei), Pârlița, Nimereuca, *raionul Soroca*; Gura Căinarului (13 mln. lei), Cașunca (2,5 mln. lei), Ștefănești, *raionul Florești*; Corlăteni (4 mln. lei), Gălășeni (5 mln. lei), Alexandrești (3,1 mln. lei), Vasileuți (4,5 mln. lei), Singureni și Șaptebani (4,8 mln. lei), *raionul Rîșcani*; Cobani, *raionul Glodeni*; Doltu, Ișcalău (5,2 mln. lei), Chetriș (10,5 mln. lei), Călinești (5,0 mln. lei), Fălești Noi, Ciolacu Nou, Obreja Veche, Bocani, *raionul Fălești*; Coșcodeni, Bursuceni, Cubolta, Bălășești; Pepeni, Heciul Nou, Grigorăuca, Alexandreni, Biliceni Vechi, Cotiujenii Mici, Sângerei Noi, Drăgănerști, *raionul Sângerei*.

În **RD Centru** au beneficiat toate centrele raionale, în special pentru renovarea sistemelor de canalizare și epurare a apelor reziduale. În localitățile rurale proiecte de amploare au fost finanțate în comunele: Solonceni, Saharna Nouă, Horodiște, Cuizăuca, Popăuți, Trifești, Sîrcova, Mincenii de Jos, Pripiceni-Răzeși, *raionul Rezina*; Rogojeni, Sămășcani, Șipca, Climăuții de Jos, Salcia (7,5 mln. lei), Dobrușa (6,5 mln. lei), Râspopeni, *raionul Șoldănești*; Chițcanii Veci, Pistruieni, Ratuș, Bogzești, Sărătenii Vechi, Ciulucani, *raionul Telenеști*; Ciocîlteni (6 mln. lei), Chiperceni, Ivancea (11 mln. lei), Peresecina, Pohrebieni (7 mln. lei), Seliște (6 mln. lei), Brăviceni (4 mln. lei) și Mălăiești (5,5 mln. lei), Vatici, Bolohan, *raionul Orhei*; Vorniceni, Greblești, Căpriană, Recea, Codreanca, Zubrești, Căpriană, Cojușna, Sireți, Romănești, Zubrești, *raionul Strășeni*; Răzeni (6,2 mln. lei), Costești (21 mln. lei), Ruseștii Noi (3,5 mln. lei), Mileștii Mici, Sociteni (7,5 mln. lei), Văsieni (5 mln. lei), Dănceni, Nimoreni, Bardar, *raionul Ialoveni*; Tuzara, Sipoteni (19,6 mln. lei), Temeleuți, Vălcineț, Onișcani,

⁷³ Matei C., Hachi M., Sainsus V. Evoluția populației Republicii Moldova. Chișinău, 2017.

Hoginești, Vărzărești Noi, *raionul Călărași*; Măgdăcești (25,8 mln. lei), Hrușova, Corjova (12,7 mln. lei), Bălăbănești, Dubăsarii Vechi, Hârtopul Mare (11,5 mln. lei), Mașcăuți, Râșcova, *raionul Criuleni*; Malovata, Marcăuți, Pârâta, Oxentea, Ustia, Cocieri, *raionul Dubăsari*; Merenii Noi, Tântăreni (5,4 mln. lei), Hîrbovăț (6 mln. lei), Botnărești, Floreni (4,5 mln. lei), Bulboaca, Speia, *raionul Anenii Noi*; Cetireni, Chirileni, Manoilești, Valea Mare, Măcărești, Pârlița, Zagarancea, Bușila, Sinești *raionul Ungheni*; Șişcani, Vărzărești, Ciorăști, Iurcenii, Bălănești, Seliște, *raionul Nisporeni*; Sărata Galbenă (9 mln. lei), Fundul Galbenei, Lăpușna (20 mln. lei), Logănești, Sofia, Bobeica (12 mln. lei), Drăgușenii Noi și Buțeni, *raionul Hâncești*.

În municipiul Chișinău au fost finanțate: stațiile de pompare și SEB orășenească, comunele Tohatin Grătiești, Durlești, Bubuieci, Budești, Colonița, Trușeni, Cruzești, Grătiești, Băcioi.

În **Regiunea de Sud**, cele mai mari proiecte au fost implementate în orașele Cimișlia, Basarabeasca, Leova, Cahul, Comrat, Ceadâr-Lunga. Printre localitățile rurale putem menționa comunele: Cârnațenii-Vechi, Baimaclia, Ciuflești, Chircăieștii-Noi, Cârnațenii-Noi, Grădinița, Coșcalia din *raionul Căușeni*; Popeasca, Olănești, Crocmaz, Copceac, Volintiri, Cioburciu, Slobozia, Talmaza, Feștelița din *raionul Ștefan-Vodă*; Batâr, Porumbrei, Valea Perjei, Ecaterinovca, Selemet, Sagaidac, Ialpujeni din *raionul Cimișlia*; Sadaclia, Abaclia, Iordanovca din *raionul Basarabeasca*; Țiganca, Porumbesti, Cîrpești, Cania, Tartaul, Cîietu, Coociulia, Antonești, Pleșeni, Baimaclia din *raionul Cantemir*; Tomai (8 mln. lei), Sărățica-Nouă (7 mln. lei), Sărata-Răzeși (6,1 mln. lei), Sârma, Borogani (7,5 mln. lei), Cneazevca (6,3 mln. lei), Cazangic, Vozneseni, Hănăsenii Noi, Borogani, Tigheci din *raionul Leova*; Slobozia Mare, Chioselia Mare, Câșlița-Prut, Crihana Veche, Roșu, Badicul Moldovenesc, Giurgiulești, Andrușul de Jos din *raionul Cahul*; Albota de Sus și Albota de Jos din *raionul Taraclia*; Svetlii, Baurci Dezghinje, Gaidar, Chioselia Rusă din *UTA Găgăuzia*.

Proiecte intercomunale sunt implementate în raioanele Soroca (Pîrlița, Bulboci), Fălești (apeductul Prut-Fălești), Râșcani, Sângerei (apeductul Soroca-Bălți-Sângerei), Telenești (Ratuș), Ungheni (Manoilești), Călărași (Seliște și Tuzara), Nisporeni (Nisporeni, Vărzărești și Grozăști – 28 mln. lei), Ialoveni (Nimoreni), Hâncești (localitățile din lunca Prutului – 26 mln. lei), Leova (apeducte magistrale Leova-Romanovca, Leova Iargara, Leova-Sărata-Răzeși) și Cahul, o parte din care sunt cofinanțate de FNDR, GIZ, AAD, AEDC. În plus, FEN a demarat finanțarea construcției stațiilor de epurare conform tehnologiei Zonelor Umede Construite (ZUC), inclusiv în orașele Orhei (46 mln. lei), Căușeni (64,3 mln. lei), Telenești (29,7 mln. lei), comuna Onișcani, Călărași (3 mln. lei).

Este important de menționat faptul că acest domeniu beneficiază nu doar de alocațiile financiare din partea FEN. O contribuție semnificativă în subvenționarea protecției și ameliorării resurselor de apă au sursele străine și bugetare atrase prin intermediul Programelor și Strategiei Naționale de Aprovizionare cu Apă și Sanitație, Fondului de Investiții Sociale și Fondului Național de Dezvoltare Regională, transferurilor de la bugetul de stat. Totodată, din cauza lipsei de coordonare între

programele de proiectare și cele de repartizare a investițiilor, o parte din proiectele elaborate nu sunt implementate integral. În plus, sunt ignorate probleme deosebit de stringente, precum curățarea iazurilor comunale și reconstrucția ecosistemelor acvatice și de luncă, problemele sondelor și instalațiilor de aprovizionare cu apă, canalizare și epurare uzate și scoase din uz etc. Majoritatea iazurilor comunale sunt într-o stare critică și prezintă un real pericol pentru sănătatea populației locale. Mai mult decât atât, aceste obiective acvatice aproape lipsesc pe agenda autorităților ecologice, iar studii de fezabilitate sunt foarte costisitoare și nedorite de autoritățile publice centrale și locale.

Gestionarea deșeurilor. O direcție prioritară de finanțare a fondurilor ecologice a devenit salubritatea localităților și colectarea deșeurilor. Spre deosebire de resursele de apă, numărul și suma proiectelor pentru gestionarea deșeurilor sunt mult mai mici (tabelul 2.6, anexele 1.2 și 1.3). În ultimii ani, se atestă o micșorare a numărului de proiecte în acest domeniu. În același timp, proiectele de gestionare a deșeurilor și de salubritate a localităților reprezintă o direcție prioritară de finanțare a Agențiilor de Dezvoltare Regională. În anii 2003-2008, majoritatea sumelor alocate au fost destinate salubrității localităților, în special pentru construcția și modernizarea rampelor comunale, pentru lichidarea gunoiștilor și rampelor neautorizate, pentru procurarea containerelor, tractoarelor și a camioanelor de colectare și transportare a deșeurilor. Cu sprijinul financiar al FEN au fost modernizate și construite peste o sută de rampe comunale autorizate. Majoritatea acestor proiecte nu erau axate pe managementul integrat al deșeurilor, fiind destinate separat pentru una din operațiunile de colectare, transportare sau depozitare a deșeurilor. De asemenea, nu s-a ținut cont de eficiența economică și de durabilitatea proiectelor respective. De regulă, aria de acoperire a proiectului nu depășea limitele unei comune. O bună parte din rampele existente, sunt folosite la o capacitate foarte redusă, iar populația continuă să arunce gunoiul la rampele neautorizate și la gunoiștile haotice din interiorul și din apropierea localităților, afectând grav apele curgătoare și freatice, sănătatea oamenilor din zonă.

Tabelul 2.7. Finanțarea proiectelor de gestionare a deșeurilor de către FEN, în mln. lei

Direcțiile de finanțare	Anii										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Construcția și amenajarea rampelor, lichidarea gunoiștilor neautorizate	3,4 (19 ⁷⁴)	2,2 (14)	3,4 (16)	1,5 (6)	3,2 (5)	4,6 (5)	2,7 (1)	1,3 (2)	1,1 (2)	0	0,4 (1)
Procurarea unităților de transport și containerelor	2,9 (9)	2,1 (5)	2,7 (14)	1,3 (5)	8,1 (8)	3,2 (3)	6,7 (8)	1,0 (1)	2,4 (2)	3,3 (2)	0,7 (1)
Managementul integrat al deșeurilor, colectarea separată și prelucrarea	1,8 (6)	1,1 (11)	1,3 (7)	0,3 (1)	1,0 (6)	9,0 (5)	8,1 (6)	4,9 (3)	6,0 (3)	7,7 (5)	26,5 (2)
Ambalarea și depozitarea pesticidelor	0,035 (1)	0	0	0	3,0 (1)	0	0,3 (1)	13,6 (2)	1,2 (1)	0	0
Obținerea bioenergiei							4,0 (2)	0	0	0	0
Total	8,2 (35)	5,4 (30)	6,6 (38)	2,8 (13)	24,6 (19)	21 (13)	21,8 (18)	20,8 (8)	10,4 (8)	11,0 (7)	27,5 (4)

Sursa: elaborat de autor după Informația FEN privind finanțarea proiectelor de mediu în anii 2006-2016

⁷⁴ În paranteze este indicat numărul de proiecte aprobate

Datorită politicilor regionale ineficiente de administrare a rampelor de deșeuri, se constată supraîncărcarea acestora în unele localități (îndeosebi din proximitatea centrelor mari urbane) și folosirea foarte modestă a rampelor din alte localități, inclusiv a celor construite în ultimul deceniu cu contribuții financiare substanțiale din FEN. Această situație, de rând cu problema gunoiștilor ilicite impune selectarea, construcția și modernizarea rampelor intercomunale și interraionale, care ar corespunde criteriilor economice și ecologice, ar oferi o accesibilitate de transport optimă și ar evita impactul asupra ariilor protejate, bazinelor și cursurilor de apă, surselor de alimentare cu apă potabilă. Pentru combaterea gunoiștilor ilicite se recomandă aplicarea adecvată a Codului Contravențional în acest domeniu. De asemenea, deosebit de importante sunt platformele și echipamentul care asigură pre-colectarea, inclusiv selectivă, a deșeurilor, tehnica de evacuare. În comparație cu rampele de depozitare, acestea sunt verigile mult mai slabe, cu o eficiență mult mai redusă. Prin urmare, a devenit prioritară nu extinderea numărului de rampe, ci modernizarea și administrarea eficientă a acestora⁷⁵.

Ca urmare a multiplicării veniturilor, FEN a demarat o serie de proiecte de management integrat al deșeurilor, inclusiv în orașele Șoldănești, Telenești, Nisporeni, Leova, Cimișlia, Otaci, comunele Larga și Lipcani (Briceni), Biruința (Sângerei), Cotiușeni Mari (Șoldănești), Mileștii Mici (Ialoveni), Cocieri (Dubăsari), raioanele Nisporeni și Hâncești, Țiganca (Cantemir) și Colibași (Cahul). Au fost amenajate platforme comunale și individuale pentru depozitarea dejecțiilor animaliere în UTA Găgăuzia, în raioanele Taraclia, Călărași, Drochia, Anenii Noi, Leova, Nisporeni, Hâncești, Dondușeni, Fălești, Ungheni și Căușeni. La stația de epurare biologică a apelor din municipiul Chișinău FEN a finanțat (4 mln. lei) executarea lucrărilor de deshidratare a nămolului cu utilizarea geo-tuburilor. În scopul prevenirii poluării și managementului deșeurilor în municipiul Chișinău, a fost aprobat spre finanțare proiectul „Platforme ecologice pentru colectarea deșeurilor menajere în orașul Chișinău”⁷⁶, în sumă de 25,5 mln. lei. În total, vor fi amenajate 508 platforme ecologice, pe care vor fi amplasate și 290 containere pentru colectarea separată a deșeurilor (plastic, metal, hârtie, sticlă).

În același timp, un număr redus de proiecte sunt finanțate pentru implementarea managementului integrat al deșeurilor, pentru colectarea separată a acestora, pentru valorificarea deșeurilor animaliere și a nămolurilor organice de la stațiile de epurare a apelor reziduale. Este necesar ca aceste proiecte să urmărească nu doar salubritatea eficientă și managementul integrat al deșeurilor din zona dată, dar și să consolideze relațiile reciproc avantajoase și continue cu întreprinderile de achiziționare și prelucrare a deșeurilor reciclabile, deoarece cantități mari de aceste deșeuri sunt stocate la centrele de colectare și rampele de depozitare, ceea ce diminuează considerabil eficiența colectării separate a deșeurilor. Această situație problematică este deosebit de frecventă pentru etapa post-proiect.

⁷⁵ Bacal P. The problems, achievements and trends in waste management in the Republic of Moldova. În: Present Environment and Sustainable Development. Iași: România, 2011. vol. 5, no. 2, p. 28

⁷⁶ Raportul Ministerului Mediului privind activitatea Fondul Ecologic Național în anul 2016. În: www.mediu.gov.md

Înverzirea localităților și protecția biodiversității. Numărul și suma alocată proiectelor aprobate pentru înverzirea localităților înregistrează o dinamică oscilantă (anexa 1.4). Majorarea multiplă a încasărilor FEN nu se reflectă direct asupra finanțării acestor activități. Mai mult decât atât, după anul 2007 se atestă o micșorare permanentă a numărului de proiecte pentru înverzirea localităților și protecția biodiversității, ceea ce denotă caracterul secundar al acestor obiective și chiar neglijarea lor de către Consiliul de Administrare al FEN și autoritatea centrală de protecție a mediului. Cele mai multe proiecte aprobate în acest domeniu sunt destinate amenajării ecologice a comunelor, a surselor de apă potabilă, a instituțiilor medicale și educaționale, amenajării ecologice a lăcașelor de cult și sportive. Alte direcții importante sunt: asigurarea suportului financiar necesar pentru desfășurarea Acțiunilor „Un arbore pentru dăinuirea Noastră” și „Zilei de înverzire a plaiului”⁷⁷.

Pentru realizarea obiectivelor stipulate în Planul național de extindere a suprafețelor cu vegetație forestieră pentru anii 2014 – 2018⁷⁸, Consiliul de Administrare al FEN doar în anul 2015 a aprobat Proiectul ”Extinderea fondului forestier prin împădurirea terenurilor degradate”, pentru care au fost alocate 28,7 mln. lei. În comuna Tohatin din municipiul Chișinău a fost finanțat un proiect complex de ameliorare silvică și hidrotehnică în sumă de 4,8 mln. lei. Pentru elaborarea și publicarea Ediției a III-a a Cărții Roșii a RM au fost alocați 1,3 mln. lei⁷⁹.

Totodată, sunt foarte puține proiecte de amenajare a zonelor de recreație din perimetrul comunelor, care sunt bântuite de insalubritate, precum și proiecte de plantare a fâșiilor de protecție a câmpurilor agricole. În ultimii 10 ani (2007-2016), cele mai multe proiecte de înverzire a localităților se atestă în raioanele centrale (146, în sumă de 25,7 mln. lei) cu suprafețe mai mari a pădurilor și a spațiilor verzi, inclusiv în Criuleni – 26 (4 mln. lei), Hâncești – 22 (6 mln. lei), Călărași – 19 (2,7 mln. lei), Orhei – 19 (5,1 mln. lei), Nisporeni – 18 (1,4 mln. lei). În Regiunea de Sud au fost implementate 80 de proiecte în sumă de 17,2 mln. lei, inclusiv în Ștefan Vodă – 19 (1,6 mln. lei), Cimișlia – 12 (2,6 mln. lei), Cantemir – 12 (1,5 mln. lei) și Căușeni – 9 (1,2 mln. lei). În Regiunea de Nord au fost implementate 59 de proiecte, în sumă de ≈12 mln. lei, inclusiv în raioanele Soroca – 11 (930 mii lei), Fălești – 10 (893 mii lei), Dondușeni – 8 (3,5 mln. lei).

Protecția aerului atmosferic. Subvențiile alocate de FEN pentru protecția aerului atmosferic sunt oferite, aproape în exclusivitate, autorităților ecologice teritoriale pentru realizarea acțiunilor planificate în cadrul operațiunii anuale „În oraș fără automobilul meu”, procurării instalațiilor de monitorizare a emisiilor la sursele de poluare. După cum s-a menționat anterior, majoritatea veniturilor în FEN provin de la plățile pentru poluarea aerului, în special de la plățile încasate la importul produselor petroliere și autoturismelor, lacurilor și vopselelor și a altor mărfuri nocive pentru aerul

⁷⁷ Informația Fondului Ecologic Național privind finanțarea proiectelor de mediu în anii 2003-2016

⁷⁸ Aprobat prin HG nr. 101 din 10.02.2014. În: Monitorul Oficial nr. 35-41 din 14.02.2015.

⁷⁹ Raportul Ministerului Mediului privind activitatea Fondul Ecologic Național în anul 2015. În: www.mediu.gov.md

atmosferic. În pofida acestui fapt, reutilizarea instalațiilor de ardere a combustibilului, de captare și purificare a emisiilor nocive nu figurează în agenda fondurilor ecologice. În toată perioada analizată (2003-2016), a fost depistat doar un singur proiect de subvenționare directă a măsurilor de protecție a aerului, în sumă de 1,0 mln. lei alocate pentru achiziționarea și instalarea Postului Automat de Control al Calității Aerului, la fabrica de ciment din Rezina, în anul 2007. Prin urmare, nu se constată o racordare a cheltuielilor, a priorităților de alocare a subvențiilor cu sursele de proveniență a veniturilor fondurilor ecologice. În același timp, o bună parte din măsurile necesare de protecție a aerului sunt realizate, în mod indirect, prin implementarea proiectelor de extindere a fondului silvic și a spațiilor verzi, salubrității localităților, reconstrucției stațiilor de epurare biologică a apelor, economisirii energiei, proiectelor „finanțării de carbon” etc.

Măsurile hidrotehnice. Numărul și sumele maxime de proiecte finanțate de FEN în aceste scopuri înregistrează o dinamică oscilantă. Astfel, tendință accentuată de creștere din anii 2003-2010, în special a sumelor alocate, este succedată de o tendință de diminuare lentă (anexa 1.4). Numărul și sumele maxime de proiecte finanțate de FEN pentru realizarea măsurilor hidrotehnice se atestă în raioanele din cursurile de mijloc și inferior al râurilor Nistru și Prut (Criuleni, Anenii Noi, Ștefan-Vodă, Râșcani, Ungheni, Hâncești, Cantemir și Cahul), care au suferit cel mai mult de pe urma inundațiilor din anii 2008 și 2010. De asemenea, în ultimii ani au fost finanțate proiecte de: consolidare și curățare a lacurilor de acumulare Costești-Stânca (7,6 mln. lei), Ghidighici și Ivancea (Soroca); curățare a râurilor mici și mijlocii, inclusiv Durlești (Chișinău), Cogâlnic (Hâncești), Horodca (Ialoveni), Botna și afluenții săi Căinari și Boz (Căușeni), Copceac (Ștefan Vodă), Chitai (Taraclia); ameliorare a canalelor pluviale de scurgere în orașele Chișinău, Ungheni, Hâncești, Leova, comunele Budești, Tohatin și Colonița din municipiul Chișinău, Gotești, Cantemir.

Educația și cercetarea ecologică. Majoritatea proiectelor pentru educația și cercetarea ecologică au fost aprobate pentru municipiul Chișinău. De exemplu, în anul 2010, 28 din cele 46 proiecte aprobate în capitală au fost destinate în aceste scopuri, iar pentru acțiuni practice de gestionare a deșeurilor – doar 3 proiecte. Considerăm că o bună parte din aceste proiecte, precum editarea unor monografii și pliante, organizarea unor conferințe costisitoare și formale, ar putea fi finanțate și din alte surse. În mod prioritar, trebuie finanțate proiecte de restabilire și amenajare ecologică a parcelor puternic degradate din coridorul ecologic al râului Bâc și din spațiile verzi urbane, în jurul cărora să fie promovate și proiecte de cercetare și educație ecologică.

În cadrul fondurilor ecologice locale, printre principalele direcții de finanțare figurează premiarea specialiștilor și înzestrarea tehnico-materială a sediilor Agențiilor și Inspekțiilor Ecologice. Mai mult decât atât, nu există un mecanism transparent de monitorizare a performanțelor și de stabilire a mărimii premiilor. De regulă, acestea nu se acordă, conform rezultatelor reale ale lucrului efectuat, ci cu ocazia unor sărbători profesionale sau naționale. Reconstrucția și amenajarea sediilor autorităților

ecologice, procurarea mijloacelor de transport și a altor echipamente tehnice trebuie să fie incluse în planul de cheltuieli curente al acestora și al Ministerului Mediului, dar nu a fondurilor ecologice. O direcție prioritară de alocare a subvențiilor din FEN trebuie să devină compensarea prejudiciilor cauzate sănătății populației ca urmare a poluării mediului. Aceste surse trebuie direcționate, în primul rând, către persoanele social vulnerabile din zonele cu impact masiv asupra mediului și cu o situație ecologică și geomedicală critică și tensionată. În acest sens, este necesară colaborarea cu filialele teritoriale ale fondurilor de asigurare medicală și socială.

Principalii solicitanți ai subvențiilor de mediu sunt autoritățile publice locale, întreprinderile comunale, autoritățile și ONG-urile ecologice. În această listă, aproape nu figurează agenții economici, în calitate de beneficiari și poluatori ai resurselor de mediu, cu o oarecare excepție, în domeniul colectării deșeurilor, care pot servi drept materie primă secundară. Fondurile ecologice nu trebuie implicate doar în alocarea resurselor financiare acumulate pentru soluționarea problemelor existente, ci în modificarea preferințelor și strategiei producătorilor și consumatorilor, pentru a substitui produsele și procesele poluante cu cele nonpoluante. Din acest motiv, de subvențiile ecologice trebuie să beneficieze nu numai instituțiile publice, dar și agenții economici care realizează măsuri de ecologizare a producțiilor și bunurilor fabricate și obțin o eficiență ecologo-economică înaltă, consumatorii produselor ecologic pure și biodegradabile.

2.4 Proiectele de mediu aprobate de ADR

Conform Legii privind dezvoltarea regională, în Republica Moldova au fost create 6 regiuni de dezvoltare regională: Nord, Centru, Sud, Chișinău (în baza localităților din municipiu); UTA Găgăuzia și UTA SN (Transnistria). Până în prezent, sunt funcționale doar primele 3 regiuni, administrate de Agențiile de Dezvoltare Regională omonime (ADR). În scurt timp, ADR-urile au devenit promotori foarte activi ai proiectelor de mediu, în special a proiectelor intercomunale complexe. Proiectele aprobate de ADR sunt finanțate, în proporție de cca 80% din Fondul Național de Dezvoltarea Regională (FNDR) și Fondul de Asistență Tehnică a Germaniei (GIZ) - cca 15% (tabelul 2.8).

Tabelul 2.8. Numărul și suma proiectelor de mediu implementate de ADR

	Numărul			Suma		
	Total	2010-16	2017-20	total	2010-16	2017-20
total	63	44	19	1381	665	715
RD Nord	27	18	9	550	224	325
RD Centru	21	16	5	448	273	175
RD Sud	15	10	5	383	168	216
FNDR	49	31	18	1033	455	578
RD Nord	20	11	9	450	161	289
RD Centru	19	14	5	356	209	147
RD Sud	10	6	4	227	85	142
GIZ	14	13	1	207	158	48,4
RD Nord	7	7	0	35,7	35,7	0
RD Centru	2	2	0	40,2	40,2	0
RD Sud	5	4	1	131	83	48,4

Surse: Planurile și Rapoartele de Activitate a Agențiilor de Dezvoltare Regională

Conform Rapoartelor Anuale de Activitate ale ADR și Rapoartele privind realizarea Planurilor Operaționale ale acestora, în anii 2010-2016, au fost implementate 44 de proiecte complexe, în sumă de 665 mln. lei, inclusiv 18 proiecte (224 mln. lei) în Regiunea de Nord, 16 proiecte (273 mln. lei) în RD Centru și 10 proiecte (168 mln. lei) în RD Sud. Peste 95% din sumele proiectelor aprobate au fost finanțate de FNDR și GIZ, contribuția altor finanțatori și a solicitanților fiind nesemnificativă. FNDR a finanțat 31 de proiecte, în sumă de 455 mln. lei, inclusiv 11 proiecte (161 mln. lei) în Regiunea de Nord, 14 proiecte (209 mln. lei) în RD Centru și 6 proiecte (85 mln. lei) în RD Sud. Fondul de Asistență Tehnică a Germaniei (GIZ) este unul din principalii finanțatori ai Programului „Modernizarea serviciilor publice” și a contribuit la implementarea a 13 proiecte în sumă de 158 mln. lei, inclusiv 7 proiecte (35,7 mln. lei) în Regiunea de Nord, 2 proiecte (40,2 mln. lei) în RD Centru și 4 proiecte (83 mln. lei) în RD Sud. Conform POR și Raportului Anual (2017) de Activitate, pentru anii 2017-2020, sunt deja aprobate pentru finanțare 19 proiecte de mediu, în sumă de 715 mln. lei, inclusiv 9 proiecte (325 mln. lei) în Regiunea de Nord, 5 proiecte (175 mln. lei) în RD Centru și 5 proiecte (216 mln. lei) în RD Sud. FNDR va finanța 18 din cele 19 proiecte aprobate pentru finanțare, iar GIZ-ul va aloca finanțare pentru 1 proiect, în sumă de 48,4 mln. lei, care va fi implementat în RD Sud și pentru finalizarea proiectelor de regionalizare și eficientizare a companiilor de aprovizionare cu apă și sanitație din regiunea respectivă (Cahul și Leova). În studiul de față au fost analizate doar proiectele incluse în POR pentru anii 2017-2020, pentru care s-a găsit deja surse de finanțare.

Majoritatea absolută a proiectelor de mediu, realizate prin intermediul ADR, sunt destinate extinderii și modernizării sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație, creării sistemelor de management integrat al deșeurilor comunale. În plus, spre deosebire de FEN, ADR se axează pe implementarea proiectelor complexe intercomunale, ce vizează regionalizarea și eficientizarea serviciilor publice respective. De asemenea, în ultimii ani s-a demarat finanțarea proiectelor de sporire a eficienței energetice a clădirilor publice, în special a spitalelor raionale.

Tabelul 2.8 Numărul și suma proiectelor implementate de ADR în domeniul AAS și deșeurilor

Regiunile și sursele de finanțare	Apă și sanitație						Deșeuri					
	numărul			Suma			numărul			Suma		
	total	2010-16	2017-20	total	2010-16	2017-20	total	2010-16	2017-20	total	2010-16	2017-20
total	45	29	16	1092	477	615	17	14	3	283	183	101
RD Nord	20	12	8	453	151	302	6	5	1	91	68	23
RD Centru	13	8	5	352	178	175	8	8	0	96	96	0
RD Sud	12	9	3	286	148	138	3	1	2	97	19	78
FNDR	35	20	15	815	338	478	13	10	3	212	112	100
RD Nord	15	7	8	383	117	266	4	3	1	62	39	23
RD Centru	13	8	5	302	155	147	6	6	0	54,2	54,2	0
RD Sud	7	5	2	131	66	65	3	1	2	96	19	77
GIZ	10	9	1	155	106	48	4	4	0	52	52	0
RD Nord	5	5	0	23,7	23,7	0	2	2	0	12	12	0
RD Centru	0	0	0	0	0	0	2	2	0	40,2	40,2	0
RD Sud	5	4	1	131	83	48	0	0	0	0	0	0

Similar FEN, majoritatea proiectelor aprobate de ADR sunt destinate extinderii și modernizării sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație. Astfel, în anii 2010-2016, din totalul de 44 proiecte aprobate de ADR, în scopurile respective au fost aprobate 29 de proiecte, inclusiv 20 proiecte (338 mln. lei) finanțate de FNDR și 9 proiecte (106 mln. lei) finanțate de GIZ. În curs de implementare (2017-2020) se află 16 proiecte, în sumă de 615 milioane lei (tabelul 2.8, anexele 2.1-2.2).

În **Regiunea de Nord**, în anii 2010-2016, au fost implementate 12 proiecte, în sumă de 151 mln. lei, inclusiv 7 proiecte (117 mln. lei) finanțate de FNDR și 5 proiecte (23,7 mln. lei) – cu suportul financiar al GIZ. În curs de implementare se află 8 proiecte, în sumă de 266 mln. lei. Cei mai mari beneficiari ai FNDR din regiune sunt raioanele Fălești, Sângerei și municipiul Bălți (anexa 2.2). În raionul Fălești au fost implementate 2 proiecte intercomunale, în sumă de 30,6 mln. lei, inclusiv: 1) Proiectul privind asigurarea orașului Fălești cu apă din râul Prut (18,8 mln. lei), care va fi extins în 16 localități din lunca râului Prut (40 mln. lei); 2) Proiectul de aprovizionare cu apă și canalizare a satelor Risipeni, Bocșa (11,8 mln. lei), care va fi extins în alte 9 localități din raioanele Fălești și Ungheni (30,5 mln lei). În raionul Sângerei a fost finalizat Proiectul apeductului magistral Bălți-Sângerei, în sumă de 24 mln. lei și care a cuprins orașul Sângerei și alte 8 localități din proximitatea acestuia. În curs de implementare se află proiectele de extindere a sistemului de canalizare (44,9 mln. lei) și de construcție a stației de epurare în orașul Sângerei (39,4 mln. lei).

În municipiul Bălți au fost implementate 2 proiecte de conectare a ZEL Bălți la apeduct și canalizare, în sumă de 32,7 mln. lei și 1 proiect de modernizare a rețelei de aprovizionare cu apă și canalizare către Parcul Industrial Bălți, în sumă de 14,4 mln. lei. În curs de implementare se află proiectele intercomunale de aprovizionare cu apă și sanitație, inclusiv 1 proiect pentru 15 sate din raionul Soroca, în sumă de 23,5 mln. lei, 1 proiect pentru 11 sate din raioanele Florești și Soroca, de 29,9 mln. lei și 1 proiect pentru orașul Dondușeni și satul Climăuți de 17,6 mln. lei.

GIZ a asigurat suportul financiar pentru implementarea a 5 proiecte în raionul Râșcani, în sumă de 26,8 mln. lei, inclusiv: 2 proiecte pentru construcția sistemului de aprovizionare cu apă și canalizare în satul Duruitoarea Veche, în sumă de 5,4 mln. lei și 6 proiecte pentru modernizarea serviciului de canalizare și epurare în orașul Costești, în sumă de 18,4 mln. lei.

În **RD Centru**, în anii 2010-2016, au fost implementate 8 proiecte, în sumă de 178 mln. lei, din care toate au fost finanțate de FNDR, cu 155 mln. lei. Contribuția altor surse de finanțare, inclusiv USAID și FEN a fost de 14,2 mln. lei, iar cofinanțarea din partea APL-urilor solicitante – 2,7 mln. lei. În curs de implementare se află 5 proiecte, în sumă de 175 mln. lei, din care toate vor fi finanțate cu aportul principal al FNDR de 147 mln. lei. Cei mai mari beneficiari ai FNDR din regiune sunt raioanele Călărași, Ungheni, Nisporeni și Hâncești (anexa 2.2). În raionul Ungheni a fost implementat un proiect intercomunitar, în sumă de 32,8 mln lei, care a permis conectarea la serviciile centralizate

de aprovizionare cu apă potabilă de calitate a 12 mii locuitori din comuna Manoilești și alte 11 localități ale raionului. În curs de implementare se află 1 proiect, care prevede reconstrucția și modernizarea sistemului regional de aprovizionare cu apă pentru 31 localități din acest raion. În raionul Călărași au fost implementate 2 proiecte de extindere și modernizare a sistemului de canalizare și epurare, în sumă de 31 mln. lei, care include orașul Călărași și alte 6 comune din acest raion. De asemenea, în acest raion a fost implementat 1 proiect foarte necesar de curățare a izvoarelor râului Bâc, în sumă de 10,6 mln. lei. De asemenea, au fost implementate 2 proiecte baziniere, inclusiv în bazinele râurilor Nârnova (45 mln. lei) din raionul Nisporeni și Lăpușnița (24,2 mln. lei) din raionul Hâncești. În curs de implementare se află 1 proiect de construcție a apeductului pentru 13 localități din r. Nisporeni și Ungheni, în sumă de 35,1 mln. lei și 1 proiect de creare a companiilor regionale de aprovizionare cu apă și sanitație, în sumă de 21,7 mln. lei, care va presta serviciile respective în orașul Hâncești și 5 comune din proximitatea acestuia. În raionul Telenești au fost implementate 2 proiecte în acest domeniu, inclusiv 1 proiect intercomunitar de extindere și modernizare a sistemului de canalizare în orașul Telenești și satele din apropiere, în sumă de 4,5 mln. lei și 1 proiect de construcție a stației raionale de epurare pe principiul ZUC (Zonelor Umede Construite), în sumă, de 29,7 mln. lei. În raionul Șoldănești se implementează 1 proiect intercomunitar (8 comune) de aprovizionare cu apă și sanitație, în sumă de 61,5 mln. lei, inclusiv 40 mln. lei din FNDR și 13 mln. lei din alte surse. De asemenea, în raionul Ialoveni a demarat 1 proiect intercomunal de aprovizionare cu apă și sanitație, în sumă de 33,4 mln. lei, care va include orașul Ialoveni, comunele Bardar și Ruseștii Noi.

În **RD Sud**, în anii 2010-2016, au fost implementate 9 proiecte, în sumă de 148 mln. lei, inclusiv 5 proiecte (65,6 mln. lei) finanțate de FNDR și 4 proiecte (82,6 mln. lei) – cu suportul financiar al GIZ. În curs de implementare se află 3 proiecte, în sumă de 138 mln. lei. Cei mai mari beneficiari ai FNDR din regiune sunt raioanele Leova, Cahul și Cimișlia. În raioanele Cahul și Leova se implementează proiecte de regionalizare a serviciilor de aprovizionare cu apă și sanitație. În raionul Cimișlia, în anii 2010-2012, cu suportul financiar al FNDR, a fost implementat 1 proiect de modernizare a sistemului de canalizare și purificare din orașul Cimișlia și comuna vecină Ecaterinovca, în sumă de 11,7 mln. lei. În raionul Leova, a fost implementat 1 proiect de construcție a apeductului magistral Leova-Filipenii Noi-Romanovca, în sumă de 10 mln. lei, iar în curs de implementare se află 1 proiect intercomunal de aprovizionare cu apă a comunelor Tomai, Sârma și Tochile-Răducani, în sumă de 25 mln. lei. În raionul Cahul, FNDR a finanțat implementarea unui proiect intercomunal de aprovizionare cu apă a comunelor Manta, Crihana Veche și Pașcani, în sumă de 16,9 mln. lei, precum și a proiectului de reconstrucție a zonei de odihnă și agrement „Lacul Sărat” din or. Cahul, în sumă de 13,8 mln. lei.

În comparație cu celelalte 2 regiuni de dezvoltare, în RD Sud, GIZ a fost principala sursă de finanțare a proiectelor de mediu aprobate de ADR. Cu toate acestea, 3 din cele 4 proiecte finanțate de GIZ în domeniul aprovizionării cu apă și sanitație, au fost implementate în raionul Cahul. Conform

Programului bugetar de modernizare a serviciilor publice, GIZ a finanțat proiectele de regionalizare și eficientizare a serviciilor de aprovizionare și canalizare din orașul Cahul, inclusiv de extindere a rețelei municipale de aprovizionare cu apă și canalizare în satul Roșu, Cahul (17,6 mln. lei), reabilitarea și modernizarea stației de epurare din Cahul (8,3 mln. lei), inclusiv pentru recepția apelor reziduale din satul Roșu. De asemenea, GIZ va finanța proiecte în curs de implementare, construcția apeductelor magistrale Cahul-Alexandru Ioan Cuza (48,4 mln. lei) și Leova-Iargara (57 mln. lei).

În pofida acestor realizări, aria de acoperire a proiectelor finanțate de Fondul de Dezvoltare Regională în colaborare cu GIZ este redusă, iar contribuția lor la ameliorarea stării apelor și sporirea accesului populației la apă de calitate este nesemnificativă. De asemenea, majoritatea acestor proiecte sunt destinate extinderii rețelei și serviciilor de aprovizionare centralizată cu apă și nu prevăd restabilirea obiectivelor acvatiche, economisirea și ameliorarea resurselor de apă.

Proiectele de management integrat a deșeurilor

În perioada anilor 2010-2016, ADR au aprobat implementarea a 14 proiecte în domeniul managementului integrat al DMS, în sumă de 183 mln. lei. FNDR a asigurat suportul financiar pentru 10 proiecte, în sumă de 112 mln. lei, iar GIZ – 4 proiecte, în sumă de 52 mln. lei. În curs de implementare se află doar 3 proiecte, în sumă de 101 mln. lei, care vor fi finanțate doar de FNDR. În plus, se caută surse de finanțare și pentru celelalte proiecte incluse în POR (2017-2020).

În **Regiunea de Nord**, în anii 2010-2016, au fost implementate 5 proiecte, în sumă de 67,8 mln. lei. FNDR a finanțat 3 proiecte, în sumă de 38,5 mln. lei, inclusiv: 1) Proiectul privind crearea managementului integrat al deșeurilor în orașul Soroca și alte 10 localități ale raionului, pentru care s-au alocat 44 mln. lei, inclusiv 28,6 mln. lei din FNDR; 2) Proiectul privind crearea sistemului zonal de colectare și transport a DMS în raza orașului Râșcani și altor 7 localități megieșe, în sumă de 7,0 mln. lei, inclusiv 5,8 mln. lei din FNDR și 1,2 mln. lei de la GIZ; 3) Proiectul privind finisarea construcției poligonului intercomunal pentru valorificarea deșeurilor din orașelul Biruința și alte 6 localități megieșe, în sumă de 6,0 mln. lei, inclusiv 4,1 mln. lei din FNDR și 1,2 mln. lei din FEN. CIZ a oferit suportul financiar pentru 2 proiecte implementate în raionul Florești, în sumă de 10,8 mln. lei. În curs de implementare se află 1 proiect, în sumă de 23 mln. lei, finanțat exclusiv de FNDR și care prevede crearea sistemului de management integrat al deșeurilor în 11 localități ale raionului Briceni.

În **RD Centru**, în anii 2010-2016, au fost implementate 8 proiecte, în sumă de 96 mln. lei. FNDR a asigurat suportul financiar principal pentru 6 proiecte, în sumă de 38,5 mln. lei, iar GIZ – 2 proiecte, în sumă de 40,2 mln. lei. Cel mai activ promotor al proiectelor de management integrat al deșeurilor, aprobate de ADR, este raionul Șoldănești. În acest raion s-au implementat 3 proiecte zonale, în sumă de 54,4 mln. lei, din care 40,2 mln. lei alocate de GIZ. Proiectele respective au cuprins nu doar majoritatea localităților din acest raion, dar și localități din raioanele megieșe (Florești și Rezina), cu un număr total de beneficiari de peste 100 mii locuitori. În raionul Orhei au fost

implementate 2 proiecte intercomunale, inclusiv: 1) proiectul privind construcția platformei pentru DMS în satul Vatici, care deservește 20 de localități partenere din raioanele Orhei, Călărași și Strășeni, în sumă de 5,1 mln. lei; 2) proiectul privind dezvoltarea managementului integrat al DMS în orașul Orhei, în sumă de 4,2 mln. lei. În raionul Telenești a fost implementat 1 proiect de gestionare a DMS pentru orașul Telenești și alte 6 comune din raioanele Telenești și Sângerei, în sumă de 8,6 mln. lei. Un alt proiect intercomunal masiv, în sumă de 12,4 mln. lei, a fost implementat de comuna Ciorești din raionul Nisporeni, fiind destinat pentru 12 localități rurale din raioanele Nisporeni (7), Călărași (3) și Strășeni (2). Primăria Hâncești a implementat 1 proiect intercomunal, în sumă de 10,6 mln. lei, de care au beneficiat orașul Orhei și alte 3 localități megieșe (Bozieni, Mereșeni și Logănești).

În **RD Sud**, în anii 2010-2016, a fost implementat 1 proiect regional pilot, în sumă de 19,1 mln. lei, finanțat de FNDR. Proiectul este destinat eficientizării managementului DMS în RD Sud și a cuprins toate cele 8 raioane ale regiunii. Proiectul va crea suportul logistic principal pentru realizarea Strategiei de Gestionare Integrată a Deșeurilor în Regiunea de Dezvoltare Sud. Prezenta Strategie prevede: 1) pe termen scurt – acoperirea cu servicii de colectare în rază de 15-20 km în jurul orașelor și dezvoltarea stațiilor de transfer a deșeurilor (medii și mici) în fiecare raion; 2) pe termen mediu – acoperirea cu servicii de colectarea până la 75% a zonelor rurale și folosirea a 7 depozite regionale de deșeuri; 3) pe termen lung – acoperire cu 100% în mediul rural și depozitarea deșeurilor în maxim 3 depozite regionale. Au fost elaborate studiile de fezabilitate pentru platformele regionale de depozitare a deșeurilor și o parte din stațiile de transfer. A fost efectuată o amplă campanie de conștientizare a populației privitor la avantajele și obiectivele implementării proiectului respectiv. S-au construit peste 250 de platforme de colectare selectivă și au fost procurate autospeciale și tractoare pentru evacuarea deșeurilor. A fost fondată Asociația Regională de Gestionare a Deșeurilor, cu scopul de a coordona acțiunile preconizate în cadrul proiectului menționat, precum și pentru etapa de post-proiect. În plus, realizarea proiectului respectiv este asistată financiar și logistic de Uniunea Europeană prin intermediul proiectului european „Guvernarea deșeurilor - IEVP Est”, în cadrul Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat (IEVP). În același timp, în pofida asistenței financiare substanțiale, la executarea lucrărilor de construcție a depozitelor și a platformelor de colectare selectivă a deșeurilor comunale se constată frecvente încălcări de la normele stabilite.

În curs de implementare se află 2 proiecte, în sumă de ≈ 78 mln. lei, care vor fi alocate de FNDR. În raionul Cahul a demarat proiectul de creare a sistemului de management a deșeurilor, în sumă de 44 mln. lei, care va include toate comunele din raion. De asemenea, este aprobată finanțarea pentru proiectul de management integrat al deșeurilor în localitățile din raionul Cantemir, în sumă de 33,6 mln. lei. Pentru celelalte proiecte incluse în POR 2017-2020, urmează să fie identificate sursele de finanțare și executanții lucrărilor planificate.

3. Taxele pentru utilizarea resurselor naturale

3.1 Aspecte teoretice ale implementării taxelor pentru utilizarea resurselor naturale

Patrimoniul natural, cu toate componentele acestuia, este un dar și o moștenire divină a întregii societăți, indiferent de statutul social-economic, apartenența etnică, religioasă, politică sau de altă natură a beneficiarilor acestuia. În acest context, beneficiul obținut din valorificarea economică sau noneconomică a resurselor naturale trebuie redistribuit în favoarea întregii societăți. Totodată, valorificarea excesivă a resurselor naturale, chiar și în cazul unei distribuții optime, condiționează epuizarea și degradarea acestora, depășirea capacității de autorestabilire și de asimilare a mediului, precum și limitarea accesului generațiilor viitoare la folosirea economică și noneconomică a patrimoniului natural și componentelor complexe și particulare ale acestuia, supuse exploatării directe sau indirecte. Prin urmare, la baza implementării taxelor pentru utilizarea resurselor naturale se află principiile economiei resurselor naturale, în special „beneficiarul plătește”, „primatului și socializării Naturii”, „diferențierii spațiale” a resurselor naturale supuse valorificării și gestionării, principiile ecodezvoltării și dezvoltării durabile, ecologizării producțiilor materiale⁸⁰ etc.

Astfel, scopul primordial al implementării taxelor pentru utilizarea resurselor naturale este maximizarea și optimizarea beneficiului social rezultat din valorificarea prezentă și viitoare a potențialului natural, precum și menținerea și ameliorarea aspectelor cantitative și calitative ale resurselor naturale. Obiectivele primordiale ale implementării taxelor pentru utilizarea resurselor naturale sunt: 1) maximizarea și mobilizarea optimă a beneficiului social rezultat din valorificarea patrimoniului natural; 2) utilizarea rațională și reducerea stocurilor de materii prime naturale la unitatea de producție obținută; 3) accelerarea procesului de substituie a materiilor prime naturale, pentru conservarea și restabilirea ecosistemelor naturale; 4) evitarea epuizării rapide a resurselor naturale; 5) menținerea și ameliorarea capacității de asimilare a mediului⁸¹. În plus, *directivele europene*⁸² și *legislația națională*⁸³ în domeniu stipulează, în mod expres, aplicarea principiului utilizării contra plată și *recuperarea costurilor legate de folosința resurselor naturale*.

Taxele pentru utilizarea resurselor naturale trebuie să includă: 1) taxa pentru dreptul de utilizare a resurselor naturale; 2) costurile sociale necesare autoreproducerii, conservării și ameliorării aspectelor cantitative și calitative ale componentelor naturale incluse direct sau indirect în circuitul economic. Totodată, este neapărat necesar ca aceste taxe să realizeze nu numai funcții acumulative (fiscale) de colectare a unor mijloace financiare, dar și stimulative, pentru reorientarea beneficiarilor, în sensul economisirii și folosirii raționale și complexe a resurselor naturale, substituirii materiilor prime naturale cu cele sintetice, reciclării deșeurilor, păstrării și sporirii funcțiilor sociale și ecologice

⁸⁰ Bacal P. Economia protecției mediului. Note de curs. Chișinău: ASEM, 2007. p. 30.

⁸¹ Bacal P. Economia protecției mediului. Note de curs. Chișinău: ASEM, 2007. p. 243.

⁸² Articolul IX al Directivei Cadru Apă 2000/60/CE

⁸³ Legea nr. 1102 din 06.02.1997 cu privire la resursele naturale. În: Monitorul Oficial nr. 40 din 19.06.1997

ale ecosistemelor. Pentru realizarea reușită a reformei fiscale de mediu, taxele trebuie aplicate nu doar asupra poluatorilor, dar și asupra beneficiarilor resurselor naturale. Mai mult decât atât, perfecționarea taxelor pentru utilizarea resurselor naturale presupune nu doar ajustarea lor la condițiile economice, sociale și ecologice actuale, dar și ecologizarea sistemului bugetar și a procesului de luare a deciziilor publice⁸⁴, în special în profil regional și local.

În Republica Moldova, taxele pentru utilizarea resurselor naturale au fost introduse la finele anilor 1980, având drept scop aplicarea principiilor de bază ale economiei protecției mediului „beneficiarul și poluatorul plătește”. În perioada respectivă apar și primele studii ale autorilor autohtoni în acest domeniu. Majoritatea din ele abordau, cu precădere, problemele fiscale, legate de suma taxelor și încasarea lor. Analiza aspectelor spațiale ale cuantumului acestor taxe și ale sumelor încasate avea un caracter secundar sau chiar nul. Totodată, o contribuție valoroasă în definirea situațiilor problematice ale aplicării taxelor pentru utilizarea resurselor naturale și elaborarea diverselor recomandări de soluționare a acestora o au cercetările savanților T. Golenco⁸⁵, S. Novic⁸⁶, M. Serbușcă⁸⁷, G. Șocarev⁸⁸. În anii 90, studii valoroase asupra aspectelor metodologice și problemelor aplicării și administrării taxelor pentru utilizarea resurselor naturale au fost realizate de savanții autohtoni, inclusiv de V. Zubarev⁸⁹, A. Capcealea⁹⁰, I. Cebotaru⁹¹. De asemenea, studii profunde asupra aplicării principiului diferențierii spațiale a cuantumului taxelor pentru utilizarea resurselor naturale au fost realizate de G. Fomenco⁹², J. Strand⁹³, G. Georgescu⁹⁴. În anii 2000 se remarcă studiile realizate de M. Vuță⁹⁵, P. Ekins⁹⁶, Rapoartele I-II privind performanțele naționale în domeniul protecției mediului⁹⁷, Rapoartele OCDE⁹⁸ și Agenției Europene de Mediu⁹⁹ privind implementarea

⁸⁴ Bacal P., Roșcovan M. Esența, problemele și obiectivele reformei fiscale de mediu. În: Culegere de articole „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”, Chișinău, ASEM, 2014. Vol. II. p. 273-280.

⁸⁵ Голенко Т. Социально-экономические проблемы природопользования в агропромышленной сфере ССРМ. Кишинёв, 1990. с. 23-34

⁸⁶ Голенко Т., Новик С.Г., Павлов Г. В. *Эколого-экономическая оценка природопользования в агропромышленной сфере*. Кишинёв: Штиинца, 1988. с. 93-117.

⁸⁷ Сербушка М. Д. Рациональное использование природных ресурсов. Кишинёв: Картя Молдовеняскэ, 1986. 164 с.

⁸⁸ Прогноз возможных изменений в природной среде под влиянием хозяйственной деятельности на территории Молдавской ССР. Кишинёв: Штиинца, 1986. с. 258

⁸⁹ Экономические проблемы использования природных ресурсов и защита окружающей среды в условиях переходного периода. Кишинэу: Молд. НИИТЭИ, 1996. 84 с.

⁹⁰ Capcealea A. Republica Moldova pe calea dezvoltării durabile – realizări și probleme. Chișinău: I.N.C.E.F., 1995. 96 p.

⁹¹ Cebotaru I. Impactul structurii economiei Rep. Moldova asupra calității mediului înconjurător. Chișinău, 1992. 239 p

⁹² Фоменко Г. А. Территориальная дифференциация платежей за использование природных ресурсов и загрязнение окружающей среды. В: Изв. РАН, Сер. геогр. 1996, №3, с. 63-76.

⁹³ Strand J. Optimal environmental taxes with regional mobility and compensation for environmental damages. Oslo, 1994. 78 p.

⁹⁴ Georgescu G. Reforma economică și dezvoltarea durabilă. București, 1995. p. 156.

⁹⁵ Vuță M. Instrumente economico-financiare de protecție a mediului. București, 2003. 298 p.

⁹⁶ Ekins P. Environmental Tax Reform: Experience in Europe and Implications for East Asia. In: The Green Fiscal Mechanism and Reform for Low Carbon Development. New-York: Routledge, 2014. 268 p.

⁹⁷ Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului. Republica Moldova. Studiul al doilea. New York, 2005. 182 p.

⁹⁸ OECD. Environmental Taxation – A Guide for Policy Markets

⁹⁹ European Environment Agency. Environmental tax reform in Europe: implications for income distribution. EEA Technical report No. 16/2011, Copenhagen

instrumentelor economice verzi, Rapoartele analitice ale Centrului pentru Politici durabile din România¹⁰⁰, precum și studiile realizate de autorul prezentei lucrări^{101,102}.

3.2 Cadrul general de implementare a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale în RM

Conform capitolului VI (art. 19) al *Legii cu privire la resursele naturale, plățile pentru utilizarea resurselor naturale reflectă compensarea bănească de către beneficiar a cheltuielilor publice pentru exploatarea, conservarea și restabilirea resurselor naturale.*

Subiecții plăților (plătitorii) pentru utilizarea resurselor naturale sunt (art. 20) persoanele fizice și juridice, inclusiv străine, indiferent de tipul de proprietate și forma de gospodărire, care în activitatea lor folosesc resurse naturale cu sau fără extragerea acestora din mediul natural. *Obiectele folosirii contra plată* (obiectul impunerii) sunt (art. 21): pământul, apele subterane și de suprafață, zăcămintele minerale, regnul animal și vegetal, aerul (în scopuri tehnologice).

Taxele respective sunt calculate de plătitor, în funcție de cantitatea reală a resurselor naturale folosite și de cuantumul plății (art. 25), care depinde de starea și de valoarea lor de consum, de posibilitatea înlocuirii lor în procesul de producție, de cheltuielile pentru restabilirea sau menținerea lor în stare utilizabilă (art. 22). În cazul folosirii normative a resurselor naturale, plata se include în prețul de cost al producției fabricate și a serviciilor prestate. Plata pentru folosirea supranormativă a resurselor naturale se percepe din venitul net al beneficiarului (art. 24). Persoanele fizice care nu desfășoară activități de întreprinzător plătesc din mijloacele proprii pentru folosirea resurselor naturale.

În activitatea practică, sistemul taxelor pentru utilizarea resurselor naturale, cu excepția celor funciare și a aerului atmosferic este reglementat de Titlul VIII al Codului Fiscal¹⁰³, care include: a) *taxa pentru consumul apei*; b) *taxele pentru valorificarea subsolului*; c) *taxa pentru lemnul eliberat pe picior*. *Subiecții plăților respective* sunt stabiliți separat pentru resursele naturale taxate și forma de exploatare directă sau indirectă a acestora. Per ansamblu, aceștia includ *persoanele fizice, care desfășoară activitate de întreprinzător și persoanele juridice, care execută lucrări și servicii legate de extracția și utilizarea resurselor naturale*. Taxele pentru utilizarea resurselor funciare sunt aplicate conform prevederilor din Titlul VI al Codului Fiscal (Impozitul pe bunuri imobiliare) și sunt sustrate sub formă de impozit funciar aplicat deținătorilor de terenuri, în funcția de categoria de folosință, suprafața și localizarea terenurilor supuse impozitării respective. De asemenea, procedura de aplicare și cota impozitului funciar sunt indicate în *Legea nr. 1056 din 16.06.2000 privind punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal și anexele acesteia*.

¹⁰⁰ Centrul pentru Politici Durabile. Analiza taxelor de mediu din România.

¹⁰¹ Bacal P. Economia protecției mediului. Chișinău: ASEM, 2007. p. 242-268

¹⁰² Bacal P. Probleme și recomandări de reformare a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale în Republica Moldova (ro/eng). În: *Economica*, nr. 1, 2016, Ed. ASEM, Chișinău, 2016. p. 68-79.

¹⁰³ Articolul 300 din Codul Fiscal al Republicii Moldova (nr. 67 din 05.05.2005). Titlul VIII. Taxele pentru resursele naturale. În: *Monitorul Oficial* nr. 080 din 10.06.2005.

Conform variantei inițiale (16.06.1993) a *Legii privind protecția mediului înconjurător*¹⁰⁴, aceste taxe erau destinate completării fondurilor ecologice extrabugetare, fiind în contradicție cu prevederile Legii Bugetului de Stat. Ulterior, după aprobarea Codului Fiscal (1997) acestea au fost excluse ca surse de formare a fondurilor ecologice¹⁰⁵ și transferate la bugetele locale.

Lacunele cadrului legal existent. Aria de aplicare a prezentei metodologii nu corespunde integral principiului „beneficiarul plătește”. Subiecții taxelor respective nu includ categorii importante de beneficiari, în special în cazul resurselor de apă, resurselor minerale și biologice. Nu sunt supuse taxării persoanele juridice și fizice care folosesc apa în scopuri piscicole, persoanele fizice care nu desfășoară activități de antreprenariat, inclusiv gospodăriile casnice care folosesc masiv apa în scopuri de irigare sau creștere a animalelor, instituțiile publice și organizațiile bugetare, instituțiile penitenciare, diverse societăți și categorii de persoane social-vulnerabile. Frecvent, aceste scutiri sunt folosite ca un paravan pentru a ascunde consumul real al resurselor naturale și a facilita evaziunea fiscală, în special în activitățile agricole și miniere. Prin urmare, aria de aplicare și cuantumul de plată stabilit în anexa 1 din Legea pentru punerea în aplicare a Titlului VI al Codului Fiscal și anexele 1-3 ale Titlului VIII ale Codului Fiscal nu respectă integral stipulările din capitolul VI al Legii privind resursele naturale referitor la folosirea contra plată a resurselor naturale. De asemenea, conform art. 22 al acestei legi, cuantumul plății trebuie să fie stabilit în funcție de starea resurselor naturale și de valoarea lor de consum, prevederi care nu se regăsesc în Titlurile VI și VIII ale Codului Fiscal.

Cotele impozitului funciar sau al taxei pentru apă nu sunt stabilite în funcție de gradul de asigurare și de starea ecologică a acestora¹⁰⁶, de diferențierea spațială a acestor indicatori. Componenta ecologică reflectată prin starea resurselor naturale, nivelul impactului și prejudiciului cauzat în rezultatul diverselor folosințe a acestora nu este inclusă în formula de calcul a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale, fapt ce contravine stipulărilor Legii privind resurselor naturale referitoare la compensarea cheltuielilor publice necesare restabilirii resurselor naturale.

În metodologia de calcul actuală este neglijată renta resurselor naturale, care este suportul principal al valorii lor și etalonul de bază al rentabilității posesiei și utilizării resurselor naturale. Cu excepția impozitului funciar aplicat beneficiarilor terenurilor din intravilan, cotele taxelor pentru utilizarea resurselor naturale nu sunt stabilite în funcție de localizarea și poziția economico-geografică a resurselor respective supuse exploatării, care determină, într-o mare măsură, renta, valoarea de piață și lichiditatea acestora. Ca urmare a neglijării rentei reale a resurselor naturale, suma încasărilor taxelor respective, în special în zonele cu poziție avantajoasă față de centrele principale de consum și

¹⁰⁴ Legea nr. 1515 din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător. În: Monitorul Parlamentului nr. 10 din 01.10.1993

¹⁰⁵ Conform Legii 1359-XII din 25.02.1998. În: Monitorul Oficial nr. 44 din 21.05.1998.

¹⁰⁶ Capcelea A. Managementul ecologic în tranziția economică. Cazul Republicii Moldova. Chișinău: Știința, 2013. p. 375

procesare industrială, și cu infrastructură de transport dezvoltată este net inferioară și asimetrică valorii de piață a resurselor naturale utilizate, precum și cheltuielilor de restabilire și conservare a acestora.

Conform legislației în vigoare, taxele pentru utilizarea resurselor naturale se achită la bugetul local (raional/comunal) în funcție de adresa juridică a întreprinderii, dar nu de locul de extracție/utilizare a resurselor naturale, în special în cazul resurselor de apă și minerale. Acest fapt condiționează reducerea considerabilă a încasărilor respective în diverse raioane ale Republicii, în special din Regiunile de Dezvoltare Sud și Centru și capacitatea bugetelor acestora de a finanța măsurile publice necesare de protecție, conservare și restabilire a resurselor naturale.

Încasările taxelor pentru utilizarea resurselor naturale. Suma încasărilor taxelor pentru utilizarea resurselor naturale variază în funcție de cuantumul de plată și volumul resurselor naturale extrase/utilizate, care este condiționat, cu precădere de situația economică în activitățile cu consum masiv de resurse naturale. Datorită reducerii activităților și volumului producției sectorului primar, inclusiv în agricultură și silvicultură, se atestă o evoluție oscilantă a încasărilor impozitului funciar, taxei pentru apă și pentru masa lemnoasă recoltată, în pofida tendinței generale de creștere economică după anul 2011, întreruptă în 2009-2010 (fig. 3.1). Dinamica încasărilor taxelor pentru extragerea substanțelor minerale utile este condiționată, cu precădere, de evoluția situației în domeniul construcțiilor, cererii și prețurilor materiilor prime, precum și de cotele taxei respective.

În anul 2016, încasările totale ale taxelor pentru utilizarea resurselor naturale indicate în Codul Fiscal au constituit cca 220 mln. lei, inclusiv 185 mln. lei – taxele funciare, 23,5 mln. lei – taxele pentru apă, 11,3 mln. lei – pentru extragerea substanțelor minerale utile și doar 370 mii lei pentru recoltarea masei lemnoase (fig. 3.1). La acestea putem adăuga cca 25 mln. lei de la licențele de vânatoare și cca 12 mln. lei de la transmiterea în arendă a terenurilor fondului forestier de stat.

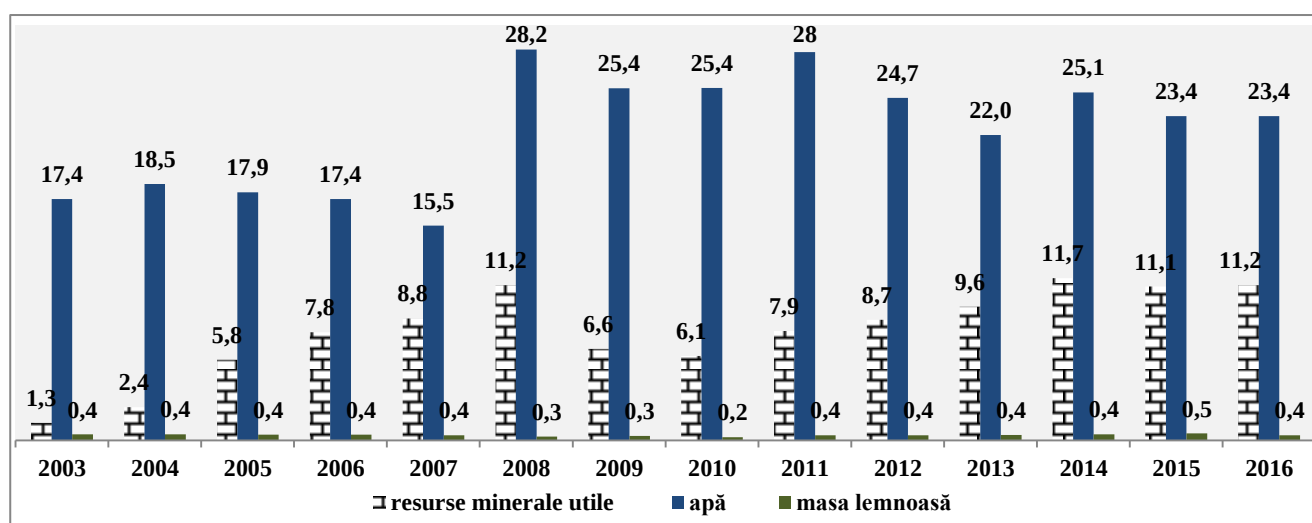

Fig. 3.1 Dinamica încasărilor taxelor pentru utilizarea resurselor naturale, în milioane MDL

Surse: Rapoartele Inspectoratului Fiscal Principal de Stat privind încasările taxelor pentru utilizarea resursele naturale.

Problemele administrării taxelor pentru utilizarea resurselor naturale. Cea mai stringentă problemă identificată prioritar atât de autoritățile publice responsabile de managementul public al resurselor naturale cât și de reprezentanții chestionați ai APL este evidența incompletă a rezervelor, extracției și consumului resurselor naturale exploatate, în special a resurselor de apă și minerale. Această situație este condiționată de nerespectarea de către beneficiarii majori de resurse naturale (întreprinderile miniere și agricole) a cerințelor normative de ținere a evidenței volumelor de resurse extrase/utilizate și de transmiterea informației necesare stabilite către autoritățile statistice, ecologice și departamentale. Ignorarea cerințelor de evidență a resurselor naturale este determinată și de aplicarea superficială a sancțiunilor administrative pentru asemenea contravenții, precum și de tentația evaziunii fiscale posibile prin ascunderea informației complete despre volumul resurselor extrase/utilizate.

Evaziunea fiscală frecventă însoțită de diverse acte de corupție a autorităților departamentale și APL-urilor condiționează nu doar încasări reduse a taxelor respective și capacități limitate de finanțare a bugetelor locale pentru măsuri de restabilire și protecție a resurselor naturale, dar și răspândirea practicilor de folosire abuzivă și antiecolologică a patrimoniului natural existent.

Conform art.19.3 și art. 22.1 ale Legii privind resursele naturale, încasările taxelor respective trebuie să asigure compensarea cheltuielilor publice pentru exploatarea, conservarea și restabilirea resurselor naturale sau menținerea lor în stare utilizabilă. În realitate, din cauza neajustării la rata inflației și la prețurile actuale, taxele stabilite sunt net inferioare (sub 10%) față de cheltuielile necesare. De exemplu, doar în bazinul Prutului cheltuielile necesare pentru protecția și restabilirea resurselor de apă utilizate sunt necesare 100-120 mln. lei, iar suma încasărilor este de cca 10 mln lei anual, inclusiv 5-6 mln. lei de la Centrul Hidroenergetic Costești-Stânca.

În pofida sumelor insuficiente, încasările taxelor pentru utilizarea resurselor naturale sunt folosite doar parțial de APL-uri pentru executarea măsurilor necesare de protecție și restabilire a resurselor naturale stabilite în Planurile Locale de Acțiuni de Mediu (PLAM). Majoritatea reprezentanților APL-urilor, care au fost intervievați¹⁰⁷ și/sau au participat la prezentarea Raportului preliminar au menționat necesitatea alocării resurselor umane (personal specializat) și financiare pentru realizarea PLAM și respectării responsabilităților APL stipulate în legislația de mediu.

Conform Raportului Curții de Conturi din anul 2012¹⁰⁸, auditul efectuat în municipiul Chișinău, a relatat că estimarea veniturilor din taxele pentru folosirea resurselor naturale s-a efectuat în lipsa materiei/bazei impozabile aferente inclusiv: 1) veniturile din taxa pentru exploatarea construcțiilor subterane au fost estimate în lipsa informației privind valoarea de bilanț a construcțiilor subterane exploatate; 2) veniturile din taxa pentru extragerea mineralelor utile – în lipsa informației privind

¹⁰⁷ Realizat de autor în ianuarie-martie. 2015 în cadrul Proiectului PNUD Moldova „Consolidarea capacităților de implementare a reformei fiscale de mediu pentru a îndeplini prioritățile naționale și globale de mediu”.

¹⁰⁸ Hotărârea Curții de Conturi nr. 37 din 31.07.2012 privind Raportul auditului bugetelor u.a.t. și gestionării patrimoniului public în mun.Chișinău în perioada 2010-2011. În: Monitorul Oficial Nr. 198-204 din 21.09.2012. p. 13.

costul mineralelor utile extrase; 3) veniturile din taxa pentru apă – în lipsa informației privind volumul apei captate. În plus, n-au fost implementate recomandările Curții de Conturi privind modificarea obiectului, subiectului și cotei impunerii a acestor taxe, ceea ce ar fi îmbunătățit administrarea fiscală, ar fi majorat baza fiscală și încasările taxelor respective.

3.3 Taxele pentru utilizarea resurselor funciare.

Taxele pentru utilizarea resurselor funciare reflectă diferența dintre beneficiile private și sociale marginale, rezultate din folosirea fondului funciar al unui anumit teritoriu, precum și costurile sociale destinate conservării și ameliorării elementelor genetice și indestructibile ale solului¹⁰⁹. Similar prețului, taxa pentru utilizarea resurselor funciare variază, în funcție de indicii cantitativi (suprafața și structura fondului funciar și componentelor acestuia) și calitativi, precum caracteristicile reliefului, fertilitatea solurilor, gradul de degradare a acestora (eroziuni, alunecări de teren, salinizări și poluări), de rata și costurile restaurării terenurilor agricole. De asemenea, taxa funciară mai poate fi condiționată de structura sistemului fiscal și mărimea altor categorii de taxe, de rata medie a profitului în agricultură, de rata dobânzii bancare, de rata inflației, de poziția terenului, precum și de alte criterii economice, ecologice sau juridice¹¹⁰.

Cadrul juridic al implementării taxelor funciare. În Republica Moldova, baza normativă pentru aplicarea taxelor funciare este redată în Legea pentru aplicarea Titlului VI al Codului Fiscal¹¹¹ cu privire la impozitarea bunurilor imobiliare, Codul Funciar¹¹² și Cadastrul Funciar de Stat anual. Până la intrarea în vigoare (2000) a Titlului VI al Codului Fiscal, mecanismul de aplicare a taxelor pentru utilizarea resurselor funciare era stipulat în Legea nr. 1245 din 22.12.1992 cu privire la impozitul funciar¹¹³. Cotele anuale atât ale impozitului funciar și a celorlalte categorii de resurse naturale supuse utilizării contra plată erau indicate în anexele Legilor Bugetului de Stat. Conform Legii din 22.12.1992 cu privire la impozitul funciar, cota impozitului funciar nu depinde de rezultatul activității gospodărești a deținătorilor de terenuri, ci se stabilește pentru o unitate de teren de o anumită calitate (bonitate, exprimată în grade/ha), în funcție de destinația acestora. Cotele impozitului funciar pentru terenurile cu destinație agricolă din extravilan se stabilesc în dependență de suprafața și așezarea lor geografică, de structura și calitatea solurilor. De asemenea, conform articolului 3 al acestei legi, cotele impozitului funciar erau aprobate prin Hotărârea Parlamentului, fiind valabile pe un termen de 3 ani. În realitate, cotele respective erau modificate în fiecare an, în special din motive politice.

¹⁰⁹ Bacal P., Matei C. Implementarea taxelor pentru utilizarea resurselor funciare și minerale în Republica Moldova. În: *Economica*. 2009, nr. 1. Chișinău: ASEM, p. 17-24.

¹¹⁰ Bacal P. *Economia protecției mediului*. Chișinău: ASEM, 2007. p. 243-246

¹¹¹ Legea pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal (nr. 1056 din 16.06.2000). În: *Monitorul Oficial* nr. 127 din 12.10.2000.

¹¹² Codul Funciar (nr. 828 din 25.12.1991). În: *Monitorul Oficial* nr. 008. Din 25.12.1991.

¹¹³ Legea nr. 1245 din 22.12.1992 cu privire la impozitul funciar și modul de impozitare. În: *Monitorul Oficial* nr. 002 din 01.02.93.

Suma impozitului funciar este inclusă în costurile de producție ale beneficiarilor, indiferent de destinația terenurilor. Impozitul funciar este transferat în bugetele locale (art. 14) și reprezintă principala sursă de venituri în mediul rural. În pofida stipulărilor Legii cu privire la impozitul funciar cu privire la valabilitatea timp de 3 ani, cotele impozitului funciar erau modificate în fiecare an și indicate în anexele Legii Bugetului de Stat pentru anii respectivi¹¹⁴.

Începând cu anul 2000, cotele medii (normative) ale impozitului funciar sunt indicate în anexele Legii nr. 1056 din 16.06.2000 privind punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal și modificările ulterioare ale acesteia, în special din anii 2010¹¹⁵ și 2012¹¹⁶.

Metodologia de calcul și aplicare a impozitului funciar. Spre deosebire de alte categorii de taxe pentru resurse naturale stipulate în Titlul VIII al Codului Fiscal, impozitul funciar, de rând cu impozitul pentru bunurile imobiliare, sunt definite ca impozite pe proprietate. În același timp, spre deosebire de bunurile imobiliare, impozitul funciar pentru terenurile agricole nu se aplică în funcție de valoarea de piață a terenurilor, ci în funcție de bonitatea terenurilor arabile și pășunilor indicată în fișa cadastrală a acestora. Prin urmare, în Republica Moldova, quantumul impozitului funciar variază în funcție de destinația terenurilor, de bonitatea, localizarea (intravilan sau extravilan) și de suprafața acestora. Cotele concrete ale impozitului funciar se stabilesc anual de către autoritățile administrației publice locale la aprobarea bugetelor respective, însă nu mai mici decât 50% din cota maximă.

Pe parcursul anilor 90, se constată o evoluție oscilantă a cotelor impozitului funciar, în special a terenurilor agricole din extravilan (anexa 2.1). Modificarea cotelor a fost condiționată atât de factori obiectivi (rata inflației, calamități naturale, rata profitului în agricultură sau a dobânzilor bancare pentru acest sector), cât și de factori subiectivi tipici realității moldovenești în perioada de tranziție. În anii 1995-1997, majoritatea parlamentară agrariană a optat pentru reducerea cotei de impozitare și extinderea categoriilor de beneficiari funciari scutiți, în proporție de 100% și 50% de la plata impozitului funciar. Astfel, în perioada respectivă, se constată o reducere dublă a cotei impozitului funciar pentru terenurile agricole și pășunile din extravilan (tabelul 3.1).

Conform anexei 1 a variantei inițiale (2000) a Legi pentru punerea în aplicare a Titlului VI al Codului Fiscal, cota maximă a impozitului funciar pentru terenurile cu destinație agricolă (cu excepția pășunilor și fânețelor), este de 1,5 lei pentru 1 grad/hectar (tabelul 3.1). În cazul lipsei fișei cadastrale, se achită 110 lei/ha. Cota maximă a impozitului funciar pentru terenurile ocupate de pășuni și fânețe este de 0,75 lei, pentru 1 grad/ha, iar în cazul lipsei fișei cadastrale – 55 lei/ha. Pentru terenurile ocupate de obiecte acvatice se achită 115 lei pentru 1 ha de suprafață respectivă. Pentru terenurile din

¹¹⁴ Legile Bugetului de Stat pentru anii 1993-1999.

¹¹⁵ Legea nr. 128 din 18.06.2010 privind modificarea și completarea Legii pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal În: Monitorul Oficial nr. 121-123 din 16.07.2010

¹¹⁶ Legea nr.267 din 23.12.2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial nr. 13-14 din 13.01.2012.

extravilan destinate industriei, transporturilor, telecomunicațiilor și cele cu o altă destinație specială, cota maximă a impozitului respectiv este sau de 70 lei/ha. De asemenea, cota maximă a impozitului funciar pentru terenurile din extravilan pe care sunt amplasate construcții, cariere și pământuri distruse în urma activității de producție este de 350 lei/ha. Pentru terenurile atribuite cooperativelor pomicole, cota maximă a impozitului funciar este de până la 10 lei/100 m² – pentru municipiile Chișinău și Bălți și de 1 leu/100 m² – pentru restul localităților. Cota maximă a impozitului funciar pentru terenurile din intravilan ocupate de fondul de locuințe, garaje, loturile de lângă casă este de până la 10 lei/100 m² – pentru municipiile Chișinău și Bălți, de 4 lei pentru celelalte municipii și orașe de reședință și de 1 leu/100 m² – pentru restul localităților.

Tabelul 3.1 Dinamica cotelor impozitului funciar din extravilan,¹¹⁷

Categoria de folosință	1995	1996	1997	1998	1999	2000- prezent
Terenuri agricole cu indici cadastrali	2,17	1,53	1,0	1,5	1,5	1,5
Terenuri agricole fără indici cadastrali	154	110	75	75	110	110
Pășuni și fânețe cu indici cadastrali	1,08	1,0	0,65	0,65	0,75	0,75
Pășuni și fânețe fără indici cadastrali	77	50	50	50	55	55
terenurile ocupate de obiecte acvatice						115
Terenurile destinate industriei, transporturilor	70	70	70	70	70	70
Terenurile pe care sunt amplasate edificii, cariere, terenurile distruse în urma activităților de producție	350	350	350	350	350	350

Surse: elaborat de autor după anexele respective ale Legilor Bugetului de Stat (1993-1999) și ale Legii pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal

Conform modificărilor recente¹¹⁸ ale Legii pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal, de la 1 ianuarie 2012¹¹⁹, se schimbă modalitatea tradițională de impozitare a fondului funciar, cu excepția terenurilor agricole și suprafețelor acvatice. Cotele maxime stabilite, în lei/ha pentru terenurile din extravilan și lei/m² – pentru cele din intravilan, în funcție de destinația terenurilor, suprafața acestora și rangul localităților, au fost schimbate cu cote variabile (0,05%-0,3%), în funcție de valoarea cadastrală a imobilului. Această modalitate de calculare a impozitului funciar se aplică, de la 1 ianuarie 2010, pentru terenurile ocupate de garaje, întovărașiri pomicole și bunurilor imobiliare cu altă destinație decât cea locativă sau agricolă. Conform noii metodologii, cota impozitului funciar constituie: 1) 0,1% din valoarea cadastrală a imobilului pentru terenurile din extravilan destinate industriei, transporturilor, telecomunicațiilor; 2) 0,1%-0,3% – pentru terenurile din extravilan pe care sunt amplasate construcții, cariere și pământuri distruse în urma activității de producție; 3) 0,05%-0,3% – pentru terenurile atribuite cooperativelor pomicole; 4) 0,1%-0,3% – pentru terenurile din intravilan ocupate de fondul de locuințe, garaje și loturile de lângă casă. Pentru bunurile imobiliare din intravilan cu altă destinație decât cea locativă cota impozitului este de 0,3% din valoarea cadastrală a

¹¹⁷ Pentru terenurile, care au indici cadastrali – în lei la grad/ha, iar pentru terenurile care nu au – în lei.

¹¹⁸ Legea nr. 128 din 18.06.2010 privind modificarea și completarea Legii pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal În: Monitorul Oficial nr. 121-123 din 16.07.2010

¹¹⁹ Legea nr.267 din 23.12.2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial nr. 13-14 din 13.01.2012.

imobilului – în municipiile Chișinău și Bălți, de 0,2% pentru celelalte orașe, iar în sate de 1 leu/100 m², inclusiv pentru terenurile cu evaluare cadastrală. În cazul, în care beneficiarii funciari, care desfășoară sau nu activități de antreprenoriat, gospodăriile țărănești (de fermier) achită suma integrală a impozitului funciar până la data de 30 iunie a anului respectiv, aceste persoane beneficiază de dreptul la o reducere cu 15%. Pentru categoriile de terenuri (cu excepția celor agricole și suprafețelor acvatice din extravilan) care nu au evaluare cadastrală înregistrată la organul cadastral teritorial se aplică metodologia anterioară și cotele indicate mai sus. *Se scutesc de impozitul funciar*: ariile naturale protejate de stat, terenurile fondului silvic și al apelor, care nu sunt antrenate în activitatea de producție; instituțiile de cercetări științifice; instituțiile de cultură, educație și de ocrotire a sănătății; complexurile sportive și de agrement; terenurile agricole deteriorate și restabilite, în primii cinci ani de folosință; terenurile primăriilor și ale căilor ferate de folosință generală.

Lacunele metodologiei existente. Una din problemele principale ale mecanismului actual de implementare a taxelor pentru utilizarea resurselor funciare este neconcordanța Codului Fiscal cu Legea privind resursele naturale, în care plata pentru folosirea pământului este inclusă în categoria plăților pentru folosirea resurselor naturale. În Codul Fiscal în vigoare, pământul, inclusiv solul, nu este inclus în categoria resurselor naturale, ci a bunurilor imobiliare. Această contradicție nu generează o abordare greșită doar a esenței taxelor funciare, dar și a administrării și utilizării încasărilor acestora. Impozitul funciar este conceput similar cu alte taxe imobiliare locale, iar scopul de bază al aplicării lui este suplinirea bugetelor locale pentru soluționare diverselor necesități social-economice stringente ale localităților respective. Prin urmare, **esența și obiectivele de bază ale taxei funciare** – acumularea fondurilor necesare executării măsurilor publice de restaurare a terenurilor și solurilor degradate, modificarea comportamentului beneficiarilor funciari în scopul folosirii raționale a terenurilor și solurilor, respectării cerințelor agrotehnice și ecologice au o importanță secundară și sunt neglijate.

Cuantumul și modalitatea de plată a impozitului funciar în Republica Moldova au fost stabilite încă la începutul anilor '90. Aplicarea normativului redus de plată pentru utilizarea resurselor funciare a fost condiționată, într-o mare măsură, de dificultățile tranziției la economia de piață, de penuria financiară și situația dezastruoasă din agricultură și în mediul rural. Ulterior, cuantumul de plată nu a suferit majorări substanțiale, nefiind racordat la rata inflației și la condițiile actuale ale economiei¹²⁰. Similar prețului normativ, la calcularea impozitului funciar nu se ține cont de unii factori economico-geografici, precum poziția față de piețele de desfacere și centrele de prelucrare a centrelor mai urbane și față de magistralele de transport principale, care determină renta funciară și valoarea de piață a terenurilor respective. Cota impozitului funciar la terenurile agricole este fixată doar în funcție de productivitatea agricolă a acestora și nu ține cont de poziția economico-geografică, de renta și valoarea

¹²⁰ Bacal P. Problemele reformării taxelor pentru utilizarea resurselor funciare în Republica Moldova. În: *Economica*, nr. 4, 2014, Ed. ASEM, Chișinău, 2014. p. 70.

de piață a acestora, de costurile de restabilire a solurilor și terenurilor afectate. Prin urmare, beneficiul social, rezultat din utilizarea resurselor funciare, nu este mobilizat corect, în funcție de cerințele economice, sociale și ecologice actuale și viitoare, conform obiectivelor dezvoltării durabile .

Un mare neajuns al metodologiei actuale constă în neglijarea stării ecologice a terenurilor, inclusiv intensitatea și scara proceselor erozionale și alunecărilor de teren, gradul de salinizare și colmatare a solurilor, nivelul poluării chimice, biologice sau radioactive a solurilor. În plus, terenurile ecologic degradate au o bonitate mai redusă, ceea ce condiționează încasări inferioare ale impozitului funciar pe terenurile respective. Totodată, gradul de degradare a terenurilor și solurilor determină, în mod direct, suma cheltuielilor publice necesare pentru restabilirea acestora, terenurile și solurile mai afectate implică cheltuieli mai mari pentru restabilire și protecție. O problemă frecventă, în special pentru analiza implementării impozitului funciar este neconcordanța dintre metodologia de aplicare (subiecții plăților) a impozitului funciar stabilit în funcție de categoriile de folosință și localizarea terenurilor și evidența existentă a încasărilor impozitului respectiv realizată în funcție de statutul beneficiarilor terenurilor agricole. Pentru aplicarea funcției stimulatorii, unii specialiști în domeniu propun încasarea impozitului funciar din venitul întreprinderilor agricole, iar în costurile de producție, trebuie să se includă doar valoarea pământului, în calitate de resursă economică¹²¹.

Dinamica încasărilor impozitului funciar și problemele administrării acestora. În ultimii ani, suma încasărilor impozitului funciar pe Republică variază între 180 și 200 mln. lei (fig. 3.2, anexa 3.1). Sumele încasate variază în funcție de numărul și dimensiunile localităților, în special a centrelor urbane și de suprafața terenurilor acestora¹²².

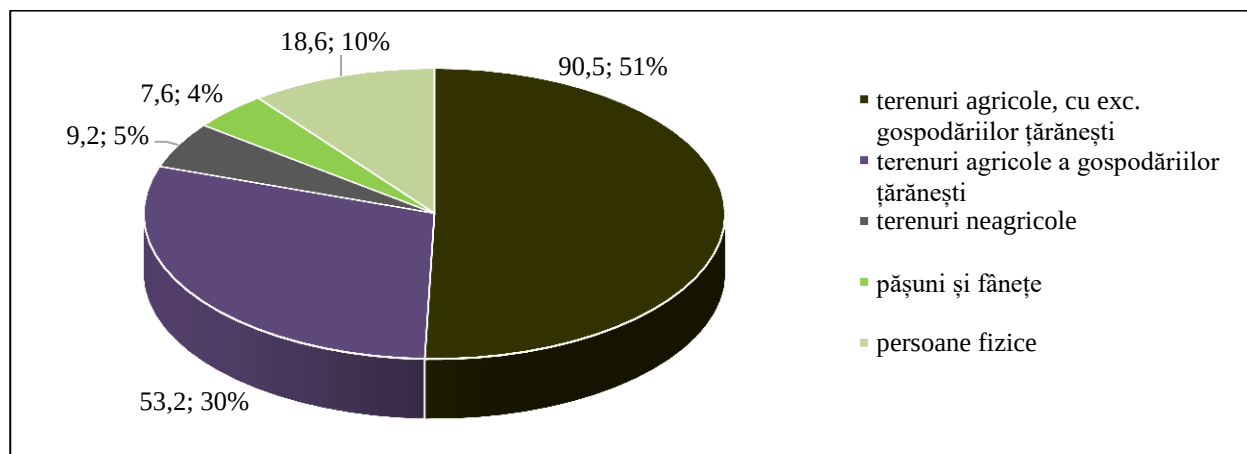

Fig. 3.2 Ponderea categoriilor de terenuri în suma încasărilor impozitului funciar (anul 2016)

Sursa: elaborat de autor după Raportul Inspectoratului Fiscal privind încasările impozitului funciar

Per ansamblu, suma încasărilor este aproape constantă, iar în majoritatea absolută a raioanelor și municipiilor nu se atestă o tendință de reducere sau majorare a încasărilor impozitului. Totodată, în

¹²¹ Экономические проблемы использования природных ресурсов и защита окружающей среды в условиях переходного периода. Кишинэу: Молд. НИИТЭИ, 1996, p. 66.

¹²² Rapoartele anuale (2008-2014) privind încasările la Bugetul Public Național administrate de Serviciul Fiscal de Stat

anii 2009-2016, în municipiul Chișinău se constată o reducere de cca 2,4 ori a încasărilor respective. În anul 2016, suma totală a încasărilor impozitului funciar a fost de 182 mln. lei. Peste 50% (90,5 mln. lei) din suma încasărilor provin de la beneficiarii terenurilor agricole, în special de la gospodăriile agricole mari. Poziția secundă este deținută de gospodăriile țărănești individuale, cu 30% (53,2 mln. lei). Încasările impozitului funciar de la persoanele fizice, în special proprietarii loturilor de lângă casă au fost de 18,6 mln. lei (10%), iar de la posesorii de pășuni și fânețe – 7,6 mln. lei (4%). Pentru posesia terenurilor neagricole s-au încasat cca 9 milioane lei (5%). Încasările impozitului funciar pe unități administrativ-teritoriale, depinde de suprafața acestora, de mărimea, de numărul și categoria ierarhică a localităților¹²³ urbane, precum și de suprafața terenurilor cu funcții neagricole (industrie, transporturi, comerț). Astfel, sumele maxime sunt încasate în municipiul Chișinău, UTA Găgăuzia, în raioanele Edineț, Drochia, Florești, Soroca, Orhei, Hâncești, Ungheni, Cahul, Căușeni și Ștefan Vodă. Sumele minime se atestă în raioanele cu suprafață minimă, precum Dubăsari, Basarabeasca și Nisporeni.

Problemele aplicării și administrării impozitului funciar. Conform *Legii privind protecția mediului înconjurător*, cca 30% din sumele încasate trebuie folosite pentru restaurarea terenurilor și solurilor. În realitate, în aceste scopuri, sunt alocate până la 10%. Această situație se datorează, pe de o parte, veniturilor insuficiente și cheltuielilor prioritare ale bugetelor locale în domeniile educației, asigurării medicale și sociale, iar, pe de altă parte, neglijenței soluționării problemelor celor mai valoroase resurse ale republicii noastre¹²⁴. Este absolut necesar ca majoritatea încasărilor impozitului funciar să fie utilizate pentru restaurarea terenurilor și solurilor în conformitate cu prevederile naționale și Directivele UE în acest domeniu.

Conform Raportului Curții de Conturi din anul 2012¹²⁵, cotele impozitului funciar și pe bunurile imobiliare sunt aprobate sau se modifică de către APL pe parcursul anului bugetar, deși urmează a fi aprobate înainte de începerea acestuia, ceea ce duce la neasigurarea calculării și prezentării în termenele stabilite a chitanțelor pentru achitarea impozitului pe bunurile imobile și are un impact negativ asupra colectării impozitelor. Planificarea încasărilor impozitului funciar s-a efectuat fără a ține cont de baza impozabilă (suprafața terenurilor și/sau valoarea cadastrală a acestora). De asemenea, APL-urile nu dețin informația completă privind terenurile evaluate și cele neevaluate în scopuri fiscale.

În pofida aplicării reducerii cuantumului de plată în cazul achitării până la 30 iunie anul curent, sunt încasate doar 50-60% din sumele calculate pentru anul curent. Cele mai mari restanțe se atestă la gospodăriile mici de fermier, întovărășirile pomicole, precum și la gospodăriile agricole mari, care se află în proces de insolvabilitate sau de reorganizare juridică. O altă problemă moștenită din perioada

¹²³ Capcelea A. Managementul ecologic în tranziția economică. Cazul Republicii Moldova. Chișinău: Știința, 2013, p. 375-378.

¹²⁴ Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010, p. 112.

¹²⁵ Hotărârea Curții de Conturi nr. 37 din 31.07.2012 privind Raportul auditului bugetelor u.a.t. și gestionării patrimoniului public în mun. Chișinău în perioada 2010-2011. În: Monitorul Oficial Nr. 198-204 din 21.09.2012. p. 9.

sovietică și aprofundată în perioada de tranziție este cea a scutirilor aplicate diverselor categorii de beneficiari funciari, în special organizațiilor bugetare, diverselor asociații obștești și persoanelor social-vulnerabile. Este necesar ca această listă să fie redusă pentru a spori încasările și a combate evaziunea fiscală a unor beneficiari funciari, care folosesc statutul respectiv în scopuri abuzive.

3.4. Taxele pentru folosirea subsolului.

Republica Moldova este renumită pentru solurile foarte bogate, majoritatea absolută a cărora pot fi folosite, cu investiții minime pentru cultivarea unui spectru foarte variat de culturi agricole. În același timp, resursele subsolului sunt foarte limitate și reprezentate, aproape exclusiv, de către materiile prime pentru industria materialelor de construcții și apele subterane exploatate masiv atât în scopuri menajere, cât și în scopuri agricole și industriale. Din cele cca 420 zăcămintele de substanțe minerale utile nemetalifere sunt utilizate doar 165 (37%), din care o bună parte se exploatează sezonier și la capacități reduse. Este destul de răspândit evaziunea fiscală la întreprinderile miniere, iar carierile neautorizate reprezintă un fenomen deosebit de frecvent. În același timp, cheltuielile publice necesare pentru supravegherea impactului asupra apelor subterane și pentru restaurarea terenurilor fostelor cariere sunt net superioare încasărilor actuale ale taxelor pentru valorificarea subsolului. În plus, taxele pentru valorificarea subsolului sunt achitate la bugetele unităților administrativ-teritoriale, în care sunt înregistrate întreprinderile miniere, dar nu la locul de extracție a zăcămintelor, unde se produce impactul asupra mediului.

În practica internațională, taxele pentru utilizarea resurselor minerale se stabilesc după formula:

$$\text{Tr.n.} = C \times D \times I \times (P.t./Pr.c.) \quad (1.1)^{126},$$

unde C: exprimă consumul resursei date; D–volumul cererii; I–produsul obținut; P.t.–prețul de ofertă al resursei; P.r.c.– prețul de asociere la vânzarea deșeurilor. Esența unei astfel de abordări constă în motivarea economisirii resurselor naturale din contul valorificării industriale complexe a deșeurilor.

Cadrul juridic al implementării taxelor pentru folosirea subsolului. Conform Titlului VIII al Codului Fiscal, pentru folosirea subsolului sunt aplicate următoarele tipuri de taxe¹²⁷: a) pentru efectuarea prospecțiunilor geologice; b) pentru efectuarea explorărilor geologice; c) pentru extragerea mineralelor utile; d) pentru folosirea spațiilor subterane în scopul construcției obiectivelor subterane, altele decât cele destinate extracției mineralelor utile; e) pentru exploatarea construcțiilor subterane în scopul desfășurării activității de întreprinzător, altele decât cele destinate extracției mineralelor utile. De la aprobarea Codului Fiscal (1997) și până la intrarea în vigoare (2006) a Titlului VIII al acestuia, categoriile și quantumul taxelor pentru valorificarea subsolului erau aprobate anual de Parlament și indicate în anexa respectivă a Legii Bugetului de Stat pentru anul în curs (1998-2005).

¹²⁶ Georgescu G. Reforma economică și dezvoltarea durabilă. București, 1995. p.

¹²⁷ Capitolele 3-7 ale Codului Fiscal al Republicii Moldova. Titlul VIII. Taxele pentru resursele naturale.

Subiecți ai *taxelor pentru efectuarea prospecțiunilor și explorărilor geologice* sunt persoanele juridice și fizice, care efectuează prospecțiuni geologice, cu excepția instituțiilor finanțate din bugetele de toate nivelurile. Taxele respective se calculează de beneficiar (plătitor) și se transferă integral la bugetul unității administrativ-teritoriale până la începerea lucrărilor de prospecțiuni și explorări geologice. Nu se percepe taxă pentru prospecțiunile de explorare efectuate în limitele perimetrului minier al întreprinderii de extracție în funcțiune.

Taxele pentru folosirea spațiilor subterane în scopul construcției obiectivelor subterane și *taxele pentru exploatarea construcțiilor subterane* în scopul desfășurării activității de întreprinzător, altele decât cele destinate extracției mineralelor utile sunt aplicate persoanelor fizice care desfășoară activitate de întreprinzător și persoanele juridice, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare¹²⁸. Obiect al impunerii fiscale este valoarea contractuală (de deviz) a lucrărilor de construcție a obiectivului și valoarea contabilă a construcțiilor subterane exploatate. Aceste tipuri de taxe sunt calculate de către plătitor și se achită integral la bugetul unității administrativ-teritoriale înainte de începerea lucrărilor de construcție a obiectivelor subterane și pe parcursul întregii perioade de exploatare a acestor construcții. Scutiri pentru acestea se aplică întreprinderilor din cadrul sistemului penitenciar și altor întreprinderi care reprezintă valoare științifică, culturală și educațională deosebită, a căror listă se aprobă de Guvern.

Conform modificărilor recente ale capitolului 5 al Titlului VIII al Codului Fiscal, *taxa pentru extragerea mineralelor utile* se aplică persoanelor fizice și juridice care desfășoară activitate de întreprinzător, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, care efectuează extragerea mineralelor utile. Obiect al impunerii este costul mineralelor utile extrase. Suma taxelor este calculată de beneficiar (plătitor), conform prevederilor Anexei 1 a Titlului VIII (tabelul 3.2). Taxele pentru valorificarea subsolului, inclusiv pentru extragerea substanțelor minerale sunt transferate de beneficiar la bugetul unității administrativ-teritoriale în care sunt înregistrate întreprinderile miniere, dar nu la locul de extracție a materiilor prime, ceea ce diminuează considerabil capacitatea bugetelor locale de a finanța măsurile necesare de protecție a subsolului.

Metodologia de calcul și aplicare a taxelor pentru valorificarea subsolului. Quantumul taxelor pentru valorificarea subsolului este stabilit în dependență de costurile lucrărilor de evaluare și exploatare a acestuia. De asemenea, quantumul plății inițiale nu poate fi mai mic de 10% față de capacitatea medie anuală de proiect a întreprinderii extractive. Cota *taxei pentru efectuarea explorărilor geologice* constituie 2 %, iar a *taxei pentru efectuarea prospecțiunilor geologice* – de 5% din valoarea contractuală (de deviz) a lucrărilor respective¹²⁹.

¹²⁸ Conform amendamentelor introduse prin Legea nr.71 din 12.04.2015, în vigoare 01.05.2015

¹²⁹ conform anexei respective din Legea Bugetului de Stat pentru anii 1998-2005

Conform capitolului 6 al Titlului VIII al Codului Fiscal, cuantumul taxei pentru folosirea spațiilor subterane *în scopul construcției obiectivelor subterane* este de 3% din valoarea contractuală a lucrărilor de construcție a obiectivului, iar cea a taxei pentru exploatarea construcțiilor subterane (capitolul 7) – 0,2% din valoarea contabilă a construcției subterane. În anii 1998-2002, era aplicată o taxă combinată pentru dreptul de folosire a subsolului în scopul construcției și folosirii obiectivelor subterane, iar cuantumul de plată al acestei taxe constituia 1-3% din costul de deviz al obiectivului construit sau folosit. În anii 2003-2005, taxa pentru dreptul de folosire a subsolului în scopul construcției obiectivelor subterane a constituit 1-3% din costul de deviz al obiectivului construit, iar pentru dreptul de folosire a construcțiilor subterane – 0,1% din costul de deviz al obiectivului folosit.

În comparație cu anii 1998-2003, cuantumul *taxelor pentru extragerea substanțelor minerale utile* folosite în industrie și în construcții s-a dublat (tabelul 3.2). În plus, au fost introduse taxe pentru extragerea petrolului și gazului, gipsului și gresiei. Astfel, în conformitate cu prevederile Titlului VIII al Codului Fiscal, pentru extracția materialelor de construcție nemetalifere se achită 6 % din costul substanței extrase, pentru materiile prime metalifere și nemetalifere, utilizate în calitate de materie primă industrială – 7%, pentru extracția ghipsului și gresiei – 10%, iar pentru extracția petrolului și gazului – 20% din costul volumului extras al acestor resurse.

La calcularea taxelor respective se i-au în considerare volumul extracției mineralului util și suma pierderilor suportate în procesul de extracție a acestuia. Pierderile suportate în procesul de extracție a mineralelor utile se raportează la consumuri sau cheltuieli. La pierderile suportate în procesul de extracție a mineralelor utile nu se atribuie pierderile tehnologice produse în pilonii de protecție și tavanul excavațiilor miniere subterane care, conform proiectului, asigură securitatea oamenilor și împiedică prăbușirea suprafeței terestre.

Tabelul 3.2 Cotele taxelor pentru extragerea substanțelor minerale utile

Nr.	Minerale utile	Cota taxei, în procente din costul mineralelor utile extrase		
		Anii		
		1998-2003	2004-2005	2006-prezent
1.	Materiale de construcție nemetalifere (materii prime pentru ciment, cretă, piatră de parament, piatră triată, piatră brută, piatră spartă, nisip de construcție, amestecuri de pietriș cu nisip, prundiș, pietriș, materie primă pentru cheramzită, argilă pentru cărămidă etc.)	2-5	5-7	6
2.	Materii prime metalifere și materii prime nemetalifere pentru industrie (granit, gabronorit, diatomite, tripoluri, calcaruri fondante, argile bentonitice, greu fuzibile, refractate și de modelare, materii prime pentru fabricarea sticlei de cuarț și silicioase)	2-4	4-6	7
3.	Petrol	-	-	20
4.	Gaz	-	-	20
5.	Ghips, gresie	-	-	10

Sursa: elaborat de autor după *Anexa Legii Bugetului de Stat* pentru anii 1998-2005 privitor la cota taxei pentru extracția resurselor minerale și *Anexa 2 a Titlului VIII din Codul Fiscal al Republicii Moldova*.

Mărimea plăților se stabilește separat pentru fiecare zăcământ, luându-se în considerare categoria materiei prime, volumul și calitatea rezervelor, condițiile naturale și condițiile tehnice de extracție minieră, starea și etapa procesului de extracție, evaluarea riscului și a rentabilității zăcământului.

Lacunele metodologiei actuale. În pofida majorării taxei pentru extragerea resurselor minerale și extinderii ariei de aplicare a acesteia, formula actuală de calcul a taxei respective nu se bazează pe deosebirile calitative și cantitative ale resurselor, ale condițiilor de exploatare (renta diferențiată), nu stimulează economisirea materiilor prime, valorificarea deșeurilor de la extracția și prelucrarea primară, nu contribuie la o repartizare optimă a beneficiilor de la exploatarea acestor resurse^{130, 131}. În acest sens, V. Zubarev¹³² și alți specialiști în domeniu propun ajustarea acestor taxe la venitul obținut de la comercializarea resurselor respective. Conform modificărilor recente ale capitolului 5 ale Titlului VIII, taxa pentru extragerea substanțelor minerale utile achită doar de persoanele fizice înregistrate în calitate de întreprinzător (agent economic). Considerăm această modificare drept o modalitate legală de a camufla exploatarea neautorizată și evaziunea fiscală în domeniul minier.

Dinamica încasărilor taxelor pentru folosirea subsolului

Încasările taxelor pentru valorificarea subsolului înregistrează o evoluție oscilantă, pe fonul unei tendințe generale de creștere. În anii 2003-2008, încasările taxelor respective au crescut de cca 9 ori - de la 1,3 mil. lei la 11,2 mil. lei (figura 3.3, anexa 3.2).

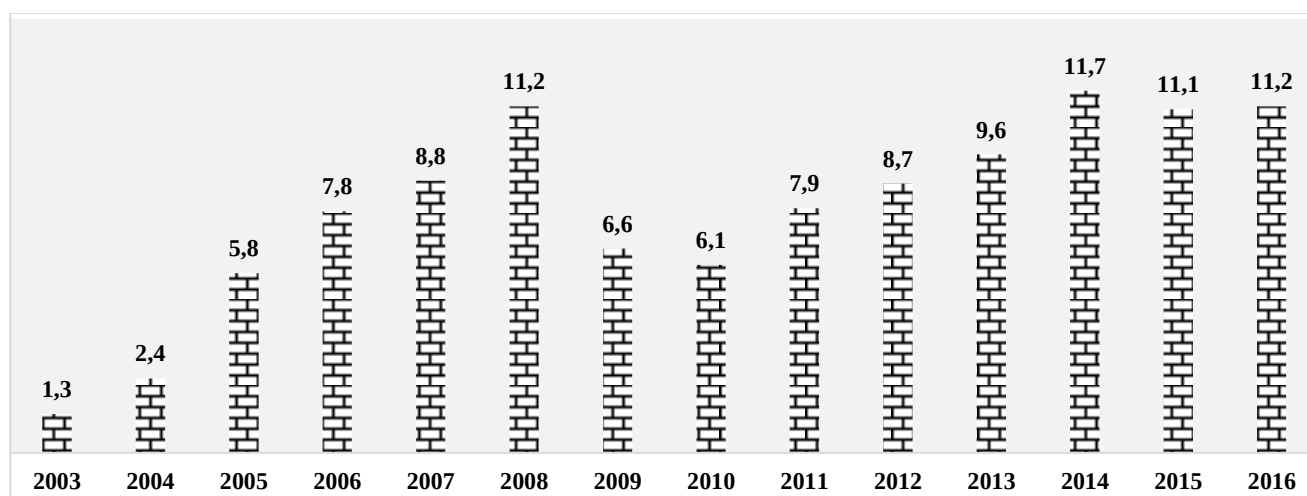

Fig. 3.3 Dinamica încasărilor taxelor pentru folosirea subsolului, în milioane MDL

Sursa: Rapoartele Inspectoratului Fiscal Principal de Stat privind încasările taxelor pentru utilizarea resursele naturale

Acest lucru s-a datorat dinamicii economice pozitive în perioada respectivă, relansării construcțiilor în municipiul Chișinău și în alte localități atractive ale Republicii, dublării cuantumului de plată a taxelor pentru extragerea materiilor prime și sporirii permanente a costurilor de extracție a

¹³⁰ Экономические проблемы использования природных ресурсов и защита окружающей среды в условиях переходного периода. Кишинэу: Молд. НИИТЭИ, 1996, p. 84.

¹³¹ Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010, p. 113.

¹³² Зубарев В. Экономический механизм природопользования в Республике Молдова. Кишинэу: Молдавский НИИТЭИ, 1995, p. 56.

acestora, precum și din cauza executării mai frecvente a controalelor fiscale în acest domeniu. Sporul maxim al încasărilor se înregistrează în Regiunea de Nord, în special în raioanele Briceni, unde sunt localizate cariere mari (de calcar la Beleavinți și de ghips la Criva), Soroca, cu carierile de granit și gresie de la Cosăuți. În Regiunea de Centru se remarcă raioanele Anenii Noi, Criuleni, Strășeni, și Orhei, iar în Regiunea de Sud – Cahul. Criza economică mondială din anii 2008-2010 s-a răsfrânt direct și asupra construcțiilor și pieței imobiliare autohtone, ceea ce a condiționat declinul acestui sector, diminuarea semnificativă a extracțiilor de materii prime pentru industria materialelor de construcții și reducerea similară a încasărilor taxelor respective. În plus, se constată și trecerea la produse semifabricate importate de o calitate mai redusă, în special din China. Relansarea economică recentă a avut un impact pozitiv și asupra construcțiilor și extragerii materialelor respective, însă majorarea lentă, în anii 2011-2014, a încasărilor taxelor pentru extragerea substanțelor minerale utile nu se datorează atât sporirii volumelor de extracție, cât creșterii costurilor acestor lucrări¹³³.

În anul 2016, pentru valorificarea subsolului au fost încasate taxe în sumă de 12,5 mln. lei (tabelul 2), inclusiv în Regiunea Centrală – 6,8 mln. lei (54%), în Regiunea de Nord – 5,6 mln. lei (45%) și în Regiunea de Sud – doar 181 mii lei (1,4%). Ponderea maximă a Regiunii Centrale se explică nu atât prin rezerve exploatabile mai mari în comparație cu celelalte regiuni, cât prin proximitatea capitalei, care este principalul consumator de materii prime pentru industria construcțiilor din Republică. În plus, o parte din întreprinderile care extrag materii prime în raioanele centrale și nordice sunt înregistrate în Chișinău, unde achită taxele respective. Totodată, după criza din 2008-2010, ponderea Chișinăului a scăzut considerabil. Sumele maxime ale încasărilor taxelor pentru subsol se atestă în raioanele Soroca (1,7 mln. lei), Anenii Noi (1,4 mln. lei), Briceni (1,3 mln. lei), Strășeni (1,2 mln. lei) și Orhei (1,1 mln. lei), în care sunt înregistrate cariere și întreprinderi miniere mai mari, iar sumele minime – în raioanele sudice.

Problemele aplicării și administrării taxelor pentru valorificarea subsolului. Principala problemă a aplicării taxelor pentru valorificarea subsolului și, în mod special, pentru extragerea substanțelor minerale utile este *evidența superficială a rezervelor, extragerii și consumului de resurse minerale*, per ansamblu și pe categorii stabilite de beneficiari. Evidența incompletă este condiționată atât de prezența masivă a carierelor locale neautorizate¹³⁴, cât și de evidența incompletă la carierile mari, în care activează întreprinderi miniere cu statut juridic incert.

O problemă frecventă și deosebit de dificilă în domeniul industriei miniere rămâne evaziunea fiscală atât în cadrul carierilor mici neautorizate și semilegale (fără respectarea cerințelor ecologice și sanitaro-igienice), cât și a unor întreprinderi mari tutelate de persoane influente din sistemul politic și

¹³³ Bacal P. Taxele pentru valorificarea subsolului în Republica Moldova și necesitatea reformării lor. În: *Economica*, nr. 1, 2015, Ed. ASEM, Chișinău, 2015. p. 74-82.

¹³⁴ Compartimentul „Protecția resurselor minerale” din Anuarele Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice

judiciar. Acest lucru poate fi demonstrat raportând volumele reale de extracție și suma încasărilor taxelor respective, lucru pe care trebuie să-l realizeze autoritățile abilitate în domeniu.

Majoritatea absolută a încasărilor provin de la taxele pentru extragerea substanțelor minerale, iar celelalte tipuri de taxe pentru valorificarea subsolului se aplică foarte rar și nu depășesc anual 0,5 mln. lei. În același timp, doar în galeriile subterane din municipiul Chișinău și din raioanele învecinate activează numeroase firme de creștere a ciupercilor, care folosesc masiv spațiile subterane, însă care nu se găsesc în lista plătitorilor taxelor respective. De asemenea, foarte rar se aplică taxa pentru explorări și prospecțiuni geologice, în pofida extinderii serviciilor respective, în special pentru construcții și pentru extragerea apelor minerale în scopul îmbutelierii.

Una din principale probleme ale gestionării actuale a subsolului reprezintă insuficiența acută de mijloace financiare necesare pentru realizarea adecvată a lucrărilor centralizate de cercetare și explorare geologică, precum și pentru administrarea sectorului minier în teritoriu. În acest scop, Agenția pentru Resurse Minerale propune sporirea cotelor plăților cu 1 % pentru substanțele minerale utile solide, precum și majorarea cotei mijloacelor acumulate din plăți utilizate pentru cercetarea geologică (de la 30 % la 40 %) în scopul extinderii bazei de materie primă minerală.

Concluzii și recomandări:

1. Cuantumul taxelor pentru folosința subsolului este stabilit în funcție de costurile lucrărilor respective. Pentru sporirea încasărilor, dar și pentru stimularea folosirii raționale a resurselor minerale, cota acestor taxe trebuie ajustată la venitul obținut de la comercializarea resurselor minerale extrase și a apelor minerale supuse îmbutelierii și comercializării;
2. Formula actuală de calcul a taxelor pentru valorificarea subsolului nu trebuie să se bazeze doar pe costurile directe ale extracției resurselor minerale, dar și pe deosebirile calitative și cantitative ale resurselor respective și a condițiilor lor de exploatare. Este necesară includerea în formula de calcul a indicilor care reflectă mărimea prejudiciului ecologic cauzat subsolului și straturilor acvifere subterane, solurilor decopertate și biotei acestora;
3. Majoritatea absolută a încasărilor de la taxele pentru valorificarea subsolului provin de la taxele pentru extragerea resurselor minerale. Este necesară aplicarea integrală și permanentă a tuturor categoriilor de taxe de folosință a subsolului stabilite prin lege, inclusiv a taxelor pentru exploatarea spațiilor și construcțiilor subterane;
4. Pentru sporirea încasărilor, dar și a eficienței gestionării publice a resurselor minerale, AGRM propune sporirea cotelor plăților cu 1 % pentru substanțele minerale utile solide, precum și majorarea cotei mijloacelor acumulate din plăți utilizate pentru cercetarea geologică (de la 30 % la 40 %) în scopul extinderii bazei de materie primă minerală;

5. În pofida creșteri semnificative a încasărilor taxelor respective, sumele acumulate în bugetele locale sunt insuficiente pentru realizarea măsurilor publice necesare pentru supravegherea și diminuarea impactului asupra apelor subterane, terenurilor și solurilor afectate.

6. Descentralizarea managementului resurselor naturale prin intermediul reformării taxelor respective, majorării cuantumului de plată și ajustării acestuia la condițiile economice și ecologice actuale, va spori capacitatea financiară a APL-urilor și eficiența gestionării resurselor naturale, va crea premise pentru dezvoltarea regională și locală durabilă și diminuarea discrepanțelor teritoriale existente.

3.5 Taxele pentru consumul apei.

La momentul actual, Republica Moldova suferă de o insuficiență de apă, care este condiționată atât de cantitatea anuală redusă de precipitații atmosferice, de perioadele frecvente de uscăciune și secetă, cât și de consumul risipitor și poluarea masivă a resurselor de apă potabilă și tehnologică. Unui locuitor îi revin 1500 -2500 m³ de ape sau de 2-3 ori mai puțin față de media europeană, iar în sudul republicii se constată frecvent un deficit frecvent de apă potabilă. În plus, majoritatea localităților sunt aprovizionate cu apă din sursele subterane, care sunt mai costisitoare și se renovează mult mai lent în comparație cu cele de suprafață. Consumul excesiv și starea nefavorabilă a resurselor de apă sunt condiționate, într-o mare măsură, de evidența superficială a utilizării și poluării apelor, de cuantumul redus și aria restrânsă de aplicare a taxelor pentru consumul și poluarea apelor. În plus, cuantumul de plată nu este racordat la nivelul actual al prețurilor, la starea reală a resurselor de apă din teritoriu și la cheltuielile de restabilire a acestora. De asemenea, încasărilor taxelor pentru apă acumulate la bugetele locale sunt net inferioare față de cheltuielile publice necesare și sunt utilizate doar parțial pentru restabilirea, protecția și ameliorarea resurselor de apă¹³⁵. Ca urmare, utilizatorii de apă nu sunt motivați suficient pentru a întreprinde măsuri eficiente de economisire și protecție a resurselor respective. Această situație impune reformarea sistemului de taxe și tarife pentru consumul și poluarea apelor și ajustarea lor la normativele și Directivele UE în acest domeniu.

Cadrul juridic al implementării taxelor pentru utilizarea resurselor de apă. Conform amendamentelor recente la articolul 302 al Codului Fiscal¹³⁶ (capitolul 2 al Titlului VIII), *taxele pentru consumul apei* sunt aplicate persoanelor fizice care desfășoară activitate de întreprinzător și persoanelor juridice, care extrag apă din fondul apelor și care utilizează apa la hidrocentrale. În activitatea practică, taxa pentru apă se aplică utilizatorilor primari, care captează apele de suprafață sau subterane, în scopul desfășurării propriei activități de producție, de executare a lucrărilor și de prestare a serviciilor. Domeniul de aplicare al taxei pentru apă cuprinde întreprinderile agricole și industriale și de deservire de capacitate medie și mare care dispun de sisteme proprii de captare a apelor. Populația,

¹³⁵ Bacal P. Taxele pentru utilizarea resurselor de apă în Republica Moldova. Problemele și direcțiile reformării lor. În: *Economica*, nr. 2, 2015. Ed. ASEM Chișinău, 2015. p. 43-40.

¹³⁶ Legea nr.71 din 12.04.2015, în vigoare din 01.05.2015

gospodăriile casnice și alte categorii de beneficiari, care nu folosesc sistemele publice de aprovizionare nu achită taxa și nu contribuie la recuperarea costurilor de folosință a apei. Nu se achită pentru apa utilizată în piscicultură. În plus, frecvent se constată o evidență superficială a apei în agricultură și minerit, iar tarifele respective nu includ prejudiciul ecologic și costurile de restabilire a surselor de apă.

Obiectul impunerii taxei pentru apă este volumul de apă extras din fondul apelor, cu excepția celui pentru care nu se aplică taxa pentru apă, precum și volumul de apă utilizat de hidrocentrale. Taxa pentru apă este calculată de plătitor, în funcție de volumul apei utilizate, conform datelor contoarelor sau, în lipsa acestora, conform normelor de utilizare a apei. Normele respective sunt condiționate de rezervele apelor de suprafață și subterane, de cantitatea de precipitații atmosferice și de densitatea rețelei hidrografice, de agregatele tehnologice și de domeniul de întrebuințare a apelor. În cazul folosirii normative al apelor, plata se include în prețul de cost al producției, iar în cazul folosirii supranormative se percepe din venitul net al beneficiarului după achitarea impozitului pe venit.

Taxa nu se aplică pentru: a) apa extrasă din subsol concomitent cu minereurile utile sau extrasă pentru prevenirea acțiunii dăunătoare a acestor ape; b) apa livrată populației și organizațiilor bugetare; c) apa extrasă pentru stingerea incendiilor; d) apa extrasă de întreprinderile societăților orbilor, surzilor, invalizilor și instituțiile medico-sanitare publice; e) apa extrasă de instituțiile penitenciare sau livrată acestora de către agenții economici.

Metodologia de calcul și aplicare a taxelor pentru utilizarea apelor. Conform capitolului VI (art. 19) al *Legii cu privire la resursele naturale*, taxele pentru consumul apelor reflectă compensarea bănească de către beneficiar a cheltuielilor publice pentru exploatarea, conservarea și restabilirea resurselor de apă. Până la intrarea în vigoare (10.06.2005) a Titlului VIII al Codului Fiscal, cuantumul taxei pentru apă era indicat în anexele Legii Bugetului de Stat. La începutul anilor 90 erau prevăzute cote diferite pentru apele captate din surse de suprafață și din surse subterane. De exemplu, în 1994, cuantumul plății pentru apă era de 0,2 % din salariul minim (18 lei) pentru fiecare 10 m³ – în cazul captării apelor de suprafață și de 0,5% din salariul minim – în cazul captării apelor subterane¹³⁷. Începând cu anul 1995, pentru apele captate din surse de suprafață și subterane se aplică aceeași cotă a taxei pentru consumul apei, în ciuda faptului că majoritatea întreprinderilor comunale și a celor agroalimentare folosesc, cu precădere apele subterane. Plata pentru captarea apelor în scopuri curative și pentru producerea apelor minerale a fost (până în anul 2000) de 10% din beneficul obținut, fără TVA. De asemenea, taxa pentru utilizarea apelor subterane trebuie să reflecte costurile de reproducere a acestor resurse și costurile prospecțiunilor și exploatărilor geologice executate¹³⁸ în aceste scopuri.

Conform anexei privitor la taxa pentru apă din Legile Bugetului pentru anii 2004-2005 și Anexei 1 a variantei inițiale a Titlului VIII al Codului Fiscal erau stabilite următoarele categorii de taxe pentru

¹³⁷ HG nr. 262 din 05.05.1994 cu privire la plata pentru apă.

¹³⁸ Capcelea A. Republica Moldova pe calea dezvoltării durabile – realizări și probleme. Chișinău: I.N.C.E.F., 1995. p. 63

consumul apei (tabelul 3.3): a) pentru apa utilizată din orice sursă – 0,5 lei/1m³; b) pentru apa captată din orice sursă, folosită în scopuri curative și în calitate de apă minerală, potabilă și de masă, inclusiv pentru îmbuteliere – 8 lei/1m³; c) pentru apa captată din sursele de suprafață și utilizată la irigarea terenurilor 0,1 lei/1m³; d) pentru apa utilizată la hidrocentrale – 0,03 lei/10m³. De asemenea, în anii 2000-2005, pentru depășirea normelor de consum a apei, se aplică o taxă în mărime triplă.

Tabelul 3.3 Cotele taxei pentru consumul apelor

Domeniul de întrebuințare	Anii			
	1996-2002	2003-2005	2006-2007	2008 - prezent
Pentru fiecare 1 m ³ din fondul apelor, în lei	0,18	0,5	0,5	0,3
Pentru îmbutelierea apei și producerea apelor minerale și curative, în lei	10% ¹³⁹ 1,8	5 8 ¹⁴⁰	8	16
Pentru irigare, în lei pentru fiecare 1 m ³	0,09	0,1	0,1	0,3
Pentru hidrocentrale, în lei pentru fiecare 10 m ³	0,05 ¹⁴¹	0,03 ¹⁴²	0,03	0,06
Pentru răcirea agregatelor tehnologice a termocentralelor, în lei pentru fiecare 1 m ³	0,06	-	-	-

Sursa: elaborat de autor după Anexele respective ale Legii Bugetului de Stat pentru anii 1996-2005 și Anexa 1 a Titlului VIII al Codului Fiscal

Conform modificărilor recente^{143,144} a anexei menționate, taxa pentru apă se percepe în următoarele mărimi: a) pentru fiecare 1 m³ de apă extrasă din fondul apelor – 0,3 lei; b) pentru fiecare 1 m³ de apă minerală naturală și de apă potabilă extrase și destinate îmbutelierii – 16 lei; c) pentru fiecare 1 m³ de apă minerală naturală extrasă, care nu este destinată îmbutelierii – 2 lei; d) pentru fiecare 10 m³ de apă utilizată de hidrocentrale – 0,06 lei. Prin urmare, metodologia actuală de calcul a taxelor pentru consumul apei poate fi ușor aplicată de beneficiari.

Lacunele metodologiei actuale a taxei pentru apă. În pofida simplității ei, metodologia actuală de calcul a taxelor pentru consumul apei conține și o serie de lacune: a) quantumul egal pentru 1 m³ de apă din sursele de suprafață și din cele subterane; b) este slab reflectată asigurarea cu apă a teritoriului; c) cotele taxelor nu sunt condiționate de valoarea și prețul apelor, ci de asigurarea financiară redusă; d) nu se ține cont de starea ecologică a apelor de suprafață și subterane; e) quantumul taxelor pentru apă nu exprimă cheltuielile pentru captarea și transportarea apelor; f) nu stimulează recircularea și economisirea apei; g) nu este bazată pe Cadastrul de Stat al Apelor; h) cotele taxelor, în funcție de normele de consum ale apei, nu sunt stabilite pe bazine hidrografice, ci pe unități teritorial-administrative. De asemenea, taxa pentru utilizarea apelor subterane trebuie să reflecte costurile de reproducere a acestor resurse și costurile prospecțiunilor și exploatărilor geologice executate în aceste scopuri¹⁴⁵. Din cauza cotelor mici, neracordate la rata inflației, se constată o insuficiență acută de fonduri pentru operarea eficientă și modernizarea sistemelor de aprovizionare cu apă și ameliorarea

¹³⁹ Conform anexei respective a Legii Bugetului de Stat, în anul 1999 nu au fost prevăzute astfel de taxe

¹⁴⁰ Pentru anii 2004-2005

¹⁴¹ 10 % din veniturile obținute de la comercializarea apelor minerale, fără TVA

¹⁴² Această cotă este valabilă pentru anii 2000-2006

¹⁴³ Legea 177-XVI din 20.07.2007. În: Monitorul Oficial nr. 117 din 10.08.2007.

¹⁴⁴ Legea 172-XVI din 10.07.2008. În: Monitorul Oficial nr. 134-137 din 25.07.2008.

¹⁴⁵ Capcelea A. Republica Moldova pe calea dezvoltării durabile: realizări și probleme. Chișinău: I.N.C.E.F., 1995.

indicilor ecologici și medico-sanitari la sursele de apă. Taxele pentru consumul apelor trebuie să includă și costurile investigațiilor științifice bazate pe analiza cost/beneficii, costurile administrării obiectivelor acvatice publice, pentru a stabili nu doar un preț mai corect, ci și variantele optime de utilizare și normativele de folosire a apelor potabile, a cursurilor și bazinelor de apă¹⁴⁶.

Dinamica încasărilor taxelor pentru apă. Suma taxelor pentru consumul apei înregistrează o evoluție oscilantă, care este condiționată de condițiile climaterice și consumul de apă, de cuantumul de plată și încasările taxei pentru extragerea apei minerale pentru îmbuteliere, precum și de unii factori subiectivi tipici pentru realitatea politică și economică moldovenească (fig. 3.4).

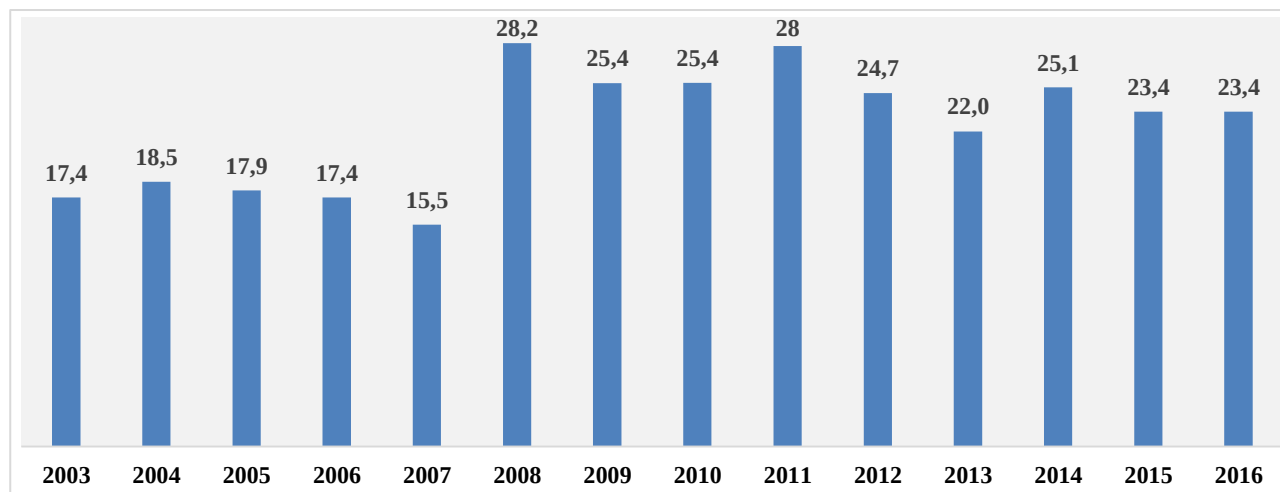

Figura 3.4 Dinamica încasărilor taxelor pentru apă, în milioane MDL

Sursa: Rapoartele Inspectoratului Fiscal Principal de Stat privind încasările taxelor pentru utilizarea resursele naturale

Astfel, în anul secetos 2007, nu se atestă o majorare a încasărilor, ci din contra – o reducere a acestora în toate raioanele sudice, în majoritatea raioanelor de nord (10) și în jumătate din raioanele centrale¹⁴⁷ (anexa 3.3). Paradoxal, însă, în acest an s-a înregistrat și un consum maxim (cu 24 mln. m³ mai mult decât în 2006) de apă, îndeosebi la întreprinderile agricole (din cauza secetei), comunale, miniere și de construcții din majoritatea absolută a raioanelor Republicii¹⁴⁸. O situație similară se atestă și în anul 2010, ceea ce denotă clar influența factorului politic și a ciclurilor electorale naționale și locale. În anul 2008, ca urmare a dublării cotei taxei pentru extragerea apei minerale, dar și extinderii ariei de aplicare și reducerii restanțelor acestor taxe, se atestă o majorare considerabilă a încasărilor. Ulterior, încasările respective variază între 22 și 28 mln. lei¹⁴⁹, iar în anii 2011-2013 se atestă o reducere condiționată de diminuarea consumului de apă în agricultură.

Suma taxelor încasate variază în funcție de dimensiunile centrelor urbane și industriale ale Regiunii și de asigurarea financiară și caracterul comercial și industrial al întreprinderilor agricole.

¹⁴⁶ Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010, p. 116.

¹⁴⁷ Inspectoratul Fiscal Principal de Stat. Informația privind încasarea taxelor pentru resursele naturale pe unitățile administrativ teritoriale în anii 2003-2007.

¹⁴⁸ Direcția bazinieră a Agenției „Apele Moldovei”. Rapoartele anuale (2003-2013) generalizate privind Indicii de gospodărire a apelor în Republica Moldova.

¹⁴⁹ Rapoartele anuale (2008-2013) privind încasările la Bugetul Public Național administrate de Serviciul Fiscal de Stat

Prin urmare, peste 90% din taxele pentru apă sunt încasate în mun. Chișinău (50%) și în Regiunea de Nord (40%), care se caracterizează nu doar printr-un grad mai înalt de industrializare, ci și printr-un consum net superior în agricultura irigată, în comparație cu raioanele centrale și sudice, care sunt mai slab asigurate atât cu resurse de apă, cât și, mai ales, cu resurse financiare. Încasările maxime se constată în raioanele cu un consum maxim al apei, inclusiv în Râșcani (datorită utilizării în scopuri hidroenergetice), Florești, Soroca (datorită SA „Acva-Nord”, care aprovizionează și mun. Bălți), Edineț, Orhei, Ungheni, Anenii Noi, Cahul și în UTA Găgăuzia (anexa 2.3).

Taxele pentru consumul apelor sunt transferate în bugetele locale, fiind utilizate, cu precădere, pentru asistența financiară curentă a serviciilor publice locale de primă necesitate.

Problemele aplicării și administrării taxelor pentru apă. Quantumul redus al taxelor pentru utilizarea apelor condiționează depășirea frecventă a normelor de consum și majorarea volumului de deversări ale apelor reziduale în majoritatea ramurilor economiei și, îndeosebi, în complexul agroalimentar. Această situație este cunoscută încă din perioada sovietică și a luat amploare în perioada de tranziție¹⁵⁰. Populația, gospodăriile casnice și alte categorii de beneficiari care nu folosesc sistemele publice de aprovizionare nu achita taxa și nu contribuie la recuperarea costurilor de folosință a apei. Prin urmare, principiul „utilizării contra plată a resurselor naturale” este aplicat doar parțial. În plus, se constată o evidență incompletă a apei, în special în agricultură și minerit, iar tarifele pentru aprovizionarea centralizată cu apă nu includ costurile de restabilire a surselor de apă. Nu se achită pentru apa utilizată în piscicultură, ceea ce reduce suma încasărilor cu cca 5-6 mln. lei anual (în cazul în care mărimea perceperii taxei va constitui 0,05 lei pentru 1 m³ de apă utilizată pentru piscicultură).

Aplicarea acestor taxe este orientată, aproape exclusiv, spre obținerea efectelor fiscale pentru bugetele raioanelor și municipiilor, iar efectele economice și ecologice sunt foarte reduse. Taxele respective nu oferă recuperarea cheltuielilor publice legate de restabilirea și ameliorarea resurselor de apă și nu stimulează economisirea apei conform cerințelor legislației naționale și europene. Doar o parte nesemnificativă din încasări se folosește pentru realizarea măsurilor locale de restabilire și protecție a resurselor naturale și Planurilor de Acțiuni în acest domeniu.

În pofida faptului că taxele pentru apă sunt aplicate prioritar pentru acumularea mijloacelor financiare necesare restabilirii și protecției resurselor de apă, iar beneficiarii și gestionarii resurselor respective nu au posibilitatea legală de a folosi direct taxele achitate, ci doar prin intermediul bugetelor raionale, din care doar o parte nesemnificativă sunt alocate pentru protecția surselor de apă. În acest context, este binevenită propunerea insistentă a Agenției „Apele Moldovei” de a folosi încasările taxei pentru apa utilizată la hidrocentrala Costești-Stânca la realizarea măsurilor hidrotehnice de protecție a localităților și gospodăriilor agricole aflate în aval de lacul de acumulare respectiv.

¹⁵⁰ Bacal P. *Implementation of payments for use of water and biological resources in the Republic of Moldova*. În: Drept, economie și informatică. Galați, 2008, nr. 2., p. 25-31.

Concluzii și recomandări:

1. Conform legislației naționale și Directivei Cadru a UE în domeniul apelor (60/2000/CE), taxele pentru utilizarea resurselor naturale sunt aplicate beneficiarilor pentru compensarea cheltuielilor publice de folosință și restabilirea resurselor naturale, în realitate însă încasările acumulate sunt net inferioare față de sumele necesare în aceste scopuri;

2. Quantumul taxei pentru apă depinde de volumul de ape captate, de domeniul de întrebuințare și norma de consum, dar nu ține cont de proveniența surselor de apă, de cantitatea și calitatea acestora, de principiul managementului bazinal etc. Taxele pentru consumul apelor trebuie aplicate diferențiat pentru apele de suprafață și subterane, în funcție de gradul de asigurare și starea ecologică a acestora, de cheltuielile de purificare și distribuție a apelor captate;

3. Mecanismul actual al taxelor pentru consumul apei este axat doar pe obținerea efectelor fiscale, iar efectele economice și ecologice sunt nesemnificative. Este necesară ajustarea cotelor acestei taxe la rata inflației, la costurile de întreținere și restabilire a surselor de apă, la valoarea complexă: economică, ecologică și socială a resurselor și obiectivelor de apă;

4. Quantumul taxei trebuie să includă costurile: a) de reproducere și restabilire a acestor resurse; b) prospecțiunilor și exploatărilor geologice în scopul valorificării apelor subterane; c) evaluării și monitoringului surselor de apă; d) administrării obiectivelor acvatice publice;

5. Este necesară extinderea ariei de aplicare a taxelor respective prin: includerea adecvată a noilor categorii de beneficiari ai resurselor naturale, în special din sectorul domestic și domeniul public; excluderea categoriilor de beneficiari supuși scutirilor integrale și parțiale. De asemenea, se impune aplicarea taxei pentru apa utilizată în piscicultură.

3.6 Taxele pentru utilizarea resurselor biologice

Per ansamblu, Republica Moldova se caracterizează printr-un deficit acut de terenuri ecologic stabilizatoare, în special a ariilor forestiere protejate, dar și printr-o pondere foarte mare (55%) a terenurilor arabile, ceea ce condiționează un presing sporit asupra funcțiilor ecoproductive și asupra biodiversității teritoriului respectiv¹⁵¹. În pofida cadrului legal existent de creare a rețelei ecologice naționale, majoritatea componentelor acestora au un caracter formal, iar resursele financiare alocate sunt foarte modeste și utilizate netransparent și ineficient¹⁵². Pentru redresarea situației în acest domeniu, în anii 2000, au fost demarate un șir de programe și strategii, printre care menționăm Programul privind restaurarea terenurilor degradate, Strategia de dezvoltare durabilă a fondului forestier, Strategia și Planul de acțiuni privind conservarea diversității biologice. Conform acestor documente strategice, pentru asigurarea adecvată a funcțiilor ecoproductive ale pădurii în condițiile

¹⁵¹ Bejan I. Utilizarea terenurilor în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010, p. 88-95.

¹⁵² D. Budianschi, I. Guțan, P. Bacal, D. Galupa, V. Ermurachi. Eficiența și transparența utilizării resurselor fondului forestier. Centrul Analitic Independent „Expert Grup”, Chișinău, 2013, 88 p.

fizico-geografice ale Republicii, suprafața terenurilor împădurite trebuie să depășească 15% (500 mii ha) din teritoriul național, ceea ce ar însemna majorarea cu peste 100 mii ha a suprafețelor actuale.

Ca urmare a reducerilor multiple a alocațiilor bugetare pentru autoritatea silvică centrală, în ultimii ani (2010-2015), se constată o diminuare semnificativă a suprafețelor noi împădurite și a volumului lucrărilor de reconstrucție ecologică a pădurilor, dar și o majorare semnificativă a lucrărilor de recoltate a masei lemnoase pentru a suplini mijloacele financiare necesare gestionării fondului forestier de stat¹⁵³. Această situație alarmantă afectează grav funcțiile ecoproductive și sanitaro-igienice a pădurilor, diversitatea biologică a acestora. Totodată, executarea adecvată a lucrărilor de conservare și reconstrucție ecologică, precum și a altor lucrări silvice nu trebuie axată doar pe alocațiile bugetare. Conform Directivelor UE, managementul resurselor naturale trebuie asigurat prin mecanismul de compensare a costurilor de folosință, în care taxele și tarifele pentru utilizarea resurselor naturale ocupă un rol central.

Cadrul juridic al implementării taxelor pentru utilizarea resurselor biologice. În Republica Moldova, pentru valorificarea resurselor biologice, sunt aplicate două tipuri de taxe: 1) pentru recoltarea masei lemnoase; 2) pentru dreptul de colectare a speciilor de plante și animale. Plățile pentru dreptul de colectare și dobândire a speciilor de plante și animale sunt achitate sub formă de: a) bilete silvice, în scopul colectării, în limitele permise, a plantelor medicinale, fructelor, pomușoarelor și ciupercilor; b) permise de colectare a plantelor în scopuri cognitive sau de cercetare științifică; c) licențe de vânătoare și pescuit, acordate contra plată de asociațiile de vânători și de Serviciul Piscicol; d) permise de pescuit, acordate de gestionarii sau operatorii bazinelor acvatice; e) permise pentru intrarea în zonele recreaționale special amenajate; f) bilete de vizitare a ariilor protejate¹⁵⁴.

Conform capitolului 8 al Titlului VIII al Codului Fiscal, *subiecți ai taxelor pentru lemnul eliberat pe picior* sunt beneficiarii forestieri, în calitate de persoane juridice și fizice, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare și beneficiarii forestieri persoane fizice rezidente care nu practică activitate de întreprinzător. Aria de aplicare a taxei respective cuprinde lemnul extras din pădurile din fondul forestier (fondul silvic de stat, pădurile comunale și private, spațiile verzi) și în cele din afara fondului forestier (perdelele forestiere de pe terenurile agricole și plantațiile de arbori și arbuști situate de-a lungul căilor de comunicație și pe terenurile fondului acvatic). Perimetrele silvice și cotele de recoltare sunt stabilite în funcție de regimul de exploatare, planul de activitate a gospodăriilor silvice și limitele recoltării masei lemnoase aprobate de către autoritățile ecologice teritoriale¹⁵⁵. Beneficiarii forestieri, care nu practică activitate de întreprinzător, achită taxa până la obținerea autorizației necesare, eliberate de gospodăria silvică în cauză. Pe terenurile fondului silvic de

¹⁵³ <http://www.moldsilva.gov.md/Despre-Agentie/Management-financiar>, citat la 15.09.2015.

¹⁵⁴ Bacal P. Realizări și probleme în implementarea taxelor pentru utilizarea apelor și a resurselor biologice. În: Economica. Chișinău: ASEM, 2009, nr. 5, p. 32.

¹⁵⁵ Codul Silvic (nr. 887 din 21.06.1996). Monitorul Oficial nr. 4-5 din 16.01.1997.

stat, arborii sunt selectați pentru recoltare de către inginerii silvici. Pentru sectoarele cu valoare ecologică și științifică deosebită, este necesar Avizul autorităților ecologice și al Academiei de Științe. Pentru recoltarea masei lemnoase din pădurile comunale, spațiilor verzi sau altor deținători, este nevoie de acordul specialiștilor în domeniul florei și faunei din cadrul Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice teritoriale și de lucrători silvici, care să coordoneze cu aceste lucrări.

Metodologia de calcul și aplicare a taxei pentru lemnul eliberat pe picior. Conform anexei 3 al Titlului VIII al Codului Fiscal, cotele taxei pentru recoltarea masei lemnoase se stabilesc în funcție de specia forestieră, de categoria materialului lemnos și destinația lemnului eliberat pe picior (tabelul 3.4).

Tabelul 3.4 Cotele taxelor pentru lemnul eliberat pe picior

Nr.	Specia forestieră permisă pentru recoltarea masei lemnoase	Taxa pentru 1m ³ , în lei							
		Lemn de lucru (fără scoarță)/						Lemn de foc (cu scoarță)/	
		Mare		Mijlociu		Mic			
		1998-2003	2004-present	1998-2003	2004-present	1998-2003	2004-present	1998-2003	2004-present
1	Pin/pine	7,80	16	5,58	11	3,06	6	0,90	2
2	Molid/spruce	7,20	14	5,04	10	2,64	5	0,84	2
3	Stejar, frasin, paltin (arțar), fag	13,80	28	10,20	20	5,22	10	1,50	3
4	Salcâm	12,60	25	9,30	19	4,56	9	1,50	3
5	Cais, cireș, dud, măr, păr	21,60	43	15,00	30	7,80	16	1,50	3
6	Mesteacăn, ulm, tei, carpen, glădiță	7,80	16	5,58	11	3,18	6	1,26	2
7	Plop tremurător, plop, salcie	5,16	10	3,36	7	2,16	4	0,84	2
8	Nuc	25,80	52	18,60	37	13,20	26	0,84	2
9	Salcie (lozie)/)	-	-	-	-	0,84	2	-	-
10	Diverse tipuri de arbori tari	-	22	-	18	-	8	-	2
11	Diverse tipuri de arbori moi	-	9	-	6	-	3	-	2
12	Diverse tipuri de arbori rășinoase	-	12	-	9	-	4	-	2

Sursa: elaborat de autor după anexa respectivă a Legii Bugetului de Stat pentru anii 1998-2005 și Anexa nr. 3 a Titlului VIII din Codul Fiscal al Republicii Moldova.

În cazul lemnului de lucru, mărimea taxei variază și în funcție de dimensiunea arborilor recoltați. Cotele cele mai mari sunt stabilite pentru speciile de valoare industrială, alimentară, comercială și ecologică maximă. Astfel, cea mai mare taxă este aplicată pentru lemnul de nuc (52 lei/m³), cais, cireș, păr, măr și dud (43 lei/m³). Cotele minime sunt stabilite pentru speciile moi (conifere, plop, salcie). Pentru lemnul de foc din coroană, quantumul taxei constituie 40%, iar pentru nuiele, crăci, ramuri, cioturi și rădăcini defrișate, destinate folosirii în calitate de combustibil – 20% din taxa stabilită pentru lemnul de foc din speciile respective. Prin urmare, metodologia actuală de taxare a utilizării resurselor biologice se bazează exclusiv pe valoarea economică directă a masei lemnoase recoltate și livrate, fiind raportată doar la valoarea de piață a speciei forestiere extrase și la cheltuielile operaționale ale întreprinderilor silvice necesare pentru executarea lucrărilor de recoltare și transportare a masei lemnoase. Aceasta nu ține cont de valoarea complexă a suprafețelor și speciilor forestiere, precum și de cheltuielile publice necesare conservării, restabilirii și protecției fondului forestier¹⁵⁶.

¹⁵⁶ Bacal P. Aplicarea taxelor pentru utilizarea resurselor biologice în Republica Moldova și recomandări de reformare a acestora. În: *Economica*, nr. 3, 2015. Ed. ASEM Chișinău, 2015. p. 60-68.

Lacunele principale ale metodologiei existente. Cotele taxei pentru recoltarea masei lemnoase nu sunt raportate la gradul de asigurare cu păduri, spații verzi și alte tipuri de vegetație forestieră (fâșii de protecție a râurilor, câmpurilor agricole și arterelor de transport) și la starea ecologică a acestora, la raportul dintre volumul emisiilor și gradul de împădurire, la calitatea aerului și situația sanitaro-igienică a localităților. Metodologia de calcul stipulată în Codul Fiscal, nu este ajustată la anexele Codului Silvic, care stipulează includerea în formula de calcul a prejudiciului ecologic rezultat din extragerea arborilor din mediul natural și cheltuielile pe termen lung de restabilire a suprafețelor forestiere respective. Cotele taxei pentru lemnul eliberat pe picior nu sunt ajustate la prețurile reale de livrare a masei lemnoase, ceea ce condiționează creșterea lentă a încasărilor taxelor respective.

Dinamica încasărilor taxelor pentru lemnul eliberat pe picior. În ultimii ani, încasările taxei pentru recoltarea masei lemnoase au fost de cca 400 mii lei (fig. 3.5). Suma încasărilor este condiționată de cererea și volumul de masă lemnoasă recoltată, de volumul lemnului recoltat supus taxării, precum și de situația economică¹⁵⁷. În pofida pauperizării rapide a populației din anii 1990, depopularea masivă a spațiului rural a condiționat diminuarea cererii la materialul lemnos. În plus, criza economică din anii 2008-2010 s-a răsfrânt negativ asupra sectorului forestier și a capacității de plată a consumatorilor respectivi, ceea ce a condiționat încasările minime din anii respectivi.

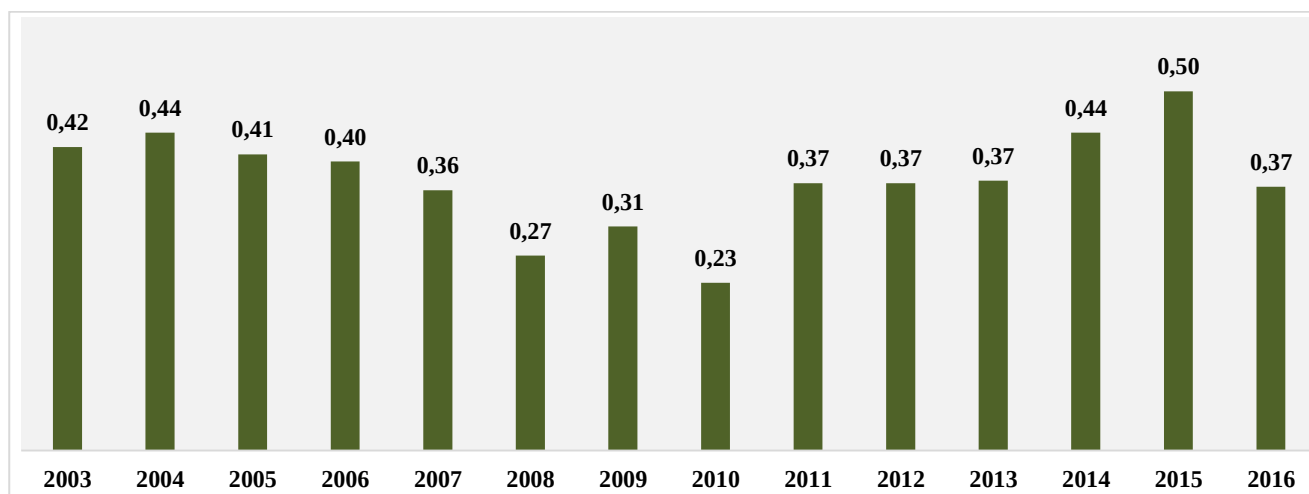

Figura 3.5 Dinamica încasărilor taxelor pentru lemnul eliberat pe picior, în milioane lei

Surse: Rapoartele Inspectoratului Fiscal Principal de Stat privind încasările taxelor pentru utilizarea resursele naturale.

Sumele maxime au fost încasate în raioanele mai împădurite, în care se află sediile gospodăriilor silvice, precum în Hâncești, Cahul, Ocnița, Râșcani, Șoldănești, Călărași și Strășeni (anexa 3.4). Unele gospodării silvice, care cuprind câteva raioane, au acumulat și transferat până la 10 mii lei fiecare, iar altele nu au acumulat niciun leu (Drochia, Basarabeasca, Dubăsari, Taraclia). În plus, frecvent unele raioane nu au oferit informația necesară privind încasările silvice, iar lipsa informației a fost înregistrată ca lipsa încasărilor respective, ceea ce nu corespunde realității.

¹⁵⁷ Capcelea A., Lozan A., Lupu I. Studiul analitic privind consumul de masă lemnoasă în Republica Moldova. Agenția Moldsilva. Chișinău, 2011. p. 7.

Problemele aplicării și administrării taxelor pentru utilizarea resurselor biologice. Aria de aplicare a Codul Fiscal actual în domeniul resurselor biologice și biodiversității este foarte restrânsă și include doar masa lemnoasă recoltată, excluzând produsele și servicii deosebit de valoroase și importante, precum produsele vegetale accesorii (fructele și pomușoarele, ciupercile, plantele medicinale), produsele cinegetice și piscicole, serviciile turistice și recreaționale, serviciile de reglementare și asistență oferite, în special, de ecosistemele forestiere.

Taxa pentru lemnul eliberat pe picior nu se aplică în cazul în care acesta a fost recoltat de către întreprinderile silvice și APL-uri în procesul executării lucrărilor de reconstrucție ecologică, planurilor de cercetare, proiectare și gospodărire a întreprinderilor silvice. De asemenea, taxa respectivă nu se aplică în cazul lichidării efectelor calamităților naturale, precum și a altor lucrări silvice legate de îngrijirea pădurilor. Excluderea taxelor pentru recoltarea masei lemnoase pentru întreprinderile silvice și transparența foarte redusă a acestor lucrări au, ca rezultat, sume foarte modeste de încasări a taxelor respective. Scutirea întreprinderilor silvice de taxele pentru recoltarea lemnului, în cazul executării unui spectru foarte variat de lucrări incluse în categoria reconstrucției ecologice, luptei cu dăunători sau de amenajament silvic etc, reprezintă, frecvent, un paravan și o modalitate legală de tănuire a volumului real de masă lemnoasă recoltată și de evaziune fiscală legală în acest domeniu, ceea ce se răsfrânge substanțial asupra încasărilor și veniturilor silvice oficiale și a capacității bugetelor raionale de a finanța măsurile necesare de protecție și restabilire a rețelei ecologice¹⁵⁸.

Procedura actuală de aplicare a taxelor pentru recoltarea masei lemnoase este orientată, aproape exclusiv, spre obținerea efectelor fiscale pentru suplinirea bugetelor locale, iar efectele economice și ecologice sunt foarte mici. Prin urmare, suma încasărilor silvice este foarte modestă și are o contribuție minoră la realizarea obiectivelor strategice de gestionare a fondului forestier național pentru care sunt necesare anual peste 100 mln. lei¹⁵⁹.

Asupra datelor oficiale ale veniturilor silvice nu influențează doar volumul masei lemnoase exploatate, scutirile fiscale sau alte cauze obiective, dar și transparența redusă a activităților și veniturilor reale ale exploatării fondului silvic și cinegetic. În același timp, majoritatea absolută a pădurilor de lângă localități sunt intens supuse defrișărilor, iar drumurile forestiere, pe care se transportă lemnul recoltat, sunt foarte dense și totdeauna proaspete.

Recomandări de reformare a taxelor pentru utilizarea resurselor biologice:

- ***Racordarea metodologiei de calcul*** a taxelor pentru utilizarea resurselor biologice, stipulate în capitolul 8 al Titlul VIII al Codului Fiscal, ***la cerințele folosirii contra plată a resurselor respective și recuperării***, de către beneficiari, a ***costurilor de restabilire a resurselor și ecosistemelor naturale***,

¹⁵⁸ Bacal P. Economia protecției mediului. Chișinău: ASEM, 2007. p. 265.

¹⁵⁹ HG nr. 739 din 17.06.2003 cu privire la implementarea Strategiei Dezvoltării Durabile a Sectorului Forestier Național. În: Monitorul Oficial nr. 126 din 27.06.2003.

stipulate în *Legea privind resursele naturale* și Directivele UE în acest domeniu (92/43/EEC), ceea ce implică, neapărat majorarea semnificativă a cotelor taxelor pentru recoltarea masei lemnoase.

- ***Includerea în cuantumul taxei pentru lemnul eliberat pe picior a coeficienților*** care ar reflecta: 1) *gradul de asigurare cu păduri și spații verzi a zonei respective*; 2) *bonitatea și starea ecologică a pădurilor, în care se recoltează lemnul*; 3) *categoria funcțională și regimul de protecție stabilit pentru suprafețele supuse exploatării*; 4) *volumul emisiilor raportat la suprafața silvică și numărul populației*; 5) *costul de conservare și restabilire a speciilor și suprafețelor forestiere exploatate*; 6) *prejudiciile ecologice complexe cauzat mediului prin extragerea materialului lemnos și defrișarea suprafețelor forestiere*; 7) *cheltuielile administrării publice a resurselor respective*. Aplicarea cotelor diferențiate a taxelor pentru recoltarea lemnului, în funcție de gradul de împădurire a teritoriului, va contribui la sporirea capacității de finanțare a APL-urilor și întreprinderilor silvice din zonele deficitare cu păduri.

- ***Extinderea ariei de aplicare a taxelor pentru utilizarea resurselor biologice*** prin: a) *excluderea scutirilor taxelor pentru recoltarea masei lemnoase aplicate întreprinderilor silvice și APL-urilor*; b) *extinderea, în conformitate cu Legea privind resursele naturale, obiectului impunerii taxelor pentru utilizarea resurselor biologice, inclusiv asupra produselor silvice accesorii și produselor piscicole recoltate și includerea prevederilor respective în Codul Fiscal*; c) *aplicarea taxei pentru serviciile ecosistemice*¹⁶⁰, în special pentru serviciile recreaționale și turistice din parcurile naționale și alte categorii de arii naturale protejate; d) *combaterea exploatărilor neautorizate a resurselor forestiere și a evaziunii fiscale în acest domeniu*.

- ***Elaborarea cadrului legal și metodologic necesar pentru evaluarea integrală și taxarea serviciilor ecosistemice***, în conformitate cu experiența pozitivă internațională, Ghidurile de implementare a Directivei UE în acest domeniu, Strategia privind conservarea biodiversității¹⁶¹, Strategia privind dezvoltarea durabilă a sectorului forestier, Rapoartele Naționale IV și V cu privire la evaluarea biodiversității și altor documente strategice în domeniul respectiv.

- ***Evidența strictă și integrală a masei lemnoase și a produselor silvice accesorii, a produselor piscicole recoltate și a altor categorii de obiecte și complexe floristice și faunistice***. În scopul contracarării folosirii neautorizate a resurselor forestiere și evaziunii fiscale în acest domeniu este neapărat necesară ***extinderea ariei de evidență și contabilizare centralizată***, precum și ***asigurarea transparenței activității*** întreprinderilor silvice.

- ***Aplicarea necondiționată a sancțiunilor administrative și penale*** pentru nerespectarea prevederilor legale privind evidența rezervelor și recoltării de masă lemnoasă, a produselor silvice accesorii și cinegetice, produse piscicole și a altor obiecte și complexe floristice și faunistice.

¹⁶⁰ Millennium Ecosystem Assessment, Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis. World Resources Institute, Washington, DC. 2005.

¹⁶¹ Strategia Națională și Planul de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice (2011-2020)

3.7 Concluzii și recomandări de reformare a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale

- Metodologia actuală a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale nu corespunde integral principiului „beneficiarul plătește” și nu asigură acumularea mijloacelor financiare necesare pentru realizarea adecvată a măsurilor publice de restabilire a resurselor naturale prevăzută de legislație.
- Cotele taxelor pentru utilizarea resurselor naturale nu sunt ajustate la rata inflației, la condițiile social-economice și ecologice din teritoriu și la costurile sociale pentru restabilirea lor.
- În pofida sumelor insuficiente, încasările taxelor pentru utilizarea resurselor naturale sunt folosite doar parțial de APL-uri pentru executarea măsurilor necesare de protecție și restabilire a resurselor naturale stabilite în Planurile Locale de Acțiuni de Mediu.
- Principalele direcții de reformare a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale sunt: evidența integrală a rezervelor și a consumului de resurse naturale; extinderea ariei de aplicare a taxelor respective și excluderea maximă a scutirilor; majorarea ponderii componentelor ecologice în formula de calcul; regionalizarea și descentralizarea managementului resurselor naturale.
- Descentralizarea managementului resurselor naturale prin intermediul taxelor respective, în condițiile majorării cuantumului de plată și ajustării acestuia la condițiile economice și ecologice din teritoriu, va spori semnificativ capacitatea financiară a APL și eficiența gestionării lor a resurselor naturale, va crea premise necesare pentru dezvoltarea regională și locală durabilă și diminuarea treptată a discrepanțelor teritoriale existente. Totodată, este foarte important ca sporirea încasărilor respective și a veniturilor bugetelor locale să fie însoțită de ajustarea cadrului instituțional, a suportului informațional și juridic și a întregului mecanism de asigurare a procesului de regionalizare și descentralizare a acestui domeniu.

Recomandări:

• ***Ajustarea treptată a cuantumului taxelor pentru utilizarea resurselor naturale la rata inflației și la condițiile social-economice actuale***, ceea ce va spori ponderea taxelor de mediu în PIB și veniturile fiscale, va crea suportul financiar necesar pentru realizarea adecvată a măsurilor de restabilire și protecție a resurselor naturale. În acest context, se propune *majorarea cotei taxelor pentru utilizarea resurselor naturale*, în special *a impozitului funciar și a taxei pentru apă cu cca 30% pentru primii 2 ani*, timp în care se va putea determina feedback-ul plătitorilor acestei taxe și se vor evalua efectele economice și ecologice inițiale. Ulterior, în conformitate cu stipulările Directivelor UE privind recuperarea costurilor de folosință a resurselor naturale, *de continuat majorarea treptată cu 50-70% pentru o perioadă de 4-5 ani*, astfel încât să se acopere majoritatea costurilor publice de restabilire și menținere a stării resurselor naturale și a elementelor acestora¹⁶².

¹⁶² Prisăcaru F., Bacal P. Sistemul de taxare a resurselor naturale. Raport intermediar în cadrul Proiectului PNUD Moldova „Consolidarea capacităților de implementare a reformei fiscale de mediu”. Chișinău, 2015. 61 p.

• **Majorarea ponderii componentei ecologice** în quantumul taxelor pentru utilizarea resurselor naturale. Pentru aplicarea acestei recomandări este necesară elaborarea unei tipologii privind gradul de asigurare și starea ecologică a resurselor naturale, care să delimiteze 4 categorii de stări a resurselor naturale: 1) bună; 2) satisfăcătoare; 3) nesatisfăcătoare; 4) critică. Pornind de la faptul că cheltuielile pentru restabilire și protecție cresc pe măsura înrăutățirii stării resurselor, este necesar de aplicat un coeficient ecologic, care să reflecte aceste diferențe: cota minimă pentru stare bună și maximă – pentru stare critică. În plus, odată cu înrăutățirea stării resurselor naturale trebuie aplicate adecvat și alte pârghii economice și administrative, precum amenzile, acțiunile de recuperare a prejudiciilor ecologice, sistarea temporară a activităților economice, înstrăinarea și exproprierea terenurilor și activelor etc. De asemenea, este necesară includerea în quantumul taxelor respective a prejudiciului ecologic rezultat din folosința resurselor naturale, în special a resurselor de apă. Este foarte important ca încasările suplimentare ale taxelor respective, rezultate din aplicarea coeficienților ecologici, să fie neapărat folosite pentru menținerea și îmbunătățirea treptată a stării ecologice a resurselor naturale.

• **Aplicarea adecvată a principiului „diferențierii spațiale”** a resurselor naturale în metodologia de calcul a taxelor respective și ajustarea quantumului de plată la particularitățile regionale și locale ale stării resurselor naturale și ale situației socio-economice. Acest principiu presupune aplicarea unor normative regionale și locale de plată pentru folosirea resurselor naturale, în funcție de diferențierea spațială (regională și locală) a impactului și stării resurselor naturale, de raportul dintre componentele generatoare și recipiente ale impactului respectiv.

• **Extinderea ariei de aplicare a taxelor respective** prin: a) *includerea în lista subiecților taxelor de mediu a noilor categorii de beneficiari ai resurselor naturale*, în special din sectorul domestic și domeniul public; b) *reducerea categoriilor de beneficiari supuși scutirilor integrale și parțiale*; c) *aplicarea noilor categorii de taxe pentru utilizarea resurselor naturale*, inclusiv a taxei pentru apa folosită în piscicultură și a taxei pentru serviciile ecosistemice, care poate fi aplicată inițial în arii pilor reprezentative, precum parcurile naționale; d) *combaterea exploatărilor neautorizate a resurselor naturale, evidenței contabile duble și a evaziunii fiscale în acest domeniu*, în special la exploatarea resurselor minerale și forestiere. În acest scop este necesară extinderea ariei de evidență și contabilizare centralizată a consumului și extracției de resurse naturale (apă, zăcăminte, lemn). În scopul contracarării folosirii neautorizate a resurselor naturale și evaziunii fiscale este necesar de sporit transparența activității atât a autorităților departamentale abilitate cu gestionarea resurselor respective, cât și a întreprinderilor care se ocupă nemijlocit de exploatarea lor. De asemenea, este necesară exercitarea adecvată a controlului fiscal și ecologic la întreprinderile respective și aplicarea necondiționată a sancțiunilor administrative și penalităților pentru încălcările respective.

• **Includerea cheltuielilor gestionării publice a resurselor naturale în cuantumul de plată a taxelor respective și transferul acestor sume către autoritățile abilitate**, astfel încât să asigure suportul financiar necesar activității eficiente a autorităților respective.

• **Ecologizarea sistemului bugetar și a procesului de luare a deciziilor publice** prin: a) majorarea încasărilor taxelor de mediu și a cheltuielilor publice în acest domeniu; b) excluderea subvențiilor pentru activitățile economice cu un consum major de resurse naturale; c) restabilirea secțiilor/direcțiilor responsabile de implementarea Planurilor Locale de Mediu și alocarea resurselor financiare, logistice și umane necesare în acest sens. Sporirea veniturilor taxelor pentru utilizarea resurselor naturale trebuie să devină o direcție prioritară a politicilor bugetare. Totodată, *sporirea taxelor de mediu nu trebuie să majoreze semnificativ povara fiscală a agenților economici*, care sunt beneficiari sau poluatori ai resurselor naturale. În acest context, conform experienței statelor UE¹⁶³, *sporirea cotei taxelor de mediu trebuie însoțită de micșorarea plafonului altor categorii de taxe centrale sau locale*, inclusiv a cotei TVA, impozitului pe venit, taxei de amenajare a teritoriului¹⁶⁴ etc.

• **Reformarea taxelor respective trebuie să fie orientată către regionalizarea și descentralizarea managementului resurselor naturale**, astfel încât să sporească beneficiile locale și să asigure o participare largă a comunităților în procesul de luare a deciziilor publice. Încasările taxelor pentru utilizarea resurselor naturale, de rând cu alte surse bugetare sau extrabugetare, trebuie direcționate pentru ameliorarea resurselor care se află într-o stare critică, dar care pot susține economia locală.

¹⁶³ European Environment Agency. Environmental tax reform in Europe: implications for income distribution. EEA Technical report No. 16/2011, Copenhagen

¹⁶⁴ Bacal P. Roșcovan D. Esența, problemele și obiectivele reformei fiscale de mediu în Republica Moldova. În: Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii. Chișinău, Ed. ASEM, 2014, Vol. II, p. 276.

4. Plățile pentru poluarea mediului

4.1 Aspecte teoretice și generale ale implementării plăților pentru poluarea mediului

Actualmente, taxele pentru poluarea mediului sunt cele mai răspândite instrumente economice de protecție a mediului, implementate cu succes în statele dezvoltate ale lumii. Principalul obiectiv al taxelor pentru poluarea mediului constă în internalizarea costurilor sociale ale poluării și suportarea lor de către poluatori, conformarea acestora principiului „poluatorul plătește”. Fiind bazate pe normativele ecologice, taxele pentru poluare stabilesc o legătură funcțională între reglementările directe și indirecte de gestionare. De asemenea, taxele respective contribuie decisiv la stabilirea și optimizarea conexiunii inverse între mediul natural, economic și cel social, între autoritățile ecologice, medico-sanitare, poluatori și populația unui anumit spațiu.

În pofida conștientizării masive a efectelor poluării de către populația regiunilor industrializate, reglementarea impactului nociv asupra mediului și sănătății populației s-a bazat, exclusiv, pe reglementări directe, precum restricțiile de amplasare, standarde de impact asupra factorilor de mediu și a organismului uman, amenzi pentru încălcarea legislației ecologice. Cauzele principale ale amânării implementării reglementărilor indirecte și, în primul rând, a taxelor de mediu au fost: a) prezența unei capacități suficiente de asimilare a efectelor nocive; b) capacitatea redusă a monitorizării adecvate a poluării mediului și a efectelor respective; c) ascunderea informației despre efectele colaterale nocive ale producției; d) asigurarea financiară redusă; e) nivelul slab al instruirii și al educației ecologice; f) identificarea și evaluarea insuficientă a costurilor externe generate de poluare; g) implementarea insuficientă a conceptului „nivelului optim al poluării”¹⁶⁵, care să îmbine armonios interesele și posibilitățile poluatorilor cu cele ale autorităților și ale populației din zonă¹⁶⁶.

Agravarea crizei energetice și a situației ecologice globale în anii '70 și conștientizarea naturii economice a acestor probleme, a condiționat elaborarea și aplicarea unor instrumente, care să stimuleze reducerea impactului nociv asupra mediului, organismului uman și să multiplice contribuția poluatorilor la realizarea acestor obiective. Ca rezultat, în anii '70-'80, în statele economic avansate, a fost implementat un mecanism economic complex de protecție a mediului, în care taxele pentru poluare dețineau un rol principal. Însemnătatea stimulativă a taxelor pentru poluare a condiționat creșterea substanțială a normativelor de plată și a ariei lor de implementare. La hotarul anilor '80-'90, aceste taxe erau aplicate în majoritatea statelor OCDE, în fostele state socialiste din Europa și în multe state în curs de dezvoltare, care se află în tranziție reală la economia de piață¹⁶⁷¹⁶⁸.

În ultimele trei decenii, apare un număr mare de lucrări referitoare la aspectele generale și spațiale ale implementării taxelor pentru poluarea mediului, printre care menționăm cele realizate de

¹⁶⁵ Bacal P. Economia protecției mediului. Chișinău: ASEM, 2007. pp. 199-209.

¹⁶⁶ Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010. p. 33.

¹⁶⁷ Cebotaru I. Impactul structurii economiei Rep. Moldova asupra calității mediului înconjurător. Chisinau, 1992.p, 167.

¹⁶⁸ Environmental taxes in an Enlarged Europe. Budapest, 2001. 147 p.

G. Fomenko¹⁶⁹, J. Strand¹⁷⁰, N. Milanova¹⁷¹ și M. Vuță¹⁷². În Republica Moldova, menționăm studiile realizate de A. Capcelea¹⁷³ și V. Zubarev¹⁷⁴, I. Cebotaru, care scot în evidență și unele lacune ale metodologiei de calculare și aplicare a taxelor pentru poluare, în special, diferențierea spațială neadekvată a normativului regional de plată și neajustarea acestuia la cheltuielile de purificare a emisiilor și deversărilor nocive. În plus, J. Strand și V. Zubarev propun și stabilirea normativului regional nu doar pe unități administrativ-teritoriale, dar și pe zone geoecologice, în funcție de nivelul poluării și starea ecologică a aerului și apelor. În prezenta lucrare, autorul își propune să continue studiul asupra acestor probleme și recomandări. De asemenea, merită menționate studiile valoroase realizate în anii 2000 de către P. Ekins¹⁷⁵, L. Castellucci¹⁷⁶, D. Hogg¹⁷⁷, Bularga A¹⁷⁸, T. Sanduță¹⁷⁹, precum și Rapoartele I-II privind performanțele naționale în domeniul protecției mediului¹⁸⁰, Rapoartele OCDE¹⁸¹, Agenției Europene de Mediu¹⁸², Agenției de Mediu a SUA¹⁸³ de Mediu privind implementarea instrumentelor economice verzi, Rapoartele analitice ale Centrului pentru Politici durabile din România¹⁸⁴, precum și studiile realizate de autorul prezentei lucrări menționate mai sus.

La implementarea taxelor pentru poluarea mediului, trebuie să se țină cont de următoarele condiții: *diferențierea teritorială a taxelor pentru poluare*, în funcție de deosebirile spațiale ale situației geoecologice, geodemografice și financiare; sporirea taxelor pentru poluare trebuie însoțită de reducerea altor tipuri de taxe, pentru a nu majora excesiv presiunea fiscală; indexarea taxelor pentru poluare, conform ratei inflației; acceptarea unui nivel normativ al poluării; oferirea oportunităților de utilizare a taxelor aplicate în funcție de eficiența ecologică a întreprinderii; acordarea unei perioade de adaptare a poluatorilor, cu excepția substanțelor periculoase; modalitatea de aplicare și cuantumul

¹⁶⁹ Фоменко Г. А. Территориальная дифференциация платежей за использование природных ресурсов и загрязнение окружающей среды. В: Изв. РАН, Сер. геогр. 1996, №3, с. 63-76.

¹⁷⁰ Strand J. Optimal environmental taxes with regional mobility and compensation for environment damages. Oslo, 1994. 78 p.

¹⁷¹ Миланова М. В. Эколого-экономический механизм дифференциации платы за загрязнение окружающей среды. Диссертация к.экон.н. Москва, 1997. pp. 88-110.

¹⁷² Vuță M. Instrumente economico-financiare de protecție a mediului. București, 2003. pp. 130-158.

¹⁷³ Capcelea A. Republica Moldova pe calea dezvoltării durabile – realizări și probleme. Chișinău: I.N.C.E.F., 1995. 96 p.

¹⁷⁴ Зубарев В. Экономический механизм природопользования в Республике Молдова. Кишинэу: Молдавский НИИТЭИ, 1995. 64 с

¹⁷⁵ Ekins P. Environmental Tax Reform: Experience in Europe and Implications for East Asia. In: The Green Fiscal Mechanism and Reform for Low Carbon Development. New-York: Routledge, 2014. 268 p.

¹⁷⁶ Castellucci L., Markandya A. *Environmental taxes and fiscal reform*. Basingstoke: Palgrave, 2013. 273 p.

¹⁷⁷ Hogg D., Andersen M., Elliott T. et all. Study on Environmental Fiscal Reform Potential in 12 EU Member States. Final Report to DG Environment of the European Commission. 28.12.2014.

¹⁷⁸ Bularga A. OECD EAP Task Force. Capacity Development for environmental management in Moldova. Drivers, links to planning and method of assessment. Paris, 2010. În: www.oecd.org

¹⁷⁹ Sanduță T., Usturoi L. Mecanismul economic de gestiune a resurselor naturale în Rep. Moldova. Chișinău, 2003. 47 p

¹⁸⁰ Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului. Republica Moldova. Studiul al doilea. New York, 2005. 182 p.

¹⁸¹ OECD. Environmental Taxation – A Guide for Policy Markets

¹⁸² European Environment Agency. Environmental tax reform in Europe: implications for income distribution. EEA Technical report No. 16/2011, Copenhagen

¹⁸³ National Center for Environmental Economics. Environmental Economics Research at EPA. Subsidies. Pollution Charges, Fees, and Taxes. In: <http://yosemite.epa.gov/ee/epa/eed.nsf>

¹⁸⁴ Centrul pentru Politici Durabile. Analiza taxelor de mediu din România.

acestor taxe trebuie să fie previzibile și stabile. Cuantumul taxelor respective trebuie să fie proporțional cu volumul și toxicitatea poluanților, densitatea populației și a surselor de poluare, cu gradul de poluare a regiunii respective, cu costurile de purificare a aerului și apelor.

În Republica Moldova, plățile pentru poluarea mediului au fost aprobate în anul 1990¹⁸⁵, cu scopul principal de a forma sursele de acumulare a fondurilor ecologice extrabugetare. De asemenea, a fost elaborată „Metodica provizorie de calculare a plății pentru poluarea mediului ambiant”, care însă nu a fost aprobată. Guvernul a recomandat APL-urilor să aprobe de sine stătător documentul propus. În noiembrie 1991, Consiliul Orășenesc Chișinău, apoi unele Consilii raionale au adoptat regulamente cu privire la introducerea plății respective¹⁸⁶, aprobate de autoritatea ecologică centrală (Departamentul de Protecție a Mediului Înconjurător). A fost stabilită lista întreprinderilor obligate să achite plata pentru poluarea mediului și măsurile ecologice, care trebuie realizate cu ajutorul acestor venituri. În realitate, taxele pentru poluare au fost achitate numai de poluatorii din Chișinău. Pe parcursul anilor '90, au fost elaborate și discutate mai multe proiecte de legi cu privire la plățile pentru poluarea mediului, însă legea respectivă a fost aprobată doar la 25 februarie 1998¹⁸⁷. În plus, metodologia de calcul a plăților pentru poluare, în special pentru poluarea supranormativă și accidentală este descrisă amănunțit în *Instrucțiunea Ministerului Mediului și Amenajării Teritoriului din 5.09.2000 privind calculul plății pentru poluarea mediului*¹⁸⁸, precum și în *Ghidul cu privire la evaluarea prejudiciului cauzat mediului de la activitățile antropogene și mecanismele de compensare a lui*¹⁸⁹.

Modificări semnificative ale Legii 1540 au fost operate în: 1) *decembrie 2002* – introducerea Anexei 8 privind lista mărfurilor (pozițiilor tarifare), care cauzează poluarea mediului și cuantumul plății ecologice la importul acestora; 2) *decembrie 2007*¹⁹⁰ – înlăturarea normativului regional de plată; 3) *iulie 2008* – introducerea plății pentru ambalajul din plastic și/sau „tetra-pack” care conține produse¹⁹¹; 4) *iulie 2014* – excluderea articolului 8 privind plățile pentru sursele mobile înmatriculate în afara RM. Pe parcursul anului 2016 au fost operate cele mai importante modificări ale Legii 1540, inclusiv: 1) excluderea plăților pentru sursele mobile (art. 7); 2) excluderea plăților la importul produselor petroliere (pozițiile tarifare 2710); 3) extinderea ariei de aplicare a taxelor pentru produsele poluante prin aplicarea taxei respective nu doar la importatori, dar și la producătorii autohtoni; 4) transferarea funcțiilor de administrare a plăților pentru poluare de la autoritățile ecologice către autoritățile fiscale (cu excepția controlului corectitudinii calculelor plăților pentru emisii, deversări și

¹⁸⁵ HG nr. 89 din 26.03.1990 cu privire la aprobarea Regulamentului provizoriu despre formarea și utilizarea Fondurilor de Ocrotire a Naturii.

¹⁸⁶ Временные положения и нормативы платы за загрязнение окружающей среды г. Кишинёва. Кишинэу, 1991. (set de acte normative ale Consiliului Orășenesc Chișinău).

¹⁸⁷ Legea 1540 din 25.02.1998 privind plata pentru poluarea mediului. În: Monitorul Oficial nr. 54-55 din 18.06.98.

¹⁸⁸ Instrucțiunea Ministerului Mediului privind calculul plății pentru poluarea mediului. În: Monitorul Oficial din 05.09.2000

¹⁸⁹ Ghid cu privire la evaluarea prejudiciului cauzat mediului de la activitățile antropogene și mecanismele de compensare a lui. Chișinău, 2006. 216 p.

¹⁹⁰ LP 280-XVI din 14.12.2007. În: Monitorul Oficial nr. 94-96 din 30.05.2008

¹⁹¹ Art.11.1 al Legii 1540 introdus prin LP 173-XVI din 10.07.08, MO138-139/29.07.08 art.563

deșeuri); 5) modificarea listei pozițiilor tarifare și a cuantumului de plată pentru mărfurile incluse în Anexa 8 a prezentei legi. Aceste modificări vor fi analizate detaliat în conținutul acestui capitol.

Obiectivele aplicării Legii privind plățile pentru poluarea mediului sunt următoarele: 1) crearea unui sistem de activitate economică în care devine neconvenabilă cauzarea oricărui prejudiciu mediului. Astfel, poluarea mediului va diminua rentabilitatea întreprinderilor poluante, ceea ce va promova tehnologiile și produsele nonpoluante sau cu nocivitate redusă; 2) stimularea construcției și întreținerii adecvate a sistemelor de epurare, de colectare, reciclare și distrugere a deșeurilor; 3) formarea fondurilor ecologice pentru finanțarea măsurilor de protecție și ameliorare a mediului.

Totodată, în prezenta lege nu sunt trasate așa obiective importante, precum aplicarea principiului “poluatorul plătește”, care ar asigura internalizarea costurilor externe ale poluării și compensarea prejudiciilor cauzate mediului natural și organismului uman, principiului „responsabilității extinse a producătorilor de mărfuri poluante și deșeuri”, implementarea ciclului ecologic de viață a produselor¹⁹² stipulat în standardele internaționale ale managementului de mediu (ISO 14000). În plus, din obiectivele trasate în prezenta lege, este realizat suficient doar ultimul obiectiv – de formare a fondurilor ecologice. În același timp, mijloacele financiare acumulate în fondurile ecologice, ca urmare a încasării plăților pentru poluare se folosesc, aproape exclusiv, la realizarea unor lucrări publice, în special cele de aprovizionare cu apă și canalizare, salubritatea și înverzirea localităților. Întreprinderile, practic, nu beneficiază de subvențiile alocate de FEN, în pofida faptului că sunt principalii contribuabili la formarea acestuia¹⁹³. De asemenea, mijloacele FEN nu sunt folosite la compensarea prejudiciilor cauzate organismului uman, în special persoanelor social-vulnerabile.

Foarte rar se aplicau prevederile articolului 5 al Legii 1540 referitoare la deducerea din cuantumul plății pentru poluarea mediului a cheltuielilor întreprinderilor care, din mijloace proprii efectuează modernizarea instalațiilor de purificare a emisiilor și deversărilor, de prevenire și reducere a deșeurilor sau alte măsuri ecologo-economice. Propunerile privind deducerea cheltuielilor respective se elaborează de către beneficiarii resurselor naturale și se prezintă autorităților ecologice teritoriale spre examinare (cel mult 10 zile), care nu sunt în drept să refuze deducerea cheltuielilor în cazul în care acestea corespund măsurilor de protecție a mediului stabilite la Anexa nr.1 din prezenta lege. În plus, de la 01 ianuarie 2017, prevederile respective au fost anulate.¹⁹⁴

De asemenea, prin modificarea legislativă din 30.05.2008, a fost exclus alineatul 2 al articolului 13, care prevedea sustragerea plății, pentru poluarea supranormativă, din contul profitului poluatorului după achitarea acestuia a impozitului pe venit, ceea ce iarăși considerăm că este un act premeditat de ignoranță a problemelor alarmante de mediu. Conform multiplelor studii teoretice și

¹⁹² Rojanschi V., Bran F., Grigore F. Elemente de economie și managementul mediului. București, 2004. 671 p.

¹⁹³ Bacal P. Particularities of Environmental Funds Management in Republic of Moldova. În: Ecological performance in a competitive economy. București: ASE, 2011, vol. 1, p. 87-92.

¹⁹⁴ Art.5 și Anexa 1 a Legii 1540 abrogate prin LP281 din 16.12.16, MO472-477/27.12.16 art.947; în vigoare 01.01.17

practicii internaționale, sustragerea plății pentru poluare din contul profitului poluatorului în cazul poluării supranormative, este un stimulent foarte eficace de conformare a poluatorilor la cerințele de mediu și de internalizare a costurilor ecologice¹⁹⁵. În activitatea practică, acest lucru se întâmplă foarte rar, în primul rând din cauza sumelor mici ale plăților pentru poluare și ale amenzilor pentru neachitarea plăților pentru poluare în raport cu cheltuielile respective de protecție a mediului. În cazul neachitării plății pentru poluarea mediului, se aplică o amendă în mărime de 50 unități convenționale (1000 lei), a cărei sumă se transfera în contul fondului ecologic local.

Conform prevederilor actuale ale Legii 1540 privind plata pentru poluarea mediului, în RM sunt aplicate doar 4 categorii principale de plăți/taxe pentru poluarea mediului, inclusiv pentru: 1) *emisiile de poluanți provenite de la sursele staționare*; 2) *deversările de poluanți*; 3) *depozitarea deșeurilor de producție*; 4) *produsele poluante definite ca taxe pentru punerea în circulație* (plasarea pe piață) *a mărfurilor care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului*. Până în anul 2016, au fost aplicate și plăți pentru emisiile de poluanți provenite de la sursele mobile, inclusiv pentru: 1) folosirea în calitate de combustibil a benzinei, motorinei și carburanților pentru motoare de avion (benzine, petrol lampant și kerosen); 2) folosirea gazului petrolier lichefiat și a gazului natural comprimat (art.7¹⁹⁶); 3) aflării pe teritoriul Republicii a autovehiculelor înmatriculate în exterior (art. 8¹⁹⁷). În același timp, plățile pentru emisiile surselor mobile erau prevăzute și în Anexa 8 a Legii 1540 fiind încasate sub formă de plăți la importul produselor respective (pozițiile tarifare 2710¹⁹⁸). Conform articolului 7 al legii 1540, cuantumul acestor plăți a fost de 1% din costul mărfurilor respective la momentul trecerii frontierei de stat în cazul benzinei neetilate, a motorinei și combustibilului pentru avion și de 0,5% – pentru benzina neetilată. Totodată, produsele petroliere menționate erau incluse și în Anexa 8 a prezentei legi. În plus, în anexa 8 era inclusă și păcura, cuantumul plății căreia variază de la 0,5% la 1,5%, în funcție de concentrația de sulf. Plata pentru emisiile de poluanți ale surselor mobile, care folosesc în calitate de combustibil gazul petrolier lichefiat și gazul natural comprimat, a fost aplicată doar pentru persoanele juridice și fizice care desfășoară activitate de întreprinzător. Conform anexei 3¹⁹⁹, cuantumul plății respective este egal cu produsul dintre normativul respectiv al plății (0,9 lei pentru gazul petrolier lichefiat și 0,75 lei pentru gazul natural comprimat) și cantitatea, în tone sau metri cubi, a combustibilului consumat în timpul exploatării mijloacelor de transport auto.

Conform art. 2.1 al Legii 1540 privind plata pentru poluarea mediului, ***subiecții prezentei legi sunt persoanele fizice și juridice, beneficiari de resurse naturale, care desfășoară o activitate economică (de antreprenariat) generatoare de poluanți. Obiectul prezentei legi îl constituie:*** 1)

¹⁹⁵Экономические проблемы использования природных ресурсов и защита окружающей среды в условиях переходного периода. Кишинэу: Молд. НИИТЭИ, 1996, 84 с.

¹⁹⁶ Art.7 al Legii 1540 abrogat prin LP281 din 16.12.16, MO472-477/27.12.16 art.947; în vigoare 01.01.17

¹⁹⁷ Art.8 al Legii 1540 abrogat prin LP158 din 18.07.14, MO238-246/15.08.14 art.547; în vigoare 15.08.14

¹⁹⁸ Excluse din Anexa 8 prin LP 138 din 17.06.16 și LP 245 din 03.11.2016

¹⁹⁹ Anexa nr.3 abrogată prin LP281 din 16.12.16, MO472-477/27.12.16 art.947; în vigoare 01.01.17

emisiile și deversările de poluanți în mediu, depozitarea deșeurilor de producție; 2) produsele poluante importate și cele fabricate de producătorii autohtoni, și relațiile care apar în legătură cu punerea în circulație pe teritoriul Republicii Moldova a mărfurilor care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului. Astfel, prima categorie de plăți trebuie percepute de la toți agenții economici poluatorii pentru emisiile, deversările și deșeurile normative, supranormative și cele accidentale (în jerbă). În majoritatea cazurilor achită plățile respective doar întreprinderile de capacități mari și medii, iar sectorul rezidențial-administrativ, instituțiile educaționale, medicale și sociale, și alte categorii de organizații bugetare, nu se regăsesc în lista plătitorilor, cu toate că unele din ele prestează diverse servicii contra plată, care ar putea fi considerate drept activități de antreprenariat. În plus, beneficiarii de resurse naturale care nu desfășoară activități economice înregistrate oficial, inclusiv gospodăriile casnice, persoanele ocupate în sectorul neformal nu sunt supuse plăților respective. Totodată, contribuția sumară a instituțiilor publice menționate, a gospodăriilor casnice și a sectorului neformal în volumul total al emisiilor, deversărilor și a deșeurilor generate, depășește contribuția agenților economici în majoritatea localităților Republicii.

Plățile/taxele pentru mărfurile poluante au fost stipulate inițial în articolul 7 al prezentei legi, care prevedea aplicarea plăților pentru emisiile surselor mobile, achitate sub formă de plăți la importul produselor petroliere. Ulterior, prin elaborarea și aprobarea Anexei 8 a Legii 1540²⁰⁰, lista mărfurilor (pozițiilor tarifare) importate supuse plăților ecologice a fost extinsă până la 8 pagini, incluzând mai multe categorii de mărfuri, inclusiv: uleiuri și deșeuri petroliere, hidrocarburi, lacuri și vopsele, îngrășăminte și preparate chimice pentru dăunătorii agricoli, țigări, cauciucuri, materiale plastice, articole ce conțin metale grele, hârtie și carton, ambalajul tetra-pack, articole din piatră, ipsos, ciment, azbest, mică, sticlă, autoturisme etc. Prin modificările operate pe parcursul anului 2016²⁰¹, a fost extinsă aria de aplicare a taxelor pentru produsele poluante prin aplicarea taxei respective nu doar la importatori, dar și de la producătorii autohtoni, precum și la subiecții care procură de la persoane fizice și juridice de pe teritoriul RM, care nu au relații fiscale cu sistemul bugetar al acesteia, mărfuri indicate în Anexa 8 și în articolul 11.2 al Legii 1540. Petru mărfurile indicate în Anexa 8, cota taxelor respective este stabilită în % (de la 0,5% până la 4%). De asemenea, articolul 11.2 al prezentei legi prevede aplicarea taxei pentru: 1) ambalajul primar din materiale plastice (pozițiile tarifare 3923); 2) ambalajul primar compozit (tetra-pack) (pozițiile tarifare 4819); 3) ambalajul primar din aluminiu (poziția tarifară 7612). Cota taxei acestor categorii de mărfuri variază în funcție de volumul ambalajului și numărul de unități. În plus, din Anexa 8 au fost excluse plățile la importul produselor

²⁰⁰ Anexa nr.8 introdusă prin LP1566 din 20.12.02, MO20/14.02.03 art.59

²⁰¹ LP138 din 17.06.16, MO184-192/01.07.16; LP245 din 03.11.16, MO441-451/16.12.16; LP281 din 16.12.16, MO472-477/27.12.16; în vigoare 01.01.17,

petroliere (pozițiile tarifare 2710), care au fost trecute la categoria accizelor pentru energie, dar care nu sunt transferate direct în fondurile ecologice.

Administrarea plăților pentru poluarea mediului. Conform modificărilor recente ale Legii 1540²⁰², subiecții plăților pentru poluarea mediului sunt obligați să calculeze plățile respective de sine stătător, să le achite la bugetul de stat (BS) și să prezinte Formularul (Raportul) electronic respectiv la Serviciului Fiscal de Stat (SFS), în condițiile stipulate la art. 187 alin. (21) din Codul Fiscal. Forma și modul de completare a achitării plăților pentru emisii, deversări și depozitarea deșeurilor se aprobă de autoritatea centrală de mediu (Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, iar a plăților pentru produsele poluante – de Ministerul Finanțelor. De asemenea, plățile pentru emisii, deversări și depozitarea deșeurilor trebuie achitate și raportate anual (o dată pe an) până la data de 25 a lunii februarie a anului următor de gestiune. Plățile pentru produsele poluante trebuie achitate și raportate lunar, până la data de 25 a lunii imediat următoare lunii de gestiune.

Funcțiile de evidență a obligațiilor și de urmărire a restanțelor la plățile pentru poluarea mediului sunt exercitate de către Serviciul Fiscal de Stat, iar funcția de control asupra corectitudinii calculului și plenitudinii virării la buget a plăților pentru emisii, deversări, depozitarea deșeurilor este exercitată de către Inspectoratul de Protecție a Mediului²⁰³. Funcția de control asupra corectitudinii calculului și plenitudinii virării la buget a taxelor pentru produsele poluante (mărfurile care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului) este transferată de la IES și Serviciul Vamal către Serviciul Fiscal de Stat. Răspunderea subiecților pentru corectitudinea calculului și plenitudinea achitării în termen a plăților pentru poluarea mediului, precum și aplicarea măsurilor de executare silită sunt reglementate de Codul Fiscal.

4.2 Rolul componentelor ecologice și geografice în metodologia de calcul a plăților pentru poluare

În perioada inițială de implementare a plăților pentru poluare (1988-1993) normativul plăților respective a fost elaborat de o echipă interministerială, în baza calculelor experimentale obținute a cheltuielilor ramurale necesare pentru protecția normativă a aerului și apelor, precum și a cheltuielilor pentru depozitarea și evacuarea deșeurilor de producție. În afară de indici economici respectivi, cuantumul plății pentru emisii era ajustat la indicii meteo-climatici și particularitățile reliefului din arealul respectiv, iar a celor pentru deversări – la gradul de asigurare cu apă. În ambele cazuri se ținea cont de starea sanitaro-igienică a localităților, de starea tehnologică, capacitatea și eficiența instalațiilor de captare, purificare și evacuare a emisiilor și deversărilor poluante. De asemenea, erau introduși coeficienți ce reflectau densitatea populației și a surselor de poluare, precum și nivelul veniturilor unităților teritorial-administrative. Cuantumul sumar al acestor coeficienți a fost racordat la volumul și toxicitatea poluanților din emisii și deversări²⁰⁴. Prin urmare, metodologia de calcul inițială era bine

²⁰² LP313 din 22.12.17, MO nr. 471-472 din 30.12.2017 art.820

²⁰³ LP185 din 21.09.17, MO371-382/27.10.17 art.632

²⁰⁴ Временные положения и нормативы платы за загрязнение окружающей среды г. Кишинёва.

argumentată, în raport cu indicii economici, ecologo- geografici și tehnici necesari. Această metodologie a fost introdusă, în mod experimental la cele mai mari și mai reprezentative întreprinderi industriale din cele mai mari orașe ale republicii, inclusiv din Transnistria, care dispuneau și de echipamente de monitorizare curentă a emisiilor și deversărilor poluante. În plus, datorită capacităților mari de producție, consumului masiv de combustibil și materii prime, și unor volume corespunzătoare de emisii și deversări, suma plăților pentru poluare era suficient de mare (până la câteva milioane de ruble) pentru a determina motivația poluatorilor în sensul ecologizării producției și reducerii poluării.

Inflația foarte mare din anii 1992-1993 și creșterea rapidă și multiplă a prețurilor au redus considerabil din eficiența economică și ecologică a plăților respective, iar ponderea inițială, de câteva procente din cheltuielile pentru protecția mediului, s-a redus la câteva zecimi și sutimi de procent²⁰⁵. În situația creată mulți poluatori au abandonat sau au redus considerabil acțiunile de ecologizare a tehnologiilor de producție, de modernizare a instalațiilor de captare, tratare și evacuare a emisiilor. În perioada următoare (1993-1998) metodologia inițială a fost considerabil simplificată și adaptată la noile condiții economico-financiare. Trecerea la moneda națională (noiembrie 1993) și creșterea rapidă prețurilor a condiționat și ajustarea corespunzătoare a coeficienților de calcul ale cuantumului plății pentru o unitate convențională de poluanți, iar problemele apărute în anii 1992-1993 continuă să se manifeste cu o intensitate crescândă. Multe întreprinderi industriale au ajuns în stare de faliment, iar capacitățile financiare de asigurare a instalațiilor și măsurilor de protecție a mediului au scăzut considerabil. Din cauza situației economice dificile s-a decis să se aplice cote foarte reduse. Cu regret, această modalitate de abordare a problemei a rămas până în prezent, din care rezultă o eficiență economică și ecologică redusă a sistemului actual al plăților pentru poluarea mediului.

În proiectele inițiale (1993-1995) ale *Legii privind plata pentru poluarea mediului* promovate activ de A. Capcelea²⁰⁶, V. Zubarev și T. Pleșco, cotele stabilite ale normativelor regionale ale plăților pentru poluarea aerului și apelor păreau a fi mai bine argumentate decât proiectul final al legii respective, aprobată doar la 25 februarie 1998. În proiectele menționate, conceptul inițial al metodologiei de calcul al plății pentru poluare a fost ajustat la noile condiții economice, fiscale și ecologice. Normativul regional de plată pentru emisii era condiționat, în primul rând, de volumul emisiilor degajate în unitatea administrativ-teritorială respectivă, de densitatea surselor de poluare, de densitatea populației și suprafața terenurilor împădurite, iar categoria funcțională și nivelul veniturilor localităților, aveau o importanță secundară. Alături de cheltuielile de purificare a emisiilor și deversărilor, cei mai importanți coeficienți din metodologia de calcul erau volumul de poluare și starea sanitaro-igienică a unităților administraiv-teritoriale, inclusiv a celor din stânga Nistrului și municipiul

²⁰⁵ A. Capcelea. Managementul ecologic în tranziția economică. Cazul Republicii Moldova, Chișinău, 2013, p. 244.

²⁰⁶ Fostul Director al Departamentului de Protecție a Mediului Înconjurător și Ministru al Mediului (1994-2000) și actualmente expert principal pe probleme de mediu la Banca Mondială, Washington, SUA

Bender (Tighina). De exemplu, normativul regional al plăților pentru poluarea aerului stabilit pentru orașele Dnestrovsc și Râbnița erau mai mari față de municipiul Chișinău. De asemenea, cote ridicate ale normativului regional de plată pentru emisiile de la sursele staționare, era preconizat nu doar în Chișinău, dar și în Rezina, Soroca, Florești, Bălți, Tiraspol, cu un grad mai mare de industrializare și cu o pondere mai ridicată a ramurilor cu emisii maxime (energetică, industria minieră și a materialelor de construcții). În varianta finală a Proiectului Legii privind plata pentru poluare au fost excluse unitățile administrativ-teritoriale din Transnistria, iar nivelul veniturilor a devenit unul din coeficienții principali ai normativului plății alături de volumul de poluare, structura ramurală sau asigurarea cu apă. În plus, în varianta finală a Proiectului Legii 1540, au fost excluse întreprinderile din Transnistria și municipiul Tighina. De asemenea, s-a încercat și diferențierea normativului regional de plată, în funcție de configurația Agențiilor Ecologice Zonale, care erau fondate în baza unităților teritoriale naturale (fizico-geografice), dar ținându-se cont și de hotarele unităților administrativ-teritoriale .

Ulterior, după aprobarea legii respective, structura normativului regional de plată a suferit schimbări permanente, în funcție de schimbările produse în organizarea administrativ-teritorială. Astfel, inițial au fost stabilite pentru raioanele și municipiile existente la începutul anului 1998. În anul 1999, odată cu trecerea la județe, normativul regional de plată a fost aprobat pentru noile unități administrativ-teritoriale²⁰⁷. Din anul 2003, după revenirea la raioane, s-a revenit corespunzător la aplicarea normativului regional de plată pentru raioane, municipiile Chișinău și Bălți, și UTA Găgăuzia, în cuantumul acestuia nu a fost modificat și ajustat la rata inflației. De asemenea, cu toate că a fost păstrat conceptul inițial al normativului plății, valoarea sumară a acestuia a fost stabilită la nivelul fix al salariului minim (18 lei) din perioada avizării și aprobării de Parlament a Legii respective. În cazul plăților pentru poluarea aerului de către sursele staționare, normativul regional a fost stabilit între 0,6 (10,8 lei) salarii minime pentru raioanele centrale și sudice, cu un nivel mai redus de industrializare și poluare, și de 1 salariu minim per tonă convențională – pentru municipiul Chișinău (anexa 5.1). Normativul regional al plăților pentru deversarea poluanților cu apele reziduale, inițial aprobat, varia de la 6 salarii minime (108 lei) – în raioanele nordice și centrale, cu un grad mai înalt de asigurare cu apă, până la 13 salarii minime (234 lei) – pentru municipiul Chișinău și 12 salarii minime (216 lei) – pentru municipiul Bălți și majoritatea raioanelor sudice, cu un grad redus de asigurare cu apă (anexa 5.1). Până la momentul actual, Legea 1540 nu stipulează ajustarea normativului plății la evoluția salariului minim și racordarea la rata inflației. Atât la plățile pentru emisiile surselor staționare, cât și la plățile pentru deversarea poluanților cu apele reziduale, normativul regional al plății varia, predominant, în funcție de categoria funcțională ierarhică a localităților, de venitul poluatorilor

²⁰⁷ Anexele 2 și 5 din Legea nr. 1540 cu privire la plățile pentru poluarea mediului și modificările ei ulterioare introduce prin Legea nr. 732-XIV din 16.12.1999 și Legea nr. 482 din 04.12.03.

și de densitatea surselor de poluare în aceste unități administrativ-teritoriale. Într-o măsură mai mică, în cuantumul normativului regional de plată, erau reflectați astfel de indici, precum densitatea populației, starea aerului sau apelor în regiunea dată, prezența, suprafața și configurația suprafețelor împădurite. De asemenea, era insuficient reflectată apropierea față de surse majore de impact din unitățile administrativ-teritoriale vecine. Conform modificărilor anexelor 2 și 5 ale Legii privind plata pentru poluarea mediului, care au intrat în vigoare din 30.05.2008²⁰⁸, normativele regionale de plată au fost substanțial uniformizate (anexa 5,1). Atât la plățile pentru emisii, cât și la plățile pentru deversarea poluanților cu apele reziduale, s-au stabilit doar 2 normative ale plăților respective: unul mai mare – pentru municipiile Chișinău și Bălți și altul mai mic – pentru restul unităților administrativ-teritoriale. În opinia noastră, această decizie reprezintă un mare pas înapoi. Astfel, diferențierea spațială a surselor și recipientelor de impact a poluării este ignorată. Totodată, această uniformizare a condiționat majorarea normativului plăților pentru emisiile surselor fixe și creșterea semnificativă a sumelor plăților respective în majoritatea raioanelor centrale și sudice. În cazul plăților pentru deversarea poluanților, majorarea normativului de plată se constată în majoritatea raioanelor nordice și centrale, iar în majoritatea raioanelor sudice se atestă reducerea acestora (anexa 5.1).

Normativele de plată au cote net inferioare față de mărimea reală a prejudiciului ecologic și a costurilor de purificare a aerului și apelor la sursele de poluare. Acestea au fost stabilite încă la începutul anilor '90, nefiind ulterior ajustate la rata inflației și la creșterea (de cca 50 de ori) salariului minim de care a fost fixat inițial cuantumul plății. Acest fapt a stimulat folosirea tehnologiilor industriale și a instalațiilor de purificare a aerului cu un grad sporit de uzură, în ciuda faptului că standardele ramurale tehnologice în acest domeniu au fost modificate și ajustate la sistemele de management internațional al calității. Până în prezent, normativul de plată reflectă impactul sumar și ramural de la începutul perioadei de tranziție, când predominau sursele staționare de capacitate mare și medie²⁰⁹, supuse unui control ecologic intern și extern. Cotele foarte mici ale plăților aplicate nu constituie o constrângere pentru poluatori, ci din contra oferă o posibilitate legală de folosire a tehnologiilor poluante și de evacuare foarte ieftină a poluanților și a deșeurilor.

4.3 Plățile pentru emisiile de poluanți provenite de la sursele staționare.

Conform art. 2 al prezentei legi, plățile pentru emisiile surselor staționare sunt percepute doar de la beneficiarii de resurse naturale care desfășoară o activitate economică generatoare de poluanți ai bazinului aerian. De regulă, taxa respectivă o achită doar întreprinderile de capacități mari și medii, iar majoritatea absolută a instituțiilor sociale din domeniul administrației publice, învățământului și medicinei, nu se regăsesc în lista plătititorilor. *Totodată, cazangeriile acestor instituții predomină absolut în volumul total al emisiilor, precum și al emisiilor din complexul termo-energetic în*

²⁰⁸ Legea nr. 280-XVI din 14.12.2007 MO94-96/30.05.08 art.349

²⁰⁹ Cebotaru I. Impactul structurii economiei Rep. Moldova asupra calității mediului înconjurător. Chisinau, 1992. p. 15-35.

majoritatea raioanelor și în municipiul Bălți²¹⁰. Sunt supuse taxării emisiile normative, supranormative și accidentale degajate de sursele fixe. Plata pentru emisiile normative de poluanți provenite de la sursele staționare este egală produsul dintre: a) normativul plății, în lei; b) cantitatea reală în t.c. (tone convenționale) a poluanților emiși; c) coeficientul lor de agresivitate (tabelul 4.1).

Tabelul 4.1 Coeficientul de agresivitate pentru unii poluanți emiși în aerul atmosferic

Nr. crt.	Substanța	Coeficientul de agresivitate	Nr.	Substanța	Coeficientul de agresivitate
1	3,4-benz(a)piren	10000	26	Pulbere carboniferă	40
2	Compuși neorganici de mercur și plumb	3333,3	27	Ozon	33,3
3	Cobalt și oxizii lui	1000	28	Fluoruri insolubile	33,3
	Nichel și oxizii lui	1000	29	Dioxid de azot	
5	Mangan și oxizii lui	1000	30	Izopren	25
6	Compuși neorganici ai clorului și ai cromului hexavalent	666,7	31	Praf de ghips și calcar	25
7	Pentaoxid de vanadiu	500	32	Amoniac	25
8	Stiren	500	33	Anhidridă sulfuroasă	22
9	Formaldehidă	333	34	Oxid de azot	20
10	Fenol	333	35	Oxid de zinc	20
11	Oxid de arseniu	333	36	Funigine fără impurități	20
12	Cianură de hidrogen	282	37	Oxizi de sodiu, Mg, K, Ca, Fe, Sr, W și bismut	15,1
13	Compuși gazoși ai fluorului	200	38	Praf de lemn	10
14	Fluorură de hidrogen	200	39	Butanol	10
15	Sulfat de fier	143	40	Butilacetat	10
16	Aldehidă acetică	100	41	Clorură de hidrogen	5
17	Oxizi de aluminiu	100	42	Xilol	5
18	Baze	100	43	Solvent-naftă	5
19	Fluoruri solubile	100	44	Acetonă	2,22
0	Clor molecular	89,4	45	Substanțe în suspensie	2
21	Hidrogen sulfurat	54,8	46	Aerosol de sudură	2
22	Dioxid de siliciu	50	47	Toluol	1,67
23	Staniu	50	48	Etilcelozolf	1,43
24	Acid sulfuric	49	49	Hidrocarburi volatile cu greutate mică (benzină, etc.)	1,26
25	Praf de ciment	45	50	Oxid de carbon	1
			51	White-spirit	1
Sursa: elaborat de autor după tabelul din Anexa 2 a Legii privind plata pentru poluarea mediului					

În cazul emisiilor supranormative, se aplică coeficientul de multiplicare al normativului regional de plată, egal cu 5, iar al celor accidentale – cu 50. Astfel, plata pentru emisiile de poluanți ale surselor staționare care depășesc normativele ELA se determină ca sumă a produsului dintre normativul plății și normativul ELA de poluanți, în tone convenționale, și a produsului dintre normativul plății înmulțit la 5 și cantitatea reală, în tone convenționale, ce depășește normativele stabilite, a poluanților emiși. Această formulă de calcul se aplică și pentru emisiile accidentale, însă coeficientul de multiplicare al normativului regional de plată este egal cu 50. Totodată, în cazul intentării acțiunilor de recuperare a prejudiciului cauzat aerului atmosferic, se i-au în calcul și poluarea neautorizată a atmosferei, pericolul

²¹⁰Rapoartele privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice (2003-2016).

ecologic de poluare a atmosferei, starea instalațiilor de purificare, condițiile meteorologice; relieful; amplasamentului și caracteristicile de înălțime a surselor de emisii. Coeficienții nominalizați ar trebui aplicați și la calcularea plăților pentru emisii. Coeficientul de agresivitate al poluanților trebuie racordat la specificul ramural și la gradul de poluare cu ingrediente toxice pe zone geoeologice.

Diferențierea spațială a normativului de plată. Până la modificarea legislativă menționată din 30.05.2008, normativul regional al plății (NRP), varia, în funcție de categoria funcțională ierarhică a localităților, de venitul poluatorilor, de densitatea surselor de poluare, de gradul de industrializare și de specificul ramural al unităților teritorial-administrative. Astfel, cota maximă a NRP se constata în mun. Chișinău – 18 lei pentru 1 tonă convențională (1 t.c.) de emisii poluante, Bălți (16,2 lei/1 t.c.), în raioanele Rezina, Soroca, Orhei, Cahul, Ungheni (anexa 5,1), care au o pondere mare a industriei miniere și a materialelor de construcții (14,4 lei/1 t.c.), care au un volum mai mare de emisii. O cotă medie, de 12,6 lei/1 t. c., era aplicată pentru majoritatea raioanelor Regiunii de Nord, care se caracterizează printr-un grad mai mare de industrializare, în comparație cu raioanele centrale și sudice, unde se aplica cota minimă a normativului regional – 10,8 lei/1 t.c. Într-o măsură mai mică, erau reflectați așa indici, precum densitatea populației, starea actuală a bazinului aerian din zona dată, suprafața și configurația suprafețelor împădurite. Nu s-a ținut cont de apropierea față de sursele majore de impact din unități teritorial-administrative vecine, îndeosebi de CTE Dnestrovsc (în raioanele Ștefan-Vodă și Căușeni), combinatele metalurgice de la Râbnîța (raioanele Șoldănești și Rezina) și Galați (raionul Cahul), fabricile de ciment din Rezina și Râbnîța (raionul Șoldănești). De asemenea, este slab reflectată incidența bolilor cauzate de gradul înalt de poluare a aerului în aceste zone. În acest context, se propune ca acești indici să fie incluși în amendamentele ulterioare ale Legii 1540.

Începând cu 30.05.2008, normativul regional de plată pentru emisiile surselor fixe a fost substanțial uniformizat. În locul celor 5 normative regionale anterioare, s-au stabilit doar 2: unul mai mare (de 18 lei/1 t.c.) – pentru municipiile Chișinău și Bălți, și altul mai mic (de 14,4 lei/1 t.c.) – pentru restul unităților administrativ-teritoriale (anexa 5.1). După cum am menționat anterior, decizia de uniformizare a normativului de plată pentru poluarea mediului este un pas înapoi. Totodată, uniformizarea respectivă a condiționat majorarea normativului plăților pentru emisiile surselor fixe în majoritatea raioanelor centrale și sudice, ceea ce a determinat sporul similar al plăților respective.

În plus, după cum am menționat mai sus, normativul plăților pentru poluare stabilit la mijlocul anilor 90, a rămas neschimbat, nefiind ajustat treptat la rata inflației și la creșterea (de cca 50 de ori) a salariului minim de care a fost fixat inițial cuantumul plății. Ca urmare, suma plăților pentru poluare este foarte mică (de zeci și sute de lei anual la întreprinderile mici și mijlocii și de câteva mii și zeci de mii de lei – la întreprinderile mari). Aceste sume sunt net inferioare cheltuielilor și prejudiciilor ecologice și nu formează motivația necesară poluatorilor pentru a înlocui tehnologiile poluante cu cele

nonpoluante. În plus, coeficientul de agresivitate al poluanților trebuie ajustat la specificul ramural și la gradul de poluare cu ingrediente toxice pe unități teritorial-administrative și pe zone geo-ecologice.

Starea aerului atmosferic nu este condiționată doar de nivelul poluării aerului atmosferic, dar și de rezistența recipientelor de impact. În acest sens, în studiul de față, au fost elaborate și analizate materiale statistice și cartografice (anexele 4.1-4.5), menite să reflecte raporturile existente dintre nivelul de emisii și principalele componente recipiente: suprafețele ocupate de păduri, spațiile verzi, fâșiile de protecție, precum și numărul de locuitori.

Valori maxime ale *raportului dintre volumul total al emisiilor și terenurile cu funcții de protecție* menționate (anexa 4.2) se atestă în mun. Bălți (15,4 t/ha) și Chișinău (6,4 t/ha), precum și în raioanele Drochia (1,7 t/ha), Edineț (889 kg/ha), Râșcani (684 kg/ha), Cahul (553 kg/ha) și Rezina (479 kg/ha), ca urmare a gradului mai redus de împădurire și al emisiilor mai mari din transport și industrie. Valori medii, de la 300 la 450 kg/ha, se înregistrează în 6 raioane, precum și în UTA Găgăuzia, cu un nivel mediu al intensității traficului rutier, al industrializării și împăduririi, în special din Regiunea de Nord (Dondușeni, Sângerei, Soroca, Florești), în Anenii Noi și în UTA Găgăuzia. Un presing relativ redus, de 150-300 kg/ha, se atestă în 14 raioane, cu un volum moderat de emisii și un grad de împădurire mai mare, în special raioanele centrale, precum și raioanele Glodeni, Fălești și Ocnița din Regiunea de Nord. Valorile minime, de până la 150 kg/ha, se observă în raioanele centrale mai împădurite, precum și în raioanele mai mici și mai slab industrializate, inclusiv Basarabeasca, Cantemir și Șoldănești.

Raportul dintre emisiile sumare ale surselor staționare și suprafețele forestiere (anexa 4.3) este condiționat, de volumul emisiilor, în special din energetică, industria minieră și construcții, industria alimentară și stațiile de comercializare a combustibilului, dar și de gradul de împădurire, în special în raioanele de stepă din nordul și sudul Republicii. Valorile maxime ale acestui raport se constată în municipiile Bălți (1,3 t/ha), Chișinău (521 kg/ha) și în raioanele Rezina (363 kg/ha), Drochia (202 kg/ha), Dubăsari (124 kg/ha) și Râșcani (104 kg/ha). Un presing mediu, de 40-100 kg/ha, se atestă în 7 raioane, inclusiv în 4 raioane nordice (Dondușeni, Soroca, Edineț și Fălești) și 3 raioane centrale (Ialoveni, Anenii Noi, Criuleni). Un presing relativ redus, de 20-40 kg/ha se înregistrează în majoritatea raioanelor centrale și sudice și în 5 raioane nordice. Valorile minime ale raportului respectiv se atestă în raioanele centrale mai împădurite și mai puțin industrializate din ambele regiuni, inclusiv în Șoldănești, Telenești, Călărași, Nisporeni, Cimișlia și Cantemir.

Raportul maxim (>70 kg/loc) dintre emisiile totale și numărul de locuitori se atestă în raioanele Rezina (104 kg/loc) și Edineț (91 kg/loc), precum și în municipiul Bălți (anexa 4.4). La categoria a II-a, cu un presing de la 55 până la 70 kg/loc, se atribuie municipiul Chișinău (66,8 kg/loc), precum și raioanele Florești, Drochia, Briceni, Sângerei, Râșcani, Anenii Noi, Strășeni și Cahul. În aceste unități administrativ-teritoriale se estimează un volum maxim de emisii de la transportul auto (în baza combustibilului livrat), Valorile minime, de până la 40 kg/loc, se observă în majoritatea raioanelor

sudice, în 4 raioane centrale (Călărași, Orhei, Criuleni, Dubăsari) și în 3 raioane nordice (Ocnița, Soroca, Fălești). Valorile medii și minime ale raportului dintre cantitatea emisiilor totale și numărul populației se datorează emisiilor din transporturile auto, din industria materialelor de construcții, iar în municipiul Chișinău și din energetică. Valorile mici din raioanele Soroca, Orhei și Florești se explică prin numărul mai mare al populației din raioanele respective.

Valoarea *raportului dintre emisiile sumare ale surselor fixe de poluare a aerului și numărul populației* (anexa 4.5), variază, de asemenea, în funcție de volumul emisiilor, iar numărul populației are o importanță secundară, dar mai mare decât a suprafețelor împădurite.

Stabilirea raporturilor respective și diferențierilor lor spațiale este necesară pentru ajustarea normativelor de plată pentru emisii și la perfecționarea metodologiei de calcul a prejudiciilor cauzate aerului atmosferic. Optimizarea acestor raporturi trebuie să devină este unul din obiectivele prioritare ale politicilor de protecției a aerului atmosferic. În acest sens, trebuie realizate următoarele acțiuni: a) extinderea suprafețelor de protecție, în special în orașe și în raioanele de stepă; b) majorarea normativului de plată pentru poluarea aerului în unitățile administrativ-teritoriale cu valori maxime ale acestor raporturi; c) aplicarea unor coeficienți regionali la stabilirea taxei auto și a amenzilor în acest domeniu; d) redirecționarea traficului rutier în zonele urbane și suburbane supraaglomerate.

Aplicarea plăților pentru emisiile surselor staționare. Conform Rapoartelor Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice, în anii 2007-2016 a fost aplicată plata pentru poluarea aerului la 6580 de poluatori, inclusiv în Regiunea de Nord – 1944 (30%). În Regiunea Centrală au fost înregistrați 3091 (47%), inclusiv 1153 întreprinderi în municipiul Chișinău (18%) și 1938 (29%) în raioanele centrale (anexa 5.2). În Regiunea de Sud au achitat plata pentru emisiile surselor staționare 1550 poluatori (24%), inclusiv 281 de poluatori din UTA Găgăuzia. Numărul maxim de întreprinderi incluse în lista plătitorilor se constată în municipiile Chișinău (1148) și Bălți (615), în raioanele Leova (256), Ialoveni (257), Cahul (228), Strășeni (211), Anenii Noi (196), Căușeni (184), Râșcani (170) și Drochia (161). Numărul de poluatori depinde atât de numărul *de întreprinderi*, cât și capacitatea de lucru a inspectorilor ecologici abilitați cu gestionarea impactului asupra aerului în teritoriu. Exemple elocvente în acest sens ne pot servi Inspecțiile Ecologice Leova în anii 2003-2007, Sângerei sau Strășeni în anii 2010-2012, în care peste 200 de întreprinderi au fost supuse monitorizării și achitării plăților pentru poluarea mediului, în special întreprinderile individuale din industria agroalimentară, construcții, comerțul cu amănuntul, de prestare a diverselor servicii pentru populație.

În numărul total predomină întreprinderile de capacități reduse și medii, amplasate inclusiv în mediul rural și în centrele raionale. Peste 30% (2070) din numărul total al întreprinderilor poluante se atribuie la *complexul agro-alimentar* (fig. 4.1). Cele mai răspândite surse de poluare din complexul agro-alimentar sunt întreprinderile agricole cu profil complex, morile, oloinițele și brutăriile, întreprinderile de alimentație publică (baruri, restaurante, cafenele), amplasate predominant în spațiul

rural și orașele mici și mijlocii. Fabricile avicole și întreprinderile de prelucrare a cărnii, întreprinderile horticole și de producere a lactatelor sunt concentrate în proximitatea municipiilor Chișinău și Bălți. În plus, în Regiunea de Nord se remarcă întreprinderile de prelucrare a cerealelor și producere a uleiurilor, iar vinăriile în raioanele centrale și sudice.

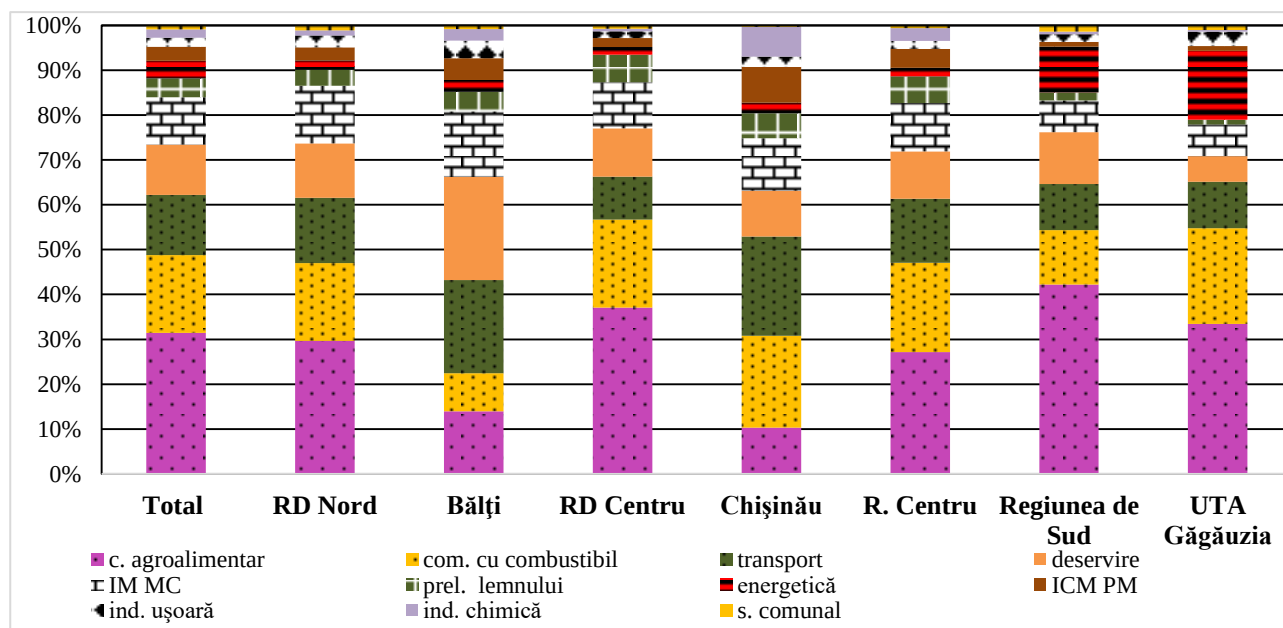

Fig. 4.1 Structura ramurală a întreprinderilor care au achitat plata pentru emisii

Sursa: figurile 4.1-4.22 și tablele 4.2-4.6 sunt elaborate de autor după Anuarele privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Agențiilor și Inspekțiilor Ecologice

Poziția secundă a fost ocupată rapid de către întreprinderile de comercializare și depozitare a combustibilului, cu 1140 unități sau 17% din numărul total. Pe poziția a III-a, cu 881 unități sau 13%, se află întreprinderile de transport, din care 253 de întreprinderi sunt din municipiile Chișinău și Bălți. Întreprinderile de transport sunt urmate de întreprinderile de deservire, cu 747 unități sau 11%, concentrate, de asemenea, în municipiile Bălți și Chișinău, precum și în centrele raionale, cu un nivel mai înalt de monitorizare a acestor surse de emisii (Leova, Cahul, Ialoveni, Strășeni). Plățile pentru emisii au fost achitate de 692 întreprinderi din IM MC, inclusiv 90 din municipiul Bălți și 134 întreprinderi din municipiul Chișinău. În lista întreprinderi acestei ramuri nu au fost incluse doar întreprinderile miniere și întreprinderile de producere a materialelor de construcții de capacități mari și medii, dar și întreprinderile mici de producere a cărămizii presate (fortanului), plitelor de trotuar, pietrei decorative, precum și centrele de comercializare a materialelor de construcții, o bună parte din care dețin și secții de producere, în special din centrele urbane mai mari. Informația cu privire la plățile pentru poluarea aerului au prezentat 280 întreprinderi de prelucrare a lemnului (4,3%). Numărul și ponderea maximă se observă în raioanele centrale mai împădurite (120), precum și în mun Chișinău (73) și Bălți (27), raioanele Cahul (12) și Dondușeni (10). Din energetică au fost înregistrate 258 de întreprinderi (3,9%), din care majoritatea (159) provin din Regiunea de Sud, unde au achitat plățile respective o bună parte din primării. Pe poziția următoare se află întreprinderile din ICM PM, cu 204

unități (3,1%), inclusiv din mun. Chișinău – 92 unități și Bălți – 30 unități (anexa 5.2). De asemenea, în municipiile respective sunt concentrate majoritatea întreprinderilor din industria chimică (92 din 120 unități în total). Întreprinderile din industria ușoară (133 unități în total) au o răspândire mai uniformă, însă se remarcă municipiile Chișinău (26) și Bălți (24), UTA Găgăuzia (9), raioanele Basarabeasca (8), Soroca (8), Anenii Noi (6) și Cahul (5). Din sectorul comunal au achitat plata pentru emisii doar 60 de întreprinderi municipale, situate, cu precădere în orașele care dispun de SEB, în special din Regiunea de Sud. În această ramură au fost incluse întreprinderile municipale de prestare a serviciilor de aprovizionare cu apă și sanitație. Cu excepția energiei, numărul de întreprinderi, care au prezentat informația privind plățile pentru poluarea aerului depășește numărul celor care au prezentat informația despre emisii. În plus, spre deosebire de emisiile sumare, plățile pentru poluare reflectă atât aspectele cantitative cât și calitative ale impactului nociv asupra mediului, deoarece suma plăților este condiționată atât de cantitatea sumară a emisiilor cât și de coeficientul de agresivitate a ingredientelor toxice evacuate. Acest fapt permite completarea informației privind impactul ramurilor economiei asupra aerului, asupra organismului uman și analiza mai profundă a acestui subiect.

În Regiunea de Nord, în perioada anilor 2007-2016, au prezentat informația privind plățile pentru poluarea aerului 1944 de întreprinderi și organizații²¹¹. Din *complexul agroalimentar* au fost identificate 577 întreprinderi poluatoare sau 30% din numărul total al întreprinderilor. Asemănător datelor despre emisii, predomină întreprinderile de capacități reduse și medii amplasate, cu precădere, în mediul rural și centrele raionale, inclusiv morile, oloinițele și brutăriile, centrele de alimentație publică, gospodăriile agricole, fabricile avicole și de prelucrare a cărnii. Numărul maxim de întreprinderi agroalimentare se constată în municipiul Bălți (86) și în raioanele Drochia (80), Sângerei (59) și Râșcani (55). Pe poziția secundă se află *stațiile de comercializare și depozitare a combustibilului* cu 337 unități sau 17%, iar pe poziția a III-a – *întreprinderile de transport*, cu 283 unități (15%), inclusiv 128 în municipiul Bălți și câte 20 unități în raioanele Fălești și Râșcani. Din *industria minieră și a materialelor de construcții* (IM MC) au furnizat datele respective 250 întreprinderilor (13%). Numărul maxim se atestă în mun. Bălți (90), precum și în raioanele Soroca (27), Drochia (22) și Sângerei (20). Întreprinderile de deservire se situează pe poziția a V-a, cu 236 unități (13%). Pe poziția următoare, cu 69 unități (3,5%) se află întreprinderile de prelucrare a lemnului. Numărul maxim se atestă în mun. Bălți (27), precum și în raionul Dondușeni (10). Din industria constructoare de mașini au achitat plățile pentru emisii 57 întreprinderi, inclusiv 30 din municipiul Bălți, 6 întreprinderi din raionul Fălești și 5 din raionul Florești. Din industria ușoară se atestă 51 întreprinderi, din care 24 sunt din municipiul Bălți și 8 din orașul Soroca. Numărul de întreprinderi din sectorul energetic (44) este cu 458 unități mai mic decât a celor care au prezentat

²¹¹ Datele primare sunt preluate din Anuarele privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice

informația despre emisii (502 unități) și se datorează faptului că majoritatea absolută a instituțiilor publice nu sunt supuse achitării plății pentru poluarea aerului.

În RD Centru, din complexul agroalimentar, au fost identificate 719 de unități sau 37% din numărul total al întreprinderilor. Predomină întreprinderile cu o capacitate mică și medie, precum morile, oloinițele, brutăriile, vinăriile, centrele de alimentație publică (cafenele, baruri). Întreprinderile avicole, secțiile de mezeluri, gospodăriile țărănești de cultivare a legumelor și florilor sunt concentrate în proximitatea capitalei. Fabricile de producere a uleiurilor și mezelurilor, produselor lactate și centrele cerealiere sunt mai slab răspândite în comparație cu raioanele nordice, însă mai bine față de cele sudice. Numărul maxim de întreprinderi agroalimentare se constată în raioanele Ialoveni (111), Criuleni (83), Anenii Noi (74) și Hâncești (69). De asemenea, informația respectivă au furnizat 74 de fabrici vinicole, inclusiv din raioanele Ialoveni (13), Călărași (13), Strășeni (11), Hâncești (10) și Nisporeni (8). În ultimele 2 decenii, numărul vinăriilor funcționale s-a redus semnificativ.

Pe poziția secundă se află întreprinderile de comercializare a combustibilului, cu 389 de unități sau 20%. Numărul maxim se atestă în raioanele mai mari Orhei (52), Hâncești (50) și Ungheni (42). Întreprinderile de deservire se situează pe poziția a III-a, cu 209 de unități sau 11%. Numărul maxim se atestă în raioanele Ialoveni (52) și Hâncești (29). Numărul întreprinderilor din IMMC este de 198 unități (10%), iar numărul maxim se atestă în raioanele Strășeni (27), Anenii Noi (23) și Ungheni (20). Numărul întreprinderilor de transport este de 186 unități (10%), inclusiv în raioanele Ialoveni – 47, Ungheni – 25 și Anenii Noi – 23 unități. Informația cu privire la plățile pentru poluarea aerului au prezentat 120 (6%) întreprinderi de prelucrare a lemnului. Numărul maxim se înregistrează în raioanele împădurite și cu tradiții în acest domeniu, inclusiv Strășeni (37), Călărași (25) și Ialoveni (15). Din industria constructoare de mașini au achitat plățile pentru emisii 39 de întreprinderi, inclusiv 17 întreprinderi din raionul Strășeni. Din industria ușoară se atestă 29 întreprinderi repartizate relativ uniform în centrele raionale ale regiunii, în special în Anenii Noi și Orhei.

În municipiul Chișinău au achitat plata pentru poluarea aerului 1148 de întreprinderi (anexa 5.2) sau 18% din numărul total pe Republică. Din cauza lipsei în Rapoartele anuale ale Agenției Ecologice Chișinău pentru anii 2015-2016 a informației detaliate privind emisiile și plățile derivate de la sursele fixe, analiza ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe a cuprins doar anii 2007-2014. Astfel, în perioada analizată (2007-2014), numărul maxim de contribuabili ai acestei plăți se atestă în sectoarele Botanica (268) și Ciocana (257), iar numărul minim – în sectorul Centru (170), în care predomină funcțiile rezidențial-administrative și de deservire, iar industria are un caracter secundar. În structura ramurală a întreprinderilor (fig. 4.1) predomină detașat întreprinderile de transport (22%) și de comercializare a combustibilului (20%), urmate de întreprinderile din IM MC (12%), întreprinderile de deservire (10%). Din cauza structurii ramurale mai uniforme, ponderea industriei alimentare (11%) este cu mult mai redusă decât în restul unităților administrativ-teritoriale. De asemenea, au achitat plata

pentru poluarea aerului 92 întreprinderi din ICM PM, 64 de întreprinderi de prelucrare a lemnului, 76 de întreprinderi ale industriei chimice, 27 întreprinderi din energetică și 26 din industria ușoară.

În Regiunea de Sud, similar celorlalte regiuni analizate, cele mai multe întreprinderi, care au achitat plata pentru emisii provin din complexul agroalimentar (655 sau 42%), Numărul maxim de întreprinderi agroalimentare se constată în raioanele Leova (150), Căușeni (82), Cantemir (80) și UTA Găgăuzia (94). Acesta nu este condiționat doar de numărul real al întreprinderilor agroalimentare în raioanele regiunii, dar și de gradul de evidență și monitorizare a emisiilor acestora, în special a surselor de capacități mici și mijlocii. Informația respectivă au furnizat 77 de vinării, inclusiv din UTA Găgăuzia (20), raioanele Cahul (13), Ștefan-Vodă (10), Taraclia (9) și Căușeni (7). În comparație, cu raioanele centrale numărul vinăriilor funcționale s-a redus nesemnificativ, în special în UTA Găgăuzia, fapt condiționat de relațiile privilegiate cu Federația Rusă. Pe poziția secundă se află întreprinderile de comercializare a combustibilului, cu 188 unități sau 12%. Numărul maxim se atestă în unitățile administrativ-teritoriale mari traversate de artere importante de transport auto, precum UTA Găgăuzia (60), raioanele Cimișlia (26) și Cahul (24). Întreprinderile de deservire se află pe poziția a III-a, cu 179 de unități sau 12%. Numărul maxim se atestă în raioanele Leova (40), Căușeni (31) și Cahul (27).

În comparație cu Regiunile de Nord și Centrală, în Regiunea de Sud au achitat plata pentru emisii peste 159 surse din energetică (10%), majoritatea din care reprezintă cazangeriile organizațiilor bugetare. Cei mai mulți plătitori din energetică se atestă în UTA Găgăuzia (43), Taraclia (23), Cahul (23) și Leova (10). Numărul întreprinderilor de transport este, de asemenea, de 159 unități (10%), inclusiv în UTA Găgăuzia – 29 unități, în raioanele Cahul – 32, Căușeni – 23 și Basarabeasca – 18 unități. Numărul întreprinderilor din IM MC este de 110 unități (7%), iar numărul maxim se atestă UTA Găgăuzia (29), precum și în raionul Cahul (32).

În perioada analizată (2007-2016), **suma plăților pentru poluarea aerului** de la sursele staționare a fost, în medie, de 2,4 mln. lei (anexa 5.3.), inclusiv în Regiunea de Nord – 660 mii lei (28%), în Regiunea Centrală – 1,4 mln. lei (59%), din care în RD Centru – 764 mii lei (32%) și în municipiul Chișinău – 646 mii lei (27%), precum și în Regiunea de Sud – 316 mii lei (13%), din care 50,2 mii lei în UTA Găgăuzia – 50 mii lei. Sume maxime au fost achitate în municipiile Chișinău (764 mii lei) și Bălți (178 mii lei), raioanele Rezina (253 mii lei), Anenii Noi (129 mii lei), Florești (85,5 mii lei), Soroca (77 mii lei), Aneni Noi (71,2 mii lei), și Cahul (76,7 mii lei) unitățile administrativ-teritoriale, în care se află surse fixe de poluare, în special din IM MC și industria alimentară, energetică. Conform autorităților ecologice peste 90% din suma plăților calculate se încasează. Totodată, conform Curții de Conturi²¹², peste 50% din plățile încasate în anul curent sunt plățile calculate pentru anii precedenți.

²¹² Hotărârea Curții de Conturi nr. 33 din 21.05.2010 privind Raportul auditului Fondului Ecologic Național pe perioada anilor 2008-2009. Monitorul Oficial Nr. 124-125 din 20.07.2010.

În majoritatea unităților administrativ-teritoriale și a ramurilor economiei se constată prezența unei relații directe dintre volumul de emisii și suma plăților pentru poluarea aerului, care înregistrează o evoluție oscilantă pe fondul unei tendințe generale pronunțate de creștere. Această situație este condiționată atât de volumul producțiilor fabricate și serviciilor prestate în perioada respectivă, cât și de gradul de prezentare a informației privind aplicarea plăților respective²¹³, care a sporit constant, îndeosebi în raioanele centrale și sudice ale Republicii. De asemenea, sporul maxim se mai datorează majorării, din anul 2008²¹⁴, a normativului de plată, în majoritatea raioanelor acestor regiuni. Astfel, sporul maxim al sumei plăților pentru emisiile surselor fixe se înregistrează în raioanele centrale și sudice, inclusiv în Nisporeni (21 ori), Cimișlia (11 ori), Șoldănești (≈10 ori), Ialoveni (8,2 ori), Anenii Noi (4,5 ori), Strășeni (3,7 ori), Cahul (3,2 ori) și în UTA Găgăuzia (3 ori). Totodată, dinamica pozitivă este întreruptă în anul 2016 în majoritatea raioanelor. Dinamica negativă pronunțată se observă în raioanele Dubăsari și Ștefan-Vodă (de 4 ori), Ocnița, Rezina și Călărași (de ≈2 ori), Hâncești (42%), Chișinău (32%) și Ungheni (30%), ceea ce se datorează reducerii multiple a plăților de la întreprinderile mari din IM MC. Dinamica pozitivă a sumei plăților pentru emisii se observă și în majoritatea (6 din 11) ramurilor economiei analizate în prezentul studiu (tabelul 4.2).

Tabelul 4.2 Dinamica plăților pentru emisiile surselor fixe în Republica Moldova în mii lei

Ramura economică	Anii											
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	media	sporul
c. agroalimentar	514	539	389	307	687	650	811	782	871	974	642	170
IM MC	696	680	554	392	497	537	687	529	663	499	573	72
energetică	287	309	387	305	281	277	278	234	259	258	288	90
com. cu combustibil	135	112	157	212	162	197	193	152	182	224	173	166
transport	129	110	98	74,7	127	115	143	136	124	150	121	116
deservire	61,7	35	35,5	32,2	81,2	72,8	82,6	82,8	85,3	110	68	178
prelucrarea lemnului	53,5	48,2	33,1	36,6	71,2	65,6	58,6	60	98,4	77	60,2	144
sectorul comunal	65,4	154	40,9	37,4	57,8	77,4	36,6	27,2	59,2	46,7	60,2	71
ICM și PM.	46,1	43,2	35	33,2	28,1	60,6	39,5	27,7	28,4	28,3	37,0	61
industria ușoară	72,5	38,5	22,7	10,3	34	28,1	35	19,8	23,2	28,8	31,3	40
industria chimică	15	30,6	27,1	18,3	22	19	24,3	27,6	19,4	21,5	22,5	143

Sporul maxim se atestă la întreprinderile de deservire (+78%), agroalimentare (+70%) și la stațiile de comercializare a combustibilului (+66%). În aceste ramuri se înregistrează o dinamică pozitivă pronunțată în toate regiunile Republicii. Totodată, în municipiul Chișinău întreprinderile agroalimentare și de deservire înregistrează o dinamică negativă. De asemenea, o creștere semnificativă (>40%) se observă la plățile pentru emisiile de la întreprinderile de prelucrare a lemnului și din industria chimică, iar un spor nesemnificativ – la întreprinderile de transport. Sporul negativ maxim se înregistrează la întreprinderile din industria ușoară (de 2,5 ori) și din construcțiile de mașini și prelucrarea metalelor (-30%), fiind condiționat, cu precădere de reducerea semnificativă a plăților pentru emisiile de la întreprinderile ramurii respective din municipiul Chișinău.

²¹³ Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010. p. 122.

²¹⁴ Legea nr. 280-XVI din 14.12.2007 MO94-96/30.05.08 art.349. În vigoare din 20.05.2008.

O dinamică negativă pronunțată (de $\approx 30\%$) se observă în sectorul comunal și în IM MC, iar una nesemnificativă – în energetică, care este condiționată, de asemenea, de evoluția sumei plăților pentru emisii de la întreprinderile termoelectrice din municipiul Chișinău. Circa 60% din suma plăților pentru emisii a fost achitată de întreprinderile agroalimentare și din IM MC (fig. 4.2). **Complexul agroalimentar deține prima poziție** în majoritatea absolută a raioanelor, cu excepția raionului Rezina, în care predomină detașat industria de producere a materialelor de construcții (IM MC) și în municipiul Chișinău, în care pe prima poziție se situează complexul termoelectrice (fig. 4.3). În plus, în anul 2016 ponderea acestei ramuri depășește semnificativ ponderea medie a perioadei analizate.

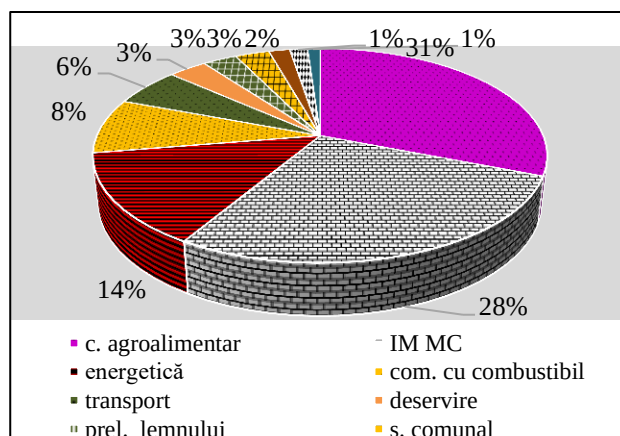

Fig. 4.2 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe în Republica Moldova (media 2007-2016)

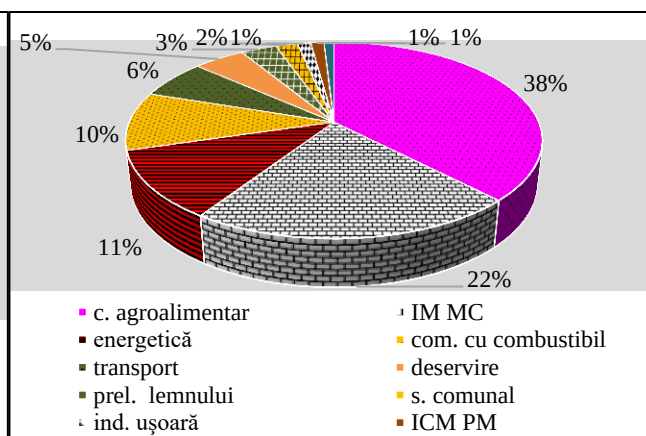

Fig. 4.3 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe în Republica Moldova (2016)

IM MC se situează pe poziția secundă, cu o pondere medie de 28%. Această ramură predomină detașat în RD Centru, în special datorită fabricii de ciment din Rezina, precum și întreprinderilor miniere din raioanele Orhei și Strășeni. Totodată, în Regiunea de Sud, IM MC se situează pe poziția a IV-a, după complexul agroalimentar, stațiile de comercializare a combustibilului și energetică.

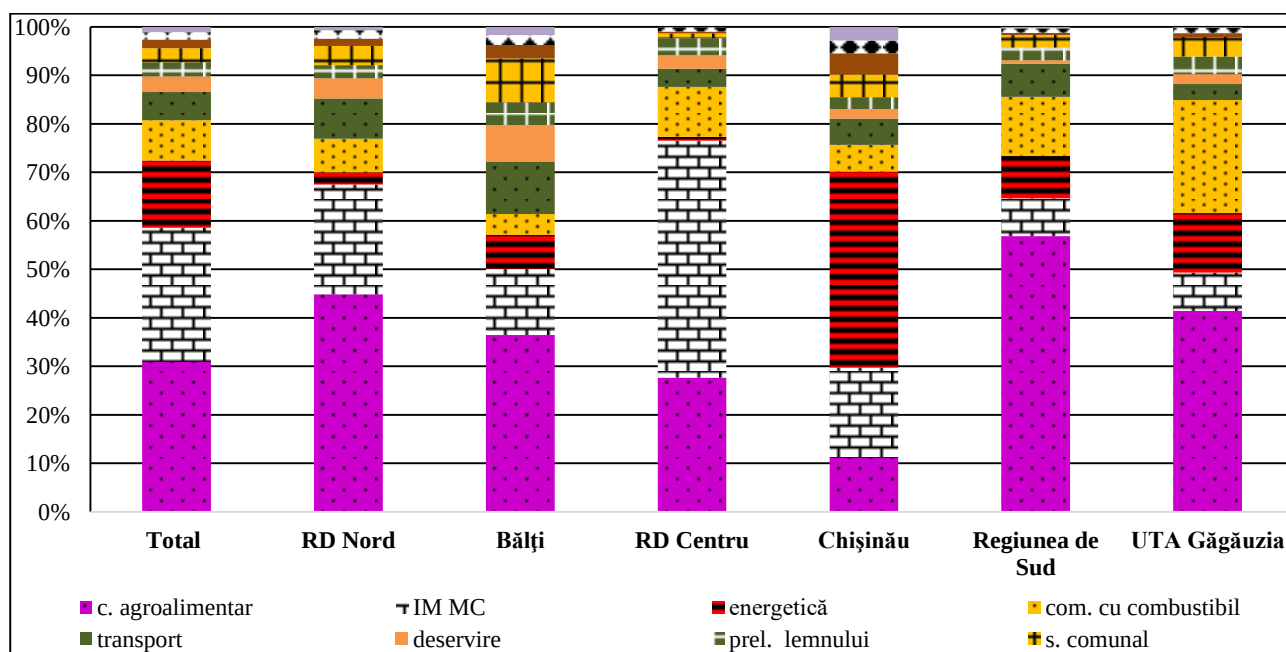

Fig. 4.4 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe în regiunile RM (media 2007-2016)

Ponderea ridicată a energiei este condiționată de municipiul Chișinău, din care provine $\approx 90\%$ din suma plăților pentru emisiile ramurii respective. De asemenea, energia deține poziția a treia în Regiunea de Sud, fapt condiționat de sustragerea plăților pentru poluare de la o parte din organizațiile bugetare (centre administrative, medicale și educaționale). Ca urmare a sporului negativ, ponderea energiei în anul 2016 este mai mică față de ponderea medie a perioadei analizate.

Stațiile de comercializare a combustibilului se situează pe poziția a IV-a, cu cca 8%, urmate de întreprinderile de transport, cu 6%. În Regiunea de Sud, stațiile de comercializare a combustibilului se află pe poziția secundă, iar în RD Centru – pe poziția a treia. Ca urmare a sporului înalt de creștere, în anul 2016 ponderea stațiilor de comercializare a combustibilului depășește ponderea medie a ramurii respective în perioada analizată. Întreprinderile de transport au o pondere mai ridicată în RD Nord, inclusiv în municipiul Bălți, care se datorează dezvoltării mai înalte a infrastructurii de transport în regiunea respectivă în comparație cu celelalte regiuni (fig. 4.5).

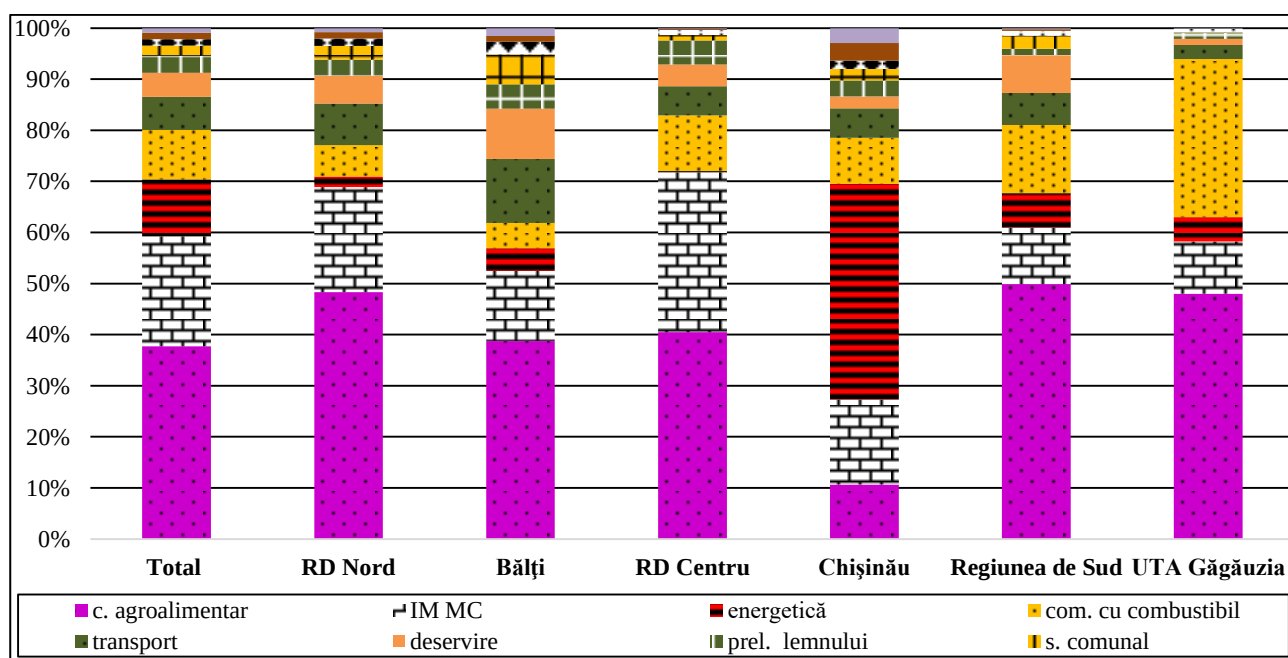

Fig. 4.5 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe în regiunile RM (anul 2016)

Întreprinderile de deservire, întreprinderile de prelucrare a lemnului și sectorul comunal au o pondere de cca 3% fiecare. Întreprinderile de deservire au o pondere mai ridicată în Regiunea de Nord și în Regiunea de Sud, iar întreprinderile de prelucrare a lemnului – în raioanele centrale mai împădurite și cu tradiții multisekulare în acest domeniu. Întreprinderile comunale au o pondere mai înaltă în municipiile Chișinău și Bălți, în care sunt localizate cele mai mari întreprinderi din ramura respectivă. Ca urmare a sporului înalt al plăților pentru emisiile de la întreprinderile de deservire (+78%), ponderea ramurii respective în anul 2016 este mai mare în comparație cu media perioadei analizate. În același timp, din cauza dinamicii negative pronunțate, îndeosebi în municipiul Chișinău, s-a redus semnificativ ponderea întreprinderilor comunale și de prelucrare a lemnului. Ponderea industriei ușoare este de doar 2%, iar în anul 2016 – de 1%. Întreprinderilor din ICM PM și din

industria chimică le revin doar câte 1% din suma totală a plăților pentru emisii, iar majoritatea întreprinderilor din ramurile respective sunt localizate în municipiile Chișinău și Bălți.

Suma plăților pentru emisiile surselor staționare din Regiunea de Nord a fost, în medie, 660 mii lei (anexa 5.3) sau 28% din totalul pe Republică. Sumele maxime ale acestor plăți se atestă în unitățile administrativ-teritoriale ale regiunii, care au un număr mai mare de întreprinderi de dimensiuni medii și mari, în special din industria alimentară, IM MC și din transporturi, inclusiv în municipiul Bălți (178 mii lei), în raioanele Florești (85,5 mii lei), Soroca (77 mii lei), Fălești (84,2 mii lei). În anul 2016, suma totală a plăților pentru emisiile surselor staționare din RD Centru a fost de 644 mii lei, inclusiv în municipiul Bălți (246 mii lei sau cu 101 mii lei mai mult față de anul 2015, ceea ce a majorat suma totală pe regiune în anul 2016) și în raioanele Florești (71,4 mii lei) și Fălești (59 mii lei). Per ansamblu, suma plăților respective înregistrează un spor de cca 16%, fiind condiționat, cu precădere de dinamica pozitivă pronunțată din complexul agroalimentar (+60%). În plus, dinamica pozitivă se înregistrează în 10 din cele 12 unități administrativ-teritoriale ale regiunii. Sporul maximal se atestă în raioanele Râșcani (de 2,2 ori), Briceni (de 2 ori), Fălești (+51%) și Florești (+37%). Un spor nesemnificativ se atestă în mun. Bălți (+4%) și în raionul Soroca (+2%). Dinamica negativă se observă doar în raioanele Ocnița (de 2 ori), fiind condiționat de reducerea din transporturi și Drochia (-11%).

Tabelul 4.3 Dinamica plăților pentru emisiile surselor fixe în RD Nord, în mii lei

Ramura economică	Anii											
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	media	Sporul, %
c. agroalimentar	184	251	151	113	285	309	350	275	273	295	249	160
IM MC	134	158	82,2	81,3	106	120	198	112	135	126	125	93
transport	64,7	29,5	29,2	28,8	39,8	46,9	73,8	56,3	42,7	49,6	46,1	77
com.cu combustibil	53,4	32,3	26,2	52,5	32	44,3	46,8	26,2	31	37,5	38,2	70
deservire	24,5	17,2	16	14,5	21,8	26,6	31	22,7	22,2	33,6	23	137
sectorul comunal	36,1	16,5	17,8	15,8	32	45,8	11,4	5,8	23,1	16,5	22,1	46
prelucrarea lemnului	17,3	12,3	8,1	9,7	12,8	20,3	17,6	15,7	16,6	19,1	14,9	111
energetică	21,2	14,3	17,8	10,4	19	12	14,2	3,0	16,6	12,6	14,1	60
industria ușoară	6,2	15,7	6,6	3,4	10,4	10,1	24	3,4	5,7	8,8	9,4	142
ICM și PM.	12,7	7,8	5,7	9,7	3,7	6,3	15,3	6,8	6,1	7,7	8,2	61
ind. chimică	2,3	2,5	4,3	3,6	3,1	2,7	3,2	10,5	3,1	4,7	4,0	202

Dinamica pozitivă se atestă în complexul agroalimentar, cu cca 60% (tabelul 4.3), industria chimică (de 2 ori), industria ușoară (+42%), întreprinderile de deservire (+37%) și întreprinderile de prelucrare a lemnului (+11%). Dinamica negativă a sumei plăților pentru emisii se înregistrează în sectorul comunal (peste 2 ori), în energetică și ICM PM (-40%), la stațiile de comercializare a combustibilului (-30%) și la întreprinderile de transport (-23%).

În structura ramurală a plăților pentru poluarea aerului din **RD Nord**, peste 2/3 din suma totală le revin întreprinderilor din complexul agroalimentar și cele din IM MC. Pe prima poziție se află întreprinderile agroalimentare, cu $\approx 1/2$ din suma plăților respective (fig. 4.6-4.7) sau ≈ 250 mii lei. Pe poziția secundă se află întreprinderile industriei miniere și de producere a materialelor de construcții (IM MC), cu peste 20% (125 mii lei). Poziția a III-a este ocupată de întreprinderile de transport, cu

cca 8%, (46,1 mii lei), iar poziția a IV-a – de stațiile de comercializare a combustibilului, cu 7% (38,2 mii lei). Ponderea maximă a transporturilor se atestă în orașele, în sunt localizate cele mai mari întreprinderi de transport feroviar, în special în Bălți, Ocnîța și Fălești. Sectorului comunal îi revine cca 4% (22,1 mii lei), din care predomină întreprinderile municipale din orașul Bălți (15,7 mii lei) și unele centre raionale, precum Sângerei (5,3 mii lei) și Edineț. În pofida numărului mare al întreprinderilor de deservire, ponderea lor în suma plăților pentru emisii este de doar 4%, fiind condiționată de dimensiunile centrelor de deservire, cât și de gradul de monitorizare a emisiilor. Ponderea întreprinderilor de prelucrare a lemnului este de 3%, iar a industriei ușoare – 2%.

Sumele maxime de la **întreprinderile agroalimentare** (anexa 5.4) se observă în municipiul Bălți (63,5 mii lei), în care sunt localizate majoritatea întreprinderilor industriei alimentare de capacități medii și mari, precum și în raioanele Dondușeni (36,6 mii lei), Florești (38 mii lei), Sângerei (25 mii lei) și Drochia (21,3 mii lei), cu specializare agro-alimentară mai pronunțată.

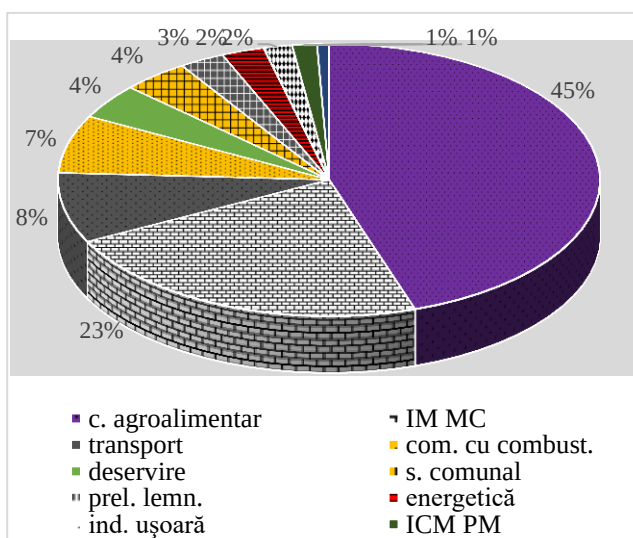

Fig. 4.6 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor staționare din RD Nord (media 2007-2016)

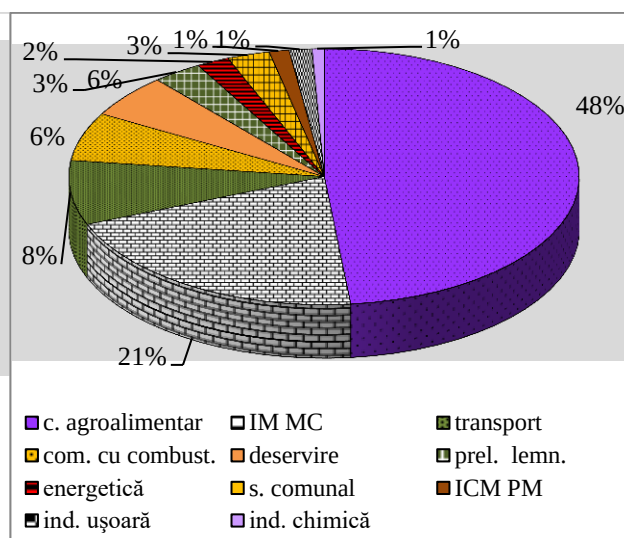

Fig. 4.7 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor staționare din RD Nord (2016)

Pe parcursul perioade analizate, plățile pentru emisiile din complexul agroalimentar al RD Nord înregistrează o evoluție oscilantă pe fonul unei tendințe generale de creștere, de cca 60%. Dinamica pozitivă se atestă în municipiul Bălți (+85%) și în majoritatea raioanelor regiunii, inclusiv în Florești, Briceni (+36%), Ocnîța (+25%), Edineț și Drochia (+14%), Sângerei (+7%). În același timp, dinamica negativă a sumei plăților pentru emisiile surselor staționare din complexul agroalimentar se constată în raioanele Glodeni (≈ 2 ori), Fălești (+40%), Râșcani și Dondușeni. Prin urmare, în anul 2016, sumele maxime a plăților pentru emisii din complexul agroalimentar se observă în municipiul Bălți (95,3 mii lei), precum și în raioanele Florești (53 mii lei), Briceni (33 mii lei) și Edineț (anexa 5.5).

Complexul agroalimentar predomină detașat în 9 din cele 12 unități administrativ-teritoriale (fig. 4.8, anexa 5.4). Cea mai mare pondere (>60%), se atestă în raioanele Dondușeni, Edineț și Drochia, în care IM MC au o pondere minimă. O pondere ridicată (50-60%) se constată în raioanele

Briceni, Fălești și Florești. Ponderea medie (30-50%) se atestă în raioanele Glodeni, Sângerei și Râșcani precum și în municipiul Bălți. O pondere minimă, $\leq 30\%$, se observă în Ocnița (23%) și Soroca (25%), în care se atestă o pondere mai mare a IM MC și a întreprinderilor de transport.

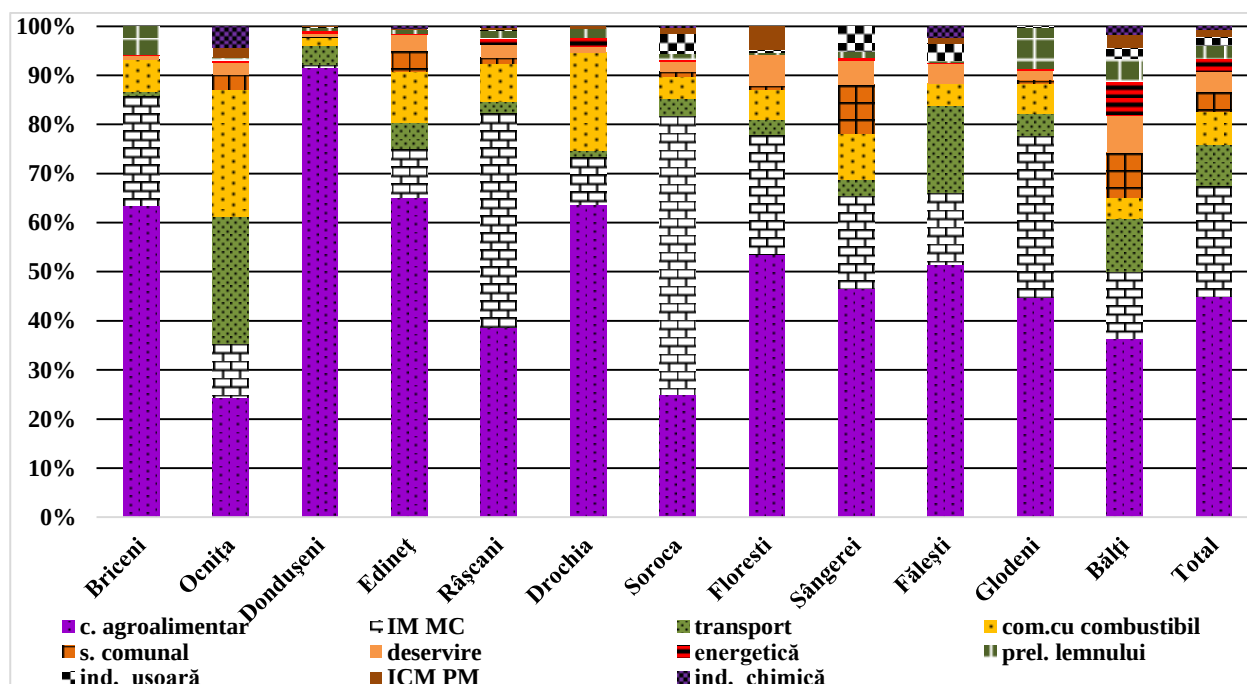

Fig. 4.8 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe în raioanele RD Nord (2007-2016)

În cadrul complexului agroalimentar se remarcă: *combinatele de prelucrare a cerealelor* din Bălți, Mărculești, Florești, Glodeni, Briceni, Dondușeni, Cupcini și Otaci; *combinatele de producere a uleiurilor* SA „Floarea Soarelui” din Bălți (34,8 mii lei) și din Florești; *fabricile de zahăr* din Dondușeni (56 mii lei), Drochia (17 mii lei); Glodeni (11,8 mii lei), Cupcini (7,7 mii lei), Alexandreni, raionul Sângerei (7 mii lei) și Fălești (5,9 mii lei); *fabricile de lactate* „SA Incomlac” din Bălți (30 mii lei), Soroca (5,7 mii lei), Florești, Edineț și Râșcani; *întreprinderile de creștere a porcinelor* SRL „Funny Pig” din Florești (29 mii lei) și Râșcani; *fabricile avicole* „SA Avicola Nord” din Fălești (8,2 mii lei), SRL „Rai Plai Avicola” din Briceni, SA „Avicolă” din Corlăteni, Râșcani (2,5 mii lei); *fabricile de producere a mezelurilor* SA „Basarabia Nord” din Bălți (3,5 mii lei), Soroca, Râșcani și Edineț; *fabricile de conserve*, inclusiv SA „Natur Bravo” din Edineț (2,8 mii lei) și Florești, SA „Alfa - Nistru” din Soroca (3,2 mii lei), Edineț; *fabricile de vinuri și băuturi tari* din Bălți, Fălești și Sângerei; *întreprinderile de îmbuteliere a apei minerale* din raioanele Florești, Soroca, Sângerei și municipiul Bălți; gospodăriile agricole mari, în special cele din localitățile de stepă din raioanele Drochia, Râșcani și Florești, specializate în agricultura cerealică. În mediul rural, cele mai răspândite surse staționare de poluare incluse în lista plătitivilor sunt morile, oloinițele și brutăriile, întreprinderile de alimentație publică, întreprinderile agricole mari, fabricile avicole și abatoarele²¹⁵.

²¹⁵ Bacal P. Sterpu L. Aplicarea plăților pentru poluarea mediului în Regiunea de Dezvoltare Nord. Abordare ecologică și geografică. Materialele Conferinței naționale cu participare internațională „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme și perspective”. Bălți, 2016. p. 147-152.

Ca urmare a dinamicii pozitive pronunțate (+60%), în anul 2016, suma plăților pentru emisiile din complexul agroalimentar în RD Nord a ajuns la ≈ 300 mii lei (tabelul 4.3). De asemenea, ponderea întreprinderilor alimentare în suma plăților pentru emisiile surselor fixe a crescut în majoritatea unităților administrativ-teritoriale ale regiunii respective. Ponderea maximă (>60%), se atestă în raioanele Briceni, Edineț, Florești Drochia și Dondușeni (fig. 4.9, anexa 5.5). O pondere medie de 40-60% se constată în raioanele Ocnița și Sângerei, precum și în municipiul Bălți. O pondere minimă, de 20-40% se observă în raioanele Soroca, Glodeni și Râșcani.

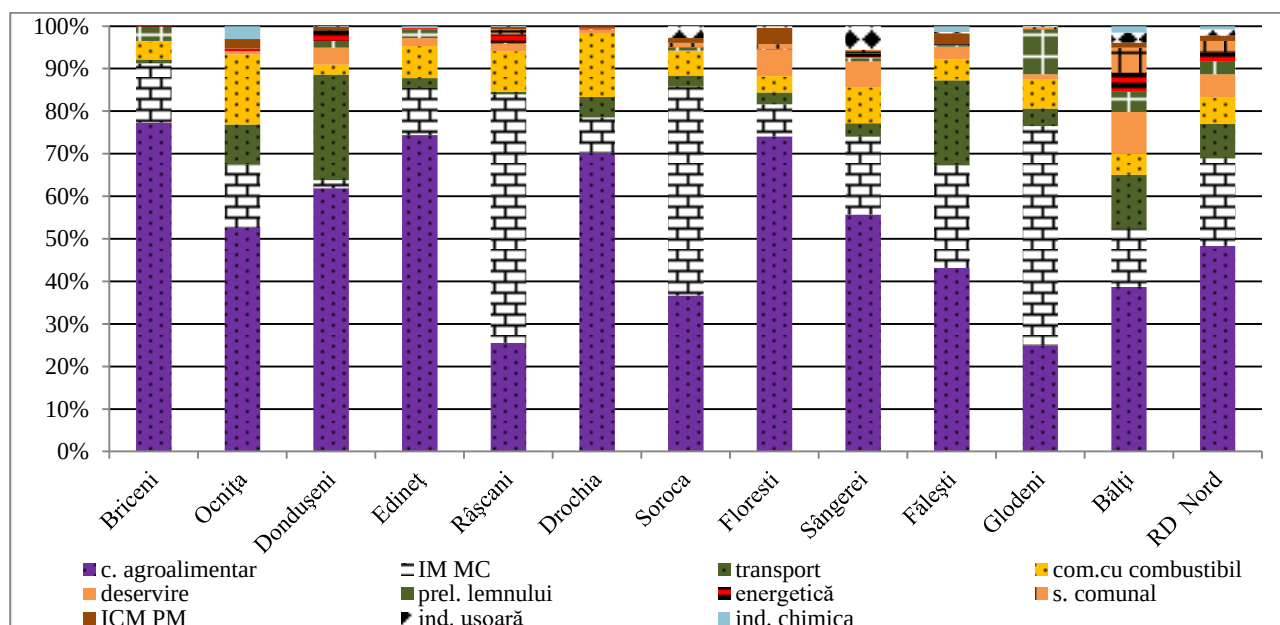

Fig. 4.9 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe în raioanele RD Nord (anul 2016)

Suma plăților pentru emisiile întreprinderilor din **IM MC** este, în medie, 125 mii lei sau $\approx 1/4$ din suma totală. Sumele maxime ale întreprinderilor din această ramură (se atestă în municipiul Bălți (23,6 mii lei), în care sunt prezente cele mai multe unități (90) de producere și comercializare a materialelor de construcții, întreprinderi de construcții din regiune, precum și în raioanele Soroca (43,1 mii lei), Florești (17,4 mii lei), Râșcani (13 mii lei) și Glodeni (12,7 mii lei). Plățile pentru emisiile din IM MC înregistrează o evoluție oscilantă, fiind condiționată de situația economică per ansamblu, și, în mod special, din domeniul construcțiilor. Astfel, sumele minime (81 mii lei) se atestă în anii 2008-2009 din perioada recesiunii economice. Totodată, spre deosebire de complexul agroalimentar, se constată o ușoară dinamică negativă (-7%). Ulterior, creșterea pronunțată (de peste 2 ori) din anii 2010-2013 este succedată de o tendință de diminuare, condiționată de criza financiar-bancară și înrăutățirea situației economice. Dinamica pozitivă se atestă în raioanele Râșcani (de 12 ori), Fălești (de 6 ori), Glodeni (de 4 ori), Sângerei (+24%), Soroca (+10%), Edineț și Dondușeni. În același timp, dinamica negativă se înregistrează în raioanele Florești (de 10 ori), condiționată de diminuarea emisiilor la Fabrica de Sticlă din acest raion, Ocnița (de 3 ori), Drochia (de 3 ori), Briceni (-40%) și Bălți (-11%).

Ponderea maximă (>40%) a IM MC se constată în raioanele Soroca și Râșcani (fig. 4.8, anexa 5.6), în care se găsesc întreprinderi de dimensiuni medii și mari atât din industria minieră cât și fabrici de producere a articolelor din beton, precum și numeroase întreprinderi mici de prelucrare a pietrei, inclusiv decorative (Cosăuți Soroca), a plitelor de trotuar și a cărămizii presate. O pondere medie (15-30%) se atestă în raioanele Florești, Briceni, Glodeni și Sângerei, iar ponderea minimă (<15%) se atestă în municipiul Bălți, cu o structură ramurală mai uniformă, în raioanele Dondușeni, Drochia, Fălești, cu predominare absolută a complexului agroalimentar, precum și în raionul Ocnița, în care prevalează întreprinderile de transport și de comercializare a combustibilului.

Cei mai mari plătitori din industria minieră și construcții au fost: *fabrica de sticlă* din Florești (51 mii); *uzinele de producere a articolelor din ghips* din Bălți (9,2 mii lei) și Biruința, Sângerei; *carierile de granit* din Cosăuți (23 mii lei) și *gresie* din Egoreni (1,7 mii lei), raionul Soroca; *cariera de ghips* din Criva, Briceni (2,8 mii lei); *carierile de calcar* din Beleavinți, Briceni (2,4 mii lei), din raioanele Râșcani (16 mii lei), Glodeni (12 mii lei), Edineț și Ocnița; *întreprinderile de producere a articolelor din beton* din raioanele Soroca (20 mii lei), Râșcani (7 mii lei), Florești (6 mii lei); întreprinderile de producere a pietrișului pentru construcția drumurilor din Soroca, Bălți, Râșcani, Fălești, Florești, Briceni; centrele de producției a *articolelor decorative din granit și gresie* (raionul Soroca), a *cărămizii presate* (fortanului) și a *plitelor de trotuar*. În majoritatea raioanelor regiunii se atestă creșterea sumei plăților de la întreprinderile ramurii respective.

În anul 2016, suma plăților pentru emisiile din IM MC a fost de 126 mii lei. Sumele maxime a plăților pentru emisiile din IM MC se observă în municipiul Bălți (33,8 mii lei), precum și în raioanele Glodeni (21,7 mii lei), din care majoritatea de la carierile de calcar, Râșcani (20,7 mii lei) și Soroca (anexa 5.7). De asemenea, în raioanele menționate se atestă și ponderea maximă a IM MC în suma plăților pentru emisiile surselor fixe. O pondere medie (15-30%) se atestă, în raioanele Fălești și Sângerei, iar ponderea minimă (<15%) – în mun. Bălți și în raioanele Dondușeni, Drochia și Florești.

Suma plăților pentru emisiile de la **întreprinderile de transport** este, în medie, de 48.1 mii lei sau 8% din numărul total. Sumele maxime se atestă în municipiul Bălți, în care sunt înregistrate 45% din întreprinderile ramurii respective, iar sumele maxime, au fost achitate de întreprinderile de transport feroviar și de transport interurban. De asemenea, se remarcă raioanele Fălești (6,3 mii lei), Ocnița (4,4 mii lei) și Soroca (2,6 mii lei). Suma plăților pentru emisii de la întreprinderile de transport înregistrează o tendință constantă de creștere, care se menține până în anul 2013. Ulterior, ca urmare a declinului economic din ultimii ani, care a afectat serios ramura respectivă, suma plăților pentru emisiile acestei ramuri s-a diminuat considerabil în majoritatea raioanelor și în municipiul Bălți. Per ansamblu, în RD Nord se observă o diminuare cu $\approx 1/4$ a sumei plăților pentru emisii de la întreprinderile de transport. Cea mai pronunțată dinamică negativă se atestă în raioanele Edineț și Râșcani (de 4 ori), Ocnița (de 3 ori), Fălești (de 2 ori), care determină și tendința negativă generală pe

regiune. O altă cauză importantă a reducerii plăților din acest sector este reorganizarea întreprinderilor mari și apariția unui număr mare de operatori privați, din care, o mare parte, nu sunt supuși achitării plăților respective. Totodată, o dinamică pozitivă semnificativă se observă în raioanele Briceni și Drochia (de 4 ori), Dondușeni (de 3 ori). Ponderea maximă a transporturilor se atestă în raioanele Ocnița (28%) și Fălești (16%), și se datorează întreprinderilor mari de transport feroviar de aici.

Suma plăților pentru emisii de la **stațiile de comercializare și depozitare a combustibilului** a fost în medie, de 38,2 mii lei sau 6% din suma totală a plăților respective în RD Nord (tabelul, fig 4.8). Aceasta este condiționată de dimensiunile (număr de populație și autoturisme) ale unităților administrativ-teritoriale (anexa 5.8), precum și de intensitatea traficului rutier în perimetrul respectiv, dar și de gradul de monitorizare a surselor respective de emisii. Prin urmare, sumele maxime se constată în municipiul Bălți (7,5 mii lei), Drochia (6,6 mii lei), Sângerei (5,1 mii lei), Ocnița (4,1 mii lei). Similar transporturilor, suma plăților pentru emisiile de la stațiile de comercializare a combustibilului înregistrează o dinamică negativă, cu cca 30%, fapt condiționat atât de înrăutățirea situației economice și prețurile în creștere la combustibil, cât și de măsurile de modernizare tehnologice, în sensul reducerii cantității și toxicității emisiilor respective. Reducerea plăților pentru emisii din ramura respectivă se observă în raioanele Ocnița (de 7 ori), Glodeni și Dondușeni (de 2 ori), Sângerei (-30%), Drochia (-17%) și municipiul Bălți (-11%). În același timp, dinamica pozitivă se atestă în raioanele Râșcani (de 4 ori), Edineț (de 2 ori), Soroca (+24%), Briceni (+16%) și Fălești. Ponderea maximă a stațiilor de comercializare a combustibilului se înregistrează, de asemenea, în raionul Ocnița ($\approx 30\%$), ceea ce se explică prin importanța sporită a transporturilor. O pondere ridicată, de 15% se observă în raionul Drochia și se explică prin poziția economico-geografică și traficul rutier mai intens. O moderată, de 4-10 %, se atestă în majoritatea raioanelor regiunii.

În anul 2016, sumele maxime ale plăților pentru emisiile de la stațiile de comercializare a combustibilului se observă în municipiul Bălți (12,1 mii lei), precum și în raioanele Drochia (4,2 mii lei) și Râșcani (3,3 mii lei) (anexa 5.9). De asemenea, ponderea maximă a ramurii respective se atestă în raioanele menționate și în raionul Ocnița, cu o importanță mai mare a transporturilor.

În pofida numărului mare al **întreprinderilor de deservire**, suma plăților pentru poluarea aerului din această ramură este, în medie, de doar 23 mii lei sau doar 4% din suma totală. Totodată, suma plăților respective s-a majorat, cu cca 37%, iar ponderea acestei ramuri a ajuns în 2016 la 6% (23 mii lei). Suma plăților pentru emisii și ponderea acestei ramuri depinde de numărul și capacitatea întreprinderilor care au prezentat informația despre plățile respective, precum și de prezența în teritoriu a celorlalte ramuri. Ponderea maximă (7%) a întreprinderilor de deservire se atestă în municipiul Bălți, precum și în raioanele Florești și Sângerei. Majoritatea întreprinderilor de deservire sunt localizate în municipiul Bălți și centrele raionale și includ centrele de prestare a serviciilor comerciale (piețe, magazine, bănci) și medicale (spitale, centre ale medicilor de familie),

întreprinderile de deservire a populației (frizerii, centre de consultanță în diverse domenii). O bună parte din întreprinderile de deservire nu au surse înregistrate de emisii și nu achită plata respectivă.

Suma plăților pentru emisiile din **sectorul comunal** a fost, în medie, de 22,1 mii lei sau cca 4% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe. Sumele maxime se atestă în municipiul Bălți (15,7 mii lei sau 71% din suma totală pe regiune) și Sângerei (5,3 mii lei). Per ansamblu, în RD Nord, se constată o reducere de peste 2 ori a sumei plăților respective și ponderii acestui sector (până la 2% în anul 2016), condiționată de reducerea corespunzătoare la întreprinderile comunale din municipiul Bălți și Sângerei. Spre deosebire de întreprinderile energetice, ponderea întreprinderilor comunale în structura ramurală a plăților pentru poluarea aerului este net inferioară față de cea a emisiilor, precum și a plăților pentru poluarea apelor. Ponderea maximă se atestă în municipiul Bălți (9%) și în raionul Sângerei (7%) și se datorează emisiilor de la stațiile de epurare a apelor reziduale din aceste orașe.

Suma plăților pentru emisii de la **întreprinderile de prelucrare a lemnului** a fost, în medie, de ≈15 mii lei, iar în anul 2016 – de 19,1 mii lei, ceea ce reprezintă cca 3% din suma totală a plăților respective în RD Nord. Ca urmare a creșterii cererii pentru articolele din lemn și a volumului producției, suma plăților pentru emisiile provenite din această ramură înregistrează o dinamică pozitivă. Sumele maxime ale plăților pentru emisiile provenite din această ramură se înregistrează în municipiul Bălți (8,1 mii lei), raioanele Glodeni (3,2 mii lei) și Briceni (1,7 mii lei). De asemenea, ponderea maximă a industriei de prelucrare a lemnului se constată în raioanele mai împădurite, în care se află sediile gospodăriilor silvice performante, precum Glodeni (8,4%) și Briceni (6%), iar principalii poluatori sunt secțiile de prelucrare a lemnului. Ponderea moderată (3-5%) a acestei ramuri este specifică pentru orașele Bălți, Drochia și Soroca, specializate încă din perioada sovietică, în producerea mobilei. De rând cu întreprinderile tradiționale, funcționează un număr crescător de întreprinderi mai noi de capacități medii și mici, o bună parte din care arendează diverse spații, pe care le transformă în ateliere de producere, însă fără a fi înregistrate ca surse independente de poluare.

Din **energetică** provin, în medie, doar 2% (14,1 mii lei) din suma plăților pentru emisiile surselor staționare, iar în anul 2016 – doar 1% (12,6 mii lei), ceea ce se datorează neincluzării, în lista plătitorilor, a majorității absolute a cazangeriilor din sectorul rezidențial-administrativ și instituțiilor publice. În plus, pe parcursul perioadei analizate, suma plăților pentru emisiile provenite din energetică înregistrează o dinamică negativă pronunțată, de cca 40%. Peste 80% (12,3 mii lei) din suma plăților respective a fost achitată de întreprinderile energetice din municipiul Bălți, în care se atestă o reducere de 2 ori a plăților respective, ceea ce s-a reflectat și asupra regiunii, per ansamblu. Totodată, o majorare multiplă a plăților respective se atestă la Nodul Hidroenergetic Costești-Stânca.

Suma plăților pentru emisiile din **industria ușoară** a fost, în medie, de 9,4 mii lei (2%), iar în anul 2016 – de 8,9 mii lei (1%). Totuși, din cauza coeficientului de toxicitate sporit al substanțelor emise, ponderea acestei ramuri în structura ramurală a plăților pentru poluarea aerului este mai mare

decât în structura emisiilor. Sumele maxime ale plăților pentru emisiile din industria ușoară se constată în municipiul Bălți (4 mii lei), Soroca (3 mii lei) și Sângerei (2,8 mii lei), în care sunt localizate cele mai numeroase și mai mari întreprinderi din ramura respectivă, inclusiv SA „Bălțeanca” (2,5 mii lei), SRL „SB-TEX” (1,2 mii lei), SRL „Dana” din Soroca (1,4 mii lei), SRL „Logitex Future” din Chișcăreni, Sângerei. Ponderea maximă (>5%), se atestă în raioanele Soroca și Sângerei.

Ponderea **industrii de construcție a mașinilor și prelucrarea metalelor** (ICM PM) în suma plăților pentru emisiile surselor staționare este, în medie, de doar 1% (8,2 mii lei). De rând cu industria ușoară și industria chimică, în perioada independenței statale, au fost falimentate, reorganizate și reprofileate majoritatea întreprinderilor de capacități medii și mari din ramura respectivă. În plus, din cauza majorării multiple a costurilor la materia primă și energie, o bună parte din întreprinderile acestor ramuri și-au schimbat radical tehnologiile vechi de producere, iar volumul emisiilor și deversărilor evacuate s-a redus semnificativ, ceea ce s-a răsfânt direct și asupra menținerii ponderii reduse și diminuării constante a acesteia. Ponderea, dar și sumele maxime ale plăților pentru emisii din ICM PM se constată în orașele Bălți (4,9 mii lei) și Florești (3,5 mii lei), în care se află cele mai numeroase și mai mari întreprinderi din ramura respectivă, inclusiv SA Răut din Bălți, SRL „Flerixon” și Uzina de Utilaj Termotehnic din Florești.

Suma *plăților pentru emisiile din industria chimică* fost, în medie, de doar 4 mii lei, iar în anul 2016 – de 4,7 mii lei, ceea ce reprezintă doar 1% din suma plăților emisiilor de la sursele fixe. Cca ¾ din suma plăților respective provin de la întreprinderile din orașul Bălți, printre care menționăm întreprinderile de fabricare a produselor din plastic, în special pentru domeniul construcțiilor imobiliare și secțiile de producție farmaceutică. În raioanele regiunii se remarcă uzina de producere a vopselelor din Ocnița (SRL Gama Color) și întreprinderile poligrafice. În perioada analizată se atestă o dublare a plăților respective, cauzată de majorarea de 2,5 ori a plăților de la întreprinderile din Bălți.

Suma plăților pentru emisiile surselor staționare din RD Centru a fost, în medie, 764 mii lei (anexa 5.3) sau 32% din totalul pe Republică. Ponderea maximă printre regiunile Republicii, nu se datorează unui nivel de industrializare mai ridicat (este mai redus față de RD Nord), ci prezenței unor surse de capacități mari și medii din IM MC, în special a fabricii de ciment din Rezina, care este cea mai mare sursă staționară de emisii din Republică (cu excepția Transnistriei) și cel mai mare contribuabil al acestor plăți (32% din regiune și 10% din Republică). Sumele maxime se atestă în raioanele Rezina (253 mii lei), Anenii Noi (129 mii lei), Șoldănești (81,44 mii lei), Orhei (56 mii lei) și Ungheni (47 mii lei), în care sunt mai prezente întreprinderi de dimensiuni medii și mari, în special din IM MC, industria alimentară și transporturi, precum și un număr maxim de stații de comercializare a combustibilului. În anul 2016, suma totală a plăților pentru emisiile surselor staționare din RD Centru a fost de 775 mii lei față de 958 mii lei în anul 2015 (anexa 5.3), fiind condiționată de înrăutățirea situației economice și diminuarea capacității de cumpărare a populației, în

special a imobilelor. Sume mai mici în anul 2016 se înregistrează în majoritatea raioanelor, în special în cele cu sume maxime, inclusiv în Rezina – 183 mii lei, Anenii Noi – 136 mii lei, Ialoveni – 108 mii lei, Șoldănești–99 mii lei și Orhei–56 mii lei, în care predomină detașat IM MC și industria alimentară.

În perioada analizată (2007-2016), în RD Centru, se atestă o evoluție oscilantă a plăților pentru emisiile surselor fixe pe fondul tendinței generale de creștere (tabelul 4.4), cu 26%, care se observă în majoritatea raioanelor (7 din 13) și ramurilor analizate (8 din 11). Creșterea plăților respective nu a fost condiționată doar de creșterea similară a volumului de producție și a emisiilor derivate, dar și de majorarea normativului de plată pentru emisiile surselor fixe în majoritatea raioanelor centrale și sudice, introdusă prin modificarea legislativă menționată din 14.12.2007²¹⁶.

Tabelul 4.4 Dinamica plăților pentru emisiile surselor fixe în RD Centru, în mii lei

Ramura economică	Anii											
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	media	sporul
IM MC	399	382	328	203	265	288	340	309	414	242	317	61
c. agroalimentar	122	91,2	77,8	75,5	169	120	261	294	339	313	187	258
com.cu combustibil	36,5	38,7	82,1	105	58,4	62,5	77,9	60	65	84,3	67	231
transport	14,3	25,7	26	6,3	26,6	17,2	23,7	35,3	26,7	44,1	24,4	308
prelucrarea lemnului	11,8	10,7	7,7	8,7	34,3	20	21,1	24,6	54,8	36,4	23	308
deservire	8,7	3,9	4,2	4	25,7	13,9	28,5	28,8	27,3	33,1	17,8	382
sectorul comunal	2,9	5,8	2,7		6,2	6,2	10	8,2	7,2	8	6,3	275
industria ușoară	9,5	5,3	3		6,5	3,6	3,6	5,2	4,9	7,7	5,5	81
energetică	5,2	13,7	2,7		6,4	4	4,2	2,8	0,6	1,9	4,1	37
ICM și PM.	1,6	1,3	3,9		4,8	1,6	2,0	2,1	3,3	1,7	2,3	107
ind. chimică	0,7	0,36	0,17		0,18	0,1	1	1,8	0,72	1,0	0,67	152

Sporul maximal al sumei plăților respective se atestă în raioanele Nisporeni (de 21 ori), (de 10 ori, iar față de 2016 – de 19 ori), Ialoveni (8,2 ori), Anenii Noi (4,5 ori) și Strășeni (3,7 ori). Un spor nesemnificativ se atestă în raioanele Telenești (+18%) și Orhei (+7%). În același timp, dinamica negativă se observă în raioanele Dubăsari (de 4 ori), Rezina și Călărași (de ≈2 ori), Hâncești (-42%) și Ungheni (-31%), fiind condiționată, cu precădere, de diminuarea acestor plăți în IM MC și industria alimentară din aceste raioane. Ca urmare, sporul pozitiv al plăților pentru emisii în RD Centru are valori medii (+26%), în pofida majorării multiple a plăților respective în raioanele menționate mai sus

În majoritatea ramurilor analizate (6 din 11) se observă o majorare multiplă a plăților pentru emisii (tabelul 4.4). Totodată, o tendință negativă accentuată se atestă în IM MC (-39%), în special de la fabrica de ciment din Rezina, în energetică și industria ușoară, fiind condiționată de declinul semnificativ al emisiilor, precum și de re tehnologizarea întreprinderilor respective (tabelul 4.4)²¹⁷.

În structura ramurală a plăților pentru poluarea aerului din **RD Centru**, peste 3/4 din suma totală le revin întreprinderilor din industria minieră și a materialelor de construcții (IM MC) și din complexul

²¹⁶ Legea nr. 280-XVI din 14.12.2007 MO94-96/30.05.08 art.349. În vigoare din 20.05.2008.

²¹⁷ Bacal P., Urman P. Analiza spațială și ramurală a impactului surselor staționare de poluare a aerului atmosferic în Regiunea de Dezvoltare Centru. În: Probleme ecologice și geografice în contextul dezvoltării durabile a Republicii Moldova: realizări și perspective. 2016. p. 588-594.

agroalimentar. Prima poziție este ocupată de IM MC, în medie, cu 317 mii lei sau $\approx 50\%$ din suma plăților pentru emisiile surselor staționare (fig. 4.10). Pe poziția secundă se află întreprinderile agroalimentare, cu 187 mii lei sau 28%, iar în anul 2016, cu 313 mii lei sau 41% din suma totală. Poziția a III-a este ocupată de stațiile de comercializare a combustibilului, cu 67 mii lei (10%), iar în 2016, cu 84 mii lei (11%), iar poziția a IV-a – de întreprinderile de transport, cu cca 4%, (24,4 mii lei), iar în 2016, cu 6% (44,1 mii lei). Pozițiile următoare sunt ocupate de întreprinderile de prelucrare a lemnului și cele de deservire, cu cca 4%, iar restul ramurilor analizate nu depășesc fiecare câte 1% din suma totală.

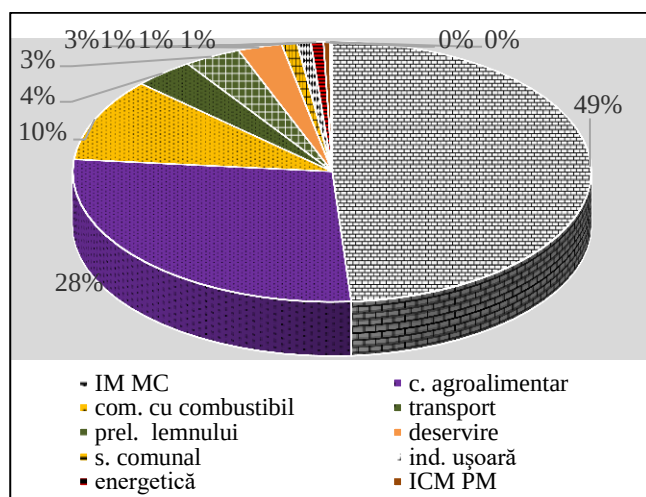

Fig. 4.10 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe din RD Centru (media 2007-2016)

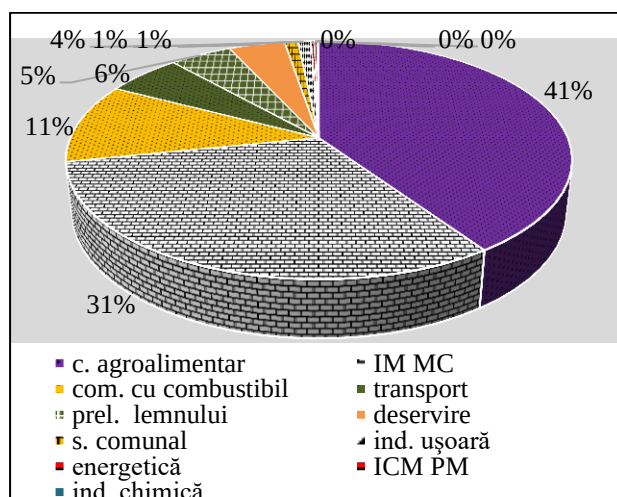

Fig. 4.11 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe din RD Centru (anul 2016)

Ponderea superioară a **IM MC** este condiționată exclusiv de fabrica de ciment (SA „Lafarge Moldova”) din Rezina, căreia i-au fost aplicate plăți, în medie, de 244 mii lei sau peste 90% din suma totală a plăților pentru emisii din ramura respectivă. În plus, în raionul Rezina, ponderea IM MC depășește 95% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor staționare (anexa 5.5, fig. 4.12). Ponderea ridicată a plăților pentru emisii se atestă în raioanele Orhei (70%) și Strășeni (30%), iar în restul raioanelor ponderea acestei ramuri este relativ uniformă și variază între 7 și 15%.

Sume relativ mari ale plăților pentru emisii din IM MC se atestă și în raioanele Orhei (33,4 mii lei), Șoldănești (11,1 mii lei), Strășeni (10 mii lei) și Aneni Noi (9,1 mii lei), în care se găsesc întreprinderi miniere de extracție a calcarului, pietrei brute și nisipului, de fabricare a prundișului și articolelor din beton. Întreprinderile de construcție a caselor de locuit. Printre acestea menționăm: *minele de calcar și piatră brută* din Șoldănești (1,7 mii lei), Mileștii Mici, Ialoveni (1,5 mii lei), Brănești (1,5 mii lei) și Orhei (4,5 mii lei), Mașcăuți, Criuleni, Lalova, Rezina; *cariera de calcar* din Micăuți, Strășeni (6,2 mii lei), *cariera de nisip* din Cobusca, Anenii Noi; *întreprinderile de fabricare a prundișului* din Orhei (15 mii lei), SRL Nirom Roz din Strășeni și Călărași (5 mii lei); *companiile de fabricare și articolelor din beton* din Rezina; Orhei, Strășeni și Ialoveni (câte 2 mii lei); *întreprinderile de construcții* din Șoldănești (15,8 mii lei), Ialoveni, Orhei, Strășeni și Ungheni. De asemenea, în raioanele din proximitatea capitalei sunt răspândite întreprinderile de capacități mici și mijlocii de fabricare a cărămizii presate și a plitelor de trotuar.

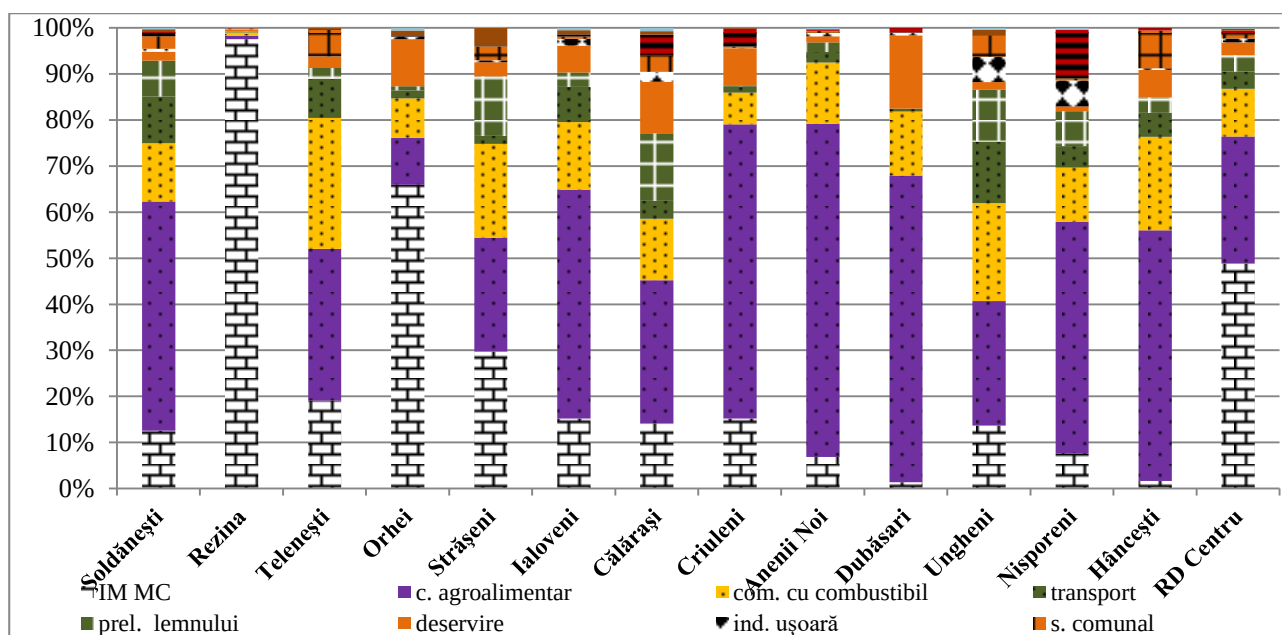

Fig. 4.12 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe în raioanele RDC (media 2007-2016)

Suma plăților pentru emisiile din IM MC înregistrează o dinamică negativă pronunțată, de $\approx 40\%$, fiind condiționată de evoluția plăților respective din raioanele Hâncești (de 4 ori), Rezina, Orhei, Ungheni, Călărași și Criuleni (de ≈ 2 ori), însă cel mai mult a condiționat reducerea de 2 ori a plăților pentru emisii de la fabrica de ciment din Rezina. În același timp, o dinamica pozitivă pronunțată se observă în raioanele Șoldănești (de 52 ori), Strășeni (10 ori), Ialoveni și Anenii Noi, dar care, din cauza sumei mult mai mari în Rezina și Orhei, nu influențează semnificativ asupra tendinței generale negative. În plus, din cauza reducerii plăților pentru emisii de la fabrica de ciment din Rezina, de la 253 mii lei în anul 2015 la 174 mii lei în anul 2016, ponderea ramurii respective în anul respectiv este de doar 31%, fiind surclasată de pe prima poziție de complexul agroalimentar (fig 4.13).

Ca urmare a dinamicii analizate mai sus, în anul 2016, suma plăților pentru emisiile din IM MC a fost de 242 mii lei față de 414 mii lei în anul 2015. Sumele maxime a plăților pentru emisiile din IM MC în acest an se observă în raioanele Rezina (179 mii lei, din care 174 mii lei de la fabrica de ciment), Orhei (23,7 mii lei), Anenii Noi (10,5 mii lei); Strășeni (8,5 mii lei) și Ialoveni (anexa 5.7). De asemenea, ponderea maximă a ramurii respective în suma plăților pentru emisiile surselor fixe se atestă în raioanele Rezina (99%) și Orhei (42%). O pondere medie, de 20-40%, se observă în raioanele Telenești și Strășeni, iar în 8 raioane ale regiunii ponderea IM MC nu depășește 15%.

Per ansamblu, **complexul agroalimentar** ocupă poziția secundă, cu o pondere medie de 28%, iar în 2016 – prima poziție, cu 41% (fig. 4.10). Totodată, întreprinderile *agro-alimentare predomină în toate raioanele centrale, cu excepția raionului Rezina, în care prima poziție este deținută de IM MC* (fig. 4.12). Ponderea maximă, $>60\%$, se atestă în raioanele Dubăsari, Criuleni și Anenii Noi, în care IM MC are o pondere nesemnificativă ($<15\%$). O pondere ridicată (40-60%) se constată în raioanele Șoldănești, Nisporeni, Hâncești, și Ialoveni, iar una moderată (20-40%) – în raioanele Telenești,

Călărași, Ungheni și Strășeni (anexa 5.4). O pondere minimă, de până la 20% se atestă în raioanele Rezina și Orhei, ceea ce se explică de predominarea IM MC. În anul 2016, în majoritatea raioanelor regiunii, ponderea complexului agroalimentar este mult mai mare decât ponderea medie a perioadei analizate, în special în raioanele Anenii Noi, Criuleni, Telenești, Ialoveni și Nisporeni (anexa 5.5).

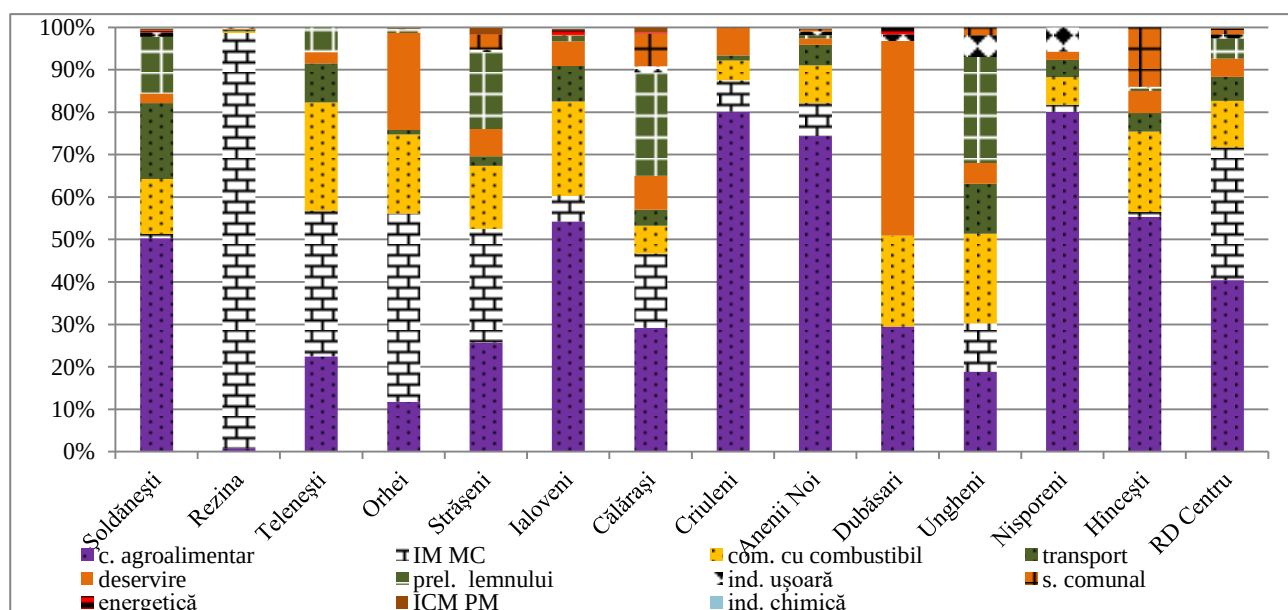

Fig. 4.13 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe în raioanele RDC (anul 2016)

Sumele maxime de la întreprinderile agroalimentare (anexa 5.4) se observă în raioanele Anenii Noi (95,4 mii lei), Șoldănești (44,2 mii lei), Ialoveni (15,7 mii lei) și Hîncești (14,8 mii lei), cu specializare agro-alimentară mai pronunțată²¹⁸. Pe parcursul perioade analizate, plățile pentru emisiile din complexul agroalimentar al RD Centru înregistrează o evoluție oscilantă pe fonul unei tendințe generale pronunțate de creștere, de cca 2,6 ori, care este condiționată, cu precădere, de creșterea multiplă a plăților respective în raioanele Ialoveni, Anenii Noi, Șoldănești, Nisporeni și Ialoveni cu sume maxime ale plăților de la întreprinderile agroalimentare. În plus, din anul 2011, se atestă o dinamică pozitivă constantă la plățile pentru emisiile de la fabricile vinicole, ceea ce denotă relansarea multășteptată a acestui domeniu strategic. În plus, reorientarea de la piața tradițională a CSI, a condiționat modernizarea tehnologică a majorității întreprinderilor vinicole. Dinamica pozitivă a companiilor agroalimentare se atestă în majoritatea raioanelor regiunii, inclusiv în Nisporeni (de 61 ori), Ialoveni (de 11 ori), Șoldănești (de 6,8 ori), Anenii Noi (6,6 ori), Orhei (1,7 ori) și Criuleni (1,6 ori). Dinamica negativă a sumei plăților pentru emisiile surselor staționare din complexul agroalimentar se constată în raioanele Dubăsari (de 15 ori), Ungheni, Călărași și Telenești (de 2,5 ori), Strășeni și Ungheni (de 2 ori), și Rezina (-41%). Astfel, în anul 2016, suma plăților pentru emisiile de la întreprinderile agroalimentare a constituit 313 mii lei sau cu 127 mii lei mai mult decât media

²¹⁸ Bacal P. Sterpu L. Aspecte economico-geografice ale aplicării plăților pentru poluarea aerului în Regiunea de Dezvoltare Centru. În: Culegerea de materiale „Probleme ecologice și geografice în contextul dezvoltării durabile a Republicii Moldova: realizări și perspective”, Chișinău: Institutul de Ecologie și Geografie al AȘM, 2016. p. 595-600.

perioadei analizate. Sumele maxime de la întreprinderile agroalimentare se observă în raioanele Anenii Noi (101 mii lei), Ialoveni (58,6 mii lei), Șoldănești (49,7 mii lei) și Nisporeni (anexa 5.5).

În cadrul complexului agroalimentar se remarcă: întreprinderile agricole mari, îndeosebi din raioanele Ungheni, Criuleni, Șoldănești, Strășeni și Ialoveni; fabricile de vinuri și băuturi tari din raioanele Călărași (4,7 mii lei), Ialoveni (3,5 mii lei), Anenii Noi (3,0 mii lei), Strășeni (1,7 mii lei); fabricile de lactate SA „Alba” din Hâncești (4,5 mii lei), SA „Orlact” din Orhei, SA „Lapmol” din Călărași; întreprinderile avicole din Bucovăț, Strășeni și Hârbovăț, Anenii Noi, SA „Avicola Roso” din Anenii Noi (6 mii lei), „SA Avicola” din Sărătenii Vechi, Telenești, „SA Avicola Șerbinca” din Orhei; fermele de creștere a porcinelor și centrele de fabricare a mezelurilor din raioanele din proximitatea capitalei, în special SRL „Porco Bello” din Criuleni (13,1 mii lei), SRL „Pukoven” din Anenii Noi (57 mii lei); fabricile de conserve din Orhei (2 mii lei), Coșnița, Dubăsari (1,4 mii lei); fabricile de panificație din centrele raionale; întreprinderile de prelucrare a cerealelor din Anenii Noi și Criuleni. În mediul rural, sumele maxime provin de la întreprinderile agricole mari, fabricile vinicole și avicole morile, oloinițele și brutăriile, întreprinderile de alimentație publică.

Stațiile de comercializare a combustibilului se situează pe poziția a treia, cu pondere medie de 10% (67 mii lei), iar în 2016 de 11% (84,3 mii lei). Ponderea maximă, de 20-40%, a ramurii respective se înregistrează în raioanele Telenești (~30%), Strășeni, Ungheni și Hâncești, ceea ce se explică prin ponderea mai redusă a complexului agroalimentar și a întreprinderilor miniere (anexa 5.6, fig. 4.12). O pondere moderată, de 10-20 %, se atestă în 5 raioane, inclusiv în Nisporeni, Anenii Noi, Dubăsari, Șoldănești și Orhei. Ponderea minimă – <10%, se observă în raioanele Criuleni (7%) și Rezina (1%), fiind determinată de predominarea absolută a IM MC, iar în raionul Criuleni – a complexului agroalimentar și a întreprinderilor de deservire.

Suma plăților pentru emisii de la stațiile de comercializare și depozitare a combustibilului și ponderea acestora sunt condiționate de configurația rețelei rutiere și intensitatea traficului rutier în aceste raioane, dar și de gradul de monitorizare a surselor respective de emisii. Prin urmare, în perioada analizată, sumele maxime din această ramură se atestă în raioanele Anenii Noi (17,5 mii lei), Șoldănești (11,2 mii lei), Ungheni (9,8 mii lei) și Strășeni (10 mii lei). Spre deosebire de RD Nord, suma plăților pentru emisiile de la stațiile de comercializare a combustibilului în RD Centru înregistrează o creștere multiplă – de 2,6 ori, condiționată, într-o mare măsură, de intensificarea fenomenului de polarizare a municipiului Chișinău. Sporul maxim se atestă în raioanele Ialoveni (de 13,8 ori), Șoldănești (de 11,5 ori), Orhei și Anenii Noi (de 4 ori), Nisporeni (de 3,6 ori) și Strășeni (de 2 ori). Dinamica negativă se constată în raioanele Rezina (de 4 ori), Călărași (de 2,4 ori), Hâncești (-36%) și Ungheni (-10%), condiționată de reducerea similară de la întreprinderile mai mari din transportul feroviar și din transportul rutier de mărfuri și călători din aceste raioane.

În anul 2016, sumele maxime au fost achitate în raioanele Ialoveni (24,1 mii lei), Șoldănești (12,8 mii lei), Anenii Noi (12,1 mii lei) și Orhei. De asemenea, ponderea maximă, de 20-40%, a ramurii respective se înregistrează în raioanele Telenești, Ialoveni, Dubăsari și Ungheni (anexa 5.6, fig. 4.13). O pondere medie, de 10-20 %, se atestă în raioanele Șoldănești, Orhei, Strășeni și Hâncești. Ponderea minimă – <10%, se observă în raioanele Anenii Noi, Criuleni, Călărași și Rezina (1%), fiind determinată de predominarea absolută a IM MC și a complexului agroalimentar.

Suma plăților pentru emisiile generate de întreprinderile de transport este, în medie, de 24,4 mii lei (4%), iar în 2016 de 44,1 mii lei (6%). Sumele maxime se înregistrează în raioanele traversate de principalele rețele de transport care fac legătura cu orașul Chișinău și s-au mai păstrat întreprinderi mari de transport auto și feroviar, inclusiv în Șoldănești (9 mii lei), Ungheni (6,1 mii lei), Anenii Noi (3 mii lei) și Ialoveni (2,4 mii lei)²¹⁹. În anul 2016, sumele maxime ale plăților pentru emisii de la întreprinderile de transport se constată, de asemenea, în raioanele Șoldănești (17,7 mii lei), Ialoveni (9 mii lei) și Anenii Noi (6,5 mii lei). În plus, suma plăților respective este condiționată și de gradul de monitorizare a emisiilor întreprinderilor de transport. Ponderea maximă (>10%) a transporturilor se atestă în raioanele Ungheni și Șoldănești și se datorează întreprinderilor de transport feroviar de aici. O pondere ridicată (6-10%) se constată în raioanele Șoldănești, Telenești și Ialoveni, ceea ce se explică prin ponderea mai redusă a IM MC, poziției geografice a acestora față de principalele artere de transport. În raioanele Nisporeni, Hâncești și Călărași se atestă o pondere moderată, de 3-6%.

Similar stațiilor de comercializare a combustibilului, la întreprinderile de transport se atestă o creștere multiplă (de 3,1 ori) a sumei plăților pentru emisii. Sporul maxim al sumei și ponderii plăților pentru emisii se observă în raioanele Rezina (de 24 ori), Șoldănești (de 17,4 ori), Ialoveni (de 12 ori), Nisporeni (de 6 ori), Strășeni (de 5,3 ori), Anenii Noi (de 3,7 ori), Criuleni (1,4 ori) și Telenești. Totodată, o reducere considerabilă a sumei plăților respective se atestă în raioanele Călărași (de 8 ori), Hâncești (de 3 ori), Orhei (de 2,4 ori) și Ungheni (-37%), fiind condiționată de falimentarea și reorganizarea întreprinderilor mari de transport din aceste centre raionale.

Suma plăților pentru emisiile generate de întreprinderile de prelucrare a lemnului, a fost, în medie de 23 mii lei (4%), iar în 2016 – 36,4 mii lei sau 5% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe din RD Centru. Alături de secțiile de prelucrare a lemnului din centrele raionale menționate, deosebit de răspândite sunt și întreprinderile private mici și mijlocii, specializate în confecționarea ambalajului din lemn, diverselor articole pentru construcții (uși, ferestre), mobilierului, vaselor din lemn (butoaielor) și articolelor de artizanat, iar în ultimii ani – de producere a biobrichetelor. Pe parcursul perioadei analizate, suma plăților pentru emisiile ramurii respective a înregistrat o majorare multiplă (de 3,1 ori), ca urmare a creșterii cererii pentru articolele din lemn și proximității pieței de desfacere din municipiul Chișinău. Sumele maxime ale plăților se înregistrează

²¹⁹ Anuarele privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice Edițiile 2003-2016

în raioanele mai împădurite și cu tradiții în acest domeniu, inclusiv în raioanele Șoldănești (7 mii lei), Călărași (5,4 mii lei), Ungheni (5,2 mii lei) și Strășeni (4,3 mii lei). În anul 2016, sumele maxime se constată, de asemenea, în Șoldănești (13,2 mii lei), Ungheni (9,2 mii lei), Strășeni (5,7 mii lei) și Călărași (4,5 mii lei). În aceste raioane se atestă și ponderea maximă (>10%) a ramurii respective.

În pofida numărului mare a **întreprinderilor de deservire**, suma plăților pentru poluarea aerului din această ramură este, în medie, de doar 17,8 mii lei sau 3% din suma plăților pentru emisii a surselor fixe. Similar întreprinderilor de prelucrare a lemnului, se atestă o majorare multiplă (de ≈ 4 ori) a sumei plăților pentru emisii, de la 8,7 mii lei în 2007 până la 33,1 mii lei în 2016, iar ponderea întreprinderilor de deservire în anul 2016 a fost de 4%. Ponderea acestei ramuri depinde de numărul și capacitatea întreprinderilor, care au prezentat informația despre plățile respective, precum și de prezența în teritoriu a celorlalte ramuri. O bună parte din întreprinderile de deservire nu dispun de surse proprii de emisii. Ponderea maximă (>10%) a acestei ramuri se atestă în raioanele Dubăsari, Călărași și Criuleni (fig. 4.12), în care se găsesc stațiunile balenare și bazele de odihnă principale ale regiunii, precum și în raioanele mai mari ale regiunii – Orhei și Hâncești, unde au achitat plățile respective centrele de prestare a serviciilor comerciale (piețe, magazine) și medicale (spitale, centre ale medicilor de familie), întreprinderile de deservire a populației. În anul 2016, sumele și ponderea maximă a întreprinderilor de deservire se constată în raioanele Dubăsari (47%) și Orhei (fig. 4.12).

Suma plăților pentru emisiile din **sectorul comunal** a fost, în medie, de 6,3 mii lei, iar în anul 2016 – 8 mii lei sau cca 1% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe. Pe parcursul perioadei analizate sumele maxime se atestă în raioanele Șoldănești (2,4 mii lei), Hâncești (2,2 mii lei) și Ungheni (2,1 mii lei). Ponderea maximă a sectorului comunal se atestă în raioanele Ungheni și Hâncești, în care întreprinderile locale de aprovizionare cu apă și sanitație au prezentat informația mai completă privind plățile pentru emisii. Spre deosebire de RD Nord, sumele plăților pentru emisii provenite de la întreprinderile comunale înregistrează o creștere multiplă (de 2,8 ori), care se datorează, cu precădere dinamicii pozitive pronunțate din centrele raionale din Anenii Noi (de 6 ori), Strășeni (de 5,3 ori) și Hâncești (de 2 ori). În același timp, diminuarea multiplă a plăților respective se observă la întreprinderile comunale din Ungheni (3 ori) și Călărași (de 2,5 ori).

Suma *plăților pentru emisiile din industria ușoară* a fost, în medie, de 5,5 mii lei, iar în anul 2016 de 7,7 mii lei sau cca 1% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe (fig. 4.10-11). Sumele maxime ale plăților pentru emisiile din industria ușoară se constată în raioanele Ungheni (2,5 mii lei) și Anenii Noi (1,1 mii lei), în care sunt localizate cele mai numeroase și mai mari întreprinderi din ramura respectivă, inclusiv SA „Covoare Ungheni” (2,4 mii lei), SRL „Icatex Pro” din Anenii Noi (1,1 mii lei) și SA „Codreanca” din Călărași. Ponderea maximă (5-7%) se atestă în raioanele Ungheni și Nisporeni. Per ansamblu, suma plăților pentru emisiile provenite din industria ușoară înregistrează o dinamică negativă, cu cca 20%, inclusiv în orașele Ungheni (de 4 ori), Hâncești (de 2 ori) și Călărași,

fiind condiționată de declinul ramurii respective. În plus, din cauza majorării multiple a costurilor la materia primă și energie, o bună parte din întreprinderi și-au modernizat tehnologiile de producere, iar volumul emisiilor s-a redus semnificativ. Totodată, în raionul Nisporeni se înregistrează o creștere multiplă, care se datorează fabricii de confecții și încălțăminte SRL „Nires International”, care a fost în anul 2016 cel mai mare contribuabil al plăților respective (2,5 mii lei) din RD Centru.

Suma *plăților pentru emisiile din energetică* a fost, în medie, de doar 5,1 mii lei, iar în anul 2016 de 1,9 mii lei sau mai puțin de 1% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe (fig. 4.12), ceea ce se datorează neincluserii, în lista plătitorilor, a majorității absolute a cazangeriilor din sectorul rezidențial-administrativ și instituțiilor publice din sfera socială. În plus, în perioada analizată se înregistrează o reducere triplă a sumei plăților respective.

Ponderea întreprinderilor din *construcția de mașini și prelucrarea metalelor* este, în medie, <1% (2,5 mii lei). Acest raport este specific pentru toate raioanele regiunii, cu excepția raionului Strășeni, cu o pondere de 4% și în care s-au mai păstrat întreprinderile de capacități medii construite în perioada sovietică. În majoritatea raioanelor, aceste plăți se reduc din cauza diminuării volumului de producție și falimentării întreprinderilor. Cei mai mari și mai mulți poluatori și plătitori din această ramură sunt localizați în orașele Strășeni (1,3 mii lei), Orhei și Ungheni.

Suma *plăților pentru emisiile din industria chimică* a fost, în medie, de doar 748 lei, iar în anul 2016 – de doar 1030 lei, ceea ce reprezintă mai puțin de 1% din suma plăților emisiilor de la sursele fixe. Principalii poluatori din această ramură sunt întreprinderile farmaceutice (raionul Anenii Noi), întreprinderile de fabricare a produselor din plastic pentru construcțiile imobiliare.

Suma *plăților pentru emisiile surselor staționare din municipiul Chișinău* a fost, în medie, 646 mii lei (anexa 5.3) sau 27% din totalul pe Republică. Ponderea înaltă se datorează concentrării în raza capitalei a cca 60% din numărul întreprinderilor industriale, în special a întreprinderilor mari și mijlocii din energetică, IM MC, sectorul comunal, industria alimentară și transporturi. În plus, gradul de monitorizare a surselor de emisii este mai înalt decât în majoritatea celorlalte unități administrativ-teritoriale din Republică. Sumele maxime se atestă în sectoarele Ciocana (300 mii lei) și Râșcani (124 mii lei), în care se găsesc principalele și cele mai numeroase surse industriale și menajere, iar suma minimă – în sectorul Centru (31,5 mii lei), cu un număr minim de întreprinderi industriale.

În perioada analizată (2007-2016), suma plăților pentru emisiile surselor fixe din municipiul Chișinău înregistrează o evoluție oscilantă pe fonul unei tendințe generale de reducere, cu peste 20%, de la 694 mii lei la 432 mii lei (anexa 5.3). Dinamica negativă se observă în toate sectoarele capitalei, însă este mai pronunțată în sectoarele Râșcani și Buiucani, cu cca 30%. În plus, în anii 2004-2014 se atestă o reducere aproape dublă a plăților pentru emisii, care este condiționată, cu precădere, de reducerea emisiilor și plăților respective la CET-2 din sectorul Ciocana.

Dinamica negativă se înregistrează, de asemenea, în majoritatea absolută (9 din 11) a ramurilor analizate (tabelul 4.5). Reducerea maximă a plăților pentru emisii se observă în industria ușoară (de ≈ 7 ori) și în sectorul comunal (de peste 2 ori). De asemenea, o reducere semnificativă ($>40\%$) se constată în industria minieră și a materialelor de construcții (IM MC), în industria alimentară și în construcțiile de mașini și prelucrarea metalelor (ICM PM). Reducerea minimă ($<20\%$) se atestă în complexul termoelectric, la întreprinderile de transport și de deservire, precum și la întreprinderile de prelucrare a lemnului. Sporul pozitiv al plăților pentru emisiile surselor fixe se observă doar la stațiile de comercializare a combustibilului și în industria chimică.

Tabelul 4.5 Dinamica plăților pentru emisiile surselor fixe din sectoarele municipiului Chișinău, în mii lei

Ramura economică	Anii									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	media	Sporul, %
energetică	242	259	356	287	231	227	233	215	256	89
IM MC	145	127	138	101	111	111	124	84,6	118	58
c. agroalimentar	91,5	75,8	74,3	62,4	69,8	69,2	67,4	54,4	70,6	59
com. cu combustibil	25,3	30,1	36,5	31,6	33,9	38,8	40,6	45,7	35,3	181
transport	32,5	35,8	40	37,5	33,4	31,5	33,1	29,4	34,1	91
sectorul comunal	24,6	127	19,0	20,2	10,6	11,2	12,6	11,5	29,6	47
ICM și prel. metalelor	30,6	33	25,4	23,4	18,7	52	21,5	17,5	27,8	57
industria chimică	11,5	27,2	22	13,8	17,8	15,8	19,6	14,7	17,8	128
industria ușoară	55,4	17,5	13,2	5,9	14	11,5	6,0	8,4	16,5	15
prelucrarea lemnului	16,8	17,5	14,2	15,0	15,5	16,3	14,2	16,0	15,7	95
deservire	17,9	9,2	11,1	10,1	11,4	14,9	13,2	11,7	12,5	65

Poziția superioară este ocupată de **complexul termoelectric**, căruia îi revine peste 40% (256 mii lei) din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe din municipiul Chișinău (fig. 4.14). Pe poziția secundă se află IM MC, cu 19%, urmată de întreprinderile industriei alimentare, cu 11%. Pe poziția a IV-a se află stațiile de comercializare a combustibilului, cu 6%. Pe pozițiile următoare se situează întreprinderile de transport și sectorul comunal, cu câte 5%, urmate de ICM PM, cu 4%. Ponderea industriei chimice și a industriei ușoare a fost de 3% fiecare, iar a industriei de prelucrare a lemnului și a întreprinderilor de deservire – de doar 2% în suma plăților pentru emisiile surselor fixe.

Poziția superioară a **sectorului energetic** se datorează sumei maxime a plăților respective de la marile întreprinderi energetice din mun. Chișinău, inclusiv SA „CET-2” (178 mii lei), SA „CET-1” (32,7 mii lei) și SA „Termocom” (34,8 mii lei). Sumele maxime ale plăților respective se atestă în sectoarele Ciocana (179 mii lei) și Râșcani (71 mii lei), în care sunt localizate întreprinderile energetice menționate. În aceste sectoare se observă și ponderea maximă a energiei, inclusiv în sectorul Ciocana – 57% și în sectorul Râșcani – 52% (fig. 4.16). În plus, în subordinea SA „Termocom” (actualmente SA „Termoelectrică”) se află cazangeriile din sectorul rezidențial-administrativ nu doar din sectorul Râșcani, dar și din celelalte sectoare ale capitalei. O situație similară se constată și la întreprinderea SA „Apă-Canal” Chișinău din sectorul Râșcani, însă emisiile nocive principale sunt degajate la stația de epurare situată la hotarul dintre sectoarele Botanica și Ciocana.

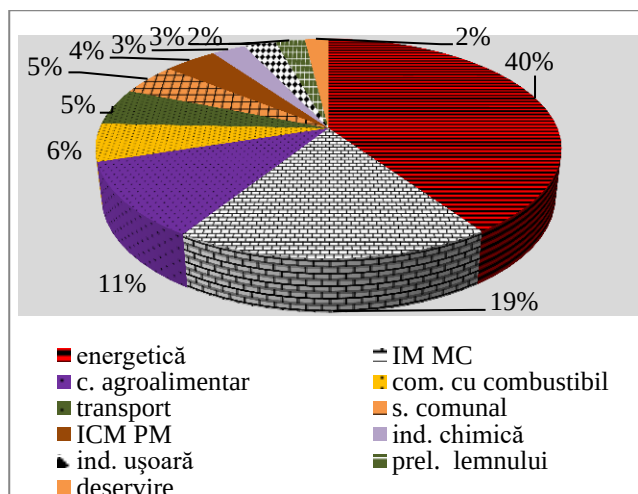

Fig. 4.14 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe din municipiul Chișinău (2007-2016)

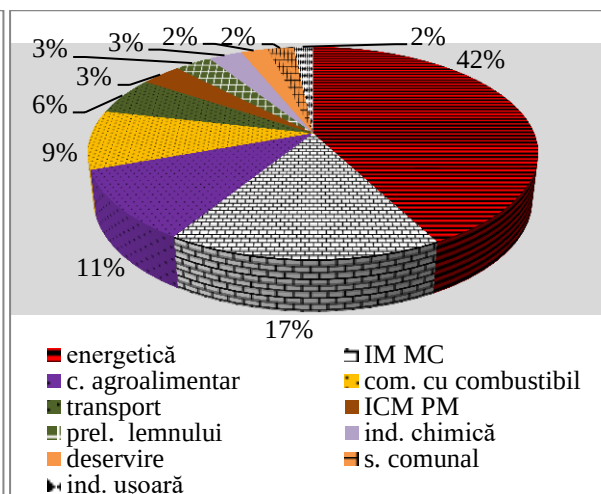

Fig. 4.15 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe din municipiul Chișinău (anul 2016)

După cum s-a menționat mai sus, pe parcursul perioadei analizate (2007-2014) se atestă un spor negativ, de 11%, al plăților pentru emisiile din complexul termoelectric, condiționat de reducerea emisiilor, ca urmare a diminuării volumului de producție, cât și a modernizării instalațiilor de ardere a combustibilului, de captare, purificare și evacuare a emisiilor respective. La „CET-2” se înregistrează o diminuare lentă a plăților respective, de doar 4%, la SA „CET-1” și SA „Termocom” se observă o reducere accentuată, de $\approx 20\%$ a sumei plăților pentru emisii. În plus, în lista contribuabililor plăților respective au fost incluse și instituții învățământ superior, inclusiv ASEM, USM, UASM.

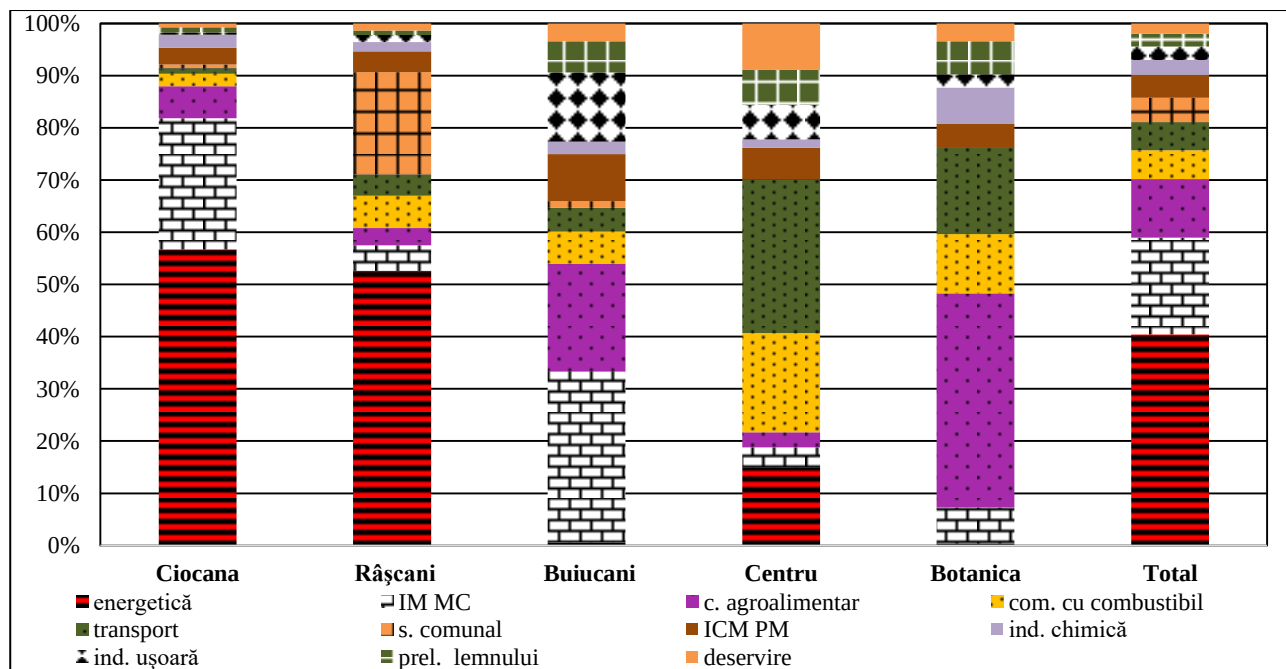

Fig. 4.16 Structura ramurală a plăților pentru emisii în sectoarele mun. Chișinău (media anilor 2007-2014)

Suma plăților pentru emisiile din **IM MC**, a fost în medie, de 118 mii lei, iar în anul 2014 de 84,7 mii lei sau 17-18% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe (fig. 4.16-4.17). Astfel, întreprinderile miniere și de construcții din Chișinău cedează, după suma plăților pentru poluarea

aerului doar fabricii de ciment din Rezina (244 mii lei). Sumele maxime ale plăților respective se atestă în sectoarele Ciocana (79,6 mii lei) și Buiucani (25,2 mii lei), în care activează cele mai mari și mai numeroase întreprinderi din ramura respectivă. De asemenea, în sectoarele Ciocana și Buiucani se observă și ponderea maximă (>20%) a IM MC, iar în celelalte sectoare ponderea industriei miniere și construcțiilor nu depășește 10% din suma totală a plăților pentru emisii.

Cei mai mari plătitori din industria minieră și construcții au fost fabricile de sticlă (66 mii lei), întreprinderile de producere a materialelor de construcții, inclusiv SA „Macon” (12,8 mii lei), SRL „Avantaj AV” (2 mii lei), SA „Inconarm” (1,3 mii lei); fabricile de producere a betonului și articolelor din beton; centrele de comercializare, depozitare și producere a materialelor de construcții, inclusiv SA „Supraten” (2,8 mii lei); întreprinderile miniere, inclusiv, SA „Mina Chișinău” (1,9 mii lei), SA „Cariera Cobusca”; întreprinderile de construcție a drumurilor și a materialelor necesare în aceste scopuri, inclusiv SA „Lusmecon,” (4,6 mii lei), SRL „Dromas-Cons” (2,4 mii lei) și SA „Dismecon”; întreprinderile de producere a pietrei decorative, inclusiv „SA Azurit” (1,6 mii lei); întreprinderile mici și mijlocii de producere a plitelor de trotuar și fontanului. În pofida impactului sporit asupra aerului atmosferic, emisiile de la șantierele de construcții sunt estimate superficial, iar companiile de construcții au o contribuție nesemnificativă în încasările plăților respective. În plus, în lista plătitorilor lipsesc întreprinderi miniere importante din municipiul Chișinău, inclusiv din Cricova, Vatra, Goian, aflate în gestiunea instituțiilor penitenciare. De asemenea, întreprinderile respective nu achită taxa pentru apă, iar controlul autorităților ecologice este limitat.

Suma plăților pentru emisiile din IM MC înregistrează o evoluție oscilantă pe fondul unei tendințe accentuate de reducere, de peste 40%, care se datorează crizei economice recente (2008-2010), care a afectat cel mai mult sectorul construcțiilor. Dinamica negativă pronunțată se atestă în toate sectoarele capitalei, în special în sectorul Buiucani. În același timp, în sectorul Botanica se constată o creștere semnificativă, cu cca 80%, a plăților respective și a ponderii acestei ramuri în suma plăților pentru emisii. Prin urmare, în anul 2014, în sectorul Botanica se atestă o pondere mai mare decât ponderea perioadei analizate, iar în sectorul Buiucani – o pondere mai mică (fig. 4.17).

Suma plăților pentru emisiile din **complexul agroalimentar** a fost, în medie, de 70,6 mii lei, iar în anul 2014 de 54,4 mii lei sau cca 11% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe (fig. 4.16). Spre deosebire, de regiunile analizate anterior, ponderea întreprinderilor agroalimentare este cu mult mai mică, ceea ce se datorează prezenței mult mai masive și mai diverse a ramurilor și întreprinderi industriale, precum și predominării complexului termoelectric în municipiul Chișinău. În plus, în cadrul complexului agroalimentar al capitalei predomină absolut întreprinderile industriei alimentare din oraș, iar întreprinderile agricole sunt nerelevante și amplasate în localitățile suburbane. Sumele maxime ale plăților pentru emisiile din industria alimentară se atestă în sectoarele Botanica (29,8 mii lei) și Ciocana (19,4 mii lei), în care se află cele mai multe (anexa 5.2) și mai mari

întreprinderi, iar sumele minime – în sectoarele Centru și Râșcani cu un caracter industrial mai slab pronunțat și întreprinderi alimentare mai puține. În plus, industria alimentară predomină în sectoarele Botanica (>30%) și Buiucani (>20%). Ponderea redusă a sectorului Ciocana se explică prin sumele mult mai mari de la CET-2 și de la întreprinderile de producere a materialelor de construcții.

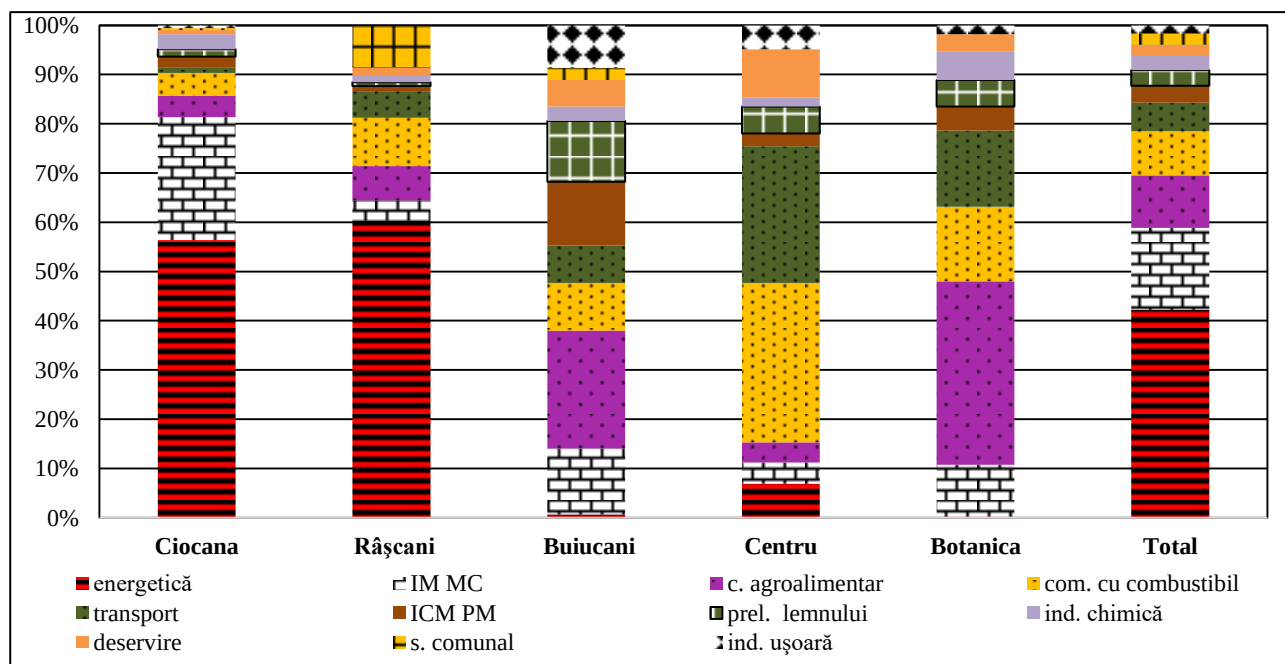

Fig. 4.17 Structura ramurală a plăților pentru emisii în sectoarele municipiului Chișinău (anul 2014)

Cei mai mari contribuabili din industria alimentară sunt: *întreprinderile de producere și comercializare a mezelurilor* SA „Carmez” (18 mii lei), SA „Pegas (1,1 mii lei) și SRL „Rogob”; *fabricile de băuturi alcoolice* SA „Vitanta Intravest” (5,1 mii lei), SA „Cricova” (3,2 mii lei), SA „Aroma” (1,5 mii lei), SRL „Alco Kaizer Zernoff” (1,3 mii lei); *combinatul de panificație* SA „Franzeluța” (13 mii lei); *fabrica de bomboane* SA „Bucuria” (5 mii lei); *fabrica de lactate* SRL „JLC” (4,5 mii lei) din Chișinău; *combinatul de producere a nutrețurilor combinate* SRL „Larsan Nor”; *combinatul de tutun* (3,2 mii lei); *rețelele de comercializare a produselor alimentare* (N1, Fidesco, Fourhette) și *centrele de alimentație publică*. Suma plăților pentru emisiile din industria alimentară înregistrează un spor negativ (-40%) condiționat de reducerea triplă a plăților respective în sectorul Buiucani și reducerea dublă – în sectoarele Ciocana și Botanica. Un spor pozitiv se observă în sectoarele Centru (de 2,3 ori) și Râșcani (+27%), datorită combinatului de șampanie din Cricova.

Suma plăților pentru emisii de la *stațiile de comercializare și depozitare a combustibilului* a fost în medie, de 35 mii lei sau 6% din suma totală a plăților respective în municipiul Chișinău (tabelul 4.5, fig 4.16). Ponderea mai mică în comparație cu celelalte regiuni ale Republicii se explică prin structura ramurală mai diversă și prin ponderea mai uniformă a ramurilor de importanță secundară și terțiară. Sumele maxime ale plăților pentru emisiile de la stațiile de comercializare a combustibilului se atestă în sectoarele Râșcani (8,4 mii lei) și Botanica (8,3 mii lei), în care operează cele mai multe stații de comercializare a combustibilului, situate de-a lungul traseelor rutiere cu trafic

intens, care fac legătura capitalei cu nordul și sud-estul Republicii. Pe parcursul perioadei analizate (2007-2014), ponderea maximă, de $\approx 20\%$, a ramurii respective se constată în sectorul Centru, cu o prezență mai slabă a întreprinderilor industriale. O pondere ridicată, de $\approx 10\%$, se observă în sectorul Botanica, o pondere medie – în sectoarele Râșcani și Buiucani, iar o pondere minimă – în sectorul Ciocana, în care predomină absolut întreprinderile din energetică și IM MC. Spre deosebire de majoritatea ramurilor analizate, suma plăților pentru emisiile de la stațiile de comercializare a combustibilului înregistrează o dinamică pozitivă deosebit de pronunțată, de $+81\%$, condiționată, într-o mare măsură, de majorarea semnificativă a efectivului mijloacelor de transport din capitală și suburbii, precum și de intensificarea fenomenului de polarizare al municipiului Chișinău. Dinamica pozitivă se înregistrează în toate sectoarele capitalei, însă este mai pronunțată în sectoarele Centru (3,2 ori), Ciocana (2,6 ori). Totodată, creșterea minimă a plăților se atestă în sectoarele Botanica ($+15\%$) și Râșcani ($+48\%$), care au avut în perioada analizată sume maxime. Ca urmare a sporului înalt, în anul 2014, suma plăților pentru emisiile de la stațiile de comercializare a combustibilului a fost de 45,7 mii lei sau 9% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe. De asemenea, ponderea ramurii respective în sectorul Centru depășește 30% , iar în sectorul Botanica – 15% .

Suma plăților pentru emisii de la **întreprinderile de transport** este, în medie, de 34,1 mii lei (5%), iar în 2014 de 29,4 mii lei (6%). Sumele maxime se înregistrează în sectoarele Botanica (12,1 mii lei) și Centru (9,9 mii lei), traversate de principalele rețele de transport, care fac legătura cu orașul Chișinău și în care activează cele mai mari întreprinderi de transport ale municipiului Chișinău, inclusiv Gara Feroviară și alte întreprinderi ale CFM, Gările Auto (Centru, Sud-Vest și Nord), Aeroportul Internațional, parcurile urbane principale de autobuze și troleibuze. În aceste sectoare se constată și ponderea maximă a acestei ramuri, inclusiv în sectorul Centru (30%) și Botanica (17%). Ponderea maximă a sectorului Centru se explică nu doar prin prezența întreprinderilor mari de transport, dar și prin numărul mult mai redus de întreprinderi industriale, în special din IM MC. În celelalte sectoare ale municipiului, ponderea întreprinderilor de transport nu depășește 5% . În plus, suma plăților respective este condiționată, în mare măsură, de gradul de monitorizare a emisiilor întreprinderilor de transport, inclusiv a parcarilor auto și centrelor de deservire tehnică.

Pe parcursul perioadei analizate, suma plăților pentru emisii de la întreprinderile de transport înregistrează un spor negativ nesemnificativ ($<10\%$). Dinamica negativă se atestă în sectoarele cu sumele maxime, inclusiv Botanica (-35%) și Centru (-12%), precum și în sectorul Ciocana (-17%). În același timp, dinamica pozitivă se observă în sectoarele Râșcani ($+77\%$) și Buiucani ($+32\%$), însă datorită sumelor mai mici, nu a influențat tendința negativă generală pe municipiu. Ca urmare a dinamicii menționate, în anul 2014, în sectoarele Botanica și Centru, ponderea întreprinderilor de transport în suma plăților pentru emisiile surselor fixe este mai mare mică față de media perioadei analizate (2007-2014), iar în sectoarele Râșcani și Buiucani – este mai înaltă.

Suma plăților pentru emisiile din **sectorul comunal** (de aprovizionare cu apă și sanitație) a fost, în medie, de 29,6 mii lei sau 5% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe. Întreprinderea municipală SA Apă-Canal Chișinău, cu sediul principal în sectorul Râșcani la hotarul cu sectorul Centru, contribuie cu $\approx 90\%$ din suma plăților respective de la întreprinderile comunale din municipiul Chișinău. Întreprinderile comunale de aprovizionare cu apă și sanitație din suburbiile capitalei nu au prezentat informația privind plățile pentru emisii. Astfel, ponderea maximă, de cca 20%, a întreprinderilor de aprovizionare cu apă și sanitație se constată în sectorul Râșcani, în care se află sediul principal al companiei respective. În celelalte sectoare, ponderea ramurii respective nu depășește 1% din suma plăților pentru emisii de la sursele fixe de poluare a aerului. În același timp, după cum am menționat mai sus, majoritatea absolută a emisiilor nocive de la întreprinderea SA „Apă Canal-Chișinău” sunt degajate la Stația de Epurare Biologică (SEB) de la periferia estică a orașului, la hotarul dintre sectoarele Botanica și Ciocana, iar impactul principal asupra organismului uman se resimte în cartierul Muncești din sectorul Botanica. De asemenea, volumul și dinamica emisiilor de la întreprinderea SA „Apă Canal-Chișinău” determină dinamica plăților pentru emisiile surselor fixe de la întreprinderile comunale și ponderea sectorului respectiv în structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe din municipiul Chișinău. Prin urmare, reducerea, de 2,5 ori, a sumei plăților pentru emisii la SA „Apă Canal-Chișinău” a condiționat reducerea, de peste 2 ori, a sumei plăților respective provenite din gospodăria comunală și a ponderii sectorului comunal în suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe din sectorul Râșcani (10%) și din municipiul Chișinău (fig. 4.17).

Suma plăților pentru emisiile din **industria de construcție a mașinilor și prelucrare a metalelor** (ICM PM) a fost în medie, de 27,8 mii lei sau 4% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe din municipiul Chișinău. În ultimele 3 decenii, majoritatea întreprinderilor de capacități medii și mari din ramurile respective au fost falimentate, reorganizate și reprofile. În plus, din cauza majorării multiple a costurilor la materia primă și energie, o bună parte din întreprinderile acestor ramuri și-au schimbat radical tehnologiile vechi de producere, iar volumul emisiilor și deversărilor evacuate s-a redus semnificativ, ceea ce s-a răsfânt direct și asupra menținerii ponderii reduse și diminuării constante a acesteia. Sumele maxime ale plăților pentru emisii au fost achitate de întreprinderile ICM PM din sectoarele Ciocana (10,2 mii lei) și Buiucani (6,9 mii lei), în care se află cele mai numeroase (anexa 5.2) și mai mari întreprinderi din ramura respectivă, inclusiv: SA „Moldovahidromaș” (1,5 mii lei), SA „Inteh” (1,2 mii lei), SA „Incomaș” (1,1 mii lei) și SA „Oțelcon” (1,1 mii lei) din sectorul Ciocana; SA „Metal Feros” (2,6 mii lei) SA „Topaz” (2 mii lei) și SA „Aralit” (2 mii lei) și SA „Tracom” (1,0 mii lei) din sectorul Buiucani. De asemenea, se remarcă SA „Artmetal” (1,1 mii lei) din sectorul Râșcani, SA „Hidropompa” (1,4 mii lei) din sectorul Centru. Ponderea maximă a ICM PM, se atestă în sectoarele Buiucani (10%) și Centru (7%). Suma plăților pentru emisiile din ICM PM

înregistrează o reducere de peste 40% (de la 30,6 mii lei la 17,5 mii lei), iar dinamica negativă se observă în toate sectoarele capitalei, inclusiv în sectoarele Centru (de 6 ori) și Râșcani (de 2 ori).

Suma plăților pentru emisiile din **industria chimică** a fost, în medie, de 17,8 mii lei, iar în anul 2014 – de 14,7 mii lei, ceea ce reprezintă 3% din suma plăților pentru emisiile de la sursele fixe. Cele mai reprezentative și mai răspândite surse din industria chimică sunt fabricile de producere a vopselelor, întreprinderile de fabricare a produselor din plastic, în special pentru gospodăria casnică și în domeniul construcțiilor imobiliare, întreprinderile poligrafice și editoriale, secțiile de producție farmaceutică, spălătoriile de confecții și covoare. Sumele maxime ale plăților pentru emisii au fost achitate de întreprinderile industriei chimice din sectoarele Ciocana (7,9 mii lei) și Botanica (5,1 mii lei), în care se află cele mai numeroase (anexa 5.2) și mai mari întreprinderi din ramura respectivă, inclusiv: combinatul articolelor din carton (3,4 mii lei), SRL „Sanin” din sectorul Ciocana; SRL Uniplast” din sectorul Botanica. De asemenea, se remarcă spălătoriile SA Nufărul și SRL Sinderella (1,0 mii lei) din sectorul Râșcani, SA Viorica Cosmetic”, SA Aschim” și SRL Alfa Plast” din sectorul Buiucani. Ponderea maximă a industriei chimice se atestă în sectorul Botanica (6%).

Spre deosebire de majoritatea ramurilor analizate, suma plăților pentru emisiile din industria chimică înregistrează o creștere, de $\approx 30\%$, care se observă în toate sectoarele municipiului, cu excepția sectorului Râcani, în care se atestă o reducere cu cca $1/3$ a sumei plăților respective.

Suma plăților pentru emisiile din **industria ușoară** a fost, în medie, de 16,5 mii lei sau 3% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe de poluare a aerului în municipiul Chișinău. Cele mai reprezentative și mai răspândite surse din industria ușoară sunt fabricile de producere a confecțiilor și a încălțămintei, precum și cele de producție a pieilor artificiale. Sumele maxime ale plăților pentru emisii se constată în sectoarele Buiucani (10,2 mii lei) și Centru (2,2 mii lei), în care activează cele mai importante întreprinderi și surse de emisii din ramura respectivă, inclusiv: fabrica de încălțămintă SA „Zorile” (4,7 mii lei) și fabrica de producere a articolelor din piele SA „Pielart” (5,6 mii lei) din sectorul Buiucani; fabrica de confecții SA „Ionel” (1,9 mii lei) din sectorul Centru. De asemenea, se remarcă fabrica de covoare SA „Carpet” din sectorul Botanica (2,2 mii lei), fabrica de producere a pieilor artificiale SA „Piele” (2,2 mii lei) din sectorul Râșcani, fabrica de confecții SRL „Artizana” din sectorul Ciocana. Suma plăților pentru emisiile din industria ușoară înregistrează o reducere multiplă (de ≈ 7 ori), iar dinamica negativă se observă în toate sectoarele capitalei.

Suma plăților pentru poluarea aerului la **întreprinderile de prelucrare a lemnului** a constituit, în medie, 15,7 mii lei, iar în anul 2014 – 17,5 mii lei sau 3% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe (fig. 4.17). Spre deosebire de celelalte regiuni analizate anterior, în municipiul Chișinău sunt mai răspândite întreprinderile de capacități medii și mari, specializate în producerea și asamblarea mobilei. Sumele maxime ale plăților pentru emisiile din industria respectivă se constată în sectoarele Buiucani (4,7 mii lei) și Botanica (4,6 mii lei), în care sunt localizate cele mai mari întreprinderi din

această ramură, inclusiv SRL „Ambianta SC” (3,1 mii lei), SA „Stejaur” (2,3 mii lei), SRL „Confort” (1,1 mii lei) și ÎI „Creator Borș” din sectorul Buiucani; SA „Icam” din sectorul Centru. De asemenea, putem menționa SA „Stejaur” și SRL „Artmobila” din sectorul Ciocana, SA „Viitorul” din sectorul Râșcani, SRL „BMB WOOD” (1,3 mii lei) și SRL „Avantaj AV” din sectorul Botanica. Ponderea maximă (7%) se atestă în sectoarele Buiucani și Centru.

Pe parcursul perioadei analizate, suma plăților pentru emisii de la întreprinderile de prelucrare a lemnului înregistrează un spor negativ nesemnificativ, de doar 5%, dar care se observă în toate sectoarele municipiului Chișinău, cu excepția sectorului Botanica, în care se constată un spor pozitiv, de peste 50% a sumei plăților pentru emisiile provenite din această ramură. Totodată din cauza sumelor mai mici în acest sector, nu a influențat tendința negativă generală și ponderea întreprinderilor de prelucrare a lemnului în municipiu și în sectorul Ciocana.

În pofida numărului mare a **întreprinderilor de deservire**, suma plăților pentru poluarea aerului din această ramură este, în medie, de doar 12,4 mii lei sau doar 2% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe (fig. 4.17). Suma plăților pentru emisii și ponderea acestei ramuri depinde de numărul și capacitatea întreprinderilor care au prezentat informația despre plățile respective, precum și de prezența în teritoriu a celorlalte ramuri. O bună parte din întreprinderile de deservire nu dispun de surse cuantificabile proprii de emisii ori sunt reprezentate de organizații bugetare, nefiind supuse achitării plăților respective. Majoritatea întreprinderilor de deservire includ organizații bugetare, centre de prestare a serviciilor comerciale (piețe, magazine, bănci) și medicale (spitale, centre ale medicilor de familie), întreprinderile de deservire a populației (frizerii, centre de consultanță în diverse domenii). Ponderea maximă (7-10%) a întreprinderilor de deservire se atestă în sectoarele Centru și Botanica, în care sunt localizate un număr mai mare de centre de deservire în sfera socială (medicină, învățământ, administrare publică, servicii comerciale etc). Pe parcursul perioadei analizate, se înregistrează o reducere, cu cca 1/3 a sumei plăților pentru emisiile de la întreprinderile de deservire. Dinamica negativă se observă în sectoarele municipiului, inclusiv la Ciocana (de 5 ori), Râșcani (-21%) și Botanica (-4%). În același timp, un spor pozitiv al sumei plăților pentru emisii se atestă în sectoarele Buiucani (de 3,1 ori) și Centru (+17%).

Suma plăților pentru emisiile surselor staționare din Regiunea de Sud a fost, în medie, 316 mii lei (anexa 5.3) sau doar 13% din totalul pe Republică. Ponderea minimă printre regiunile Republicii se datorează nivelului de industrializare și urbanizare mai redus, precum și suprafeței mai mici. În plus, majoritatea absolută a întreprinderilor incluse în lista plătitorilor au capacități de producție medii și mici. Sumele maxime se atestă în UTA Găgăuzia (50,2 mii lei), precum și în raioanele Cahul (76,7 mii lei) și Căușeni (39 mii lei), care au dimensiuni mai mari și în care activează un număr mai mare de întreprinderi agricole și industriale de capacități medii. Sumele minime au fost achitate în raioanele Ștefan Vodă (6,8 mii lei) și Taraclia (17,5 mii lei). De asemenea, suma plăților

respective nu este condiționată doar de numărul și capacitatea întreprinderilor poluante, dar și de gradul de monitorizare al emisiilor, inclusiv la întreprinderile mici și la organizațiile bugetare. În anul 2016, suma totală a plăților pentru emisiile surselor staționare din Regiunea de Sud a fost de 432 mii lei sau 18% din totalul pe Republică (anexa 5.3). Sumele maxime se atestă în raioanele Cahul (117 mii lei), Cantemir (55 mii lei) și Leova (51 mii lei), precum și în UTA Găgăuzia (63,5 mii lei).

În perioada analizată (2007-2016), suma plăților pentru emisiile surselor fixe din Regiunea de Sud s-a majorat de peste 2 ori, de la 207 mii lei la 432 mii lei (anexa 5.3.). În pofida unei evoluții oscilante, în majoritatea absolută a raioanelor regiunii și în UTA Găgăuzia, se atestă o tendință pozitivă deosebit de pronunțată. Creșterea plăților respective nu a fost condiționată doar de creșterea similară a volumului de producție și a emisiilor derivate, dar și de majorarea normativului de plată pentru emisiile surselor fixe în majoritatea raioanelor centrale și sudice, introdusă prin modificarea legislativă menționată din 14.12.2007²²⁰. Sporul maximal al sumei plăților respective se atestă în raioanele Cimișlia (de 12 ori), Cahul (de 3,2 ori), UTA Găgăuzia (de 3 ori), Cantemir (de 2,4 ori) și Leova (de 2 ori). Un spor nesemnificativ se atestă în raionul Căușeni (+18%). În același timp, dinamica negativă se observă în raioanele Ștefan-Vodă (de 4 ori) și Taraclia (-18%), fiind condiționată, cu precădere, de diminuarea acestor plăți în industria alimentară din aceste raioane.

Majorarea multiplă a plăților pentru emisii se observă la majoritatea ramurilor analizate (6 din 11), inclusiv în sectorul comunal (de 6,3 ori), la întreprinderile de deservire (tabelul 4.6),

Tabelul 4.6 Dinamica plăților pentru emisiile surselor fixe din Regiunea de Sud în mii lei

Ramura economică	Anii											
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	media	sporul
c. agroalimentar	116	124	91,5	61,8	164	151	133	160	204	211	142	181
com.cu combustibil	19,6	11,1	12	22,3	37,9	51,7	27,9	20	40,4	56,5	30	288
energetică	18,4	22,6	10,9	7,7	27,2	34,7	26,3	13,3	26,7	28,4	21,6	155
IM MC	17,5	13,0	5,8	6,7	15,1	18,2	17,1	22,2	29,6	46,6	19,2	266
transport	17,8	19,4	4,5	21	27,2	19,2	12,9	14,6	24,8	26,4	16,9	148
deservire	10,7	4,8	4,2	3,3	22,2	17,3	9,9	19,6	24,1	31,4	14,7	293
sectorul comunal	1,7	3,9	1,5	1,4	9,0	14,2	2,6	1,8	17,3	10,5	6,4	626
prelucrarea lemnului	7,5	7,7	3,1	3,2	8,7	9,2	5,8	3,6	11,0	5,3	6,5	71
industria ușoară	1,4			1,0	3,1	3,0	1,4	2,9	4,3	4,0	2,6	290
ICM și PM.	1,2	1,0			0,9	0,75	0,72	1,3	1,5	1,3	1,1	113
industria chimică	0,47	0,6	0,78	0,85	0,77	0,47	0,41	06	0,83	1,0	0,7	214

la întreprinderile de comercializare a combustibilului și la cele din industria ușoară (de ≈3 ori), la întreprinderile din IM MC (de 2,7 ori), industria chimică (de 2,1 ori), în complexul agroalimentar (+81%) și energetică (+55%). Dinamica negativă se atestă doar la întreprinderile de prelucrare a lemnului (-39%), fiind condiționată de declinul ramurii respective în Regiunea de Sud²²¹. Peste

²²⁰ Legea nr. 280-XVI din 14.12.2007 MO94-96/30.05.08 art.349. În vigoare din 20.05.2008.

²²¹ Bacal P., Urman P. Analiza spațială și ramurală a impactului surselor staționare de poluare a aerului atmosferic în Regiunea de Dezvoltare Centru. În: Probleme ecologice și geografice în contextul dezvoltării durabile a Republicii Moldova: realizări și perspective. 2016. p. 588-594.

jumătate din suma plăților pentru emisiile surselor staționare de poluare a aerului provine de la întreprinderile din complexul agroalimentar (fig. 4.18). În comparație cu RD Nord și RD Centru, restul ramurilor analizate au o pondere mai uniformă. Pe poziția secundă se află stațiile de comercializare a combustibilului, cu 12% (30 mii lei). Pozițiile următoare sunt ocupate de energetică, cu 8%, întreprinderile din IM MC și transporturi, cu câte 7% și întreprinderile de deservire, cu 6%.

Ponderea întreprinderilor de prelucrare a lemnului este de 3%, iar a sectorului comunal - 2%. Ponderea minimă ($\leq 1\%$) se atestă la industria ușoară, ICM PM și industria chimică. În comparație cu ponderea medie a perioadei analizate, în anul 2016 se observă o pondere mai mare a stațiilor de comercializare a combustibilului (fig. 4.18), IM MC, a întreprinderilor de deservire și a sectorului comunal, dar și o pondere mai mică a complexului agroalimentar, a energiei, a întreprinderilor de transport și a celor de prelucrare a lemnului.

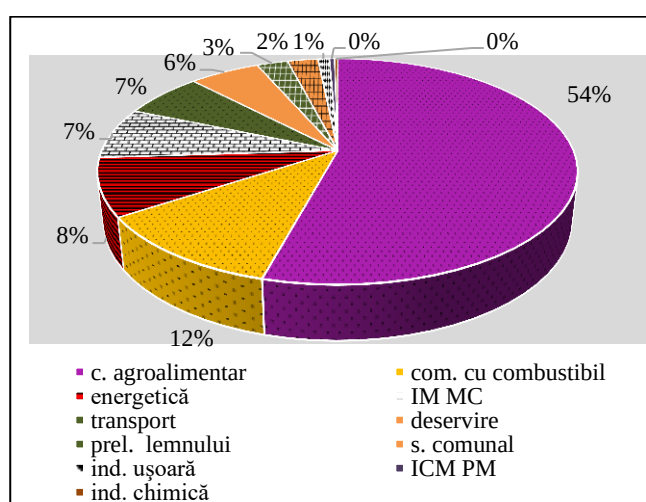

Fig. 4.18 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe din Regiunea de Sud (media 2007-2016)

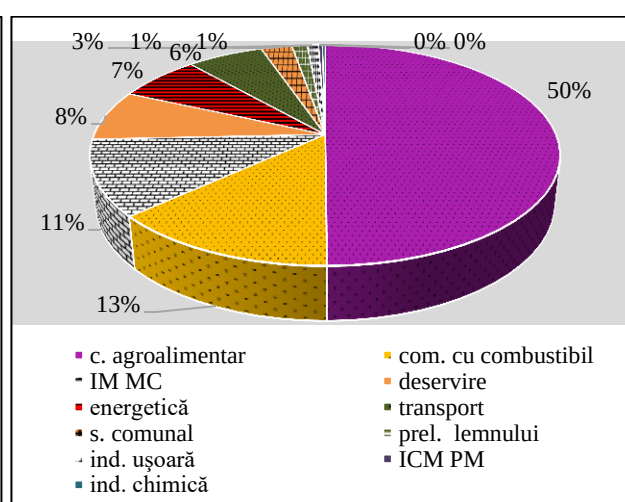

Fig. 4.19 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe din Regiunea de Sud (anul 2016)

Suma plăților pentru emisiile provenite din **complexul agroalimentar** a fost, în medie de 142 mii lei (tabelul 4.6) sau 54%, iar în anul 2016 – de 211 mii lei sau 50% din suma totală a plăților pentru emisii de la sursele fixe. Sumele maxime de la întreprinderile agroalimentare (anexa 5.4) se observă în raioanele Cahul (32,2 mii lei), Leova (25 mii lei), Cantemir (24,6 mii lei) și Căușeni (23,8 mii lei). În aceste raioane funcționează un număr mai mare de întreprinderi agroalimentare de capacitate medie, dar și este aplicat un sistem mai riguros de evidență a emisiilor de la sursele mici, inclusiv a centrelor de alimentație publică (baruri, cafenele și restaurante), morilor și olonițelor, brutăriilor, îndeosebi din raioanele Leova și Cantemir²²². Sumele minime se atestă în raioanele Ștefan-Vodă (5,5 mii lei) și Cimișlia (5,5 mii lei), ca urmare a falimentării și reorganizării a multor întreprinderi, în special a fabricilor vinicole, fabricilor de conserve și întreprinderilor agricole mari.

Complexul agroalimentar predomină detașat în toate unitățile administrativ-teritoriale ale Regiunii de Sud (fig. 4.18, anexa 5.4). Ponderea maximă, >60%, se atestă în raioanele Ștefan-Vodă

²²² Bacal P. Impactul activităților economice asupra bazinului aerian: În: Culegerea de articole

(80%), Căușeni, Leova, Taraclia și Cantemir, în care ponderea stațiilor de comercializare a combustibilului este mai redusă. În restul raioanelor regiunii și în UTA Găgăuzia, se constată o pondere medie, de 40-60%, a întreprinderilor agroalimentare.

Pe parcursul perioade analizate, plățile pentru emisiile din complexul agroalimentar al Regiunii de Sud înregistrează o evoluție oscilantă pe fonul unei tendințe generale de creștere, cu 81% (tabelul 4.6). Dinamica pozitivă se atestă în majoritatea unităților administrativ-teritoriale ale Regiunii de Sud, inclusiv în raioanele Cimișlia (de 7,4 ori), Cahul (de 4,5 ori), Cantemir (de 3,5 ori), Basarabeasca (de 2,5 ori) și în UTA Găgăuzia (de 4,5 ori). În plus, din anul 2011, se atestă o dinamică pozitivă la plățile pentru emisiile de la fabricile vinicole, în special din UTA Găgăuzia, pentru care nu a fost aplicat embargoul rusesc. În același timp, dinamica negativă a plăților respective din complexul agroalimentar se constată în raioanele Ștefan-Vodă (de ≈ 8 ori), Taraclia (de ≈ 2 ori) și Căușeni (-17%).

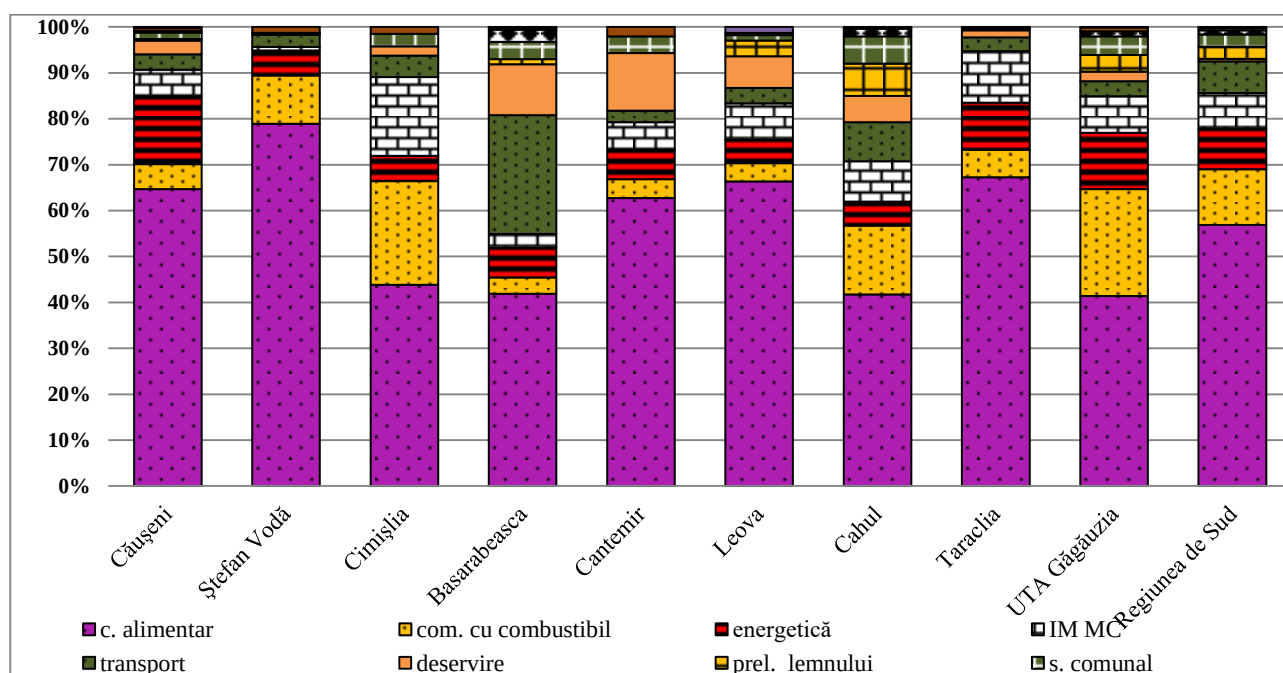

Fig. 4.20 Structura ramurală a plăților pentru emisii în u.a.t. ale Regiunii de Sud (media anilor 2007-2016)

Cei mai mari contribuabili la plățile pentru emisii din complexul agroalimentar sunt: *fabricile de vin* (17 mii lei), inclusiv din UTA Găgăuzia (3,9 mii lei), din raioanele Cahul (8,9 mii lei), Taraclia (2,5 mii lei) și Cantemir (2 mii lei); *combinatele de prelucrare și depozitare a cerealelor* SA „Kelleu Grains” din Căușeni (11,8 mii lei), SA „Prut Cereale” (6,5 mii lei) din Cantemir, SA „Elevator Iargara” (2,2 mii lei) din raionul Leova, SRL „Molgranum” din Cahul (2,5 mii lei), SRL „Aur Alb” (producerea făinii de grâu de calitate superioară) din Ceadâr-Lunga (3 mii lei), SA „Cereale Vulcănești” (1,5 mii lei); *fabricile de nutrețuri combinate* din Vulcănești (15,4 mii lei) și Cantemir (2,2 mii lei), *combinatele de producere a uleiurilor* din Căușeni (4,5 mii lei); *fabricile avicole* SA „Avicola Galinula” (2,7 mii lei), și SC „Axedum”, (1,3 mii lei) din raionul Cimișlia, „Avicola Abaclia” (1,6 mii lei) din raionul Basarabeasca; *centrele de prelucrare a cărnii* SRL „Farm Meat Sud” din Leova (3,4

mii lei) și SA „Carne Sud” din Taraclia; *întreprinderile de creștere a ovinelor* și porcinelor din UTA Găgăuzia, raioanele Taraclia, Cahul și Basarabeasca; *întreprinderile agricole mari* din UTA Găgăuzia și din raioanele Ștefan-Vodă, Basarabeasca și Taraclia; *fabricile de conserve* din Ștefan-Vodă (2,4 mii lei) și Căușeni (filiala SA „Orhei Vit”); *fabricile de panificație* din orașele Cahul, Căușeni, Ceadâr-Lunga; *brutăriile, morile și oloinițele* din mediul rural; *centrele de alimentație publică*.

În anul 2016, suma plăților pentru emisiile de la întreprinderile agroalimentare a constituit 211 mii lei sau cu 81% mai mult decât în anul 2007. Sumele maxime (anexa 5.5) se observă în raioanele Cahul (54,8 mii lei), Cantemir (37 mii lei), Leova (24 mii lei) și Căușeni (22 mii lei), precum și în UTA Găgăuzia (30,5 mii lei). Sumele minime se atestă în raioanele Ștefan-Vodă (1,6 mii lei) și Taraclia (8,8 mii lei). Similar mediei perioadei analizate. Complexul agroalimentar predomină în raioanele regiunii (fig. 4.21, anexele 5.4-5.5), cu excepția raionului Cimișlia.

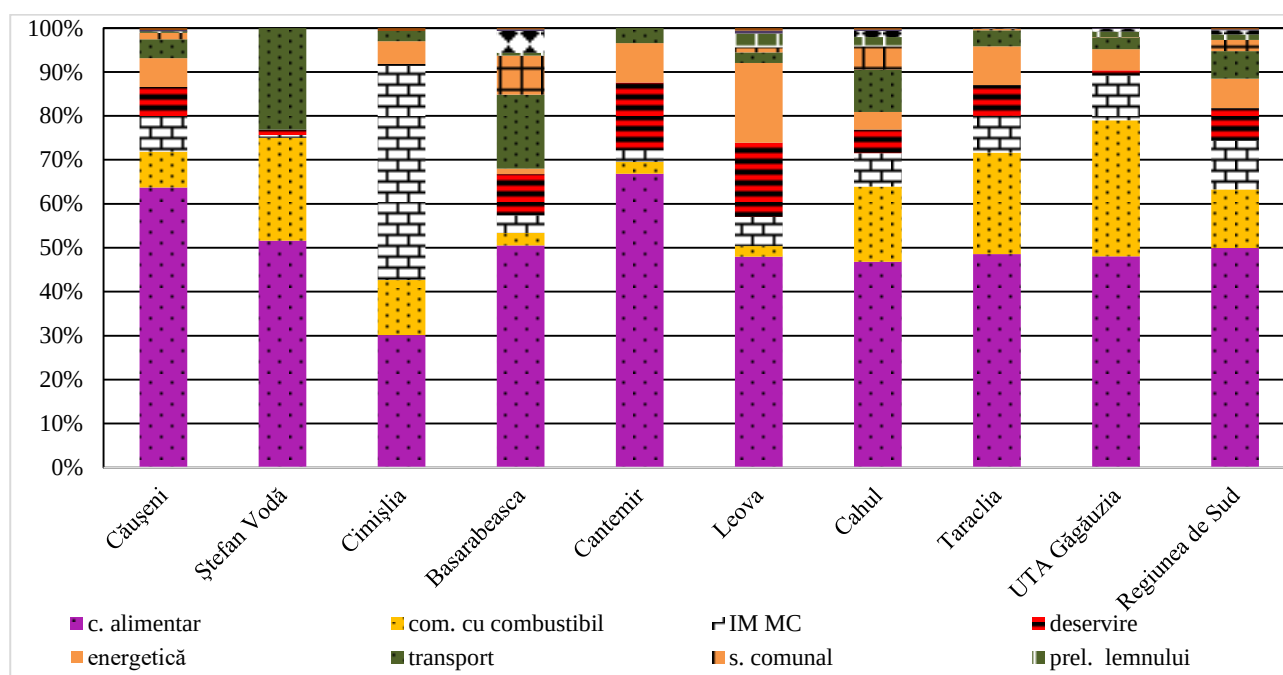

Fig. 4.21 Structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe în u.a.t. ale Regiunii de Sud (2016)

De asemenea, ca urmare a unui spor mai lent în comparație cu majoritatea celorlalte ramuri analizate, ponderea complexului agroalimentar în anul 2016, per ansamblu și în majoritatea unităților administrativ-teritoriale (6 din 9) ale Regiunii de Sud, este mai mică în comparație cu ponderea medie pentru anii 2007-2016. O pondere mai mare se constată doar în UTA Găgăuzia și în raioanele Cantemir și Cahul. Ponderea maximă, >60%, se atestă în raioanele Căușeni și Cantemir, în care ponderea stațiilor de comercializare a combustibilului este mai redusă. O pondere medie a întreprinderilor agroalimentare, de 40-60%, se atestă în majoritatea raioanelor regiunii (6 din 9). Ponderea minimă, <30%, se înregistrează în raionul Cimișlia, în care prima poziție este cedată unei companii de construcții cu specializare complexă.

Stațiile de comercializare a combustibilului se situează pe poziția secundă, cu o pondere medie de 12% (30 mii lei), iar în anul 2016 de 13% (56,5 mii lei). Ponderea maximă, >20%, a ramurii

respective se înregistrează în UTA Găgăuzia și în raionul Cimișlia, ceea ce se explică prin ponderea mai redusă a întreprinderilor agroalimentare și a întreprinderilor de deservire (anexa 5.6, fig. 4.21). O pondere moderată, de 7-15%, se atestă în raioanele Ștefan-Vodă și Cahul. Ponderea minimă – <7%, se observă în jumătate din raioanele regiunii, inclusiv în raioanele Leova, Cantemir, Taraclia și Basarabeasca, care au dimensiuni mai mici și posedă o așezare economico-geografică periferică.

Suma plăților pentru emisii de la stațiile de comercializare și depozitare a combustibilului și ponderea acestora sunt condiționate de configurația rețelei rutiere și intensitatea traficului rutier în aceste raioane, dar și de gradul de monitorizare a surselor respective de emisii. Prin urmare, în perioada analizată, sumele maxime din această ramură se atestă în UTA Găgăuzia (11,7 mii lei) și în raioanele Cahul (11,6 mii lei) și Cimișlia (4,3 mii lei). Similar ponderii, sumele minime se constată în raioanele Ștefan-Vodă (734 lei), Taraclia, (1,1 mii lei), Basarabeasca și Leova, cu o poziție mai periferică și cu dimensiuni mai mici. De asemenea, pe parcursul perioadei analizate, se înregistrează o creștere aproape triplă (de la 19,6 mii lei în anul 2007 la 56,5 mii lei în anul 2016) a sumei plăților pentru emisiile de la stațiile de comercializare a combustibilului (tabelul 4.6), condiționată de majorarea similară a efectivului mijloacelor de transport, cât și de intensificarea traficului de mărfuri și pasageri, inclusiv, ca urmare, a liberalizării regimului de vize cu statele UE și Turcia. Dinamica pozitivă se atestă în majoritatea absolută a unităților administrativ-teritoriale ale regiunii. Sporul maxim se atestă în UTA Găgăuzia (de 5,1 ori) și în raioanele Taraclia (de 13,4 ori), Basarabeasca (de 5,1 ori) și Cahul (de 3,4 ori). Dinamica negativă se constată doar în raioanele Cantemir (de 3 ori) și Leova (-21%), condiționată de reducerea de la întreprinderile de transport din aceste raioane.

În anul 2016, sumele maxime au fost achitate în UTA Găgăuzia (19,7 mii lei) și în raioanele Cahul (20 mii lei) și Cimișlia (5,3 mii lei). De asemenea, ponderea maximă, >20%, a ramurii respective se înregistrează în UTA Găgăuzia (31%) și în raioanele Ștefan-Vodă și Taraclia (anexa 5.6, fig. 4.22). O pondere medie, de 7-15 %, se atestă în raioanele Căușeni, Cimișlia și Cahul. Ponderea minimă – <7%, se observă, de asemenea, în raioanele Leova, Cantemir și Basarabeasca

Suma plăților pentru emisiile din **complexul termoelectric** a fost, în medie, de 21,6 mii lei sau 8%, iar în anul 2016 – de 28,5 mii lei sau 7% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe. Astfel, în Regiunea de Sud, ponderea energiei este cu mult mai mare în comparație cu RD Nord și Centru. După cum am menționat mai sus, în Regiunea de Sud, plățile pentru poluarea aerului au fost aplicate la un număr mult mai mare de organizații bugetare (anexa 5.2), care, în celelalte două regiuni, nu sunt incluse în lista plătititorilor. Sumele maxime au fost achitate de la sursele termoelectrice din UTA Găgăuzia (6,5 mii lei), precum și din raioanele Căușeni (5,4 mii lei) și Cahul (4,0 mii lei), în care au achitat plățile respective un număr maxim de instituții publice. De asemenea, ponderea maximă (>10%) a energiei se atestă în UTA Găgăuzia (13%) și în raioanele Căușeni (15%) și Taraclia.

Suma plăților pentru poluarea aerului înregistrează o evoluție oscilantă pe fondul unei tendințe generale de creștere, cu cca 55%. Dinamica pozitivă pronunțată se observă în raioanele Leova (de 20 ori), Cimișlia (de 19 ori), Cantemir, Cahul și UTA Găgăuzia (de 3 ori). În același timp, o reducere multiplă a sumei plăților pentru emisiile din energetică se constată în raioanele Basarabeasca (de 7 ori), Căușeni (de 3 ori), Taraclia (de 2 ori), fapt condiționat de reducerea similară a numărului de organizații bugetare contribuabile. De asemenea, ca urmare a creșterii mai lente a plăților pentru emisii, în comparație cu majoritatea celorlalte ramuri (tabelul 4.6), ponderea energiei în anul 2016 a fost mai mică față de media perioadei analizate (fig 4.22). Totodată, o pondere mai mare se atestă în raioanele Basarabeasca, Cantemir și Leova, ca urmare a extinderii listei organizațiilor bugetare contribuabile.

Spre deosebire de RD Nord și Centru, în Regiunea de Sud suma și ponderea **plăților pentru emisiile provenite din IM MC** este cu mult mai redusă (fig. 4.21, anexele 5.6-5.7). În plus, majoritatea surselor de poluare din această ramură sunt reprezentate de întreprinderile de construcții, depozitele și centrele de comercializare a materialelor de construcții aduse din alte regiuni ale Republicii sau din export. Întreprinderile miniere și cele de producere a materialelor de construcții de capacități medii aproape lipsesc, cu excepția celor din orașele mai mari Cahul și Comrat. Această situație se explică, într-o mare măsură prin baza de materii prime mult mai săracă în comparație cu regiunile centrale și nordice, dar și prin falimentarea majorității întreprinderilor de producere a materialelor de construcții date în exploatare în perioada sovietică. Prin urmare, suma plăților pentru emisiile provenite din IM MC a fost, în medie, de doar 19,2 mii lei sau cca 7% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe de poluare a aerului atmosferic. Sumele maxime a plăților respective se atestă în raioanele Cahul (6,8 mii lei), Cimișlia (3,2 mii lei), Leova (3 mii lei) și în UTA Găgăuzia (4 mii lei). De asemenea, ponderea maximă (>10%) a IM MC se atestă în raioanele Cimișlia (17%) și Taraclia (fig.). O pondere medie, de 5-10%, se constată în raioanele Leova, Cahul și în UTA Găgăuzia.

Similar celorlalte 2 regiuni analizate mai sus, suma plăților pentru emisiile provenite de la întreprinderile IM MC din Regiunea de Sud, înregistrează o evoluție oscilantă pe fondul unei creșteri multiple, de cca 2,7 ori. Ca urmare a crizei economice și, în special, a crizei imobiliare, în anii 2008-2010 se atestă o reducere multiplă, de ≈ 3 ori, a plăților respective, succedată de o majorare constantă și multiplă (de peste 7 ori) în anii 2011-2016. Sporul maxim se înregistrează în raioanele Cimișlia (de 118 ori), Leova (de 2 ori) și Cahul (de 2 ori). Dinamica negativă se observă în raioanele Ștefan-Vodă (de 2 ori), Cantemir (-36%) și Taraclia (-34%). Astfel, în anul 2016, suma plăților pentru emisiile provenite din IM MC a fost de 46,6 mii lei sau cu 29 mii lei mai mult față de anul 2007, iar ponderea acestei ramuri a ajuns la 11%, ocupând poziția a III-a după întreprinderile agroalimentare și cele de comercializare a combustibilului. Sumele maxime a plăților respective din IM MC în acest an se atestă în raioanele Cimișlia (20,6 mii lei), Cahul (8,8 mii lei), Leova (3,4 mii lei) și în UTA Găgăuzia (6,5 mii lei). De asemenea, ponderea maximă (>10%) a IM MC se atestă în raionul Cimișlia (49%), ca

urmare a lansării pe piață a întreprinderii de construcții SRL „Irindaprim”, care contribuie cu peste 40% din suma totală a plăților pentru emisii din IM MC. O pondere medie, de 7-15%, se constată în UTA Găgăuzia și în raioanele Taraclia, Căușeni, Leova și Cahul (anexa 5.7, fig. 4.21), iar o pondere minimă – în raioanele de dimensiuni mai mici: Ștefan-Vodă, Basarabeasca și Cantemir,

Cei mai mari contribuabili din IM MC a Regiuni de sud sunt: *întreprinderile de construcții*, inclusiv SRL „Irindaprim”(19,4 mii lei), SRL „Badprim” din Căușeni (1,8 mii lei), SA „Rubin-216” din Cahul (1,4 mii lei); *întreprinderile raionale de construcție a drumurilor*, îndeosebi din Cahul și Comrat; *centrele de depozitare și comercializare a materialelor de construcții*; *întreprinderile de producere a articolelor din beton*, în special din Cahul și Comrat; *întreprinderile mici de producere a fortanului, a plitelor de trotuar și teracotei*, în special din Cahul, Căușeni, Comrat și Taraclia.

Suma plăților pentru emisiile generate de întreprinderile de transport este, în medie, de ≈17 mii lei (7%), iar în anul 2016 de 26,4 mii lei (6%). La nivel de unități administrativ-teritoriale acestea sunt determinate de configurația și intensitatea rețelelor de transport care fac legătura cu orașul Chișinău și cu punctele de frontieră din regiunea respectivă (Cahul, Giurgiulești, Basarabeasca), cât și de prezența întreprinderilor mari de transport auto și feroviar moștenite din perioada sovietică. În plus, suma plăților respective este condiționată, în mare măsură, de gradul de monitorizare a emisiilor la întreprinderile de transport. Astfel, sumele maxime a plăților pentru emisii de la întreprinderile de transport se înregistrează în raioanele Basarabeasca (10 mii lei) și Cahul (6,6 mii lei)²²³. Ponderea maximă (>20%) a transporturilor se atestă, de asemenea, în raionul Basarabeasca și se datorează întreprinderilor mari de transport feroviar, o bună parte din care se află în proces îndelungat de falimentare și reorganizare. O pondere medie (5-10%) se constată doar în raionul Cahul și se explică prin prezența întreprinderilor de transport auto din acest oraș, precum și de poziția geografică a acestui raion, în care se află cele mai traversate treceri ale frontierei de stat din Regiunea de Sud. În restul raioanelor, ponderea transporturilor nu depășește 5%.

Suma plăților pentru emisiile de la întreprinderile de transport înregistrează o creștere, cu cca 55%. Dinamica pozitivă se observă în toate unitățile administrativ-teritoriale ale regiunii, cu excepția raionului Basarabeasca. Sporul maxim al sumei plăților respective se observă în raioanele Ștefan-Vodă (de 10 ori), Cahul (de 8,4 ori) și în UTA Găgăuzia (de 8,4 ori). Totodată, în raionul Basarabeasca, suma plăților pentru emisii s-a micșorat de 2 ori, însă din cauza sumei mari în raport cu celelalte unități administrativ-teritoriale, a fost suficient pentru a diminua semnificativ ritmurile de creștere în raport cu celelalte ramuri analizate. În anul 2016, sumele maxime a plăților pentru emisii de la întreprinderile de transport se constată, de asemenea, în raioanele Cahul (11,2 mii lei) și Basarabeasca (6,4 mii lei), iar ponderea maximă (>15%) în Ștefan-Vodă și Basarabeasca.

²²³ Anuarele privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice Edițiile 2003-2016

Suma plăților pentru emisii de la **întreprinderile de deservire** a fost, în medie, de 14,7 mii lei sau 6%, iar în anul 2016 – de 31,4 mii lei sau 8% din suma plăților pentru emisii a surselor fixe. Ponderea mai mare, în comparație cu celelalte 2 regiuni se explică prin industrializarea mai slabă a Regiunii de Sud și ponderea mult mai redusă a IM MC. Suma plăților pentru emisii și ponderea acestei ramuri depinde de numărul și capacitatea întreprinderilor care au prezentat informația despre plățile respective, precum și de prezența în teritoriu a celorlalte ramuri. O bună parte din întreprinderile de deservire nu au surse înregistrate de emisii și nu achită plata respectivă. Astfel, pe parcursul perioadei analizate, sumele maxime se înregistrează în raioanele Cantemir (4,9 mii lei), Cahul (4,4 mii lei) și Basarabeasca (4,3 mii lei). Ponderea maximă (>10%) a acestei ramuri se atestă, de asemenea, în raioanele Cantemir și Basarabeasca au achitat plățile respective majoritatea centrelor de prestare a serviciilor comerciale și a întreprinderilor de deservire a populației.

Suma plăților pentru emisiile întreprinderilor de deservire înregistrează o creștere triplă (tabelul 4.6), care este condiționată direct de majorarea similară a numărului de întreprinderi pentru care a fost aplicată plata respectivă. Prin urmare, în anul 2016, ponderea întreprinderilor de deservire a ajuns la 8% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe. Sumele maxime se înregistrează în raioanele Leova (8,6 mii lei), Cantemir (8,5 mii lei) și Cahul (6,3 mii lei). Ponderea maximă (>10%) a acestei ramuri se atestă, de asemenea, în raioanele Leova, Cantemir și Taraclia.

Suma plăților pentru emisii de la **întreprinderile de prelucrare a lemnului** a fost, în medie, de 6,5 mii lei sau 3%, iar în anul 2016 – de doar 5,3 mii lei, ceea ce reprezintă doar 1% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe din Regiunea de Sud. Suma maximă a plăților pentru emisiile provenite din această ramură se înregistrează în raioanele Cahul (5,4 mii lei), UTA Găgăuzia (1,8 mii lei) și Leova (1,3 mii lei). Orașul Cahul reprezintă cea mai importantă piață de desfacere din regiune pentru produsele din lemn, ceea ce a condiționat localizarea majorității întreprinderilor de prelucrare a lemnului de capacitate medie din regiunea respectivă. În plus, în Cahul și Iargara (Leova) se află sediile gospodăriilor silvice, înzestrate cu secții de specializate prelucrare a materialului lemnos local.

În comparație cu celelalte ramuri, suma plăților pentru emisiile generate de întreprinderile de prelucrare a lemnului din Regiunea de Sud înregistrează un spor negativ, de 31%. Care este condiționat exclusiv, de reducerea de cca 2,5 ori a plăților respective de la întreprinderile din Cahul. Totodată, în UTA Găgăuzia și în raionul Leova se observă un spor pozitiv al acestor plăți.

Suma plăților pentru emisiile de la **întreprinderile comunale** a fost, în medie, de 6,4 mii lei, iar în anul 2016 – 10,5 mii lei sau cca 3% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe. Pe parcursul perioadei analizate, sumele maxime se atestă în raioanele Cahul (4,6 mii lei), Basarabeasca (1,5 mii lei) și în UTA Găgăuzia (2,0 mii lei), fiind condiționate de plățile respective de la întreprinderile din orașele Cahul și Vulcănești. Ponderea maximă a sectorului comunal se atestă în raioanele Basarabeasca, Cantemir și Leova, în care întreprinderile locale de aprovizionare cu apă și

sanitație au prezentat informația completă privind plățile pentru emisii. Asemănător, RD Centru, sumele plăților pentru emisii provenite de la întreprinderile comunale înregistrează o creștere multiplă (de 6,6 ori), care se datorează sporului maxim din orașele Basarabeasca (de 29 ori), Cahul (de 5,2 ori) și Leova (de 3,3 ori). Diminuarea multiplă a plăților respective se observă în UTA Găgăuzia (de 4 ori) și în raionul Taraclia (de 2 ori). Din cauza neprezentării masive a datelor respective, în majoritatea raioanelor, ponderea sectorului comunal nu depășește 2%. Totodată, impactul nociv asupra aerului și organismului uman este puternic resimțit lângă fiecare stație de epurare.

Suma plăților pentru emisiile din **industria ușoară** a fost, în medie, de 2,6 mii lei, iar în anul 2016 de 4,0 mii lei sau cca 1% din suma totală a plăților pentru emisiile surselor fixe (fig. 4.19-4.20). Sumele maxime ale plăților pentru emisiile din industria ușoară se constată în raioanele Cahul (1,3 mii lei) și Basarabeasca (1,0 mii lei), în care sunt localizate cele mai numeroase și mai mari întreprinderi din ramura respectivă, inclusiv SRL „Meditex” din Cimișlia și SA „Tricon” din Cahul (1,0 mii lei). Pe parcursul perioadei analizate, suma plăților pentru emisiile ramurii respective s-a majorat de ≈ 3 ori, inclusiv în raioanele Basarabeasca (de 14 ori) și Cahul (de 2 ori).

4.6. Plățile pentru poluarea apelor

Taxele pentru poluarea apelor sunt bazate pe estimările cantității și compoziției poluanților apelor și condiționează reducerea deversărilor celor mai toxici poluanți. În unele state, acestea includ și taxa pentru deversarea poluanților în sistemele de colectare și tratare a apelor reziduale. Suma taxelor respective este inclusă în costul de producție al poluatorilor sau este oferită de aceștia serviciilor specializate în tratarea efluenților²²⁴. În Germania, landurile sunt însărcinate cu aplicarea și modularea regională a taxelor pentru substanțele în suspensie, cele oxidabile și cu conținut de mercur și cadmiu. În Franța, există 6 Agenții regionale, care percep plăți pentru deversările în apă a produselor poluante. Aceste taxe sunt stabilite în funcție de „programele cincinale de intervenție”²²⁵.

În Republica Moldova, plata pentru poluarea apelor se aplică pentru: 1) deversările de poluanți cu ape reziduale în obiective acvatice și în sisteme de canalizare; 2) deversările de poluanți în rezervoare-receptoare, câmpuri de filtrație, colectoarele canalelor de scurgere; 3) evacuările de apă din bazinele piscicole; 4) scurgerile din averse de pe teritoriul întreprinderilor; 5) deversarea apelor pentru schimb de căldură²²⁶. Plata pentru deversările de poluanți este obligatorie pentru toți consumatorii de apă. Totodată, conform articolului 2, plățile pentru deversările de poluanți sunt percepute doar de la beneficiarii de resurse de apă, care activează în calitate de întreprinzător și desfășoară o activitate economică generatoare de poluanți. De regulă, taxa respectivă o achită întreprinderile de capacități

²²⁴ Bacal P. *Economia protecției mediului*. Note de curs. Chișinău: ASEM, 2007. p. 287.

²²⁵ Vuță M. Instrumente economico-financiare de protecție a mediului. București, 2003. p.133-137.

²²⁶ Articolul 9 și notele anexelor 5-6 ale Legii RM nr. 1540 din 25.02.1998 privind plata pentru poluarea mediului. În: Monitorul Oficial nr. 54-55 din 18.06.98.

mari și medii, iar majoritatea absolută a instituțiilor sociale din domeniul administrației publice, învățământului și medicinei, sferei de deservire, nu achită pentru deversarea poluanților cu apele reziduale. De asemenea, gospodăriile casnice, care folosesc sistemul centralizat de aprovizionare cu apă, achită taxa pentru evacuarea apelor reziduale inclusă în tariful pentru apă. Acestea sunt stabilite de consiliile locale și colectate de întreprinderile municipale din sectorul comunal.

Spre deosebire de informația privind indicii de gospodărire a apelor, inclusiv despre volumul deversărilor, care este furnizată doar de utilizatorii primari, informația privitoare la plățile pentru deversarea substanțelor toxice cu apele reziduale este furnizată și de utilizatorii secundari. Acest fapt completează considerabil informația cu privire la impactul economiei asupra resurselor de apă în profil ramural și spațial. Mai mult decât atât, plățile pentru poluare reflectă atât aspectele cantitative, cât și calitative ale impactului nociv asupra apelor, deoarece suma plăților este condiționată, într-o mare măsură, de coeficientul de agresivitate a ingredientelor toxice evacuate și de starea ecologică a bazinelor și cursurilor de apă, în care sunt evacuate apele reziduale.

Plățile pentru deversările de poluanți trebuie să fie colectate de la toți consumatorii de apă pentru deversările normative și supranormative de poluanți. Pentru consumatorii de apă care efectuează deversări de poluanți în obiective acvatice naturale, plata se stabilește în conformitate cu indicii de poluare introduși în documentația de proiect a instalațiilor de epurare. În cazul când consumatorii de apă evacuează poluanți în sistemele de canalizare, plata se stabilește de către consiliile locale, în funcție de solicitările întreprinderilor publice de epurare a apelor (costul lucrărilor de evacuare și epurarea apelor reziduale) și în conformitate cu indicii specifici de poluare cu deversări industriale. Lista acestor indici și normativele CMA de poluanți se aprobă de către autoritățile ecologice teritoriale. Formula de calcul este similară cu cea aplicată pentru emisiile surselor staționare și este egală cu produsul dintre: a) normativul regional de plată; b) coeficientul de agresivitate (tabelul 4.7);

Tabelul 4.7 Coeficientul de agresivitate pentru unii poluanți deversați cu apele reziduale

Nr.	Substanța	Coeficientul de agresivitate
1	Mercur	2000
2	Fenoli	1000
3	Cadmiu, crom trivalent	200
4	Cupru, zinc, nichel, cobalt și formaldehidă	100
5	Crom hexavalent și nitriți	50
6	Produse petroliere, cianuri, arseniu, lipide	20
7	Detergenți, fier, plumb	10
8	Fosfați	5
9	Azotul sărurilor de amoniu	2,56
10	Bismut trivalent	2
11	CBO complet și substanțe în suspensie	0,33
12	Nitrați	0,1
13	Sulfați	0,01
14	Cloruri	0,003
Sursa: elaborate de autor după tabelul din Anexa 2 a Legii privind plățile pentru poluarea mediului		

c) masa reală a deversărilor. Conform articolului 9, plata pentru deversările de poluanți în rezervoare-receptoare, câmpuri de filtrație, colectoarele canalelor de scurgere, pentru must de dejecții animaliere se percepe de la beneficiarii de resurse naturale pentru întreg volumul evacuărilor de apă. În comparație cu plata pentru emisii, coeficientul de multiplicare al deversărilor supranormative reflectă nivelul real de depășire a deversărilor admisibile, stabilit în urma controalelor și analizelor de laborator. Dacă aceste controale lipsesc, valoarea coeficientului de multiplicare este stabilit în funcție de starea tehnică a instalațiilor de canalizare și purificare a apelor²²⁷.

Conform Anexei 6 a Legii privind plata pentru poluarea mediului, taxele pe efluenți trebuie aplicate și pentru evacuările de poluanți în acumulările de dejecții de la complexe zootehnice de păsări, porcine și bovine, care dețin colectoare, cu sau fără ecran de protecție. Mărimea acestei taxe este egală cu produsul dintre normativul de plată și volumul de ape uzate evacuate, în m³. Plata pentru deversările de poluanți în colectoare pentru must de dejecții se determină ca produs între normativul plății și volumul deversărilor în m³. Nu sunt prevăzute plăți pentru complexe de ovine și caprine, dejecțiile cărora au un nivel sporit de toxicitate, fiind răspândite frecvent în proximitatea localităților. De asemenea, plățile pentru evacuările de poluanți în acumulările de dejecții de la fermele de capacități mici și mijlocii se aplică în rare cazuri, iar suma lor este net inferioară față de prejudiciile cauzate.

În cazul scurgerilor din acumulatorii de dejecții animaliere se estimează prejudiciul adus apelor, calculat conform datelor din tabelul 5 al Instrucțiunii privind calculul plății pentru poluarea mediului din 5.09.2000. De asemenea, conform acestei Instrucțiuni, se aplică plăți pentru scurgerile de ape meteorice (pluvio-nivale) de la întreprinderi, în special care dețin secții de deservire și parcare a mijloacelor de transport. În acest caz, taxa se determină ca produsul dintre suprafața întreprinderii (F), cantitatea precipitațiilor atmosferice în perioada examinată (h), coeficientul de scurgere al apelor pluvio-nivale în funcție de caracterul suprafeței terestre de formare a scurgerilor (Y), care are valori minime pentru terenurile înverzite (0,1) și maxime (0,8-0,95) – pentru cele asfaltate, și coeficientul 10, care atestă depășirea normativelor de scurgere.

Plata pentru poluarea apelor se aplică și pentru evacuările de apă din bazinele piscicole, în funcție de volumul scurgerilor de ape meteorice, însă doar în cazul poluării supranormative, iar la calcularea plății se folosesc aceiași coeficienți stabiliți la deversările și emisiile supranormative ordinare. De asemenea, în conformitate cu notele din anexa 5 a Legii privind plata pentru poluarea mediului sunt stabilite plăți pentru deversarea apelor pentru schimb de căldură, care se determină ca produsul dintre normativul regional de plată și coeficientul de sporire admisibilă de noxe la deversarea apelor pentru schimb de căldură, indicat în instrucțiunile metodologice ramurale.

²²⁷ Instrucțiunea privind calculul plății pentru poluarea mediului. În: Monitorul Oficial din 05.09.2000

De regulă, nu sunt aplicate plăți pentru unele acțiuni cu impact foarte sporit asupra mediului și sănătății omului, îndeosebi pentru evacuările de poluanți în acumulările de dejecții de la complexele zootehnice și pentru deversarea apelor pentru schimb de căldură la întreprinderile energetice. Mai mult decât atât, principalul poluator al bazinului Nistrului Inferior – SA „CET Dnestrovsc”, nu este controlat de autoritățile legale ale statului și nu transferă niciun ban pentru prejudiciile aduse factorilor de mediu și populației din partea dreaptă a Nistrului.

Normativul regional de plată. Până la modificarea legislativă menționată din 30.05.2008, normativul regional al plății pentru deversările de poluanți cu apele reziduale varia, în funcție de categoria unităților administrative, *de gradul de asigurare cu apă*, de densitatea surselor de poluare și, într-o măsură mai mică, de aspectele cantitative și calitative ale rețelei hidrografice din zonele respective. Astfel, cote maxime erau aplicate în municipiul Chișinău (234 lei/1 t.c.), în extremitatea de sud a republicii (216 lei/1 t.c.) și în municipiul Bălți (198/1 t.c.). Cote moderate erau stabilite pentru raioanele Drochia, Căușeni și Cimișlia (162 lei/1t.c.), Călărași și Strășeni (bazinul Bâcului în amonte de Chișinău), Ialoveni, Hâncești, Nisporeni, Leova și Ocnița (144 lei/1 t.c.). Cele mai mici cote, de 126 și 108 lei/1 t.c., erau aplicate pentru majoritatea raioanelor nordice, jumătate din cele centrale și pentru raionul Ștefan Vodă, cu un grad mai mare al asigurării cu apă (anexa 5.1). Nu poate fi înțeleasă cota minimă pentru raionul Anenii Noi, situat în aval de Chișinău, Telenești, cu un grad sporit de mineralizare al apelor freatice, precum și pentru raioanele din bazinul Răutului. Asemănător plăților pentru emisii, nu se ține cont de rata inflației, de costurile de epurare a apelor captate și a celor reziduale, de eventualele prejudicii asupra organismului uman. În formula de calcul este slab reflectat gradul de industrializare și specificul ramural al regiunii, frecvența bolilor și deceselor cauzate de gradul înalt de poluare al apelor în zonele respective, proximitatea față de sursele majore de impact din unitățile teritorial-administrative străine, starea sistemului de canalizare și purificare al apelor, densitatea populației. Cotele plăților pentru poluarea apelor trebuie aplicate nu pe unități administrative, ci pe tronsoanele bazinelor hidrografice, în funcție de aspectele cantitative și calitative ale acestora, conform experienței internaționale și instrucțiunilor metodice în acest domeniu²²⁸.

Conform modificărilor din 14.02.2007 ale Legii privind plata pentru poluarea mediului²²⁹, normativul regional de plată pentru deversarea poluanților cu apele reziduale a fost uniformizat și stabilit la 234 lei/1 t.c. – pentru municipiile Chișinău și Bălți și 198 lei/1 t.c. – pentru restul unităților administrativ-teritoriale. În același timp, ca urmare a uniformizării menționate, în majoritatea raioanelor centrale și nordice s-a produs majorarea automată a normativului de plată (anexa 5.1) și creșterea semnificativă a sumei plăților pentru deversarea poluanților (anexa 5.10), îndeosebi în centrele urbane, care nu dispun de stații de epurare, precum Criuleni sau Călărași.

²²⁸ Bacal P. Economia protecției mediului. Note de curs. Chișinău: ASEM, 2007. p. 289-294.

²²⁹ LP 280-XVI din 14.12.2007. În: Monitorul Oficial nr. 94-96 din 30.05.2008

În conformitate cu Rapoartele Anuale ale Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice, plățile pentru poluarea apelor au fost aplicate în anul 2016 la peste 4700 de întreprinderi, inclusiv: în Regiunea de Nord – 1637 (35%), în Regiunea Centrală – 2162 (46%), din care 1365 (17%) de întreprinderi în raioanele regiunii respective, iar în Regiunea de Sud – 906 de întreprinderi (19%). Numărul maxim de întreprinderi incluse în lista plătititorilor se constată în municipiile Chișinău (797) și Bălți (485), în raioanele Strășeni (345), Dondușeni (228), Drochia (147), Criuleni (143), Cahul (131), Anenii Noi (131), Sângerei (126), Leova (124), Orhei (122) și în UTA Găgăuzia (152). Peste ¼ din numărul de întreprinderi, care achită plata pentru poluarea apelor provin din complexul agroalimentar, urmate de întreprinderile de comercializare a combustibilului, întreprinderile de deservire și cele de transport. Asemănător plăților pentru poluarea aerului, numărul de poluatori incluși în lista plătititorilor depinde de numărul de întreprinderi, precum și de capacitățile de monitorizare a deversărilor de poluanți de către autoritățile ecologice teritoriale, în special a întreprinderilor mici și mijlocii din complexul agroalimentar (de ex. în raioanele Dondușeni, Strășeni și Anenii Noi), centrelor de deservire, instituțiilor administrative, educaționale și medicale (în raioanele Leova și Taraclia).

Suma plăților pentru deversarea poluanților cu apele reziduale a fost, în medie, de ≈ 4 mln. lei sau de ≈ 2 ori mai mare decât a plăților pentru emisiile surselor staționare. Această situație se constată în majoritatea ramurilor analizate, cu excepția energiei, industriei miniere și construcțiilor, și se datorează specificului evacuării substanțelor nocive în ramurile respective. În plus, metodologia de calcul în cazul plăților pentru poluarea apelor reflectă mai profund prejudiciul ecologic generat. Suma plăților pentru deversarea poluanților condiționată de numărul întreprinderilor monitorizate, de volumul de ape reziduale evacuate și de toxicitatea acestora, precum și de volumul scurgerilor de poluanți cu apele pluviale de pe teritoriul întreprinderilor monitorizate. Ultimul indicator este condiționat atât de suprafața de scurgere a întreprinderii, cât și de cantitatea precipitațiilor atmosferice din perioada de referință. În plus, plata pentru scurgerile de poluanți cu apele pluviale se achită doar în cazul depășirii normativelor stabilite, cu aplicarea coeficientului de multiplicare. Prin aceasta se explică sumele mai mari ale plății pentru deversarea poluanților în anii 2011 și 2015, în care s-au înregistrat cantități mai mari de precipitații atmosferice. În Regiunea de Nord, suma medie a plăților pentru deversările de poluanți cu apele reziduale este de 1,8 mln. lei (33%), în Regiunea Centrală – 2,7 mln. lei (51%), inclusiv în RD Centru – 1,2 mln. lei (22%), iar în Regiunea de Sud – 814 mii lei (15%) (anexa 5.10). Suma maximă a acestor plăți se constată în municipiile Chișinău (1,5 mln. lei sau 29%) și Bălți (382 mii lei), precum și în raioanele Anenii Noi (285 mii lei), Soroca (194 mii lei), Briceni (186 mii lei), Strășeni (183 mii lei), Dondușeni (166 mii lei), Drochia, Căușeni și UTA Găgăuzia (câte 151 mii lei). Conform rapoartelor autorităților ecologice²³⁰ și studiilor anterioare realizate de autor²³¹,

²³⁰ Rapoartele anuale ale Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice. Anii 2003-2016

²³¹ Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010, p. 43,

în aceste unități administrativ-teritoriale au prezentat informația privind plățile pentru deversarea poluanților un număr maxim de întreprinderi și organizații, în special din complexul agroalimentar, centrele comerciale și de deservire, stații de comercializare a combustibilului. Sumele minime se constată în raioanele cu dimensiuni mai mici și cu un număr minim de întreprinderi poluante, inclusiv Nisporeni (22 mii lei), Dubăsari (33 mii lei), Rezina (52 mii lei), Șoldănești (62 mii lei) și Glodeni.

Suma plăților pentru deversarea poluanților cu apele reziduale înregistrează o dinamică oscilantă pe fonul unei tendințe generale de creștere (+39%), care se observă în majoritatea absolută a unităților administrativ-teritoriale, iar în 20 din cele 32 se constă chiar o creștere multiplă (de peste 2 ori) a sumei plăților respective. Sporul maxim se atestă în raioanele Rezina (de 31 ori), Călărași (de 22 ori), Florești (de 10 ori), Strășeni (de 6 ori), Cantemir (5,5 ori) și Ialoveni (de 5,4 ori). Dinamica negativă se înregistrează doar în municipiile Bălți (-34%) și Chișinău (-21%), precum și în raioanele Telenești (-15%) și Hâncești (-12%). Totodată, din cauza sumelor maxime achitate de întreprinderile din municipiile Chișinău și Bălți, care înregistrează un spor negativ, suma totală, pe Republică, a plăților respective a crescut cu doar 39%. De asemenea, ca urmare a sporului pozitiv înregistrat în majoritatea absolută a unităților administrativ-teritoriale, sumele plăților pentru deversarea poluanților în anul 2016 sunt mai mari decât sumele medii ale perioadei analizate. Astfel, în anul 2016, suma totală a plăților pentru deversarea poluanților cu apele reziduale a constituit 5,8 mln. lei, iar sumele maxime se atestă, de asemenea, în municipiile Chișinău (1,3 mln. lei sau 23%) și Bălți (287 mii lei), precum și în raioanele Anenii Noi (334 mii lei), Orhei (256 mii lei), Strășeni (223 mii lei), Soroca (222 mii lei), Dondușeni (200 mii lei), Sângerei (187 mii lei), Rezina (185 mii lei), Drochia (182 mii lei), Căușeni (176 mii lei) și UTA Găgăuzia (165 mii lei).

Spre deosebire de plățile pentru emisiile surselor staționare, datele privind lista contribuabililor (întreprinderilor și organizațiilor) plăților pentru deversarea poluanților cu apele reziduale, nu au fost furnizate, din anul 2012, în majoritatea raioanelor Republicii. Din acest motiv, în studiul de față lipsește analiza ramurală detaliată a plăților pentru deversările de poluanți. Totodată, în baza procesării informației parvenite din municipiile Chișinău și Bălți, și din unele raioane, precum și a studiilor anterioare realizate de autor la acest subiect, îndeosebi în anii 2010²³² și 2014²³³, putem conchide că, principalii contribuabili ai plăților pentru deversarea poluanților cu apele reziduale sunt întreprinderile agroalimentare, întreprinderile comunale de prestare a serviciilor de sanitație, urmate de întreprinderile de transport, IM MC, stațiile de comercializare a combustibilului și întreprinderile de deservire.

Complexul agroalimentar predomină în majoritatea absolută a unităților administrativ-teritoriale, în special în raioanele centrale și sudice, în care se remarcă fabricile vinicole, fabricile avicole,

²³² Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010. 240 p.

²³³ Roșcovan M., Klarer J. Bacal P. Reforma fiscală de mediu. Taxele pentru poluare. Raportul Proiectului PNUD Moldova „Consolidarea capacităților de implementare a reformei fiscale de mediu pentru a îndeplini prioritățile naționale și globale de mediu”. Chișinău, 2014. 89 p.

combinatele de panificație și de prelucrare a cerealelor. În Regiunea de Nord cei mai mari contribuabili sunt fabricile de zahăr, fabricile avicole, centrele de prelucrare a cărnii, fabricile de producere a uleiurilor. De asemenea, o largă răspândire au întreprinderile mici, inclusiv brutăriile, morile și oloinițele, centrele de alimentație publică. *Întreprinderile comunale* se remarcă în orașele mari și mijlocii, inclusiv în Chișinău, Bălți, Orhei, Ungheni, Cahul, Comrat și Călărași.

Suma plăților pentru deversarea poluanților de la *întreprinderile de transport* este condiționată, într-o mare măsură, de suprafața de scurgere a apelor pluviale de pe teritoriul acestora. Întreprinderile de transport au o pondere mai mare în municipiile Chișinău, Bălți, în raioanele nordice, precum și în raioanele Basarabeasca și Cimișlia din Regiunea de Sud, în care s-au mai păstrat întreprinderi mari de transport. Similar plăților pentru emisiile surselor fixe, ponderea maximă a transporturilor se atestă în raioanele mici precum Ocnîța, Basarabeasca și Șoldănești, fapt ce se datorează prezenței întreprinderilor de transport feroviardin aceste raioane. *Întreprinderile miniere și de producere a materialelor de construcții* au o pondere mai mare în raioanele în care există întreprinderi de capacități mari din această ramură, inclusiv în raioanele nordice, raionul Rezina (datorită fabricii de ciment), Anenii Noi și Strășeni din RD Centru. Sumele plăților pentru deversarea poluanților de la *stațiile de comercializare a combustibilului* înregistrează o dinamică pozitivă pronunțată, generată de majorarea similară a numărului acestora. Totodată, ca urmare a re tehnologizării sistemelor de pre-epurare, se atestă micșorarea volumului și toxicității poluanților evacuați și a raportului dintre suma plăților respective și volumul vânzărilor de combustibil la un număr ascendent de stații.

Suma plăților de la *întreprinderile de deservire* depinde de numărul întreprinderilor monitorizate din această ramură și de capacitatea acestora. Sumele maxime provin de la stațiunile balneare din raioanele Cahul, Călărași, Criuleni și Dubăsari, centrele medicale și comerciale din municipii și centrele raionale, în special din Leova, Cantemir, Hâncești și Edineț. *Întreprinderile de prelucrare a lemnului* se remarcă în raioanele centrale mai împădurite, iar cele din construcția de mașini și prelucrarea metalelor (ICM PM) – în municipiile Chișinău și Bălți, precum și în raioanele nordice: *Industria ușoară* deține o pondere mai mare în raioanele Soroca, Ungheni, Călărași, precum și municipiile Chișinău și Bălți, în care activează întreprinderile mari din ramura respectivă.

În majoritatea ramurilor analizate se constată o diferență majoră dintre suma plăților pentru emisii și suma plăților pentru deversarea poluanților, cauzată atât de particularitățile specifice ale procesului de evaluare, evacuare și purificare a poluanților din apele reziduale și meteorice, cât și normativului de plată pentru 1 tonă convențională de cca 15 ori mai mare a deversărilor în comparație cu emisiile de poluanți (198 față de 14,4). În cazul întreprinderilor agroalimentare, de transport și deservire, stațiilor de comercializare a combustibililor, diferența respectivă este de 10 ori și mai mult. Acest lucru se datorează următorilor factori: 1) specificului procesului tehnologic de procesare a materiei prime, produselor semifabricate și a deșeurilor; 2) volumul de apă utilizată în procesul de

producție și de evacuare a reziduurilor; 3) toxicitatea poluanților deversați cu apele reziduale evacuate de întreprinderile din ramurile respective; 4) evaluarea mai lejeră și mai veridică, în baza datelor contoarelor respective și a analizelor de laborator de la întreprinderile în cauză, stațiile de epurare și laboratoare analitice din diverse subdiviziuni departamentale, a volumului de ape reziduale evacuate²³⁴; 5) depistarea și argumentarea mai lejeră a deversărilor poluante supranormative și accidentale, pentru care se aplică coeficienți de multiplicare (5 și 50) la cuantumului plăților respective; 6) *volumul scurgerilor de poluanți cu apele meteorice (pluviale)*. În același timp, la întreprinderile miniere și de construcții, precum și la cele energetice, suma plăților pentru poluarea aerului este cu mult mai mare decât a acelor pentru poluarea apelor. De exemplu, la fabrica de ciment din Rezina, plățile anuale pentru poluarea aerului sunt de până la 300 mii lei, iar pentru deversarea poluanților cu apele reziduale – de până la 10 mii lei. La CET-2 din Chișinău plățile pentru poluarea aerului sunt de până la 200 mii lei anual, iar pentru deversarea poluanților – de până la 5 mii lei anual.

Plățile pentru emisii și deversările de poluanți au o contribuție nesemnificativă în Fondul Ecologic Național (7-8 milioane de lei). Acestea sunt colectate de fondurile ecologice locale și transferate în proporție de 30% către FEN. Autoritățile ecologice teritoriale, care sunt responsabile de aplicarea plăților ecologice, nu dispun de personalul calificat și echipamentele tehnice necesare pentru monitorizarea eficientă a surselor de poluare. Ca rezultat, o bună parte din sursele de poluare, în special de capacitate medie și mică, instituțiile publice nu sunt monitorizate și nu achită plățile pentru poluare²³⁵. Cu toate că în rapoartele anuale ale autorităților ecologice teritoriale, nivelul de colectare a plăților pentru poluare este de peste 80%, în Rapoartele Curții de Conturi privind eficiența aplicării plăților pentru poluare²³⁶ și analizate amănunțit de către Centrul Analitic „Expert Grup” în 2010,²³⁷ majoritatea plăților colectate în anul curent sunt calculate pentru anii precedenți, informație confirmată și de specialiștii contactați din mai multe Inspecții Ecologice. De asemenea, o bună parte de întreprinderi nu achita plățile respective trimestrial, ci anual cu acordul nemijlocit al autorităților ecologice teritoriale. În plus, foarte superficial sunt aplicate și încasate acțiunile de recuperare a prejudiciilor cauzate aerului atmosferic și resurselor de apă.

4.5 Plata pentru depozitarea deșeurilor de producție.

Plata pentru depozitarea deșeurilor de producție se percepe de la beneficiarii de resurse naturale în caz de: a) depozitare a deșeurilor pe teritoriul întreprinderilor generatoare de deșeuri; b) depozitare a deșeurilor în amplasamente autorizate în limitele normativelor stabilite; c) depozitarea supranormativă

²³⁴ Centrul de Investigații Ecologice, Serviciul Sanitaro-Epidemiologic

²³⁵ Ibidem p. 43, 155.

²³⁶ Hotărârea Curții de Conturi nr. 33 din 21.05.2010 privind Raportul auditului Fondului Ecologic Național pe perioada anilor 2008-2009. Monitorul Oficial Nr. 124-125 din 20.07.2010.

²³⁷ Budeanschi D., Ciuluc E., Lupușor A. (2011) Investigarea transparenței și eficienței economice a utilizării fondurilor ecologice în Republica Moldova. Chișinău, 80 p.

a deșeurilor²³⁸. Plata pentru depozitarea deșeurilor pe teritoriul întreprinderilor se determină ca produs între normativul plății și masa, în tone, a deșeurilor (tabelul 4.8).

Tabelul 4.8 Normativele și modul de calcul ale plății pentru depozitarea deșeurilor de producție,
în unități convenționale per tonă

Gradul de toxicitate a deșeurilor	Locul de depozitare	
	pe teritoriul întreprinde lor - cu respectarea normelor și regulilor de păstrare	în amplasamente autorizate - în limitele normativelor stabilite
I	5,8	20
II	1,8	6
III	0,6	2
IV	0,3	1
Netoxice	0,001	0,06

Sursa: Anexa nr. 7 a Legii privind plata pentru poluarea mediului din 25.02.1998

Plata pentru depozitarea deșeurilor în amplasamente autorizate în cantități ce nu depășesc normativele stabilite se determină ca produs între normativul plății și masa, în tone, a deșeurilor. Plata pentru depozitarea deșeurilor în amplasamente autorizate în cantități ce depășesc limitele normativelor stabilite se percepe în quantum de 5 ori mai mare. Aria de aplicare a prezentei legi nu include deșeurile agricole și alte categorii de deșeuri de producție provenite gospodăriilor casnice. Gradul de toxicitate a deșeurilor toxice și lista deșeurilor se determină în corespundere cu Clasificatorul provizoriu al deșeurilor industriale toxice și cu Clasificatorul statistic al deșeurilor. Plata pentru depozitarea deșeurilor de producție se stabilește proporțional perioadei de depozitare a deșeurilor.

Normativul de calcul al plății pentru depozitarea deșeurilor a rămas până în prezent la nivelul inițial, stabilit în funcție de categoria de toxicitate (0,3 lei-5,8 lei per tonă convențională). În același timp, cheltuielile pentru depozitarea unei tone convenționale de deșeuri de producție s-au majorat de câteva zeci de ori, ceea ce a redus considerabil din eficiența economico-financiară și ecologică a plăților respective. În pofida problemelor foarte stringente legate de acumularea și valorificarea deșeurilor de producție, implementarea plăților pentru depozitarea lor decurge foarte anevoios. Din cauza normativului mic de plată, la majoritatea absolută a întreprinderilor suma anuală a plăților pentru depozitarea deșeurilor de producție este de până la câteva sute de lei, ceea ce este net inferior față de cheltuielile curente necesare pentru evacuarea și depozitarea deșeurilor și asigurarea securității ecologice. La mai multe din fabricile vinicole, plățile pentru depozitarea deșeurilor constituie câțiva lei sau câteva zeci de lei, din care motiv întreprinderile respective uită să și le achite, iar eficiența ecologică este nulă. Sume maxime de doar câteva mii de lei achită autogările și piețele agricole mari din Chișinău și Bălți, dar și acestea sunt incomparabil de mici față de cheltuielile necesare de evacuare a deșeurilor respective. În acest context, unii specialiști, precum A. Capcea²³⁹, expertul Băncii Mondiale pe probleme de mediu în Europa de Est și Asia-Caucaz, dar și inspecitori ecologici autohtoni,

²³⁸ Prevederile articolului 10 al Legii nr. 1540 din 25.02.1998 privind plata pentru poluarea mediului

²³⁹ A. Capcea. Managementul ecologic în tranziția economică. Cazul Republicii Moldova, Chișinău, 2013, p. 247.

propun excluderea acestor plăți și aplicarea altor instrumente economice mai eficiente, precum cel al colectării-refinanțării și altele prevăzute și în Strategia Națională de Gestionare a Deșeurilor²⁴⁰. În pofida problemelor foarte stringente legate de acumularea și valorificarea deșeurilor de producție, implementarea plăților pentru depozitarea lor decurge foarte anevoios.

Conform rapoartelor anuale (2008-2016) ale IES, suma plăților pentru depozitarea deșeurilor, a fost în medie, de 404 mii lei, iar în perioada anilor 2008-2016, s-a majorat de peste 2 ori. În același timp, suma plăților pentru deșeuri indicate în rapoartele BNS²⁴¹, este, în medie, de 1,4 mln. lei (anexa 5.11) sau de peste 3 ori mai mare decât suma indicată în rapoartele IES, fiind cauzată de evaluarea mai superficială a gestionării deșeurilor de către autoritățile ecologice teritoriale. Cele mai mari diferențe se atestă în raioanele Anenii Noi, Șoldănești, Ialoveni, Strășeni și Cahul. Conform datelor BNS, suma plăților pentru depozitarea deșeurilor de producție în Regiunea de Nord, a fost, în medie, de 246 mii lei, în RD Centru – 793 mii lei, iar în Regiunea de sud – 145 mii lei. Suma plăților pentru depozitarea deșeurilor este condiționată de volumul și toxicitatea deșeurilor depozitate, în special din IM MC, industria alimentară, industria de prelucrare a lemnului. De asemenea, datele oficiale sunt determinate și de nivelul de prezentare al datelor cu privire la plățile calculate și încasate pentru depozitarea deșeurilor generate în perioada curentă de gestiune. Prin aceasta se explică sumele minime în raioane cu un număr relativ mare de întreprinderi generatoare de deșeuri, inclusiv cu toxicitate sporită, precum Hâncești (1,5 mii lei), Fălești (2,9 mii lei), Dondușeni (5,7 mii lei), Strășeni (7,4 mii lei) și Rezina (8,0 mii lei). Sumele maxime se constată în municipiul Chișinău (189 mii lei) și în raioanele Șoldănești (425 mii lei), Anenii Noi (158 mii lei), Edineț (87,7 mii lei) și Cahul (60 mii lei).

Pe parcursul perioadei analizate, suma plăților pentru depozitarea deșeurilor de producție înregistrează o evoluție oscilantă pronunțată pe fonul unei tendințe generale de creștere. Evoluția oscilantă este condiționată atât de cantitatea de deșeuri industriale evaluate și supuse taxării respective, cât și de aplicarea plăților pentru depozitarea supranormativă a deșeurilor, în special la întreprinderile industriei alimentare și miniere din raioanele Șoldănești, Anenii Noi și Orhei (anexa 5.11). Dinamica pozitivă se observă în majoritatea absolută a unităților administrativ-teritoriale (22 din 35), îndeosebi din Regiunea de Nord. Sporul maxim se atestă în raioanele Sângerei (de 17 ori), Nisporeni (de 10 ori), Edineț (de 5,3 ori) și Glodeni (de 4 ori). În același timp, un spor negativ pronunțat se atestă în raioanele Florești (de 6 ori), Călărași (de 5 ori), Ungheni (de 2,5 ori), Căușeni (de 2 ori), precum și municipiul Chișinău (de 2 ori)

4.6 Taxele pentru produsele poluante

Plățile/taxele pentru mărfurile poluante au fost stipulate inițial în articolul 7 al prezentei legi, care prevedea aplicarea plăților pentru emisiile surselor mobile, achitate sub formă de plăți la importul

²⁴⁰ HG din 10.04. 2013 privind aprobarea Strategiei de Gestionare a Deșeurilor.

²⁴¹ Rapoartele BNS „Cheltuielile curente de protecție a mediului”.

produselor petroliere, inclusiv motorină și benzina neetilată (fără plumb), în mărime de 0,5%; benzina etilată – de 1% din costul mărfurilor respective în momentul trecerii frontierei de stat. Ulterior, prin elaborarea și aprobarea Anexei 8 a Legii 1540²⁴², lista mărfurilor (pozițiilor tarifare) importate supuse plăților ecologice a fost extinsă până la 8 pagini, incluzând mai multe categorii de mărfuri, inclusiv: uleiuri și deșeuri petroliere, hidrocarburi, lacuri și vopsele, îngrășăminte și preparate chimice pentru dăunătorii agricoli, țigări, cauciucuri, materiale plastice, articole ce conțin metale grele, hârtie și carton, ambalajul tetra-pack, articole din piatră, ipsos, ciment, azbest, mică, sticlă, autoturisme, anvelope etc. Petru mărfurile indicate în Anexa 8, cota taxelor respective a fost stabilită în % și varia de la 0,5% până la 5% (tabelul 4.9). Taxa maximală, de 5%, era prevăzută la importul azbestului. O taxă ridicată, de 3% din costul mărfii, a fost stabilită la importul produselor cu un grad de nocivitate sporit, inclusiv: 1) *lacuri și vopselele*, pe bază de polimeri sintetici sau de polimeri naturali modificați, pigmenți de apă preparați de tipul celor utilizați pentru finisarea pieilor; 2) *pigmenți și preparate* pe bază de compuși ai cadmiului, cromului și dioxidului de titan; 3) *insecticide* pe bază de hidrocarburi clorurate și dezinfectanți pe bază de compuși halogenați; 4) *mase plastice* și articole din acestea pe bază de clorură de vinil; 5) *anvelope pneumatice reșapate*; 6) *echipamente electrice* cu metale grele (plumb, zinc, nichel, cadmiu), inclusiv lămpi și tuburi fluorescente, baterii și acumulatori electrice.

Pentru *pachetele tetra-pack* și articolele din plumb se aplica o taxă medie, de 2%. De asemenea, cota medie, de 1,5%, a fost aplicată pentru un număr mare de mărfuri importate și incluse în Anexa 8, inclusiv pentru: 1) *păcura* cu o concentrație maximă (2,8%) de sulf; 2) *bitumuri petroliere*; 3) *materiale plastice*, inclusiv articole de transport sau de ambalare din alte materiale plastice decât policlorura de vinil, tuburi, țevi și accesorii ale acestora din plastic; 4) *îngrășăminte minerale* azotate, fosfatice și potasice; 5) *cauciuc sintetic* și articole din acesta, inclusiv anvelopele pneumatice noi; 6) *hârtii, carton, vată de celuloză*, articole și ambalaje din acestea, inclusiv cutii, saci și pungi; 7) *articole din sticlă* (7019) și *azbociment* (6811); 8) *echipamente electrice*, altele decât cele cu conținut de metale grele. O cotă redusă, de 1% a taxei respective a fost stabilită la importul: 1) *combustibililor* (pozițiile tarifare 2710) cu un nivel ridicat de poluare, inclusiv a benzinei cu un conținut de plumb de peste 0,013 g/litru, a motorinei cu un conținut de sulf de peste 0,1%/0,2% în greutate și a păcurii cu un conținut de sulf de la 1% la 2,8%; 2) *preparate pentru spălat și curățat, lubrifiante*; 3) *țigări de foi*; 4) *amestecuri ce conțin hidrocarburi aciclice perhalogenate numai cu clor și fluor*.

Cota minimă, de 0,5%, a taxei respective a fost stabilită la importul: 1) *combustibililor cu un nivel mediu și redus de poluare*, inclusiv a benzinei cu un conținut redus de plumb de până la 0,013 g pe litru, a motorinei cu un conținut de sulf de până la 0,1%/0,2% în greutate și a păcurii cu un conținut de sulf de până la 1%, benzinelor speciale pentru aviație și petrol lampant; 2) *autoturismelor și autocamioanelor folosite*; 3) *îngrășămintelor chimice care conțin două sau trei dintre elementele*

²⁴² Anexa nr.8 introdusă prin LP1566 din 20.12.02, MO20/14.02.03 art.59

fertilizante; 4) hidrocarburilor și derivaților halogenați; 5) pigmenților dispersați în medii neapoase, sub formă de lichid sau de pastă; 6) *cauciucului natural*; 7) *articolelor din polimeri de etilenă*.

Tabelul 4.9 Normativele de plată pentru mărfurile care cauzează poluarea mediului

Nr	Denumirea mărfii conform Nomenclatorului Mărfurilor al Republicii Moldova	Normativul de plată (în % din costul mărfii)
1	Azbest	5/
2	Materiale compozite care conțin plastic, polietilenă și aluminiu	1,5/4 ²⁴³
3	Lacuri și vopsele pe bază de polimeri sintetici sau de polimeri naturali modificați, pigmenți de apă preparați de tipul celor utilizați pentru finisarea pieilor	3
4	Pigmenți și preparate pe bază de compuși ai cadmiului, cromului și dioxidului de titan	3
5	Insecticide pe bază de hidrocarburi clorurate și dezinfectanți pe bază de compuși halogenați	3
6	Polimeri de clorură de vinil sau de alte olefine halogenate Polimeri de acetat de vinil sau de alți esteri de vinil sub forme primare	3
7	Polimeri acrilici, poliacetali, poliamide și rășini aminice și fenolice sub forme primare	3
8	Lămpi fluorescente, cu catod cald, cu vaporii de mercur sau de sodiu, cu halogenuri metalice	3
9	Anvelope pneumatice reșapate/uzate din cauciuc,	3
10	Azbest prelucrat în fibre, amestecuri și materiale de fricțiune pe bază de azbest	3
11	Pile și baterii de pile electrice cu oxid de mercur, aer-zinc, baterii uscate cu zinc-carbon	3
12	Acumulatori electrice cu plumb și nichel-cadmium	3
13	Articole de transport sau de ambalare din materiale plastice; bușoane, dopuri, capace, capsule și alte dispozitive de închidere din materiale plastice	1,5/3
14	Plăci, table, folii și benz din plumb	2
15	Pachete "Tetra-Pack"	2,0 ²⁴⁴
16	Rezervoare, butoaie, butii, bidoane, cutii și recipiente similare din aluminiu	0/2
17	Păcură și motorină cu un conținut de sulf peste 2,8% în greutate	1,5 ²⁴⁵
18	Bitum de petrol, bitumuri și asfalturi, naturale, șisturi și nisipuri bituminoase	1,5
19	Îngrășăminte minerale sau chimice azotate, fosfatice și potasice	1,5
20	Tuburi, țevi și accesorii ale acestora din plastic	1,5
21	Cauciuc sintetic și articole din acesta	1,5
22	Cutii, saci, pungi, cornete și alte ambalaje din hârtie, carton	1,5
23	Fibre de sticlă (inclusiv vată de sticlă) și articole din aceste materiale	1,5
24	Siliconi sub forme primare	1,5
25	Anvelope pneumatice noi din cauciuc, camere de aer din cauciuc	1,5
26	Acumulatori electrice, inclusiv separatoarele lor, chiar de formă pătrată sau dreptunghi	1,5
27	Uleiuri și alte produse rezultate din distilarea gudronului de uilă	1,0
28	Agenti organici de suprafață, preparate pentru spălat și curățat, preparate lubrifiante	1,0
29	Păcură cu un conținut de sulf de 1%-2,8%	1,0
30	Motorină cu un conținut de sulf de 0,1-0,2% în greutate	1,0
31	Benzina cu un conținut de plumb de peste 0,013 g pe litru:	1,0
32	Agenti de suprafață, preparate pentru spălat și curățat, preparate lubrifiante	1,0
33	Amestecuri conținând hidrocarburi aciclice perhalogenate numai cu clor și fluor	1,0
34	Țigări de foi, trabucuri și țigăre, din tutun sau din înlocuitori de tutun	1,0
35	Hidrocarburi și derivații lor halogenați	0,5
36	Îngrășăminte minerale sau chimice care conțin două sau trei dintre elementele fertilizante	0,5
37	Pigmenți dispersați în medii neapoase, sub formă de lichid sau de pastă	0,5
38	Păcură cu un conținut de sulf de până la 1%	0,5
39	Petrol lampant (kerosen)	0,5
40	Benzine cu un conținut de plumb de maximum 0,013 g pe litru	0,5
41	Cauciuc natural	0,5
42	Autoturizme și camioane uzate	0,5
43	Articole din plastic din polimeri de etilenă	0,5

Sursa: elaborat de autor după Anexa 8 a Legii 1540 privind plata pentru poluarea mediului

²⁴³ În vigoare din 01.01.2017

²⁴⁴ Conform ar. 11.1. al Legii 1540, pentru pachetele tetra-pack care conțin produse se achită per unitate de produs

²⁴⁵ Taxele pentru combustibilii minerali au fost excluse din anexa 8 prin LP245 din 03.11.16 și LP281 din 16.12.16.1617.

Ca urmare a introducerii articolului 11.1¹ al Legii 1540²⁴⁶, pentru ambalajele din plastic și/sau „tetra-pack” (cu excepția produselor lactate), care conține produse, cota taxei nu diferă în funcție de prețul produsului, ci de volumul, per unitate, al acestuia. Astfel, cuantumul plăților respective constituie: 0,8 lei per unitate pentru ambalaje cu capacitatea de până la 1 litru, 1,0 lei – de la 1 la 3 litri, 1,5 lei – peste 3 litri. În cazul ambalajului tetra-pack se achită 1 leu pentru ambalajul de până la 1 litru, 1,5 lei – pentru 1 litru, 2,5 lei – de la 1 la 2 litri și 3 lei per unitate la ambalajul de peste 2 litri.

Prin modificările introduse prin LP din 26.12.2016²⁴⁷ a fost extinsă semnificativ aria de aplicare a taxei respective. Astfel, de la 01 ianuarie 2017, taxa pentru produsele poluante indicate în Anexa 8 și în articolul 11.2 al Legii 1540, este sustrasă nu doar de la importatorii, dar și de la producătorii autohtoni, precum și de la subiecții care procură mărfurile respective de la persoane fizice și juridice de pe teritoriul RM, care nu au relații fiscale cu sistemul ei bugetar al acesteia. De asemenea, din conținutul Anexei 8 au fost excluse următoarele categorii de mărfuri poluante (anexa 5.12): 1) combustibilii minerali (pozițiile tarifare 2710), care au fost transferați la categoria accizelor pentru combustibil și energie, dar care nu sunt transferate direct în fondurile ecologice; 2) azbestul (2524 00); 3) hârtiile, cartonul, vata de celuloză, articolele și ambalajele din acestea, cu excepția celor indicate la poziția tarifară 4811 5900; 4) articolele din mătase (5003); 5) zgură și amestecuri pentru izolări fonice (6505); 6) suporturile pentru înregistrările audio-video (8523-24); 7) deșeurile de baterii și acumulatori electrice (8548); autoturismele și autoutilitarele folosite indicate la pozițiile tarifare 8703. Mai mult decât atât, pentru toate mărfurile poluante incluse în Anexa 8 a legii 1540, a fost stabilită o cotă unică – de 2% din valoarea mărfurilor respective, fără TVA. De asemenea, a fost redactat conținutul prevederilor referitoare la taxele pentru ambalajul din materiale plastice și pentru ambalajul „tetra-pack”, care conțin produse, prin aplicarea taxei respective ambalajul din materiale plastice (pozițiile tarifare 3923 21, 3923 29 și 3923 30) sau în ambalaj din carton neondulat (poziția tarifară 4819 20 000), cu sau fără folie de aluminiu și/sau polietilenă. Cotele taxelor respective (în lei per unitate de ambalaj) s-au păstrat la nivelul stabilit anterior. În plus, a fost introdusă Anexa 9²⁴⁸ cu privire la Declarația pe proprie răspundere privind utilizarea mărfurilor indicate în Anexa 8 a Legii 1540 în calitate de materie primă în procesul propriu de producție a altor mărfuri ce cauzează poluarea mediului. Funcția de control asupra corectitudinii calculului și virării la buget a taxelor pentru mărfurile poluante a fost transferată de la IES și Serviciul Vamal către SFS.

Conform ultimilor modificări ale Legii 1540 din 22.12.2017²⁴⁹, din 01 ianuarie 2018, se revine la aplicarea taxelor diferențiate (cu acțiune retroactivă de la 01.01.2017), cu păstrarea cotei anterioare pentru majoritatea absolută a mărfurilor poluante incluse în Anexa 8 (tabelul 4.10) și excluderea din

²⁴⁶ LP nr. 173-XVI din 10.07.08. În: Monitorul Oficial nr. 138-139 din 29.07.2008

²⁴⁷ LP nr. 281 din 16.12.16; În: Monitorul Oficial nr. 472-477 din 27.12.16; în vigoare 01.01.17.

²⁴⁸ Abrogată prin LP nr. 313 din 22.12.2017 17. În: Monitorul Oficial nr. 471-472 din 30.12.2017

²⁴⁹ Ibidem

Listă a mărfurilor menționate mai sus, cu excepția produselor din hârtie și carton indicate la pozițiile tarifare 4811 și 4819. Pentru produsele compozite din hârtie și carton, care conțin plastic, polietilenă și aluminiu, a fost stabilită o cotă maximă, de 4%, a taxei respective. A fost extinsă cota taxei de 3% pentru toate articole de transport sau de ambalare din materiale plastice și introdusă taxa pentru articole din aluminiu, de 2% din valoarea mărfurilor respective.

În plus, au fost semnificativ modificate și prevederile Legii 1540 referitoare la taxele pentru ambalaje, care nu au fost stabilite în funcție de valoarea mărfii, ci de tipul și volumul ambalajului (tabelul 4.10). Astfel, conform articolului 11.4 al prezentei legi, taxa respectivă se aplică pentru: 1) ambalajul primar din materiale plastice (pozițiile tarifare 392321, 3923 29 și 3923 30); 2) ambalajul primar compozit (tetra-pack) (pozițiile 4819); 3) ambalajul primar din aluminiu (poziția tarifară 7612). Pentru ambalajul primar din materiale plastice, cota taxei ecologice variază de la 0,18 lei per unitate de ambalaj de până la 0,2 litri/kg până la 1,5 lei per unitate de ambalaj de peste 3 litri/kg. Taxele pentru ambalajul primar compozit, care conține produse, variază, de asemenea, de la 0,3 lei per unitate de ambalaj de până la 0,1 litri/kg până la 2,0 lei per unitate de ambalaj de peste 1,8 litri/kg. Pentru ambalajul primar din aluminiu, cota taxei respective variază de la 0,15 lei per unitate de ambalaj de până la 0,5 litri/kg până la 0,56 lei per unitate de ambalaj de peste 2 litri/kg.

Tabelul 4.10 Cota taxelor pentru unele categorii de mărfuri care cauzează poluarea mediului

Tipurile de produse ecologic periculoase	Plata per unitate, în lei
pentru ambalajul primar din materiale plastice (pozițiile tarifare 3923), care conține produse:	
până la 0,2 litri inclusiv sau până la 0,2 kg greutatea produsului inclusiv	0,18
peste 0,2 litri sau peste 0,2 kg greutatea produsului până la 0,5 litri inclusiv ori până la 0,5 kg greutatea produsului inclusiv	0,5
peste 0,5 litri sau peste 0,5 kg greutatea produsului până la 0,90 litri inclusiv ori până la 0,9 kg greutatea produsului inclusiv	0,75
peste 0,9 litri sau peste 0,9 kg greutatea produsului până la 1,9 litri inclusiv ori până la 1,9 kg greutatea produsului inclusiv	0,85
peste 1,9 litri sau peste 1,9 kg greutatea produsului până la 3,0 litri inclusiv ori până la 3,0 kg greutatea produsului inclusiv	1,0
peste 3,0 litri sau peste 3 kg greutatea produsului	1,5
pentru ambalajul primar compozit (pozițiile tarifare 4819) care conține produse:	
până la 0,1 litri inclusiv sau până la 0,1 kg greutatea produsului inclusiv	0,3
peste 0,1 litri sau peste 0,1 kg greutatea produsului până la 0,5 litri inclusiv sau până la 0,5 kg greutatea produsului inclusiv	0,7
peste 0,5 litri sau peste 0,5 kg greutatea produsului până la 0,9 litri inclusiv sau până la 0,9 kg greutatea produsului inclusiv	1,0
peste 0,9 litri sau peste 0,9 kg greutatea produsului până la 1,8 litri inclusiv sau până la 1,8 kg greutatea produsului inclusiv	1,25
peste 1,8 litri sau peste 1,8 kg greutatea produsului	2,0
pentru ambalajul primar din aluminiu (poziția tarifară 7612) care conține produse:	
până la 0,5 litri inclusiv sau până la 0,5 kg greutatea produsului inclusiv	0,15
peste 0,5 litri sau peste 0,5 kg greutatea produsului până la 1 litru inclusiv sau până la 1 kg greutatea produsului inclusiv	0,3
peste 1 litru sau peste 1 kg greutatea produsului până la 2 litri inclusiv sau până la 2 kg greutatea produsului inclusiv	0,38
peste 2 litri sau peste 2 kg greutatea produsului	0,56

Sursa: elaborate de autor după Anexa 8 a Legii 1540 privind plata pentru poluarea mediului (în vigoare din 01.01.2017)

Scutirile la taxele pentru mărfurile poluante se aplică pentru:

- a) mărfurile importate și/sau livrate din contul împrumuturilor și granturilor acordate Guvernului, sau acordate cu garanție de stat, conform listei aprobate de către Guvern;
- b) mărfurile destinate proiectelor de asistență tehnică, realizate pe teritoriul Republicii Moldova de către organizațiile internaționale și țările donatoare, conform listei aprobate de către Guvern;
- c) mărfurile destinate acordării de asistență, în caz de calamitate naturală, de conflict armat și în alte situații excepționale, precum și mărfurile primite în calitate de ajutoare umanitare;
- d) mărfurile și ambalajele destinate exportului;
- e) ambalajul aferent medicamentelor, precum și ambalajul aferent dispozitivelor medicale;
- f) ambalajul aferent pâinii și produselor de panificație;
- g) mărfurile fabricate la a căror producere au fost utilizate, în calitate de materie primă și/sau materiale, mărfurile indicate în Anexa nr. 8;

În cazul importului de mărfuri incluse în Anexa 8, baza impozabilă se stabilește în funcție de valoarea facturată a mărfurilor respective, iar pentru mărfurile fabricate de producători autohtoni – după valoarea livrării mărfurilor, fără TVA. Subiecții, care plasează pe piață mărfuri și ambalaje poluante indicate în articolul 11 și Anexa 8 ale Legii 1540, sunt obligați să calculeze taxele respective de sine stătător, să le achite la bugetul de stat (BS) și să prezinte Formularul electronic respectiv la Serviciului Fiscal de Stat (SFS), în condițiile stipulate la art. 187 alin. (21) din Codul Fiscal. Forma și modul de completare a achitării a taxelor pentru produsele poluante se aprobă de către Ministerul Finanțelor. De asemenea, plățile pentru produsele poluante trebuie achitate și raportate lunar, până la data de 25 a lunii imediat următoare lunii de gestiune. Răspunderea subiecților pentru corectitudinea calculului și plenitudinea achitării în termen a taxelor respective sunt reglementate de Codul Fiscal și Codul Contravențional (art. 143).

Aplicarea acestor taxe a multiplicat veniturile Fondului Ecologic Național și capacitatea de finanțare a acestuia a măsurilor publice de protecție a mediului. După modificările Legii privind plata pentru poluarea mediului din 20 decembrie 2002, principala sursă de venit a FEN a devenit plățile încasate la importul mărfurilor care cauzează poluarea mediului, îndeosebi a produselor petroliere, ambalajelor „tetra-pack” și a autoturismelor. Ca urmare a creșterii importurilor și a bazei de impozitare, se atestă o majorare multiplă, de peste 18 ori (de la 14 mln lei în anul 2003 la 268 mln. lei în anul 2016), a încasărilor respective (figura 4.22), cărora le revin >90% din veniturile FEN.

În structura mărfurilor supuse taxării, ponderea cea mai mare (cca 50% din totalul veniturilor) o dețin cca 30 de poziții tarifare din totalul de 145 incluse în Anexa 8, inclusiv produsele energetice, insecticidele, anvelopele, țigările, bitumul de petrol, îngrășămintele minerale azotate, lacurile și vopsele (inclusiv emailuri) pe baza de polimeri sintetici sau de polimeri naturali modificați, dispersați sau dizolvați într-un mediu apos, poliacetalii, rășinile epoxidice sub forme primare, policarbonații,

rășinile alchidice, tuburile, țevile, furtunurile și accesorii ale acestora din materiale plastic, celuloza și derivații ei chimici. Totodată, pentru 10 poziții tarifare nu au fost realizate importuri de mărfuri sau valoarea importurilor este foarte mica, rezultând astfel plăți pentru poluarea mediului mai mici de 1.000 lei/an pentru fiecare poziție tarifară. În cazul în care nu există astfel de producători, aceste mărfuri trebuiesc eliminate din Anexa nr. 8, deoarece costurile de administrare sunt foarte mari.

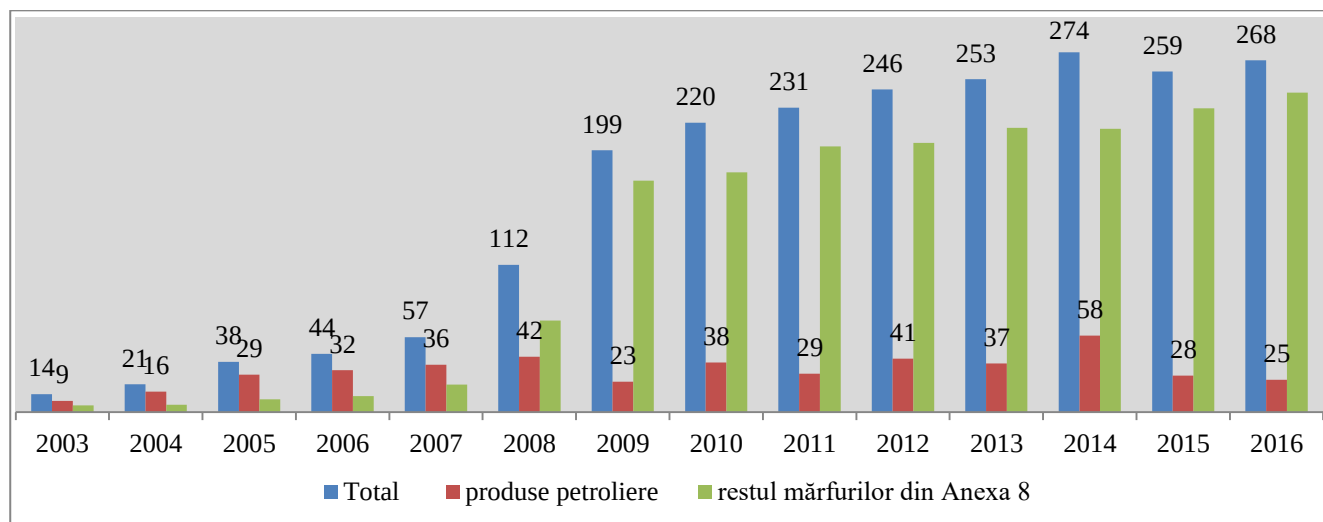

Figura 4.22 Dinamica plăților la importul mărfurilor care cauzează poluarea mediului

Sursa: Serviciul Vamal

Conform articolul 12²⁵⁰ al Legii 1540, mijloacele acumulate din plățile pentru importul mărfurilor care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului sunt destinate exclusiv finanțării cheltuielilor pentru colectarea și sortarea deșeurilor formate, pentru susținerea întreprinderilor de prelucrare sau neutralizare a deșeurilor, precum și pentru ameliorarea calității bazinului aerian. În realitate, aceste lucrări nu se regăsesc printre direcțiile prioritare de finanțare a FEN.

În statele avansate ale lumii, mai cu seamă, în cele din Europa Occidentală și în Japonia, lista mărfurilor supuse acestor taxe este mult mai mare, iar mărimea lor atinge până la 20-30% din costul lor. Prin urmare, ele au o influență decisivă asupra întreprinderilor specializate în fabricarea produselor poluante și asupra consumatorilor produselor respective. Totodată, ele formează un suport financiar foarte substanțial pentru realizarea măsurilor de supraveghere și reducere a impactului poluării asupra factorilor de mediu și sănătății populației. Este cert faptul că aplicarea acestor reglementări severe și în Republica Moldova va implica costuri mari și va afecta rentabilitatea economică a producătorilor autohtoni și capacitatea de cumpărare a consumatorilor locali. Acest lucru însă nu trebuie să sperie factorii de decizie politică și să-i orienteze în sensul amânării permanente a implementării acestor pârghii economice în țări cu cerințe și plăți ecologice mai mici. Această constatare este specifică pentru statele înalt dezvoltate din UE, în care cota celorlalte categorii de taxe este mai ridicată. În plus, aprobarea unor cote ridicate ale taxelor pentru poluare în RM, în condițiile economice și geopolitice dificile, situației politice și sociale tensionate, este practic imposibilă.

²⁵⁰ abrogat prin LP nr. 281 din 16.12.16. În: Monitorul Oficial nr. 472-477 din 27.12.16 a

4.7 Probleme și recomandări de reformare a plăților pentru poluarea mediului

Sondajul privind aplicarea și eficiența plăților pentru poluarea mediului. Reformarea eficientă a sistemului fiscal în domeniul protecției mediului nu poate fi realizată fără implicarea activă a mediului de afaceri, în calitate de beneficiari ai resurselor naturale și poluatori ai factorilor de mediu. În acest scop, echipa de realizare a Raportului privind eficiența aplicării plăților pentru poluarea mediului²⁵¹ a decis să consulte opinia celor mai reprezentative întreprinderi, în funcție de repartizarea teritorială, apartenența ramurală și de nivelul impactului lor asupra mediului.

Sondajul privind aplicarea și eficiența plăților pentru poluarea mediului a fost realizat în lunile septembrie-octombrie, 2013. La prima etapă au fost elaborate 6 grupe de întrebări, din care a doua grupă de întrebări se referă la suma plăților pentru emisii, deversări și deșeuri, și raportarea lor la cifra de afaceri și cheltuielile de protecție a mediului. A patra grupă de întrebări a fost inclusă pentru a identifica poziția întreprinderilor față de plățile la importul mărfurilor poluante²⁵². A cincea grupă de întrebări a avut scopul de a afla problemele cu care se confruntă întreprinderile în procesul de calculare și achitare a plăților pentru poluare și ce soluții pot propune în acest sens. Următoarea etapă a fost selectarea întreprinderilor ce urmează a fi interviewate. Ca rezultat au fost identificate 283 de întreprinderi, care sunt localizate în toate unitățile administrative-teritoriale, cu excepția Transnistriei. Pentru selectarea companiilor, care urmau a fi interviewate, s-a folosit baza de date a autorului prezentei monografii, întocmită în baza informației primare de la autoritățile ecologice teritoriale.

În Regiunea de Nord sunt localizate 83 de întreprinderi interviewate, inclusiv 18 întreprinderi în municipiul Bălți, în Regiunea Centrală – 130, inclusiv 60 de întreprinderi din municipiul Chișinău, iar în Regiunea de Sud sunt localizate 70 de întreprinderi. În profil ramural, predomină complexul agroalimentar, cu 164 de întreprinderi (58%), inclusiv 66 de vinării. Pe poziția secundă, cu 35 întreprinderi (12%), se află industria minieră și a materialelor de construcții. Din cele 35 de întreprinderi, 12 sunt localizate în Regiunea de Nord și 23 – în Regiunea Centrală, inclusiv 10 întreprinderi în municipiul Chișinău. De asemenea, în lista întreprinderilor interviewate au fost incluse 13 întreprinderi de transport, 11 întreprinderi de prelucrare a lemnului, 9 întreprinderi din industria ușoară, 7 întreprinderi din ICM PM; câte 6 întreprinderi din energetică, sectorul comunal și comerțul cu combustibil, câte 3 întreprinderi din industria chimică și din sfera de deservire. Prin urmare, lista întreprinderilor incluse în Sondajul respectiv reflectă integral profilul ramural și distribuția spațială a surselor de poluare, în funcție de numărul și volumul de poluare al acestora.

Pentru întreprinderile, care nu au oferit răspunsurile solicitate, datele necesare cu privire la sumele plăților pentru poluare au fost preluate din rapoartele anuale ale autorităților ecologice

²⁵¹ Roșcovan M., Klarer J. Bacal P. Reforma fiscală de mediu. Taxele pentru poluare, Raportul Proiectului PNUD Moldova „Consolidarea capacităților de implementare a reformei fiscale de mediu pentru a îndeplini prioritățile naționale și globale de mediu”. Chișinău, 2014. 89 p.

²⁵² Conform Anexei 8 a Legii nr. 1540 privind plata pentru poluarea mediului

teritoriale, iar datele lipsă au fost obținute în urma solicitărilor suplimentare a acestora. În plus, autoritățile ecologice teritoriale au expus poziția lor și a întreprinderilor din unitățile administrativ-teritoriale respective cu privire la necesitatea și eficiența aplicării plăților pentru poluare.

În opinia noastră, întreprinderile incluse în Sondaj reflectă integral impactul ramurilor economiei naționale asupra mediului, precum și aplicarea plăților pentru poluare. Astfel, ponderea sumară a întreprinderilor incluse în Sondaj este de 40% din volumul total al emisiilor și din totalul plăților pentru poluare și de circa 60% din volumul de ape reziduale evacuate²⁵³.

La realizarea Sondajului au fost constatate multiple dificultăți, iar majoritatea întreprinderilor intervievate s-au arătat slab interesate față de chestiunile abordate. Majoritatea întreprinderilor care au răspuns solicitării noastre au oferit doar răspunsurile cu privire la plățile pentru poluare și au propus recomandări pentru eficientizarea acestora. În plus, s-a constatat faptul că, la majoritatea întreprinderilor intervievate nu există o direcție responsabilă de problemele ecologo-economice, aceste responsabilități fiind transferate staff-ului tehnic sau contabil. De asemenea, o parte din întreprinderile intervievate se aflau în proces de reorganizare sau insolvabilitate.

Sumele plăților pentru deversarea poluanților sunt condiționate atât de capacitatea și volumul de producție, cât și de prezența și eficiența rețelelor de canalizare și stațiilor comunale de epurare. În lipsa sau funcționarea proastă a acestora, plățile pentru poluarea apelor și cheltuielile curente pentru evacuarea și epurarea normativă a apelor sunt de câteva ori mai mari și reprezintă un instrument de constrângere important pentru întreprinderile localizate în arealele respective, iar reducerea cheltuielilor legate de evacuarea și epurarea apelor reziduale ocupă un loc central în procesul de luare a deciziilor, îndeosebi în aspect strategic. Din răspunsurile obținute în cadrul Sondajului, precum și din Rapoartele Anuale ale autorităților ecologice teritoriale, astfel de situații se constată în orașele Soroca, Criuleni, Călărași, care nu dispun de stații municipale de epurare a apelor reziduale, în special la întreprinderile de producere și prelucrare a cărnii, vinării etc.

O problemă deosebit de dificilă este obținerea datelor cu privire la cheltuielile pentru protecția mediului pentru întreprinderile intervievate. Aceste date le-au oferit direct doar 20 de întreprinderi, iar pentru alte câteva zeci de întreprinderi poluante datele respective au fost obținute cu ajutorul autorităților ecologice din teritoriu. BNS nu oferă asemenea date la nivel de întreprinderi, pe motiv că informația primară este strict confidențială și nu poate fi difuzată public. În același timp, datele BNS la nivelul raioanelor și municipiilor sunt incomplete și irelevante. În baza datelor disponibile putem constata că, la majoritatea întreprinderilor cheltuielile ecologice nu depășesc 1% din cifra de afaceri, iar suma plăților pentru poluare nu depășește 5% din cheltuielile ecologice.

Cheltuielile pentru protecția mediului. Suma *cheltuielilor pentru protecția mediului* în anul 2016 a fost de 311 mln. lei (anexa 5.12), inclusiv: 270 mln. lei sau 87% – pentru protecția și utilizarea

²⁵³ Cu excepția Transnistriei

rațională a resurselor de apă, 8,5 mln. lei sau 2,7% – pentru protecția aerului atmosferic; 32 mln. lei sau 10% – pentru depozitarea deșeurilor de producție²⁵⁴ (anexa 5.13). Per ansamblu, acestea sunt condiționate de numărul și capacitatea întreprinderilor, precum și de specificul ecotehnologic al acestora. Prin urmare, cheltuielile maxime pentru protecția mediului se constată în municipiul Chișinău (203 mln. lei sau 64% din total) și Bălți (23,4 mln lei), precum și în raioanele Orhei (22,6 mln. lei), Cahul (8,1 mln. lei), Ungheni (7,6 mln. lei), Rezina (5 mln. lei), Soroca (4,0 mln. lei), Anenii Noi (3,3 mln. lei), Florești (3,2 mln. lei) și UTA Găgăuzia (3,3 mln. lei), în care activează un număr mare de întreprinderi industriale, în special de capacitate medie și mare, în special din IM CM, energetică și industria alimentară. În plus, datele oficiale privind cheltuielile de protecție a mediului sunt condiționate nu doar de cantitățile și toxicitatea emisiilor, deversărilor și deșeurilor generate, dar și de gradul de prezentare a informației respective către autoritățile statistice. În plus, nivelul de completare a datelor respective este condiționat și de capacitatea insuficientă de verificare și procesare a informației primare de către autoritățile statistice. Din aceste motive, în unele raioane, cheltuielile anuale de protecție a mediului nu depășesc câteva zeci sau câteva sute de mii de lei (anexa 5.12).

Creșterea prețurilor a condiționat și creșterea similară a cheltuielilor de producție, inclusiv a celor de protecție a mediului. Astfel, creșterea cheltuielilor curente de întreținere a instalațiilor de captare, evacuare și tratare a emisiilor, deversărilor și deșeurilor, de racordare la noile cerințe de securitate tehnologică și ecologică a fost motivul principal că, un număr crescător de întreprinderi industriale și agricole caută insistent să sporească eficiența ecologo-economică, iar plățile pentru poluare au o importanță nesemnificativă în acest sens. În plus, o serie de întreprinderi au conștientizat și caută să beneficieze de avantajele implementării standardelor internaționale ale managementului calității (ISO 9001), ale managementului de mediu (14001). În acest scop sunt renovate substanțial tehnologiile și echipamentele de producție, se aplică certificarea și etichetarea ecologică, scheme de reducere a consumului de energie în pofida faptului că aceste măsuri necesită cheltuieli investiționale de milioane. În același timp, unele din întreprinderile aflate în proces îndelungat de falimentare și/sau funcționează sezonier și episodic caută să-și reducă cheltuielile ecologice atât prin eschivarea de la achitarea plății pentru poluare, cât și prin folosirea parțială a sistemelor de evacuare și epurare a poluanților, în special a celor deversați cu apele reziduale.

Raportul plăților pentru poluare față de cheltuielile pentru protecția mediului este, în medie de doar ≈3%, fiind condiționat, într-o mare măsură de raportul respectiv din unitățile administrativ-teritoriale, în care sunt prezente întreprinderi industriale de capacități mai mari, inclusiv în municipiile Chișinău (1,1%) și Bălți (2,8%), raioanele Orhei (1,0%), Cahul (3,1%), Ungheni (2%) și Rezina (5%). De asemenea, raportul dintre suma totală a plăților pentru poluare față de cheltuielile pentru protecția mediului este determinat de suma cheltuielilor pentru protecția apelor, cărora le revin 87% din

²⁵⁴ Biroul Național de Statistică. Cheltuieli pentru ocrotirea naturii, 2016.

cheltuielile totale de protecție a mediului, iar raportul dintre cheltuielile pentru protecția apelor și suma plăților pentru poluarea lor este de doar 2%.

Pe regiuni ponderea plăților pentru poluare în cheltuielile pentru protecția mediului este, de asemenea, de 5-7% (anexa 5.13). În baza valorilor reduse ale raportului respectiv, putem constata că plățile pentru poluare, practic, nu determină suma cheltuielilor pentru protecția mediului, iar investițiile alocate și măsurile executate pentru reducerea cheltuielilor de protecție la unitate de producție/valoare adăugată obținută nu sunt condiționate de suma plăților pentru poluare achitate și de necesitatea reducerii acestora. Acest fapt a fost, pe deplin, constatat și în urma totalizării răspunsurilor primite în cadrul Sondajului. În același timp, în raioanele care prezintă informația incompletă, suma plăților pentru poluare depășește de câteva ori cheltuielile pentru protecția mediului. Această constatare este foarte departe de realitate, deoarece doar întreținerea curentă a sistemelor de ventilare a întreprinderilor este mai mare decât sumele oficiale declarate pentru toate măsurile de protecție a mediului. Este regretabil faptul, că această situație se repetă an de an pe parcursul întregii perioade de tranziție (peste 20 de ani) și nu doar la capitolul cheltuielilor pentru protecție a mediului, dar și la cea a deșeurilor, deversărilor și chiar a emisiilor în unele raioane. La întreprinderile intervievate, care au oferit răspunsul referitor la cheltuielile curente pentru protecția mediului, ponderea plăților pentru poluare din cheltuielile respective este de 1-6%

Ca urmare a creșterii prețurilor la energie, echipamente și servicii, dar și a uzurii avansate a fondurilor de producție destinate captării, purificării și evacuării emisiilor și deversărilor, se atestă o majorare multiplă a cheltuielilor reale de protecție a mediului. În același timp, creșterea cheltuielilor de întreținere a instalațiilor de captare, evacuare și tratare a emisiilor, deversărilor și deșeurilor, de racordare la noile cerințe de securitate tehnologică și ecologică a fost motivul principal că un număr ascendent de întreprinderi industriale și agricole caută insistent să sporească eficiența ecologo-economică, iar plățile pentru poluare au o importanță nesemnificativă în acest sens.

Suma *cheltuielilor pentru utilizarea rațională și protecția apelor*, în anul 2016, a fost de 270 mln. lei (anexa 5.13) sau 87% din suma totală a cheltuielilor de protecție a mediului. Cheltuielile de protecție a apelor variază în funcție de numărul și capacitatea întreprinderilor cu cantități mari de ape reziduale evacuate și toxicitatea poluanților acestora, în special din industria alimentară, energetică, industria materialelor de construcții, industria ușoară și chimică, comercializarea combustibilului, precum și de nivelul de prezentare a informației respective către autoritățile statistice și ecologice. Astfel, sumele maxime se constată în municipiile Chișinău (180 mln. lei sau 2/3 din total) și Bălți (20,6 mln. lei), raioanele Orhei (21,2 mln. lei), Ungheni (6,8 mln. lei), Cahul (7,7 mln. lei) și Soroca (3,3 mln. lei). Sumele minime se înregistrează în raioanele Șoldănești (17,4 mii lei), Râșcani (19,7 mii lei), Cantemir (13 mii lei) și Strășeni (125 mii lei), și nu sunt datorate atât volumului și toxicității poluanților deversați cu apele reziduale, cât nivelului foarte scăzut de prezentare a informației.

Ponderea plăților pentru poluare din cheltuielile de protecție a apelor este, în medie de $\approx 2\%$, iar în majoritatea raioanelor nu depășește 10% , ceea ce se datorează prezentării mai complete a informației privind cheltuielile de protecție a apelor în comparație cu cele pentru protecția aerului.

Suma cheltuielilor pentru protecția aerului atmosferic, în anul 2016, a fost de 8,5 mln. lei (anexa 5.12) sau doar $2,7\%$ din suma totală a cheltuielilor de protecție a mediului. Cheltuielile pentru protecția aerului sunt condiționate de capacitatea și numărul întreprinderilor din industria materialelor de construcție și energetică, în special fabricile de ciment și CET-urile, generatoare de cantități sporite de emisii. Ca rezultat, suma maximă a cheltuielilor pentru protecția aerului se constată în raionul Rezina și se datorează, aproape integral, fabricii de ciment (8,3 mln. lei în anul 2012 și 3,4 mln. lei – în anul 2016) din această localitate. În plus, fabrica de ciment SA „Lafarge-Moldova” din Rezina alocă anual investiții de milioane lei în ecologizarea proceselor tehnologice și produselor fabricate. De asemenea, suma maximă a cheltuielilor pentru protecția aerului se constată în municipiile Chișinău (1,9 mln lei) și Bălți (425 mii lei), precum și în raioanele Drochia (850 mii lei), Soroca (629 mii lei) și Orhei (362 mii lei). În majoritatea raioanelor, sumele declarate nu depășesc câteva zeci de mii de lei, iar din unele raioane nu a fost prezentată informația privind cheltuielile de protecție a aerului atmosferic. În același timp, autoritățile ecologice teritoriale posedă informația aproape integrală și detaliată (pe întreprinderi) despre sumele plăților pentru emisiile de la sursele staționare. Aceste date sunt incluse în rapoartele lor anuale, iar persoanele interesate pot solicita și primi operativ informația respectivă de la autoritățile ecologice centrale și teritoriale, fără ca acestea să invoce diverse motive, precum în cazul autorităților statistice. Din cauza neconcordanței menționate dintre datele cu privire la sumele plăților pentru poluare și sumele cheltuielilor pentru protecția aerului, plățile pentru poluare în unele raioane depășesc de zeci și sute de ori cheltuielile pentru protecția aerului, ceea ce este o absurditate, cel puțin pentru faptul că, în evidența contabilă plățile pentru poluare se includ la cheltuielile pentru protecția mediului. Spre deosebire de resursele de apă, ponderea medie a plăților pentru poluarea aerului în cheltuielile de protecție a acestui component natural este de 28% , ceea ce se datorează unei ponderi ridicate în unitățile administrativ-teritoriale menționate, care au raportat sume maxime la cheltuielile respective, inclusiv în Chișinău (29%), Bălți (58%) și Orhei (15%).

Cheltuielile pentru depozitarea deșeurilor de producție au fost, în anul 2016, de ≈ 32 mln. lei sau de ≈ 30 de ori mai mari decât suma plăților pentru depozitarea deșeurilor respective. Similar celorlalte 2 componente analizate anterior, suma cheltuielilor pentru depozitarea deșeurilor depinde atât de numărul întreprinderilor mari generatoare de deșeuri, în special din industria minieră și a materialelor de construcții, industria vinicolă, industria ușoară, stații de deservire tehnică și de comercializare a combustibilului, cât și de gradul prezentării informației privind cheltuielile respective către autoritățile statistice și ecologice. Astfel, sumele maxime ale cheltuielilor curente pentru gestionarea deșeurilor se constată în municipiile Chișinău (≈ 19 mln. lei sau $\approx 60\%$ din total) și Bălți

(2,4 mln. lei), precum și în raioanele Dondușeni (1,4 mln. lei), Criuleni (1,4 mln. lei), Leova (1,2 mln. lei) și Ocnița (1,1 mln. lei). Este bizar faptul că, întreprinderile din unul și același raion, și în același an, de exemplu raionul Căușeni, prezintă cantități maxime la deșeurile de producție, în special cu toxicitate sporită (deșeurile de cianură de la fabricile vinicole de peste 1000 tone) și raportează date privind sumele minime ale cheltuielilor pentru depozitarea și evacuarea deșeurilor de producție.

După cum s-a menționat, în 2016, suma plăților pentru depozitarea deșeurilor de producție a fost de 30 de ori mai mică față de cea a cheltuielilor curente pentru realizarea măsurilor respective (1,2 mln. lei la 32 mln. lei). Ponderea plăților pentru depozitarea deșeurilor este, în medie de 3,8%, inclusiv 0,8% în municipiul Chișinău. Despre importanța minoră a plăților, dar și a amenzilor actuale pentru depozitarea deșeurilor de producție, ne demonstrează perfect uriașele grămezi de făină de calcar (moluz), care s-au acumulat în perimetrul întreprinderilor miniere din raioanele Edineț, Glodeni, Râșcani sau Orhei și care se află în proces de falimentare, dar care extrag zeci de mii de tone anual de calcar și alte materii prime pentru construcții. Recomandăm, cu insistență, autorităților ecologice, miniere, dar și fiscale să se autosesizeze mai operativ și în detalii cu aceste situații critice pentru apele freactice și populația din proximitatea arealelor date.

În același timp, un număr crescând (câteva zeci) de întreprinderi au alocat investiții considerabile în colectarea, evacuarea, procesarea și chiar exportul deșeurilor de producție (PET-uri, deșeuri electronice și de cauciuc, deșeuri de la stațiile petroliere etc.). Plățile actuale pentru depozitarea deșeurilor nu au avut nici o influență la realizarea acestor măsuri. Aceste realizări se datorează faptului că întreprinderile respective se află în proces de implementare a sistemelor internaționale ale managementului de mediu (ISO 14000), dar și a unor interese comerciale conjuncturale și a apariției posibilității reale de a câștiga profituri semnificative, inclusiv din accesarea subvențiilor ramurale ale „producerii pure”, „economiei verzi” și altor proiecte de infrastructură asistate de BEI, BERD și alte linii de creditare ale UE, realizării avantajoase a deșeurilor de ramură, în special pe piața externă etc. Mai mult decât atât, în concordanță cu aplicarea principiului „responsabilității extinse a producătorului”, propunem excluderea taxelor existente și crearea unui fond special pentru optimizarea gestionării deșeurilor și implementării principiilor de bază, inclusiv de prevenire, reducere și reciclare, bazaet pe standardele internaționale cu privire la ciclul ecologic de viață al produsului (ISO 14040—14043), cu ținte concrete pentru categoriile principale de deșeuri și ramuri industriale.

Din cauza cuantumului de plată foarte redus, sumele plăților pentru emisii, deversări și deșeuri sunt foarte mici și nu reprezintă un element de constrângere și motivare pentru poluatori, îndeosebi în cazul plăților pentru emisii. Conform datelor din Rapoartele Anuale ale Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice pentru anii 2003-2016, majoritatea întreprinderilor achită plăți pentru poluarea aerului de doar câteva zeci și sute de lei, iar plăți pentru poluarea apelor – de câteva sute și mii de lei. Astfel,

mecanismul actual de aplicare al plăților pentru poluare nu contribuie la realizarea obiectivelor Legii privind plățile pentru poluarea mediului, are un caracter formal și costuri administrative ridicate.

Un indicator foarte important care lipsește la nivel teritorial sunt **investițiile de protecție a mediului**. Acestea poartă un caracter, cu precădere voluntar și sunt alocate din ce în ce mai frecvent și mai consistent de întreprinderile industriale, agricole și cele de comercializare a combustibilului. Mai mult decât atât, aceste investiții sunt susținute și de programe naționale și internaționale de asistență în domeniu. Investițiile respective sunt condiționate de promovarea activă a strategiilor ecologice active la diverse întreprinderi industriale, care sunt interesate să sporească securitatea ecologică a produselor sale. Astfel de exemple pozitive putem constata la așa întreprinderi, precum: fabrica de ciment SA „Lafarge Moldova” din Rezina, SA „Efes Vitanta Moldova Brewery”, SA „Orhei Vit”, SA „Glass Container Company”, SA „Tirex Petrol, SA „Romp petrol”, unele vinării (Purcari, Mileștii Mici ș.a.).

Ca urmare, a analizei realizate în acest capitol, au fost identificate **principalele probleme metodologice, de aplicare și administrare a plăților pentru poluarea mediului**, inclusiv:

1. Aria de aplicare foarte extinsă a Legii actuale. Conform prevederilor prezentei Legi sunt supuse taxării toate formele poluării fizico-chimice produse de beneficiari de resurse naturale, care desfășoară o activitate economică generatoare de poluanți. Plățile respective sunt aplicate atât pentru poluarea directă a mediului, inclusiv pentru: a) emisiile de poluanți provenite de la sursele staționare; b) deversările de poluanți; c) depozitarea deșeurilor de producție, cât și pentru poluarea indirectă sau potențială în cazul mărfurilor care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului.

2. Plățile pentru poluare sunt stabilite pentru un număr excesiv de ingredient toxice, majoritatea din care nu pot fi monitorizate²⁵⁵ cu capacitățile tehnice și financiare disponibile autorităților ecologice. Plățile pentru emisii sunt stabilite pentru 51 de ingrediente toxice, majoritatea din care nu sunt monitorizate și calculate adecvat, iar costurile de estimare a poluanților respectivi sunt foarte ridicate în comparație cu sumele calculate ale plăților pentru poluarea aerului atmosferic.

3. Evaluarea și monitorizarea superficială a emisiilor, deversărilor și deșeurilor. Cu excepția întreprinderilor mari din energetică, din IM MC și sectorul comunal, majoritatea emisiilor, deversărilor și deșeurilor nu sunt supuse inventarierii, în special în regim on-line. De regulă, cantitatea de noxe evacuate este stabilită în baza estimărilor ecotoxicologice a instalațiilor de ardere a combustibililor și nu reflectă cantitatea reală a poluanților. Totodată, în ultimii ani, prin intermediul proiectelor implementate de Oficiul Schimbarea Climei, au fost reevaluate, conform metodologiei europene, majoritatea absolută a surselor de emisii de gaze cu efect de seră, iar datele respective sunt incluse în Raportul RM către Convenția-cadru a ONU cu privire la schimbările climatice²⁵⁶.

²⁵⁵ Studiu de performanță în domeniul protecției mediului. Republica Moldova. Studiul II. New York, 2005. 182 p.

²⁵⁶ Primul Raport Bienal Actualizat al Republicii Moldova către Convenția-cadru a ONU cu privire la schimbările climatice. Chișinău, 2016. p. 17-20.

4. Încasarea parțială a plăților pentru poluare și nerespectarea principiilor de bază ale economiei mediului: „poluatorul plătește” și „responsabilității extinse a producătorului”, „prevenirii poluării și deșeurilor”, „socializării Naturii, „ecologizării producției” etc. În realitate, plățile pentru poluare achită doar unitățile economice, îndeosebi cele de capacități mari și medii, iar majoritatea absolută a instituțiilor din domeniul administrației publice, învățământului și medicinei nu se regăsesc în lista plătitorilor. În plus, beneficiarii de resurse naturale care nu desfășoară activități economice înregistrate oficial, inclusiv gospodăriile casnice, persoanele ocupate în sectorul neformal nu sunt supuse plăților respective. Totodată, contribuția acestora în volumul total al emisiilor, deversărilor și a deșeurilor generate depășește contribuția agenților economici în majoritatea localităților Republicii.

5. Majoritatea obiectivelor Legii 1540 nu sunt realizate în practică. Cu toate că principalele obiective ale implementării Legii privind plățile pentru poluarea mediului sunt axate pe modificarea comportamentului poluatorilor și a consumatorilor produselor acestora, în sensul reducerii și substituirii tehnologiilor și produselor poluante cu cele nonpoluante sau cu o nocivitate redusă, în realitate, este realizat doar ultimul obiectiv – de formare a fondurilor ecologice pentru finanțarea măsurilor de protecție a mediului. Totodată, în prezenta lege nu sunt trasate așa obiective importante, precum: aplicarea principiilor „poluatorul plătește”; internalizarea costurilor externe ale poluării; compensarea prejudiciilor cauzate mediului natural și organismului uman.

6. Normativele de plată și sumele încasate sunt foarte mici, din care cauză, plățile aplicate nu reprezintă o motivare pentru conformarea poluatorilor și trecerea acestora la tehnologii cu poluare redusă sau non poluante. Normativele de plată au cote net inferioare față de mărimea reală a prejudiciului ecologic și a costurilor de purificare a aerului și apelor la sursele de poluare. Din cauza cuantumului de plată foarte redus, sumele plăților achitate pentru emisii, deversări și deșeuri sunt foarte mici și nu reprezintă un element de constrângere și de motivare pentru poluatori. Conform datelor din Rapoartele Anuale ale Agențiilor și Inspekțiilor Ecologice pentru anii 2003-2016, majoritatea întreprinderilor achită doar câteva zeci și sute de lei pentru poluarea aerului și depozitarea deșeurilor, iar pentru poluarea apelor doar câteva sute și mii de lei. Astfel, mecanismul actual de aplicare a plăților pentru poluare nu contribuie la realizarea obiectivelor Legii privind plățile pentru poluarea mediului, are un caracter formal pronunțat și costuri administrative ridicate.

7. Eficiența economică și ecologică redusă a plăților pentru poluare. Aceasta este condiționată, în primul rând de cuantumul de plată foarte redus, care nu a fost modificat după aprobarea Legii 1540 (1998). În același timp, salariului minim de care a fost fixat inițial cuantumul plății s-a multiplicat în perioada respectivă de cca 60 de ori. Eficiența economică și ecologică redusă este condiționată și de faptul, că nu este o relație directă între sursele de proveniență a acestor plăți și direcțiile de alocare a subvențiilor de către FEN. Majoritatea plăților sunt aplicate pentru prejudiciile cauzate aerului, în schimb pentru protecția acestui component natural practic nu se alocă finanțare din partea FEN.

8. Plățile pentru poluare actuale sunt moștenite din sistemul sovietic, nefiind compatibile cu politica UE în acest domeniu. Spre deosebire de statele UE și OCDE, în Republica Moldova și alte state ale CSI, plățile pentru poluare nu sunt stabilite pe sectoarele principale poluante (energetică, transporturi, agricultură, minerit, industria prelucrătoare, gospodăriile casnice), ci pe cele 2 tipuri de surse majore de poluare: staționare și mobile. Această situație limitează semnificativ promovarea politicilor sectoriale de gestionare economică a protecției mediului și reducerii poluării. De asemenea, motivul principal al taxării nu este prevenirea și reducerea poluării, ci taxarea acesteia la sursă (end of-pipe), astfel încât sursele majore de poluare asigură întreținerea financiară și viabilitatea sistemului existent.

9. Reflectarea superficială a obiectivelor asumate prin semnarea Convenției de la Rio asupra schimbărilor climatice (1992) și dezvoltării durabile, inclusiv: a) subestimarea rolului CO₂ în provocarea schimbărilor și cataclismelor climatice; b) aplicarea inadecvată a plăților pentru emisiile de CO₂; c) acumulările FEN nu sunt alocate adecvat pentru supravegherea și reducerea emisiilor de CO₂; d) plățile la importul mărfurilor, care în procesul utilizării generează CO₂, nu sunt bazate pe volumul potențial de emisii și toxicitate a acestui poluant

10. Costurile administrative foarte mari ale aplicării plăților pentru poluare. Acestea sunt condiționate de numărul mare de surse de poluare și ingrediente toxice supuse taxării respective. Volumul de poluanți de la majoritatea surselor de emisii nu sunt monitorizate cu echipamente certificate, în special în regim on-line, dar sunt calculate în funcție de combustibilii utilizați, de aspectele ecotoxiceologice ale tehnologiilor de producție și a celor de captare, tratare și evacuare a emisiilor, deversărilor și deșeurilor nocive. Crearea și utilizarea Registrului (Inventarului) electronic al emisiilor ar permite reducerea multiplă a costurilor respective și a controlului poluatorilor.

Propuneri de reformare a sistemului de plăți pentru poluarea mediului

1) **Extinderea ariei de aplicare a plății pentru poluarea mediului.** Plățile pentru poluare trebuie să corespundă integral principiului „poluatorul plătește”, iar în lista plătitorilor trebuie incluși majoritatea absolută a surselor de poluare, inclusiv organizațiile bugetare. De asemenea, se propune ca pentru sursele mici de poluare, dar deosebit de răspândite, precum centrele comerciale și de deservire, care sunt conectate la rețeaua centralizată de aprovizionare cu gaze, precum și la cazangeriile de producere a energiei termice, suma estimativă a prejudiciului ecologic să fie inclusă în tariful pentru aprovizionarea cu gaze și pentru energia termică consumată.

2) **Majorarea treptată a normativelor de plată** în corespundere cu rata inflației, cheltuielile de protecție a mediului, pericolul ecologic și diferențierea spațială a surselor și recipientelor de impact. Pentru obținerea efectelor ecologice și economice menționate în partea introductivă (art.2) a Legii privind plata pentru poluarea mediului, cuantumul (normativul) plăților pentru poluare trebuie să fie stabilit în funcție de prejudiciile reale cauzate componentelor naturale și sănătății populației raportate la cheltuielile necesare pentru monitorizarea, captarea și purificarea emisiilor și deversărilor, pentru

prevenirea, procesarea și evacuarea deșeurilor. Cota plăților pentru poluare trebuie să fie suficient de mare pentru a contribui nu doar la compensarea cheltuielilor de poluare, dar și la reducerea și prevenirea poluării, care este și unul din principiile de bază ale Directivelor UE în domeniu. Plățile pentru poluare trebuie să contribuie decisiv la substituirea tehnologiilor și produselor cu nocivitate înaltă de către produsele cu nocivitate redusă și non-poluante. De asemenea, majorarea cuantumului de plată va spori substanțial încasările plăților pentru poluare și capacitatea fondurilor ecologice de a finanța proiectele de protecție și ameliorare a calității mediului natural.

3) **Modificarea coeficientului de agresivitate** pentru conformarea la prevederile Convențiilor internaționale privind schimbarea climei, substanțele care distrug stratul de ozon, Convențiilor privind Biodiversitatea și controlul poluării transfrontaliere.

4) **Sporirea capacităților de evidență și monitorizare**, în special în regim online, **a emisiilor și deversărilor de poluanți** pentru care se achită plata pentru poluare. Această măsură va permite stabilirea mai exactă a volumului de emisii și deversări, a coeficientului de agresivitate și pericolului ecologic al poluanților evacuați, precum și calcularea corectă a plăților pentru poluare. În plus, monitorizarea on-line a poluanților va diminua semnificativ costurile administrative ale administrării plăților respective și eficiența implementării lor.

5) **Simplificarea procedurii de aplicare a plăților pentru poluare**. În acest sens propunem delimitarea a 5-7 grupe de poluanți cu parametri ecotoxicologici similari și cu un nivel apropiat al impactului asupra factorilor de mediu și organismului uman, precum și reducerea numărului de ingrediente toxice taxate prin excluderea poluanților cu nocivitate redusă;

6) **Excluderea plăților p/u poluarea cu ingrediente foarte toxice și înlocuirea lor cu interdicții sau amenzi**, inclusiv la importurile articolelor din azbest, a substanțelor periculoase, care distrug stratul de ozon, conțin benzopiren și a altor categorii de mărfuri cu pericol ecologic înalt;

7) **Excluderea plăților pentru depozitarea deșeurilor pe teritoriul întreprinderilor**. Mai mult decât atât, în concordanță cu aplicarea principiului „responsabilității extinse a producătorului” propunem excluderea taxelor existente și crearea unui fond special pentru optimizarea gestionării deșeurilor și implementării principiilor de bază ale acestora „prevenirii”, reducerii”, „reciclării”, bazat pe standardele internaționale cu privire la ciclul ecologic de viață al produsului (ISO 14040—14043), cu ținte concrete pentru categoriile principale de deșeuri și ramuri industriale.

8) **Reformarea tuturor taxelor privind poluarea industrială** (aer, apă, deșeuri) întru conformarea deplină cu politicile Uniunii Europene privind emisiile industriale;

9) **Implementarea managementului integrat al produselor de input și output**, care generează efecte nocive și distructive asupra mediului și sănătății populației;

10) **Asistența financiară și logistică adecvată a autorităților ecologice teritoriale**.

5. Tarifele pentru serviciile de aprovizionare cu apă și sanitație

5.1 Metodologia de calcul a tarifelor pentru aprovizionare cu apă și sanitație

Tarifele pentru serviciile publice de aprovizionare cu apă, canalizare și epurare a apelor uzate sunt aplicate utilizatorilor secundari, care sunt aprovizionați de către întreprinderile publice sau private abilitate cu prestarea serviciilor respective. Acestea sunt destinate pentru 3 categorii principale de consumatori, pentru care sunt stabilite cote separate ale tarifelor : 1) populația și gospodăriile casnice, inclusiv pentru alimentație și sanitație, irigarea loturilor de lângă casă, întreținerea animalelor domestice; 2) organizațiile bugetare; 3) agenții economici care desfășoară diverse activități antreprenoriale și solicită procurarea, contra plată, a acestor servicii.

Cuantumul și procedura de aplicare a tarifelor pentru serviciile publice de alimentare cu apă, canalizare și epurare sunt stipulate în *Hotărârea nr. 741 a Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică (ANRE) din 18.12.2014*²⁵⁷ privind „Metodologia de determinare, aprobare și aplicare a tarifelor pentru serviciul public de alimentare cu apă, de canalizare și epurare a apelor uzate”. Prezenta Metodologie este ajustată la prevederile Legii serviciilor publice de gospodărie comunală nr. 1402-XV din 24.10.2002, Legii nr. 303 din 13.12.2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și canalizare, Legii Apelor²⁵⁸ nr. 272 din 23.12.2011, Legii nr. 397 din 16.10.2003 cu privire la finanțele publice locale. De asemenea, modificările și completările recente ale metodologiei respective sunt ajustate la articolul 9 al Directivei Cadru Apă 2060/CE și se axează pe principiile „beneficiarul și poluatorul plătește” și „recuperării costurilor” de la aprovizionarea cu apă și sanitație din contul tarifelor de la prestarea serviciilor respective. În același timp, cotele tarifelor pentru serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare sunt stabilite doar pe categorii de utilizatori și capacitățile de plată ale acestora, dar nu pe valoarea complexă (economică, recreațională și ecologică) a obiectivelor și surselor de apă, pe analiza cost-eficiență²⁵⁹ în conformitate cu prevederile Ghidului WATECO cu privire la metodologia evaluării economice a folosințelor de apă.

Conform Metodologiei ANRE în vigoare, mecanismul aplicat la determinarea tarifelor se bazează pe următoarele principii: 1) furnizarea continuă a serviciilor publice de alimentare cu apă, de canalizare și epurare a apelor uzate în condiții de siguranță și cu utilizarea eficientă a activelor operaționale; 2) suportarea de către consumatori doar a cheltuielilor minime necesare operatorului pentru captarea, pomparea, tratarea, filtrarea, transportul, distribuția și furnizarea apei, colectarea, transportul și epurarea apelor uzate; 3) efectuarea unei activități eficiente, ce ar oferi întreprinderii posibilitatea de a-și recupera mijloacele financiare investite și obținerea unei rentabilități rezonabile; 4) asigurarea transparenței în procesul de reglementare a tarifelor.

²⁵⁷ Hotărârea ANRE din 18.12.2014. În: Monitorul Oficial nr. 33-38 din 13.02.2015

²⁵⁸ .Legea apelor nr. 272 din 23.12.2011. În: Monitorul Oficial nr. 81 din 26.04.2012. în vigoare din 26.10.2013

²⁵⁹ Guidance document no. 1. Economics and the Environment. The Implementation Challenge of the Water Framework Directive. Luxembourg: Office for Official Publications of European Communities, 2003. p. 116-167.

Tarifele se calculează separat pentru serviciile de alimentare cu apă potabilă, alimentare cu apă tehnologică (industrială), de canalizare și epurare a apelor uzate, pornind de la consumurile și cheltuielile determinate conform prevederilor prezentei Metodologii. Cotele acestora sunt aprobate de către autoritățile administrației publice locale, iar tarifele pentru serviciile publice de alimentare cu apă tehnologică (industrială), prestate centralizat la nivel de municipiu (oraș) și raion se aprobă de către Consiliul de Administrație al ANRE, în coordonare cu administrația publică locală. Întreprinderile calculează tarifele conform prevederilor prezentei Metodologii și le prezintă spre aprobare autorităților abilitate cu dreptul de aprobare a tarifelor respective.

Prezenta Metodologie prevede următoarea structură a cheltuielilor care stau la baza determinării tarifelor: a) cheltuielile privind amortizarea imobilizărilor corporale și necorporale; b) cheltuieli de procurare a apei; c) cheltuieli materiale; d) cheltuieli pentru energia electrică; e) cheltuielile de salarizare a personalului; f) cheltuielile de întreținere și exploatare a sistemelor publice de alimentare cu apă și de canalizare; g) cheltuieli de distribuire; h) cheltuieli de tratare a apelor uzate; i) cheltuielile administrative; j) alte cheltuieli operaționale. La categoria alte cheltuieli se includ cheltuielile pentru achitarea taxei pentru apa captată din fondul apei, achitarea altor taxe și impozite (asigurarea medicală și socială), care conform Codului Fiscal și Standardelor Naționale de Contabilitate se atribuie la cheltuieli, precum și fondul de rulment necesar pentru furnizarea serviciului public de alimentare cu apă tehnologică. În plus, metodologia respectivă stabilește procedura de calcul și indicii, care se includ în formula de calcul a fiecărei categorii de cheltuieli. Cheltuielile operatorului includ și costul consumului tehnologic și a pierderilor tehnice de apă, admise în rețelele interne de alimentare cu apă ale blocurilor locative și cheltuielile de întreținere, exploatare și verificare metrologică periodică a contoarelor instalate în apartamentele din blocurile locative. Consumul tehnologic și pierderile tehnice de apă admise în rețelele interne de alimentare cu apă ale blocurilor locative în anul „n”, se determină de către operator și se aprobă de către autoritățile abilitate cu aprobarea tarifelor – autoritățile administrației publice locale sau ANRE, după caz. Consumul tehnologic și pierderile tehnice de apă admise în rețelele interne de alimentare cu apă ale blocurilor locative se determină anual în baza parametrilor efectivi ai rețelelor interne de alimentare cu apă înregistrați în perioada precedentă de reglementare, luând în considerație performanțele de reglementare pentru fiecare operator în parte.

Cele mai importante categorii de cheltuieli, care determină, într-o mare măsură, cota tarifelor aprobate, sunt cheltuielile pentru retribuirea muncii și cheltuielile pentru energia electrică necesară pentru pomparea și tratarea apelor furnizate în rețeaua de aprovizionare și recepționată în rețeaua de canalizare. Cheltuielile respective sunt condiționate, preponderent, de capacitățile (debitul) zilnice de aprovizionare cu apă a sursei de captare, așezarea geografică a acesteia și particularitățile de relief a localității sau a perimetrului dintre sursă și consumatorii finali.

La determinarea tarifelor în valoarea imobilizărilor corporale și necorporale nu se includ valorile imobilizărilor date în locațiune, a obiectelor locative, de menire social-culturală, altor imobilizări care nu sunt destinate serviciului public de alimentare cu apă, de canalizare și epurare a apelor uzate, imobilizărilor conservate și aflate în curs de execuție, imobilizărilor finanțate din donații, procurate din contul subvențiilor și alocațiilor acordate de către autoritățile administrației publice centrale și locale, transmise operatorului cu titlu gratuit sau în deservire tehnică, imobilizărilor finanțate din contul tarifelor de racordare și tarifului distinct achitat de consumatori. De asemenea, în calculul cheltuielilor privind amortizarea nu se includ imobilizările procurate sau create în afara planurilor de investiții aprobate de autoritățile administrației publice locale sau de către ANRE. În cazul reevaluării, nu se admite includerea în tarife a amortizării imobilizărilor corporale și necorporale valoarea de înlocuire a cărora, determinată în urma reevaluării, a fost deja depreciată prin tarife. Cheltuielile privind amortizarea imobilizărilor corporale și necorporale utilizate în comun pentru captarea, pomparea, transportarea și tratarea (prima treaptă) a apei brute se repartizează între serviciul public de alimentare cu apă tehnologică și apă potabilă conform normelor de repartizare determinate în baza volumelor respective de apă furnizate consumatorilor.

Conform prevederilor Legii 303²⁶⁰, *dacă consiliul local va aproba tarife la un nivel mai redus decât cele prevăzute în Avizul prezentat de Agenție, acesta este obligat să stabilească în decizia sa de aprobare a tarifelor sursa și suma concretă ce urmează a fi alocată operatorului pentru acoperirea veniturilor ratate de către operator din cauza aprobării tarifelor reduse.*

Cotele tarifelor nu sunt stabilite doar în funcție de consumurile și cheltuielile operatorului, dar și de volumul de apă potabilă sau tehnologică livrată, de volumul de ape reziduale recepționate per total și, separat, pentru fiecare categorie de consumatori, în special pentru agenții economici și organizațiile bugetare pentru care sunt aprobate cote mult mai mari (de cca 3 ori) în comparație cu gospodăriile casnice. Volumul de apă potabilă livrată și volumul de ape reziduale recepționate determină veniturile de la prestarea serviciilor respective. Din acest motiv, companiile mai mari care livrează cantități superioare de apă potabilă beneficiază de așa numitele „economii de scară” și își pot permite cote mai mici a tarifelor la serviciile de aprovizionare cu apă și sanitație. Acest lucru se observă la întreprinderile Asociației „Moldova Apă-Canal” din municipiul Chișinău, Ungheni și Cahul. În plus, cheltuielile la aprovizionare cu apă din surse de suprafață (râurile Nistru și Prut) sunt, de obicei, mai reduse în comparație cu aprovizionarea din surse subterane. Prin urmare, cotele minimale ale tarifelor pentru prestarea serviciilor de aprovizionare cu apă și sanitație, se aplică, de regulă, în orașele mai mari care utilizează un volum maxim de apă captate, cu precădere, din surse de suprafață cu un debit suficient pentru a asigura consumul zilnic necesar. În calitate de astfel de surse servesc râurile mai

²⁶⁰ Articolul 35.9 din Legea nr. 303 din 13.12.2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și canalizare (în vigoare din 14.09.2014). Monitorul Oficial nr. 60-65 din 14.03.2014.

mari Nistru și Prut, și lacurile de acumulare construite din lunca acestora (Cuciurgani, Dubăsari, Costești-Stânca). Restul lacurilor și bazinelor de acumulare realizează, cu precădere, funcții de regularizare a debitului și de prevenire a inundațiilor, fiind utilizate preponderent în scopuri agricole și piscicole. În plus, calitatea apei din râurile Prut și Nistru are un nivel de poluare mult mai redus în comparație cu râurile mici și mijlocii și cu apele subterane, în special a celor captate din fântâni și izvoare, ceea ce necesită cheltuieli mai redus la tratarea apei captate. În cazul captării din surse subterane, costuri și corespunzător, tarife mai reduse se obțin în localitățile, în care sursele de captare a apelor sunt amplasate în partea de sus a localității, iar relieful acesteia este slab fragmentat. De asemenea, cote minime a tarifelor se aplică în orașe mici, cu o situație social-economică dificilă.

În același timp, cotele tarifelor pentru gospodăriile casnice și organizațiile bugetare nu depind de volumul de apă consumată și rezervele disponibile pentru aprovizionarea neîntreruptă cu apă potabilă, ceea ce reprezintă de facto un mare neajuns al prezentei Metodologii și o problemă deosebit de alarmantă pentru populație și autoritățile publice locale. Consumul excesiv în unele gospodării casnice, inclusiv la irigare, creșterea animalelor, reparații și spălătorii auto etc., afectează semnificativ resursele de apă disponibile și capacitățile operatorilor locali de a furniza apa potabilă necesară populației pe tot parcursul anului. Prin urmare, este necesară modificarea Metodologiei în vigoare în sensul aplicării unor cote diferențiate a tarifelor pentru aprovizionarea cu apă în dependență de volumul de apă consumată pentru fiecare gospodărie casnică, precum și de gradul de asigurare cu apă de calitate la nivel local și regional. De asemenea, cotele în vigoare a tarifelor pentru populație ar putea să fie aplicate până la un anumit plafon normativ de consum, iar pentru depășirea acestuia să fie aplicate cote majorate. O altă propunere binevenită, aplicată în statele UE și OCDE, inclusiv în România, ar fi aprobarea cotelor diferențiate pentru consumul de apă în funcție de veniturile nete ale familiilor /gospodăriilor casnice respective. Aceste măsuri ar permite folosirea mai economicoasă a rezervelor de apă disponibile, în special în anotimpul de vară și prevenirea situațiilor de criză în asigurarea cu apă.

Metodologia de calcul a tarifelor pentru evacuarea și purificarea apelor reziduale nu include costurile estimative (normative) necesare pentru protecția și restabilirea bazinelor naturale în care se deversează apele reziduale, precum și eventualele prejudicii cauzate ecosistemelor acvatice și organismului uman. Aceste cerințe sunt stipulate expres în articolul 9 al Directivei Cadru Apă 2060/CE, și Ghidului Wateco privind metodologia evaluării economice a folosințelor de apă, Legii Apelor²⁶¹ și Legii nr. 303 din 13.12.2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și canalizare, devine foarte dificilă. În plus, propunerea autorității centrale de mediu, ONG-urilor ecologice și cercetătorilor în domeniu de a include, în formula de calcul a tarifului, un coeficient, care să exprime prejudiciul ecologic, a fost categoric respinsă de Ministerul Finanțelor, Cancelaria de Stat și APL-uri.

²⁶¹ Legea apelor nr. 272 din 23.12.2011. În: Monitorul Oficial nr. 81 din 26.04.2012. în vigoare din 26.10.2013

De asemenea, persistă influența factorului politic la aprobarea cotei tarifelor, în special în perioadele electorale, precum și fenomenul „subvenționării încrucișate” a acestora – stabilirea unor cote mici pentru apa livrată populației din contul unor cote mult mai mari pentru celelalte categorii de consumatori. Aceste 2 constrângeri limitează substanțial capacitatea operatorilor serviciilor de aprovizionare cu apă și sanitație de optimizare a cheltuielilor, de creștere a veniturilor și sporire a rentabilității și calității serviciilor prestate și necesită treptat înlăturate odată cu găsirea surselor bugetare de susținere a categoriilor de populație social-vulnerabile.

5.2. Tarifele pentru aprovizionarea cu apă

Cuantumul tarifului general (mediu) pentru serviciile de aprovizionare cu apă la întreprinderile municipale ale Asociației „Moldova Apă-Canal” este, în medie, de 13,3 lei/m³, inclusiv în Regiunea de Nord – 14,3 lei/m³, în RD Centru 12,6 lei/m³, în municipiul Chișinău 9,9 lei/m³ și în Regiunea de Sud 13,7 lei/m³ (anexa 6.1). Pe parcursul perioadei analizate (2007-2017), se înregistrează un spor semnificativ (+67%) al tarifului general pentru serviciile de aprovizionare cu apă (tabelul 5.1).

Tabelul 5.1 Tarifele serviciilor publice de alimentare cu apă pentru întreprinderile Asociației „Apă-Canal” pe categorii de consumatori , în lei/m³ (fără TVA)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	media	Sporul, %
mediu tarifar	9,4	10,0	11,3	12,2	13,6	14,0	14,8	14,9	15,0	15,3	15,7	13,3	167
populație	7,07	7,56	8,69	9,43	10,99	11,42	12,00	12,18	12,47	12,82	13,17	10,7	186
organizații bugetare	22,98	23,40	25,16	27,49	27,93	28,72	29,42	29,79	30,30	31,13	31,65	28,0	138
agenți economici	24,41	24,71	27,03	28,78	30,07	30,62	31,53	31,81	32,18	32,55	32,87	29,7	135

Sursa: tabelele 5.1-5.2 sunt elaborate de autor după datele din: 1) Buletinul Informativ privind tarifele pentru serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare la companiile Asociației „Moldova Apă-Canal” pentru anii 2007-2012.

2) Indicii financiari și de producție ai activității întreprinderilor de alimentare cu apă și canalizare ale Asociației „Moldova Apă-Canal”. Anii 2011-2016. În: amac.md

În profil regional, sporul maxim al tarifelor respective se constată în RD Centru (de 2 ori), în municipiul Chișinău (+85%) și în UTA Găgăuzia (+77%), iar sporul minim se atestă în Regiunea de Nord și în Regiunea de Sud (+52%). De asemenea, creșterea maximă a tarifelor pentru serviciile de aprovizionare cu apă se atestă în orașele Ungheni (de 3,7 ori), Rezina (de 3,6 ori), Leova (de 3,3 ori), Hâncești (de 2,7 ori), Edineț (de 2,7 ori), Comrat (de 2,6 ori), Călărași (de 2,4 ori), Ungheni (de 2,2 ori) și Șoldănești (de 2,2 ori). O creștere mai lentă ($\leq 20\%$) a tarifelor pentru aprovizionarea cu apă se înregistrează la întreprinderile din orașele Briceni, Soroca (Acva Nord), Râșcani și Ștefan-Vodă, iar în Criuleni tarifele nu au fost modificate.

În anii 2007-2011, atât la majoritatea absolută a întreprinderilor Asociației „Moldova Apă-Canal”, cât și la toate categoriile de utilizatori, se atestă o majorare semnificativă a cotei tarifelor pentru aprovizionare cu apă. În anii 2012-2014, se observă o creștere lentă a tarifelor condiționată de necesitatea ajustării tarifelor la costul serviciilor respective în conformitate cu prevederile Legii nr.

303, dar și de nivelul mai redus al inflației. În anii 2015-2017, ca urmare a intensificării proceselor inflaționiste și creșterii prețurilor la energia electrică, materiale și la forța de muncă, cotele tarifelor generale au fost majorate semnificativ, cu peste 60%, la întreprinderile Asociației „Moldova Apă-Canal” din orașele Șoldănești, Telenеști și Ungheni. O majorare nesemnificativă se atestă în orașele Chișinău, Edineț, Sângerei, Cahul și Taraclia, precum și în comunele Floreni și Ciorescu din proximitatea capitalei. În același timp, ca urmare a deprecierei monedei naționale și intensificării proceselor inflaționiste, au crescut semnificativ prețurile de achiziție la energie electrică, instalații și echipamente, costurile operaționale. Ca rezultat, aplicarea principiului „recuperării costurilor de folosință” a apei din tarifele respective, stipulate în articolul 9 al Directivei Cadru Apă 2060/CE și articolul 35.9 al Legii RM nr. 303 din 13.12.2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și canalizare, devine foarte dificilă. În plus, majorarea costurilor acestor servicii în condițiile neajustării tarifelor respective, va diminua semnificativ cheltuielile investiționale, ceea ce se va răsfrânge negativ asupra calității apei livrate și purificate și eficacității serviciilor respective.

În anul 2017²⁶², cota medie (pe Republică) a tarifului a fost, de 15,7 lei/m³, inclusiv în Regiunea de Nord – 16,2 lei/m³, în RD Centru 16,0 lei/m³, în municipiul Chișinău 11,3 lei/m³, în RD Sud – 15,1 lei/m³ și în UTA Găgăuzia – 17,8 lei/m³ (anexa 6.1). Cotele minime sunt stabilite la întreprinderile din orașele mari și mijlocii, inclusiv la întreprinderea de aprovizionare cu apă SA ”Acva Nord” din Soroca (4,9 lei/m³), întreprinderile Asociației ”Apă Canal” din orașele Chișinău (9,2 lei/m³), Cahul (12,4 lei/m³) și Criuleni (10,7 lei/m³). Aceste orașe se aprovizionează, cu precădere din albiile râurilor Nistru și Prut, iar costurile de captare, tratare și livrare a apei potabile captate din sursele de suprafață sunt, de regulă, mult mai mici decât a apelor captate din surse subterane. În plus, volumul mai mare de apă livrată le permite, orașelor mari și mijlocii, obținerea „economiiilor de scară” și aplicarea unor cote mai reduse a tarifelor. Cotele minime ale tarifului pentru aprovizionarea cu apă sunt stabilite, de asemenea, pentru întreprinderile Asociației „Apă Canal” din suburbiile capitale (Floreni, Cricova și Ciorescu), care sunt aprovizionate, la prețuri reduse, cu apă captată, din râul Nistru, la stația din Vadul lui Vodă. În același timp, cotele minime ale tarifelor pentru apă sunt stabilite și la întreprinderile din orașele mai mici, precum Basarabeasca (9,7 lei/m³), Sângerei (11,9 lei/m³), Briceni (12,8 lei/m³), Șoldănești (12,9 lei/m³) și Cimișlia (14,1 lei/m³). Acest fapt se datorează situației social-economice mai dificile din orașele mici și constrângerilor politice și tehnico-economice de ajustare a tarifelor pentru aprovizionarea cu apă în localitățile respective. Cotele maxime (de peste 20 lei/m³) a tarifului general sunt stabilite la Glodeni, Edineț, Florești, Rezina, Telenеști, Hâncești și Leova, care depășesc de cca 2 ori cotele minime. Valorile maxime ale tarifelor în orașele menționate se datorează utilizării predominante a apelor captate din sursele subterane, condițiilor locale de relief mai fragmentat și de distribuție a apei potabile în aceste localități. În cazul aflării sursei comunale de apă (sondelor

²⁶² Până la 1 iunie, 2017

arteziene) în partea de jos (aval) a localității cheltuielile de energie electrică utilizată la pomparea apei sunt net superioare, ceea ce impune stabilirea unor cote mai mari a tarifelor respective. De asemenea, întreprinderile municipale din orașele respective și nu doar, pe lângă serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare mai prestează și servicii de salubritate și evacuare a deșeurilor casnice, pentru care achită doar o pondere nesemnificativă a populației. Pentru a compensa cheltuielile curente și veniturile ratate de la aceste servicii, întreprinderile respective stabilesc tarife mai mari pentru serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare, la care este abonată o pondere mult mai mare din populația locală. Din acest motiv, unele întreprinderi ale Asociației „Apă-Canal” au o rentabilitate negativă, în pofida faptului că tarifele acoperă costurile de prestare a serviciilor de aprovizionare cu apă și canalizare.

Tarifele pentru aprovizionarea cu apă a populației au fost, în medie, de 10,7 lei/ m³ (tabelul 5.1), inclusiv în Regiunea de Nord – 11,2 lei/m³, în RD Centru 10,7 lei/m³, în municipiul Chișinău 7,4 lei/m³ și în Regiunea de Sud 11,1 lei/m³ (tabelul 5.1, anexa 6.2). Pe parcursul perioadei analizate (2007-2017), se înregistrează un spor semnificativ, de ≈ 2 ori (+86%) al tarifului pentru apa livrată populației. Totodată, tarifele pentru aprovizionarea cu apă a organizațiilor bugetare și agenților economici au înregistrat un spor mult mai redus, 38% și 35%. Această situație ne vorbește despre demararea procesului de înlăturare a „subvenționării încrucișate” a tarifelor.

În profil regional, sporul maxim al tarifelor respective se constată, de asemenea, în Regiunea de Centru și în UTA Găgăuzia (de 2,1 ori), un spor mediu, de ≈ 2 ori – în municipiul Chișinău, iar sporul minim, de doar 65% – în RD Nord. Creșterea maximă, de peste 3 ori, a tarifelor pentru apa livrată populației se atestă în orașele Edineț, Rezina, Ungheni, Hâncești și Leova. Un spor înalt, de peste 2 ori, a cotei tarifelor pentru apa livrată populației se observă în orașele Florești și Sângerei din RD Nord, Șoldănești, Telenеști, Călărași și Strășeni din RD Centru, Comrat, Ceadâr-Lunga și Vulcănești din UTA Găgăuzia, precum și în comunele Cricova și Ciorescu din municipiul Chișinău. O creștere mai lentă ($\leq 50\%$) a tarifelor respective se înregistrează în orașele Briceni, Drochia, Fălești și Râșcani din RD Nord, iar în Criuleni tarifele nu au fost modificate.

În anii 2016-2017, tariful pentru apa livrată populației a fost, în medie, de 13,2 lei/m³, inclusiv în Regiunea de Nord – 13,4 lei/m³, în RD Centru 13,7 lei/m³, în municipiul Chișinău 9,6 lei/m³, în RD Sud – 12,4 lei/m³ și în UTA Găgăuzia – 16,1 lei/m³ (anexa 6.2). Tarifele minime sunt aprobate în orașele, care se aprovizionează, cu precădere, din sursele de suprafață, inclusiv în Ungheni (5,8 lei/m³ până în mai 2017), Chișinău (8,7 lei/m³), Bălți (11,1 lei/m³), Cahul (9,0 lei/m³), Criuleni (9,2 lei/m³), comunele Floreni, Cricova și Ciorescu din suburbiile capitalei. De asemenea, cotele minime ale tarifelor pentru apa livrată populației sunt stabilite și la întreprinderile din orașele mai mici, cu un nivel mai redus al veniturilor populației, inclusiv în Basarabeasca (9,0 lei/m³), Briceni (11,0 lei/m³), Sângerei (11,9 lei/m³), Șoldănești și Cimișlia (12,0 lei/m³). Cotele maxime ale tarifului pentru apa livrată populației sunt aprobate în orașele, care se alimentează preponderent din surse subterane,

inclusiv la Edineț (19,7 lei/m³), Florești (19,4 lei/m³), Hâncești (18,4 lei/m³), Călărași (16,5 lei/m³), Orhei (16,2 lei/m³), Leova (16,0 lei/m³), orașele din UTA Găgăuzia (16,1 lei/m³). Similar tarifului general, cotele maxime ale tarifelor pentru apa livrată populației depășesc de cca 2 ori cotele minime.

Tarifele pentru aprovizionarea cu apă a agenților economici au fost, în medie, de 29,7 lei/m³ sau de ≈3 ori mai mare decât tarifele pentru apa livrată gospodăriilor casnice (populației). Cota medie a tarifului pentru apa livrată agenților economici în Regiunea de Nord a fost de 29,4 lei/m³, în RD Centru – 29,2 lei/m³, în RD Sud – 31,6 lei/m³ și în UTA Găgăuzia – 36,0 lei/m³ (anexa 6.3). Pe parcursul perioadei analizată, cota medie a tarifului pentru livrarea apei către agenții economici s-a majorat cu doar 35%. Sporul maxim se constată Regiunea de Centru (+54%) și în Regiunea de Nord (+48%), iar sporul minim – în Regiunea de Sud (+3%). În plus, în RD Sud se observă chiar un spor negativ, de cca 4%. Creșterea maximă a tarifelor pentru apa livrată agenților economici se atestă în orașele Ocnița (de 5,1 ori), Edineț (de 3,9 ori), Rezina (de 2,9 ori), Soroca (de 2,7 ori), Cimișlia (2,3 ori), Glodeni (de 2 ori), comunele Cricova (de 2,4 ori) și Ciorescu (de 2,0 ori) din municipiul Chișinău. O creștere lentă (≤20%) se atestă în orașele Chișinău, Drochia, Briceni, Nisporeni, Basarabeasca și Comrat. La Fălești, Strășeni, Criuleni, Căușeni, Ștefan-Vodă și Ceadâr-Lunga, cotele tarifelor pentru aprovizionarea cu apă a agenților economici nu au fost modificate. Totodată, un spor negativ al tarifelor respective se atestă în orașele Dondușeni (-23%), Cahul (-17%) și Taraclia (-43%).

La începutul anului 2017, tariful pentru apa livrată agenților economici a fost, în medie, de ≈33 lei/m³, inclusiv în Regiunea de Nord – 33,8 lei/m³, în RD Centru – 33,3 lei/m³, în RD Sud – 30,2 lei/m³ și în UTA Găgăuzia – 39,1 lei/m³ (anexa 6.3). Tarifele minime au fost aprobate, de asemenea, la întreprinderile, care se aprovizionează, cu precădere, din sursele de suprafață, inclusiv SA „Acva Nord” din Soroca (4,1 lei/m³), Chișinău (13,3 lei/m³), Cahul (22,0 lei/m³), Ungheni (22,2 lei/m³) și Bălți (23,6 lei/m³). De asemenea, cotele minime ale tarifelor respective sunt stabilite și la întreprinderile din orașele mai mici, cu un nivel mai redus al veniturilor populației, inclusiv în Ștefan-Vodă (15 lei/m³), Șoldănești (20 lei/m³), Taraclia (20 lei/m³) și Cantemir (24 lei/m³). Cotele maxime ale tarifului pentru apa livrată agenților economici au fost aprobate în orașele, care se alimentează preponderent din surse subterane, inclusiv la Glodeni (54,8 lei/m³), Hâncești (50,4 lei/m³), Ștefan-Vodă (48,7 lei/m³), Telenești (46,5 lei/m³), Vulcănești (44,5 lei/m³), Edineț (40,1 lei/m³), Sângerei (40 lei/m³), Ceadâr-Lunga (40 lei/m³). Astfel, diferența dintre cota minimă și cota maximă a tarifelor respective este mult mai mare (cu ≈50 lei/m³) decât la tarifele pentru livrarea apei către populație.

Cotele și ritmurile de creștere (+38) la *tarifele pentru aprovizionarea cu apă a organizațiilor bugetare* sunt aproape identice cu cele aprobate pentru agenții economici. În anii 2015-2017, au fost majorate tarifele pentru apa livrată organizațiilor bugetare în orașele Ungheni (de 2,5 ori), Șoldănești (+67%), Telenești (+44%), Taraclia (+20%) și Chișinău (+5%). Tarifele maxime sunt stabilite, de asemenea, la Glodeni (54,8 lei/m³), Hâncești (50,4 lei/m³), Ștefan-Vodă (48,7 lei/m³), Telenești (46,5

lei/m³), Vulcănești (44,5 lei/m³), Edineț (40,1 lei/m³), Ceadâr-Lunga (40 lei/m³) și Drochia (39,2 lei/m³). Tarifele minime au fost aprobate la SA „Acva Nord” din Soroca (4,1 lei/m³), în orașele Chișinău (13,3 lei/m³), Sângerei (13,0), Cahul (22,0 lei/m³), Ungheni (22,2 lei/m³) și Bălți (23,6 lei/m³). De asemenea, tarife minime sunt stabilite în orașele mici, cu un nivel mai redus al veniturilor, inclusiv în Ștefan-Vodă (15 lei/m³), Șoldănești (20 lei/m³), Taraclia (20 lei/m³) și Cantemir (24 lei/m³). În pofida diferențelor existente, se constată o tendință de uniformizare a tarifelor respective.

5.3 Tarifele pentru prestarea serviciilor de canalizare și epurare a apelor reziduale

Cota tarifului general pentru prestarea serviciilor de canalizare la întreprinderile Asociației „Moldova Apă-Canal” a fost în perioada analizată, în medie de ≈ 14 lei/m³ (tabelul 5.2), inclusiv în Regiunea de Sud – 13,7 lei/m³, în Regiunea de Nord – 13,2 lei/m³ și în Regiunea Centrală – 10,2 lei/m³ (anexa 7.1). Pe parcursul perioadei analizate (2007-2017), se înregistrează un spor semnificativ (+60%) al tarifului general pentru serviciile de canalizare și epurare. În comparație cu tariful general pentru serviciile de aprovizionare cu apă, sporul tarifului general pentru serviciile de canalizare și epurare este cu 8% mai redus, iar deosebirile regionale ale acestuia sunt nesemnificative. De asemenea, nu se observă o majorare simultană a tarifelor pentru aprovizionarea cu apă și a tarifelor pentru evacuarea și epurarea apelor reziduale. Astfel, creșterea maximă a tarifului general pentru serviciile de evacuare și purificare a apelor reziduale se atestă în orașele Edineț (de 3,7 ori), Comrat (de 3,6 ori), Leova (de 3,0 ori), Nisporeni (de 2,7 ori), Ocnița (de 2,6 ori), Cahul (2,5 ori) din districtul hidrografic Prut-Dunărea-Marea Neagră,²⁶³ Călărași și Șoldănești (de 2,3 ori), precum și comunele Floreni (de 2,7 ori), Cricova (de 2,1 ori) și Cojușna (de 2,0 ori) din proximitatea capitalei. O creștere mai lentă ($\leq 20\%$) a tarifelor respective se înregistrează la întreprinderile din orașele Drochia, Glodeni și Cimișlia, iar în Criuleni și Telenesti tarifele respective nu au fost modificate. În același timp, un spor negativ se înregistrează în orașele Soroca (-20%) și Taraclia (-13%).

Tabelul 5.2 Tarifele serviciilor publice de canalizare pentru întreprinderile Asociației „Apă-Canal” pe categorii de consumatori , în lei/m³ (fără TVA)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	media	Sporul,%
mediu tarifar	8,7	9,0	10,3	11,0	11,9	12,4	13,6	13,5	13,5	13,9	14,0	12,0	160
populație	5,0	5,3	6,3	6,9	7,8	8,2	8,7	8,7	8,7	9,0	9,0	7,6	180
organizații bugetare	19,14	19,24	19,85	19,63	21,24	22,01	23,66	23,66	23,84	24,73	24,75	22,0	129
agenți economici	20,48	20,80	21,12	21,56	22,57	23,41	25,23	25,05	25,24	25,58	25,52	23,3	125

În anii 2012-2014, se observă o creștere lentă a tarifelor condiționată de necesitatea ajustării tarifelor la costul serviciilor respective în conformitate cu prevederile Legii nr. 303, dar și de nivelul

²⁶³ Bejan Iu., Nedelcov N., Boboc N., Bacal P. et al. Planul de Gestionare a Districtului Bazinului Hidrografic Prut-Dunărea-Marea Neagră. Ciclu I. 2017-2022. Chișinău, 2017. p. 54-56.

mai redus al inflației. În anii 2015-2017, ca urmare a intensificării proceselor inflaționiste și creșterii prețurilor la energia electrică, materiale și la forța de muncă, se conturează o tendință de majorare a tarifelor pentru evacuarea și purificarea apelor reziduale, însă mai slab pronunțată în comparație cu tarifele pentru aprovizionarea cu apă.

Conform rapoartelor recente ale Asociației „Moldova Apă-Canal”,²⁶⁴ cotele tarifelor generale au fost majorate semnificativ în orașele Cahul (de 2 ori), Chișinău (+70%), Edineț (+51%) și Șoldănești (+37%). O majorare nesemnificativă se atestă în Sângerei (+15%), Ungheni (+10%) și Cimișlia (+5%). Totodată, au fost aprobate tarife mai mici în orașele Soroca (-20%) și Taraclia (-13%). În același timp, ca urmare a deprecierei monedei naționale și intensificării proceselor inflaționiste, au crescut semnificativ prețurile de achiziție la energie electrică, instalații și echipamente, costurile operaționale. Majorarea costurilor în condițiile neajustării tarifelor respective, va diminua semnificativ cheltuielile investiționale, ceea ce se va răsfrânge negativ asupra gradului de purificare al apelor reziduale și eficacității serviciilor respective.

În prima jumătate a anului 2017, cota medie a tarifului general pentru evacuarea și purificarea apelor reziduale a fost, de 14 lei/m³, inclusiv în UTA Găgăuzia – 17,8 lei/m³, în Regiunea de Nord – 15,6 lei/m³, în RD Centru și în RD Sud – 12,8 lei/m³, iar în municipiul Chișinău – 8 lei/m³ (anexa 7.1). Prin urmare, cota medie a tarifului general pentru serviciile de canalizare și epurare a apelor reziduale este, în medie, cu 1,7 lei/m³ mai mică în comparație cu cota medie a tarifului pentru aprovizionarea cu apă. În RD Nord și RD Centru, inclusiv în municipiul Chișinău această diferență depășește 3 lei/m³. Diferență respectivă se datorează prestării parțiale a serviciilor de canalizare și, îndeosebi, de epurare, precum și neincluserii în formula de calcul a prejudiciului ecologic. De asemenea, ca urmare a tarifelor mai mici pentru serviciile de evacuare și canalizare, diferența negativă dintre tariful aplicat și costurile de prestare a serviciilor respectivă este mai mică față de serviciile de aprovizionare cu apă, iar rentabilitatea lor – mai înaltă la majoritatea întreprinderilor Asociației „Moldova Apă-Canal”.

Cotele minime sunt stabilite la întreprinderile din orașele mari și mijlocii, inclusiv în Chișinău (5,6 lei/m³), Bălți (8,3 lei/m³), Cahul (9,2 lei/m³) și Ungheni (9,4 lei/m³). Acest fapt se datorează, cu precădere, „economiiilor de scară” obținute în urma recepționării volumului maxim de ape reziduale în orașele respective. De asemenea, tarifele minime pentru serviciile de canalizare și epurare sunt aplicate în orașele care nu dispun de stații funcționale de epurare sau procesele de epurare se realizează episodic și insuficient, inclusiv în Soroca și Rezina (5,2 lei/m³), Cantemir (6,5 lei/m³), Șoldănești (7,0 lei/m³), Cimișlia (8,8 lei/m³) și Criuleni (9,2 lei/m³). În plus, cotele minime din orașele mici se datorează situației social-economice mai dificile și constrângerilor politice și tehnico-economice de ajustare a tarifelor în localitățile respective. Cotele maxime (de peste 20 lei/m³) a tarifului general

²⁶⁴ Indicii financiari și de producție ai activității întreprinderilor de alimentare cu apă și canalizare ale Asociației „Moldova Apă-Canal”. Anii 2015-2017. În: amac.md

pentru evacuarea și epurarea apelor reziduale sunt aplicate la Edineț, Comrat, Glodeni, Anenii Noi, Leova și Ceadâr Lunga, care depășesc de 4-5 ori cotele minime. La majoritatea rețelelor de canalizare și a stațiilor de epurare predomină infrastructura și echipamentele cu un grad sporit de uzură (cca 60%), ceea ce diminuează considerabil rentabilitatea acestor servicii și impune neapărat majorarea tarifelor. În pofida metodologiei unice de calcul a tarifului, se constată diferențe mari (de peste 5 ori) dintre cota maximă și cea minimă aprobată de consiliile locale, ceea ce se explică nu doar prin diferențele costurilor operaționale, dar și prin influența vădită a factorului politic. Totodată, în Spațiul Hidrografic Dunărea-Marea Neagră, diferențele respective sunt de 2 ori mai mici față de bazinele râurilor Prut²⁶⁵ și Nistru²⁶⁶.

Un raport similar se constată și la tarifele pentru categoriile stabilite de consumatori. La majoritatea rețelelor de canalizare și a stațiilor de epurare predomină infrastructura cu un grad sporit de uzură (41%), ceea ce diminuează considerabil rentabilitatea acestor servicii și impune majorarea tarifelor.

Tarifele pentru evacuarea și epurarea apelor reziduale recepționate de la populație au fost, în medie, de 7,6 lei/m³, inclusiv în Regiunea de Sud – 8,9 lei/m³, în Regiunea de Nord – 7,7 lei/m³ și în Regiunea Centrală – 6,9 lei/m³ (anexa 7.2). Pe parcursul perioadei analizate se înregistrează o majorare semnificativă, de cca 80%, a *tarifelor pentru prestarea serviciilor de canalizare și epurare către populație*, (tabelul 5.2) pe fonul unei creșteri mult mai lente a tarifelor aplicate pentru organizațiile bugetare (+29%) și agenții economici (+25%). Astfel, similar serviciilor pentru aprovizionare cu apă, se observă demararea procesului de înlăturare a „subvenționării încrucișate” a tarifelor. În pofida acestor semnale, tarifele pentru populație rămân de ≈ 3 ori mai joase decât pentru celelalte categorii de consumatori. În profil regional, sporul maxim al tarifelor respective se constată, de asemenea, în Regiunea de Sud și în municipiul Chișinău (de 2 ori), un spor mediu – în RD Centru, iar sporul minim, de doar 66% – în RD Nord. Creșterea maximă a tarifelor pentru evacuarea și tratarea apelor reziduale recepționate de la populație se atestă în orașele Edineț (de 4,3 ori), Cahul (de 4,1 ori), Soroca (de 4 ori), Taraclia (3,5 ori), Orhei și Strășeni (3,2 ori), Chișinău (3,1 ori). Un spor înalt, de peste 2 ori, a tarifelor respective se observă în orașele Ocnița și Drochia din RD Nord, Călărași, Nisporeni și Hâncești din RD Centru, Ștefan Vodă din RD Sud, Comrat și Ceadâr-Lunga din UTA Găgăuzia, precum și în comunele Cricova și Floreni din apropierea capitalei. O creștere mai lentă ($\leq 50\%$) a tarifelor pentru evacuarea și tratarea apelor reziduale recepționate de la populație se înregistrează în majoritatea orașelor din RD Nord, precum și în orașele Rezina, Cimișlia și Basarabeasca. Totodată, în orașele Criuleni și Telenești, tarifele respective nu au fost modificate.

²⁶⁵ Bejan Iu., Boboc N., Bacal P. et al. Planul de Gestionare a Bazinului Hidrografic Prut. Ciclu I, 2017-2022. Chișinău, 2016. p.79-82.

²⁶⁶ HG nr. 814 din 17.10.2017 cu privire la aprobarea Planului de gestionare a districtului bazinului hidrografic Nistru. În: Monitorul Oficial nr. 371-382 din 27.10.2017.

În anii 2016-2017, tariful pentru evacuarea și tratarea apelor reziduale recepționate de la populație a fost, în medie, de 9,0 lei/m³, inclusiv în Regiunea de Nord – 9,2 lei/m³, în RD Centru 13,7 lei/m³, în municipiul Chișinău 9,6 lei/m³, în RD Sud – 12,4 lei/m³ și în UTA Găgăuzia – 16,1 lei/m³ (anexa 7.2). Așa dar, cota medie a tarifului pentru evacuarea și epurarea apelor reziduale este, în medie, cu 4,4 lei/m³ mai mică în comparație cu cota medie a tarifului respectiv pentru aprovizionarea cu apă. În municipiul Chișinău diferența respectivă este de peste 6 lei/m³, în RD Centru – 5 lei/m³, în RD Nord – 4 lei/m³, în RD Sud – 3 lei/m³ și în UTA Găgăuzia – de doar 0,7 lei/m³ (anexele 6.2 și 7.2).

Cotele minime sunt stabilite la întreprinderile din orașele mari și mijlocii, care recepționează volume maximale de ape reziduale, inclusiv în Chișinău (2,0 lei/m³, iar până în anul 2017 – doar 1,1 lei/m³), Bălți (3,0 lei/m³), Cahul (5,5 lei/m³) și Ungheni (5,6 lei/m³). De asemenea, tarifele minime pentru evacuarea și purificarea apelor reziduale recepționate de la populație sunt aplicate în orașele care nu dispun de stații funcționale de epurare sau procesele de epurare se realizează episodic și insuficient, inclusiv în Soroca (1,6 lei/m³), Rezina (4,7 lei/m³), Cantemir (5,5 lei/m³), Șoldănești (5,1 lei/m³) și Criuleni (6,8 lei/m³), precum și în comunele din proximitatea capitalei. În plus, cotele minime din orașele mici se datorează situației social-economice mai dificile în localitățile respective. Cotele maxime a tarifului pentru evacuarea și epurarea apelor reziduale recepționate de la populație sunt aplicate în orașele Edineț (17,7 lei/m³), Ceadâr Lunga (16,2) și Comrat (16,0 lei/m³) din UTA Găgăuzia, Ocnița (14,2 lei/m³), Nisporeni, Taraclia și Vulcănești (14,0 lei/m³), Glodeni (1,7 lei/m³) și Anenii Noi (13,5 lei/m³). Astfel, tarifele maxime depășesc de peste 10 ori tarifele minime.

Tarifele pentru prestarea serviciilor de canalizare și epurare agenților economici au fost, în medie, de 25,5 lei/m³ sau de ≈3 ori mai mare decât tarifele pentru serviciile respective prestate populației. În Regiunea de Nord, cota tarifului pentru evacuarea și epurarea apelor reziduale recepționate de la agenții economici a fost, în medie, de 31,1 lei/m³, în RD Centru – 23,0 lei/m³, în RD Sud – 21,7 lei/m³ și în UTA Găgăuzia – ≈36,0 lei/m³ (anexa 7.3).

Pe parcursul perioadei analizate, tariful pentru evacuarea și epurarea apelor reziduale recepționate de la agenții economici s-a majorat cu doar 25% (tabelul 5.2), în comparație cu creșterea de 80% a tarifelor pentru prestarea serviciilor respective populației. În Regiunile de Centru și Nord (+48%), tarifele respective înregistrează ritmuri mai rapide de creștere (+28%), iar în Regiunea de Sud – ritmuri mai lente, de doar 15%. Sporul maxim a tarifelor pentru evacuarea și epurarea apelor reziduale recepționate de la agenții economici se atestă în orașele Edineț (de 4,7 ori), Cahul (de 3 ori), Nisporeni (de 2,7 ori), Șoldănești (de 2,6 ori), Ocnița (de 2,2 ori), Glodeni (de 2 ori), precum și în comunele Cricova (de 2,2 ori) și Cojușna (de 2,0 ori) din proximitatea capitalei. Un spor înalt al tarifelor respective se observă în orașele Strășeni (+71%), Hâncești (+66%), Vulcănești (+61%), Leova (+54%), Călărași (+48%) și Florești (+45%). O creștere mai lentă (≤20%) a tarifelor pentru evacuarea și tratarea apelor reziduale recepționate de la agenții economici se înregistrează în orașele Râșcani,

Făleşti, Teleneşti, Anenii Noi, Cimişlia, Basarabeasca, Comrat şi Ceadâr-Lunga, iar în Sângerei, Criuleni şi Căuşeni tarifele nu au fost modificate. Un spor negativ al tarifelor aplicate pentru agenţii economici se atestă în oraşele Rezina (de ≈ 3 ori), Donduşeni (de ≈ 2 ori) şi Taraclia (-23%). În anii 2015-2017, tarifele au fost majorate doar în oraşele Chişinău, Edineţ, Teleneşti, Ungheni şi Cahul.

În anii 2016-2017, tariful pentru evacuarea şi tratarea apelor reziduale recepţionate de la agenţii economici a fost, în medie, de 25,5 lei/m³, inclusiv în Regiunea de Nord – 31,1 lei/m³, în RD Centru – 23 lei/m³, în RD Sud – 21,7 lei/m³ şi în UTA Găgăuzia – ≈ 34 lei/m³ (anexa 7.3). Tarife minime au fost aprobate, de asemenea, la întreprinderile din oraşele mari şi mijlocii, care recepţionează volume maxime de ape reziduale, inclusiv în Chişinău (11,2 lei/m³), Cahul (15 lei/m³, iar până în anul 2016 – doar 6,0 lei/m³), Ungheni (16,3 lei/m³) şi Bălţi (17,0 lei/m³). De asemenea, tarifele minime pentru evacuarea şi purificarea apelor reziduale recepţionate de la agenţii economici sunt aplicate în oraşele care nu dispun de staţii funcţionale de epurare sau procesele de epurare se realizează episodic şi insuficient, inclusiv Rezina (6,6 lei/m³), Şoldăneşti (8,0 lei/m³), Cimişlia (8,8 lei/m³), Cantemir (16,5 lei/m³), precum şi în comunele din proximitatea capitalei. În plus, cotele minime din oraşele mici se datorează situaţiei social-economice mai dificile în localităţile respective. Cotele maxime ale tarifelor respective sunt aplicate în oraşele Glodeni (53 lei/m³), Soroca (45,1 lei/m³), Vulcăneşti (40,5 lei/m³), Edineţ (37,9), Floreşti (37,8 lei/m³), Anenii Noi (37,4 lei/m³), Basarabeasca (34 lei/m³), Orhei (32,6 lei/m³), Ocniţa (32,2 lei/m³) şi Leova (31,6 lei/m³). Cotele înalte din Glodeni, Soroca şi Criuleni se datorează problemelor majore la staţiile de epurare a acestor oraşe, ca urmare a nefuncţionării acestora.

Cotele şi ritmurile de creştere (+29%) a *tarifelor pentru prestarea serviciilor de evacuare şi epurare a apelor reziduale recepţionate de la organizaţiile bugetare* sunt aproape identice cu cotele tarifelor respective pentru agenţii economici, însă cu mult mai mici decât tarifele serviciilor de canalizare şi epurare prestate populaţiei (+80%). În anii 2015-2017, au fost majorate tarifele pentru evacuarea şi epurarea apelor reziduale recepţionate de la organizaţiile bugetare în oraşele Cahul (de 3,8 ori), Edineţ (de 2,5 ori), Nisporeni (+33%), Ungheni (+26%), Vulcăneşti (+16%) şi Chişinău (+9). În acelaşi timp, tarifele pentru organizaţiile bugetare au fost micşorate la Taraclia (-20%) şi Teleneşti (-13%). Tarifele maxime sunt aplicate, de asemenea, la Glodeni (53 lei/m³), Vulcăneşti (40,5 lei/m³), Soroca (38,5 lei/m³), Edineţ (37,9), Anenii Noi (37,4 lei/m³), Floreşti (34,5 lei/m³), Basarabeasca (34 lei/m³), Comrat (33,8 lei/m³), Orhei (32,6 lei/m³), Ocniţa (32,2 lei/m³) şi Leova (31,6 lei/m³). Tarifele minime au fost aprobate în oraşele Chişinău (11,2 lei/m³), Cahul (15 lei/m³), Ungheni (16,3 lei/m³) şi Bălţi (17,0 lei/m³). De asemenea, cotele minime sunt stabilite şi la întreprinderile din oraşele mai mici, cu un nivel mai redus al veniturilor şi/sau care nu realizează permanent şi integral lucrările de epurare a apelor reziduale, inclusiv, în Rezina (6,6 lei/m³), Şoldăneşti (8,0 lei/m³), Cimişlia (8,8 lei/m³), Sângerei (16,0 lei/m³), Cantemir (16,5 lei/m³), precum şi în comunele din proximitatea capitalei.

5.4 Analiza raportului dintre tarifele și costurile serviciilor de aprovizionare cu apă și sanitație

În pofida majorării considerabile a tarifelor, majoritatea absolută a întreprinderilor Asociației „Moldova Apă-Canal” din Republică se caracterizează printr-o rentabilitate redusă, atât la prestarea serviciilor de aprovizionare cu apă cât și la serviciile de evacuare și epurare a apelor reziduale (anexa 7.4.). Per ansamblu, costurile pentru serviciile de aprovizionare și sanitație depășesc tarifele respective cu cca 1,0 leu/m³. Mai mult decât atât, depășirea de doar 1 leu/m³ este raportată la volumul total de apă utilizată la întreprinderile Asociației „Moldova Apă-Canal” din Republică, din care companiei „Apă-Canal Chișinău” îi revine peste 60% din apa potabilă livrată și peste 80% din apele reziduale recepționate, iar diferența negativă dintre tarife și costul serviciilor respective este nesemnificativă (până la 1,0 leu/m³) și nu redă imaginea reală a raportului respectiv în Republică. Volumele maxime de ape livrate și recepționate de această companie permite obținerea unor „economii de scară” majore și reducerea semnificativă a costurilor per unitate de producție. În același timp, valoarea medie a diferenței negative dintre tarife și costuri este de 3,6 lei/m³ la serviciile de aprovizionare cu apă și de 3,2 lei/m³ la serviciile de canalizare și epurare.

Diferența negativă dintre tarife și costuri se atestă în toate regiunile și în majoritatea orașelor Republicii, atât la serviciile de aprovizionare cu apă cât și la serviciile de evacuare și epurare a apelor reziduale. În Regiunea de Nord costurile depășesc tarifele, în medie, cu 22% (peste 3 lei/m³, în Regiunea Centrală, inclusiv în RD Centru și în orașul Chișinău, diferențele negative dintre tarife și costuri la serviciile de canalizare și epurare (-3,5 lei/m³ sau 31%) depășesc considerabil (cu 13%) diferențele negative dintre tarif și costuri la serviciile de aprovizionare cu apă (-2,6 lei/m³ sau 18%). În ultimii ani, în condițiile intensificării proceselor inflaționiste, creșterii semnificative a cheltuielilor operaționale și neajustării adecvate a tarifelor pentru prestarea serviciilor respective, se înregistrează o tendință pronunțată de majorare a diferenței negative dintre tarife și costuri, de reducere semnificativă a rentabilității întreprinderilor serviciilor respective. Majorarea tarifelor la energia electrică și prețurilor la combustibil, care este în competența exclusivă a ANRE, este acceptată mult mai ușor față de majorarea tarifelor pentru serviciile de aprovizionare cu apă și sanitație, care este în competența APL-urilor. Din acest motiv, aplicarea (din 14.09.2014) a noilor prevederi ale Legii nr. 303 din 13.12.2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și canalizare referitoare la acoperirea obligatorie a cheltuielilor din tariful serviciilor respective va fi foarte dificilă, îndeosebi înainte de alegerile parlamentare și locale din perioada respectivă. Această situație va diminua substanțial capacitatea operatorilor și a APL-urilor de implementare a proiectelor investiționale în acest domeniu vital, realizarea obiectivelor strategice privind asigurarea populației cu apă de calitate, de păstrare și ameliorare a stării ecosistemelor acvatice și de diminuare a impactului asupra organismului uman.

În cazul serviciilor de aprovizionare cu apă, cele mai mari diferențe negative se observă la întreprinderile „Apă-Canal” din orașele Telenești (de 2 ori sau 14,6 lei/m³), Cimișlia (70% sau 3,8

lei/m³), Florești (55% sau 11,7 lei/m³), Ceadâr-Lunga (50% sau 9,2 lei/m³), Comrat (45% sau 8 lei/m³), Criuleni (38% sau 4,5 lei/m³), Bălți (36% sau 5,2 lei/m³), Vulcănești (35% sau 6,6 lei/m³), Ștefan-Vodă (36% sau 6,7 lei/m³), Ocnița (31% sau 5,8 lei/m³) și Edineț (30% sau 7 lei/m³). Raportul negativ minimal ($\leq 10\%$) dintre tarifele și costurile serviciilor de aprovizionare cu apă se constată în orașele mai mari cu un volum maxim de ape livrate, inclusiv în Chișinău și Orhei, precum și în unele orașe mai mici cu costuri operaționale mai reduse, în special la energia electrică, inclusiv în Dondușeni, Râșcani, Glodeni, Rezina și Taraclia. În același timp, tarifele au depășit costurile serviciilor respective doar în orașul Căușeni (+2%) și comuna Ciorescu din mun. Chișinău (+17%).

În cazul serviciilor de evacuare și purificare a apelor reziduale, la majoritatea întreprinderile Asociației „Moldova Apă-Canal”, diferența negativă dintre tarife și costuri este mai mică sau depășește nesemnificativ diferența negativă dintre tariful și costul serviciilor de aprovizionare cu apă (anexa 7.4). Raportul negativ maximal dintre tarifele și costurile serviciilor de canalizare și epurare se atestă în orașele Șoldănești (de 2,4 ori sau 18,5 lei/m³), Telenești (de 2,4 ori sau 20,2 lei/m³), Drochia (66% sau 6,6), Rezina (61% sau 3,1 lei/m³), Orhei (60% sau 7,7 lei/m³), Soroca (54% sau 2,6), Ceadâr-Lunga (50% sau 9,9 lei/m³), Vulcănești (48% sau 10,3 lei/m³), Florești (39% sau 6,9 lei/m³), Glodeni (39% sau 9,2 lei/m³) și Leova (32% sau 4,5 lei/m³). Raportul negativ minimal ($\leq 10\%$) dintre tarifele și costurile serviciilor de canalizare și epurare a apelor reziduale se constată în orașele Râșcani, Fălești, Sângerei, Criuleni, Călărași, Ungheni, Hâncești și Căușeni, cu costuri operaționale mai reduse, în special la energia electrică. Totodată, tarifele aplicate în anul 2016 au depășit costurile serviciilor respective doar în orașele Anenii Noi (+39%), Strășeni (+33%), Comrat (+21%), Bălți (+14%), și Basarabeasca (+8%). Obținerea și majorarea diferenței pozitive a fost posibilă nu doar, ca urmare a creșterii tarifelor pentru canalizare, dar și a folosirii mai eficiente a factorilor de producție și a optimizării managementului strategic și operațional. Din cauza diferențelor negative dintre tarife și costuri, precum și dintre suma vânzărilor și a cheltuielilor, la majoritatea întreprinderilor „Apă-Canal” se constată o rentabilitate economică redusă, îndeosebi a activelor operaționale. În anii 2014-2016, se observă reducerea semnificativă a rentabilității economice, ceea ce se datorează intensificării proceselor inflaționiste și majorarea semnificativă a prețurilor de achiziție la energie și la materialele necesare prestării serviciilor de aprovizionare cu apă și sanitație, dar și neajustării tarifelor.

5.5 Concluzii și recomandări de reformare a tarifelor pentru aprovizionare cu apă și sanitație

Metodologia determinării, aprobării și aplicării tarifelor pentru serviciile publice de alimentare cu apă, de canalizare și epurare a apelor uzate este ajustată la actele normativ-legislative recente în domeniu, precum și la prevederile Directivei Cadru Apă 2060/CE, și se axează pe principiile „beneficiarul și poluatorul plătește” și „recuperării costurilor de folosință a apei” din contul tarifelor pentru prestarea serviciilor respective. Cotele tarifelor sunt stabilite doar pe categorii de utilizatori și în

funcție de capacitățile de plată ale acestora, dar nu pe valoarea complexă a resurselor de apă și analiza cost-eficiență a utilizării apelor și, pe costurile de restabilire a stării ecologice a corpurilor de apă.

În perioada analizată (2007-2017), cuantumul tarifelor generale pentru aprovizionare cu apă și canalizare înregistrează o creștere semnificativă (+75%). Totodată, cuantumul mediu al tarifului pentru serviciile de aprovizionare cu apă a populației este de ≈ 3 ori mai mici față de cuantumul tarifelor pentru agenții economici și organizațiile bugetare. De asemenea, la majoritatea absolută a întreprinderilor municipale din regiunea de studiu, creșterea tarifului pentru serviciile de evacuarea și epurare a apelor reziduale este net inferioară față de creșterea tarifului pentru aprovizionarea cu apă.

În pofida metodologiei unice de calcul a tarifului, se constată diferențe foarte mari (de 5-6 ori) dintre cotele maxime și minime aprobate de consiliile locale, ceea ce denotă subiectivitatea procedurii de stabilire și aprobare a tarifului respectiv. Datorită captării din sursele de suprafață, livrării volumelor mai mari de apă și „economilor de scară” derivate, cotele minime ale tarifelor sunt stabilite în orașele Chișinău, Bălți, Cahul și Ungheni. Pentru a spori eficacitatea întreprinderilor în orașele mici este neapărat necesar de extins aria de acoperire a rețelelor de aprovizionare cu apă, în special pe seama localităților rurale din proximitatea acestora. În acest mod se pot reduce considerabil cheltuielile logistice și administrative, folosi mai eficient forța de muncă disponibilă a operatorilor Asociației „Apă-Canal”, spori veniturile din vânzări și majora accesul populației rurale la serviciile respective.

La majoritatea întreprinderilor Asociației „Moldova Apă-Canal” se constată o rentabilitate economică redusă, îndeosebi a activelor operaționale. De asemenea, se observă o majorare semnificativă a diferențelor negative dintre tarife și costuri, și de diminuare a capacității de recuperare a costurilor din tarifele respective. Prin urmare, devine imperativ necesară ajustarea tarifelor la costurile actuale, precum și eficientizarea cheltuielilor operaționale în acest domeniu.

Este necesar ca, majorarea tarifelor și a diferenței lor față de costul serviciilor respective, să contribuie nu doar la sporirea rentabilității întreprinderilor, la ameliorarea calității serviciilor de aprovizionare cu apă și canalizare, la optimizarea raportului calitate-preț, dar și la folosirea mai economicoasă, la diminuarea impactului nociv și îmbunătățirea calității resurselor de apă.

6. Sancțiunile administrative (contravenționale) pentru încălcarea legislației de mediu

6.1 Cadrul general de aplicare a sancțiunilor contravenționale în domeniul mediului

În Republica Moldova, sancțiunile administrative pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a resurselor naturale au fost introduse la sfârșitul anilor '70, odată cu implementarea normativelor de impact a agregatelor tehnologice, a obiectivelor economice asupra factorilor de mediu (aer, apă, sol), organismului uman și confortului de trai al populației. Depășirea acestor normative era pedepsită prin aplicarea unor avertismente și amenzi, acțiuni de recuperare a prejudiciului sau de sistare a activității economice a surselor de impact.

În anii '70-'80, aplicarea sancțiunilor administrative este menționată, într-un număr redus de studii, fără a fi supuse unei analize profunde, din punct de vedere juridic, economic (financiar și fiscal), dar, mai ales, în profil spațial. În acest context, putem menționa studiul complex al problemelor din complexul agroindustrial, inclusiv al celor ecologo-economice, al mecanismului economic de utilizare rațională a resurselor naturale în acest domeniu, realizat sub coordonarea lui T. Golenco²⁶⁷²⁶⁸. În aceste lucrări sunt supuse analizei pârgھیile economice de utilizare rațională a resurselor naturale existente la sfârșitul anilor '80. La începutul anilor '90, de către cercetătorii V. Zubarev²⁶⁹ și A. Capcelea²⁷⁰ sunt realizate studii analitice, care scot în evidență majoritatea problemelor gestionării economice a factorilor de mediu și sunt propuse soluții concrete de redresare a situației, în funcție de situația economică și ecologică, în profil național și zonal.

În perioada de studiu, mecanismul de aplicare a sancțiunilor contravenționale pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a resurselor naturale este reflectat în prevederile Codului cu Privire la Contravențiile Administrative (CCA) aprobat în anul 1985²⁷¹ și Codul Contravențional, care a intrat în vigoare la 31 mai 2009. În Codul Contravențional în vigoare²⁷², contravențiile de mediu și formele de sancționare a acestora sunt prevăzute în compartimentul IX (articolele 109-158), precum și în articolele 80, 92, 93, 95, 170-176, 181, 182, 226, 337, 349. Cuantumul amenzilor aplicate depinde de statutul beneficiarului amendat, de tipul și mărimea prejudiciului, stabilit de instanța de judecată sau alt organ abilitat cu examinarea contravențiilor respective. La această se adaugă mărimea prejudiciului ecologo-economic real sau multiplicat, cauzat prin folosirea neautorizată a resurselor naturale, evacuări ilicite de poluanți și deșeuri în mediul ambiant, calculat conform metodologiei în vigoare²⁷³.

²⁶⁷ Голенко Т. Социально-экономические проблемы природопользования в агропромышленной сфере ССРМ. Кишинёв, 1990. 44 с.

²⁶⁸ Голенко Т., Новик С.Г., Павлов Г. В. Эколого-экономическая оценка природопользования в агропромышленной сфере. Кишинёв: Штиинца, 1988. 131 с.

²⁶⁹ Зубарев В. Экономический механизм природопользования в Республике Молдова. Кишинэу: Молдавский НИИТЭИ, 1995. p. 56.

²⁷⁰ Capcelea A. Republica Moldova pe calea dezvoltării durabile – realizări și probleme. Chișinău: I.N.C.E.F., 1995. 96 p.

²⁷¹ Codul cu privire la contravențiile administrative. Chișinău, 2007. 148 p.

²⁷² Codul Contravențional al Republicii Moldova (în vigoare din 31.05.2009). În: Monitorul Oficial nr. 3-6 din 16.01.2009.

²⁷³ Ghid cu privire la evaluarea prejudiciului cauzat mediului de la activitățile antropogene și mecanismele de compensare a lui. Chișinău, 2006. 216 p.

Sancționarea contravențională se aplică persoanelor fizice, persoanelor juridice și persoanelor cu funcții de răspundere. În cazul contravențiilor de mediu sunt supuse sancționării persoanele fizice care, în momentul săvârșirii contravenției, au împlinită vârsta de 18 ani. Răspunderea contravențională a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice sau, după caz, a persoanei cu funcție de răspundere pentru contravenția săvârșită. Conform articolului 30 al Codului Contravențional, termenul general de prescripție a răspunderii contravenționale este de 12 luni. În cazul contravenției continue și prelungite, termenul de prescripție curge de la data săvârșirii ultimei acțiuni sau a inacțiunii.

Sancțiunile contravenționale aplicate pentru încălcarea legislației și cerințelor de mediu²⁷⁴ sunt: a) amenzile; b) munca neremunerată în folosul comunității; c) avertismentul; d) privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate (sistarea activității economice) pe o perioadă de până la 1 an; e) privarea de dreptul de a deține anumite funcții de răspundere; f) arestul administrativ; g) privarea de dreptul de a deține arme de vânătoare. Pentru majoritatea absolută a contravențiilor de mediu depistate și documentate, atât pentru persoane fizice, cât și pentru persoane juridice, și persoane cu funcții de răspundere, se aplică amenzi și privarea de dreptul de a deține arme de vânătoare (art. 128). Amenda se stabilește în unități convenționale. O unitate convențională este egală cu 50 lei²⁷⁵. Pentru persoanele fizice amenda poate ajunge până la 500 de unități convenționale, iar pentru persoanele juridice și cu funcție de răspundere – de la 10 la 1500 de unități convenționale. În cazul repetării contravenției timp de 1 an, suma amenzii aplicate se dublează, iar în cazul comiterii acesteia de trei sau mai multe ori – se triplează. Amenda se achită de către contravenient în termen de 30 de zile de la data stabilirii acesteia.

De asemenea, se aplică încasarea a 50% din amenda stabilită, dacă aceasta a fost achitată în termen de 72 de ore de la întocmirea procesului verbal. Această măsură a facilitat substanțial modalitatea de sustragere a amenzilor respective prin evitarea procedurii judiciare îndelungate și costisitoare și achitarea majorității absolute a amenzilor aplicate în termen de 72 de ore, dar reduce considerabil sumele amenzilor încasate și sursele de formare a fondurilor ecologice locale.

În cazul când contravenientul nu dispune de suma stabilită a amenzii (persoanele social-vulnerabile) sau se eschivează de la achitarea acesteia, instanța de judecată poate solicita dublarea amenzii aplicate sau înlocuirea acesteia cu forme suplimentare de sancționare contravențională, precum: 1) munca neremunerată (10-60 ore) în folosul comunității – pentru persoanele fizice; 2) privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate pentru o perioadă de până la 1 an – pentru persoanele juridice și cu funcții de răspundere; 3) arestul contravențional (2 unități convenționale/zi de arest). În caz de eschivare de la munca neremunerată în folosul comunității, această sancțiune se înlocuiește cu arest contravențional (1 zi de arest/2 ore de muncă). De asemenea, munca neremunerată în folosul comunității și arestul contravențional pot fi aplicate, în cazuri specifice, simultan cu

²⁷⁴ Capitolele IV și IX ale Codului Contravențional al RM.

²⁷⁵ Articolul 34 al CC modificat prin LP208 din 17.11.16, MO441-451/16.12.16 art.879; în vigoare 16.03.17.

amenzile aplicate. În perioada sovietică, formele suplimentare erau aplicate frecvent, în special pentru contravențiile în domeniul apelor și deșeurilor, folosirii neautorizate a resurselor naturale și aveau efecte palpabile asupra comportamentului persoanelor fizice, și deciziilor persoanelor juridice și cu funcții de răspundere. În anii 1990-2000, ca urmare a diminuării multiple a capacităților instituționale, capacităților reduse de inspecție și control a autorităților ecologice teritoriale, se înregistrează o diminuare considerabilă a contravențiilor de mediu depistate și examinate. În plus, foarte frecvent se aplicau avertismente, îndeosebi pentru nerespectarea cerințelor de salubritate a localităților²⁷⁶, de protecție a aerului atmosferic și de folosință a florei și faunei.

În Noul Cod Contravențional, pentru majoritatea absolută a contravențiilor de mediu, au fost excluse avertismentele și introduse, ca forme suplimentare de sancționare, munca neremunerată în folosul comunității și sistarea activităților economice pentru o perioadă de până la 1 an. Munca neremunerată în folosul comunității se stabilește pe o durată de la 10 la 60 de ore și se execută în 2–4 ore pe zi. În cazul contravenientului care nu este angajat în câmpul muncii sau în procesul de studii la zi, pedeapsa poate fi executată până la 8 ore pe zi, la solicitarea sau cu acordul acestuia. Astfel, munca neremunerată în folosul comunității nu are un caracter obligatoriu și nu poate fi aplicată fără acceptul contravenientului, ceea ce facilitează comiterea repetată a contravențiilor respective, în special pentru nerespectarea legislației cu privire la deșeuri și salubritatea localităților, spațiilor verzi, zonelor și fâșiilor de protecție a surselor de apă potabilă și a obiectivelor acvatică, obiectelor din fondul ariilor naturale protejate de stat. În comparație cu amenzile, munca neremunerată în folosul comunității, sistarea activității economice sau privarea dreptului de ocupare a funcțiilor de răspundere au o capacitate de constrângere și un efect educativ major, însă sunt aplicate doar în rare cazuri.

Conform noilor prevederi ale Codului Contravențional, majoritatea contravențiilor sunt examinate de către autoritățile ecologice, iar încălcările de folosință a resurselor vegetale – în comun cu autoritățile silvice. O majorare substanțială (de câteva zeci de ori) a cuantumului amenzilor se constată pentru contravențiile cu privire la soluri, deșeuri, aerul atmosferic și spațiile verzi, una medie (de câteva ori) – pentru ape și alta nesemnificativă – pentru contravențiile în domeniul subsolului, florei și faunei²⁷⁷. Majorarea cuantumului a condiționat majorarea corespunzătoare a sumei amenzilor aplicate (tabelul 6.1). O nouă modificare a cuantumului amenzilor a intrat în vigoare la 16 martie 2017²⁷⁸. Ca urmare a majorării de 2,5 ori (de la 20 lei la 50 lei) a cuantumului unității convenționale, pentru majoritatea absolută a contravențiilor de mediu, cuantumul amenzilor a fost redus cu până la 70%-80% (tabelele 6.3, anexele 8.1-8.2). De asemenea, pentru unele contravenții, inclusiv pentru încălcarea regimului de protecție a apelor, care s-a soldat cu poluarea acestora sau cu eroziunea

²⁷⁶ Bacal P. Economia protecției mediului. Chișinău: ASEM, 2007. p. 340-367.

²⁷⁷ Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010. pp. 220-237.

²⁷⁸ LP208 din 17.11.16, MO441-451/16.12.16 art.879; în vigoare 16.03.17

solurilor și alunecări de teren, cuantumul amenzilor a fost majorat de 3 ori²⁷⁹. Numărul și suma amenzilor sunt condiționate, într-o mare măsură, de frecvența și eficiența controlului autorităților ecologice și de colaborarea acestora cu judecătoriile teritoriale.

Pe parcursul perioadei analizate (2007-2016), pentru contravențiile de mediu au fost aplicate, în medie, 19,5 mii de amenzi (tabelul 6.1), din care 2/3 (12,8 mii) pentru contravențiile cu privire la deșeuri, urmate, la mare distanță, de amenzile pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a florei și ariilor natural protejate de stat (11%), obiectelor faunistice (8%), resurselor și ecosistemelor acvatice (7%), resurselor funciare (5%) și aerului atmosferic (3%). Pentru încălcarea legislației cu privire la subsol s-au aplicat, în medie, doar 78 de amenzi sau mai puțin de 1% din numărul total.

Tabelul 6.1 Dinamica numărului de amenzi aplicate pentru contravențiile de mediu

Compartimentul	Anii										media	sporul
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
sol	845	1901	687	771	1259	1174	757	801	1140	773	1011	91
subsol	94	260	83	176	101	31	27	59	69	73	97	78
deșeuri	40580	41195	10929	1760	2179	4293	5904	6530	8392	6602	12836	16
ape	810	1127	658	818	973	928	1539	1942	2390	1747	1293	216
aer	571	768	296	292	486	601	520	823	917	571	585	100
floră	1784	2696	1218	1481	1838	2064	2243	1874	2830	2548	2058	143
faună	367	864	957	1526	1656	1785	2095	2436	2432	2357	1648	642
total	45051	48811	14828	6824	8492	10876	13085	14465	18170	14671	19527	33

Surse: tabelele 6.1-6.12 și figurile 6.1-6.2 sunt elaborate de autor după *Rapoartele BNS și Inspectoratului Ecologic privind aplicarea sancțiunilor administrative (contravenționale) pentru încălcarea legislației de mediu în anii 2007-2016*

În anii 2007-2016, numărul amenzilor aplicate s-a redus de cca 3 ori și se datorează, cu precădere, reducerii de peste 6 ori a numărului de amenzi aplicate pentru încălcarea legislației cu privire la deșeuri. Până în anul 2009, încălcarea cerințelor de asigurare a curățeniei în localități (articolul 150 din Codul cu privire la Sancțiunile Administrative²⁸⁰) erau examinate, cu precădere, de către comisariatele de poliție, care dispun de un număr de zeci de ori mai mare de personal în comparație cu autoritățile ecologice teritoriale. În plus, cuantumul amenzilor pentru contravenția respectivă comisă de persoanele fizice a fost stabilit între 0,1 și 1,0 salarii minime/unități convenționale (1,8/2 lei-18/20 lei), din care motiv, amenzile pentru contravențiile cu privire la deșeuri erau mai frecvent aplicate. În același timp, se înregistrează un spor semnificativ al numărului de amenzi pentru încălcarea legislației cu privire la folosirea și protecția faunei (de 6,4 ori) și a ecosistemelor acvatice (de 2,2 ori). Majorarea multiplă a numărului și sumelor amenzilor aplicate pentru contravențiile în domeniul faunei și apelor se datorează, cu precădere, extinderii semnificative, a listei contravențiilor la compartimentele respective, incluse în Noul Cod Contravențional. De asemenea, ca urmare a reducerii multiple a numărului de amenzi pentru contravențiile cu privire la deșeuri, ponderea acestora se reduce până la 45 % din numărul total. Ca urmare, în anul 2016, se

²⁷⁹ Capitolul IX a Codului Contravențional cu modificările intrate în vigoare din 16.03.2017.

²⁸⁰ aprobat în 1985, în vigoare până la 30 mai 2009 cu modificările operate în perioada respectivă

constată o pondere mai echilibrată a componentelor de mediu afectate, însă poziția acestora se păstrează. În același timp, în comparație cu media perioadei analizate, în anul 2016 se atestă o pondere mai înaltă a numărului de amenzi aplicate pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a biodiversității și resurselor de apă (fig. 6.1-6.2)

În plus, la toate componentele naturale (cu excepția subsolului), cât și la compartimentul deșeuri, în anul 2016, se observă o reducere considerabilă a numărului de amenzi, ceea ce se explică, nu atât prin respectarea mai bună a legislației de mediu, cât prin diminuarea numărului de controale ecologice, în special a celor neplanificate. Astfel, în anul 2016, pentru contravențiile de mediu examinate au fost aplicate 9155 de amenzi sau cu peste 20% mai puțin față de anul 2015. Reducerea maximă, de $\approx 2,5$ ori a numărului de amenzi față de anul 2015, se atestă la contravențiile în domeniul aerului atmosferic, iar la compartimentele ape și deșeuri, numărul de amenzi aplicate s-a redus cu cca 1/3. În același timp, se observă un spor semnificativ (cu 2/3) a numărului de amenzi aplicate pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a faunei și a ariilor naturale protejate de stat, și un spor nesemnificativ al amenziilor pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a faunei și subsolului.

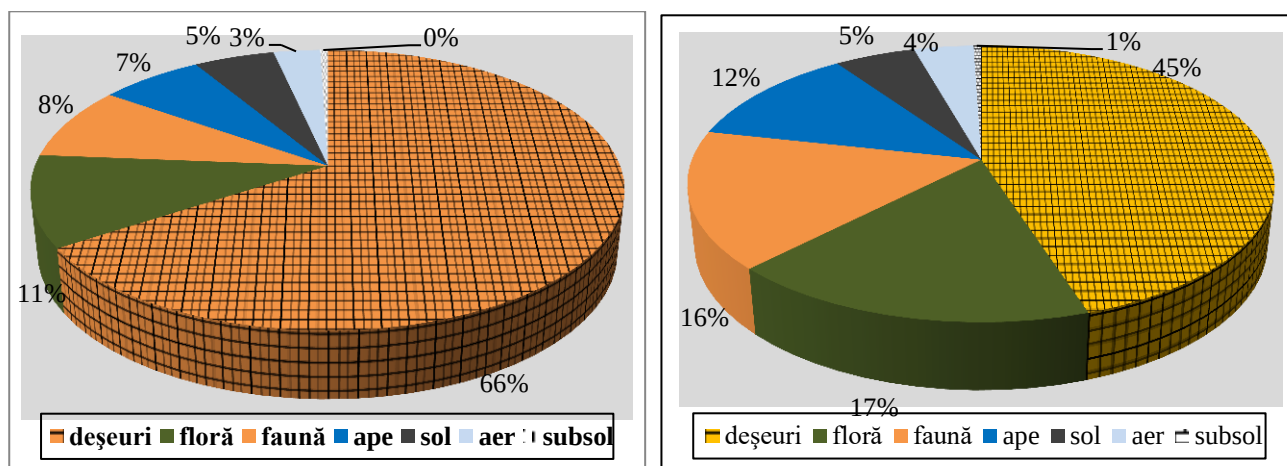

Fig. 6.1-6.2 Pondere componentelor naturale și deșeurilor în numărul total al amenzilor (2007-2016; 2016)

Suma amenzilor aplicate pentru contravențiile de mediu a fost, în medie, de 6,0 mln lei (tabelul 6.2). Spre deosebire de numărul amenzilor, se observă o pondere mai echilibrată a componentelor de mediu afectate. Totodată, ponderea maximă, de peste 30% (1,9 mln. lei), îi revine sumei amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației cu privire la deșeuri. Suma amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a resurselor și ecosistemelor acvatice, a fost, în medie, de 1,2 mln lei (19%), florei și ariilor naturale protejate de stat – 1,1 mln. lei (18%), resurselor funciare (terenurilor și solurilor), lumii animale și aerului atmosferic – câte ≈ 600 mii lei (10% fiecare). Sumele minime ale amenzilor au fost aplicate, de asemenea, pentru contravențiile cu privire la subsol (97 mii lei sau 2%).

Pe parcursul perioadei analizate (2007-2016), suma amenzilor aplicate înregistrează o evoluție oscilantă pe fondul unei tendințe generale de creștere ascendentă (de ≈ 7 ori). Un spor negativ se observă în anul 2009, fiind condiționat de trecerea la prevederile Noului Cod Contravențional, prin care a fost

multiplicat cuantumul amenzilor pentru majoritatea contravențiilor de mediu, cu excepția contravențiilor comise în fondul silvic de stat.

Tabelul 6.2 Dinamica sumelor amenzilor aplicate pentru contravențiile de mediu, în mii lei

Compartimentul	Anii										media	sporul
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
sol	68	120	305	365	633	698	819	970	996	971	595	1420
subsol	85	232	91	168	85,2	43,8	42	60	79,8	81,2	96,8	96
deșeuri	329	419	272	842	1062	2397	3068	3199	4386	2931	1890	892
ape	236	363	437	747	722	996	1760	2169	2608	1684	1172	714
aer	66,1	467	211	273	517	675	626	1076	1395	572	588	866
floră	517	934	539	802	1281	1178	1734	1202	1069	1800	1106	348
faună	43,1	93,3	271	481	539	505	714	1108	1039	1115	591	2588
total	1345	2628	2126	3679	4839	6493	8763	9783	11573	9155	6038	681

Ulterior, se observă o majorare multiplă și continuă a sumei amenzilor aplicate pentru majoritatea componentelor de mediu, cu excepția contravențiilor cu privire la subsol. Sporul maxim al sumei amenzilor aplicate se atestă pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a lumii animale (de 26 ori) și resurselor funciare (de 14 ori). Suma amenzilor pentru contravențiile cu privire la deșeuri și aerul atmosferic s-a majorat de 9 ori, iar pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a apelor de 7,1 ori. În același timp, un spor nesemnificativ (de doar 3,5 ori) se înregistrează la suma amenzilor pentru contravențiile comise asupra resurselor vegetale, iar suma amenzilor pentru încălcarea legislației cu privire la subsol nu a depășit nivelul din 2009. În anul 2016, similar numărului de amenzi, se constată o reducere considerabilă (-26%) a sumei amenzilor aplicate, cu excepția amenzilor pentru contravențiile comise în fondul silvic și a amenzilor pentru încălcarea legislației cu privire la subsol. Suma amenzilor pentru încălcarea cerințelor de protecție a aerului atmosferic a fost de 2,4 ori mai mică față de anul 2015, iar a amenzilor pentru resursele de apă și deșeuri – cu cca 50%.

Suma amenzilor aplicate în anul 2016 a fost, în medie, de 9,2 mln. lei, din care au fost încasate 4,4 mln. lei sau 48%. Gradul de încasare aparent redus a amenzilor aplicate, se datorează, aproape exclusiv, achitării frecvente, în timp de 72 de ore, a amenzilor pentru încălcările comise și recunoscute de contravenienți. De asemenea, ponderea componentelor de mediu în suma totală a amenzilor respectivă este aproape identică cu ponderea medie a acestora pentru perioada analizată. Astfel, în anul 2016, pentru contravențiile cu privire la deșeuri, au fost aplicate amenzi în sumă de 2,9 mln. lei (32%), din care au fost încasate 1,2 mln. lei sau 42%. Suma amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a: a) florei a fost de 1,8 mln lei (20%); b) resurselor de apă – 1,7 mln. lei (18%) c) faunei – 1,1 mln. lei (12%); d) solurilor - 971 mii lei (11%); e) aerului – 572 mii lei (6,3%); f) subsolului – 81 mii lei (1%). Circa ½ din suma amenzilor aplicate este încasată.

6.2 Sancțiunile contravenționale cu privire la resursele funciare

Cu toate că solurile sunt declarate cele mai valoroase resurse naturale ale neamului nostru, cuantumul amenzilor, stipulat în Codul cu privire la Sancțiunile Administrative (în vigoare până la 30

mai 2009), era mult mai redus față de celelalte componente naturale afectate. Astfel, pentru majoritatea contravențiilor, au fost aplicate amenzi de până la 10 u.c. (unități convenționale²⁸¹) – pentru persoane fizice și de până la 20 u.c. – pentru persoane cu funcții de răspundere, iar pentru nimicirea stratului fertil și poluarea solului – până la 5 u.c. Din cauza penuriei financiare din spațiul rural, se aplicau, de regulă, cote minime ale amenzilor sau avertismente. Cel mai frecvent, au fost aplicate amenzi pentru ocuparea nelegitimă a terenurilor. Foarte rar, erau aplicate sancțiuni pentru nimicirea stratului fertil de sol, neluarea măsurilor de prevenire a eroziunii solurilor, ridicarea stratului fertil de sol de pe terenurile fondului silvic, pentru falsificarea și ascunderea informației despre starea terenurilor²⁸². Ocuparea nelegitimă a terenurilor nu este o formă directă de impact asupra solurilor, iar poluarea solurilor, în condițiile penuriei financiare din mediul rural, este mai puțin răspândită decât eroziunea lor.

După intrarea în vigoare a noului Cod Contravențional, cuantumul amenzilor pentru contravențiile funciare a fost majorat semnificativ (până la 10 ori), în special pentru folosirea neautorizată a terenurilor (art. 116.2), pentru nimicirea stratului fertil de sol (art. 115.1). Au fost introduse sancțiuni contravenționale pentru arderea, în câmp deschis, a resturilor vegetale (art. 115.3) și pentru neîndeplinirea cerințelor de recultivare a terenurilor (art. 117). Luând în considerare valoarea unității convenționale de 50 lei, cuantumul maxim al amenzilor pentru contravențiile funciare (3000-4500 lei - pentru persoanele fizice și 12 000-15000 lei - pentru persoanele juridice) este aplicat în cazul arderii resturilor vegetale (art. 115.3) (tabelul 6.3). Cuantumul mediu (1500-3000 lei pentru persoanele fizice și 6 000-12 000 lei pentru persoanele juridice) pot fi aplicate pentru majoritatea contravențiilor funciare, inclusiv pentru: încălcarea regulilor de folosire a substanțelor radioactive, a preparatelor biologice și chimice, a îngrășămintelor minerale, a pesticidelor și fertilizanților (art. 155), neîndeplinirea cerințelor de recultivare a terenurilor (art. 117), ocuparea nelegitimă a terenurilor (art. 116.2), darea în exploatare a obiectivelor ce provoacă efecte de poluare a solului (art. 115.2). Cuantumul minim (250-1000 lei pentru persoanele fizice și 3000-8000 lei pentru persoanele juridice) se aplică pentru degradarea și decopertarea neselectivă a stratului fertil de sol (art. 115.1), și nerespectarea standardelor în domeniul topogeodeziei și cartografiei (art. 93). De asemenea, amenzi minime sunt aplicate și pentru persoanele cu funcții de răspundere, în cazul nedivulgării informației despre fondul funciar și încălcării termenelor de examinare a cererilor privind atribuirea terenurilor (art. 92), în pofida faptului că astfel de contravenții se comit deosebit de frecvent.

Conform BNS și IES, pentru contravențiile funciare au fost aplicate, în medie, 1011 amenzi sau 5 % din numărul total al amenzilor pentru încălcarea legislației ecologice (fig. 6.1).

²⁸¹ până la 15.03.2017 o unitate convențională a fost egală cu 20 lei

²⁸² Bacal P., Sochircă V. Problemele gestionării resurselor funciare în Republica Moldova. În: Studia Universitas. Chișinău: USM, 2011, nr. 6 (46), p. 64-70.

Tabelul 6.3 Sancțiunile contravenționale în domeniul resurselor funciare

Motivele aplicării sancțiunilor	Nr. art. CC	Cuantumul amenzii, în unități convenționale	
		Persoane fizice	Persoane Juridice
1. Încălcarea termenelor de examinare a cererilor cetățenilor privind atribuirea terenurilor și tăinuirea informației despre fondul funciar	92		40-50/ 24-30, 3 l -1 an ²⁸³
2. Nerespectarea legislației și a standardelor de stat în domeniul topogeodeziei și cartografiei	93.1	15-25/ ²⁸⁴ 9-15	150-250/ 90-150
3. Distrugerea intenționată a bornelor de hotar sau a punctelor rețelei geodezice	93.2	10-20/6-12	-
4. Degradarea stratului fertil al solului, decopertarea neselectivă și folosirea stratului fertil contrar destinației	115.1	10-20/ 6-12	100-200/ 60-120
5. Amplasarea, construcția și darea în exploatare a obiectivelor ce provoacă efecte de poluare a solului;	115.2	30-70/ 18-42	200-300/ 120-180
6. Arderea în câmp deschis a resturilor vegetale de orice proveniență ²⁸⁵	115.3	100-150/ 60-90	400-500/ 240-300
7. Falsificarea informației despre starea și folosirea terenurilor	115.4		50-100/30-60 /200-300 ²⁸⁶ - 120-180
8. Abaterea neautorizată de la proiectele de organizare a teritoriului, de ameliorare, precum și folosirea terenurilor contrar destinației	116.1	10-30/ 6-18	200-300/ 120-180
8. Ocuparea nelegitimă a terenurilor, îngrădirea lor	116.2	40-50/ 24-30	300-400/ 180-240
9. Neîndeplinirea obligației de a aduce terenurile într-o stare care să asigure folosirea lor conform destinației	117.1	20-50/ 12-30	100-200/ 60-120
10. Neîndeplinirea obligației de a aduce terenurile afectate de folosirea subsolului într-o stare care să nu prezinte pericol și să asigure folosirea lor ulterioară	117.2	20-50/12-30 40-60 o.m.n.f.c	100-200/ 60-120
11. Necultivarea terenurilor, neefectuarea măsurilor obligatorii de ameliorare a acestora, de protecție a solului contra eroziunii provocate de vânt și de apă, de prevenire a altor procese care deteriorează starea solului	118	20-50/12-30, 40-60 o.m.n.f.c. ²⁸⁷	100-200/ 60-120
12. Decopertarea și distrugerea neautorizată a litierei, a păturii vii și a stratului superior de sol fertil spre a le folosi în alte scopuri decât cele silvice	120	30-40/18-24, 20-40 o.m.n.f.c.	150-200/ 90-150
13. Folosirea neautorizată a terenurilor din fondul forestier și spațiile verzi pentru defrișare, construcție de clădiri administrative, depozite și alte obiective	134	30-40/18-24, 3 l -1 an	300-400/ 180-240 3 l -1 an
14. Încălcarea regulilor de evidență, transport, păstrare, utilizare și înhumare a substanțelor radioactive, a preparatelor biologice și chimice, a îngrășămintelor minerale, a pesticidelor, a stimulatoarelor de creștere a plantelor sau a altor substanțe toxice	155.1	50-100/ 30-60, 6 l-1an act.	300-400/ 180-240, 6 l-1 an
15. Încălcarea normativelor, regulilor și standardelor care stabilesc modul și limitele aplicării substanțelor menționate la alin.(1)	155.2	50-100/ 30-60	200-300/ 120-180

Cele mai multe amenzi au fost aplicate în raioanele centrale și sudice cu un impact mai mare asupra terenurilor și solurilor, inclusiv în Hâncești, Nisporeni, Cahul, Leova, Ialoveni, Căușeni și Strășeni (anexa 8.3). În mediul rural și în orașele mici, cele mai multe amenzi sunt aplicate pentru arderea resturilor vegetale (art. 115.3), pentru degradarea și decopertarea neselectivă a stratului fertil de sol (art. 115.1), folosirea terenurilor contrar destinației (116.1), pentru care sunt aplicate cele mai mici

²⁸³ sistarea activității economice pe o perioadă de la 3 luni până la 1 an

²⁸⁴ Pana la bară este indicat cuantumul amenzilor din perioada 31.05.2009-15.03.2017, iar după bară – din 16.03.2017

²⁸⁵ în redacția Legii nr. 198 din 12.07.12. În: Monitorul Oficial nr. 190-192 din 14.09.12

²⁸⁶ cifrele indicate cu italic se referă la sancțiunile aplicate persoanelor cu funcții de răspundere

²⁸⁷ o.m.n.f.c. – ore de muncă neremunerată în folosul comunității

amenzi. În orașele mari și mijlocii, majoritatea amenzilor sunt aplicate pentru ocuparea nelegitimă a terenurilor și abaterea de la documentația de organizare a teritoriului (art. 116), pentru nerespectarea prevederilor privind evaluarea impactului de mediu și expertiza ecologică (art. 156) (tabelul 6.4).

Tabelul 6.4 Aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației funciare, conform articolelor CC

Nr. art. Codului Contravențional	Numărul amenzilor aplicate							Suma amenzilor aplicate, mii lei							Suma amenzilor încasate, mii lei						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
115.1	195	134	225	104	65	119	70	48	51	96,6	46,3	43,5	87,5	40,5	25	24,8	48,1	23,2	25,1	44,4	21,5
115.2	3	10	27	19	13	18	9	2,2	10,6	13	10,1	10	11,2	3,2	1,1	7,6	6,8	5,4	5,3	5,6	1,6
115.3	272	772	547	96	134	98	109	70,8	210	134	228	305	192	304	36,7	104	67,1	105	149	90,3	156
116.1	94	101	85	171	159	405	138	24,6	37,2	58,8	99,3	63,8	121	64,1	11,8	16,2	28,2	46,5	30,7	68,6	32
116.2	176	111	115	143	246	233	265	178	126	125	115	241	217	282	83	54,5	55,7	52,4	109	107	127
117	4	2	3	2	3	1	1	3,2	2,4	1,2	0,8	4,8	0,4	1	1,6	1	1,2	0,4	2,4	4,3	0,5
118	5	7	5	17	17	9	15	2,4	4	2,4	7,2	11	7,4	9,2	1,4	1,3	1,2	4	5,8	4,7	3,1
	752	1141	1007	552	640	883	608	332	444	431	507	684	636	705	162	211	208	237	328	323	343
120	7	24	47	41	43	86	44	6,6	14,8	42	43	53,8	143	37,9	3,3	7,4	18,1	19,6	22,3	69,8	18,6
134	6	10	17	8	8	9	3	10	5,6	10,6	5,2	21,6	9,1	2,2	2,3	2,8	5,3	2,6	10,8	4,6	1,1
	13	37	64	49	51	95	47	16,6	21,8	52,6	48,2	75,4	152	40,1	5,6	10,9	23	22,2	33,1	74,4	19,7
155.1	6	11	14	4	18	21	8	17	14,5	20,5	8,8	45,6	42	9,2	11	7,8	1,5	4,4	17,3	9,5	5,6
144	0	6	15	35	22	47	9	0	11	42,6	52	41	32,9	6,4	0	5,5	23	25,3	21,5	16,5	3,2
156	0	56	56	85	50	58	78	0	132	128	178	111	119	186	0	76,7	59,4	86,4	71,8	54,4	93,6
337	0	4	2	11	8	23	1	0	0,8	0,8	4,2	1,6	4,6	0,4	0	0,5	0,4	3,1	0,8	2	0,2
total	771	1262	1174	757	801	1140	773	365	633	698	819	970	1000	971	178	316	328	389	481	488	480

De asemenea, un număr foarte redus de amenzi sunt aplicate pentru folosirea neautorizată a terenurilor fondului silvic de stat (art. 134) și pentru ridicarea stratului fertil al solului de pe terenurile respective (art. 120)²⁸⁸, pentru falsificarea și tănuirea informației despre starea terenurilor (art. 115.4) și pentru neaducerea terenurilor la starea care să asigure folosirea lor după destinație (art. 117.1).

În perioada analizată, numărul amenzilor aplicate pentru contravențiile în domeniul solului înregistrează o evoluție oscilantă pe fonul unei creșteri generale de reducere lentă (anexa 8.3). O creștere multiplă a numărului de amenzi pentru contravențiile funciare se constată în raioanele Dondușeni, Râșcani, Telenești, Orhei, Anenii Noi, Ialoveni, Ungheni, Cahul, Cantemir și în UTA Găgăuzia. În același timp, o reducere multiplă a numărului amenzilor respective se observă în raioanele Ocnița, Edineț, Florești, Rezina, Călărași, Căușeni și Taraclia, precum și în municipiul Bălți. În plus, în anul 2016, numărul amenzilor aplicate pentru contravențiile respective (773) sunt mult mai mici față de anul 2015 (1140), fapt ce se datorează reducerii considerabile a numărului controalelor ecologice, dar și disciplinării persoanelor fizice și juridice în raport cu cerințele de respectare a legislației funciare, în special a prevederilor privind folosirea terenurilor și arderii resturilor vegetale.

Suma amenzilor aplicate pentru contravențiile funciare a fost, în medie, de ≈600 mii lei sau 10% din suma totală a amenzilor ecologice. Spre deosebire de numărul amenzilor se observă o pondere mai echilibrată a regiunilor. Suma maximă a amenzilor aplicate se atestă în municipiile Chișinău (70 mii lei) și Bălți (26 mii lei), UTA Găgăuzia (36,7 mii lei), în raioanele Hâncești (33,8 mii lei), Drochia (28,4 mii lei), Ialoveni (23,4 mii lei), Cahul (23,4 mii lei), Căușeni (23,3 mii lei) și Ștefan Vodă (22

²⁸⁸ În ultimii ani se constată o majorare multiplă a numărului și sumelor amenzilor aplicate pentru aceste 2 contravenții

mii lei). Numărul și suma amenzilor sunt condiționate, într-o mare măsură, de frecvența și eficiența măsurilor de control efectuate de autoritățile ecologice teritoriale, precum și de colaborarea acestora cu organele cadastrale și cu judecătoriile teritoriale. Sumele maxime în municipiile Chișinău și Bălți se explică prin sancționarea frecventă pentru ocuparea nelegitimă a terenurilor (art. 116.2 și pentru decopertarea neautorizată a stratului fertil de sol (art. 115.1), precum și pentru nerespectarea prevederilor privind evaluarea impactului de mediu și expertiza ecologică (art. 156), legate de construcțiile neautorizate urbane și suburbane cu o situație social-economică mai bună. O altă cauză ale frecvenței sporite a contravențiilor respective este procedura dificilă și costisitoare de schimbare a destinației terenurilor. În raioane, sumele maxime, se aplică, de asemenea, pentru arderea resturilor vegetale, degradarea stratului fertil de sol (115.1), folosirea terenurilor contrar destinației (116.1).

Spre deosebire de numărul amenzilor, suma amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației funciare (tabelele 6.2, 6.4, anexa 8.3) înregistrează o tendință constantă și foarte pronunțată de creștere (de 14,2 ori), ceea ce se datorează majorării (de până la 10 ori) a cuantumului amenzilor, precum și aplicării sancțiunii contravenționale, în special pentru arderea, în câmp deschis, a resturilor vegetale (art. 115.3). Creșterea sumei amenzilor aplicate și încasate se observă în toate unitățile administrativ-teritoriale ale Republicii, inclusiv în RD Nord – de 10 ori, în RD Centru – de 26 ori, în municipiul Chișinău – de 4,8 ori și în Regiunea de Sud de 24 ori. Majorarea de peste 30 ori a sumei amenzilor aplicate se atestă UTA Găgăuzia, precum și în raioanele Drochia, Glodeni, Telenești, Orhei, Anenii Noi, Ialoveni, Ungheni, Cantemir, Leova și Cahul. Au fost majorate substanțial sumele amenzilor aplicate pentru folosirea neautorizată și contrar destinației a terenurilor (116) și pentru nimicirea stratului fertil de sol (115.1). Totodată, nu se constată schimbări pozitive la aplicarea sancțiunilor pentru cauzarea eroziunilor (art. 118), pentru falsificarea informației despre starea terenurilor (art. 115.4) și pentru neaducerea terenurilor la starea inițială (art. 117), în pofida faptului că astfel de încălcări se comit deosebit de frecvent, iar acțiunile ce provoacă eroziunea sunt cele mai răspândite forme de impact asupra solurilor. Totodată, o parte din încălcările privind cerințele antierozionale sunt aplicate pentru distrugerea stratului fertil de sol (art. 115.1). În acest sens, este neapărat necesară aplicarea adecvată a amenzilor pentru cauzarea eroziunilor, iar o parte majoră din sumele încasate trebuie să fie alocate beneficiarilor funciari care întreprind măsuri de prevenire a eroziunilor.

De asemenea, spre deosebire de numărul amenzilor, suma amenzilor aplicate pentru contravențiile funciare în anul 2016 (971 mii lei) este cu doar 15 mii lei mai mică față de anul 2015 (996 mii lei). Circa jumătate din suma amenzilor aplicate a fost încasată. Ponderea respectivă se observă la majoritatea absolută a contravențiilor funciare sancționate cu amenzi (tabelul 6.4). Totodată, un nivel mai redus de încasare se constată la amenzile pentru contravențiile stipulate în articolele 116.1 (9%) și 118 (34%). Situația respectivă se observă, cu mici excepții, în majoritatea unităților administrativ-teritoriale.

În anul 2016, în Regiunea de Centru au fost aplicate 280 de amenzi în sumă de 377 mii lei, în Regiunea de Sud – 289 de amenzi (în 2015 -503), în sumă de 332 mii lei și în Regiunea de Nord au fost aplicate 204 amenzi, în sumă de 262 mii lei (anexa 8.3). Sumele maxime ale amenzilor pentru contravențiile funciare au fost aplicate în municipiul Chișinău (83 mii lei) și UTA Găgăuzia (73,1 mii lei), precum și în raioanele Drochia (76,6 mii lei), Căușeni (49,8 mii lei), Leova (47,8 mii lei), Ialoveni (45,6 mii lei), Telenești (43,6 mii lei), Dondușeni (35,6 mii lei), Cimișlia (22 mii lei), Fălești (32,6 mii lei), Hâncești (31,6 mii lei) și Cantemir (30,4 mii lei), fiind condiționată de ponderea mare a terenurilor arabile și fragmentarea înaltă a reliefului, precum și de frecvența controalelor ecologice în teritoriu. Peste 30% (304 mii lei) din suma amenzilor aplicate se referă la arderea resturilor vegetale de pe terenurile agricole (miriștii) sau din spațiul adiacent al acestora²⁸⁹ (tabelul 6.4, anexa 8.3). Aplicarea amenzilor pentru arderea resturilor vegetale se constată în majoritatea raioanelor republicii, îndeosebi în zonele cu pondere mai mare a terenurilor arabile. În acest caz, putem constata o complementaritate a celor 2 componente ale sancționării economice: *amenzilor și acțiunilor de recuperare a prejudiciului cauzat solurilor*. Pentru optimizarea gestionării resurselor funciare, este necesar ca principiul complementarității să fie aplicat și pentru celelalte tipuri de prejudicii cauzate solului. În anul 2012²⁹⁰, a fost dublat cuantumul amenzilor pentru arderea resturilor vegetale, ceea ce a condiționat micșorarea numărului de contravenții depistate (tabelul 6.4) pe fonul majorării sumelor amenzilor aplicate. În anul 2016, suma amenzilor aplicate pentru arderea miriștii a depășit de 4,5 ori sumele amenzilor respective aplicate în 2010. Cele mai mari sume ale amenzilor pentru arderea miriștii au fost aplicate în raioanele Căușeni (14,6 mii lei), Fălești (11,5 mii lei), Leova (11 mii lei), Cimișlia (11 mii lei), Șoldănești (10 mii lei), Ungheni (7,3 mii lei), Orhei, Cantemir și Taraclia (câte 7 mii lei). Pentru ocuparea nelegitimă a terenurilor (art. 116.2) au fost aplicate 265 de amenzi, în sumă de 282 mii lei sau ≈30% din suma totală a amenzilor ecologice, iar pentru nerespectarea prevederilor privind evaluarea impactului de mediu și expertiza ecologică (art. 156) au fost aplicate amenzi în sumă de 186 mii lei sau 19% din suma totală a amenzilor ecologice. Ambele amenzi au fost aplicate, de regulă, în localitățile urbane mari și mijlocii și în proximitatea capitalei.

Pentru folosirea terenurilor contrar destinației și abaterea de la documentația de organizare a teritoriului (art. 116.1) au fost aplicate 138 amenzi (în anul 2015 – 405), în sumă de doar 64,1 mii lei (6,6%), iar pentru degradarea și decopertarea neselectivă a stratului fertil de sol (art. 115.1) - 70 de amenzi, în sumă de 40,5 mii lei. Pentru distrugerea neautorizată a litierei și a stratului fertil de sol din fondul silvic au fost aplicate 44 de amenzi în sumă de 37,9 mii lei (4,1%). Pentru restul contravențiilor funciare, inclusiv pentru acțiunile ce pot provoca eroziunea solurilor (art. 118), amenzile se aplică

²⁸⁹ Bacal P. Management of the impact on soil in Republic of Moldova: problema and solutions. În: Analele Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, Seria Geografie. tom. XX - 2011. Suceava, România: 2011, p. 44-56.

²⁹⁰ Legea nr. 198 din 12.07.12. În: Monitorul Oficial nr. 190-192 din 14.09.12

foarte rar, iar suma separată a acestora nu depășește 1% din suma totală. În anul 2016, pentru contravențiile care provoacă eroziunea solurilor (art. 118) au fost aplicate doar 15 amenzi, în sumă de doar 7,4 mii lei, din care au fost încasați 3,1 mii lei. De asemenea, se constată o ameliorare a colaborării autorităților ecologice cu organele cadastrale și cu subdiviziunile ramurale de producție și cercetare, și de reglementare funciară și agricolă. Totodată, este necesară o conlucrare mai eficientă cu judecătoriile teritoriale, care manifestă frecvent o atitudine superficială față de examinarea contravențiilor de mediu și aplicarea sancțiunilor necesare, ceea ce determină neglijența beneficiarilor funciari și a autorităților publice locale în sensul prevenirii impactului asupra terenurilor și solurilor. Prin urmare, actualul mecanism de sancționare pentru pagubele cauzate solurilor nu creează motivația necesară pentru prevenirea și reducerea impactului, iar mijloacele financiare acumulate din amenziile încasate nu ajung pentru realizarea măsurilor planificate de protecție a solurilor și terenurilor.

6.3 Sancțiunile contravenționale cu privire la subsol

În pofida situației critice în folosirea și gestionarea resurselor minerale utile, pentru majoritatea *contravențiilor în domeniul subsolului* a fost stabilit un quantum redus al amenzilor, care nu reflecta direct mărimea prejudiciului ecologic. Astfel, încălcarea dreptului proprietății de stat asupra subsolului sau neachitarea plăților de folosire a acestuia generează prejudicii ecologice net inferioare față de neasigurarea integrității obiectivelor din perimetrul minier, neîndeplinirea cerințelor securității ecologice la întreprinderile extractive sau încălcarea regulilor de depozitare a deșeurilor miniere.

În Noul Cod Contravențional, quantumul amenzilor pentru încălcarea legislației cu privire la subsol a fost majorat de până la 8 ori, iar majoritatea contravențiilor supuse sancționării sunt stipulate în articolul 119, alineatele 1-11. În plus, au fost introduse noi sancțiuni contravenționale cu privire la recultivarea terenurilor utilizate în scopuri miniere (art. 117.2). De asemenea, pentru majoritatea contravențiilor stipulate în articolul 119 este prevăzută forma suplimentară de sancționare – sistarea activității economice pentru o perioadă de la 3 luni la 6 luni (tabelul 6.4), dar, care, nu se aplică.

Quantumul maxim al amenzilor pentru contravențiile cu privire la subsol (1500-3000 lei - pentru persoanele fizice și 2500-5000 lei – pentru persoanele juridice) este aplicat pentru folosirea neautorizată a subsolului (art. 119.1) și pentru comercializarea și circulația substanțelor minerale utile solide fără acte legale de proveniență (art. 119.11) (tabelul 6.5). Pentru aceste 2 contravenții sunt aplicate majoritatea absolută (cca 80%) din amenziile pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a subsolului. Quantumul mediu (600-1500 lei pentru persoanele fizice și 3 000-6 000 lei pentru persoanele juridice) pot fi aplicate pentru majoritatea contravențiilor cu privire la subsol stipulate în alineatele 4-10 ale articolului 119. Quantumul minim (300-600 lei pentru persoanele fizice și 1500-3000 lei pentru persoanele juridice) se aplică în cazurile de studiere a subsolului fără proiecte speciale (art. 119.2) și de prezentare a informației neveridice privind cantitatea și calitatea substanței

minerale utile extrase (119.3), dar care sunt foarte rar aplicate în pofida contravențiilor frecvente, în special cele stipulate în articolul 119.3 al Codului Contravențional.

Tabelul 6.5 Sancțiunile contravenționale cu privire la subsol

Motivele aplicării sancțiunilor	Nr. art. CC	Cuantumul amenzii, în unități convenționale	
		Persoane fizice	Persoane Juridice
1. Încălcarea regulilor de construcție pe suprafețe cu zăcăminte de substanțe utile și a locurilor de înhumare a substanțelor și deșeurilor nocive	94	10-20/6-12, 61-1an	200-300/120-180, 61-1an
2. Neîndeplinirea obligației de a aduce terenurile afectate de folosirea subsolului într-o stare care să nu prezinte pericol și să asigure folosirea lor ulterioară	117.2	20-50/12-30 2 o.m.n.f.c.	100-200/60-120
3. Folosirea neautorizată a subsolului;	119.1	50-100/30-60, 31-1an	300-500/180-300, 31-1an
4. Studierea subsolului fără proiecte speciale;	119.2	10-20/6-12, 31-1an	50-100/30-60, 31-1an
5. Prezentarea de informații neveridice privind cantitatea și calitatea substanței minerale utile extrase	119.3	10-20/6-12, 31-1an	50-100/30-60, 31-1an
6. Nerespectarea cerințelor privind proiectarea, construirea și darea în exploatare a obiectivelor în procesul folosirii subsolului;	119.4	20-40/12-24, 3l.-6l. act.	100-200/60-120, 3l.-6l. act.
7. Încălcarea normelor de securitate a lucrărilor de folosire a subsolului și a cerințelor privind protecția subsolului și a mediului	119.5	15-30/9-18, 3l.-6l. act.	100-200/60-120, 3l.-6l. act.
8. Neasigurarea intenționată, în procesul studierii și folosirii subsolului, a integrității teritoriilor, construcțiilor, a teritoriilor și obiectivelor ocrotite de stat	119.6	20-30/12-18, 3l.-6l. act.	100-200/60-120, 3l.-6l. act.
9. Încălcarea modului de ținere a evidenței și a balanței mișcării rezervelor de substanțe minerale utile și deșeurilor producției extractive, încălcarea cerințelor privind ținerea cadastrului de stat și a balanțelor rezervelor de substanțe utile	119.7	-	40-50/24-30
10. Încălcarea cerințelor de înhumare în subsol a substanțelor și a deșeurilor nocive sau a apelor uzate	119.8	20-30/12-18	40-50/24-30
11. Neîndeplinirea cerințelor privind recultivarea terenurilor deteriorate în urma excavațiilor miniere, aducerea întreprinderilor miniere, a sondelor de foraj, a galeriilor subterane într-o stare care să asigure folosirea lor ulterioară și securitatea populației	119.9	-	150-250/90-150
12. Încălcarea cerințelor de ridicare a construcțiilor pe terenurile unde există zăcăminte de substanțe minerale utile, pe terenurile întreprinderilor miniere, precum și pe terenurile de înhumare în subsol a substanțelor și a deșeurilor nocive	119.10	40-50/24-30	150-200/90-150
13. Comercializarea și circulația substanțelor minerale utile solide fără acte legale de proveniență	119.11	50-100/30-60, 61-1an act	250-400/150-240, 61-1an act

În perioada analizată, pentru contravențiile cu privire la subsol au fost aplicate, în medie, 97 de amenzi, iar în anul 2016 – 73 de amenzi sau mai puțin de 1% din numărul total al amenzilor ecologice. Numărul amenzilor este condiționat atât de prezența materiei prime minerale, cât și de frecvența controalelor ecologice și miniere în teritoriu. Astfel, numărul maxim de amenzi pentru încălcarea legislației de folosință a subsolului se observă în municipiul Chișinău, raioanele Fălești, Florești, Glodeni, Telenești, Nisporeni, Anenii Noi, Cantemir, și Cahul (anexa 8.4). De asemenea, cele mai multe amenzi au fost aplicate pentru folosirea neautorizată a subsolului (art. 119.1), urmate la mare distanță, de amenzile pentru comercializarea și circulația substanțelor minerale utile solide fără acte

legale de proveniență (art. 119.11), nerespectarea cerințelor privind construirea și darea în exploatare a obiectivelor în procesul folosirii subsolului (art. 118.4) și pentru încălcarea cerințelor de depozitare în subsol a deșeurilor. Pentru celelalte contravenții cu privire la subsol amenzile se aplică foarte rar. Totodată, aceste încălcări sunt frecvente și provoacă mari daune economice și ecologice.

În anii 2007-2016, per ansamblu, se constată o evoluție oscilantă a numărului de amenzi aplicate pentru contravențiile cu privire la subsol (anexa 8.4) pe fondul unei tendințe generale negative (-22%). Dinamica negativă se înregistrează în toate regiunile (cu excepția Regiunii de Sud) și în majoritatea absolută a unităților administrativ teritoriale. Dinamica pozitivă se observă doar în raioanele Râșcani, Telenești și Dubăsari (de 4 ori), Cantemir și Cahul (de 2,5 ori), Taraclia și Cimișlia (anexa 8,4).

Tabelul 6.6 Aplicarea sancțiunilor administrative pentru încălcarea legislației cu privire la subsol

Nr. art. Codului Contravențional	Numărul amenzilor aplicate							Suma amenzilor aplicate, mii lei							Suma amenzilor încasate, mii lei						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
119.1	102	65	28	26	50	52	65	127	68,4	37	40	41,2	55	71,2	68,6	36	22	23	31,2	38,9	48,8
119.2	8	4	0	0	0	0	0	3	1,6	0	0	0	0	0	1,5	0,8	0	0	0	0	0
119.3	2	0	0	0	0	1	1	2	0	0	0	0	2,2	0,2	0	0	0	0	0	1,1	0,1
119.4	40	2	2	1	6	2	0	10,8	0,8	1	2	10	4	0	5,4	0,4	0,5	1	7	2	0
119.5	3	4	0	0	0	0	0	6	3,2	0	0	0	0	0	3	1,1	0	0	0	0	0
119.7	0	13	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	0	0	3,5	1,6	0	0	0	0
119.8	14	3	1	0	2	3	2	12,5	3	0,8	0	2,6	5	1,8	4,6	2	0,4	0	1,3	3	0,9
119.11	7	5	2	0	0	10	5	7	5	7	0	0	13	8	3,5	2,5	2,5	0	0	8	6
total	176	101	33	27	59	69	73	168	90,6	45,8	42	59,8	79,8	81,2	87,6	46,8	27	24	42,5	53,3	55,8

Suma amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației cu privire la subsol a fost, în medie, de 96,8 mii lei, inclusiv în Regiunea de Centru – 51,1 mii lei, în Regiunea de Sud – 28 mii lei și în Regiunea de Nord – 17,7 mii lei. Sumele maxime ale amenzilor respective au fost aplicate și încasate în municipiul Chișinău (1,8 mii lei), precum și în raioanele Cantemir (8,6 mii lei), Telenești (5,8 mii lei), Nisporeni (6,6 mii lei), Cahul (4,6 mii lei), Cimișlia (4,5 mii lei), Florești (4,2 mii lei) și Hâncești (4,1 mii lei). Peste 80% din suma amenzilor se referă la folosirea neautorizată a subsolului (art. 119.1). Poziția următoare revine amenzilor pentru comercializarea și transportarea ilicită a substanțelor minerale utile, însă numărul amenzilor aplicate pentru aceste contravenții este net inferior față de cazurile reale de comitere a acestora. Poziția a treia este ocupată de amenzile pentru nerespectarea cerințelor privind proiectarea, construirea și darea în exploatare a obiectivelor în procesul folosirii subsolului (art. 119.4), însă suma amenzilor aplicate sunt foarte mici (până la 10 mii lei). Pentru celelalte contravenții în domeniu, amenzile sunt foarte rar aplicate.

În anul 2016, pentru contravențiile cu privire la subsol au fost aplicate doar 73 de amenzi, în sumă de 81 mii lei, din care au fost încasate 55,8 mii lei sau $\approx 70\%$, fiind condiționat de gradul similar de încasare a amenzilor pentru contravențiile stipulate la alineatele 1 și 11 ale articolului 119. Sumele maxime ale amenzilor au fost aplicate în raioanele Telenești (14,2 mii lei), Cimișlia (7,5 mii lei), Călărași (6,2 mii lei), Dubăsari (6 mii lei), Briceni și Cahul (5 mii lei), Râșcani și Taraclia (4 mii lei).

6.4. Sancțiunile contravenționale în domeniul deșeurilor

Un impact sporit nu doar asupra solurilor, dar și asupra aerului și apelor freatice îl generează numărul foarte mare de gunoiști neautorizate și insalubritatea majorității localităților Republicii. În Codul cu privire la Contravențiile Administrative, pentru nerespectarea *legislației cu privire la deșeuri* erau prevăzute doar avertismente și amenzi simbolice, majoritatea absolută a cărora au fost aplicate pentru încălcarea regulilor de amenajare și curățenie a localităților (art. 150), examinate de Comisariatele de Poliție²⁹¹. În pofida numărului foarte mare de amenzi aplicate pe articolul respectiv, suma lor era foarte redusă, la o amendă revenind doar până la 10 lei. Astfel, procedura anterioară de sancționare administrativă, în acest domeniu, era, mai degrabă, un instrument de stimulare a insalubrității decât a protecției mediului²⁹². De asemenea, un număr nesemnificativ de amenzi erau aplicate pentru nerespectarea regulilor de protecție a mediului în timpul arderii deșeurilor (art. 83).

Prin punerea în aplicare a Noului Cod Contravențional (la 31 mai 2009) și introducerea articolul 154, lista contravențiilor cu privire la deșeuri supuse sancționării administrative a fost extinsă substanțial. De asemenea, cuantumul amenzilor respective a fost majorat de câteva zeci de ori, iar avertismentele au fost excluse, cu unele excepții. În plus, a fost reintrodusă forma suplimentară de sancționare – *munca neremunerată în folosul comunității*, care a fost frecvent aplicată în Uniunea Sovietică, iar în prezent - în statele Uniunii Europene. Conform prevederilor actuale ale Codului Contravențional, depistarea și examinarea încălcărilor regulilor de amenajare și curățenie a localităților (art. 181) a fost transferată de la Comisariatele de Poliție către autoritățile ecologice teritoriale. Fără îndoială, această decizie este una justă, deoarece autoritățile ecologice posedă competențe profesionale mai înalte în evaluarea impactului asupra mediului. Cu regret, organele ecologice de control dispun de resurse umane, de mijloace tehnice și financiare insuficiente pentru exercitarea adecvată a acestei funcții. Astfel, din cauza diminuării multiple a controalelor, s-a redus corespunzător și numărul de amenzi aplicate, fapt condiționat și de majorarea de câteva zeci de ori a cuantumului amenzilor aplicate (tabelul 6,7). Ca rezultat, după intrarea în vigoare a noului Cod Contravențional, numărul de amenzi aplicate domeniu s-a redus de câteva zeci de ori (de la 41 mii în 2008 la doar 1,6 mii în 2010). Totodată, se observă o creștere multiplă a sumei amenzilor aplicate (anexa 6,5, tabelul 6.8).

În noul Cod Contravențional, majoritatea contravențiilor cu privire la deșeuri sunt stipulate în art. 154 (tabelul 6.7), inclusiv pentru arderea, transportarea, depozitarea și comercializarea deșeurilor de producție și consum, pentru nerespectarea cerințelor de prevenire și lichidare a gunoiștilor neautorizate, precum și la articolul 181 cu privire la încălcarea regulilor de asigurare a curățeniei în

²⁹¹ aprobat în 1985, în vigoare până la 30 mai 2009 cu modificările operate în perioada respectivă

²⁹² Bacal P. Optimizarea mecanismului de sancționare administrativă în domeniul deșeurilor: realizări și probleme. În: Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacităților de inovare. Chișinău: USM, 2011, vol I. pp. 297-303.

localități. În plus, la contravențiile cu privire la deșeuri poate fi atribuit și încălcarea regulilor sanitare în păduri, spații verzi și arii naturale protejate de stat (rezervații) din fondul silvic de stat (art. 136).

Tabelul 6.7 Sancțiunile administrative pentru încălcarea legislației cu privire la deșeuri

Motivele aplicării sancțiunilor	Nr. art. CC	Cuantumul amenzii, în unități convenționale	
		Persoane fizice	Persoane Juridice
1. Nerespectarea modului stabilit de colectare, păstrare, transport, depozitare, ardere, neutralizare și evacuare a deșeurilor	154.1	20-40/12-24, 60 o.m.n.f.c.	200-300/120-130, 3 l -1 an act.
2 Faptele specificate la alin.(1) care au creat pericolul poluării mediului	154.2	40-80/24-48, 3 l -1 an act.	300-400/180-240, 3 l -1 an act.
3. Depozitarea ori evacuarea neautorizată a deșeurilor;	154.3	30-50/18-30, 60 o.m.n.f.c.	200-300/60-120, 3 l. - 1 an
4. Tănuirea informației sau prezentarea de informații false sau incomplete privind gestionarea deșeurilor;	154.4	40-50/24-30, 60 o.m.n.f.c.	300-500/180-300, 61-1an act
5. Încălcarea regulilor de evidență și control, nerespectarea termenelor de prezentare a rapoartelor în domeniul gestionării deșeurilor;	154.5	40-50/24-30, 60 o.m.n.f.c.	200-300/120-180, 3 l. - 1 an
6. Transmiterea deșeurilor periculoase unor persoane care nu dețin autorizații pentru transportul, păstrarea și prelucrarea lor;	154.6	30-50/18-30, 3 l -1 an act.	300-400/180-240, 3 l -1 an act.
7. Nerespectarea regimului de exploatare a instalațiilor de prelucrare a deșeurilor, a locurilor de depozitare a deșeurilor;	154.7	50-70/30-42, 61-1an act	400-500/240-300, 61-1an act
8. Proiectarea și construcția de obiective, implementarea de materiale și tehnologii care nu corespund condițiilor de securitate a utilizării, prelucrării și evacuării deșeurilor;	154.8	50-70/30-42, 3 l -1 an act.	200-300/120-180, 3 l -1 an act.
9. Nerespectarea regulilor de import, export și tranzitul de deșeuri	154.9	50-100/30-60, 61-1an act	200-300/120-180, 61-1an act
10. Neasigurarea colectării și evacuării deșeurilor, admiterea stocării deșeurilor de orice proveniență;	154.10	-	50-100/30-60
11. Neîntreprinderea măsurilor de lichidare a gunoștilor neautorizate	154.11	-	50-100/30-60
12. Încălcarea regulilor sanitare în păduri, spații verzi și rezervații;	136	10-20/6-12	-
13. Încălcarea regulilor de asigurare, în modul stabilit de autoritatea administrației publice locale, a curățeniei în localitățile urbane și rurale	181	20-40/18-36, 20-60 o.m.n.f.c.	50-100/60-180

Cuantumul maxim al amenzilor pentru contravențiile cu privire la deșeuri comise de persoanele fizice (până la 3000 lei) este aplicat pentru nerespectarea regulilor de import, export și tranzitul de deșeuri (art. 154.9), și pentru construcția de obiective, care nu corespund condițiilor de securitate a deșeurilor; (art. 154.8). Cuantumul maxim al amenzilor pentru contravențiile comise de persoanele juridice (până la 15000 lei) poate fi aplicat în cazurile de nerespectare a regimului de exploatare a instalațiilor de prelucrare a deșeurilor și a locurilor de depozitare a acestora (art. 154.7), de tănuire a informației sau prezentarea de informații false ori incomplete privind gestionarea deșeurilor; (154.4).

Cuantumul mediu (până la 1500 lei pentru persoanele fizice și 9000 lei pentru persoanele juridice) pot fi aplicate pentru majoritatea contravențiilor cu privire la deșeuri stipulate în articolul 154. De asemenea, un cuantum mediu al amenzilor sunt aplicate și pentru persoanele cu funcții de răspundere, în cazul neexecutării măsurilor de lichidare a gunoiștilor neautorizate (art. 154.11) și pentru neasigurarea colectării și evacuării deșeurilor (art. 154.10). Cuantumul minim (300-600 lei pentru persoanele fizice și 3000-6000 lei pentru persoanele juridice) se aplică în cazurile de încălcare a regulilor sanitare în păduri, spații verzi și rezervații (art. 136), nerespectarea modului stabilit de colectare, păstrare, transport, depozitare, ardere, neutralizare și evacuare a deșeurilor (art. 154.1) și pentru încălcarea regulilor de asigurare a curățeniei în localități. Pentru ultimele 2 categorii de contravenții sunt aplicate cele mai multe amenzi în domeniul deșeurilor. De asemenea, pentru contravențiile stipulate în articolele 154.1-5 și 136, ca formă suplimentară de sancționare a persoanelor fizice, se poate aplica munca neremunerată în folosul comunității (până la 60 de ore). Pentru comiterea, de către persoanele juridice, a contravențiilor stipulate în articolul 154 și de către persoanele fizice a contravențiilor prevăzute în articolul 154 alineatele 6-9, se poate aplica sistarea activității economice a acestora pentru o perioadă de la 6 luni la 1 an. Conform experienței internaționale, aceste forme suplimentare de sancționare contravențională pot avea funcții de constrângere și educative mult mai eficiente în comparație cu amenzile aplicate și pot contribui semnificativ la prevenirea încălcărilor cerințelor cu privire la asigurarea curățeniei și gestionarea corectă a deșeurilor. În pofida acestor avantaje și comiterii frecvente a contravențiilor cu privire la deșeuri, formele suplimentare de sancționare menționate mai sus se aplică foarte rar, inclusiv în zonele de agrement ale localităților.

Tabelul 6.8 Aplicarea sancțiunilor administrative pentru încălcarea legislației cu privire la deșeuri

Nr. art. Codului Contravențional	Numărul amenzilor aplicate							Suma amenzilor aplicate, mii lei							Suma amenzilor încasate, mii lei						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
154.1	910	1338	1519	2623	3740	4396	2761	488	650	695	1225	1945	2389	1387	235	324	327	635	949	1141	633
154.2	54	14	244	243	10	13	13	45	18	321	240	19,6	24,8	27,8	19,3	8,6	160	111	10,3	13,6	6,1
154.3	74	28	56	20	14	7	9	59,4	19,2	31,6	24,1	16	14,4	29	26,9	10,3	21,3	3,7	7	7,2	14,2
154.5	0	1	5	62	0	3	0	0	5	8,4	41,6	0	14	0	0	2	4,2	24,9	0	4	0
154.10	14	74	20	12	54	287	118	14	122	21,6	14,8	151	292	129	7,8	58,5	8,8	7,9	75,8	146	68
154.11	14	15	62	24	18	54	42	11,5	15	68,6	27,4	18,8	46	12,4	7	7,5	32,3	14	7,4	27	34,9
154	1067	1470	1907	2991	3936	4750	294	619	829	1148	1580	2150	2770	1623	296	411	554	799	1050	1334	761
136	176	232	260	465	887	919	358	40,7	52	66,7	100	194	222	104	21,3	26,5	33,5	50,4	97,6	117	50,9
181	517	497	2156	2522	1840	2859	3294	195	161	1190	1416	898	1381	1199	103	73,7	413	534	331	348	412
total	1760	2199	4323	5981	6671	8548	6602	854	1071	2409	3098	3246	4376	2931	420	511	1002	1385	1481	1802	1225

Pe parcursul perioadei analizate (2007-2016), pentru contravențiile cu privire la deșeuri au fost aplicate, în medie, 12,8 mi amenzi sau 2/3 din numărul total al amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației ecologice. Majoritatea absolută a amenzilor au fost aplicate pentru contravențiile stipulate la articolele 154.1, 181 și 136 ale Codului Contravențional. Numărul și suma amenzilor aplicate variază în funcție de dimensiunile unităților administrativ-teritoriale, în special a centrelor urbane, cât și de frecvența controalelor ecologice la acest compartiment. Ca urmare a aplicării prevederilor noului Cod

Contravențional, numărul amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației cu privire la deșeuri s-a redus de peste 6 ori (tabelul 6.1). Reducerea maximală, de peste 10 ori, a numărului de amenzi se observă în anul 2009 odată cu extinderea listei contravențiilor supuse sancționării și majorarea multiplă (de câteva zeci de ori) a cuantumului amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației cu privire la deșeuri. Ulterior (până în anul 2015) se observă o creștere multiplă (de ≈ 8 ori) a numărului de amenzi, urmată, în anul 2016, de o reducere semnificativă (cu ≈ 2 mii) a acestora. Astfel, în anul 2016, pentru contravențiile cu privire la deșeuri, au fost aplicate 6,6 mii de amenzi sau 45% din numărul total al amenzilor ecologice. Numărul maxim de amenzi au fost aplicate în municipiile Chișinău (3,3 mii sau cca 50% din numărul total) și Bălți (181), în UTA Găgăuzia (248), precum și în raioanele Criuleni (198), Dondușeni (186), Drochia (167), Leova (165), Orhei (122), Briceni (112), Nisporeni (108). Numărul minim de amenzi aplicate pentru contravențiile respective se atestă în raioanele Basarabeasca (9), Dubăsari (36), Cantemir (45), Cahul (48) și Ungheni (53).

Suma amenzilor aplicate pentru contravențiile cu privire la deșeuri s-a majorat semnificativ, de la 419 mii lei în 2008 la 4,4 mln. lei în 2015, iar în 2016 s-a micșorat până la 2,9 mln. lei, din care au fost încasate 1,2 mln. lei sau 42% din suma stabilită a amenzilor. Cel mai redus nivel de încasare se atestă la amenzile pentru depozitarea ori evacuarea neautorizată a deșeurilor (22%) și pentru încălcarea regulilor de asigurare a curățeniei în localități (36%), iar nivelul maxim, de 82% – la amenzile pentru neexecutarea măsurilor de lichidare a gunoiștilor neautorizate (art. 154.11). În anul 2016, în Regiunea de Centru au fost aplicate 4487 de amenzi, în sumă de 1,9 mln. lei, din care au fost încasate 731 mii lei (39%). În Regiunea de Nord au fost aplicate 1299 amenzi, în sumă de 678 mii lei, din care au fost încasate 304 mii lei (45%), iar în Regiunea de Sud au fost aplicate 816 amenzi, în sumă de 389 mii lei, din care au fost încasate 190 mii lei (49%). Suma maximă a amenzilor aplicate (anexa 8.5) se constată în municipiile Chișinău (1,3 mln. lei sau 43% din suma totală pe Republică) și Bălți (126 mii lei), în UTA Găgăuzia (148 mii lei), precum și în raioanele Dondușeni (122 mii lei), Criuleni (111 mii lei), Drochia (80,1 mii lei), Leova (67,2 mii lei), Orhei (59 mii lei), Hâncești (54,1 mii lei) și Râșcani (50,3 mii lei). Sumele minime au fost aplicate în raioanele Basarabeasca (4 mii lei), Dubăsari (17 mii lei), Cantemir (22 mii lei), Cahul (20,8 mii lei) și Călărași (27,8 mii lei). Majoritatea amenzilor se aplică pentru încălcarea legislației cu privire la gestionarea deșeurilor (art.154), în special pentru nerespectarea modului stabilit de colectare, păstrare, transport, depozitare, ardere, neutralizare și evacuare a deșeurilor (art. 154.1). Pentru această contravenție, suma maximă a amenzilor aplicate se constată în municipiile Chișinău (178 mii lei) și Bălți (52,6 mii lei), în UTA Găgăuzia (138 mii lei), precum și în raioanele Criuleni (103 mii lei), Leova (57,4 mii lei), Orhei (51 mii lei), Drochia (45 mii lei), Briceni (42 mii lei), Nisporeni (40 mii lei), Strășeni (38,4 mii lei), Hâncești (38 mii lei), Taraclia (36 mii lei), Rezina (37,4 mii lei) și Râșcani (36 mii lei). Pentru încălcarea regulilor de asigurare a curățeniei în localități (art. 181) se aplică amenzi relativ uniform în majoritatea unităților

administrativ-teritoriale, iar sumele maxime se constată în municipiile Chișinău (1,0 mln. lei) și în raioanele Anenii Noi, Ialoveni, Râșcani, Sângerei, Glodeni, Hâncești, Telenești și Criuleni.

În rare cazuri se aplică, ca formă de sancționare, munca neremunerată în folosul comunității. Sancționarea respectivă trebuie aplicată, în mod special, pentru contravențiile săvârșite în perimetrul spațiilor verzi și în alte zone de agrement urbane și suburbane bânuite de insalubritate²⁹³. Este necesar ca o parte din sumele amenzilor aplicate pentru generarea de deșeuri și nerespectarea curățeniei să fie folosite pentru finanțarea lucrărilor publice de salubritate în aceste zone.

6.5 Amenzile pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a apelor.

Amenzile pentru poluarea apelor au fost bine cunoscute și în perioada sovietică, mai ales, pentru persoanele cu funcții de răspundere, care erau dur sancționate în cazul răspândirii periculoase a poluanților microbiologici în sursele de alimentare cu apă, infectării masive a populației. Actualmente, după dispariția acestei presiuni, în condițiile netransparenței informației privind impactul real asupra factorilor de mediu, poluatorii preferă să achite amenzile aplicate și să se eschiveze de la compensarea integrală a prejudiciului cauzat. Această situație ne amintește mai mult de statele latino-americane, africane sau asiatice, bânuite de corupție, sărăcie, insalubritate, maladii grave și alte fenomene negative, dari nu de vecinătatea cu UE.

Spre deosebire de celelalte resurse naturale, majoritatea contravențiilor administrative referitoare la resursele de apă au fost examinate de către autoritățile ecologice. De asemenea, pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a resurselor de apă nu erau prevăzute avertismente. Totodată majoritatea amenzilor erau aplicate pentru folosirea neautorizată a resurselor de apă și deversarea neautorizată a apelor reziduale de către sursele industriale de poluare, pentru neîndeplinirea dispozițiilor autorităților ecologice și pentru neachitarea integrală a plății pentru poluarea apelor. Astfel, aria de aplicare a amenzilor pentru cauzarea impactului asupra resurselor de apă, în special asupra bazinelor și cursurilor de apă era restrânsă.

Conform noului Cod Contravențional, s-a majorat considerabil numărul sancțiunilor aplicate pentru cauzarea impactului apelor (anexa 8.1). De asemenea, s-au introdus noi contravenții supuse sancționării, inclusiv pentru nerespectarea regimului de activitate în limitele zonelor de protecție a apelor, în special, pentru: spălarea mijloacelor de transport în apele naturale (art. 109.3); aplicarea în aceste zone a pesticidelor (art. 113.1); amplasarea depozitelor de chimicale, a stațiilor PECO, a stațiilor de deservire tehnică și de spălare a vehiculelor, a instalațiilor de canalizare și de epurare a apelor reziduale (art. 113.2); nerespectarea dimensiunilor și regimului de protecție a zonelor de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă, fâșiilor riverane de protecție (art. 109.4, 109.5, 113.3); prelucrarea

²⁹³ Bacal P. Administrative sanctions for violations of environmental legislation in tourism objectives in the Republic of Moldova. În: *Tourism and durable development*, Timișoara, Ed. Eurostampa, 2013, p. 174-185.

terenurilor, organizarea taberelor pentru animale și amenajarea campingurilor în zonele de protecție a apelor (art. 113.4); deversarea apelor uzate neepurate în apele naturale și în canalele de irigație și desecare (art. 113.5); deteriorarea sistemelor de aprovizionare cu apă și canalizare (art.112, 170-176). De asemenea, cuantumul amenzilor pentru incalcarea legislației de folosință și protecție a resurselor de apă a fost multiplicat de până la 10 ori, inclusiv pentru neachitarea plăților pentru poluarea mediului (art. 143). În plus, recent²⁹⁴ a fost triplat cuantumul amenzilor pentru nerespectarea normativelor de protecție a apelor, care s-au soldat cu poluarea apelor sau eroziunea solurilor (art. 109.1). Majorarea multipla a cuantumului amenzilor a generat atât majorarea multiplă a sumei amenzilor aplicate și încasate, dar și a redus, corespunzător, numărul de contravenții sancționate în acest domeniu²⁹⁵. Amenzile ecologice se transformă treptat într-un instrument eficient de constrângere pentru poluatori²⁹⁶. Din acest motiv, amenzile ar trebui extinse în cazul emisiilor și deversărilor cu o toxicitate sporită și interzise de Directivele UE (substanțe care distrug stratul de ozon, asbest, benzo-piren etc), precum și pentru depășirea normelor de poluare, iar majoritatea celorlalte plăți să fie majorate sau excluse. Excluderea plăților respective trebuie să fie însoțită atât de extinderea ariei de aplicare a amenzilor, cât și de implementarea adecvata a principiului responsabilității extinse a producătorului și a altor instrumente care vor contribui la prevenirea și reducerea poluării.

Cuantumul amenzilor pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a resurselor de apă depășește semnificativ cuantumul amenzilor aplicate pentru contravențiile comise față de celelalte resurse naturale și pentru gestionarea necorespunzătoare a deșeurilor. Astfel, cuantumul maxim al amenzilor în domeniul apelor este de 3 mii lei-6 mii lei - pentru persoanele fizice și de 30 mii lei – 40 mii lei pentru persoanele juridice, fiind aplicat în cazurile nerespectării normativelor de protecție a apelor, care s-au soldat cu poluarea apelor sau eroziunea solurilor (art. 109.1). De asemenea, pentru contravenția respectivă se aplică cel mai mare cuantum al amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației de mediu și cele mai multe amenzi în domeniul apelor. Un cuantum ridicat al amenzilor (până la 3 mii lei pentru persoanele fizice și până la 14 mii lei pentru persoanele juridice) poate fi aplicat, de asemenea, pentru conectarea neautorizată la sistemul de alimentare cu apă și sanitație (art. 170), precum și pentru neîndeplinirea prevederilor legislației privind expertiza ecologică de stat și evaluarea impactului asupra obiectivelor acvatice (art. 156). Cuantumul mediu (până la 1500 lei pentru persoanele fizice și până la 12 mii lei pentru persoanele juridice) poate fi aplicat pentru majoritatea contravențiilor cu privire la resursele și ecosistemele acvatice, inclusiv cele stipulate în articolele

²⁹⁴ LP208 din 17.11.16, MO441-451/16.12.16 art.879; în vigoare 16.03.17

²⁹⁵ P. Bacal, Administrative sanctions for violations of environmental legislation in tourism objectives in the Republic of Moldova, Turism and durable development, Timișoara, Ed. Eurostampa, 2013, p. 174-185.

²⁹⁶ Roșcovan M., Klarer J. Bacal P. Klarer J. Bacal P. Reforma fiscală de mediu. Raportul Proiectului PNUD Moldova „Consolidarea capacităților de implementare a reformei fiscale de mediu pentru a îndeplini prioritățile naționale și globale de mediu”. Chișinău, 2014. p.74.

109.2-3, 110, 113, 144 și 149 (anexa 8.1). Cuantumul minim (de până la 1000 lei pentru persoanele fizice și până la 3000 lei pentru persoanele juridice) se aplică în cazurile de neachitare a plăților pentru poluarea mediului (art. 143), nerespectare a regulilor privind exploatarea instalațiilor și aparatelor hidrotehnice și de deteriorare a acestora (art. 111-112), deconectarea neautorizată a consumatorilor de la sistemul de alimentare cu apă și de la sistemul de canalizare (art. 173). De asemenea, pentru contravențiile stipulate în articolele 109.1-3, 110.1 și 144, ca formă suplimentară de sancționare a persoanelor fizice, se poate aplica munca neremunerată în folosul comunității (până la 60 de ore). În plus, se poate aplica sistarea activității economice a acestora pentru o perioadă de la 3 luni la 1 an pentru contravențiile stipulate în articolele 109,2, 110, 113.1-2, 144-146, 149 (anexa 8.1), în cazul comiterii contravențiilor respective de către persoanele juridice, iar pentru persoanele fizice în cazul aplicării neautorizate a pesticidelor și îngrășămintelor, construcția de obiecte economice interzise în fâșia riverană de protecție sporită (art. 113.1-2). Conform Rapoartelor BNS cu privire la aplicarea sancțiunilor administrative, în cazul apelor, formele respective de sancționare nu se aplică.

În anii 2010-2016, numărul și suma amenzilor pentru nerespectarea legislației de folosință și protecție a apelor s-a majorat de peste 2 ori (tabelul 6.9).

Tabelul 6.9 Aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a apelor

Nr. art. Codului Contravențional	Numărul amenzilor aplicate							Suma amenzilor aplicate, mii lei								Suma amenzilor încasate, mii lei							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
109.1	267	258	272	572	518	618	369	139	130	164	291	323	377	247	69,5	60,7	73,2	125	159	194	119		
109.2	42	10	18	33	3	2	4	35	8,2	15,4	46,4	12,4	10,8	1,6	16,5	4	7,3	23,2	6,2	9,2	0,4		
109.3	81	70	45	56	343	414	237	38,1	29,1	3,6	39,3	160	195	121	13,6	11	15,5	19	64	128	52,3		
109.4	123	248	189	196	321	458	370	28,7	52,6	47,3	57	104	151	101	13,6	29,4	23,7	30	51,7	75,8	55		
109.5	3	9	21	0	3	8	3	0,64	1,8	4,2	0	1,4	5,4	0,6	0,32	1,7	2,1	0	0,7	2,7	0,3		
109	516	614	545	857	1188	1500	983	241	244	265	434	600	739	472	113	112	122	197	281	410	227		
110.1	16	22	50	62	21	24	38	23	32,4	72,4	185	23	13,7	24,4	11,9	16,2	30,6	89	11,4	6,9	12,2		
110.2	30	46	65	79	109	158	126	120	102	184	325	337	563	202	43,4	51,1	93,5	168	173	306	98,7		
111	40	27	40	59	89	102	69	15,5	17,6	40,4	43,2	89,4	80,7	38,7	7,9	9,4	20,2	20	40	41,6	18,3		
112	8	7	7	11	12	14	10	7,2	7	7,2	16	12,1	10,2	17,6	3,6	3,3	3,6	9,7	6,8	4,8	8,5		
	610	716	707	1078	1419	1798	1226	406	403	568	1047	1062	1406	755	180	192	270	486	513	770	365		
113.1	11	9	46	15	7	7	2	31	27	79,4	50,6	16,2	10,8	6,6	16,7	11,3	39	25,2	8,1	5,4	3,3		
113.2	10	7	0	4	6	4	8	16,6	10	0	2,8	11,2	8,2	8,3	3,8	5	0	1,4	5,6	4,1	4,2		
113.3	6	25	5	11	37	50	30	4,4	35,8	16,4	39	42,6	86,8	29,8	2,2	18,6	8,2	20,4	18	38,6	14,9		
113.4	1	6	1	1	0	5	1	0,6	3,2	0,6	0,6	0	3,2	0,8	0,3	2,2	0,3	0,3	0	1,6	0		
113.5	4	6	17	46	61	71	87	13,6	26,2	33,4	51	64	125	76,7	6,8	14,1	16,7	24,8	33	56,7	38,6		
113	32	63	69	79	113	138	128	66,2	102	130	145	141	235	122	29,8	51,2	64,2	73	68	107	61		
143	40	73	30	141	92	74	32	28,7	48,6	19,6	88	61	42,5	23,6	14,9	23,1	9,8	46,3	27	21,9	12,1		
144	11	19	20	38	33	26	73	14,2	30,2	29,6	62,4	91	25,6	133	2,5	9,8	14,4	27,4	51,6	12,8	66,3		
145	3	10	0	0	1	3	0	10,2	2	0	0	6	6,4	0	2,1	1	0	0	3	6,2	0		
146	0	5	0	3	4	27	11	0	1	0	8,6	12,2	27	3,6	0	0,5	0	4,3	4,3	13,5	1,6		
149	13	4	4	2	4	2	6	22,8	9,2	17,8	18	25	17	28,8	11,4	4,6	0,4	0	12,5	0	17,9		
156	76	53	32	105	221	224	188	169	99	98	310	722	704	486	87,5	57,6	47,5	163	364	350	239		
170	11	8	50	48	32	72	76	16,6	6,5	124	75,2	38,3	120	129	11,3	6	17,8	33,7	11,8	14,6	39,1		
171	7	3	0	21	0	2	0	5,8	2,8	0	18	0	2,8	0	3,3	1,6	0	9	0	0	0		
172	0	0	0	9	0	8	0	0	0	0	21	0	15	0	0	0	0	3,2	0	5,9	0		
173	5	0	2	3	4	2	2	2,5	0	1	1,5	2,4	1,5	1	0,5	0	0,75	0,75	0,45	0,75	0,5		
174	5	0	0	2	8	1	1	3	0	0	0,5	4,8	0,6	0,6	3	0	0	0,5	2,4	0	0,3		
175	4	0	0	2	0	0	0	2,4	0	0	0,5	0	0	0	0,1	0,1	0,8	0	0,45	0,2	0,1		
176	1	1	6	3	4	3	2	0,2	0,2	2,4	1,2	2,8	1,2	0,4	0,1	0,1	0,8	0	0,45	0,2	0,1		
Total	818	974	928	1539	1942	2390	1747	747	723	996	1760	2169	2609	1684	349	354	428	857	1059	1305	804		

Cea mai rapidă creștere se atestă la amenzi aplicate pentru nerespectarea dimensiunilor și regimului de protecție a zonelor de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă (art. 109.4), fâșiilor riverane de protecție (art. 109.5), pentru captarea și folosirea neautorizată și supranormativă a apelor (art. 110), pentru aplicarea pesticidelor în zona de protecție a apelor (art. 113.1). Majoritatea absolută a amenzilor sunt aplicate pentru contravenții cu arie generală de aplicare, precum: nerespectarea normativelor de protecție a apelor, care s-au soldat cu poluarea apelor sau eroziunea solurilor (art. 109.1); nerespectarea dimensiunilor și regimului de protecție a zonelor de protecție a apelor (109.4); spălarea mijloacelor de transport în apele naturale (art. 109.3); încălcarea regulilor de folosire a apei (art. 110); neîndeplinirea prevederilor legislației privind expertiza ecologică de stat și evaluarea impactului asupra mediului (art. 156); neachitarea plăților pentru poluarea apelor (art. 143).

Pentru contravențiile cu arie de aplicare specială, precum: încălcarea regimului de activitate economică în zonele de protecție a apelor (art. 113), inclusiv pentru extragerea nisipului și prundișului din albia minoră a râului și amplasarea taberelor pentru animale; nerespectarea dimensiunilor fâșiilor riverane de protecție (art. 109.5); deteriorarea instalațiilor hidrotehnice, de gospodărire și de protecție a apelor (art. 112, 170-176) se aplică un număr foarte redus de amenzi, în pofida faptului că astfel de încălcări se comit frecvent, îndeosebi în proximitatea localităților. De asemenea, nu se aplică formele suplimentare de sancționare a contraveniențelor: sistarea activității economice și munca neremunerată în folosul comunității, care ar genera reducerea acestor contravenții într-o măsură mult mai mare decât o fac amenzi aplicate, mai ales că, pentru majoritatea din ele se achită doar 50% din suma stabilită. Din cauza capacităților tehnice și umane reduse de evaluare, aplicarea amenzilor, de regulă, nu este urmată de evaluarea și compensarea prejudiciului cauzat resurselor de apă și organismului uman.

În pofida eficienței mai înalte a amenzilor, în cazul neachitării plății pentru poluarea apelor, acestea se aplică în rare cazuri (tabelul 6.8), în pofida faptului că, asemenea încălcări se comit frecvent. După intrarea în vigoare a noului Cod Contravențional (31 mai 2009), astfel de amenzi nu au fost aplicate în circa 40% din unitățile administrativ-teritoriale, ceea ce stimulează comiterea frecventă a acestor contravenții și diminuează considerabil eficiența complexă a plăților pentru poluare.

Pe parcursul perioadei analizate (2007-2016) se înregistrează o dinamică oscilantă a numărului și sumei amenzilor aplicate pe fonul unei tendințe generale de creștere. Numărul de amenzi aplicate pentru contravențiile în domeniul apelor a crescut de peste 2 ori, iar suma acestora – de peste 7 ori. În plus, în anul 2016 numărul și suma amenzilor aplicate este cu mult mai mică față de anul 2015 și se explică, cu precădere, prin reducerea semnificativă a numărului de controale ecologice, dar și prin sporirea responsabilității beneficiarilor și poluatorilor de apă. Numărul și suma amenzilor aplicate sunt condiționate, cu precădere de numărul surselor de poluare și starea tehnică a instalațiilor lor de captare, transport și purificare a apelor, precum și de frecvența și eficiența controalelor ecologice. Astfel, cele mai multe amenzi sunt aplicate în municipiile Chișinău și Bălți, în raioanele nordice mai industrializate

(Edineț, Soroca, Florești, Fălești), precum și în unele raioane din Regiunile de Centru și Sud (anexa 8.6), cu o pondere mai mare a industriei, dar și cu o frecvență mai înaltă a controalelor ecologice (Șoldănești, Orhei, Călărași, Strășeni, Leova și Taraclia). În anul 2016, pentru nerespectarea legislației de folosință și protecție a apelor au fost aplicate 1747 amenzi, în sumă de $\approx 1,7$ mln. lei (cu 900 mii lei mai puțin față de anul 2015), din care au fost încasate 804 mii lei sau 48%. Ponderea similară a sumei amenzilor încasate se atestă la majoritatea absolută a contravențiilor cauzate apelor. Un nivel redus de încasare ($\leq 30\%$) se observă la amenzile pentru punerea în funcțiune a întreprinderilor, obiectivelor comunale și a altor obiective fără instalațiile care să prevină poluarea apelor (art. 109.2), activitățile economice interzise în fâșiile riverane de protecție a apelor (art. 113.4), conectarea neautorizată la sistemul de alimentare cu apă și canalizare (art. 170), și neasigurarea accesului liber reprezentantului serviciilor de alimentare cu apă și canalizare sau schimbarea indicațiilor contoarelor de apă (art. 176).

În Regiunea de Centru au fost aplicate 904 amenzi, în sumă de 1,0 mln. lei, din care au fost încasate 459 mii lei sau cca 50%. În Regiunea de Nord au fost aplicate 500 amenzi, în sumă de 378 mii lei, din care au fost încasate 188 mii lei sau 50%. În Regiunea de Sud au fost aplicate 343 amenzi, în sumă de 301 mii lei, din care au fost încasate 156 mii lei sau 52%. Cele mai mari sume ale amenzilor pentru încălcarea legislației în domeniul apelor au fost aplicate în municipiile Chișinău (608 mii lei sau 1/3 din total), în raioanele Briceni (79,2 mii lei), Orhei (66,5 mii lei), Căușeni (66,4 mii lei), Ungheni (65,6 mii lei), Taraclia (57,5 mii lei), Criuleni (54,6 mii lei), Cimișlia (48,8 mii lei) și Fălești (48 mii lei). Sumele minime au fost aplicate în raioanele cu dimensiuni mai mici, inclusiv în Dubăsari (2,6 mii lei), Ștefan Vodă (5,4 mii lei), Nisporeni (9,2 mii lei) și Basarabeasca (9,4 mii lei).

6.6 Amenzile pentru încălcarea legislației de protecție a aerului atmosferic

După obținerea independenței de stat, mecanismul de aplicare a sancțiunilor administrative pentru poluarea aerului a suferit doar unele schimbări superficiale. Încălcările legislației de protecție a aerului atmosferic erau examinate, în exclusivitate, de către Judecătoria municipală și raională. Foarte frecvent erau aplicate doar avertismente și amenzi de la 1 la 3 u.c., iar multe din procesele verbale erau neexaminat. Majoritatea avertismentelor au fost aplicate pentru exploatarea de către cetățeni a automobilelor și motocicletelor care depășesc limitele poluării fonice și chimice (deși circa $\frac{3}{4}$ din aceste mijloace de transport sunt uzate) și pentru nerespectarea normativelor de protecție a aerului în timpul stocării și arderii deșeurilor²⁹⁷. Cele mai multe amenzi erau aplicate în cazul contravențiilor pentru care este stabilit un quantum minim al amenzilor, urmate de amenzile pentru neîndeplinirea dispozițiilor organelor de control al protecției aerului atmosferic. Acest raport este valabil în majoritatea unităților teritorial-administrative. Prin urmare, quantumul extrem de mic al amenzilor și aplicarea superficială și episodică a acestora condiționează o influență foarte slabă asupra poluatorilor

²⁹⁷ Bacal P. Economia protecției mediului. Chișinău: ASEM, 2007. P. 355-360.

aerului atmosferic și eficienței gestionării acestui factor de mediu. Această situație este valabilă, îndeosebi, pentru sursele mai mici de poluare, dar care au o răspândire foarte largă, aproape în fiecare localitate urbană și chiar rurală. Quantumul redus al amenzilor generează frecvent înțelegeri între poluatori și autoritățile de control cu privire la ascunderea sau denaturarea informației despre prejudiciile reale cauzate, și care pot fi depistate ușor și de locuitorii acestor zone ceea ce diminuează substanțial eficiența gestiunii mediului, și încrederea față de autoritățile publice.

În noul Cod Contravențional au fost excluse avertismentele, iar cuantumul amenzilor a fost majorat de peste 10 ori. De asemenea, au fost introduse sancțiuni pentru fabricarea, transportul și comercializarea substanțelor ce distrug stratul de ozon (art. 148), și forma suplimentară de sancționare – sistarea activităților economice pentru o perioadă de până la 1 an (anexa 8.1), dar care nu se aplică. Cu examinarea încălcărilor legislației de protecție a aerului atmosferic au fost abilitate autoritățile ecologice²⁹⁸. În același timp, cuantumul stabilit al amenzilor pentru încălcarea legislației de protecție a aerului atmosferic este cu mult mai redus decât în cazul contravențiilor în domeniul apelor (anexa 8.1). Astfel, pentru majoritatea contravențiilor în domeniul aerului atmosferic comise de persoanele fizice este stabilit un quantum minim, de 300-600 lei, al amenzilor aplicate, inclusiv pentru neachitarea plăților pentru poluarea aerului (art. 143), fabricarea, utilizarea, transportul și comercializarea substanțelor ce distrug stratul de ozon (art. 148), și pentru exploatarea vehiculelor care depășesc normativele poluării chimice și fonice (art. 153). Un quantum mediu al amenzilor (900-1500 lei) se aplică în cazul depășirii normelor admisibile de emisie a poluanților de la automobile (art. 151), încălcării cerințelor ecologice la construcția și exploatarea întreprinderilor (art. 144), și pentru poluarea mediului cu deșeuri, cu ape menajere sau cu emisii de poluanți (art. 149). Un quantum maxim (1500 - 3000 lei) se aplică pentru neîndeplinirea prevederilor legislației privind expertiza ecologică de stat și evaluarea impactului asupra mediului (art. 156). Pentru persoanele juridice, quantumul minim al amenzilor (300-1000 lei) pentru încălcarea legislației de protecție a aerului atmosferic se aplică în cazurile de exploatare a vehiculelor care depășesc normativele poluării chimice și fonice (art. 153), utilizării, stocării și transportului containerelor neetichetate cu substanțe chimice care distrug stratul de ozon (art. 148.6). Un quantum redus al amenzilor (3000-6000 lei) se aplică la utilizarea substanțelor ce distrug stratul de ozon (art. 148.3-5), precum și pentru depășirea normativelor de degajare a substanțelor poluante la sursele fixe de poluare neautorizate (art. 147). Un quantum mediu (6000-9000 lei) se aplică pentru fabricarea și utilizarea aerosolilor ce distrug stratul de ozon (art. 148.1-2), precum și pentru darea în exploatare a vehiculelor care depășesc normativele poluării chimice și fonice (art. 152). Quantumul maxim al amenzilor pentru încălcarea, de către persoanele juridice, a cerințelor de protecție a aerului atmosferic poate fi aplicat pentru contravențiile stipulate în articolele 144-149 și 156 ale Codului Contravențional. De asemenea, atât pentru persoanele fizice, cât și pentru cele juridice, se

²⁹⁸ Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010. pp. 141-142.

poate aplica sistarea activității economice a acestora pentru o perioadă de la 3 luni la 1 an pentru contravențiile stipulate în articolele 147, 148.7, 144-146, 149 (anexa 8.1). În plus, pentru încălcarea, de către persoanele fizice, a cerințelor ecologice la construcția și exploatarea întreprinderilor (art. 144), ca formă suplimentară de sancționare, se poate aplica munca neremunerată în folosul comunității (20-40 de ore), însă acestea nu se aplică în practică, cu unele mici excepții²⁹⁹.

Cele mai multe amenzi sunt aplicate (tabelul 6.9) pentru: nefolosirea instalațiilor tehnice de monitorizare și de purificare a emisiilor (art. 147); neachitarea plăților pentru poluarea aerului (art. 143); neîndeplinirea prevederilor legislației privind expertiza ecologică de stat și evaluarea impactului asupra mediului (art. 156). În anii 2010-2016 se constată o aplicare mai frecventă a amenzilor pentru exploatarea mijloacelor de transport care depășesc normativele de emisie a poluanților (art. 153), însă suma amenzilor încasate este foarte mică (până la 30 mii lei). Nu se aplică amenzi pentru: încălcarea regulilor de testare tehnică și ecologică și darea în exploatare a mijloacelor de transport care depășesc normativele de emisie a poluanților (art. 151), și fabricarea, utilizarea, transportul și comercializarea substanțelor ce distrug stratul de ozon (art. 148). De asemenea, în comparație cu anul 2015, în anul 2016 se observă o diminuare semnificativă a numărului (de la 917 la 571) și sumei amenzilor aplicate (de la 1,4 mln. lei la doar 852 mii lei), care se datorează reducerii semnificativă a numărului de controale ecologice atât la agenții economici, cât și la persoanele fizice, posesori de autoturisme.

Tabelul 6.10. Aplicarea sancțiunilor administrative pentru încălcarea legislației de protecție a aerului

Nr. art. Codului Contravențional	Numărul amenzilor aplicate							Suma amenzilor aplicate, mii lei								Suma amenzilor încasate, mii lei							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
143	59	162	212	199	285	365	289	37,7	101	135	129	187	526	189	18,9	51,3	66,9	61,5	98	232	109		
144	13	18	23	13	6	35	30	7,2	26,4	31,4	11,2	4,2	52,5	33,4	3,9	12,8	9,9	8,2	2,1	26,3	16,2		
146	9	6	7	1	5	7	3	5,6	9,2	24,4	0,2	8,6	9,8	4,2	2,9	6,6	14,2	0,1	4,3	4,7	2,1		
147	190	203	209	231	284	361	118	192	274	354	413	503	649	175	96,1	142	174	209	245	307	91,1		
149	10	15	10	11	13	3	27	13,4	31,8	12,2	11,7	33	2,8	23,4	7,1	15,9	6,3	6,3	11,9	1,8	11,2		
151	0	2	1	1	4	3	0	0	1,6	0,8	0,4	3,2	2,4	0	0	0,8	0,4	0,4	1,6	1,2	0		
152	0	2	3	0	1	3	1	0	1,1	1,2	0	0,6	1,4	0,2	0	0,8	0,6	0	0,3	0,7	0,1		
153	0	51	105	50	122	71	28	0	11,7	22,6	106	30,5	18,6	7,6	0	4,6	9,8	7,6	12,8	9,2	3,5		
156	9	14	27	12	96	62	70	7	49,4	86	41,6	298	113	135	5	20,7	43,2	19,8	151	51,7	77,3		
total	292	485	601	520	823	918	571	273	517	675	626	1076	1396	572	135	263	326	313	534	645	313		

Prin urmare, putem deduce că, în pofida majorării multiple a sumei amenzilor aplicate și încasate, după aplicarea noului Cod Contravențional mecanismul sancționării administrative pentru încălcarea legislației de protecție a aerului atmosferic nu a fost ameliorat. Ca și până în 2009, amenzile se aplică, aproape exclusiv, întreprinderilor industriale, iar persoanele fizice care posedă mijloace de transport cu depășirea normativelor de emisii, precum și persoanele responsabile de testarea tehnică a automobilelor care tănuiesc informația despre emisiile reale sunt foarte rar verificate și amendate.

De asemenea, similar resurselor de apă, aplicarea amenzilor, de regulă, nu este urmată de evaluarea și compensarea prejudiciului cauzat aerului atmosferic și organismului uman, iar numărul și

²⁹⁹ Rapoartele BNS privind aplicarea sancțiunilor administrative (contravenționale). Anii 2003-2016.

suma amenzilor aplicate sunt condiționate, cu precădere de numărul surselor fixe de poluare și starea tehnică a instalațiilor lor de purificare a emisiilor, precum și de frecvența și eficiența controalelor ecologice. Astfel, cele mai multe amenzi sunt aplicate în municipiile Chișinău și Bălți, în raioanele nordice mai industrializate (anexa 8,7).

Ca urmare a majorării cuantumului amenzilor s-a multiplicat, de peste 21 de ori, suma amenzilor aplicate (de la 66 mii lei în 2008 la 1,4 mln. lei în 2015). În anul 2016, pentru contravențiile săvârșite în domeniul protecției aerului atmosferic, au fost aplicate 571 amenzi (în 2015 - 917 amenzi), în sumă de 572 mii lei (în 2015 - 1,4 mln. lei), din care au fost încasate 313 mii lei sau 55% (tabelul 6.9). În Regiunea de Nord au fost aplicate 304 amenzi, în sumă de 282 mii lei, din care au fost încasate 161 mii lei (57%). În Regiunea de Centru au fost aplicate doar 56 amenzi, în sumă de 83,2 mii lei, din care au fost încasate 106 mii lei (51%). În Regiunea de Sud au fost aplicate 119 amenzi, în sumă de 148 mii lei, din care au fost încasate 46,5 mii lei sau 56%. Cele mai mari sume ale amenzilor au fost aplicate în unitățile administrativ-teritoriale cu un grad mai înalt de industrializare, un număr maxim de automobile și cu un control mai frecvent al surselor de emisii, inclusiv în municipiile Chișinău și Bălți, în raioanele Soroca, Florești, Strășeni, Ialoveni, Hâncești, Leova și Cahul (anexa 8.7).

6.7 Sancțiunile contravenționale pentru încălcarea legislației de folosință a resurselor biologice

Dificultățile complexe ale consolidării statului independent și ale tranziției la economia de piață s-au răsfrânt negativ și asupra resurselor biologice. Efectele distructive s-au manifestat, cu o mai mare amploare, asupra suprafețelor forestiere din afara fondului silvic de stat, asupra componentelor biotice a bazinelor de apă negestionate de Serviciul Piscicol de Stat. Foarte afectate sunt suprafețele forestiere situate în apropierea localităților rurale, unde autoritățile publice manifestă o neglijență față de supravegherea adecvată a pădurilor și spațiilor verzi. Totodată, funcțiile multiple ale pădurilor, deficitul acestora și fenomenul alarmant al tăierilor ilicite necesită aplicarea unor sancțiuni mai dure³⁰⁰. De asemenea, similar amenzilor pentru încălcarea legislației funciare, în cazul resurselor vegetale și animale, aplicarea amenzilor este urmată obligatoriu de compensarea prejudiciului cauzat.

Floră și complexe

În noul Cod Contravențional au fost introduse noi sancțiuni pentru încălcarea regulilor sanitare (art. 136) și de protecție a pădurilor, spațiilor verzi și ariilor protejate (art. 141.2), pentru circulația și parcare vehiculelor pe terenurile fondului forestier și în spațiile verzi din afara drumurilor publice (art. 135), pentru vătămarea sau tăierea ilicită a plantelor din spațiile verzi (art. 122.2) (anexa 8.2). A fost majorat de peste 10 ori cuantumul amenzilor pentru provocarea incendiilor (art. 137), pentru aruncarea deșeurilor în păduri, spații verzi și arii protejate (art. 141.3) și pentru vătămarea sau tăierea

³⁰⁰ Bacal P. The optimization mechanism of administrative sanctions for violation of environmental laws in rural areas. În: Journal of Settlement and Spatial Planning. Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2010. vol. I, nr. 1, p. 57-61.

neautorizată a plantelor din spațiile verzi (art. 182 și 122.2). O majorare de 2-5 ori a cuantumului amenziilor se constată pentru tăierea ilegală și vătămarea arborilor și arbuștilor din fondul silvic de stat (art. 122.1), pentru cositul și pășunatul ilicit (art. 127.1), pentru colectarea sau nimicirea plantelor și animalelor incluse în Cartea Roșie (art. 140.1). Pentru majoritatea contravențiilor silvice se prevăd de la 20 la 60 de ore de muncă neremunerată în folosul comunității, dar care rar se aplică.

În pofida acestor modificări binevenite, contravențiile respective săvârșite de personalul silvic sau cu acordul acestora rar se examinează. Nivelul prezentării informației referitoare la examinarea încălcărilor legislației silvice și de folosință a regnului animal către autoritățile ecologice este insuficient, iar multe dosare sunt clasate sau atacate din anumite motive. De asemenea, doar o parte din restricțiile de folosire a resurselor vegetale și faunistice stipulate în Codul Silvic³⁰¹, Legea privind protecția mediului înconjurător³⁰², Legea nr. 835 privind fondul ariilor naturale protejate de stat³⁰³, Legea privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului³⁰⁴, Legea spațiilor verzi³⁰⁵, sunt suficient însoțite de sancționarea contravențională și de metodologia în vigoare de evaluare a prejudiciului cauzat obiectelor și complexelor floristice, și de arii naturale protejate de stat³⁰⁶.

Similar aerului atmosferic, cuantumul stabilit al amenziilor pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a resurselor vegetale și faunistice, este cu mult mai redus decât în cazul contravențiilor în domeniul apelor și solurilor (anexele 8.1-8.2, tabelul 6.3). Astfel, pentru majoritatea contravențiilor în domeniul resurselor biodiversității comise de persoanele fizice este stabilit un cuantum minim, de 150-500 lei, al amenziilor aplicate, inclusiv pentru încălcarea modului stabilit de folosire a fondului de recoltare, transportare și comercializare a lemnului (art. 95), cositul și pășunatul ilicit pe terenurile fondului silvic și al spațiilor verzi (art. 127.1), circulația și parcare necorespunzătoare a vehiculelor pe terenurile fondului forestier și în spațiile verzi (art. 135), aratul, cositul neautorizat, tăierea și vătămarea arborilor din fâșiile de protecție a drumurilor (art. 226.1). De asemenea, cuantumul amenziilor pentru încălcarea regulilor sanitare în păduri, spații verzi și rezervații (art. 136) este de 2 ori mai mic decât în localități (art. 181) – 200-400 lei față de 400-800 lei, cu toate că aceste contravenții se comit deosebit de frecvent și generează un impact distructiv major în zonele respective. Un cuantum redus (300-900 lei) se aplică în cazurile pășunatului ilicit al animalelor pe terenurile APL-urilor (art. 126¹), încălcării regulilor de securitate antiincendiară în păduri, spații verzi

³⁰¹ Codul Silvic (nr. 887 din 21.06.1996). În: Monitorul Oficial nr. 4-5 din 16.01.1997

³⁰² Legea nr. 1515 din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător. În: Monitorul Parlamentului nr. 10 din 01.10.1993

³⁰³ Legea nr. 1538 din 25.02.1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat. În: Monitorul Oficial nr. 66-68 din 16.07.1998.

³⁰⁴ publicată în Monitorul Oficial Nr. 1-2 02.01.1997 și intrată în vigoare la 23.12.1998

³⁰⁵ Legea nr. 591 din 23.09.1999 cu privire la spațiile verzi ale localităților urbane și rurale. În: Monitorul Oficial Nr. 133-134 din 02.12.1999

³⁰⁶ Miron V. Raportul PNUD Moldova referitor la cadrul legal național și internațional privind amenziile / sancțiunile pentru prevenirea activităților dăunătoare pentru biodiversitate. Chișinău, 2017. p. 67-76.

și rezervații naturale (art. 137.1), încălcării cerințelor de recoltare, de transportare și de export al lemnului (art. 142.1-2). Un quantum mediu al amenzilor (1000-2000 lei) se aplică în cazurile tăierii sau vătămării ilicite a arborilor din fondul forestier și spațiile verzi (art. 122.1-2), efectuării unor exploatare forestiere contrar scopurilor prevăzute în autorizația de tăiere a arborilor (art. 121), deteriorării intenționate a fânețelor și pășunilor, (art. 126), încălcării regimului de protecție a obiectelor și complexelor din fondul ariilor naturale protejate de stat (art. 141), precum și pentru contravențiile stipulate în articolele 123-125 ale Codului Contravențional. Un quantum ridicat (2000-3000 lei) se aplică pentru vătămarea sau tăierea neautorizată a vegetației din zonele verzi ale localităților (art. 182), colectarea sau nimicirea plantelor și animalelor incluse în Cartea Roșie și în Convenția CITES (art. 140.1). Quantumul maxim (de până la 10 mii lei) se poate aplica persoanelor fizice în cazul incendierii pădurilor și spațiilor verzi (137.2). În plus, pentru comiterea de către persoanele fizice, a contravențiilor stipulate în articolele 122.1, 123-127, 132, 137 și 182, se poate de aplicat și până la 60 de ore muncă neremunerată în folosul comunității. În realitate această formă de sancționare se aplică foarte rar, inclusiv pentru contravențiile comise în spațiile verzi și ariile naturale protejate de stat.

Pentru persoanele juridice, quantumul minim al amenzilor (3000-6000 lei) pentru încălcarea legislației de protecție a resurselor vegetale și complexe se aplică în cazurile deteriorării intenționate a fânețelor și pășunilor (art. 126), recoltării neautorizate a fructelor și pomușoarelor sălbatice, a nucilor, ciupercilor, a plantelor medicinale (art. 127.2). Un quantum mediu (6000-9000 lei) se aplică în cazurile efectuării unor exploatare forestiere contrar scopurilor prevăzute în autorizația de tăiere a arborilor (art. 121), încălcării modului și a termenelor de împădurire (art. 125) și încălcării regimului de protecție a obiectelor și complexelor din fondul ariilor naturale protejate de stat (art. 141). Un quantum maxim al amenzilor (12 mii lei-14 mii lei) se aplică pentru contravențiile silvice indicate în articolele 122-124, 140.2 și 182. De asemenea, amenzi minime (1500-3000) sunt aplicate și pentru persoanele cu funcții de răspundere, în cazul încălcarea modului stabilit de folosire a fondului de recoltare, transportare și comercializare a lemnului, și de autorizare a acestor lucrări (art. 95), tăierea și vătămarea arborilor din fondul silvic de stat (art. 122.3), De asemenea, pentru autorizarea recoltării masei lemnoase cu încălcarea prevederilor normative (art. 122.4) persoanelor cu funcții de răspundere li se aplică amendă de la 3000 la 6000 lei, iar pentru întocmirea incorectă a materialelor primare pentru efectuarea tăierilor și recepționarea masei lemnoase (art. 142.3) amenda este de 6 mii-12 mii lei.

Majoritatea absolută a amenzilor sunt aplicate pentru (tabelul 6.11): 1) tăierea/vătămarea arborilor și arbuștilor din fondul silvic de stat (art. 122.1-2), din perimetrul spațiilor verzi a localităților (art. 182) și din fâșiile de protecție a drumurilor (art. 226.1); 3) încălcarea regulilor sanitare în păduri, spații verzi și rezervații (art. 136); 4) circulația și parcare neautorizată a vehiculelor (art. 135) în aceste spații; 5) cositul și pășunatul ilicit (127.1); 6) încălcarea modului stabilit de folosire, recoltare,

transportare și de export al lemnului (art. 142)³⁰⁷. Numărul maxim de amenzi se înregistrează în raioanele cu un grad de împădurire mai înalt sau unde sunt localizate sediile gospodăriile silvice: Glodeni, Soroca, Orhei, Călărași, Hâncești, Criuleni, Ungheni, Căușeni, iar pentru nerespectarea normativelor amenajării ecologice în zonele de protecție a drumurilor – în Regiunea de Nord și cele din apropierea capitalei, care se caracterizează printr-o densitate mai mare a rețelei rutiere.

Tabelul 6.11. Aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a florei

Nr. art. Codului Contravențional	Numărul amenzilor aplicate							Suma amenzilor aplicate, mii lei								Suma amenzilor încasate, mii lei							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
95.1	0	4	28	18	15	14	2	0	1,3	3,2	2,6	1,9	3,2	0,2	0	0,65	2	1,2	0,95	1,6	0,1		
95.2	13	26	19	6	10	29	18	4,8	4,6	3,8	4,8	1,9	7,8	5,2	2,4	2,4	1,9	2,5	1,1	3,1	2,4		
121	0	6	3	1	12	1	1	0	4,8	5,6	4	4	0,8	0,8	0	1,6	2,8	4	2	0,4	0,8		
122.1	634	852	939	869	744	1037	1089	537	774	795	830	752	1065	1104	295	379	378	400	354	552	600		
122.2	44	93	51	133	87	85	83	36,8	81,4	45,8	440	148	191	173	18,6	36,2	20,9	187	60,3	81,1	86,8		
122.3	20	141	15	30	5	14	7	27,6	152	22,7	46,8	7	15,5	10	11,2	74,6	10,4	27,4	6,5	7,3	5		
122.4	7	24	6	14	0	1	6	23,6	67,8	13,4	32,5	0	2	15,6	2,5	22,2	6,7	21	0	1	6,8		
123	8	2	8	7	4	12	4	7,2	1,8	14,4	11,4	13,4	13,5	10,6	2,1	0,9	7,7	7,2	4	6,4	5,6		
126	8	7	11	17	3	8	15	4,6	2,8	2,8	5,8	0,8	1,6	3,8	1,8	1,4	0,9	3,2	0,25	0,75	1,7		
127.1	143	142	198	270	184	201	180	19,4	20,7	29,2	55,3	25,7	32,3	34,4	10,6	11,3	19,2	31,6	15	17,3	17		
127.2	4	1	9	11	27	116	49	0,4	0,1	2,5	1,6	3,7	17,2	10,3	0,2	0,05	1,3	0,8	2	8	3,8		
132	8	17	10	16	28	12	9	1,5	2,9	2,4	4,2	10,4	3	3,2	0,9	1,45	1,2	2,2	4,7	1,5	1,8		
135	125	157	92	315	297	551	231	13,3	20,6	11	35,7	36,5	64,1	37,2	6,9	10	6,1	16,4	18,2	30	18,7		
137.1	19	38	42	29	110	177	65	4,1	8,2	10,6	7,9	23,3	54,1	17	1,7	3,9	5,4	4,8	11,3	26	8,4		
137.2	0	4	4	0	4	2	4	0	8	9,2	0	12	8	6,2	0	2	3,1	0,5	6	4	3,1		
141.1	3	18	33	34	4	16	6	2,2	12,2	29,8	28	3,4	14,8	11,8	1,1	6,4	15,3	13,2	1,7	8,9	6,9		
141.2	0	5	3	2	0	0	7	0	4,4	3	2	0	0	5,4	0	2,2	1,5	1	0	0	2,4		
142.1	62	106	127	137	54	106	118	26,1	35,3	48,6	77,4	17,2	54,3	67,5	15,7	19,1	22,4	44,2	11,2	26,3	34,1		
142.2	49	88	90	169	177	297	195	20	25,1	21,4	62,3	62,5	92,4	80,6	10,7	13,2	10,6	31,2	31,1	44,7	42,5		
142,3	1	2	0	5	2	4	13	4	8	0	29	8	16	56	2	4	0	14,5	4	8	28		
182	20	23	20	12	13	38	45	24	25,6	25,1	30	41,2	45,1	71,7	10	12,8	12	8	16,7	22,6	38,9		
226	310	65	341	147	73	108	397	42	7,7	71,5	22,8	11,9	19	71	20	5,1	29,3	10,1	7,3	10	37,1		
total	1481	1838	2064	2243	1874	2830	2548	802	1280	1178	1734	1202	1721	1800	414	616	563	832	564	861	954		

Foarte rar sunt aplicate amenzi pentru: distrugerea subarboretului și arboretului tânăr (art. 123); nimicirea plantelor incluse în Cartea Roșie (art. 140.1); degradarea fânețurilor și a pășunilor (art. 126); colectarea, în locuri nepermise și neautorizate, a fructelor, pomușoarelor, ciupercilor și plantelor medicinale (art. 127.2); încălcarea regimului de protecție a obiectivelor naturale (art. 141). Totodată, în pofida faptului că aceste contravenții se comit foarte frecvent, îndeosebi în obiectivele recreaționale și ecoturistice din apropierea localităților, ele sunt depistate și sancționate adecvat doar în câteva raioane, precum Ocnița, Dondușeni, Glodeni, Rezina, Telenești, Nisporeni, Căușeni (art. 136), Ungheni și Strășeni (art. 122.3), în municipiile Bălți și Chișinău (art. 135). În plus, pentru încălcarea regulilor de interdicție a amplasării, prelucrării și deversării deșeurilor industriale și a celor menajere în perimetrul ariilor naturale protejate de stat (art. 141.3) nu s-au aplicat amenzi³⁰⁸. O situație critică se constată la

³⁰⁷ Bacal P. Optimization problems and solutions of forest resources management in Moldova. În: Present Environment and Sustainable Development. Iași: România, 2014. vol. 8, no. 1, p. 105-118

³⁰⁸ Bacal P. Administrative sanctions for violations of environmental legislation in tourism objectives in the Republic of Moldova. În: Tourism and durable development. Timișoara: Eurostampa, 2013. p. 174-185.

aplicarea amenzilor pentru încălcarea regimului de protecție în perimetrul ariilor naturale protejate de stat. De exemplu, în anul 2016, pentru încălcarea regulilor de protecție a obiectelor și complexelor din fondul ariilor naturale protejate de stat (art. 141.1), au fost aplicate doar 6 amenzi.

Majoritatea amenzilor pentru tăierile ilicite sunt aplicate pe terenurile fondului silvic de stat, iar majoritatea acestor contravenții se săvârșesc în pădurile comunale³⁰⁹. De asemenea, *foarte rar se aplică formele suplimentare de sancționare prevăzute: munca neremunerată în folosul comunității* (anual – până la 60 cazuri și doar pentru contravențiile săvârșite în perimetrul fondului silvic de stat (art. 122, 127). În același timp, cu toate că există unele neînțelegeri dintre autoritățile ecologice și silvice, coordonarea implementării sancțiunilor economice și soluționarea altor probleme comune, se realizează la un nivel mai înalt decât cu subdiviziunile ramurale responsabile de gestionarea impactului asupra aerului, apelor sau solurilor. De asemenea, după cum s-a menționat mai sus, în comparație cu alte categorii de resurse naturale, acțiunea ilicită asupra resurselor forestiere este sancționată, de regulă, nu doar sub formă de amendă, ci și prin acțiuni de recuperare a prejudiciilor respective.

Numărul și suma amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației de folosință a resurselor vegetale înregistrează o evoluție oscilantă pe fondul unei tendințe generale de creștere, dar cu ritmuri mult mai lente decât la celelalte componente naturale (tabelul 6.1, anexa 8.8). Pe parcursul perioadei analizate (2007-2016), numărul amenzilor pentru încălcarea legislației de folosință a resurselor vegetale a fost, în medie, de 2,1 mii sau 11% din numărul total al amenzilor aplicate pentru contravențiile de mediu. Numărul maxim de amenzi se observă în zonele mai împădurite, în care se află sediile gospodăriilor silvice, rezervații științifice și peisajere ocupate predominant de suprafețe forestiere, precum în municipiile Chișinău (293) și Bălți (92), raioanele Ungheni (97), Glodeni (91), Soroca (77), Strășeni (76), Orhei (67) și Căușeni (63). De asemenea, numărul amenzilor respective s-a majorat cu doar 43%, fapt ce se datorează, cu precădere, introducerii de noi contravenții supuse sancționării.

Suma totală a amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației de folosință a resurselor vegetale a fost, în medie, de 1,1 mln. lei sau 18% din suma totală a amenzilor ecologice (tabelul 6.2). Sumele maxime ale amenzilor pentru contravențiile respective au fost aplicate în municipiul Chișinău (133 mii lei), precum și în raioanele Ungheni (67,6 mii lei), Ialoveni (53,8 mii lei), Glodeni (48,4 mii lei), Strășeni (46,1 mii lei), Orhei (45,2 mii lei), Criuleni (43 mii lei), Soroca (40,5 mii lei), Hâncești (38,4 mii lei) și Căușeni (33,5 mii lei). Ca urmare a majorării cuantumulului de plată și extinderii listei de contravenții silvice supuse procedurii de sancționare, suma amenzilor aplicate a înregistrat o creștere multiplă (de 3,5 ori). În plus, spre deosebire de celelalte resurse naturale, numărul și suma amenzilor aplicate în anul 2016 este cu mult mai mare față de anul 2015, fapt ce se datorează controalelor ecologice mai frecvente, deseori coordonate personal de Ministrul Mediului în exercițiu (2016).

³⁰⁹ Budianschi D., Guțan I., Bacal P., Galupa D., Ermurachi V. Eficiența și transparența utilizării resurselor fondului forestier. Centrul Analitic Independent „Expert Grup”. Chișinău, 2013.

În anul 2016, pentru încălcarea legislației de folosință a resurselor vegetale au fost aplicate 1874 de amenzi sau 18% din numărul total al amenzilor pentru contravențiile de mediu. Numărul maxim de amenzi au fost aplicate în municipiile Chișinău (196) și Bălți (98), raioanele Orhei (167), Ungheni (130), Strășeni (104), Cahul (101), Glodeni (85), Hâncești (85), Căușeni (82), Strășeni (76) și Soroca (74). Suma amenzilor respective a fost de 1,8 mln. lei (20%) sau cu 731 mii lei mai mult față de anul 2015. Suma amenzilor încasate a fost de 954 mii lei sau 55% din suma amenzilor aplicate. Ponderea respectivă este similară la majoritatea contravențiilor din acest domeniu. Un nivel mai redus de încasare se atestă la amenzile pentru cositul și pășunatul ilicit (37%) și încălcarea regulilor de protecție a solului, zăcămintelor, resurselor acvatică, a faunei și florei din ariile naturale protejate de stat (44%). În Regiunea de Nord au fost aplicate 765 de amenzi, în sumă de 559 mii lei, din care au fost încasate 32 mii lei sau 59%. În Regiunea de Centru au fost aplicate 1171 amenzi, în sumă de 875 mii lei, din care au fost încasate 445 mii lei (51%). În Regiunea de Sud au fost aplicate 612 amenzi, în sumă de 366 mii lei, din care au fost încasate 177 mii lei (48%). Cele mai mari sume ale amenzilor au fost aplicate în municipiul Chișinău (200 mii lei), în UTA Găgăuzia (88,2 mii lei), precum și în raioanele Ungheni (129 mii lei), Glodeni (127 mii lei), Strășeni (74,8 mii lei), Orhei (88 mii lei), Călărași (67,1 mii lei), Criuleni (64 mii lei), Hâncești (60 mii lei) și Ialoveni (44 mii lei).

Fauna

Din cauza personalului redus și a capacităților tehnice insuficiente ale autorităților ecologice teritoriale, dar și controlului superficial al resurselor piscicole și cinegetice, sunt depistate doar o parte neînsemnată din încălcările legislației de folosință și protecție a regnului animal. O altă problemă este implicarea superficială a administrației publice locale și a beneficiarilor funciari în monitorizarea și protecția componentelor faunistice. Aceasta se explică atât prin lipsa resurselor necesare în aceste scopuri, cât și prin atitudinea neglijentă a administrației și populației locale³¹⁰. Majoritatea comunelor nu dispun de planuri cu acțiuni concrete de protecție a faunei, iar colaborarea acestora cu autoritățile ecologice, centrele științifice, cu gospodăriile cinegetice și piscicole este inefficientă. Deseori, arendașii iazurilor comunale nu permit accesul populației locale, care a contribuit semnificativ la construcția și amenajarea acestor obiective. În același timp, din cauza lacunelor legislative în privința proprietății și posesiei bunurilor naturale, presiunilor birocratice, corupției, unii arendași ai bazinelor piscicole, care au efectuat, din mijloace financiare proprii, măsuri costisitoare de reamenajare a iazurilor și de reproducere a resurselor piscicole, pot fi ușor deposezați de bunurile respective. De asemenea, se atestă cazuri frecvente de executare a măsurilor hidrotehnice ilegale, iar APL-urile sunt neputincioase.

³¹⁰ Bacal P. Management optimization of wildlife resources in the Republic of Moldova. Achievements and Problems. În: Journal of Settlement and Spatial Planning, Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2011. vol. II., p. 123-130.

Conform noului Cod Contravențional, au fost considerabil majorate aria de aplicare și cuantumul amenzilor, îndeosebi pentru daunele aduse fondului piscicol și apicol, pentru cruzimea față de animale. Au fost excluse avertismentele și introduse, ca forme suplimentare de sancționare *munca în folosul comunității, iar pentru persoanele juridice și cele cu funcții de răspundere – sistarea activităților economice pentru o perioadă de până la 1 an*. A fost majorat de peste 10 ori cuantumul amenzilor pentru: vânătoria în locurile interzise și în perioadele de prohibiție (art. 128.2); încălcarea regulilor de folosire a regnului animal în ariile naturale protejate (art. 139); distrugerea sau deteriorarea intenționată a viziunilor, mușuroaielor de furnici, cuiburilor de păsări (art. 129). O majorare de 2-5 ori a cuantumului amenzilor se constată pentru colectarea sau nimicirea animalelor incluse în Cartea Roșie (art. 140.1)³¹¹. Totodată, doar o parte din restricțiile stipulate în Legea regnului animal³¹², Legii cu privire la rețeaua ecologică³¹³, Legii cu privire la Cartea Roșie³¹⁴, Regulamentele de gestionare a obiectivelor piscicole și cinegetice, nu sunt suficient însoțite de sancționarea contravențională și de metodologia în vigoare de evaluare a prejudiciului cauzat obiectelor faunistice, inclusiv a faunei cinegetice și piscicole, speciilor rare³¹⁵. În plus, noile completări la articolul 157 ale Codului Contravențional³¹⁶ privind cruzimea față de animale, regulile de folosire a animalelor de companie nu au fost urmate de ajustarea corespunzătoare a Legii Regnului animal.

Cuantumul minim (până la 600 lei) al amenzilor pentru încălcarea, de către persoanele fizice, a legislației de folosință și protecție a regnului animal, se aplică în cazurile de încălcare a regulilor de protecție a resurselor piscicole și regulilor de pescuit în bazinele acvatice publice (art. 114-1-2), amplasare neautorizată a stupilor și a prisăcilor pe terenurile fondului forestier (art. 130) și de încălcare a regulilor de întreținere a animalelor de companie (art. 157-158). Un quantum mediu (până la 1500 lei) se aplică pentru: încălcarea regulilor cinegetice (art. 128), distrugerea sau deteriorarea intenționată a viziunilor, mușuroaielor de furnici, cuiburilor de păsări (art. 129), încălcarea cerințelor de întreținere a prisacei și stupilor de albine (131.2-3), încălcarea modului de completare și folosință a colecțiilor zoologice (art. 138) și pentru încălcarea normativelor de folosire și protecție a regnului animal în ariile naturale protejate de stat (art. 139). Un quantum maxim (de până la 4500 lei) este prevăzut pentru încălcarea gravă a regulilor de pescuit (art. 114.3-5), inclusiv pentru folosirea uneltelor și dispozitivelor interzise, precum și pentru nerespectarea termenilor de prohibiție a obiectelor faunistice. Cuantumul minim (până la 300 lei) al amenzilor respective pentru persoanele juridice se aplică pentru contravențiile din domeniul apiculturii (art. 130-131). Un quantum mediu (până la 9000 lei) este

³¹¹ Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010. p.234

³¹² Legea regnului animal nr. 439 din 27.04.1995. În: Monitorul Oficial nr. 62-63 din 09.11.1995.

³¹³ În Monitorul Oficial nr. 90-93 din 29.06.2007. în vigoare din 29.06.2008.

³¹⁴ Legea cu privire la Cartea Roșie nr. 325 din 15.12.2005. În: Monitorul Oficial nr. 21-24 din 03.02.2006.

³¹⁵ Miron V. Raportul PNUD Moldova referitor la cadrul legal național și internațional privind amenzi / sancțiunile pentru prevenirea activităților dăunătoare pentru biodiversitate. Chișinău, 2017. p.76-81.

³¹⁶ LP208 din 17.11.16, MO441-451/16.12.16 art.879; în vigoare 16.03.17.

aplicat pentru încălcarea regulilor de protecție a resurselor piscicole (art. 114.1). Pentru celelalte contravenții din domeniul faunei comise de persoane juridice cuantumul amenzii este de 10 mii -15 mii lei. De asemenea, pentru încălcarea regulilor cinegetice (art. 128) de către persoanele cu funcții de răspundere sunt prevăzute amenzi, de la 6 mii la 12 mii lei.

Pe parcursul perioadei analizate (2007-2016), numărul amenzilor pentru încălcarea legislației de folosință a obiectelor faunistice a fost, în medie, de 1,6 mii sau 8% din numărul total al amenzilor aplicate pentru contravențiile de mediu. Numărul amenzilor aplicate pentru contravențiile cu privire la regnul animal s-au majorat de peste 16 ori, fapt ce se datorează, cu precădere, introducerii de noi contravenții supuse sancționării. Numărul și sumele maxime ale amenzilor în acest domeniu se observă în unitățile administrativ-teritoriale (anexa 8.9), cu o suprafață mare a bazinelor piscicole (Râșcani, Anenii Noi, Ștefan Vodă și Cahul) și a terenurilor împădurite, utilizate în scopuri cinegetice (Soroca, Orhei, Strășeni, Hâncești). Numărul și suma amenzilor, sunt condiționate, de asemenea, de frecvența controalelor ecologice și pazei forestiere, de colaborarea acestora cu judecătoriile teritoriale³¹⁷, care manifestă frecvent o atitudine superficială față de examinarea contravențiilor de mediu.

Suma totală a amenzilor aplicate pentru încălcarea legislației de folosință a regnului animal a fost, în medie, de 591 mii lei sau 10% din suma totală a amenzilor ecologice (tabelul 6.2). Ca urmare a majorării cuantumului de plată și extinderii listei contravențiilor supuse sancționării, suma amenzilor aplicate a crescut de ≈26 de ori (tabelul 6.12, anexa 8.9). Această creștere se datorează, aproape integral, creșterii sumei amenzilor aplicate pentru pescuitul (art. 114) și vânatul neautorizat (art. 128).

Tabelul 6.12. Aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a faunei

Nr. art. Codului Contravențional	Numărul amenzilor aplicate							Suma amenzilor aplicate, mii lei							Suma amenzilor încasate, mii lei						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
114.1	262	456	454	726	1018	1125	1137	127	124	113	212	302	485	355	51	67,4	60	103	126	235	179
114.2	1074	867	1001	906	655	791	625	152	123	139	119	121	104	92,3	74,3	65,9	72,5	57,8	86	47	47,1
114.3	35	35	19	50	131	62	198	99	91	40,5	123	321	106	407	16,1	11,9	16,6	50	129	45,4	185
114.4	0	2	1	0	1	1	0	0	6	2	0	3	3	0	0	3	2	0	1,5	0	0
114.5	11	13	5	7	24	24	24	24,4	33	13	17	24	59,4	72	8,4	15,9	6,5	8,5	10,5	21,5	33,5
114	1382	1373	1480	1689	1829	2003	1984	403	377	308	471	772	757	927	150	164	158	219	353	348	445
128.1	38	56	88	113	83	81	68	22,4	38	55	64	53	52	35	13,2	19	27,2	30,7	32	25,7	18
128.2	34	71	87	99	102	99	70	38,9	92	110	130	125	154	88,4	24	47	50	65,2	63,5	69,6	42,9
129	0	1	1	1	2	3	4	0	0,4	0,4	0,4	0,8	3	2	0	0,2	0,2	0,2	0,6	1,5	1,4
130	2	6	7	0	10	6	4	0,1	0,6	0,7	0	0,66	0,44	0,28	0,1	0,3	0,35	0	0,43	0,22	0,09
131.1	0	0	0	1	5	4	1	0	0	0	0,2	4,2	2,4	0,2	0	0	0	0,1	4,1	1,2	0,1
139	0	1	0	14	40	18	16	0	0,8	0	11,2	32,4	14,4	12,8	0	0,4	0	4,8	11,5	6,3	6,4
140.1	2	10	5	5	10	12	6	2	10	5	5	10	13,5	6	0	1	1,5	2,5	5	6,3	2
	77	145	188	233	252	223	169	63,8	142	171	211	226	239	145	37,5	67,9	79,1	104	117	111	71
157	24	70	28	36	221	51	48	7,1	7,9	9,4	11,2	88,6	14,4	13,4	2,9	3,1	4	4,3	43	5,2	6
158	43	68	89	137	134	155	156	7,8	12,5	16,4	21,7	21,4	27,8	29,6	2,2	4,6	5,5	7,7	7,9	9,7	10,9
total	1526	1656	1785	2095	2435	2432	2357	481	539	505	714	1108	1039	1115	192	240	246	335	521	474	532

³¹⁷ Capitolul Asistență juridicală și contravenții de mediu din Rapoartele anuale ale Agențiilor și Inspekțiilor Ecologice.

Peste 80% din numărul total și peste 60% din suma amenzilor pentru contravențiile depistate în domeniul regnului animal sunt aplicate pentru încălcarea regulilor de pescuit (tabelul 6.11). Pe poziția secundă, se află amenzile pentru încălcarea regulilor de vânat. Celelalte tipuri de contravenții în domeniul regnului animal, în special în apicultură (art. 130), se sancționează foarte rar. Se atestă un număr foarte redus de amenzi aplicate pentru capturarea și nimicirea plantelor și animalelor incluse în Cartea Roșie (art. 140.1), pentru încălcarea regulilor de folosire a regnului animal în ariile naturale protejate (art. 139), pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a vizuinelor, mușuroaielor de furnici, cuiburilor de păsări (art. 129), pentru cruzimea față de animale (art.157), în pofida faptului că astfel de încălcări se comit foarte frecvent.

În anul 2016, pentru încălcarea legislației de folosință a regnului animal au fost aplicate 2357 de amenzi sau 16% din numărul total al amenzilor pentru contravențiile de mediu. Numărul maxim de amenzi au fost aplicate în municipiul Chișinău (461), în raioanele Orhei (211), Căușeni (174), Leova (142), Sângerei (133), Cahul (127), Ștefan Vodă (118), Briceni (112) și Soroca (111). Suma amenzilor respective a fost de 1,1 mln. lei sau 12% din suma totală a amenzilor aplicate pentru contravențiile de mediu. Suma amenzilor încasate a fost de 954 mii lei sau 48% din suma amenzilor aplicate. Ponderea respectivă este similară la majoritatea contravențiilor în acest domeniu. Un nivel mai redus de încasare (tabelul 6.11) se atestă la amenzile pentru amplasarea neautorizată a stupilor și a prisăcilor pe terenurile fondului forestier (32%), capturarea și nimicirea animalelor incluse în Cartea Roșie (33%), și pentru încălcarea regulilor de întreținere a animalelor de companie (37%). În Regiunea de Nord au fost aplicate 599 de amenzi, în sumă de 231 mii lei, din care au fost încasate 114 mii lei sau 49%. În Regiunea de Centru au fost aplicate 1099 amenzi, în sumă de 625 mii lei, din care au fost încasate 300 mii lei (51%). În Regiunea de Sud au fost aplicate 659 amenzi, în sumă de 259 mii lei, din care au fost încasate 118 mii lei (45%). Cele mai mari sume ale amenzilor au fost aplicate în municipiul Chișinău (373 mii lei sau 1/3 din suma totală pe Republică), precum și în raioanele Orhei (88,2 mii lei), Cahul 986,5 mii lei), Leova (77,6 mii lei), Fălești (74,7 mii lei), Soroca (59,1 mii lei), Căușeni (43,5 mii lei), Nisporeni (37,4 mii lei) și Sângerei (34,2 mii lei).

7. Mecanismul de evaluare și de recuperare a prejudiciilor ecologice

7.1 Evaluarea și compensarea prejudiciilor cauzate solului și subsolului

Conform Ghid cu privire la evaluarea prejudiciului cauzat mediului, **prejudiciile cauzate solului** se determină în cazul: arderii miriștii, eroziunii și poluării solurilor, alunecărilor de teren. Prejudiciul cauzat resurselor de sol prin arderea resturilor vegetale se determină după următoarea formulă (1):

$$P = 0,1 \times S \times 2500 \text{ lei} \quad (1),$$

unde 0,1 este coeficientul care reflectă cantitatea de humus pierdută în urma arderii unei tone de rămășițe organice; S – suprafața pe care au fost arse rămășițele de plante (ha), iar 2500 lei reprezintă costul normativ al unei tone de humus. Formula de calcul al prejudiciului ar trebui să includă un coeficient care ar reflecta concentrația medie de humus pe suprafața de sol afectată.

Suma prejudiciilor cauzate de eroziunea solurilor depinde de particularitățile reliefului (forma și înclinația versantului), de tipurile și subtipurile de sol, compoziția lor granulometrică, de gradul de eroziune, de prețul normativ al pământului, de localizarea și destinația acestuia, de culturile agricole plantate și, bineînțeles, de suprafața afectată. În cazurile când eroziunea a fost provocată de topirea zăpezilor și de ploile torențiale, mărimea prejudiciului (P) se determină ca produsul dintre volumul solului erodat, m^3 (V), costul unui metru cub de sol fertil din stratul de suprafață (Q) și suprafața terenului afectat de eroziune (S), conform formulei (2):

$$P = V \times Q \times S \quad (2),$$

Costul solului erodat depinde de concentrația de humus și de textura solului³¹⁸. În cazul alunecărilor de teren, se aplică formula (3):

$$P = S_i \times Q_i \times K \quad (3),$$

unde P indică paguba, în lei; S_i – suprafața terenului afectat, în ha; Q_i – costul solului, lei/ha; K – coeficientul, ce include gradul de erodare (K_e), compoziția granulometrică (K_g); gradul de salinizare (K_s), gradul de alcalinizare (K_z), hidromorfismul (K_h), gradul de gleizare (K_a); plantajarea solului (K_p)³¹⁹.

Suma prejudiciului de la poluarea solului se stabilește în funcție de cheltuielile pentru lucrările de curățare a solului poluat. În cazul când este imposibil de apreciat cheltuielile respective, prejudiciul se determină după formula (4):

$$P = N_c \times B \times C_n \times S(i) \times C_p(i) \times C_a \quad (4),$$

unde N_c reprezintă prețul normativ al unui hectar de sol, egal cu 19873 lei³²⁰ (N_c); B – bonitatea solului poluat; C_a – adâncimea poluării solului; C_n – coeficientul recalculării prețului normativ al 1 ha

³¹⁸ Ghid cu privire la evaluarea prejudiciului cauzat mediului de la activitățile antropogene și mecanismele de compensare a lui. Chișinău, 2006. p. 21-36.

³¹⁹ Regulamentul provizoriu cu privire la estimarea despăgubirilor pentru prejudiciile cauzate mediului. În: Monitorul Oficial nr. 112-114 din 5.09.2000.

³²⁰ În cazul înstrăinării (schimbării destinației) terenurilor agricole și silvice

de sol în funcție de adâncimea poluării solului; Si – suprafața solului poluat; Cpi – coeficientul recalculării prejudiciului în funcție de gradul și de adâncimea poluării solului.

De asemenea, **suma prejudiciului de la poluarea solului de gunoiștile neautorizate** este egal cu produsul dintre: normativul plății pentru poluarea solului de 1 tonă (m³) de deșeuri de tipul (i); masa sau volumul deșeurilor pentru fiecare categorie; coeficientul recalculării prețului normativ al 1 ha de sol, în funcție de adâncimea poluării solului; coeficientul de multiplicare egal cu 25. Suprafețele, adâncimea și gradul poluării solului sunt determinate în baza analizelor de laborator de către autoritățile ecologice și medicale. Prin urmare, putem constata existența unei baze metodologice și juridice adecvate evaluării complexe și veridice a prejudiciilor cauzate solului. Într-un mod relevant sunt reflectați indicii fizico-geografici și ecologici ai prejudiciului respectiv. Totodată, o importanță mai modestă o au indicii economico-geografici și economici. La stabilirea sumei prejudiciului, ar trebui să se țină cont de poziția economico-geografică, de prețul de piață al terenurilor, pe care se manifestă activ formele de degradare, de rata inflației, de veniturile din domeniul agricol etc. De asemenea, suma prejudiciilor trebuie să includă și costurile de evaluare a acestora. Aceste cerințe suplimentare ar putea motiva beneficiarii terenurilor să execute măsuri de prevenire a acestor forme de degradare a solurilor. În acest mod pot fi evitate pierderi rezultate din utilizarea terenurilor respective, iar numărul de acțiuni intentate și satisfăcute pentru prejudiciile ecologice va spori substanțial³²¹.

Suma acțiunilor intentate pentru recuperarea prejudiciilor cauzate solului înregistrează o dinamică oscilantă pronunțată, iar media perioadei analizate este de ≈800 mii lei sau 37% din suma medie a acțiunilor intentate pentru prejudiciile cauzate componentelor naturale (tabelul 7.1). Prin urmare, în pofida lacunelor existente, procedura contravențională în domeniul resurselor funciare este însoțită parțial de procedura de evaluare și compensare a prejudiciilor cauzate solurilor și terenurilor.

Tabelul 7.1 Suma acțiunilor intentate pentru prejudiciului cauzat mediului natural, în mii lei

componente naturale	Anii										media
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
floră	593	615	513	706	1186	960	687	1352	1046	970	863
sol	509	646	144	87,8	331	1501	569	1689	2205	308	799
faună	312	374	358	52,6	26,4	60,6	42,6	41,2	33,6	20,6	132
aer	59,6	11,6	0	4,7	12,9	2,3	0	4,9	3,3	4,7	10
ape	846	144	286	45,4	36	344	329	1254	98	162	354
Total	2321	1790	1301	897	1592	2869	1627	4341	3387	1465	2159

Sursa: elaborat de autor după anexele respective ale Rapoartelor Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice

În majoritatea absolută a unităților teritorial-administrative, se atestă o evoluție oscilantă a sumei acțiunilor intentate (anexa 9.1). Sumele maxime ale acțiunilor intentate se constată în municipiul Chișinău și în raioanele Sângerei (82 mii lei), Dondușeni (11,4), Râșcani (10,4 mii lei), Strășeni (30 mii lei), Orhei (16,4 mii lei), Leova (64,7 mii lei), Căușeni (10,6 mii lei) și Cimișlia.

³²¹ Bacal P. Management of the impact on soil in Republic of Moldova: problems and solutions. În: Analele Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, Seria Geografie. tom. XX - 2011. Suceava, România: 2011, p. 44-56.

În anul 2016, suma acțiunilor intentate pentru prejudiciile cauzate solului au fost de 308 mii lei (în anul 2015- 2,2 mln. lei) sau de 21% din suma totală a acțiunilor intentate pentru prejudiciile cauzate componentelor naturale, din care au fost achitate 167 mii lei. În Regiunea de Nord, suma prejudiciilor calculate a fost de 50 mii lei, din care 31,3 mii lei au fost achitate. În Regiunea de Centru au fost intentate acțiuni de recuperare a prejudiciului cauzat solurilor în sumă de 214 mii lei (încasate 5 mii lei), inclusiv 128 mii lei – în municipiul Chișinău. Suma prejudiciilor calculate în Regiunea de Sud a fost de 35 mii lei, din care au fost achitate 21,7 mii lei.

Numărul acțiunilor de recuperare a prejudiciilor sunt net inferioare față de numărul contravențiilor în acest domeniu. De regulă, se intentează acțiuni de compensare a prejudiciului doar în cazul arderii miriștilor și poluării excesive a solurilor și foarte rar pentru eroziunea solurilor și alunecările de teren. Mai mult decât atât, cazuri frecvente de nerespectare a cerințelor antierozionale și de prevenire a alunecărilor de teren pot fi întâlnite aproape în fiecare localitate. Nerespectarea cerințelor ecologice și implementarea foarte superficială a acțiunilor de recuperare a prejudiciilor cauzate solurilor este condiționată nu doar de penuria financiară, care stăpânește spațiul rural, de deficitul de personal calificat în domeniul controlului ecologic, de înzestrarea tehnică insuficientă a laboratoarelor ecologice, dar și de neglijența autorităților centrale și locale responsabile de gestionarea resurselor respective și de coordonarea inefficientă a acestor măsuri³²².

Prejudiciile cauzate subsolului

Prejudiciul cauzat subsolului se determină după formula:

$$P = (V \times K \times C) + X \quad (5),$$

unde: P indică prejudiciul cauzat, lei; V – volumul de roci extrase fără respectarea cerințelor în vigoare, m³; K – costul substanței minerale utile preconizate pentru extragere, lei/m³; C – costul subsolului în raport cu particularitățile acestuia și X – costul solului degradat în procesul extragerii substanțelor minerale utile, în lei. Acesta din urmă variază, în funcție de costul unei unități de suprafață (C_s), lei/ha; bonitatea solului (B) și coeficientul biotei (C_{ecol}). În cazul extragerii nelegitime la suma prejudiciului se adaugă și costul volumului de substanțe minerale extrase ilicit³²³.

Conform anualelor autorităților ecologice, *acțiunile de recuperare a prejudiciilor cauzate subsolului sunt intentate destul de rar. Totodată, astfel de prejudicii pot fi depistate aproape în fiecare localitate unde există cariere neautorizate sau în cele autorizate, unde, episodic sau periodic, au loc încălcări ale legislației privind subsolul.* O parte din prejudiciile aduse subsolului sunt trecute de către autoritățile ecologice la categoria apelor subterane.

³²² Bacal P., Sochircă V. Problemele gestionării resurselor funciare în Republica Moldova. În: Studia Universitas. Chișinău: USM, 2011, nr. 6 (46), p. 64-70.

³²³ Ghid cu privire la evaluarea prejudiciului cauzat mediului de la activitățile antropogene și mecanismele de compensare a lui. Chișinău, 2006. p. 13-20.

7.2 Evaluarea și recuperarea prejudiciilor cauzat resurselor de apă

Conform metodologiei în vigoare, evaluarea **prejudiciului cauzat resurselor de apă** se realizează în următoarele situații: 1) captarea/utilizarea neautorizată; 2) daunele aduse apelor subterane; 3) pentru evacuările supranormative de poluanți; 4) scurgerile de ape meteorice; 5) pentru poluarea termică; 6) evacuările în ape receptoare de acizi și/sau alcalii; 7) deversările de substanțe poluante; 8) pentru poluarea cu deșeuri solide plutitoare.

Suma prejudiciului, în caz de captare și utilizare neautorizată de gospodărire a apei, se determină ca produsul dintre volumul respectiv de apă și taxa pentru 1 m³ de apă. Mărimea definitivă a sumei acțiunilor intentate este stabilită în baza standardelor ramurale și ecologice de utilizare și pentru tipurile de agregate tehnologice și categoriile de folosință a apelor.

Evaluarea **prejudiciului cauzat apelor subterane** se determină ca produsul dintre: volumul apelor subterane poluate (V.a.p.); cheltuielile pentru epurarea a 1m³ de apă subterană poluată (C), în funcție de toxicitatea și concentrația poluanților; coeficientul nivelului de protecție naturală a apelor subterane, egal cu 1,0 – pentru apele freatice, 1,3 – pentru apele interstratale și cu 1,6 – pentru apele arteziene (L); coeficientul de folosire al apelor subterane, egal cu 1,0 pentru apele ce nu se folosesc, de 1,1 – pentru cele care se folosesc și de 1,2 – pentru apele arteziene, ce se folosesc pentru aprovizionare. Volumul apelor freatice poluate este egal cu produsul dintre: suprafața poluată, m³ (F); grosimea stratului acvifer poluat (m); - porozitatea eficace a stratului acvifer, % (n_a). La evaluarea prejudiciului cauzat apelor, ca rezultat al poluării supranormative, scurgerilor de ape meteorice și uzate, evacuărilor în ape receptoare de acizi și/sau alcalii, deversărilor neautorizate de poluanți, poluării cu deșeuri solide plutitoare, se folosesc coeficienți universali, utilizați la toate tipurile de prejudicii menționate și coeficienți particulari, tipici pentru fiecare categorie de prejudicii, în parte³²⁴. Din grupa coeficienților universali, fac parte: volumul diverselor tipuri de ape; concentrația reală (C_r) a poluanților din apa uzată; gradul de depășire a concentrației maxim admisibile (K); indicii de pericol relativ al poluanților din ape receptoare (A_j); categoria de gospodărire a apelor receptoare și a bazinelor lor hidrografice (y) și mărimea venitului minimal neimpozitat (n). Pentru a evita repetarea inutilă a coeficienților universali, ne vom opri, cu precădere, la cei particulari.

Prejudiciul cauzat de evacuările supranormative de poluanți se determină pentru fiecare poluant, în funcție de următorii coeficienți particulari: debitul apelor uzate, m³/ore (V); durata deversărilor supranormative, ore (T); concentrația normativă (C_n) a poluanților din apa uzată, precum și de coeficienții universali indicați. Pentru evaluarea prejudiciului generat de scurgerile de ape meteorice, de infiltrări de ape uzate și de materii poluante în sol sau în pânza freatică se iau în calcul: suprafața de scurgere și evacuare (S); volumul de ape meteorice și evacuate, m³ (W) și de coeficienții universali. La stabilirea volumului de ape meteorice, se ține cont de coeficientul de

³²⁴ Bacal P. Economia protecției mediului. Note de curs. Chișinău: ASEM, 2007. p. 181-186.

trecere, egal cu 10, stratul sumar (mm) de precipitații în perioada de calcul (h), suprafața de colectare a scurgerilor meteorice ocupată de unitatea economică, ha (F) și coeficientul mediu ponderat de scurgere de pe suprafața acesteia (X_{med}), iar a volumului apelor uzate evacuate de unitățile de transport – volumul apei utilizate, acumulate sau transmise pentru epurare.

Prejudiciul cauzat de evacuările de ape poluate termic variază în funcție de temperatura apei receptoare din secțiunea de control și de gradul de depășire a sporului de temperaturi generat de poluarea termică. La evaluarea prejudiciului cauzat de evacuările de acizi și/sau alcalii în apele receptoare, ce provoacă creșterea sau scăderea valorilor normative (6,5-8,5) a pH-ului se determină: volumul (m^3) de materie poluantă cu conținut de acizi sau alcalii; diferența valorilor indicelui pH dintre secțiunile de control din apa receptoare; coeficientul pentru pH-ul respectiv acid (a) sau alcalin (b) la momentul accidentului, egal cu 7 și coeficienții universali. Mărimea prejudiciului cauzat de deversările neautorizate de poluanți se determină ca produsul dintre coeficienții universali și masa deversată a materiei prime sau soluțiilor. Pentru calcularea prejudiciului cauzat de poluarea cu deșeuri solide plutitoare se stabilește: masa deșeurilor (kg) colectate din apă; gradul de poluare (K_x); pericolul ecologic pentru cel mai periculos poluant din deșeurile aflate în apă; durata de colectare a deșeurilor din apă, ore (T); gradul de depășire a concentrației maxim admisibile (K); categoria de gospodărire a apelor receptoare și a bazinelor hidrografice (y), și mărimea venitului neimpozitat.

Prin urmare, putem constata prezența unei metodologii adecvate de evaluare a prejudiciului cauzat resurselor de apă, ce urmează a fi implementată în situațiile de încălcare a legislației de folosință și protecție a acestor resurse. În formulele de calcul, sunt suficient reflectați indicii hidrologici și ecologici ai obiectelor acvatice afectate și aspectele lor spațiale, unii indici economici (gradul și domeniul de utilizare și evacuare a apelor), partea venitului neimpozitat supus sustragerii pentru prejudiciul cauzat. Totodată, este necesară includerea unor coeficienți, ce ar reflecta costurile de restabilire a obiectelor acvatice, starea instalațiilor de captare, utilizare, evacuare și tratare a apelor, gradul de asigurare cu apă a teritoriului respectiv, starea ecologică și sanitaro-igienică a obiectelor acvatice, statutul și regimul de utilizare a acestora.

Intentarea acțiunilor de compensare a prejudiciilor pentru poluarea apelor se efectuează parțial³²⁵ (anexa 9.2), deși aceste prejudicii sunt generate foarte frecvent. De regulă, se intențează acțiuni pentru captarea/utilizarea neautorizată a apelor și doar în rare cazuri — pentru deversările neautorizate de ape reziduale. Nu există, practic, o relație între sancțiunile administrative aplicate pentru încălcarea cerințelor normative de protecție a aerului și apelor, precum și mecanismul de evaluare și recuperare a prejudiciilor respective, în ciuda faptului că astfel de prejudicii sunt cauzate destul de frecvent.

În perioada analizată, suma acțiunilor intentate pentru compensarea prejudiciilor cauzate apelor a fost, în medie, de 354 mii lei sau 16% din suma totală a acțiunilor intentate pentru prejudiciile de

³²⁵ Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010. p. 153.

mediu (tabelul 7.1). Din aceste au fost achitate, în medie, 57 mii lei sau doar 16%. În Regiunea de Nord, au fost intentate acțiuni de recuperare a prejudiciilor cauzate apelor, în medie, de 70,7 mii lei, în RD Centru – 103 mii lei, în mun Chișinău – 158 mii lei și în Regiunea de Sud – de doar 23 mii lei. Nivelul de achitare a prejudiciilor cauzate apelor la nivelul regiunilor este, de asemenea, foarte redus ($\leq 20\%$). Sumele maxime ale prejudiciilor cauzate apelor (anexa 9.2) și supuse compensării se atestă în raioanele Edineț (58 mii lei), Anenii Noi (37 mii lei), Orhei (29 mii lei), Ungheni (25,5 mii lei) și Taraclia (13,9 mii lei), în special de la complexele zootehnice și stațiile de epurare din aceste raioane.

7.3 Prejudiciile cauzate aerului atmosferic

În Republica Moldova, prejudiciile aduse factorilor de mediu sunt stabilite independent sau de comun acord de către autoritățile ecologice, miniere, medicale, silvice și piscicole, în baza regulamentelor și instrucțiunilor metodice în acest domeniu. Aceste organe de control examinează cazurile respective la fața locului și stabilesc mărimea prejudiciului supus recuperării. Dacă încălcarea a fost comisă în perimetrul ariilor protejate de stat, autoritățile ecologice stabilesc independent mărimea prejudiciului³²⁶.

Evaluarea prejudiciului cauzat aerului atmosferic se efectuează în cazul poluării neautorizate, generate de sursele staționare, cât și pentru emisiile rezultate de la procesele de gestionare a deșeurilor de producție și menajere. Prejudiciul cauzat de sursele staționare de emisii se determină după formula:

$$P_i = N \times A_i \times (\text{Fir-Fin}) \times K_1 K_2 K_3 K_4, \text{ lei} \quad (6),$$

unde **N** indică normativul regional de plată; **A_i** – coeficientul de agresivitate al poluanților emiși; **Fir** – nivelul depășirii normativelor de emisii care reflectă diferența dintre cantitatea reală și cea normativă de poluanți (**Fin**) în perioada (în secunde) de depășire a emisiilor normative $T \cdot 10^{-6}$; **K₁** – coeficientul de multiplicare pentru poluarea neautorizată a atmosferei, care variază de la 1 la 7, în funcție de numărul de poluanți; **K₂** – pericolul ecologic de poluare a atmosferei; **K₃** – starea instalațiilor pentru purificarea de gaze și pulberi și **K₄** – condițiile meteorologice, relieful terenului și caracteristicile de înălțime a surselor de emisii în atmosferă³²⁷. Astfel, formula de calcul a prejudiciului cauzat aerului atmosferic include majoritatea indicilor ecologici, geofizici și tehnici necesari. Totodată, nu sunt pe deplin reflectați unii indicatori de impact (emisiile sumare și densitatea surselor de poluare în perimetrul respectiv și în zona megieșă) și de rezistență (pondera și repartiția suprafețelor forestiere și acvatice cu capacitate înaltă de asimilare a noxelor). Este necesară delimitarea și completarea coeficienților din categoria a II-a (**K₂**) și a IV-a (**K₄**) pentru estimarea adecvată a diferențierilor spațiale ale indicatorilor de asimilare a substanțelor nocive și stabilirea unui cuantum regional optim al prejudiciului și taxelor pentru poluarea bazinului aerian. De asemenea, suma prejudiciului trebuie

³²⁶ Bacal P. Economia protecției mediului. Note de curs. Chișinău: ASEM, 2007. p. 164.

³²⁷ Ghid cu privire la evaluarea prejudiciului cauzat mediului de la activitățile antropogene și mecanismele de compensare a lui. Chișinău, 2006. p. 7.

să fie ajustată la costurile de restabilire a stării ecologice a bazinului aerian, la costurile tratamentului și zilelor de lucru pierdute pentru persoanele afectate, precum și la rata inflației³²⁸.

Conform instrucțiunilor metodice normative, prejudiciul cauzat aerului atmosferic de la gestionarea deșeurilor de producție și menajere se calculează pentru: 1) metanul degajat la stațiile de epurare biologică; 2) emisiile de CO₂, CH₄, CO, NO_x, inclusiv NO₂, de la arderea deșeurilor agricole în câmp; 3) deșeurile neautorizate din construcții; 4) emisiile uzinelor de prelucrare și incinerare a deșeurilor; 5) emisiile stațiilor de epurare a apelor uzate; 6) pentru gestionarea neautorizată a deșeurilor de producție și menajere³²⁹. Prejudiciul pricinuit aerului atmosferic de la emisiile de metan se determină ca produsul dintre masa metanului degajat și normativul plății pentru o tonă convențională de emisii. Pentru determinarea prejudiciului cauzat de emisiile de la arderea deșeurilor agricole, se calculează: masa deșeurilor raportată la masa produsului (K_{di}); masa deșeurilor uscat raportată la masa deșeurilor (K_{ui}); partea de masă a carbonului (K_{ci}); masa gazului emis; masa produsului agricol obținut. De asemenea, primii 3 coeficienți variază în funcție de gazul emis și de specia culturilor agricole. *Acest tip de prejudiciu trebuie calculat simultan cu prejudiciul adus solului, ca urmare a arderii miriștilor. El va contribui substanțial la estimarea adecvată a prejudiciilor ecologice și va constitui o sursă foarte importantă pentru fondurile ecologice.*

Mărimea prejudiciului cauzat aerului atmosferic de gestionarea neautorizată a deșeurilor rezultate din construcții, cât și pentru emisiile de poluanți ale surselor staționare de valorificare (incinerare) a deșeurilor este egală cu produsul dintre normativul regional de plată, coeficientul de agresivitate și masa poluantului (i). Formula de calcul al acestor prejudicii ar trebui să includă și coeficienții care reflectă gradul de poluare al atmosferei și indicatorii capacității de asimilare a emisiilor toxice (condițiile meteorologice, suprafețele forestiere) în zonele afectate, costurile de înlăturare și prevenire a poluării respective și costurile medicale. În cazul degajării prafului, la calcularea prejudiciului se utilizează următorii coeficienți: tipul materiei prime generatoare de deșeuri și praf; partea de masă a fracției de praf în material; partea de praf, care trece în aerosol; condițiile meteorologice locale; gradul de protejare a deșeurilor împotriva factorilor externi; condițiile de păstrare; gradul de umiditate a deșeurilor; mărimea particulelor de deșeuri.

Pentru emisiile normative a stațiilor de epurare a apelor uzate, se iau în calcul cuantumul regional de plată, masa și agresivitatea poluanților, iar pentru cele supranormative, coeficientul de multiplicare, egal cu 15. De asemenea, la stabilirea definitivă a mărimii prejudiciului, se determină și temperatura apelor supuse epurării, viteza vântului, concentrația vaporilor saturați, tipul instalațiilor de epurare, acoperirea suprafeței bazinelor ș.a. Mărimea prejudiciului cauzat aerului atmosferic de gestionarea

³²⁸ Bacal P. The implementation of actions for compensation of ecological damages. În: Ecological performance in a competitive economy. Vol. I. București: ASE, 2009, p. 63-70.

³²⁹ Ghid cu privire la evaluarea prejudiciului cauzat mediului de la activitățile antropogene și mecanismele de compensare a lui. Chișinău, 2006. p. 91-106.

neautorizată a deșeurilor variază, în funcție de cantitatea, de starea fizică și toxicitatea, de natura și proprietățile fizico-chimice ale acestora, de etapa concretă de gestionare a deșeurilor de producție și menajere solide, precum și de procesele și etapele de gestionare a deșeurilor.

În pofida neajunsurilor menționate, putem considera, cu deplină certitudine că, în Republica Moldova, există o metodologie adecvată de evaluare a prejudiciilor cauzate aerului atmosferic. Aceasta ține cont de specificul impactului și surselor acestuia, și de condițiile locale unde este generat și recepționat impactul respectiv. În același timp, rapoartele anuale ale autorităților ecologice ne dovedesc despre implementarea foarte superficială a mecanismului de evaluare și compensare a prejudiciului cauzat bazinului aerian. Intentarea și examinarea acțiunilor de recuperare a prejudiciului a ajuns să fie o mare excepție, limitându-se, la municipiile Chișinău și Bălți³³⁰. Astfel, suma acțiunilor intentate pentru compensarea prejudiciilor cauzate aerului atmosferic a fost, în medie, de 10,4 mii lei sau doar 0,5% din suma totală a acțiunilor intentate pentru prejudiciile de mediu (tabelul 7.1). Din suma respectivă au fost achitate doar 45%. În Regiunea de Nord, au fost intentate acțiuni de recuperare a prejudiciilor cauzate apelor, în medie, de 1,8 mii lei, în RD Centru – 2,5 mii lei, în municipiul Chișinău – 6,1 mii lei și în Regiunea de Sud – de doar 100 lei. Totodată, nivelul de achitare a prejudiciilor cauzate aerului atmosferic este net superior celor cauzate apelor, majoritatea acțiunilor intentate fiind compensate de contravenienți.

7.4 Evaluarea și compensarea prejudiciilor cauzate regnului vegetal.

Conform Codului Silvic, *mărimea prejudiciului real adus resurselor vegetale* diferă în funcție de volumul masei lemnoase, de numărul exemplarelor colectate sau deteriorate, de valoarea industrială, ecologică și științifică a speciei, de suprafața de extindere a prejudiciului, de categoria funcțională a perimetrului silvic și de gradul de raritate a speciilor sau ecosistemelor afectate³³¹. De categoria funcțională a pădurii depinde mărimea prejudiciului în cazul tăierii ilicite și vătămării arborilor și arbuștilor; distrugerii și deteriorării mușuroaielor de furnici; decopertării și distrugerii neautorizate a litierei, păturii vii și a stratului de sol fertil, pentru a le folosi în alte scopuri decât cele silvice; distrugerii și vătămării culturilor silvice, arboreturilor tinere provenite din regenerarea naturală. În cazul pășunatului ilicit, prejudiciul reflectă costurile normative pentru restabilirea unei suprafețe de pășune sau fâneată. Suma prejudiciului pentru distrugerea și vătămarea puieților și butașilor din pepinierele și plantațiile silvice, recoltarea neautorizată a plantelor, pentru distrugerea și deteriorarea semnelor de restricție, indicatoarelor de amenajament silvic, bornelor silvice, obiectelor de publicitate și informație vizuală, îngrădirilor de restricție și a construcțiilor din locurile de agrement, se calculează după cheltuielile necesare pentru restabilirea obiectelor afectate, care s-au majorat de 5 ori.

³³⁰ Anexa 12 a Anuarelor IES „Protecția mediului în Republica Moldova” (2008-2014)

³³¹ Anexele 1-4 ale Codului Silvic al RM

Tarifele despăgubirilor pentru încălcarea prevederilor Regulilor de eliberare a lemnului pe picior de către beneficiarii forestieri variază în funcție de volumul masei lemnoase al arborilor afectați și tipul prejudiciului, numărul de încălcări și gradul de restabilire al daunei. Astfel, prejudiciul maxim (30 de mărimi ale prețului masei lemnoase) este stabilit în cazul tăierii sau vătămării arborilor, arbuștilor și lianelor interzise pentru recoltare. Pentru tăierea sau vătămarea arborilor, a arborilor seminceri și a arborilor din grupuri și pâlcuri semincere se aplică 15 mărimi ale prețului masei lemnoase. În cazul recoltării masei lemnoase până la primirea autorizației sau bonului de exploatare a pădurii ori după expirarea termenului acestora, tariful constituie 10 mărimi ale masei lemnoase respective. Pentru recoltarea ilicită a produselor lemnoase auxiliare, arborilor doborâți de vânt, zăpadă ori uscați, curățirea necalitativă sau cu întârziere a parchetelor de resturi de exploatare se stabilește un tarif de 5 mărimi ale masei lemnoase.

Astfel, conform normelor metodologice în vigoare, diferențierea spațială a cuantumului prejudiciului cauzat resurselor vegetale este reflectată, în mod indirect, de categoria funcțională a pădurilor și de gradul de raritate a speciilor afectate³³². Cuantumul prejudiciilor cauzat pădurilor din fondul silvic de stat trebuie să includă coeficienți, precum gradul real de împădurire a teritoriului și diferența acestuia față de normativul respectiv pentru zona dată, volumul emisiilor și raportul acestora la suprafața silvică, costurile de restabilire a ecosistemelor forestiere, costul lucrărilor antierozionale.

Pădurile comunale, spațiile verzi și fâșiile de protecție a apelor și a terenurilor agricole, care sunt gestionate de primării și destinate, prioritar, realizării funcțiilor ecologice și sociale, sunt mult mai grav afectate în comparație cu ecosistemele forestiere din fondul silvic de stat³³³. În același timp, suma prejudiciului calculat pentru daunele aduse acestor categorii de resurse vegetale este foarte mică. Acest lucru trebuie să se reflecte și în metodologia de calcul al prejudiciului pentru a putea salva ceea ce a mai rămas din pădurile și parcurile, care înconjurau și înfrumusețau, odinioară, aproape fiecare localitate. În pofida lacunelor menționate, acțiunile intentate pentru compensarea prejudiciului adus resurselor vegetale sunt mult mai frecvente, iar suma lor mult mai mare (tabelul 7.1, anexa 9.3). De asemenea, în comparație cu alte categorii de resurse naturale, acțiunea ilicită asupra resurselor biologice este sancționată, de regulă, nu doar sub formă de amendă, ci și prin acțiuni de recuperare a prejudiciilor respective. Cu toate că există unele neînțelegeri dintre autoritățile ecologice și silvice, coordonarea implementării sancțiunilor economice și soluționarea altor probleme comune, se realizează la un nivel mai înalt decât cu subdiviziunile ramurale responsabile de gestionarea impactului asupra aerului și apelor. În același timp, acțiunile intentate sunt examinate cu întârziere ori clasate. De asemenea, nu se

³³² Bacal P. Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova. Chișinău: ASEM, 2010. p. 148.

³³³ Budianschi D., Guțan I., Bacal P., Galupa D., Ermurachi V. Eficiența și transparența utilizării resurselor fondului forestier. Centrul Analitic Independent „Expert Grup”. Chișinău, 2013. 88 p.

observă o relație directă dintre suma acțiunilor de recuperare a prejudiciilor și ponderea suprafețelor cu păduri și spații verzi, numărul, volumul și suprafața reală a tăierilor și vătămărilor ilicite.

Suma acțiunilor intentate pentru recuperarea prejudiciilor cauzate solului înregistrează o dinamică oscilantă pronunțată, iar media perioadei analizate este de 863 mii lei sau 40% din suma medie a acțiunilor intentate pentru prejudiciile de mediu (tabelul 7.1). Peste jumătate (53%) din suma prejudiciilor calculate au fost achitate. Un nivel mai înalt de achitare (60%) se observă în RD Nord. Suma maximă, de 534 mii lei, a acțiunilor intentate pentru prejudiciile cauzate regnului vegetal se constată în Regiunea Centrală, care are un grad mai înalt de împădurire. În Regiunea de Sud, suma acțiunilor intentate în acest domeniu a fost, în medie, de 168 mii lei, iar în Regiunea de Nord – 161 mii lei. Sumele maxime ale prejudiciilor calculate și supuse compensării se atestă în municipiile Chișinău (377 mii lei) și Bălți (37 mii lei), în UTA Găgăuzia (39 mii lei) și în raioanele Drochia (33 mii lei), Hâncești (23 mii lei), Strășeni (21,5 mii lei), Ștefan Vodă (31 mii lei) și Cimișlia (26 mii lei).

7.5. Prejudiciile cauzate regnului animal

La **evaluarea prejudiciului pricinuit regnului animal**, se ia în calcul gradul de raritate al speciei, numărul de exemplare, perioada și modalitatea de capturare a obiectelor faunistice. Conform modificărilor recente ale Legii Regnului Animal, cuantumul prejudiciului cauzat prin vânare, pescuit, dobândire, colectare, comercializare, posesiune și export ilicite sau prin nimicire a speciilor faunistice incluse în Cartea Roșie sau a celor relativ rare, variază de la 50 u.c. pentru fiecare exemplar din categoria a VIII-a de raritate până la 250 u.c. – pentru cele din categoria a II-a de raritate. Astfel, la fiecare categorie de raritate se adaugă câte 25 u.c. (1250 lei). În cazul animalelor de vânat, cuantumul maxim este stabilit pentru cerb nobil și elan – 500 u.c., iar minime – 15 u.c. pentru turturică sau hulub alb. Pentru un exemplar de cerb pătat sau cerb lopătar, taxa constituie 350 u.c., pentru muflon, mistreț, căprioară și lup – 250 u.c., pentru bursuc – 125 u.c., iar pentru iepure, ondatră, veveriță și vulpe și pentru cocor mare, fazan și gâscă sălbatică – 50 u.c. Pentru astfel de prejudicii aduse speciilor de pește și altor organisme acvatic, suma prejudiciului variază de la 1 u.c. pentru fiecare exemplar de caras argintiu, plătică, știucă, biban și broască până la 45 u.c. – pentru morun, nisetru, păstrugă, viză, poliodon și văduviță.

Suma prejudiciului, în cazul **poluării bazinelor piscicole**, include costul bioresurselor bazinului acvatic poluat, care depinde de productivitatea piscicolă a bazinului înainte și după poluare, de suprafața și perioada poluării. La calcularea prejudiciilor cauzate resurselor biologice în limitele spațiilor verzi, se aplică coeficientul de multiplicare egal cu 10. De asemenea, este necesară și aplicarea diferențiată a coeficienților de multiplicare pentru prejudiciile cauzate obiectelor faunistice și floristice din perimetrul ariilor naturale protejate de stat și a fâșiilor de protecție a bazinelor și cursurilor de apă.

Suma calculată a acțiunilor de compensare a prejudiciului cauzat lumii animale înregistrează o evoluție oscilantă pronunțată, iar media perioadei analizate a fost de 132 mii lei sau doar 6% din suma medie a

acțiunilor intentate pentru prejudiciile de mediu (tabelul 7.1). Nivelul de achitare (47%) este mai redus față de prejudiciile cauzate lumii vegetale (53%). În plus, în RD Nord se atestă cel mai scăzut nivel (31%) de achitare. De asemenea, un nivel redus de achitare se înregistrează și în Regiunea de Sud. Totodată, în Regiunea Centrală au fost achitate, în medie, $\approx 2/3$, iar în municipiul Chișinău – $3/4$ din sumele calculate (anexa 9.4). Sumele maxime ale acțiunilor de recuperare a prejudiciului se atestă în raioanele cu resurse piscicole și cinegetice mai bogate, precum Ștefan-Vodă, Anenii Noi, Criuleni, Dubăsari, Râșcani, Ialoveni și în municipiul Chișinău.

Similar amenzilor aplicate, majoritatea absolută a acțiunilor pentru prejudiciile cauzate regnului animal sunt intentate pentru prejudiciul adus resurselor piscicole, ca urmare a pescuitului ilicit. În raioanele mai împădurite, unde se află sediul gospodăriilor silvice interaioanele sunt episodic intentate și acțiuni pentru recuperarea prejudiciului cauzat de vânatul ilicit. Foarte rar sunt aplicate acțiuni pentru poluarea resurselor piscicole, pentru cruzimea față de animale, inclusiv față de păsări, reptile și amfibieni, față de animalele domestice, speciile rare³³⁴ etc. Această situație se datorează, în special capacităților reduse ale autorităților ecologice teritoriale necesare pentru depistarea integrală a contravențiilor respective și pentru evaluarea adecvată a prejudiciilor derivate. Astfel, în pofida unei metodologii adecvate de evaluare a prejudiciilor cauzate regnului animal, aplicarea în practică a acestora este foarte superficială. Prin urmare, pentru exercitarea adecvată a funcțiilor de evaluare și control ecologic este necesară asigurarea suficientă cu resurse umane, tehnice și financiare. De asemenea, este necesară stimularea și intensificarea colaborării autorităților ecologice cu gospodăriile silvice și piscicole, cu centrele științifice și cu alte structuri abilitate cu exercitarea unor funcții de gestionare și exploatare a complexelor și obiectelor faunistice. O altă direcție prioritară a optimizării gestionării resurselor faunistice constituie colaborarea autorităților ecologice, a autorităților silvice și piscicole cu asociațiile de vânători și pescari, precum și cu populația și autoritățile locale. În acest sens, este binevenită aplicarea unor stimulente financiare persoanelor care contribuie la depistarea contravențiilor și la stabilirea integrală și în timp util a prejudiciilor respective.

³³⁴ Bacal P. Management Optimization of Wildlife Resources in the Republic of Moldova. Achievements and Problems. În: Journal of Settlement and Spatial Planning, Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2011. vol. II., nr. 2, p. 123-130.

Bibliografie:

1. ADR Centru. Planurile Anuale de Activitate. 2010-2017. În: adrcentru.md
2. ADR Centru. Planurile Operaționale Regionale. 2010-2012, 2013-2015, 2017-2020. În: adrcentru.md
3. ADR Centru. Rapoartele Anuale de Activitate. 2010-2017. În: adrcentru.md
4. ADR Centru. Rapoartele privind implementarea POR. În: adrcentru.md
5. ADR Centru. Strategiile de Dezvoltare Regională (2010-2016, 2016-2020). În: adr.centru.md
6. ADR Nord. Planurile Anuale de Activitate. 2010-2017. În: adrnord.md
7. ADR Nord Planurile Operaționale Regionale. 2010-2012, 2013-2015, 2017-2020. În: adrnord.md
8. ADR Nord. Rapoartele Anuale de Activitate. 2010-2017. În: adrnord.md
9. ADR Nord. Rapoartele privind implementarea POR. În: adrnord.md
10. ADR Nord. Strategiile de Dezvoltare Regională (2010-2016, 2016-2020). În: adrnord.md
11. ADR Sud. Planurile Anuale de Activitate. 2010-2017. În: adsud.md
12. ADR Sud. Planurile Operaționale Regionale. 2010-2012, 2013-2015, 2017-2020. În: adsud.md
13. ADR Sud. Rapoartele Anuale de Activitate. 2010-2017. În: adsud.md
14. ADR Sud. Rapoartele privind implementarea POR. În: adsud.md
15. ADR Sud. Strategiile de Dezvoltare Regională (2010-2016, 2016-2020). În: adsud.md
16. Agenția Europeană de Mediu, Raport tehnic Nr. 8: Instrumente bazate pe piață pentru politica de mediu din Europa În: www.eea.europa.eu/publications/technical_report
17. Anuarele IES "Protecția Mediului"; Edițiile 2007-2016.
18. Anuarele (2003-2017) privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice.
19. Anuarele Statistice ale RM. Edițiile 2003-2017. În: statistica.md
20. Bacal P. *Administrative sanctions for violations of environmental legislation in tourism objectives in the Republic of Moldova*. În: Tourism and durable development, Timișoara, Ed. Eurostampa, 2013, p. 174-185.
21. Bacal P. *Analiza economică și geografică a serviciilor de aprovizionare cu apă și sanitație în spațiul hidrografic Dunăre-Marea Neagră (sectorul Republicii Moldova)*. În: Economica, nr. 1 (99), 2017, p. 82-101. Ed. ASEM, Chișinău, 2017. ISSN 1810-9136.
22. Bacal P. *Aplicarea taxelor pentru utilizarea resurselor biologice în Republica Moldova și recomandări de reformare a acestora*. În: Economica, nr. 3, 2015. Ed. ASEM Chișinău, 2015. p. 60-68.
23. Bacal P. *Criteriile de stabilire a nivelului optim al poluării*. În: Analele Muzeului Olteniei, Craiova, Secția „Științele Naturii”. Craiova: România, 2006, vol. XXII, p. 295-300.
24. Bacal P. *Economia protecției mediului*. Chișinău: ASEM, 2007. 414 p.
25. Bacal P. *Economic and geographical aspects of water use in the Prut river basin (The sector of the Republic of Moldova)*. În: Present Environment and Sustainable Development, Volume 10, no. 2, 2016, p. 77-94.
26. Bacal P. *Geographic and economic aspects of using water resources in the Dniester basin (The sector of the Republic of Moldova)*. În: Journal of Settlement and Spatial Planning, Special Issue No. 3/2014. Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2014. p. 101-111..
27. Bacal P. *Gestiunea protecției mediului înconjurător în Republica Moldova*. Chișinău: ASEM, 2010. 240 p.
28. Bacal P. *Impactul uman asupra mediului ambiant*. În: Republica Moldova 2007: Raportul de Stare a Țării. Centrul Analitic Independent „Expert Grup”. Chișinău, 2007, p. 185-191
29. Bacal P. *Implementarea spațială și ramurală a taxelor pentru poluarea apelor în Republica Moldova. (ro/engl)* În: Economica. Chișinău: ASEM, 2009, nr. 4, p. 12-18.
30. Bacal P. *Management of the impact on soil in Republic of Moldova: problems and solutions*. În: Analele Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, România, Seria Geografie. tom. XX - 2011. Suceava, România: 2011, p. 44-56.
31. Bacal P. *Management Optimization of Wildlife Resources in the Republic of Moldova. Achievements and Problems*. În: Journal of Settlement and Spatial Planning, Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2011. vol. II., nr. 2, p. 123-130.
32. Bacal P. *Optimization problems and solutions of forest resources management in Moldova*. În: Present Environment and Sustainable Development. Iași: România, 2014. vol. 8, no. 1, p. 105-118.
33. Bacal P. *Optimizarea mecanismului de sancționare administrativă în domeniul deșeurilor: realizări și probleme*. În: Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacităților de inovare. Chișinău: USM, 2011, vol I. pp. 297-303.
34. Bacal P. *Particularities of Environmental Funds Management in Republic of Moldova*. În: Ecological performance in a competitive economy. București: ASE, 2011, vol. 1, p. 87-92.
35. Bacal P. *Probleme și recomandări de reformare a taxelor pentru utilizarea resurselor naturale în Republica Moldova (ro/engl)*. În: Economica, nr. 1, 2016, p. 68-79. Ed. ASEM, Chișinău, 2016.

36. Bacal P. *Problemele actuale ale implementării taxelor pentru poluarea aerului în Republica Moldova*. În: The 33rd Annual Congress of the American Romanian Academy of Arts and Sciences (ARA). Quebec: Canada, 2009, vol. I, p. 447-450.
37. Bacal P. *Problemele reformării taxelor pentru utilizarea resurselor funciare în Republica Moldova*. (ro/eng) În: *Economica*. Chișinău: ASEM, 2014, nr. 4. p. 68-73.
38. Bacal P. *Realizări și probleme în implementarea managementului integrat al deșeurilor comunale*. În: *Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii: Conferința Științifică Internațională din 28-29 septembrie 2012*. Chișinău: ASEM, 2012. p. 321-324.
39. Bacal P. *Reglementarea economică a impactului apelor reziduale în Regiunea de Dezvoltare Centru a Republicii Moldova*. (ro/eng). În: *Economica*, nr. 2 (100), 2017, pp. 68-82. Ed. ASEM, Chișinău, 2017.
40. Bacal P., Sochircă V. *Problemele gestionării resurselor funciare în Republica Moldova*. În: *Studia Universitas*. Chișinău: USM, 2011, nr. 6 (46), p. 64-70.
41. Bacal P. *Taxe pentru valorificarea subsolului în Republica Moldova și necesitatea reformării lor*. (ro/eng) În: *Economica*, nr. 1, 2015, Ed. ASEM, Chișinău, 2015. p. 74-82.
42. Bacal P. *Taxe pentru utilizarea resurselor de apă în Republica Moldova. Problemele și direcțiile reformării lor*. (ro/eng) În: *Economica*, nr. 2, 2015. Ed. ASEM. Chișinău, 2015. p. 43-40.
43. Bacal P. *The implementation of actions for compensation of ecological damages*. În: *Ecological performance in a competitive economy*. București: ASE, 2009, vol. 1, p. 63-70.
44. Bacal P. *The implementation of ecological subvention in the Republic of Moldova*. În: *Ecological performance in a competitive economy*. București: ASE, 2008, vol. 1, p. 31-37.
45. Bacal P. *The optimization mechanism of administrative sanctions for violation of environmental laws in rural areas*. În: *Journal of Settlement and Spacial Planning*. Cluj, 2010. vol. I, nr. 1, p. 57-61.
46. Bacal P., Bejan I. *Analiza spațială a terenurilor erodate și a măsurilor de restabilire a acestora în Republica Moldova*. În: *Analele Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava. Secțiunea Geografie*, Anul XVI, 2007, p. 47-56.
47. Bacal P., Bejan Iu. *The particularities of use and management of water resources in the Danube-Black Sea Hydrographical Space. (the sector of Republic of Moldova)*. În: *Lucrările Seminarului Geografic Internațional „D. Cantemir”, Ediția XXXVI, nr. 41, Iași 2016*, p. 53-61. Bejan I. *Utilizarea terenurilor în Republica Moldova*. Chișinău: ASEM, 2010. 165 p.
48. Bacal P., Boboc N. *Economical and financial aspects of water management in the Dniester basin (the sector of the Republic of Moldova)*. În: *Present Environment and Sustainable Development*. Iași: Editura UAIC, 2015. vol. 9, no. 1, p. 33-45.
49. Bacal P., Roșcovan D. *Esența, problemele și obiectivele reformei fiscale de mediu în Republica Moldova*. Conferința Științifică Internațională “Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii ” din 26-27 septembrie 2014, Chișinău, Ed. ASEM, 2014, Vol. II, p. 273-280.
50. Bacal P., Sterpu L. *Aspecte economico-geografice ale aplicării plăților pentru poluarea aerului în Regiunea de Dezvoltare Centru*. În: *Culegerea de materiale „Probleme ecologice și geografice în contextul dezvoltării durabile a Republicii Moldova: realizări și perspective”*, Chișinău: Institutul de Ecologie și Geografie al AȘM, 2016. p. 595-600.
51. Bacal P., Sterpu L. *Aplicarea plăților pentru poluarea mediului în Regiunea de Dezvoltare Nord. Abordare ecologică și geografică*. Materialele Conferinței naționale cu participare internațională „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme și perspective”. Bălți, 2016. p. 147-152.
52. Bacal P., Urman P. *Analiza spațială și ramurală a impactului surselor staționare de poluare a aerului atmosferic în Regiunea de Dezvoltare Centru*. În: *Probleme ecologice și geografice în contextul dezvoltării durabile a Republicii Moldova: realizări și perspective*. 2016. p. 588-594.
53. Bahnaru A. *Perfecționarea mecanismului economic de reglementare ecologică: cazul Republicii Moldova*. Teza de doctor în economie. Chișinău, 2016. 178 p.
54. Bejan Iu., Boboc N., Bacal P. et al. *Planul de Gestionare a Bazinului Hidrografic Prut. Ciclul I, 2017-2022*. Chișinău, 2016. 116 p.
55. Bejan Iu., Nedelcov N., Boboc N., Bacal P. et al. *Planul de Gestionare a Districtului Bazinului Hidrografic Dunărea-Prut și Marea Neagră. Ciclul I, 2017-2022*. Chișinău, 2017. 150 p.
56. Brink P., Mazza L. *Reforming environmental taxes and harmful subsidies: challenges and oportunities*. January 2013. In: http://www.ieep.eu/assets/1110/Background_paper_on_EFS_in_the_7th_EAP.pdf
57. Budeanschi D., Ciuluc E., Lupușor A. *Investigarea transparenței și eficienței economice a utilizării fondurilor ecologice în Republica Moldova*. Chișinău, 2011. 80 p.
58. Budianschi D., Guțan I., Bacal P., Galupa D., Ermurachi V. *Eficiența și transparența utilizării resurselor fondului forestier*. Centrul Analitic Independent „Expert Grup”. Chișinău, 2013. 88 p.

59. Bularga A. OECD EAP Task Force. *Capacity Development for environmental management in Moldova. Drivers, links to planning and method of assessment*. Paris, 2010. În: www.oecd.org/dataoecd/30/44/45559222.pdf
60. Buletinul Informativ privind tarifele pentru serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare la companiile Asociației „Moldova Apă-Canal” pentru anii 2007-2012;
61. Capcelea A. *Managementul ecologic în tranziția economică. Cazul Republicii Moldova*. Chișinău: Știința, 2013, 412 p..
62. Capcelea A. *Republica Moldova pe calea dezvoltării durabile – realizări și probleme*. Chișinău: I.N.C.E.F., 1995. 96 p.
63. Capcelea A., Lozan A., Lupu I. *Studiul analitic privind consumul de masă lemnoasă în Republica Moldova*. Agenția Moldsilva. Chișinău, 2011. 48 p
64. Castellucci L., Markandya A. *Environmental taxes and fiscal reform*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013. 273 p.
65. Cebotaru I. *Impactul structurii economiei Republicii Moldova asupra calității mediului înconjurător*. Chișinău, 1992. 239 p.
66. *Centrul pentru Politici Durabile. Analiza taxelor de mediu din România*. În: <http://www.ecopolis.org.ro/files/Analiza%20taxelor%20de%20mediu%20in%20Romania.pdf>
67. Codul Fiscal al Republicii Moldova (nr. 67 din 05.05.2005). Titlul VIII. Taxele pentru resursele naturale. În: Monitorul Oficial nr. 080 din 10.06.2005
68. Codul Funciar (nr. 828 din 25.12.1991). În: Monitorul Oficial nr. 008. Din 25.12.1991.
69. Codul cu privire la contravențiile administrative. Chișinău, 2007. 148 p.
70. Codul Contravențional al RM (în vigoare din 31.05.2009). În: Monitorul Oficial nr. 3-6 din 16.01.2009.
71. Codul Silvic (nr. 887 din 21.06.1996). Monitorul Oficial nr. 4-5 din 16.01.1997.
72. Culegerea statistică „Resursele naturale și mediul în RM”. 2017. În: statistica.md
73. Direcția bazinieră a Agenției „Apele Moldovei”. Rapoartele anuale (2003-2016) generalizate privind Indicii de gospodărire a apelor în Republica Moldova.
74. Ekins P. *Environmental Tax Reform: Experience in Europe and Implications for East Asia*. In: The Green Fiscal Mechanism and Reform for Low Carbon Development. New-York: Routledge, 2014. 268 p.
75. Environmental Economics: ECON 101. Green Subsidies. În: <http://www.env-econ.net/green-subsidies.html>
76. Environmental Performance Review of Republic of Moldova. Third Review. NY, 2014. 206 p. http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/epr/epr_studies/ECE_CEP_171_En.pdf
77. Environmental subsidies and similar transfers – Guidelines. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2015. 56 p. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/6923655/KS-GQ-15-005-EN-N.pdf>
78. Environmental taxes. A statistical guide. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2013. 48 p. În: www.ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5936129/KS-GQ-13-005-EN.PDF
79. Environmental tax statistics. 2015. În: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Environmental_tax_statistics
80. Environmental Taxes in an Enlarged Europe, Bruxelles. 2011.
81. European Environment Agency. Environmental tax reform in Europe: implications for income distribution. EEA Technical report No. 16/2011, Copenhagen
82. Evaluarea performanțelor dezvoltării economice verzi. Raport național bazat pe setul OECD de indicatori ai creșterii verzi. Chișinău, 2017. 66 p.
83. Feuraș E. Bahnaru A. *Amprenta economică asupra patrimoniului natural din Republica Moldova*. În : *Economica*, nr 4 (78), 2011. Chișinău : Ed. ASEM. p. 82-93
84. Georgescu G. *Reforma economică și dezvoltarea durabilă*. București, 1995. p. 156.
85. Ghid cu privire la evaluarea prejudiciului cauzat mediului de la activitățile antropogene și mecanismele de compensare a lui. Chișinău, 2006. 216 p.
86. Guidance document no. 1. Economics and the Environment. The Implementation Challenge of the Water Framework Directive. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003.
87. Indicii financiari și de producție ai activității întreprinderilor de alimentare cu apă și canalizare ale Asociației „Moldova Apă-Canal”. Anii 2011-2016. În: amac.md
88. Informația Fondului Ecologic Național privind finanțarea proiectelor de mediu în anii 2003-2016
89. Inspectoratul Fiscal Principal de Stat. Informația privind încasarea taxelor pentru resursele naturale pe unitățile administrativ teritoriale în anii 2003-2009.
90. Instrucțiunea privind calculul plății pentru poluarea mediului. În: Monitorul Oficial din 05.09.2000
91. Hanley N., Shogren J., White B. *Environmental Economics in Theory and Practice*. London: Palgrave. 2007.

- 92.Hogg D., Andersen M., Elliott T. et all. *Study on Environmental Fiscal Reform Potential in 12 EU Member States. Final Report to DG Environment of the European Commission.* 28.12.2014. http://ec.europa.eu/environment/integration/green_semester/pdf/EFR-Final%20Report.pdf
- 93.Howard B., Gofman L. *Environmental/Protection Law and policy. Law approximation to UE standarts in the Republic of Moldova*, 2010. În: www.support-md-eu.md/docs/SLAG_EP_ENG.pdf
- 94.Hotărârea ANRE nr. 741 din 18.12.2014 privind „Metodologia de determinare, aprobare și aplicare a tarifelor pentru serviciul public de alimentare cu apă, de canalizare și epurare a apelor uzate” În: Monitorul Oficial nr.33-38 din 13.02.2015.
- 95.Hotărârea Curții de Conturi nr. 33 din 21.05.2010 privind Raportul auditului Fondului Ecologic Național pe perioada anilor 2008-2009. În : Monitorul Oficial Nr. 124-125 din 20.07.2010.
- 96.Hotărârea Curții de Conturi nr. 37 din 31.07.2012 privind Raportul auditului bugetelor unităților administrativ-teritoriale și gestionării patrimoniului public în mun.Chișinău în perioada 2010-2011. În: Monitorul Oficial Nr. 198-204 din 21.09.2012.
- 97.Hotărârea Curții de Conturi nr. 65 din 30.11.2017 privind Raportul auditului de mediu privind calitatea aerului în Republica Moldova. În: Monitorul Oficial nr.18-26 din 19.01.2018.
- 98.Hotărârea Curții de Conturi nr. 71 din 20.12.2017 privind Raportul auditului performanței asupra gestionării FEN în exercițiul bugetar 2016. În: Monitorul Oficial nr.77-83 din 09.03.2018
- 99.HG nr. 89 din 26.03.1990 cu privire la aprobarea Regulamentului provizoriu despre formarea și utilizarea Fondurilor de Ocrotire a Naturii.
100. HG nr. 262 din 05.05.1994 cu privire la plata pentru apă.
101. HG nr. 1406 din 30.12.2005. cu privire la aprobarea Programului de alimentare cu apă și de canalizare a localităților din Republica Moldova până în anul 2015. În: Monitorul Oficial nr. 14 din 06.01.2006.
102. HG nr. 248 din 10.04. 2013 privind aprobarea Strategiei de Gestionare a Deșeurilor.În: Monitorul Oficial nr. 82 din 12.04.2013.
103. HG nr.301 din 24.04.2014 privind aprobarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023. În: Monitorul Oficial al RM nr.104-109 din 6.05. 2014.
104. HG nr. 199 din 20.03.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de alimentare cu apă și sanitație (2014 – 2028). În: Monitorul Oficial nr. 72-77 din 28.03.2014.
105. HG nr. 626 din 20.08.2011 cu privire la aprobarea Programului de conservare și sporire a fertilității solurilor pentru anii 2011-2020. În: Monitorul Oficial nr. 139-145 din 26.08.2011.
106. HG nr. 138 din 24.02.2014 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Programului de conservare și sporire a fertilității solurilor pentru anii 2014-2016. În: Monitorul Oficial nr. 49-52 din 28.02.2014.
107. HG nr. 292 din 23.04.2014 cu privire la aprobarea Listei obiectelor și mijloacelor financiare necesare pe anul 2014 pentru realizarea Planului de acțiuni privind implementarea Programului de conservare și sporire a fertilității solurilor pentru anii 2014-2016. În: Monitorul Oficial nr. 104-109 din 06.05.2014
108. HG nr. 379 din 16.06.2015 cu privire la aprobarea Listei obiectelor și mijloacelor financiare necesare pe anul 2015 pentru realizarea Planului de acțiuni privind implementarea Programului de conservare și sporire a fertilității solurilor pentru anii 2014-2016. În: Monitorul Oficial nr. 150-159 din 19.06.2015.
109. HG nr. 554 pentru aprobarea Planului de acțiuni privind implementarea Programului de conservare și sporire a fertilității solurilor pentru anii 2017-2020. În: Monitorul Oficial nr. 253-264 din 21.07.2017.
110. HG nr. 112-XV din 27.04.2001 privind aprobarea Strategiei de conservare a diversității biologice. În: Monitorul Oficial nr. 90-91 din 02.08.2001.
111. HG nr. 1009 din 10.12.2014 cu privire la aprobarea Strategiei Republicii Moldova de adaptare la schimbarea climei până în anul 2020.În : Monitorul Oficial nr. 372-384 din 19.12.2014.
112. HG nr.274 din 18 .05. 2015 cu privire la aprobarea Strategiei privind diversitatea biologică a RM pentru anii 2015-2020. În: Monitorul Oficial nr. 131-138 din 29.05.2015.
113. HG nr. 160 din 21.02.2018 cu privire la aprobarea Programului de promovare a economiei „verzi” în RM (2018-2020). În : Monitorul Oficial nr. 68-76 din 02.03.2018.
114. HG nr. 101 din 10.02.2014 cu privire la aprobarea Planului național de extindere a suprafețelor cu vegetație forestieră pentru anii 2014-2018. În: Monitorul Oficial nr. 35-41 din 14.02.2015.
115. HG nr. 814 din 17.10.2017 cu privire la aprobarea Planului de gestionare a districtului bazinului hidrografic Nistru. În: Monitorul Oficial nr. 371-382 din 27.10.2017.
116. HG nr. 1063 din 16.09.2016 cu privire la aprobarea Programului Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea (2016-2025). În: Monitorul Oficial nr. 314 din 20.09.2016.
117. Legea nr. 1515 din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător. În: Monitorul Parlamentului nr. 10 din 01.10.1993

118. Legea nr. 1102 din 06.02.1997 cu privire la resursele naturale. În: Monitorul Oficial nr. 40 din 19.06.1997.
119. Legea nr. 1540 din 25.02.1998 privind plata pentru poluarea mediului. În: Monitorul Oficial nr. 54-55 din 18.06.98.
120. Legea nr. 1245 din 22.12.1992 cu privire la impozitul funciar și modul de impozitare. În: Monitorul Oficial nr. 002 din 01.02.93.
121. Legea nr. 128 din 18.06.2010 privind modificarea și completarea Legii pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul Fiscal În: Monitorul Oficial nr. 121-123 din 16.07.2010
122. Legea nr. 303 din 13.12.2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și canalizare (în vigoare din 14.09.2014). Monitorul Oficial nr. 60-65 din 14.03.2014.
123. Legea apelor nr. 272 din 23.12.2011. În: Monitorul Oficial nr. 81 din 26.04.2012.
124. Legea nr. 86 privind evaluarea impactului asupra mediului din 29.05.2014. În: Monitorul Oficial nr. 174-177 din 04.07.2014.
125. Legea nr. 1538 din 25.02.1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat. În: Monitorul Oficial nr. 66-68 din 16.07.1998.
126. Legea privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului. În: Monitorul Oficial Nr. 1-2 02.01.1997.
127. Legea nr. 591 din 23.09.1999 cu privire la spațiile verzi ale localităților urbane și rurale. În: Monitorul Oficial Nr. 133-134 din 02.12.1999.
128. Legea regnului animal nr. 439 din 27.04.1995. În: Monitorul Oficial nr. 62-63 din 09.11.1995.
129. Legea cu privire la rețeaua ecologică. În Monitorul Oficial nr. 90-93 din 29.06.2007.
130. Legea cu privire la Cartea Roșie nr. 325 din 15.12.2005. În: Monitorul Oficial nr. 21-24 din 03.02.2006.
131. Legea 172-XVI din 10.07.2008. În: Monitorul Oficial nr. 134-137 din 25.07.2008.
132. Legea 177-XVI din 20.07.2007. În: Monitorul Oficial nr. 117 din 10.08.2007.
133. Legea nr. 313 din 22.12.2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului. În: Monitorul Oficial nr. 471-472 din 30.12.2017.
134. Legea nr. 267 din 23.12.2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial nr. 13-14 din 13.01.2012.
135. Legea nr. 281 din 16.12.2016 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative. Art. XIV. În: Monitorul Oficial nr. 472-477 din 27.12.2016.
136. Legea nr. 208 din 17.11.16. În: Monitorul Oficial nr. 441-451 din 16.12.16; în vigoare din 16.03.17
137. Legile Bugetului de Stat pentru anii 1993-2017. În: lex.justice.md
138. Matei C., Hachi M., Sainsus V. *Evoluția populației Republicii Moldova*. Chișinău, 2017. 340 p.
139. Millennium Ecosystem Assessment, Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis. World Resources Institute, Washington, DC. 2005.
140. Miron V. Raportul PNUD Moldova referitor la cadrul legal național și internațional privind amenziile / sancțiunile pentru prevenirea activităților dăunătoare pentru biodiversitate. Chișinău, 2017. 160 p.
141. National Center for Environmental Economics. Environmental Economics Research at EPA. Subsidies. Pollution Charges, Fees, and Taxes. In: <http://yosemite.epa.gov/ee/epa/eed.nsf>
142. National Institute of Statistics of Romania. Environmental accounts. February, 2013. In: <https://www.cbd.int/financial/fiscalenviron/romania-environcount.pdf>
143. PINE_database_brochure.pdf. În: www.oecd.org/environment/tools-evaluation
144. OECD/EEA database on instruments used for environmental policy and natural resources management
145. OECD. Environmental and Natural Resources Management Expenditures in the Republic of Moldova. In: oecd.hybrid.pl/finfo.php?layer_id=14&object_id=130
146. OECD EAP TSC Force: Performance Review of the National Environmental Fund of Moldova and the Chișinău Environmental Fund. In: oecd.hybrid.pl/finfo.php?layer_id=14&object_id=102
147. OECD. Environmental Taxation – A Guide for Policy Markets. <http://www.oecd.org/environment/tools-evaluation/48164926.pdf>
148. OECD. Green Growth Indicators. 2017. Environmental taxation. În: <http://www.oecd.org>
149. OECD, 2006: The Political Economy of Environmentally Related Taxes
150. OECD, 2010: Taxation, Innovation and the Environment
151. Programul de valorificare a terenurilor noi și de sporire a fertilității solurilor în perioada anilor 2003-2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 067 din 30.04.2004.
152. Prisăcaru F., Bacal P. *Sistemul de taxare a resurselor naturale*. Raport intermediar în cadrul Proiectului PNUD Moldova „Consolidarea capacităților de implementare a reformei fiscale de mediu pentru a îndeplini prioritățile naționale și globale de mediu”. Chișinău, 2015. 61 p.
153. Ordinul Ministerului Mediului nr. 73 din 10.09.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind administrarea Fondului Ecologic Național. În: www.mediu.gov.md

154. Rapoartele anuale ale Agențiilor și Inspecțiilor Ecologice. Anii 2003-2016.
155. Rapoartele anuale ale Inspectoratului Fiscal Principal de Stat privind încasările taxelor pentru utilizarea resursele naturale.
156. Rapoartele anuale (2008-2016) privind încasările la Bugetul Public Național administrate de Serviciul Fiscal de Stat. În : www.fisc.md
157. Rapoartele BNS privind aplicarea sancțiunilor administrative (contravenționale). Anii 2003-2016.
158. Rapoartele BNS privind cheltuielile curente de protecție a mediului (naturii). Anii 2008-2016.
159. Raportul Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale privind implementarea Strategiei de Conservare a Diversității Biologice pentru anii 2002-2006.
160. Rapoartele Ministerului Mediului privind implementarea Strategiei de adaptare la schimbarea climei în anii
161. Rapoartele Ministerului Mediului privind activitatea Fondul Ecologic Național în anii 2012-2016.
162. Regulamentul provizoriu cu privire la estimarea despăgubirilor pentru prejudiciile cauzate mediului. În: Monitorul Oficial nr. 112-114 din 5.09.2000.
163. Republic of Moldova: Strengthening capacities to undertake Environmental Fiscal Reform to meet national and global environmental priorities, 2011. In: www.thegef.org/gef/project
164. Rojanschi V., Bran F., Grigore F. *Elemente de economie și managementul mediului*. Buc., 2004. 671 p.
165. Roșcovan M., Klarer J. Bacal P. *Reforma fiscală de mediu*. Raportul Proiectului PNUD Moldova „Consolidarea capacităților de implementare a reformei fiscale de mediu”. Chișinău, 2014. 89 p.
166. Strategia privind aprovizionarea cu apă și canalizare a localităților din Republica Moldova. În: Monitorul Oficial din 13.06.2007.
167. Strand J. *Optimal environmental taxes with regional mobility and compensation for environment damages*. Oslo, 1994. 78 p.
168. Studiu de performanță în domeniul protecției mediului. Republica Moldova. Studiul al doilea. New York, 2005. 182 p.
169. Sanduță T., Usturoi L. *Mecanismul economic de gestiune a resurselor naturale în Republica Moldova*. Chișinău, 2003. 47 p
170. Studiu de performanță în domeniul protecției mediului. Națiunile Unite, 2014. 31 p. https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/epr/epr_studies/Synopsis/Moldova_III_Synopsis_RO.pdf
171. Teleuță A., Duca Gh., Stratan A.. *Economia mediului și dezvoltarea durabilă*. Chișinău, 2001.
172. Vuță M. *Instrumente economico-financiare de protecție a mediului*. București, 2003. 298 p.
173. Бабкина Л. Н. Система критериев оценки качества функционирования органов управления природоохранной деятельности в регионе. Санкт-Петербург, 1994. 123 с.
174. Бертуланфи Л. фон. *Общая теория систем*. Москва: Прогресс. 1981. 259 с.
175. Временные положения и нормативы платы за загрязнение окружающей среды г. Кишинёва. Кишинэу, 1991. (set de acte normative ale Consiliului Orășenesc Chișinău).
176. Голенко Т. *Социально-экономические проблемы природопользования в агропромышленной сфере ССРМ*. Кишинёв, 1990. 44 с.
177. Голенко Т., Новик С.Г., Павлов Г. В. *Эколого-экономическая оценка природопользования в агропромышленной сфере*. Кишинёв: Штиинца, 1988. 131 с.
178. Зубарев В. *Экономический механизм природопользования в Республике Молдова*. Кишинэу: Молдавский НИИТЭИ, 1995. 64 с.
179. Капчеля А. *Сельскохозяйственные субсидии и окружающая среда в Республике Молдова*. Пругонице, 1997
180. Миланова М. В. *Эколого-экономический механизм дифференциации платы за загрязнение окружающей среды*. Диссертация к.экон.н. Москва, 1997. 137 с.
181. Прогноз возможных изменений в природной среде под влиянием хозяйственной деятельности на территории Молдавской ССР. Кишинёв: Штиинца, 1986. с. 258
182. Сербушка М. Д. *Рациональное использование природных ресурсов*. Кишинёв: Картя Молдовеняскэ, 1986. 164 с.
183. *Тенденции природооханных расходов и международных обязательств для целей охраны окружающей среды в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии в 1996-2001гг.* Париж, 2003.
184. Фоменко Г. А. *Территориальная дифференциация платежей за использование природных ресурсов и загрязнение окружающей среды*. В: Изв. РАН, Сер. геогр. 1996, №3, с. 63-76.
185. Экологические фонды в странах с переходной экономикой. Париж, 1997. 116 с.
186. Экономические проблемы использования природных ресурсов и защита окружающей среды в условиях переходного периода. Кишинэу: Молд. НИИТЭИ, 1996. 84 с.

Anexe

Anexa 1. Sumele aprobate de FEN pentru finanțarea proiectelor de mediu pe unități administrativ-teritoriale (UAT), în mln. lei MDA

Anexa 1. Sumele aprobate de FEN pentru finanțarea proiectelor de mediu, per total, în mln. lei

Nr.	UAT	Anii													
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	Briceni	2,8	0,11	0,1	0,68	0,34	3,7	0,37	0,5	1,1	0	2,8	2,7	3,3	0,15
2	Ocnîța	0,1	0,1	0,33	1,5	0,61	2,7	7,2	0	0	2,7	0,51	1,0	4,66	0
3	Edineț	0,2	0,23	0,3	0,21	0,21	0,08	0,04	0,33	0	1,5	7,3	1,5	2,5	5,8
4	Dondușeni	0	0,55	0,27	1,0	0,05	0,97	0,53	0,63	0,03	0,5	0,5	6,5	11,2	7,0
5	Drochia	0	0,07	0,25	0,88	0,55	2,1	0,68	2,53	0,53	3,2	6,2	7,4	12,5	7,2
6	Soroca	0,04	0,5	0,1	0,71	0,6	0,46	0,7	0,59	6,4	0,82	0,53	3,6	8,3	8,2
7	Florești	0,32	0,8	0,66	2,33	0,87	1,5	2,14	0,25	0,77	2,6	13,9	1,2	2,0	4,6
8	Râșcani	0,025	0,15	0,43	1,44	0,25	0,92	0,52	3,16	11,5	8,4	13,3	12,1	10,1	8,0
9	Glodeni	0	0,1	0,1	0,4	0,3	0	0	3,85	1,8	1,8	0,9	2,12	2,7	5,7
10	Fălești	0	0,3	0,27	0,61	0,27	0,02	0,02	8,86	6,0	2,1	20,6	20,3	13,6	21,4
11	Bălți	0	0,11	0,48	0,6	0,67	0,77	0,25	0,03	8,1	20,5	2,0	2,1	4,0	2,0
12	Sângerei	0	0,02	0,1	0,59	0,46	1,2	0,2	0,6	5,1	2,55	13,2	32,4	17,2	15,1
	Regiunea Nord	3,4	3,0	3,4	11,0	5,2	14,3	12,6	21,3	41,3	46,7	81,7	92,9	92,1	85,2
13	Șoldănești	0	0,43	0,89	1,0	0,94	0,31	0	2,2	9,9	4,8	7,8	9,2	13,0	16,5
14	Rezina	0,13	0,43	0,89	1,6	2,7	1,3	0,42	2,5	2,6	0,25	8,0	23,8	10,2	6,0
15	Telenești	0,3	1,5	0,93	0,8	1,9	1,7	1,2	2,9	3,3	7,9	10,6	12,3	7,1	1,26
16	Orhei	0	0	1,4	3,0	8,9	1,0	0,67	6,8	8,2	21,0	34,2	15,4	23,2	22,0
17	Criuleni	0	1,05	0,5	0,95	3,1	1,8	1,5	31,3	16,2	8,6	20,3	23,8	9,5	18,6
18	Dubăsari	0,1	0,08	0,84	0,16	0,8	2,5	1,05	6,4	15,1	6,4	6,3	3,0	5,15	9,3
19	Anenii Noi	0,19	0,15	0,35	0,1	0,32	0,36	3,6	1,3	3,5	12,0	17,9	14,9	9,5	21,1
20	Ialoveni	0	0,47	0,48	2,2	1,95	1,2	0,05	4,2	10,7	5,0	26,7	13,1	14,7	22,4
21	Strășeni	0,26	0,31	0,09	1,9	3,8	2,3	10,5	5,3	7,5	7,2	12,2	18,2	15,1	19,8
22	Călărași	0,23	1,0	0,84	2,7	1,5	0,15	1,0	3,3	7,9	6,7	3,8	28,7	5,5	11,9
23	Ungheni	0,13	0	0,27	0,41	0,24	0,005	0,89	1,1	7,6	8,1	8,9	16,9	17,0	11,7
24	Nisporeni	0,025	0,026	0,37	1,2	0,47	2,5	0,53	2,4	0,64	7,3	9,3	2,7	31,2	6,0
25	Hâncești	0,51	0,57	0,51	1,9	0,3	2,9	3,6	24,8	14,2	14,1	21,0	61,2	17,9	19,8
	RD Centru	1,9	6,0	8,4	18,0	26,9	18,0	25,0	94,5	107	109	187	243	179	186
26	Chișinău	0	0	0	2,5	1,8	6,2	8,2	25,6	24,8	21,0	40,7	49,0	68,6	67,1
	Regiunea Centru	1,9	6,0	8,4	20,5	28,7	24,2	33,2	120	132	130	228	292	248	253
27	Căușeni	0,3	0,17	0,95	1,3	0,68	0	2,4	4,2	3,4	2,8	10,0	8,1	7,8	16,9
28	Ștefan-Vodă	0,11	0,7	0,33	0,8	1,3	0,72	13,4	11,3	15,9	6,4	28,2	7,8	10,1	12,8
29	Cimișlia	0,1	0,13	1,0	0,6	0,6	0,3	0,3	4,3	0,35	5,6	13,3	9,2	18,9	10,4
30	Basarabeasca	0,36	0,4	0,65	0,64	1,4	0,11	0,02	2,0	0,92	0	1,6	0,5	4,7	8,8
31	Leova	0,15	0,23	0,28	0,95	0,15	7,7	10,0	0,12	0,1	1,6	5,6	23,3	11,6	12,0
32	Cantemir	0,1	0,76	0,65	0,83	2,1	0,72	0,056	9,0	12,8	2,8	19,3	13,2	16,9	18,4
33	Cahul	0	0,47	0,28	0,38	0,26	1,16	0,22	15,3	6,3	6,8	8,8	8,4	3,1	7,5
34	Taraclia	0,02	0,28	0,54	0,49	0,2	0,09	0,7	0,03	3,7	1,2	0,5	2,3	1,4	2,0
35	UTA Găgăuzia	0,25	0,64	0,73	2,3	0,1	0,5	8,8	4,0	1,8	1,6	5,9	4,8	8,5	7,6
	Regiunea Sud	1,4	3,8	5,4	8,3	6,7	11,3	35,9	50,3	45,2	28,7	93,1	77,5	83,0	96,2
	Total	6,7	12,8	17,1	39,7	40,6	49,8	81,7	192	219	206	402	463	423	435

Sursa: anexele 1.1-1.5 sunt elaborate de autor după Informația FEN privind finanțarea proiectelor de mediu

Anexa 1.2 Sumele aprobate de FEN pentru finanțarea proiectelor de protecție a apelor, în mln. lei

Nr.	UAT	Anii													
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	Briceni	0,27	0,02	0,1	0,68	0,29	3,7	0,37	0	0,05	0	2,5	1,7	1,3	0,15
2	Ocnîța	0,1	0	0,2	1,2	0,2	2,7	6,9	0	0	2,7	0,5	1,0	1,9	0
3	Edineț	0,18	0,13	0,2	0,16	0	0	0,04	0,09	0	1,5	7,1	1,5	2,5	5,1
4	Dondușeni	0	0,25	0,27	0,66	0	0,78	0,42	0,63	0,03	0,5	0,5	5,5	10,2	6,0
5	Drochia	0	0	0,1	0,4	0,33	1,8	0,005	2,5	0,53	3,2	6,2	7,4	12,2	7,2
6	Soroca	0	0,34	0	0,18	0	0,32	0,59	0	6,2	0,06	0,53	3,0	6,1	6,0
7	Florești	0,25	0,7	0,66	0,86	0,77	1,2	2,14	0	0,62	2,5	13,9	1,0	2,0	4,6
8	Râșcani	0,025	0,15	0,43	1,44	0,25	0,92	0,52	1,16	4,0	2,4	5,7	5,0	9,6	8,0
9	Glodeni	0	0,1	0	0,3	0,21	0	0	3,85	1,6	1,3	0	2,12	2,7	5,6
10	Fălești	0	0,3	0,27	0,3	0	0	0,015	8,44	5,2	2,0	20,5	19,9	13,6	21,4
11	Bălți	0,21	0	0,2	0,16	0,2	0,36	0	0	7,3	20,5	2,0	2,1	4,0	2,0
12	Sângerei	0	0,02	0,1	0,59	0,36	0	0,14	0	3,6	2,55	12,0	32,4	17,2	15,1
	Regiunea Nord	1,04	2,0	2,5	6,5	2,4	11,1	11,1	16,7	29,0	39,2	71,3	82,7	83,4	81,2
13	Șoldănești	0	0,43	0,79	0,83	0,09	0,085	0	2,2	8,3	4,8	7,8	9,2	13,0	16,5
14	Rezina	0,12	0,38	0,85	0,69	0,65	0,97	0,42	2,5	2,6	0,25	8,0	23,8	10,1	6,0
15	Telenești	0,3	1,3	0,93	0,8	1,4	1,5	0,83	2,1	2,9	5,0	10,6	11,8	7,1	1,3
16	Orhei	0	0	1,15	1,6	5,9	0,92	0,66	5,5	7,5	20,3	33,3	15,1	22,6	21,7
17	Criuleni	0	0,7	0,43	0,95	1,6	1,3	1,5	10,9	7,5	7,5	19,8	23,3	9,3	17,6
18	Dubăsari	0,1	0	0,53	0	0,54	1,1	0,015	0,15	0	6,3	6,2	2,8	5,15	8,0
19	Anenii Noi	0,19	0,15	0,2	0,1	0,19	0	3,5	1,3	3,4	2,0	1,5	14,9	9,5	19,1
20	Ialoveni	0	0,37	0,38	1,9	1,9	1,2	0,005	4,1	9,4	4,5	24,6	10,5	14,7	22,4
21	Strășeni	0,1	0,3	0	1,7	3,4	2,1	10,5	4,6	6,4	2,9	12,2	18,2	15,1	19,5
22	Călărași	0,21	0,93	0,84	2,2	0,85	0	1,0	2,8	4,2	5,9	3,6	28,6	5,0	11,9
23	Ungheni	0,1	0	0,1	0,14	0,2	0,005	0,89	1,1	4,6	7,8	7,9	12,4	14,9	11,7
24	Nisporeni	0	0	0,21	0,82	0	0,88	0,04	1,1	0,64	5,8	8,3	2,7	31,0	6,0
25	Hâncești	0,38	0,13	0,25	0,97	0,3	2,2	2,2	5,8	7,8	7,1	14,5	58,7	17,9	19,8
	RD Centru	1,5	4,7	6,6	12,7	17,0	12,3	21,5	44,2	65,2	80,2	158	232	176	181
26	Chișinău	0	0	0	0	0	5,9	5,6	3,9	4,6	0,53	8,4	9,8	19,7	18,1
	Regiunea Centru	1,5	4,7	6,7	12,7	17,0	18,2	27,1	48,2	69,8	80,7	167	242	195	199
27	Căușeni	0,3	0,17	0,95	1,3	0,39	0	2,1	4,2	3,4	2,8	8,5	7,9	7,1	10,9
28	Ștefan-Vodă	0,1	0,5	0,3	0,4	0,67	0,28	13,1	7,3	4,6	1,4	8,0	7,6	10,1	9,3
29	Cimișlia	0,1	0,13	0,91	0,6	0,19	0,2	0,3	3,7	0,15	2,9	13,2	3,6	13,6	10,3
30	Basarabeasca	0,25	0,4	0,41	0,54	0,52	0	0,02	1,9	0,83	0	1,3	0,5	4,6	8,8
31	Leova	0,15	0,21	0,1	0,65	0,15	0,4	10,0	0	0,1	1,6	5,6	18,8	16,9	10,0
32	Cantemir	0,1	0,44	0,52	0,2	1,12	0,01	0,056	1,2	4,4	2,6	7,6	13,2	11,5	18,4
33	Cahul	0	0,47	0,28	0,28	0,13	0,95	0,2	8,3	6,0	4,0	9,8	7,2	3,1	5,3
34	Taraclia	0	0,28	0,4	0,2	0	0,05	0,28	0,03	3,3	1,2	0,5	2,2	1,0	2,0
35	UTA Găgăuzia	0,15	0,03	0,5	2,2	0,1	0,5	0	3,4	1,2	1,6	5,0	4,8	8,5	7,6
	Regiunea Sud	1,1	2,6	4,4	6,4	3,3	2,4	26,1	29,8	23,8	18,0	59,5	65,8	76,6	82,7
	Total	3,6	9,3	13,6	25,6	22,6	31,6	64,2	94,7	123	138	297	390	355	363

Anexa 1.3 Subvenționarea proiectelor gestionării deșeurilor din FEN, în mln. lei

Nr.	UAT	Anii													
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	Briceni	0	0,08	0	0	0	0	0	0,5	1,1	0	0	1,0	2,0	0
2	Ocnîța	0	0,1	0	0,26	0	0	0,29	0	0	2,7	0	0	2,8	0
3	Edineț	0	0,1	0	0,05	0	0,075	0	0	0	0	0	0	0	0,68
4	Dondușeni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	Drochia	0	0,07	0,1	0	0	0,19	0,53	0	0	0	0	0	0	0
6	Soroca	0	0,13	0	0,22	0,4	0,13	0	0,5	0	0	0	0	0	0
7	Florești	0	0,1	0	1,2	0,056	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Râșcani	0	0	0	0,26	0,25	0,69	0	0	2,6	0	0,98	0	0,5	0
9	Glodeni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	Fălești	0	0	0	0,28	0,25	0	0	0,25	0,21	0	0	0	0	0
11	Bălți	0	0,1	0,1	0,42	0,34	0,15	0,2	0	0	0	0	0	0	0
12	Sângerei	0	0	0	0	0	1,2	0,06	0,6	1,4	0	1,2	0	0	0
	Regiunea Nord	0	0,68	0,2	2,7	1,3	2,6	1,1	1,8	5,3	2,7	2,2	1,0	5,3	0,68
13	Șoldănești	0	0	0	0	0	0	0	0	1,6	0	0	0	0	0
14	Rezina	0	0,05	0	0,66	0	0,24	0	0	0	0	0	0	0	0
15	Telenești	0	0,05	0	0	0	0	0,35	0,53	0	2,9	0	0,5	0	0
16	Orhei	0	0	0,11	0,2	0,39	0	0	1,23	0	0	0	0,15	0,36	0,38
17	Criuleni	0	0,35	0,065	0	0	0,21	0	0	0	0	0	0	0	0
18	Dubăsari	0	0,08	0,055	0,063	0	1,33	1,04	0	0	0	0	0,25	0	0
19	Anenii Noi	0	0	0,15	0	0	0,29	0,06	0	0	0	0	0	0	0
20	Ialoveni	0	0,1	0	0,21	0	0	0	0	1,3	0	0	2,1	0	0
21	Strășeni	0,08	0	0,07	0,17	0,13	0,17	0,05	0,46	0,82	3,6	0	0	0	0
22	Călărași	0	0,073	0	0,26	0,04	0	0	0	3,6	0	0	0	0	0
23	Ungheni	0	0	0	0,23	0	0	0	0	3,0	0	0	0	0	0
24	Nisporeni	0	0	0	0,36	0	0,89	0,19	1,2	0	1,4	0	0	0,2	0
25	Hâncești	0	0	0	0,8	0	0,22	0	9,0	3,	0	0	0	0	0
	RD Centru	0,08	0,7	0,44	3,0	0,57	3,33	1,7	12,4	13,3	8,0	0	3,0	0,56	0,38
26	Chișinău	0	0	0	0,19	0,18	0	0	3,6	2,4	8,1	18,6	1,7	0	26,5
	Regiunea Centru	0,08	0,7	0,44	3,1	0,75	3,3	1,7	16,1	15,7	15,9	18,6	4,7	0,56	26,9
27	Căușeni	0	0	0	0,04	0,05	0	0	0,09	0	0	0	0	0	0
28	Ștefan-Vodă	0	0,15	0,01	0,06	0,14	0,22	0	0,17	0,11	0	0	0	0	0
29	Cimișlia	0	0	0	0	0,33	0,1	0	0	0	0,26	0	5,0	5,1	0
30	Basarabeasca	0	0,14	0	0	0,84	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0
31	Leova	0	0	0,16	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
32	Cantemir	0	0	0	0,15	0,36	0	0	1,03	0,98	0	0	0	0	0
33	Cahul	0	0	0	0	0,13	0,21	0	5,5	0	2,8	0	0	0	0
34	Taraclia	0	0	0,14	0,044	0	0,04	0,08	0	0	0	0	0	0	0
35	UTA Găgăuzia	0	0,6	0,033	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Regiunea Sud	0	0,9	0,34	0,59	1,9	0,67	0,08	6,8	1,1	3,1	0	5,0	5,1	0
	Total	0,08	2,3	1,0	6,4	3,9	6,6	2,8	24,7	22,1	21,7	20,8	10,7	11,0	27,5

Anexa 1.4 Subvenționarea înverzirii localităților din FEN, în mln. lei

Nr.	UAT	Anii													
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	Briceni	0,006	0	0	0	0,05	0	0	0	0	0	0,35	0	0	0
2	Ocnîța	0	0	0,03	0,33	0,32	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	Edineț	0,016	0	0,1	0	0,05	0	0	0,2	0	0	0,2	0	0	0
4	Dondușeni	0	0,3	0	0	0,04	0,19	0,09	0	0	0,19	0	1,0	1,0	1,0
5	Drochia	0	0	0,028	0,34	0,22	0,034	0,15	0	0	0	0	0,07	0,27	0
6	Soroca	0,01	0,03	0,1	0,31	0,2	0	0,11	0,1	0,24	0	0	0,07	0,22	0
7	Florești	0,06	0	0	0,15	0,05	0,1	0	0,25	0,2	0,8	0	0,15	0	0
8	Râșcani	0	0	0	0	0	0,007	0	0	0,03	0,08	0	0	0	0
9	Glodeni	0	0	0,1	0,08	0,09	0	0	0	0,2	0	0	0	0	0
10	Fălești	0	0	0	0	0	0,011	0	0,17	0,55	0,11	0	0,05	0	0
11	Bălți	0	0	0,18	0	0,14	0,26	0,05	0	0	0	0	0	0	0
12	Sângerei	0	0	0	0	0,11	0	0	0	0,06	0	0	0	0	0
	Regiunea Nord	0,1	0,33	0,68	1,6	3,1	0,86	0,4	0,71	1,3	1,2	0,55	1,3	1,5	1,0
13	Șoldănești	0	0	0,1	0,3	0,85	0,22	0	0	0	0	0	0,1	0	0
14	Rezina	0,01	0	0,043	0,1	1,0	0,05	0	0	0	0	0	0	0	0
15	Telenești	0,015	0,12	0	0	0,5	0,1	0	0,27	0,9	0	0	0	0	0
16	Orhei	0	0	0,1	0,04	2,7	0	0,01	0,055	0,47	0,72	0,88	0,1	0,2	0
17	Criuleni	0	0	0	0	1,1	0,31	0	0,31	0,25	0,1	0,1	0,55	0,18	1,0
18	Dubăsari	0	0	0	0,1	0,25	0,13	0	0,13	0	0	0,1	0	0	0
19	Anenii Noi	0	0	0	0	0,13	0,07	0,05	0	0,06	0,1	0	0	0	0
20	Ialoveni	0	0	0,1	0,046	0,05	0,075	0,04	0,07	0	0,16	0,12	0,05	0	0
21	Strășeni	0,02	0	0	0	0,23	0	0	0,06	0,2	0	0	0	0	0
22	Călărași	0,015	0,07	0	0,23	0,6	0,15	0	0,35	0,08	0,73	0,16	0,1	0,54	0
23	Ungheni	0	0	0,1	0	0	0	0	0,05	0,09	0,3	0,02	0	0	0
24	Nisporeni	0,025	0,026	0,16	0	0,35	0,35	0,31	0,32	0	0,04	0	0	0	0
25	Hâncești	0,015	0,15	0,26	0,14	0	0,04	1,0	3,9	0,54	0,11	0,06	0,29	0	0
	RD Centru	0,1	0,37	0,85	0,95	7,8	1,5	1,4	5,5	2,6	2,3	1,5	1,2	0,92	1,0
26	Chișinău	0	0	0	1,4	1,5	0,17	1,9	0,87	1,4	0	2,3	2,5	29,8	4,8
	Regiunea Centru	0,1	0,37	0,85	2,4	9,3	1,7	3,3	6,4	4,0	2,3	3,7	3,7	30,7	5,8
27	Căușeni	0,01	0	0	0,03	0,23	0	0,34	0	0	0,1	0,34	0,16	0	0
28	Ștefan-Vodă	0,01	0,024	0,01	0,17	0,44	0,22	0,23	0,35	0,17	0	0	0,17	0	0
29	Cimișlia	0	0	0,1	0	0	0	0	0,63	0,2	0,91	0,13	0,62	0,12	0
30	Basarabeasca	0,01	0,005	0	0	0	0,01	0	0,18	0,1	0	0,33	0	0,14	0
31	Leova	0	0,015	0,02	0	0	0,08	0	0	0	0	0	0	0	0
32	Cantemir	0	0	0,025	0,31	0,56	0,13	0	0,56	0,23	0	0	0	0	0
33	Cahul	0	0	0	0	0	0	0,02	0,23	0,2	0	0,39	1,1	0	0
34	Taraclia	0,015	0	0	0,25	0,2	0	0,07	0	0,47	0	0	0,07	0	0
35	UTA Găgăuzia	0,031	0,005	0,2	0,16	0	0	0	0,6	0,22	0,13	0,5	0	0	0
	Regiunea Sud	0,08	0,05	0,35	0,91	1,4	0,43	0,65	7,8	1,6	1,1	1,7	2,1	0,26	0
	Total	0,27	0,75	1,9	4,9	13,8	3,0	4,8	14,6	6,3	4,7	6,0	7,2	32,4	6,8

Anexa 1.5 Subvenționarea măsurilor hidrotehnice din FEN, în mln. lei

Nr.	UAT	Anii													
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	Briceni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Ocnîța	0	0	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	Edineț	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	Dondușeni	0	0	0	0,43	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	Drochia	0	0	0	0,41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Soroca	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,5	2,0	2,2
7	Florești	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Râșcani	0	0	0	0	0	0	0,4	2,0	5,0	6,0	7,1	0	0	0
9	Glodeni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	Fălești	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	Bălți	0	0	0	0	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	Sângerei	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Regiunea Nord	0,1	0	0	0,84	0,3	0	0,4	2,0	5,0	6,0	6,7	7,6	2,0	2,2
13	Șoldănești	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14	Rezina	0	0	0	0,17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	Telenești	0	0	0	0	0	0,08	0	0	0,33	0	0	0	0	0
16	Orhei	0	0	0	0,22	1,7	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	Criuleni	0	0	0	0	0,4	0	0	19,5	8,5	1,1	0,4	0	0	0
18	Dubăsari	0	0	0,25	0	0	0	0	6,1	15,1	0	0	0	0	0
19	Anenii Noi	0	0	0	0	0	0	3,0	0	0	10,0	16,4	0	0	2,0
20	Ialoveni	0,1	0	0	0,08	0	0,07	0	0	0,36	0	0	0,48	0	0
21	Strășeni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,09	0	0	0	0
22	Călărași	0	0,09	0,3	0,055	0,41	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	Ungheni	0,03	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,0	4,5	1,9	0
24	Nisporeni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,0	0	0	0
25	Hâncești	0,11	0,25	0	0,37	0	0,05	0	6,2	1,6	7,0	5,4	2,2	0	0
	RD Centru	0,24	0,34	0,55	0,9	2,5	0,2	3,0	31,8	26,0	18,1	24,2	7,2	1,9	2,0
26	Chișinău	0	0	0	1,0	0	0,79	0	9,1	8,5	2,2	3,0	12,8	9,5	0
	Regiunea Centru	0,24	0,34	0,55	1,9	2,5	1,0	3,0	41,0	34,5	20,3	27,3	15,5	11,4	2,0
27	Căușeni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,2	0	0,66	6,0
28	Ștefan-Vodă	0	0	0	0	0	0	10,4	3,3	10,6	5,0	19,9	0	0	3,1
29	Cimișlia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
30	Basarabeasca	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
31	Leova	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4,5	0	0
32	Cantemir	0	0,3	0	0,17	0	0,47	0	6,2	7,3	0,25	10,1	0	0,05	2,0
33	Cahul	0	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2,1
34	Taraclia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,41	0
35	UTA Găgăuzia	0,15	0	1,5	1,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Regiunea Sud	0,25	0,5	1,5	1,7	0	0,47	10,4	9,5	17,9	5,3	31,2	4,5	1,1	13,3
	Total	0,6	0,84	2,1	4,4	2,8	1,5	13,8	52,5	57,4	31,5	65,1	27,6	14,5	17,5

Anexa 2. Proiectele de mediu implementate de ADR

Anexa 2.1 Numărul proiectelor implementate de ADR în aprovizionarea cu apă și sanitație (AAS)

Nr.	UAT	Total			2010-2016			2017-2020		
		Total	FNDR	GIZ	Total	FNDR	GIZ	Total	FNDR	GIZ
1	Ocnita	1	1	0	1	1	0	0	0	0
2	Donduseni	1	1	0	0	0	0	1	1	0
4	Soroca	1	1	0	0	0	0	1	1	0
5	Florești	1	1	0	0	0	0	1	1	0
6	Râșcani	5	0	5	5	0	5	0	0	0
7	Glodeni	1	1	0	0	0	0	1	1	0
8	Fălești	4	4	0	2	2	0	2	2	0
9	Bălți	3	3	0	3	3	0	0	0	0
10	Sângerei	3	3	0	1	1	0	2	2	0
	RD Nord	20	15	5	12	7	5	8	8	0
11	Șoldănești	1	1	0	0	0	0	1	1	0
12	Telenești	2	2	0	2	2	0	0	0	0
13	Ialoveni	1	1	0	0	0	0	1	1	0
14	Călărași	3	3	0	3	3	0	0	0	0
15	Ungheni	2	2	0	1	1	0	1	1	0
16	Nisporeni	2	2	0	1	1	0	1	1	0
17	Hâncești	2	2	0	1	1	0	1	1	0
	RD Centru	13	13	0	8	8	0	5	5	0
18	Căușeni	1	1	0	0	0	0	1	1	0
19	Cimișlia	1	1	0	1	1	0	0	0	0
20	Leova	3	2	1	2	1	1	1	1	0
21	Cahul	6	2	4	5	2	3	1	0	1
22	Taraclia	1	1	0	1	1	0	0	0	0
	RD Sud	12	7	5	9	5	4	3	2	1
	Total	45	35	10	29	20	9	16	15	1

Anexa 2.2 Sumele proiectelor implementate de ADR în aprovizionarea cu apă și sanitație, în mln. lei.

Nr.	UAT	Total			2010-2016			2017-2020		
		Total	FNDR	GIZ	Total	FNDR	GIZ	Total	FNDR	GIZ
1	Ocnita	25,6	25,6	0	25,6	25,6	0	0	0	0
2	Donduseni	17,6	17,6	0	0	0	0	17,6	17,6	0
4	Soroca	23,8	23,5	0	0	0	0	23,8	23,5	0
5	Florești	66,1	29,9	0	0	0	0	66,1	29,9	0
6	Râșcani	23,8	0	23,7	23,8	0	23,7	0	0	0
7	Glodeni	40	40	0	0	0	0	40	40	0
8	Fălești	101	93,7	0	30,6	23,2	0	70,5	70,5	0
9	Bălți	47,1	44,2	0	47,1	44,2	0	0	0	0
10	Sângerei	108	108	0	24	24	0	84,3	84,3	0
	RD Nord	453	383	23,7	151	117	23,7	302	266	0
11	Șoldănești	61,5	40	0	0	0	0	61,5	40	0
12	Telenești	34,2	23,6	0	34,2	23,6	0	0	0	0
13	Ialoveni	33,4	27,9	0	0	0	0	33,4	27,9	0
14	Călărași	41,5	33,3	0	41,5	33,3	0	0	0	0
15	Ungheni	55,6	51,6	0	32,8	28,9	0	22,8	22,7	0
16	Nisporeni	80,1	79,7	0	45	45	0	35,1	34,7	0
17	Hâncești	45,9	45,9	0	24,2	24,2	0	21,7	21,7	0
	RD Centru	352	302	0	178	155	0	175	147	0
18	Căușeni	64,3	40	0	0	0	0	64,3	40	0
19	Cimișlia	11,7	11,7	0	11,7	11,7	0	0	0	0
20	Leova	92	34,9	56,7	66,9	10	56,7	25,1	24,9	0
21	Cahul	105	30,7	74,3	56,6	30,7	25,9	48,4	0	48,4
22	Taraclia	13,2	13,2	0	13,2	13,2	0	0	0	0
	RD Sud	286	131	131	148	65,6	82,6	138	65	48,4
	Total	1092	815	155	477	338	106	615	478	48,4

Anexa 2.3 Numărul proiectelor implementate de ADR pentru managementul integrat al deșeurilor

Nr.	UAT	Total			2010-2016			2017-2020		
		Total	FNDR	GIZ	Total	FNDR	GIZ	Total	FNDR	GIZ
1	Briceni	1	1	0	0	0	0	1	1	0
2	Soroca	1	1	0	1	1	0	0	0	0
3	Florești	2	0	2	2	0	2	0	0	0
4	Râșcani	1	1	0	1	1	0	0	0	0
5	Sângerei	1	1	0	1	1	0	0	0	0
	RD Nord	6	4	2	5	3	2	1	1	0
6	Șoldănești	3	1	2	3	1	2	0	0	0
7	Telenești	1	1	0	1	1	0	0	0	0
8	Orhei	2	2	0	2	2	0	0	0	0
9	Nisporeni	1	1	0	1	1	0	0	0	0
10	Hâncești	1	1	0	1	1	0	0	0	0
	RD Centru	8	6	2	8	6	2	0	0	0
11	Cantemir	1	1	0	0	0	0	1	1	0
12	Cahul	1	1	0	0	0	0	1	1	0
	ADR Sud	1	1	0	1	1	0	0	0	0
	RD Sud	3	3	0	1	1	0	2	2	0
	Total	17	13	4	14	10	4	3	3	0

Surse: tabelele din anexa 2 sunt elaborate de autor după Rapoartele Anuale de Activitate și Planurile Operaționale Regionale ale ADR.

Anexa 2.4 Sumele proiectelor implementate de ADR pentru managementul integrat al deșeurilor,
 în mln. lei

Nr.	UAT	Total			2010-2016			2017-2020		
		Total	FNDR	GIZ	Total	FNDR	GIZ	Total	FNDR	GIZ
1	Briceni	23,1	23,1	0	0	0	0	23,1	23,1	0
2	Soroca	44	28,6	0	44	28,6	0	0	0	0
3	Florești	10,8	0	10,8	10,8	0	10,8	0	0	0
4	Râșcani	7	5,8	1,2	7	5,8	1,2	0	0	0
5	Sângerei	6,0	4,1	0	6	4,1	0	0	0	0
	RD Nord	91	61,6	12,0	67,8	38,5	12,0	23,1	23,1	0
6	Șoldănești	55	14,4	40,2	54,8	14,4	40,2	0	0	0
7	Telenești	8,6	8,6	0	8,6	8,6	0	0	0	0
8	Orhei	9,3	8,3	0	9,3	8,3	0	0	0	0
9	Nisporeni	12,4	12,4	0	12,4	12,4	0	0	0	0
10	Hâncești	10,6	10,5	0	10,6	10,5	0	0	0	0
	RD Centru	96	54	40	96	54	40	0	0	0
11	Cantemir	33,7	33,6	0	0	0	0	33,7	33,6	0
12	Cahul	44	43,6	0	0	0	0	44	43,6	0
	ADR Sud	19,1	18,9	0	19,1	18,9	0	0	0	0
	RD Sud	96,8	96	0	19	18,9	0	77,7	77,2	0
	Total	283	212	52	183	112	52	101	100	0

Anexa 3. Dinamica încasărilor taxelor pentru utilizarea resurselor naturale

Anexa 3.1 Dinamica încasărilor impozitului funciar, în milioane lei

Nr.	UAT	Anii										media	sporul
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
1	Briceni	6,05	6,1	6,1	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,4	6,1	106
2	Ocnîța	4,1	4,1	3,8	3,7	3,4	3,8	3,9	4,2	3,9	4,2	3,9	102
3	Edineț	6,9	7,4	6,9	7,1	7,0	7,4	7,2	7,6	7,2	6,9	7,2	100
4	Dondușeni	4,5	4,7	4,8	4,9	4,8	4,7	4,5	4,8	4,8	4,9	4,7	109
5	Drochia	7,7	8,5	8,2	8,6	8,1	8,0	8,1	8,0	7,5	8,3	8,1	108
6	Soroca	6,6	7,2	7,0	6,8	7,0	6,8	7,0	6,5	6,6	6,8	6,8	103
7	Florești	6,3	9,3	8,1	7,9	8,7	8,3	8,3	8,0	8,4	8,1	8,1	129
8	Râșcani	5,9	6,9	6,4	6,7	6,7	6,6	6,9	6,3	6,5	6,6	6,5	112
9	Glodeni	5	5,2	5,2	5,2	5,2	5,1	5,4	5,2	5,0	5,1	5,2	102
10	Fălești	5,5	7,5	6,1	6,5	7,3	6,8	6,8	6,4	6,6	6,3	6,6	115
11	Bălți	2,04	2,1	2,0	0,81	0,96	0,71	0,81	0,67	1,4	0,93	1,2	46
12	Sângerei	4,9	7,4	5,4	6,6	5,8	6,0	6,1	6,0	5,8	5,8	6,0	118
	Regiunea Nord	65,5	76,4	70,0	70,8	71,0	70,2	71,0	69,7	69,7	70,2	70,4	107
13	Șoldănești	3,6	3,3	3,5	3,2	3,8	3,8	3,9	3,8	3,7	3,9	3,7	108
14	Rezina	3,4	3,5	3,4	3,5	3,6	3,5	3,9	3,6	3,6	3,4	3,5	100
15	Telenești	4,1	5	4,6	4,8	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,3	4,5	105
16	Orhei	6,6	7,1	6,9	6,7	6,5	6,3	6,7	6,3	6,4	6,9	6,6	105
17	Criuleni	4,7	4,9	5,0	4,8	4,6	4,9	4,7	4,5	4,7	4,5	4,7	96
18	Dubăsari	1,3	1,14	1,2	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	92
19	Anenii Noi	4,9	5,4	4,8	4,8	4,7	4,8	4,9	4,7	4,3	5,3	4,9	108
20	Ialoveni	3,7	4,2	4,0	4,4	4,1	4,1	4,2	4,2	4,2	4,2	4,1	114
21	Strășeni	2,8	2,7	2,6	2,7	2,5	2,5	2,6	2,6	2,4	2,4	2,6	86
22	Călărași	2,9	3,2	3,2	2,9	2,9	2,7	2,9	2,8	3,1	2,9	2,9	100
23	Ungheni	4,9	5,5	5,4	5,2	5,4	5,0	5,6	5,1	5,1	5,1	5,2	104
24	Nisporeni	2,5	2,94	3,0	2,8	2,6	2,6	2,7	2,6	2,6	2,6	2,7	104
25	Hâncești	6,6	7,5	6,6	7,0	6,7	6,9	7,1	6,8	7,2	7	6,9	106
	RD Centru	52,0	56,4	54,1	54,0	53,1	52,7	54,8	52,6	52,8	53,7	53,6	103
26	Chișinău	9,4	9,8	9,2	5,2	5,0	4,3	4,2	3,9	3,9	4,2	5,9	45
	Regiunea Centru	61,4	66,2	63,3	59,2	58,1	57,0	59,0	56,5	56,7	57,8	59,5	94
27	Căușeni	6,3	7,3	6,4	6,5	6,4	7,7	7,2	6,9	6,9	7,2	6,9	114
28	Ștefan-Vodă	6,3	6,6	6,8	6,8	6,8	6,8	6,3	6,5	6,6	6,6	6,6	105
29	Cimișlia	5,1	5,9	5,3	5,5	5,9	5,4	6,3	5,6	5,6	5,5	5,6	108
30	Basarabeasca	1,4	1,8	1,6	1,6	1,6	1,6	1,8	1,6	1,8	1,6	1,6	114
31	Leova	3,4	4,3	3,9	4,0	4,0	4,4	4,4	4,2	4,5	4,4	4,2	129
32	Cantemir	4,5	4,4	3,9	4,8	4,6	4,3	4,5	4,2	5,0	4,7	4,5	104
33	Cahul	8,1	9,2	9,0	8,9	8,8	8,8	9,4	9,5	9,3	9,1	9,0	112
34	Taraclia	3,8	4,35	4,3	4	4,2	4,1	4,4	4,4	4,2	4,1	4,2	108
35	UTA Găgăuzia	8,3	11,3	8,6	9,2	9,9	9,1	11,1	9,8	10,0	10,5	9,8	127
	Regiunea Sud	47,2	55,2	49,7	51,3	52,2	52,2	55,4	52,7	53,8	53,7	52,3	114
	Total	174	198	183	181	181	179	185	179	180	182	182	104

Surse: tabelele din anexa 3 sunt elaborate de autor după datele din Rapoartele anuale ale Inspectoratului Fiscal Principal de Stat privind încasările impozitului funciar și taxelor pentru utilizarea resurselor naturale

Anexa 3.2 Dinamica încasărilor taxelor pentru valorificarea subsolului, în mii lei

Nr.	UAT	Anii										media	sporul
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
1	Briceni	1873	3267	275	952	1666	1796	1456	1284	1251	1164	1498	62
2	Ocnîța	181	275	159	164	283	355	280	484	484	636	330	351
3	Edineț	209	270	204	127	285	235	519	473	594	691	361	331
4	Dondușeni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
5	Drochia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
6	Soroca	785	1300	1134	694	969	987	1328	1686	1227	1194	1130	152
7	Florești	165	340	189	95,1	110	8,9	71,9	277	170	256	168	155
8	Râșcani	73,5	101	96,7	86,9	189	228	321	364	295	427	218	580
9	Glodeni	83,9	141	51,9	79,4	135	151	180	210	319	341	169	406
10	Fălești	4,9	12,9	7,3	3,8	44,3		0,8	0	0,17	0	8,2	0
11	Bălți	0,1	0	0	0	0	0,4	0,5	0	0,82	-0,8	0,1	
12	Sângerei	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,6	0,2	
	Regiunea Nord	3375	5707	2117	2202	3681	3761	4157	4778	4340	4708	3883	139
13	Șoldănești	6,4	27,2	13,3	3,7	5,5	1,7	0	0	0	0	5,8	0
14	Rezina	539	711	476	437	612	661	794	674	666	534	610	99
15	Telenești	45,2	49,2	45,3	67,9	80,7	67,9	50,4	57,6	49,7	109	62	242
16	Orhei	332	422	269	245	498	597	939	1148	1128	1192	677	359
17	Criuleni	833	913	987	1005	1026	991	786	769	956	688	895	83
18	Dubăsari	146	119	57,5	95,9	85,4	35,9	41,3	45,5	174	94,1	89	64
19	Anenii Noi	637	742	377	612	572	932	1141	1372	1146	1530	906	240
20	Ialoveni	78	121	175	94,7	45,8	67	8,3	88,7	-1,4	0	68	0
21	Strășeni	1177	728	541	197	348	760	808	1247	1369	1258	843	107
22	Călărași	10,2	18,3	10,9	13,1	14,4	5,3	3,1	0	6,2	19	10,1	186
23	Ungheni	113	173	122	276	179	231	154	747	156	138	229	122
24	Nisporeni	0	0	0	0	0	0	0,3	6,7	3,4	2,1	1,3	
25	Hâncești	17,6	13	12	3,7	18,6	1,7	10,5	12	5,4	2,1	9,7	12
	RD Centru	3934	4037	3086	3051	3485	4352	4736	6167	5658	5567	4407	141
26	Chișinău	1127	1280	1093	600	606	460	556	623	935	782	806	69
	Regiunea Centru	5061	5317	4179	3651	4091	4812	5292	6791	6593	6349	5214	125
27	Căușeni	17	10,5	3,1	4,3	22,7	37,1	36	5,4	12,5	23,3	17,2	137
28	Ștefan-Vodă	0	0	0	0	0	9,9	8,3	1,8	9,5	4,6	3,4	
29	Cimișlia	0	0	0	0	7,1	8,1	12,3	11,8	14,4	8,6	6,2	
30	Basarabeasca	0,3	7,5	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0,8	0
31	Leova	8,9	10,9	14,7	8,2	25,4	8,6	10,6	32	7,8	10	13,7	112
32	Cantemir	9,2	10,1	2	2,7	3,7	0	0	0	0	0	2,8	0
33	Cahul	337	43,3	29,6	32,3	64,2	56,1	107	112	119	80,6	98,1	24
34	Taraclia	0	0,9		0,2	13,7	21,7	12,2	15,3	20,9	15	11,1	
35	UTA Găgăuzia	26,4	8,6	0,7	2,8	2,5	4,1	7	2,2	23,5	2,0	8,0	7
	Regiunea Sud	399	91,8	50,1	50,5	139	146	193	181	207	144	160	36
	Total	8836	11115	6346	5904	7912	8718	9643	11749	11140	11201	9256	127

Anexa 3.3 Dinamica încasărilor taxelor pentru consumul apei, în mii lei

Nr.	UAT	Anii										media	sporul
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
1	Briceni	44,3	66,5	58	49,2	517	414	326	252	432	293	245	661
2	Ocnîța	86,6	59,2	31,8	41,4	147	88,9	75	80,1	144	161	92	186
3	Edineț	633	589	364	615	168	684	636	272	481	208	465	33
4	Dondușeni	18,8	19,7	30,6	79,2	93,2	205	105	79,1	197	263	109	1401
5	Drochia	81,7	111	277	174	185	189	244	151	216	243	187	297
6	Soroca	252	661	1541	902	271	981	362	247	5137	552	1091	219
7	Florești	1194	1368	1779	1401	1793	1378	281	1272	1449	1540	1345	129
8	Râșcani	1641	7064	5227	6948	7181	3601	3869	5817	817	3567	4573	217
9	Glodeni	250	190	122	71,3	262	83	133	60,6	39,6	56,0	127	22
10	Fălești	63,5	117	110	122	107	102	95,7	94	101	87,5	100	138
11	Bălți	1104	625	292	294	281	154	125	123	124	145	327	13
12	Sângerei	275	161	253	256	441	221	224	244	277	253	260	92
	Regiunea Nord	5644	11031	10086	10952	11446	8102	6474	8691	9414	7370	8921	131
13	Șoldănești	11,6	6,2	6	4,2	7,3	8,9	11,2	14,5	8,0	8,9	9	76
14	Rezina	96,1	85,5	43,3	91,1	146	876	420	409	414	352	293	366
15	Telenești	20,4	20,5	23,6	31,3	35,6	47,8	55,4	57,3	17,9	42,3	35	207
16	Orhei	299	441	272	353	382	375	389	305	321	318	345	106
17	Criuleni	147	61,8	56,3	51,9	95,9	127	101	9678	8390	10995	2970	7479
18	Dubăsari	247	87	0	30,8	213	143	90,9	142	103	176	123	71
19	Anenii Noi	236	383	186	208	304	431	764	451	463	656	408	278
20	Ialoveni	110	214	60,7	112	167	78,3	125	50,2	103	133	115	121
21	Strășeni	85,6	140	56	71,4	17,1	247	37,2	120	134	95,7	100	112
22	Călărași	94,8	174	15,7	113	245	155	135	155	182	159	143	168
23	Ungheni	300	390	263	386	449	516	410	347	364	327	375	109
24	Nisporeni	47,2	43	18	17,2	15,3	37,9	50,4	42	25,6	110	41	233
25	Hâncești	71	14,8	16,5	18,2	23,2	27,6	27,7	26,6	59,1	73,8	36	104
	RD Centru	1766	2061	1018	1488	2100	3070	2616	11798	10585	13446	4995	761
26	Chișinău	7288	13597	13576	11821	13132	12020	1137	3060	1066	929	8786	13
	Regiunea Centru	9054	15658	14594	13309	15232	15090	13990	14857	11650	14375	13781	159
27	Căușeni	66,2	134	57,1	103	65,3	173	119	93,9	121	96,2	103	145
28	Ștefan-Vodă	59,2	249	-137	85,5	169	322	516	200	494	246	220	415
29	Cimișlia	30,6	67,4	45,3	87,2	63,9	3,5	61,1	77,6	181	12,1	63	40
30	Basarabasca	40,1	116	17,3	32,5	154	86	90,1	82,2	77,5	68,4	76	171
31	Leova	17,2	18,9	15,7	25,7	21,6	27,7	24,2	21,9	22,5	34,5	23	201
32	Cantemir	24,3	31,5	4	3,8	36,9	88,3	38	70,4	25,8	37,9	36	156
33	Cahul	355	483	427	418	541	606	493	671	745	593	533	167
34	Taraclia	62,2	43,5	5,4	60,6	26,8	22,9	29,9	35,8	43,6	52,3	38	84
35	UTA Găgăuzia	174	390	312	339	232	208	188	286	636	495	326	284
	Regiunea Sud	829	1533	747	1155	1311	1538	1558	1540	2347	1635	1419	197
	Total	15526	28223	25426	25416	27989	24729	22023	25088	23411	23380	24121	151

Anexa 3.4 Dinamica încasărilor taxelor pentru lemnul eliberat pe picior, în mii lei

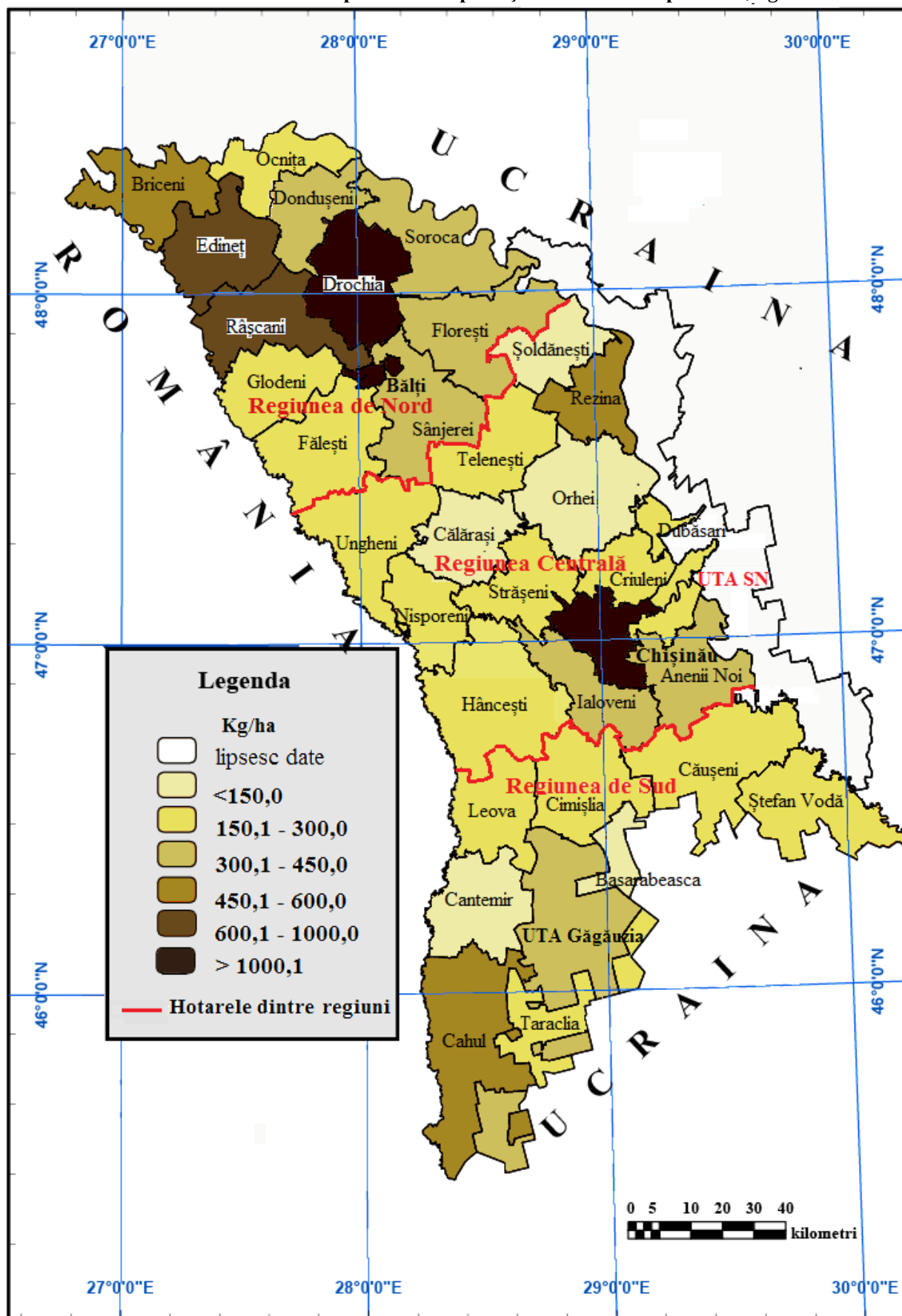
Nr.	UTA	Anii										media	sporul
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
1	Briceni	22,9	19,3	15,5	20,9	19,9	28,3	14,3	17	21,3	18,0	19,7	78
2	Ocnîța	32,1	25,7	22,3	17,8	22,4	17,1	19,5	19	29,7	16,8	22,2	52
3	Edineț	10,4	11,6	11,9	10,4	11,3	4,6	3,4	8,1	9,4	8,2	8,9	79
4	Dondușeni	11,5	7,9	13,9	8	15,9	20,6	11	10,1	10,0	11,7	12,1	102
5	Drochia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
6	Soroca	0	0	0	0	11,5	6,5	6,7	12,9	17,4	7,1	6,2	
7	Florești	0	-5,6	0	0	6	8,8	16,5	17,5	11,1	10,2	6,5	
8	Râșcani	27,5	16,9	18,8	3,8	17,1	13,8	8,3	11,1	15,7	4,2	13,7	15
9	Glodeni	12,9	12,7	13,2	4,1	14,5	27,7	9,2	14,8	18,2	12,3	14,0	95
10	Fălești	6	2,6	3,7	1,5	4,4	4,6	1,5	2,7	3,4	0	3,0	0
11	Bălți	0	0	0	0,7	0,7		3,8	11,1	14,9	0	3,5	
12	Sângerei	0	0	0	12,9	19,3	6,9	0,6	0	0	0	4,0	
	Regiunea Nord	123	91	99	80	143	139	95	124	151	88	113	72
13	Șoldănești	24,5	0	0	0	5,3	32,6	26,1	46,7	44,5	15,6	19,5	64
14	Rezina	0	0	0	0	7,1	10,9	11,9	18,8	28,0	5,9	8,3	
15	Telenești	6,2	4,9	11,3	3	3,7	8,2	5,6	7,3	10,9	2,6	6,4	42
16	Orhei	7,4	21,6	61,4	31,9	25,6	43	37	26,9	15,2	14,8	28,5	200
17	Criuleni	2,1	0,1	0,9	0,7	0,8	0	0,5	2,9	6,5	4,1	1,9	195
18	Dubăsari	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
19	Anenii Noi	15,9	10,6	11,1	7,4	11,3	8,6	14,4	8,2	14,9	14,6	11,7	92
20	Ialoveni	10,1	9,3	14,5	9,8	8,8	8,2	23,5	6,1	81,7	85,2	25,7	844
21	Strășeni	23,6	2,4	2,7	1,6	14,9	3	4,7	6,4	4,4	6,9	7,1	29
22	Călărași	24,6	21,3	20,3	25	45,1	34,9	50	57	46,5	25,0	35,0	102
23	Ungheni	6,2	7,3	4,3	2,8	2,9	3,9	10	15,7	2,6	8,6	6,4	139
24	Nisporeni	9,4	11,7	7	0,7	1,5	12,2	6,8	7,4	8,3	3,1	6,8	33
25	Hâncești	42,6	25,1	26,7	14,9	45,2	31,9	42,1	48,8	42,4	29,7	34,9	70
	RD Centru	173	114	160	98	172	197	233	252	306	216	192	125
26	Chișinău	2,9	1,3	0,5	0,3	0,8	4,4	3,7	4,5	2,7	13,1	3,4	450
	Regiunea Centru	176	116	161	98	173	202	236	257	308	229	196	130
27	Căușeni	14,4	12,6	16,3	15,7	10	7,9	8	7,2	5,4	2,8	10,0	19
28	Ștefan-Vodă	10,5	7,4	4,6	9,2	4	6,7	8,5	1,9	5,8	0,4	5,9	3
29	Cimișlia	7,9	4,7	3	1	2,5	2,1	1	4,1	7,7	9,6	4,4	122
30	Basarabeasca	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
31	Leova	0	0	0	0	6,8	0	0	5,9	1,8	0,7	1,5	
32	Cantemir	0	0	0,4	0	0	0	0	0,8	0,1	0,7	0,2	
33	Cahul	32,3	10,7	21,5	28,9	27,2	11,4	25,2	32,2	14,6	31,7	23,6	98
34	Taraclia	0	0	0	0	2,4	1	0	2,4	2,3	1,9	1,0	
35	UTA Găgăuzia	0	31,7	0	0	0	0	0	0	0	0	3,2	
	Regiunea Sud	65	67	46	55	53	29	43	55	37,6	47,8	49,8	73
	Total	364	274	306	233	369	370	374	436	497	365	359	100

**Anexa 4.1 Raportul emisiilor (kg) la suprafața terenurilor împădurite (ha) și numărul de locuitori
(media anilor 2007-2016)**

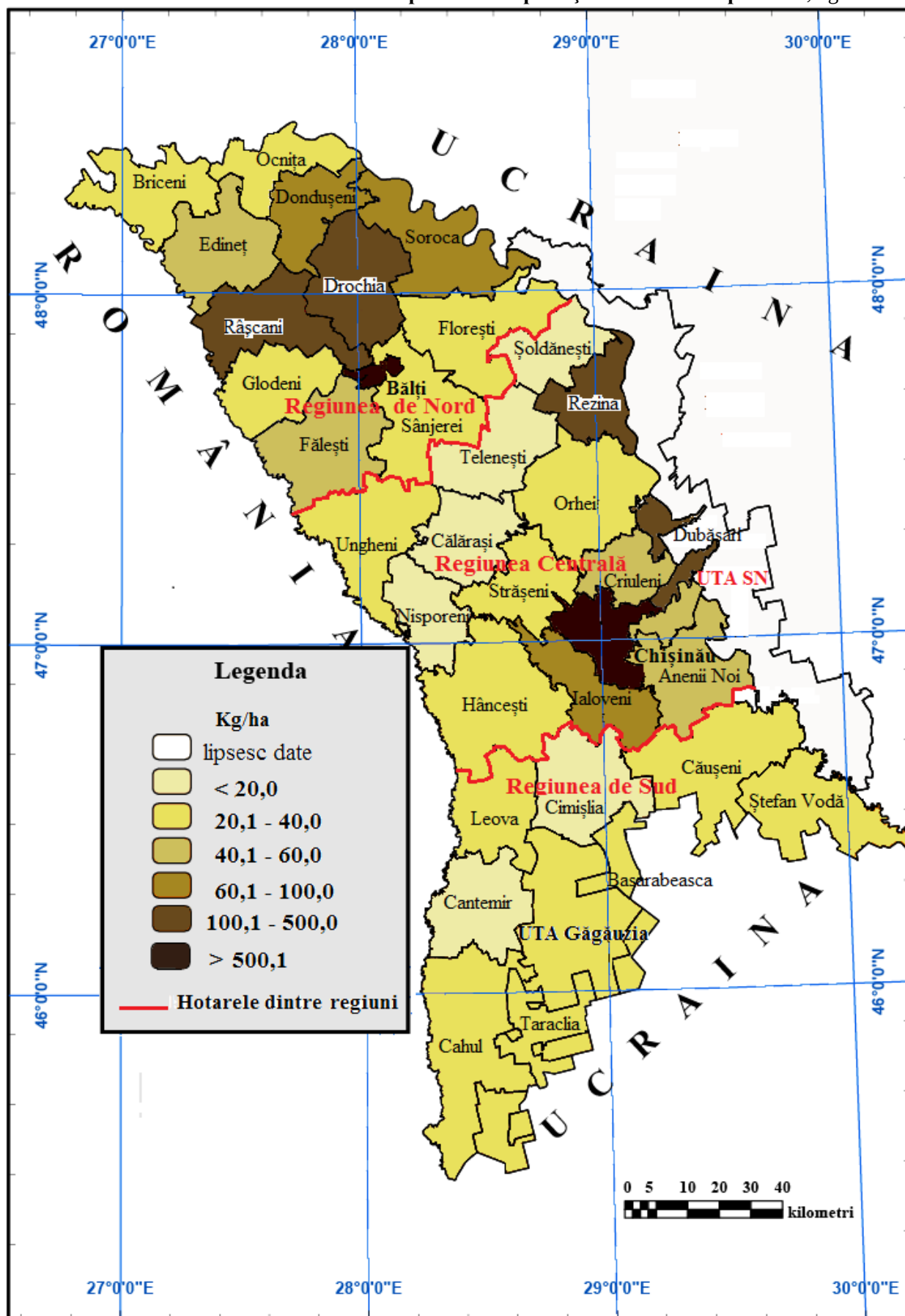
Nr.	UAT	Volumul emisiilor raportate la suprafața terenurilor împădurite, kg/ha			Volumul emisiilor raportate la numărul de locuitori, kg/loc		
		fixe	mobile	total	fixe	mobile	total
1	Briceni	23,1	429	452	3,0	55,1	58,1
2	Ocnița	36,2	153	189	5,6	23,5	29,0
3	Edineț	41,2	847	889	4,2	86,9	91,1
4	Dondușeni	76,0	340	416	9,2	40,9	50,1
5	Drochia	202	1460	1661	7,7	55,4	63,1
6	Soroca	60,2	355	415	5,6	32,7	38,3
7	Florești	33,9	330	364	6,1	59,8	66,0
8	Râșcani	104	580	684	8,5	47,1	55,6
9	Glodeni	35,1	199	234	6,5	37,1	43,6
10	Fălești	46,6	159	206	6,7	22,9	29,6
11	Bălți	1292	14109	15401	6,5	70,7	77,2
12	Sângerei	33,8	409	443	4,2	51,3	55,6
13	Regiunea de Nord	58,7	495	553	6,0	50,8	56,9
14	Șoldănești	13,3	91	104	3,7	25,5	29,2
	Rezina	363	117	479	78,6	25,3	104
15	Telenești	20,0	205	225	3,6	36,6	40,2
16	Orhei	20,3	94	115	4,3	20,1	24,4
17	Criuleni	54,5	191	245	5,8	20,1	25,9
18	Dubăsari	124	84	208	11,5	7,8	19,2
19	Anenii Noi	44,8	322	367	8,4	60,1	68,5
20	Ialoveni	61,8	330	392	7,0	37,3	44,3
21	Strășeni	29,0	186	215	8,1	51,7	59,8
22	Călărași	15,8	60	76	4,5	17,2	21,7
23	Ungheni	24,3	179	203	4,9	36,2	41,1
24	Nisporeni	17,0	233	250	3,9	54,1	58,1
25	Hâncești	21,2	139	161	6,7	44,0	50,7
	RD Centru	44,2	165	209	9,4	35,2	44,7
26	Chișinău	521	5907	6429	5,4	61,4	66,8
	Regiunea Centru	61,1	368	429	7,7	46,5	54,2
27	Căușeni	39,1	169	209	6,0	25,9	31,9
28	Ștefan-Vodă	26,6	235	261	3,6	32,0	35,6
29	Cimișlia	18,5	192	210	4,3	44,5	48,7
30	Basarabeasca	25,8	105	131	3,8	15,4	19,2
32	Leova	29,5	129	159	6,9	30,1	37,0
31	Cantemir	11,4	79	91	2,8	19,6	22,4
33	Cahul	26,7	526	553	3,1	60,6	63,7
34	Taraclia	33,5	213	247	4,3	27,1	31,3
35	UTA Găgăuzia	24,5	408	433	2,3	38,1	40,4
	Regiunea de Sud	25,3	243	268	3,8	36,6	40,4
	Total	52,0	367	419	6,5	45,7	52,2

Sursa: tabelul 4.1 și figurile 4.2-4.5 sunt elaborate de autor după datele din Anuarele privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Agențiilor și Inspekțiilor Ecologice

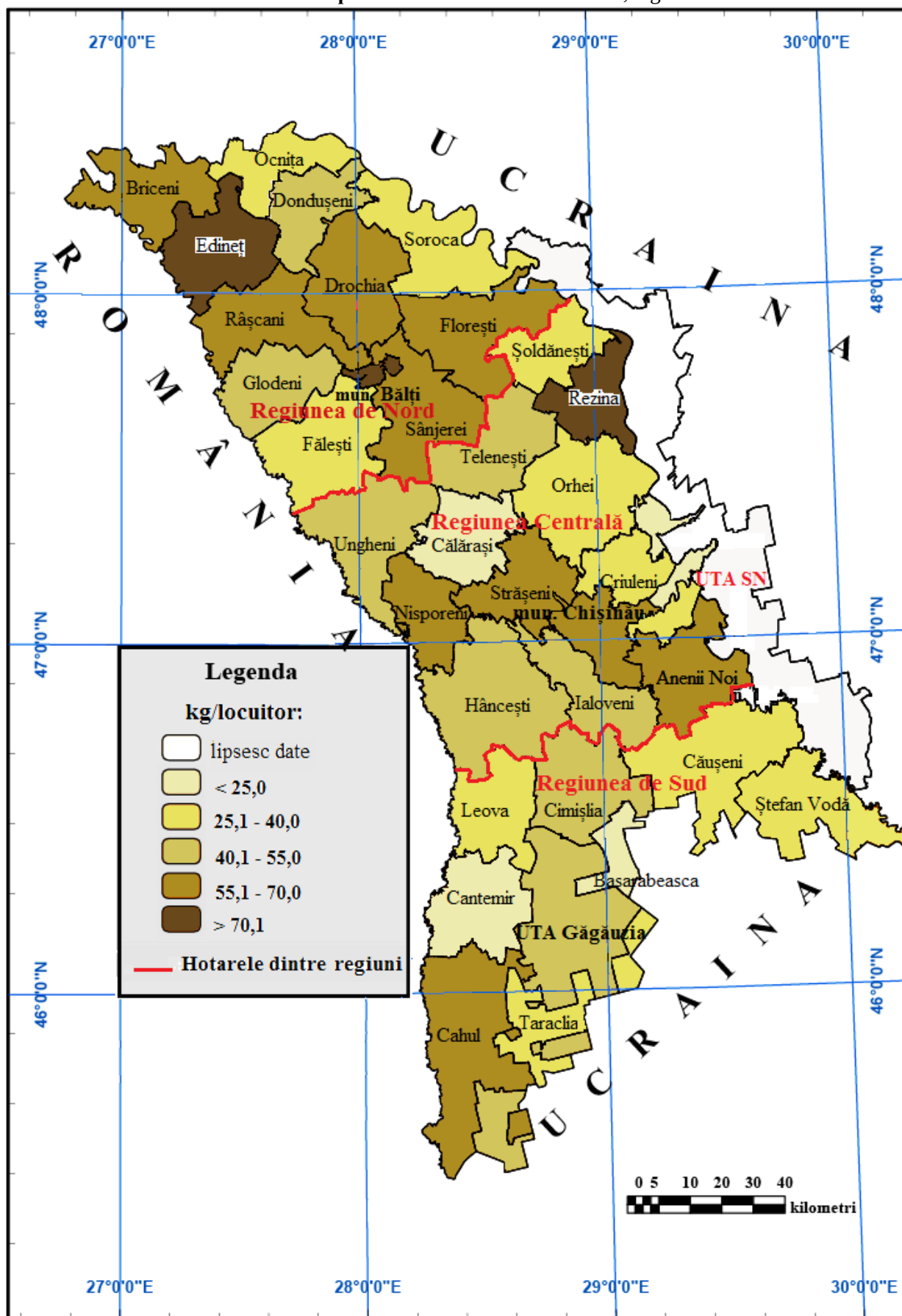
Anexa 4.2 Volumul emisiilor totale raportate la suprafața terenurilor împădurite, kg/ha

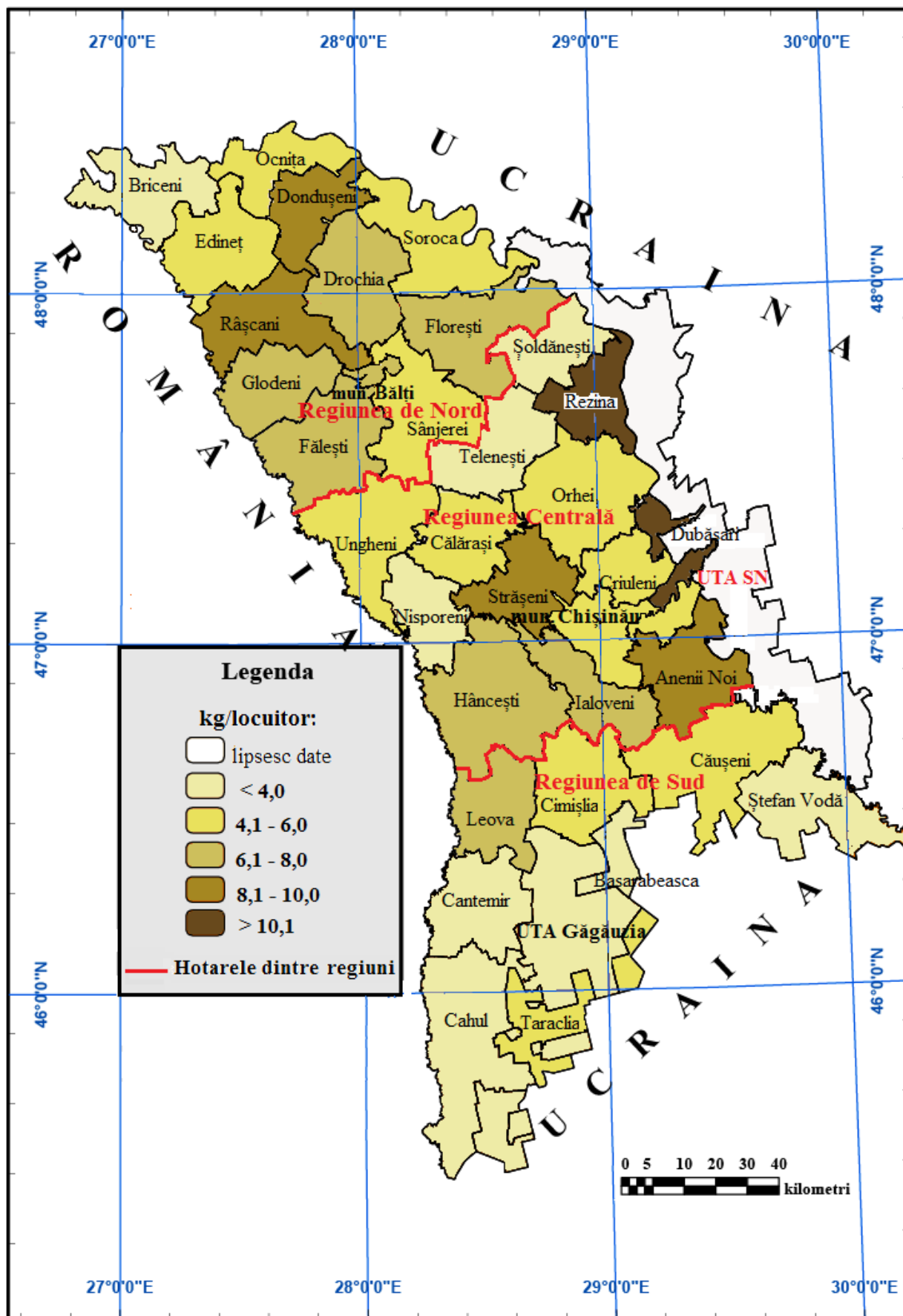
Anexa 4.3 Volumul emisiilor surselor fixe raportate la suprafața terenurilor împădurite, kg/ha

Anexa 4.4 Volumul emisiilor totale raportate la numărul de locuitori, kg/loc

Anexa 4.5 Volumul emisiilor surselor fixe raportate la numărul de locuitori, kg/loc

Anexa 5. Plățile pentru poluarea mediului

Anexa 5.1 Normativul regional de plată și suma plăților calculate pentru poluarea mediului în Republica Moldova (media 2007-2016)

Nr.	UAT	Emisiile și plata pentru poluarea aerului de la sursele staționare				Plata pentru poluarea apelor		
		Normativul regional de plată		Suma		Normativul regional de plată		Suma plăților, mii lei
		1998-2007	2008-2016	Emisiilor, în t	Plăților, în mii lei	1998-2007	2008-2016	
1	Briceni	10,8	14,4	221	32,8	126	198	186
2	Ocnîța	12,6	14,4	308	16,7	144	198	79
3	Edineț	12,6	14,4	347	24,1	126	198	114
4	Dondușeni	12,6	14,4	407	34,5	108	198	166
5	Drochia	12,6	14,4	683	45,2	162	198	151
6	Soroca	14,4	14,4	558	77,0	126	198	194
7	Florești	12,6	14,4	508	85,5	108	198	127
8	Râșcani	10,8	14,4	589	29,4	108	198	109
9	Glodeni	12,6	14,4	399	39,3	108	198	63
10	Fălești	12,6	14,4	617	42,1	108	198	110
11	Bălți	16,2	18	967	178	198	234	382
12	Sângerei	12,6	14,4	395	53,8	108	198	85
	Regiunea de Nord			5998	659		198	1753
13	Șoldănești	10,8	14,4	159	81,4	108	198	62
14	Rezina	14,4	14,4	4084	253	126	198	52
15	Telenești	10,8	14,4	264	14,8	108	198	81
16	Orhei	14,4	14,4	542	56,0	126	198	170
17	Criuleni	10,8	14,4	422	29,7	108	198	118
18	Dubăsari	14,4	14,4	405	3,1	126	198	33
19	Anenii Noi	10,8	14,4	696	129	108	198	285
20	Ialoveni	10,8	14,4	698	31,2	144	198	39
21	Strășeni	10,8	14,4	742	34,4	144	198	183
22	Călărași	10,8	14,4	355	42,5	144	198	83
23	Ungheni	14,4	14,4	577	46,8	108	198	91
24	Nisporeni	10,8	14,4	262	14,9	144	198	22
25	Hâncești	10,8	14,4	816	26,6	144	198	83
	RD Centru		14,4	10022	764		198	1186
26	Chișinău	18	18	4329	638	234	234	1523
	Regiunea de Centru			14350	1402			2709
27	Căușeni	10,8	14,4	549	39,0	162	198	151
28	Ștefan Vodă	10,8	14,4	259	6,8	108	198	92
29	Cimișlia	10,8	14,4	262	16,2	162	198	89
30	Basarabeasca	10,8	14,4	110	38,2	216	198	58
31	Leova	10,8	14,4	368	37,8	144	198	82
32	Cantemir	10,8	14,4	175	34,0	216	198	71
33	Cahul	14,4	14,4	383	76,7	216	198	59
34	Taraclia	10,8	14,4	187	17,5	216	198	63
35	UTA Gagauzia	10,8	14,4	369	50,2	216	198	151
	Regiunea de Sud		14,4	2664	316		198	814
	Total			23011	2377			5276

Sursa: elaborat de autor după Anexele 2 și 5 ale Legii 1540 privind plata pentru poluarea mediului³³⁵

³³⁵ în redacția L482/04.12.03 din Monitorul Oficial din 01.01.2004

Anexa 5.2 Numărul întreprinderilor care au calculat și achitat plățile pentru poluarea aerului

Nr. crt.	UTA	c. agro-alimentar	Industria							com. cu combustibil	transp ort	deser vire	s. comu nal	total
			vinicolă ³³⁶	MMC	prel. lemn.	CM PM	ușoar ă	chimi că	energe tică					
1	Briceni	34		7	3			1		31	11	2		89
2	Ocnîța	16		9	1	2		1	1	14	14	4		62
3	Dondușeni	49		6	10	2	3	5		13	17	8	1	114
4	Edineț	33		7	3	2		1	1	13	9	5	2	76
5	Drochia	80		22	2	2		3		31	12	9		161
6	Soroca	43		27	6	4	8	1	1	21	7	6	3	127
7	Florești	49		17	2	5	5	1		48	16	10	1	154
8	Râșcani	55		17	4	4	2	6	1	39	19	19	4	170
9	Glodeni	33		9	7		3	2		17	14	4	1	90
10	Fălești	40	1	19	2	6	3	2	3	26	22	10		133
11	Bălți	86	3	90	27	30	24	16	16	52	128	141	5	615
12	Sângerei	59	4	20	2		3	1		32	14	18	4	153
	Regiunea de Nord	577	8	250	69	57	51	40	23	337	283	236	21	1944
13	Șoldănești	38		7	4	1	1	2	2	19	8	10	2	94
14	Rezina	31		14	2	1	1	2	1	10	8	7		77
15	Telenești	36	3	13	3			1		23	9	10	1	96
16	Orhei	21	5	10	3	3	4	2	1	52	8	12		116
17	Criuleni	83	2	14	1	1	1	3		28	7	16	1	155
18	Dubasari	54		3			1	3		7	2	6		76
19	Anenii Noi	74	6	23	7	2	6	5	3	39	23	13	1	196
20	Ialoveni	111	13	23	15	4	3	4	1	36	47	52	1	297
21	Strășeni	54	11	27	37	17	4	2	1	30	12	26	1	211
22	Călărași	52	13	12	25	7	2	3	1	17	12	16	2	149
23	Nisporeni	57	8	22	8		2	2	1	27	15	3	1	138
24	Ungheni	39	2	20	12	3	3	1	1	42	25	9	2	157
25	Hâncești	69	10	10	3		1	2		50	10	29	2	176
	RD Centru	719	73	198	120	39	29	32	12	380	186	209	14	1938
	sectorul Ciocana	27	4	55	16	31	8	3	19	47	34	16	1	257
	sectorul Râșcani	20	1	18	10	11	2	9	16	62	63	27	1	239
	sectorul Buiucani	19	4	25	13	20	9	4	16	42	42	22	2	214
	sectorul Centru	13	2	6	8	8	4	10	5	29	58	29		170
	sectorul Botanica	40	2	30	17	22	3	1	20	55	57	23		268
26	Chișinău	119	13	134	64	92	26	27	76	235	254	117	4	1148
	Regiunea de Centru	838	86	332	184	131	55	59	88	615	440	326	18	3086
27	Căușeni	82	7	13	2	1	1	11	1	16	23	31	3	184
28	Ștefan Vodă	45	10	3		1	1	4		17	2	4		77
29	Cimișlia	25	2	7		2		10		26	11	6		86
30	Basarabeasca	60	3	7	5	1	8	10	1	8	18	30	7	155
31	Leova	150	7	14	3	2	1	13	3	16	11	40	3	256
32	Cantemir	80	6	16		1		5		9	14	18	1	144
33	Cahul	73	13	23	12	5	5	23	2	24	32	27	2	229
34	Taraclia	46	9	8	2		1	40	1	12	19	7	2	138
35	UTA Găgăuzia	94	20	19	3	3	10	43	1	60	29	16	3	281
	Regiunea de Sud	655	77	110	27	16	27	159	9	188	159	179	21	1550
	Total	2070	171	692	280	204	133	258	120	1140	882	741	60	6580

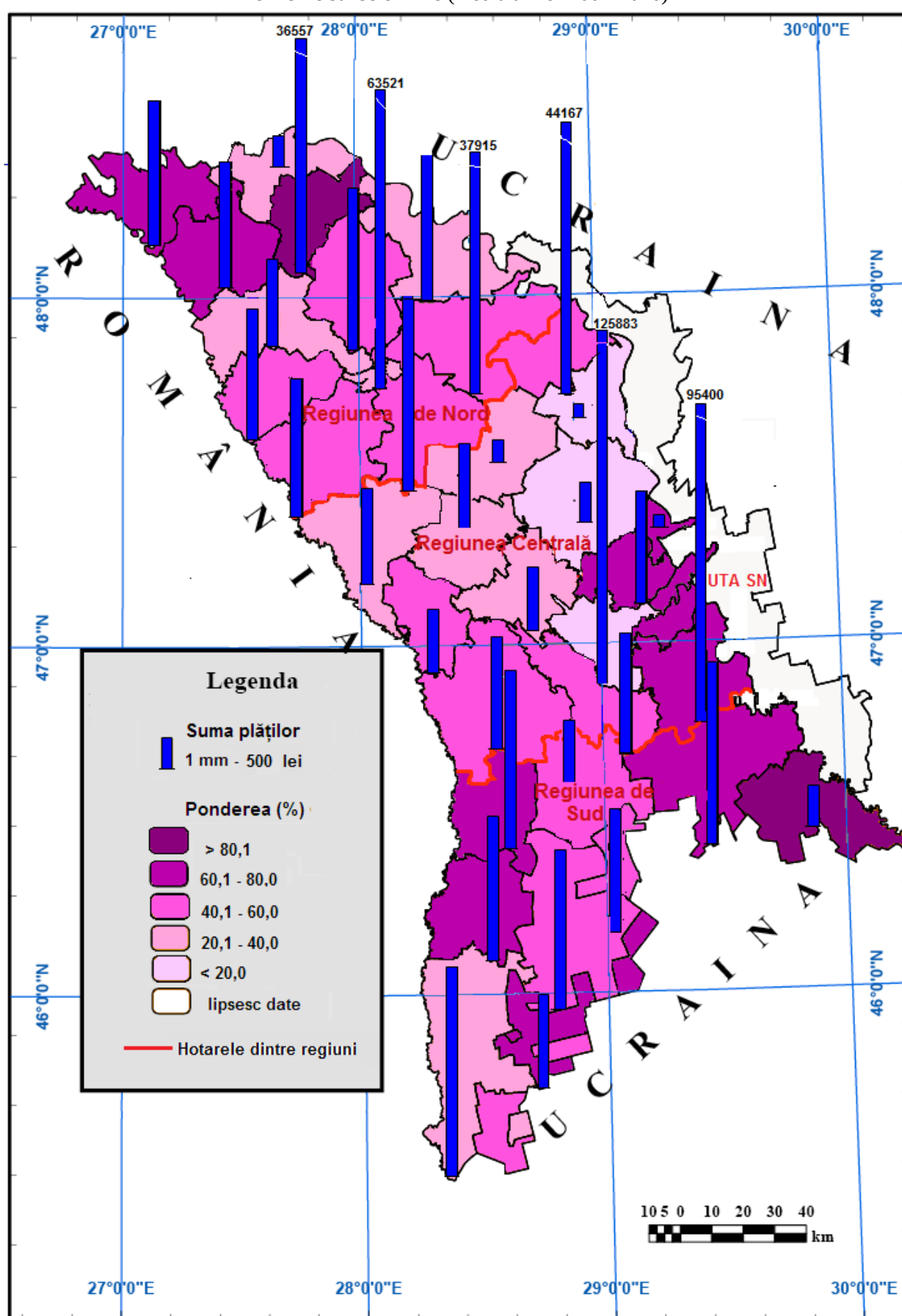
Sursa: anexele 5.2-5.10 sunt elaborate de autor după datele din Anuarele privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Agențiilor și Inspekțiilor Ecologice și Anuarele IES "Protecția Mediului". Edițiile 2007-2016

³³⁶ Numărul întreprinderilor vinicole este inclus în complexului agroalimentar

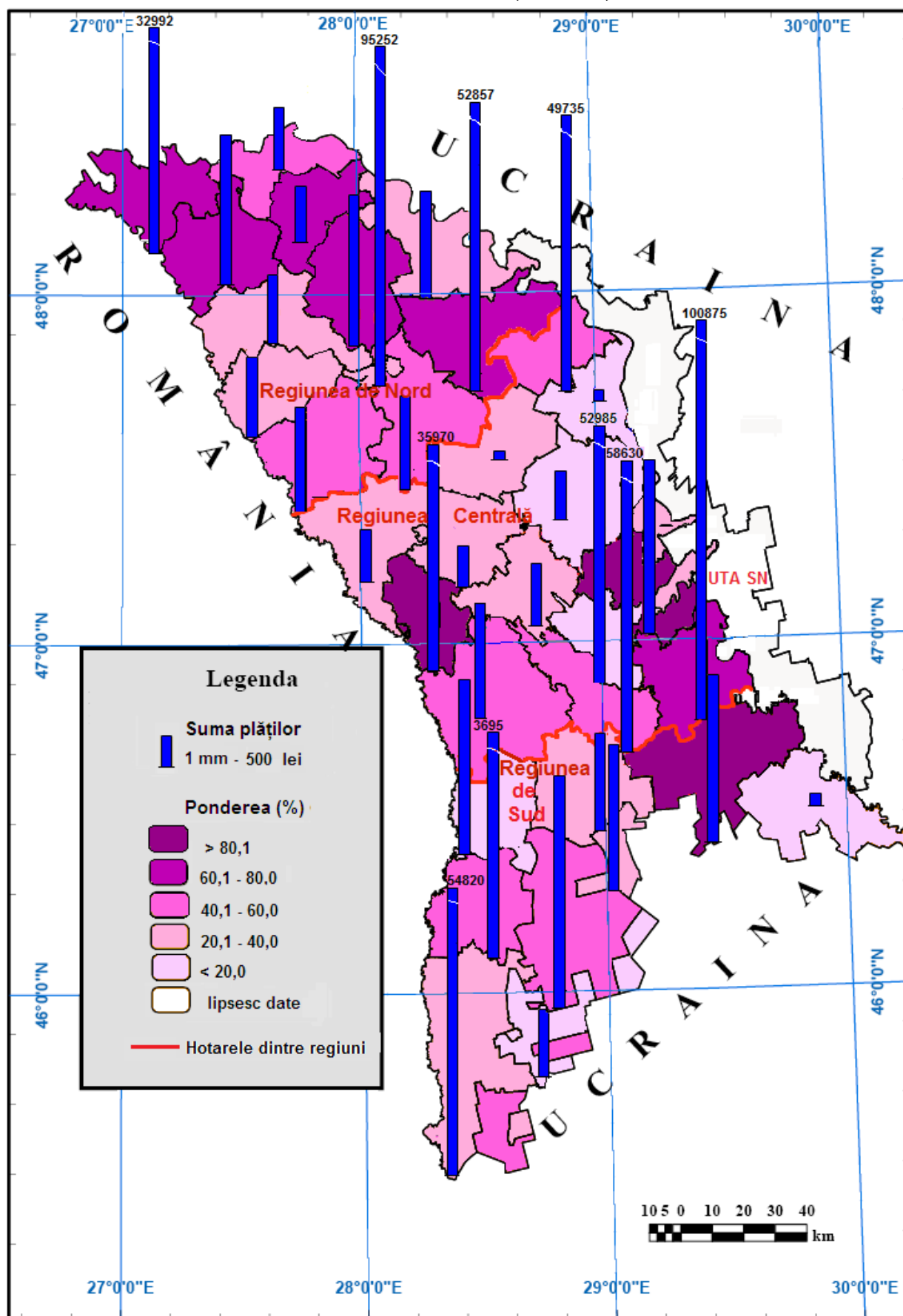
Anexa 5.3 Dinamica plăților pentru emisiile surselor staționare, în mii lei

Nr.	UAT	Anii										media	sporul
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
1	Briceni	21,3	30,7	37,2	31,8	26,1	33,1	36,8	34,7	33,2	43	32,8	202
2	Ocnîța	31,3	14,7	18	13	13,8	22,8	13,3	12,8	11,3	15,7	16,7	50
3	Edineț	22,3	17,8	24,5	18,7	16,4	20,4	27,4	33,2	32,8	27,3	24,1	122
4	Dondușeni	10,5	9,9	10,9	14,4	51,4	108	62,1	55,5	10,6	12,1	34,5	115
5	Drochia	31,4	24	29	38,9	170	22,7	20,9	26,1	61,2	28,1	45,2	89
6	Soroca	38,1	111	52,9	60,6	39,7	47,9	266	50,3	64,9	38,8	77,0	102
7	Florești	52,2	88,5	107	88	92,4	117	80,5	81,3	76,5	71,4	85,5	137
8	Râșcani	15,4	21,3	18,9	28,5	22,6	35,2	33,3	45	39,1	35,2	29,4	229
9	Glodeni	36,5	25,7	34,5	44,9	39,3	35,6	31,7	49,3	49,8	45,6	39,3	125
10	Fălești	39,1	58,6	51,1	60	40,3	29,4	28,6	35,8	18,7	59	42,1	151
11	Bălți	236	184	190	170	161	152	179	121	145	246	178	104
12	Sângerei	22,1	13,8	35	6	202	136	32,4	36,9	32	22,1	53,8	100
	RD Nord	556	600	609	575	875	760	812	581	575	644	659	116
13	Șoldănești	10,1	30	31,4	26,4	89,4	84,3	109	143	191	99	81,4	979
14	Rezina	333	305	300	222	196	241	259	231	264	183	253	55
15	Telenești	4,9	2,9	5,4	63,2	31,1	8,2	7,3	7,4	11,6	5,8	14,8	118
16	Orhei	49,9	62,5	89,7	48,1	33,9	19,2	65,3	56,8	81,3	53,6	56,0	107
17	Criuleni	21,6	23,7	32,1	81,8	23,1	18,1	18	20	29,5	28,8	29,7	133
18	Dubasari	3,8	4,7	2,4	2	1,9	1,8	2,65	9,6	1,4	0,9	3,1	24
19	Anenii Noi	30,5	46,6	111	84,3	159	192	157	164	212	136	129	446
20	Ialoveni	13,1	16,5	14,6	13,2	16,2	31,5	33,2	32	33,7	108	31,2	824
21	Strășeni	8,6	36,4	26,1	49,5	47,8	43,1	41	21,3	39	32	34,4	369
22	Călărași	33,5	33,2	71,8	81,9	111	18,4	18	18,5	20,2	18,6	42,5	56
23	Ungheni	53,8	55,6	53	54,7	45,4	43,9	42	41,3	41,4	37	46,8	69
24	Nisporeni	2,1	14	6,3	4,4	15,9	6,3	29,4	12,7	12,8	44,9	14,9	2138
25	Hâncești	47,7	23,7	30,6	20,7	23,2	25,2	23,6	23,5	20,4	27,5	26,6	58
	RD Centru	613	655	774	752	794	733	805	782	958	775	764	126
	s. Ciocana	315	314	422	308	283	294	305	263	219	272	300	87
	s. Râșcani	136	240	132	124	98,5	120	114	106	74,1	95,5	124	70
	s. Buiucani	108	87,9	84,5	68,5	71,6	75,9	66,7	52,7	41,5	75,1	73,2	70
	s. Centru	30,2	33,6	38	45,8	36,4	30,5	25,2	28,7	24,7	22,0	31,5	73
	s. Botanica	77,5	83,2	72,5	61,3	77,9	77,9	73,9	58,0	49,4	73,6	70,5	95
26	Chișinău	694	759	749	608	567	599	717	765	460	541	646	78
	Regiunea Centru	1307	1414	1523	1360	1361	1332	1522	1546	1418	1234	1402	94
27	Căușeni	36,9	33	47,3	47	36,3	37,2	36	41,3	31,5	43,5	39,0	118
28	Ștefan Vodă	13,3	15,2	7,9	4	4,5	5	7,8	3,45	3,78	3,1	6,8	23
29	Cimișlia	3,6	7,6	9,5	7,9	18,5	15,5	16,4	18,1	22,3	42,4	16,2	1178
30	Basarabeasca	23,7	30,4	41,9	50	57,3	43,8	30,9	28,5	37,8	37,8	38,2	159
31	Leova	26	44,9	34	26,6	29,2	28,2	34,1	56,4	47,9	50,9	37,8	196
32	Cantemir	22,9	17,6	24,1	30	18,9	30,2	42,1	49,9	48,6	55,3	34,0	241
33	Cahul	36,8	41,2	69,3	34,7	78,9	95,9	57	110	126	117	76,7	318
34	Taraclia	22	30,7	20,2	17,8	13,6	16,4	11,1	13,1	11,7	18,1	17,5	82
35	UTA Găgăuzia	21,5	24,7	37,7	36,9	59	57,7	91	52,4	57,4	63,5	50,2	295
	Regiunea Sud	207	245	292	255	316	330	326	373	387	432	316	209
	Total	2070	2259	2424	2190	2552	2422	2661	2501	2381	2391	2385	112

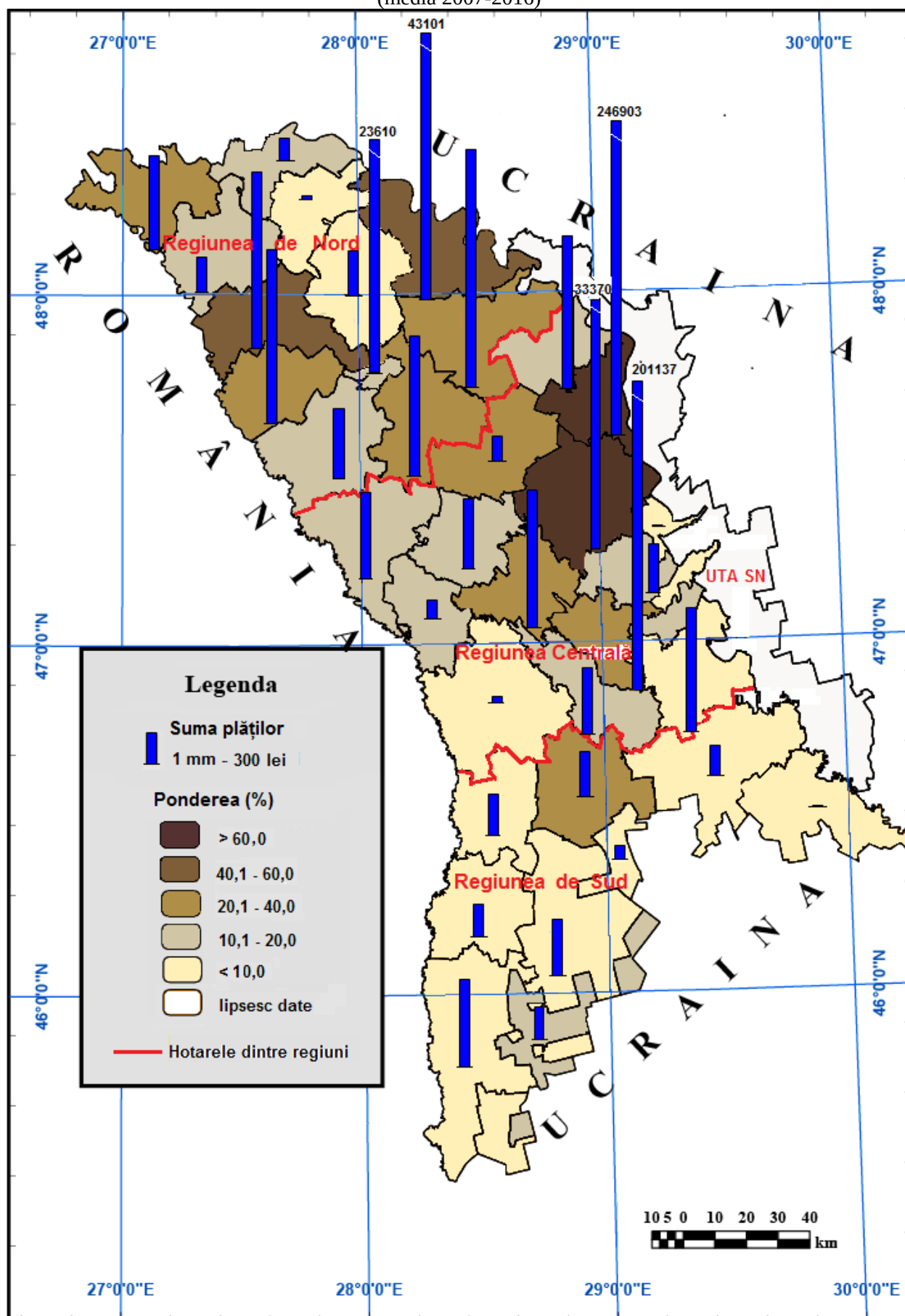
Anexa 5.4 Suma plăților și ponderea complexului agroalimentar în structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe (media anilor 2007-2016)

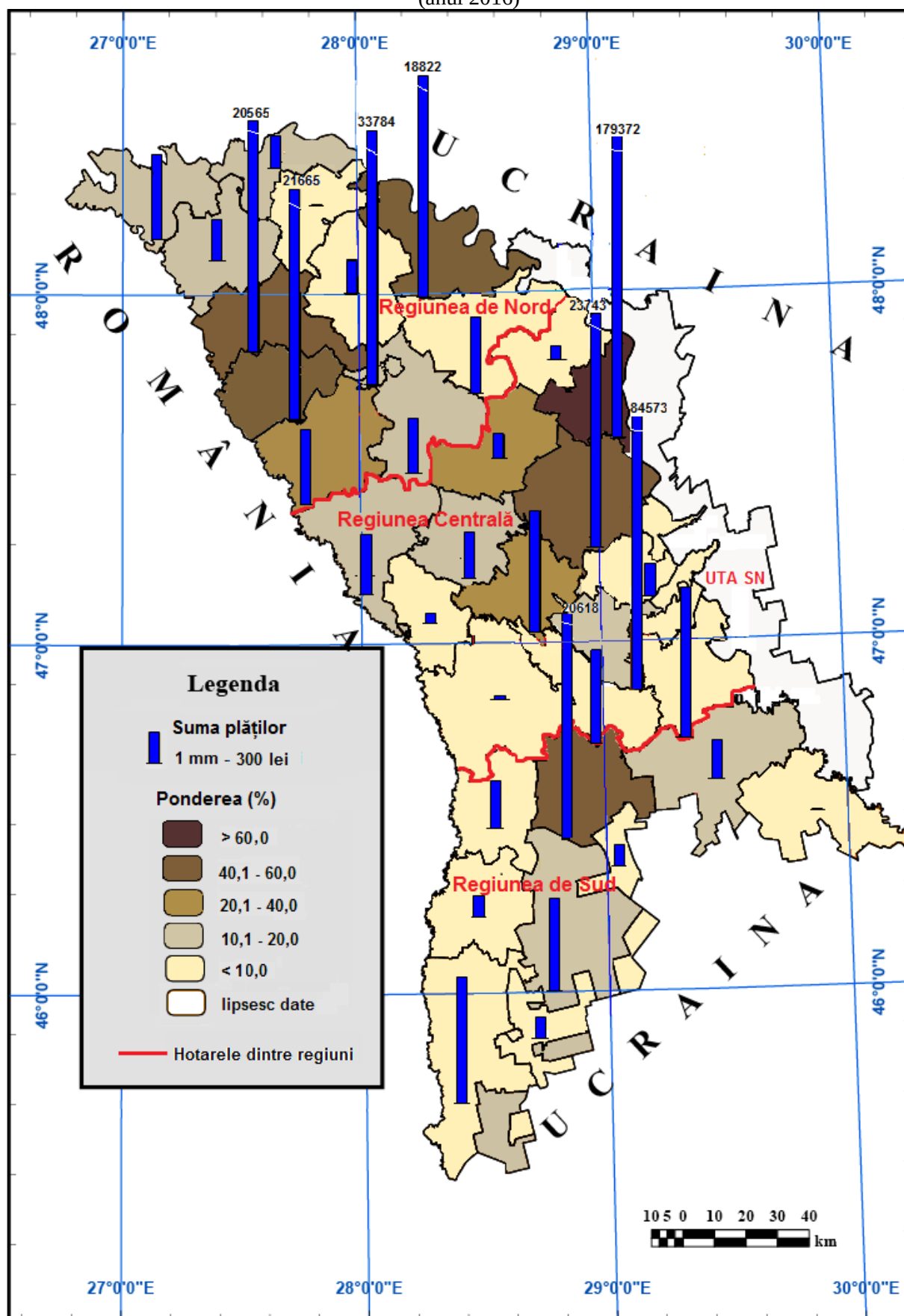
Anexa 5.5 Suma plăților și ponderea complexului agroalimentar în structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe (anul 2016)

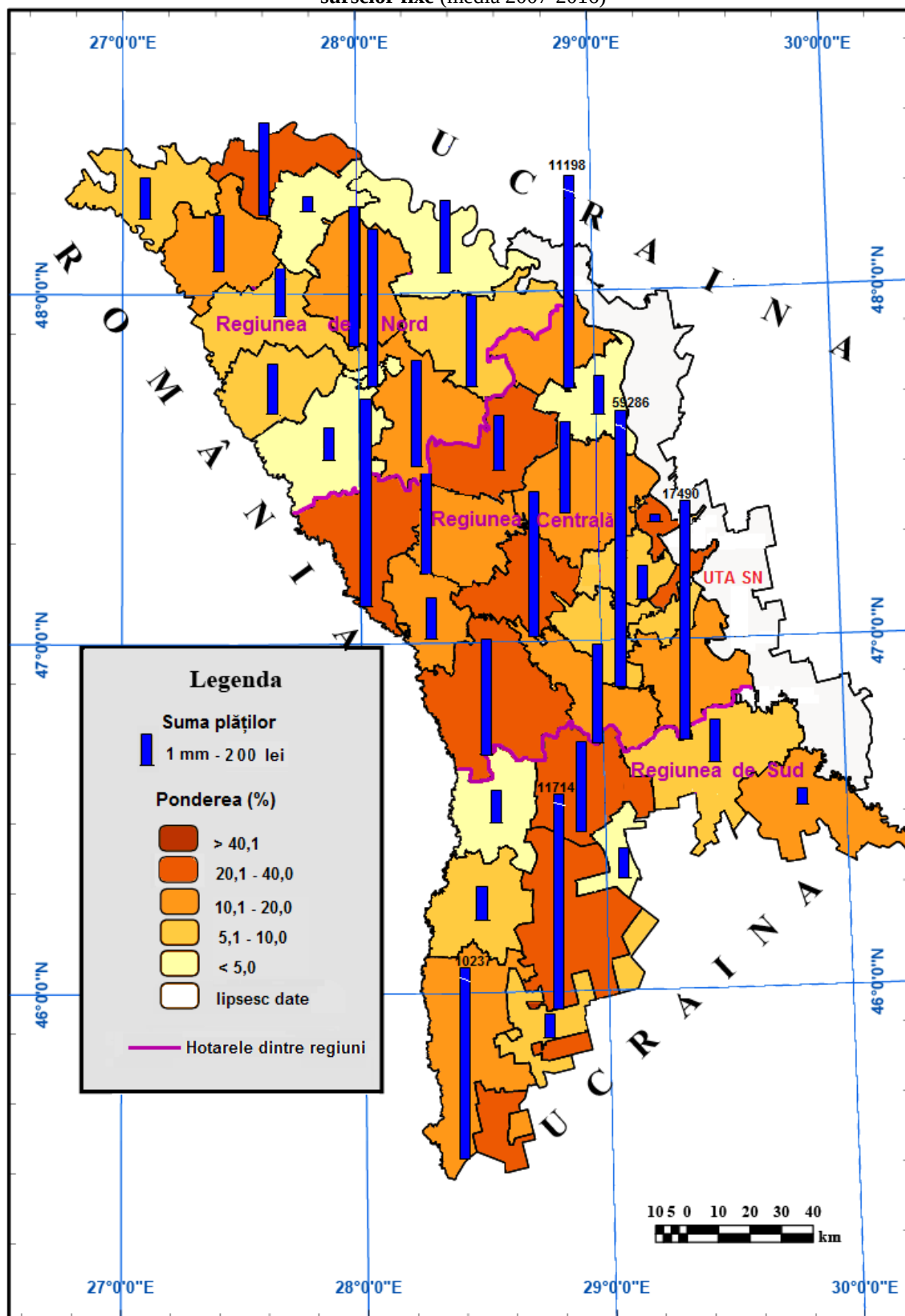
Anexa 5.6 Suma plăților și ponderea IMMC în structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe
(media 2007-2016)

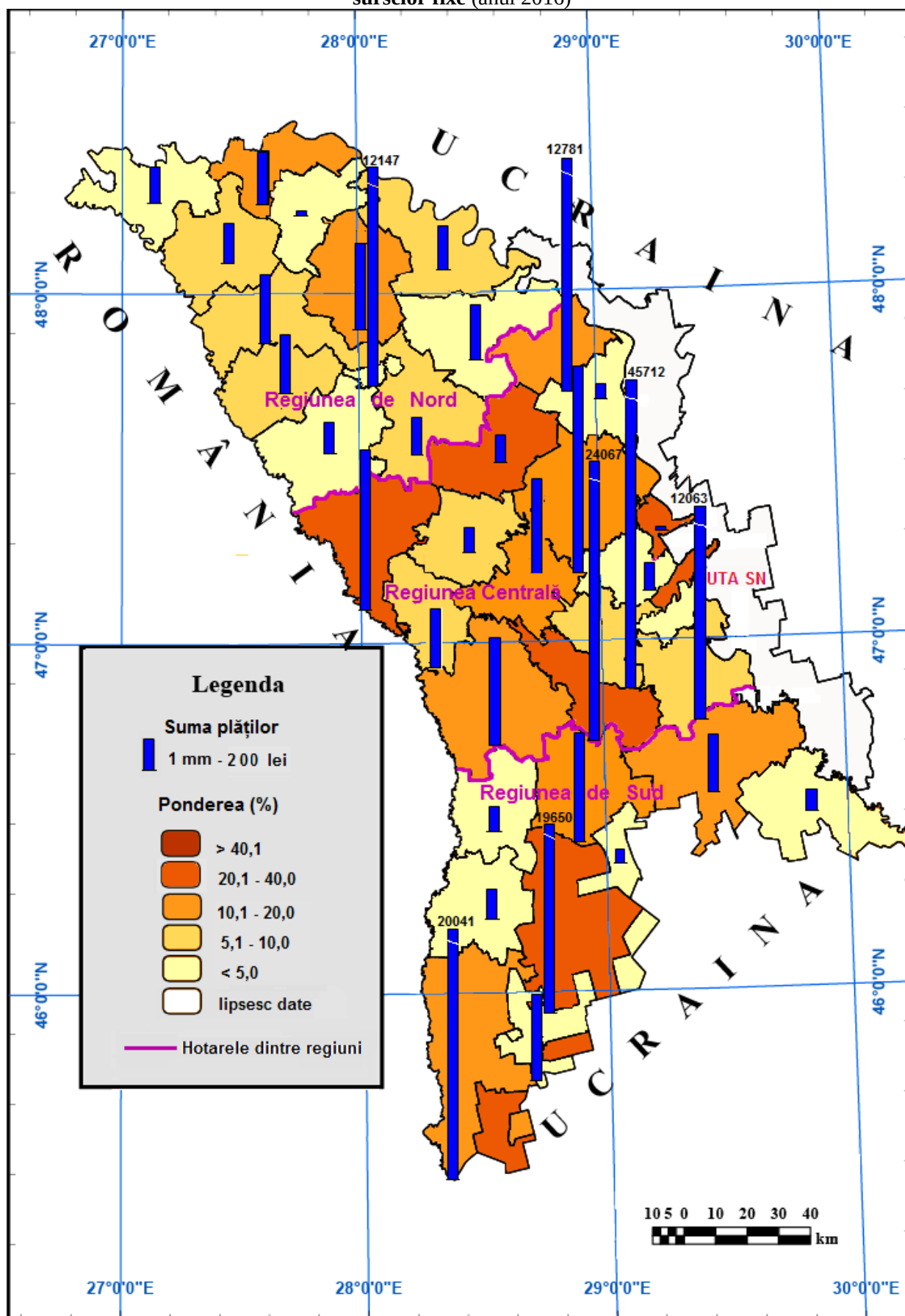
Anexa 5.7 Suma plăților și ponderea IMMC în structura ramurală a plăților pentru emisiile surselor fixe (anul 2016)

Anexa 5.8 Suma plăților și ponderea comerțului cu combustibil în structura ramurală a plăților emisiile surselor fixe (media 2007-2016)

Anexa 5.9 Suma plăților și ponderea comerțului cu combustibil în structura ramurală a plăților emisiile surselor fixe (anul 2016)

Anexa 5.10 Dinamica plăților pentru deversarea poluanților cu apele reziduale, mii lei

Nr.	UAT	Anii										media	Spo- rul	nr. într
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
1	Briceni	101	193	238	153	294	152	173	195	203	161	186	159	55
2	Ocnîța	60,9	96	127	81	82,6	57,1	76,9	83,1	62,1	65,5	79	108	53
3	Edineț	64,1	87,9	109	104	181	101	140	144	144	67	114	105	101
4	Dondușeni	54,5	44,5	135	123	291	133	231	230	221	200	166	368	228
5	Drochia	108	99,1	127	145	120	136	155	180	260	182	151	169	147
6	Soroca	72,4	93,5	124	124	283	234	220	264	298	222	194	307	92
7	Florești	9,6	65,8	128	126	179	153	139	199	176	96	127	997	91
8	Râșcani	52,5	85,8	109	90,6	146	98,4	129	134	131	118	109	224	120
9	Glodeni	38,9	32,8	71,5	56,1	101	80,7	51,1	79,6	72,6	42,0	63	108	53
10	Fălești	70,9	67,6	109	124	141	78,4	102	173	158	74	110	105	86
11	Bălți	435	251	469	279	474	289	406	367	566	287	382	66	485
12	Sângerei	33,1	17,5	24,5	7,7	105	77,6	100	148	152	187	85	565	126
	Regiunea Nord	1101	1134	1772	1413	2397	1590	1923	2049	2443	1703	1753	155	1637
13	Șoldănești	24,9	20,5	26,1	21,4	59,5	73,8	90,0	105	97,1	98,8	62	397	39
14	Rezina	6	6	4	5	8,9	11	34,2	116	146	185	52	3086	70
15	Telenești	57,4	44,6	49,8	51,1	60,3	90,4	162	120	121	49	81	85	27
16	Orhei	131	109	102	104	130	62,8	243	259	304	256	170	196	122
17	Criuleni	54,9	65,7	70,1	85,1	118	114	146	162	184	175	118	318	143
18	Dubasari	14,8	21,5	31,5	30,9	39,7	24,9	39,2	38,1	44,4	49,3	33	333	42
19	Anenii Noi	251	140	250	342	245	207	280	499	301	334	285	133	131
20	Ialoveni	11,1	23,3	26,9	26,8	44,1	44,3	50,5	53,7	54,8	59,4	39	535	116
21	Strășeni	36,9	146	140	120	235	183	218	192	338	223	183	605	345
22	Călărași	5,4	18,6	29,8	81,9	86,6	80,1	84,7	103	219	116	83	2151	86
23	Ungheni	23,3	33	43,6	56,3	128	82,7	125	160	145	118	91	506	100
24	Nisporeni		9,5	3,4	12,7	15,1	44	20,1	45,1	23,1	26,0	22	273	44
25	Hâncești	88,1	86,5	98,7	69	95,4	65	71,4	91,5	83,0	77,4	83	88	100
	RD Centru	673	698	846	980	1197	999	1441	1724	1817	1484	1186	220	1365
26	Chișinău	1653	1496	1670	1585	2003	1551	1285	1100	1587	1304,2	1523	79	797
	Regiunea Centru	2326	2195	2516	2564	3200	2550	2726	2824	3404	2788	2709	120	2162
27	Căușeni	128	135	134	149	167	125	153	168	178	176	151	138	54
28	Ștefan Vodă	74,2	77,3	110	95,2	117	81,6	85,1	86,0	91,8	103	92	138	37
29	Cimișlia	60,8	45,3	72,6	57,2	95,4	85,6	105	103	116	145	89	238	92
30	Basarabeasca	47,3	55,4	44,5	50,8	68,5	56,3	63,3	44,3	85,6	60,9	58	129	88
31	Leova	56,8	58,7	65,4	68,7	78,1	67,5	94,0	108	108	113	82	199	124
32	Cantemir	23,6	48,9	39	45,1	58,9	34,5	97,4	103	128	130	71	553	107
33	Cahul	27,8	36,5	44,7	51,3	65,7	60,2	54,8	76,1	95,1	75,6	59	272	131
34	Taraclia	23,1	27	30,3	34,7	54,2	54,5	75,1	96,1	116,0	116	63	503	121
35	Gagauzia	133	138	198	169	180	106	122	136	158	165	151	123	152
	Regiunea Sud	575	622	738	722	885	671	849	919	1077	1084	814	189	131
	Total	4002	3951	5026	4699	6482	4812	5498	5792	6924	5575	5276	139	3930

Anexa 5.11 Suma plăților calculate și achitate de la depozitarea deșeurilor de producție (mii lei)

Nr.	UAT	Anii									media	sporul
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
1	Briceni	24,2	18,6	27,6	32,9	34	35,6	72,7	47,1	52,6	38,4	217
2	Ocnîța	1,7	1,5	1,5	0,7	2,1	1,5	1,9	4,1	4,1	2,1	239
3	Edineț	17,5	18,6	7,8	23,1	145	138	145	150	145	87,7	826
4	Dondușeni	1,1	1,4	1,3	4,2	5,7	15,4	12,7	4,5	4,7	5,7	82
5	Drochia	3,5	4,4	6,5	8,1	7,9	320	5,3	4,9	9,2	45	263
6	Soroca	31,9	31	2,0	3,3	4,5	5,7	8,1	8,2	10,8	11,8	326
7	Florești	10,9	14,7	7,9	16	24,1	11,7	12,6	9,5	1,7	12,1	16
8	Râșcani	0,9	0,8	0,73	1,0	9	29,9	5,8	20,3	14,5	9,2	1664
9	Glodeni	0,4	0,4	1,0	1,2	1,5	2,9	2,1	3,3	1,6	1,6	409
10	Fălești	0,9	1,4	2,4	0,9	2,9	6,9	4,0	3,5	2,8	2,9	315
11	Bălți	39,6	24,3	20,4	17,9	19,7	35,9	38,9	25,5	24,2	27,4	61
12	Sângerei	1,5	0,9	8,6	3,2	18,5	2,0	18,3	29,6	14,8	10,8	1640
	Regiunea Nord	134	118	88	112	275	605	327	311	285	246	213
13	Șoldănești	8,1	440	511	213	194	605	1788	27,8	35,2	425	435
14	Rezina	1,5	1,0	0,2	5,8	0,2	3,0	4,2	47,8	15,5	8,0	268
15	Telenești	0,34	0,2	2,2	2,1	2,6	6,5	6,4	5,4	0,5	2,9	160
16	Orhei	48,1	2,8	26,3	14	52,8	85,8	40,6	10,7	9,2	32,3	328
17	Criuleni	10,5	17,3	13,6	10,5	9,2	9,9	11,5	18,4	19,3	13,4	183
18	Dubasari		1,4	0,86	1,1	1,2	1,0	1,1	0,85	0,4	1,0	27
19	Anenii Noi	39,9	69,6	100	131	175	190	196	365	398	158	227
20	Ialoveni	52,6	8	242	15,8	18	40	27,7	10,8	88,2	56	168
21	Strășeni	12	4	8,8	6,8	5,5	7,7	7	7	7,8	7,4	65
22	Călărași	31,1	3,5	0,7	1,1	2,6	10,2	10,7	7,6	6,9	8,3	22
23	Ungheni	67,7	10,9	14,3	23	20	20	22,2	32,8	27,5	26,5	41
24	Nisporeni	0,1	0,7	2,2	9,3	0,5	11,9	8,1	15,3	7,4	6,2	1028
25	Hâncești	1,9	1,5	1,2	1,0	1,6	1,4	2,1	1,3	1,6	1,5	84
	RD Centru	273,8	561,2	923	435	483	992	2125	551	618	793	226
26	Chișinău	307	335	97,5	130	146	197	143	161	158	189	52
	Regiunea Centru	580	897	1021	564	629	1189	2268	711	776	982	134
27	Căușeni	15,3	14,6	10,9	9,4	8,6	11,4	6,4	8,0	7,5	10,6	49
28	Ștefan Vodă	3,4	4,5	6,7	4,2	3,1	3,7	3,5	4,9	2,5	4,1	74
29	Cimișlia	8,1	3,2	4,1	2,7	3,6	3,7	3,7	4,5	10,2	4,9	126
30	Basarabeasca	23,1	20	20,2	25,4	25,1	24,4	8,8	7,9	13,8	19,4	60
31	Leova	1,6	20,3	0,76	0,34	1,9	6	24	10,5	2,9	8,2	182
32	Cantemir	3,2	1,7	1,1	1,1	5,8	2,8	1,8	1,8	3,8	2,6	118
33	Cahul	60,7	65,5	65,3	43,3	44,7	54	64,3	68,5	75	60,1	123
34	Taraclia	2,3	23,6	5,1	17,2	27,9	27	32,9	32	31,3	22,1	133
35	Gagauzia	5,9	12,6	16,4	28,4	32,8	14,1	14,3	10	13,0	16,4	40
	Regiunea de Sud	124	166	131	132	154	147	160	148	160	145	129
	Total	838	1181	1239	809	1058	1941	2755	1170	1221	1374	146

Surse: elaborat de autor după datele BNS și IES

Anexa 5.12 Lista mărfurilor care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului și cota taxei
(conform anexei 8 a Legii 1540 privind plata pentru poluarea mediului).

Codul poziției tarifare	Denumirea mărfurilor conform Nomenclurii combinate a mărfurilor	Cota taxei (în %)
Combustibili minerali, uleiuri minerale și produse rezultate din distilarea acestora; materiale bituminoase		
2707 (cu excepția 2707 10 100, 2707 20 100, 2707 30 100, 2707 50)	Uleiuri și alte produse rezultate din distilarea gudronului de huilă la temperaturi înalte; produse similare la care greutatea constituenților aromatici depășește greutatea constituenților nearomatici	1,0
2709 00	Uleiuri brute din petrol sau din minerale bituminoase:	
2709 00 900	– Altele	0,5
2713 20 000	– Bitum de petrol	1,5
2714	Bitumuri și asfalturi, naturale; șisturi și nisipuri bituminoase; asfaliți și roci asfaltice	1,5
Hidrocarburi și derivații lor halogenați, sulfonați, nitrați sau nitrozați		
2901 (cu excepția 2901 10 000, 2901 24 000, 2901 29 000)	Hidrocarburi aciclice	0,5
2902 (cu excepția 2902 11 000, 2902 19 000, 2902 20 000, 2902 30 000, 2902 44 000, 2902 90 000)	Hidrocarburi ciclice	0,5
2903 (cu excepția 2903 39 900: Fluoruri și ioduri – substanțe importate, care sînt alternative și de tranziție în raport cu substanțele ce distrug stratul de ozon (HFC–134a 1,1,1,2–Tetrafluoretan; HFC–152a 1,1–Difluoretan; HFC–125 Pentafluoretan; HFC–32 Difluoretan; HFC–23 Trifluoretan))	Derivați halogenați ai hidrocarburilor	0,5
2907	Fenoli; fenoli–alcooli	0,5
Îngrășăminte		
3102	Îngrășăminte minerale sau chimice azotate	1,5
3103	Îngrășăminte minerale sau chimice fosfatice	1,5
3104	Îngrășăminte minerale sau chimice potasice	1,5
3105	Îngrășăminte minerale sau chimice care conțin două sau trei dintre elementele fertilizante azot, fosfor și potasiu; alte îngrășăminte; produse de la acest capitol prezentate fie în tablete sau forme similare, fie în ambalaje cu o greutate brută de maximum 10 kg	0,5
Lacuri, substanțe colorante și vopsele		
3204	Substanțe colorante organice sintetice, chiar cu compoziție chimică definită; preparate menționate la nota 3 de la capitolul 32 din Nomenclatura combinată a mărfurilor, pe bază de substanțe colorante organice sintetice; produse organice sintetice de tipul celor utilizate ca agenți de strălucire fluorescentă sau ca luminofori, chiar cu compoziție chimică definită	1,5
3205 00 000	Lacuri colorante; preparate menționate la nota 3 de la capitolul 32 din Nomenclatura combinată a mărfurilor, pe bază de lacuri colorante	1,5
3206	Alte substanțe colorante; preparate menționate la nota 3 de la capitolul 32 din Nomenclatura combinată a mărfurilor, altele decît cele de la pozițiile 3203, 3204 sau 3205; produse anorganice de tipul celor utilizate ca luminofori, chiar cu compoziție chimică definită:	
	– Pigmenți și preparate pe bază de dioxid de titan:	
3206 11 000	Care conțin dioxid de titan minimum 80% din greutatea produsului uscat	3,0
3206 19 000	– – Altele	3,0
3206 20 000	– Pigmenți și preparate pe bază de compuși ai cromului	3,0
	– Alte substanțe colorante și alte preparate:	
3206 41 000	– – Ultramarin și preparatele pe bază de ultramarin	1,5
3206 42 000	– – Litopon și alți pigmenți și preparate pe bază de sulfură de zinc	1,5
3206 49	– – Altele:	
3206 49 100	– – – Magnetita	1,5
3206 49 300	– – – Pigmenți și preparate pe bază de compuși ai cadmiului	3,0
3206 49 700	– – – Altele	1,5

3206 50 000	– Produse anorganice de tipul celor utilizate ca luminofori	1,5
3207	Pigmenți, opacifianți și culori preparate, compoziții vitrifiabile, engobe, produse lichide pentru obținerea luciului și preparate similare, de tipul celor utilizate în industria ceramică, a sticlei și a emailurilor; frite de sticlă și altă sticlă sub formă de pulbere, de granule, de lamele sau de fulgi	1,5
3208	Lacuri și vopsele (inclusiv emailuri) pe bază de polimeri sintetici sau de polimeri naturali modificați, dispersați sau dizolvați într-un mediu neapos; soluții definite la nota 4 de la capitolul 32 din Nomenclatura combinată a mărfurilor	3,0
3209	Lacuri și vopsele (inclusiv emailuri) pe bază de polimeri sintetici sau de polimeri naturali modificați, dispersați sau dizolvați într-un mediu apos	3,0
3210 00	Alte lacuri și vopsele (inclusiv emailuri și vopsele de apă); pigmenți de apă preparați de tipul celor utilizați pentru finisarea pieilor	3,0
3211 00 000	Sicativi preparați	1,5
3212	Pigmenți (inclusiv pulberi și fulgi metalici) dispersați în medii neapoase, sub formă de lichid sau de pastă, de tipul celor utilizate pentru fabricarea vopselelor (inclusiv a emailurilor); folii pentru marcarea prin presare la cald; tincturi și alte substanțe colorante prezentate în forme sau ambalaje condiționate pentru vânzarea cu amănuntul	0,5
Agenți organici de suprafață, preparate pentru spălat și curățat, preparate lubrifiante		
3402	Agenți organici de suprafață (alții decât săpunurile); preparate tensioactive, preparate pentru spălat (inclusiv preparatele auxiliare pentru spălat) și preparate de curățat, care conțin sau nu săpun, altele decât cele de la poziția 3401	1,0
3403	Preparate lubrifiante (inclusiv lichide de răcire, preparate pentru degriparea șuruburilor, preparate antirugină sau anticorozive și preparate pentru demulare pe bază de lubrifianți) și preparate de tipul celor utilizate pentru tratarea cu ulei și gresarea materialelor textile, pieilor, blănurilor sau altor materiale, cu excepția preparatelor care conțin, cu rol de constituenți de bază, minimum 70% în greutate uleiuri din petrol sau din minerale bituminoase	1,0
Insecticide, rodenticide, fungicide, erbicide, inhibitori de germinare și regulatori de creștere pentru plante, dezinfectanți și produse similare		
3808 (cu excepția 3808 91 200 și 3808 94 200)	Insecticide, rodenticide, fungicide, erbicide, inhibitori de germinare și regulatori de creștere pentru plante, dezinfectanți și produse similare, prezentate în forme sau ambalaje pentru vânzarea cu amănuntul sau ca preparate, sau ca articole (de exemplu, panglici, meșe și lumânări cu sulf și hîrtie specială contra muștelor)	1,5
3808 91 200	<i>Insecticide pe bază de hidrocarburi clorurate</i>	3,0
3808 94 200	<i>Dezinfectanți pe bază de compuși halogenați</i>	3,0
3811	Preparate antidetonante, inhibitori de oxidare, aditivi peptizanți, amelioratori de viscozitate, aditivi anticorozivi și alți aditivi preparați, pentru uleiurile minerale (inclusiv pentru benzină) sau pentru alte lichide utilizate în aceleași scopuri ca și uleiurile minerale	1,5
3812	Preparate numite „acceleratori de vulcanizare”; plastifianți compuși pentru cauciuc sau materiale plastice nedenumite și necuprinse în altă parte; preparate antioxidante și alți stabilizatori compuși pentru cauciuc sau materiale plastice	1,5
3814 00	Solvenți și diluanți organici compuși, nedenumiți și necuprinși în altă parte; preparate concepute pentru îndepărtarea lacurilor și vopselelor:	
3814 00 100	– Pe bază de acetat de butil	1,5
3819 00 000	Lichide pentru frîne hidraulice și alte lichide preparate pentru transmisii hidraulice, care nu conțin sau care conțin sub 70% din greutate uleiuri de petrol sau de minerale bituminoase	1,5
3820 00 000	Preparate antigel și lichide preparate pentru degivrare	1,5
3823	Acizi grași monocarboxilici industriali; uleiuri acide de rafinare; alcooli grași industriali	1,5
Materiale plastice și articole din acestea		
3901	Polimeri de etilenă, în forme primare	0,5
3902	Polimeri de propilenă sau de alte olefine sub forme primare	1,5
3903	Polimeri de stiren, sub forme primare	1,5
3904	<i>Polimeri de clorură de vinil sau de alte olefine halogenate, sub forme primare</i>	3,0
3905	<i>Polimeri de acetat de vinil sau de alți esteri de vinil sub forme primare; alți polimeri de vinil sub forme primare</i>	3,0
3906	<i>Polimeri acrilici sub forme primare</i>	3,0

3907	<i>Poliacetali, alți polieteri și rășini epoxidice, sub forme primare; policarbonați, rășini alchidice, poliesteri alilici și alți poliesteri, sub forme primare</i>	3,0
3908	<i>Poliamide sub forme primare</i>	3,0
3909	<i>Rășini aminice, rășini fenolice și poliuretani, sub forme primare</i>	3,0
3910 00 000	<i>Siliconi sub forme primare</i>	1,5
3911	<i>Rășini de petrol, rășini cumaron-indenice, politerpene, polisulfuri, polisulfoni și alte produse menționate la nota 3 de la capitolul 39 din Nomenclatura combinată a mărfurilor, nedenumite și neclasificate în altă parte, sub forme primare</i>	3,0
3912	<i>Celuloză și derivații ei chimici, nedenumiți și necuprinși în altă parte, sub forme primare</i>	3,0
3913	<i>Polimeri naturali (de exemplu, acid alginic) și polimeri naturali modificați (de exemplu, proteine întărite, derivați chimici ai cauciucului natural), nedenumiți și necuprinși în altă parte, sub forme primare</i>	1,5
3914 00 000	<i>Schimbători de ioni pe bază de polimeri de la pozițiile 3901–3913, sub forme primare</i>	1,5
3916 (cu excepția 3916 20 000)	<i>Monofilamente a căror dimensiune maximă în secțiunea transversală depășește 1 mm (monofire), inele, tije, bare și profile, chiar prelucrate la suprafață, dar neprelucrate altfel, din material plastic:</i>	2,0
3916 20 000	<i>– Din polimeri de clorură de vinil</i>	3,0
3917 (cu excepția 3917 21, 3917 23)	<i>Tuburi, țevi și accesorii ale acestora (de exemplu, îmbinări, coturi, flanșe), din materiale plastice:</i>	1,5
3917 21	<i>– Din polimeri de etilenă</i>	0,5
3917 23	<i>– Din polimeri de clorură de vinil</i>	3,0
3918 (cu excepția 3918 10 100)	<i>Învelitori din materiale plastice pentru podele, autoadezive sau nu, în rulouri sau în formă de plăci de pardoseală sau de dale; învelitori pentru pereți și tavane din materiale plastice definite la nota 9 de la capitolul 39 din Nomenclatura combinată a mărfurilor</i>	2,0
3918 10 100	<i>– Constând dintr-un suport impregnat, îmbrăcat sau acoperit cu poli (clorură de vinil)</i>	3,0
3919 (cu excepția 3919 10 120)	<i>Plăci, folii, benzi, panglici, pelicule și alte forme plate autoadezive, din materiale plastice, chiar în rulouri:</i>	1,5
3919 10 120	<i>– Din poli (clorură de vinil) sau din polietilenă</i>	3,0
3920 (cu excepția 3920 10, 3920 43–3920 49, 3920 94 000, 3920 99 520, 3920 99 530)	<i>Alte plăci, folii, pelicule, benzi, panglici și lame, din materiale plastice nealveolare, neranforsate, nestratificate, neasociate cu alte materiale, neprevăzute cu un suport:</i>	1,5
3920 10	<i>– Din polimeri de etilenă</i>	0,5
3920 43–3920 49	<i>– Din polimeri de clorură de vinil</i>	3,0
3920 94 000	<i>– Din rășini fenolice</i>	3,0
3920 99 520	<i>– Folii din poli (fluorură de vinil); pelicule din poli (alcool vinilic) orientat biaxial care conține în greutate minimum 97% poli (alcool vinilic), neacoperite, de o grosime de maximum 1 mm</i>	3,0
3920 99 530	<i>– Membrane schimbătoare de ioni, din material plastic fluorurat, utilizate în celule electrolitice clorocaline</i>	3,0
3921 (cu excepția 3921 12 000, 3921 90 300)	<i>Alte plăci, folii, pelicule, benzi și lame din materiale plastice:</i>	1,5
3921 12 000	<i>– Din polimeri de clorură de vinil</i>	3,0
3921 90 300	<i>– Din rășini fenolice</i>	3,0
3923	<i>Articole de transport sau de ambalare din materiale plastice; bușoane, dopuri, capace, capsule și alte dispozitive de închidere, din materiale plastice</i>	3,0
3924	<i>Veselă, alte articole de menaj sau obiecte de uz casnic și articole de igienă sau de toaletă, din materiale plastice</i>	1,0
Cauciuc și articole din cauciuc		
4001	<i>Cauciuc natural, balată, gutapercă, guayul, chicle și gume naturale similare, sub</i>	0,5

	forme primare sau în plăci, folii sau benzi	
4002	Cauciuc sintetic și factice derivat din uleiuri, sub forme primare sau în plăci, foi și benzi; amestecuri ale produselor din poziția 4001 cu produse din prezenta poziție, sub forme primare sau în plăci, foi sau benzi	1,5
4003 00 000	Cauciuc regenerat, sub forme primare sau în plăci, foi sau benzi	1,5
4005	Cauciuc amestecat, nevulcanizat, sub forme primare sau în plăci, foi sau benzi	1,5
4006	Alte forme (de exemplu, baghete, tuburi, profile) și articole (de exemplu, discuri, roțele) din cauciuc nevulcanizat	1,5
4007 00 000	Fire și corzi din cauciuc vulcanizat	1,5
4008	Plăci, foi, benzi, baghete și profile, din cauciuc vulcanizat nedurificat	1,5
4009	Tuburi, țevi și furtunuri din cauciuc vulcanizat nedurificat, prevăzute sau nu cu accesoriile lor (de exemplu, racorduri, garnituri, coturi, flanșe)	1,5
4010	Benzi transportoare sau curele de transmisie, din cauciuc vulcanizat	1,5
4011	Anvelope pneumatice noi, din cauciuc	1,5
4012	<i>Anvelope pneumatice reșapate sau uzate, din cauciuc; bandaje, benzi de rulare amovibile pentru anvelope și „flapsuri”, din cauciuc</i>	3,0
4013	Camere de aer, din cauciuc	1,5
4016	Alte articole din cauciuc vulcanizat, nedurificat	1,5
4017 00 000	Cauciuc durificat (de exemplu, ebonită) sub toate formele, inclusiv deșeurile și resturile; articole din cauciuc durificat	1,5
Hîrtie și carton; articole din pastă de celuloză, din hîrtie sau carton		
4811 (cu excepția celor produse din materiale compozite care conțin plastic și/sau polietilenă și/sau aluminiu)	Hîrtii, cartoane, vată de celuloză și straturi subțiri din fibre celulozice, cretate, impregnate, acoperite, colorate la suprafață, decorate la suprafață sau imprimate, în rulouri sau în foi de formă pătrată sau dreptunghiulară, avînd orice dimensiuni, altele decît produsele de tipul celor descrise la pozițiile tarifare 4803, 4809 sau 4810	1,5
4811 (pentru cele produse din materiale compozite care conțin plastic și/sau polietilenă și/sau aluminiu)	<i>Hîrtii, cartoane, vată de celuloză și straturi subțiri din fibre celulozice, cretate, impregnate, acoperite, colorate la suprafață, decorate la suprafață sau imprimate, în rulouri sau în foi de formă pătrată sau dreptunghiulară, avînd orice dimensiuni, altele decît produsele de tipul celor descrise la pozițiile tarifare 4803, 4809 sau 4810</i>	4,0
4819 (cu excepția celor produse din materiale compozite care conțin plastic și/sau polietilenă și/sau aluminiu clasificat la poziția tarifară 4819 20 000)	Cutii, saci, pungi, cornete și alte ambalaje din hîrtie, carton, vată de celuloză sau straturi subțiri din fibre celulozice; obiecte din carton pentru birou, pentru magazine sau similare	1,5
4819 20 000 (pentru cele produse din materiale compozite care conțin plastic și/sau polietilenă și/sau aluminiu)	<i>Cutii și obiecte din carton, pliante, din hîrtie sau carton neondulat</i>	4,0
Articole din piatră, ipsos, ciment, azbest, mică sau din materiale similare		
6811	Articole din azbociment, celulozociment sau similare	1,5
6812	<i>Azbest prelucrat în fibre; amestecuri pe bază de azbest sau pe bază de azbest și carbonat de magneziu; articole din aceste amestecuri sau din azbest (de exemplu, fire, țesături, obiecte de îmbrăcăminte, obiecte de acoperit capul, încălțăminte, garnituri), chiar armate, altele decît cele de la pozițiile 6811 sau 6813</i>	3,0
6813	<i>Materiale de fricțiune și articole din acestea (de exemplu, plăci, role, benzi, segmente, discuri, șaibe, membrane), nemontate, pentru frîne, pentru ambreiaje sau pentru toate organele supuse frecării, din azbest sau din substanțe minerale sau celuloză, chiar combinate cu materiale textile sau cu alte materiale</i>	3,0
Sticlă și articole din sticlă		
7019	Fibre de sticlă (inclusiv vată de sticlă) și articole din aceste materiale (de exemplu, fire, țesături)	1,5
Aluminiu și articole din aluminiu		

7612	Rezervoare, butoaie, butii, bidoane, cutii și recipiente similare din aluminiu (inclusiv recipiente tubulare rigide sau flexibile), pentru orice substanțe (cu excepția gazelor comprimate sau lichificate), cu o capacitate de maximum 300 l, fără dispozitive mecanice sau termice, chiar căptușite sau izolate termic	2,0
Plumb și articole din plumb		
7804	Plăci, table, folii și benzi, din plumb; pulberi și fulgi (paiete) din plumb	2,0
Mașini, aparate și echipamente electrice și părți ale acestora; aparate de înregistrat sau de reprodus sunetul, aparate de televiziune de înregistrat sau de reprodus imagine și sunet; părți și accesorii ale acestor aparate		
8506 (cu excepția 8506 30 000, 8506 60 000, 8506 80 050)	Pile și baterii de pile electrice:	1,5
8506 30 000	– Cu oxid de mercur	3,0
8506 60 000	– Cu aer-zinc	3,0
8506 80 050	Baterii uscate cu zinc-carbon, cu tensiunea de minimum 5,5 V, dar de maxim 6,5 V	3,0
8507 (cu excepția 8507 10, 8507 20, 8507 30)	Acumulatori electrice, inclusiv separatoarele lor, chiar de formă pătrată sau dreptunghiulară:	1,5
8507 10	– Cu plumb, de tipul celor utilizate pentru demararea motoarelor cu piston	3,0
8507 20	– Alte acumulatori cu plumb	3,0
8507 30	– Cu nichel-cadmium	3,0
8539 (cu excepția 8539 31, 8539 32)	Lămpi și tuburi electrice cu incandescență sau cu descărcare, inclusiv articole numite „faruri și proiectoare etanșe” și lămpi și tuburi cu raze ultraviolete sau infraroșii; lămpi cu arc	0,5
8539 31	– Fluorescente, cu catod cald	3,0
8539 32	– Lămpi cu vapori de mercur sau de sodiu; lămpi cu halogenură metalică:	
8539 32 200	– – Cu vapori de mercur sau de sodiu	2,0
8539 32 900	– – Cu halogenură metalică	1,5
8540	Lămpi, tuburi și valve electronice cu catod cald, cu catod rece sau cu fotocatod (de exemplu, lămpi, tuburi și valve cu vid, cu vapori sau cu gaz, tuburi redresoare cu vapori de mercur, tuburi catodice, tuburi și valve pentru camere de televiziune), altele decât cele de la poziția 8539	3,0
Vehicule terestre, altele decât tramvaiul și materialul rulant de cale ferată; părți și accesorii ale acestora		
8702	Autovehicule pentru transportul de minimum 10 persoane, inclusiv șoferul:	
8702 10 190	– Folosite	0,5
8702 10 990	– Folosite	0,5
8702 90 190	– Folosite	0,5
8702 90 390	– Folosite	0,5
8704	Autovehicule pentru transportul mărfurilor:	
8704 21 390	– Folosite	0,5
8704 21 990	– Folosite	0,5
8704 22 990	– Folosite	0,5
8704 23 990	– Folosite	0,5
8704 31 390	– Folosite	0,5
8704 31 990	– Folosite	0,5
8704 32 990	– Folosite	0,5”

Anexa 5.13 Plățile pentru poluare raportate la cheltuielile pentru protecția mediului

Nr.	UAT	Plățile pentru poluarea mediului, în mii lei				Cheltuielile pentru protecția mediului, în mii lei				Raportul plăți/cheltuieli, în %			
		total	aer	apă	deșeur	total	aer	apă	deșeur	total	aer	apă	deșeur
1	Briceni	282	43,0	186	52,6	1261	85	570	605	22	51	32,7	8,7
2	Ocnîța	99	15,7	79,2	4,1	1334		241	1093	7,4		32,9	0,4
3	Edineț	286	27,3	114	145	218	23,6	46,3	148	131	116	247	97,6
4	Dondușeni	183	12,1	166	4,7	2982	18	1617	1364	6,1	67	10,3	0,3
5	Drochia	189	28,1	151	9,2	1635	850	767	18	11,5	3,3	19,7	52,3
6	Soroca	243	38,8	194	10,8	3977	629	3282	66	6,1	6,2	5,9	16,3
7	Florești	200	71,4	127	1,7	3159	153	2913	46	6,3	46,5	4,4	3,7
8	Râșcani	159	35,2	109	14,5	21,7		19,7	2,0	733		555	724
9	Glodeni	110	45,6	62,6	1,6	2330	49,2	2139	141	4,7	93	2,9	1,2
10	Fălești	172	59	110	2,8	351	1,7	293	57	49	3471	37,6	5,0
11	Bălți	653	246	382	24,2	23434	425	20580	2428	2,8	58	1,9	1,0
12	Sângerei	122	22,1	85,2	14,8	814		647	166	15		13	8,9
	Regiunea de Nord	2682	644	1753	285	41516	2236	33115	6135	6,5	28,8	5,3	4,7
13	Șoldănești	196	98,9	61,7	35,2	108	60,4	17,4	30,3	181	164	355	116
14	Rezina	251	183	52,3	15,5	4990	3421	1509	61	5,0	5,3	3,5	25,4
15	Telenești	87	5,8	80,6	0,5	2461		2461		3,5		3,3	
16	Orhei	233	53,6	170	9,2	22554	362	21237	955	1,0	14,8	0,8	1,0
17	Criuleni	166	28,8	118	19,3	1963	70,0	454	1439	8,4	41,1	25,9	1,3
18	Dubăsari	35	0,9	33,4	0,4								
19	Anenii Noi	819	136	285	398	3264		2979	285	25		9,6	140
20	Ialoveni	236	108	39,5	88,2	1214	43,9	999	170	19	246	4,0	51,8
21	Strășeni	223	31,7	183	7,8	129		125	4,1	173		147	190
22	Călărași	108	18,6	82,5	6,9	2483	45,4	2140	298	4,4	41,0	3,9	2,3
23	Ungheni	156	37	91,5	27,5	7558	1,2	6833	1,9	2		1	1449
24	Nisporeni	74	44,9	22,1	7,4	88,3	6,6	81,7		84	680	27,1	
25	Hâncești	112	27,5	82,6	1,6	1616	4,1	770	842	6,9	671	10,7	0,2
	RD Centru	2578	775	1186	618	48428	4015	39606	4086	5,3	19,3	3,0	15,1
26	Chișinău	2222	541	1523	158	200278	1853	179560	18866	1,1	29,2	0,8	0,8
	Regiunea de Centru	4801	1315	2709	776	248705	5868	219165	22952	1,9	22,4	1,2	3,4
27	Căușeni	202	43,5	151	7,5	1890		1810	8,3	11		8,4	90
28	Ștefan-Vodă	98	3,1	92,1	2,5	375	35,6	319	20,8	26	8,7	28,9	12,0
29	Cimișlia	141	42,4	88,5	10,2	1516	243	1041	233	9,3	17,4	8,5	4,4
30	Basarabeasca	109	37,8	57,7	13,8	2373	9,8	1711	653	4,6	386	3,4	2,1
31	Leova	136	50,9	81,8	2,9	1923	42,3	659	1222	7,1	120	12,4	0,2
32	Cantemir	130	55,3	70,8	3,8	34,0	15,7	13,0	5,3	382	352	545	71
33	Cahul	251	117,1	58,8	75	8124	57,1	7703	364	3,1	205	0,8	20,6
34	Taraclia	112	18,1	62,7	31,3	1512		1512		7,4		4,1	
35	UTA Găgăuzia	227	63,5	151	13,0	3302	4,9	3140	158	6,9	1296	4,8	8,3
	Regiunea de Sud	1406	432	814	160	21050	406	17907	2664	6,7	106	4,5	6,0
	Total	8889	2391	5276	1221	311271	8509	270187	31751	2,9	28,1	2,0	3,8

Surse: elaborat de autor după datele BNS și IES

Anexa 6. Dinamica tarifelor pentru prestarea serviciilor de aprovizionare cu apă la întreprinderile Asociației "Moldova Apă-Canal", în lei/m³

Anexa 6.1 Cotele tarifului general (mediu) pentru aprovizionarea cu apă

Nr.	Localitățile	Anii											media	sporul
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
1	Ocnița	9,5	9,5	9,5	14,2	15,5	19,2	19,2	19,2	19,2	19,2	19,2	15,8	202
2	Briceni	12,5	12,5	12,5	12,8	12,8	12,8	12,8	12,8	12,8	12,8	12,8	12,7	103
4	Edineț	9,1	13,5	21,4	21,4	21,4	21,4	21,4	21,4	21,4	24,3	24,3	20,1	266
3	Dondușeni	11,7	11,7	11,9	11,9	11,9	17,7	17,7	17,7	17,7	17,7	17,7	15,0	151
5	Drochia	14,3	14,3	14,3	17,8	17,8	17,8	17,8	17,8	17,8	17,8	17,8	16,9	124
6	Soroca	8,1	8,1	12,7	12,7	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	13,5	188
7	Acva Nord	3,6	3,6	3,6	3,0	3,7	3,7	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	3,8	114
8	Florești	15,4	17,2	17,2	17,2	17,8	17,8	17,8	21,2	21,2	21,2	21,2	18,6	137
9	Râșcani	13,4	13,4	13,3	13,3	13,3	13,6	13,9	13,9	13,9	13,9	13,9	13,6	104
10	Glodeni	14,6	14,6	14,6	19,5	23,6	23,6	23,6	23,6	23,6	23,6	23,6	20,8	162
11	Fălești	10,2	10,2	10,2	10,2	12,4	12,4	14,5	14,5	14,5	14,5	14,5	12,6	142
12	Bălți	9,9	9,9	9,9	12,2	15,1	15,1	15,1	15,1	15,1	15,1	15,1	13,4	153
13	Sângerei	6,4	6,4	6,4	8,2	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	11,9	11,9	9,5	187
	Regiunea de Nord	10,7	11,1	12,1	13,4	14,7	15,5	15,7	15,9	16,2	16,2	16,2	14,3	152
14	Șoldănești	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	12,9	12,9	7,3	215
15	Rezina	6,1	6,1	10,7	16,6	16,6	16,6	21,5	21,5	21,5	21,5	21,5	16,4	355
16	Telenești	10,0	10,0	12,4	12,4	12,4	12,4	12,4	12,4	12,4	12,4	20,1	12,7	200
17	Orhei	12,2	12,2	12,2	12,2	15,4	15,4	15,7	15,7	15,7	15,7	15,7	14,4	129
18	Criuleni	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	100
19	Anenii Noi	8,9	8,9	12,8	12,8	12,8	12,8	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5	12,4	153
20	Florești	4,6	4,6	4,6	7,4	6,7	6,7	8,9	8,9	10,6	10,6	10,6	7,6	233
22	Strășeni	6,6	14,7	14,7	14,7	14,7	14,7	14,7	14,7	14,7	14,7	14,7	14,0	222
23	Călărași	7,7	7,7	12,2	16,2	18,2	18,2	18,2	18,2	18,2	18,2	18,2	15,5	236
24	Ungheni	4,0	6,2	6,2	6,2	7,7	7,7	9,0	9,0	9,0	9,0	15,0	8,1	374
26	Nisporeni	10,8	10,8	15,1	15,1	21,9	13,7	16,9	16,9	16,9	16,9	16,9	15,6	156
27	Hâncești	8,3	9,0	9,0	9,0	14,0	22,4	22,1	22,1	22,1	22,1	22,1	16,5	265
	RD Centru	8,0	8,9	10,5	11,6	13,1	13,1	14,1	14,1	14,3	14,8	16,0	12,6	200
28	Chișinău	5,7	5,7	5,7	8,9	8,9	8,9	8,9	8,9	8,9	8,9	8,9	8,0	155
29	Cricova	6,0	6,0	10,2	10,2	12,9	12,9	12,9	12,9	12,9	12,9	12,9	11,1	214
30	Ciorescu	6,7	10,1	10,1	10,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,9	11,9	10,5	178
	Mun Chișinău	6,1	7,3	8,7	9,7	10,9	10,9	10,9	10,9	10,9	11,2	11,2	9,9	183
	Regiunea Centru	7,6	8,6	10,2	11,3	12,7	12,7	13,5	13,5	13,6	14,2	15,1	12,1	197
31	Căușeni	11,8	11,8	11,8	11,8	14,6	17,3	17,4	17,4	17,4	17,4	17,4	15,1	147
32	Ștefan Vodă	15,4	15,4	17,6	17,6	17,6	17,6	17,6	17,6	17,6	17,6	17,6	17,2	114
33	Cimișlia			8,0	8,0	10,0	10,0	14,1	14,1	14,1	14,1	14,1	11,9	177
34	Basarabeasca	6,5	6,5	9,4	9,4	9,4	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7	9,0	149
35	Leova	6,3	8,3	8,3	8,3	13,7	13,7	21,0	21,0	21,0	21,0	21,0	14,9	334
36	Cantemir	8,8	8,8	13,3	13,3	14,1	14,1	14,1	14,1	14,1	14,1	14,1	13,0	160
37	Cahul	9,0	9,0	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	12,1	12,1	11,0	135
38	Taraclia	15,7	15,7	15,7	16,5	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6	15,0	15,0	14,7	95
	RD Sud	10,5	10,8	11,9	12,0	13,0	13,4	14,8	14,8	14,8	15,1	15,1	13,3	144
39	Comrat	7,5	7,5	12,3	12,3	14,2	14,2	19,0	19,0	19,0	19,0	19,0	14,8	255
40	Ceadâr Lunga	14,1	14,1	12,5	12,5	15,8	18,8	18,8	18,8	18,8	18,8	18,8	16,5	133
41	Vulcănești	8,5	8,5	10,8	10,8	15,5	15,5	15,5	15,5	15,5	15,5	15,5	13,4	183
	UTA Găgăuzia	10,0	10,0	11,9	11,9	15,2	16,1	17,8	17,8	17,8	17,8	17,8	14,9	177
	Regiunea Sud	10,4	10,6	11,9	12,0	13,5	14,1	15,6	15,6	15,6	15,8	15,8	13,7	152
	Media	9,4	10,0	11,3	12,2	13,6	14,0	14,8	14,9	15,0	15,3	15,7	13,3	167

Surse: tabelele din anexele 6-7 sunt elaborate de autor după datele din: 1) Buletinul Informativ privind tarifele pentru serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare la companiile Asociației „Moldova Apă-Canal” pentru anii 2007-2012. 2) Indicii financiari și de producție ai activității întreprinderilor de alimentare cu apă și canalizare ale Asociației „Moldova Apă-Canal”. Anii 2011-2017. În: amac.md

Anexa 6.2 Dinamica tarifelor pentru prestarea serviciilor de aprovizionare cu apă populației

Nr.	Localitățile	Anii											media	sporul
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 ³³⁷		
1	Ocnița	9,1	9,1	9,1	12,6	14,0	15,1	15,1	15,1	15,1	15,1	15,1	13,1	166
2	Briceni	10,5	10,5	10,5	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	10,9	105
4	Edineț	6,4	9,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	19,7	19,7	13,0	308
3	Dondușeni	9,1	9,1	10,0	10,0	10,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	12,0	154
5	Drochia	7,5	7,5	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	9,5	133
6	Soroca	7,6	7,6	9,5	9,5	10,9	10,9	13,1	13,1	13,1	13,1	13,1	11,0	172
7	Florești	9,0	9,0	9,0	9,0	14,5	14,5	14,5	19,4	19,4	19,4	19,4	14,3	215
8	Râșcani	8,0	8,0	10,0	10,0	10,0	10,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	10,5	150
9	Glodeni	9,0	9,0	9,0	11,0	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	11,9	147
10	Fălești	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1	10,9	10,9	10,9	10,9	10,9	9,9	119
11	Bălți	6,7	6,7	6,7	9,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	9,7	165
12	Sângerei	5,5	5,5	5,5	7,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	11,0	11,0	8,2	200
	Regiunea de Nord	8,1	8,4	9,2	10,1	11,3	11,7	12,2	12,6	12,6	13,4	13,4	11,2	165
13	Șoldănești	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	12,0	12,0	12,0	7,2	222
14	Rezina	3,6	3,6	6,8	15,0	10,0	12,8	12,8	12,8	12,8	12,8	12,8	10,5	361
15	Telenești	7,5	7,5	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	15,0	10,0	200
16	Orhei	11,0	11,0	11,0	11,0	14,9	14,9	16,2	16,2	16,2	16,2	16,2	14,1	147
17	Criuleni	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	100
18	Anenii Noi	7,5	7,5	9,7	9,7	9,7	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5	11,4	180
19	Floreni	4,5	4,5	4,5	6,0	6,0	6,0	7,0	7,0	8,5	8,5	8,5	6,5	189
20	Strășeni	6,0	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6	13,8	243
22	Călărași	7,3	7,3	8,3	11,0	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5	13,6	226
23	Ungheni	3,9	3,9	3,9	3,9	5,0	5,0	5,8	5,8	5,8	5,8	13,4	5,7	345
24	Nisporeni	8,7	8,7	12,0	12,0	18,8	12,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	12,9	162
26	Hâncești	5,5	9,0	9,0	9,0	11,8	18,4	18,4	18,4	18,4	18,4	18,4	14,1	335
	RD Centru	6,7	7,7	8,7	9,7	11,0	11,5	12,0	12,0	12,6	12,6	13,7	10,7	205
27	Chișinău	4,4	4,4	4,4	8,1	8,1	8,1	8,1	8,1	8,1	8,1	8,7	7,1	196
28	Cricova	3,8	3,8	6,0	6,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	8,1	263
29	Ciorescu	3,8	4,6	4,6	4,6	7,0	7,0	7,0	7,0	10,0	10,0	10,0	6,9	263
	Mun Chișinău	4,0	4,3	5,0	6,2	8,4	8,4	8,4	8,4	9,4	9,4	9,6	7,4	238
	Regiunea Centru	6,1	7,0	8,0	9,0	10,5	10,9	11,2	11,2	12,0	12,0	12,9	10,1	209
30	Căușeni	9,0	9,0	9,0	9,0	12,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	12,0	156
31	Ștefan Vodă	9,0	9,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	13,9	167
32	Cimișlia			8,0	8,0	10,0	10,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	10,7	150
33	Basarabeasca	6,0	6,0	8,0	8,0	8,0	8,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	8,1	150
34	Leova	5,0	7,0	7,0	7,0	11,6	11,6	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	11,8	321
35	Cantemir	6,4	6,4	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	9,3	156
36	Cahul	5,4	5,4	6,0	6,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	7,8	168
37	Taraclia	8,0	8,0	8,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	14,0	14,0	10,2	175
	RD Sud	7,0	7,2	8,9	9,1	10,7	10,9	11,9	11,9	11,9	12,4	12,4	10,4	178
38	Comrat	8,0	8,0	10,0	10,0	12,5	12,5	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	12,8	200
39	Ceadâr Lunga	8,0	8,0	10,0	10,0	13,5	16,2	16,2	16,2	16,2	16,2	16,2	13,3	203
40	Vulcănești	7,5	7,5	9,2	9,2	14,0	14,0	14,0	16,0	16,0	16,0	16,0	12,7	213
	UTA Găgăuzia	7,8	7,8	9,7	9,7	13,3	14,2	15,4	16,1	16,1	16,1	16,1	12,9	205
	Regiunea Sud	7,2	7,4	9,1	9,3	11,4	11,8	12,8	13,0	13,0	13,4	13,4	11,1	185
	Media	7,1	7,6	8,7	9,4	11,0	11,4	12,0	12,2	12,5	12,8	13,2	10,7	186

³³⁷ Până la 1 iunie 2017.

Anexa 6.3 Dinamica tarifelor pentru prestarea serviciilor de aprovizionare cu apă agenților economici

Nr.	Localitățile	Anii											media	sporul
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
1	Ocnita	7,0	7,0	7,0	12,4	14,3	18,1	35,8	35,8	35,8	35,8	35,8	22,2	511
2	Briceni	30,0	30,0	30,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	33,6	117
4	Edinet	10,2	10,2	25,1	25,1	25,1	25,1	25,1	25,1	25,1	40,1	40,1	25,1	393
3	Dondușeni	43,1	43,1	30,0	30,0	30,0	33,0	33,0	33,0	33,0	33,0	33,0	34,0	77
5	Drochia	38,3	38,3	38,3	47,0	39,2	39,2	39,2	39,2	39,2	39,2	39,2	39,7	102
6	Soroca	13,3	13,3	27,2	27,2	35,2	35,2	35,2	35,2	35,2	35,2	35,2	29,8	265
7	Acva Nord	2,7	3,6	3,6	3,0	3,7	3,7	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	3,7	152
8	Florești	23,0	25,0	25,0	25,0	27,6	27,6	25,4	35,1	35,1	35,1	35,1	29,0	153
9	Râșcani	23,0	23,0	25,0	25,0	25,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	26,3	122
10	Glodeni	27,2	27,2	27,2	44,3	54,8	54,8	54,8	54,8	54,8	54,8	54,8	46,3	202
11	Fălești	35,2	35,2	35,2	35,2	35,2	35,2	35,2	35,2	35,2	35,2	35,2	35,2	100
12	Bălți	14,2	14,2	14,2	19,3	23,6	23,6	23,6	23,6	23,6	23,6	23,6	20,7	166
13	Sângerei	30,0	30,0	35,2	35,2	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	37,3	133
	Regiunea de Nord	22,9	23,1	24,8	28,0	29,9	30,6	31,9	32,6	32,6	33,8	33,8	29,4	148
14	Șoldănești	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	20,0	20,0	13,5	167
15	Rezina	18,0	18,0	34,7	54,0	43,0	51,8	51,8	51,8	51,8	51,8	51,8	43,5	288
16	Telenești	32,7	32,7	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	46,5	35,6	142
17	Orhei	19,9	19,9	19,9	19,9	25,2	25,2	25,2	26,1	26,1	26,1	26,1	23,6	131
18	Criuleni	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	100
19	Anenii Noi	19,6	19,6	37,4	37,4	37,4	37,4	37,4	37,4	37,4	37,4	37,4	34,2	191
20	Floreni	4,5	4,5	4,5	12,7	13,0	13,0	13,0	13,0	20,0	20,0	20,0	12,6	444
22	Strășeni	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	100
23	Călărași	21,9	21,9	23,7	23,7	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	26,1	128
24	Ungheni	13,0	13,0	13,0	13,0	19,0	19,0	22,0	22,0	22,0	22,0	22,2	18,2	170
26	Nisporeni	31,9	31,9	44,7	44,7	44,0	37,2	37,2	37,2	37,2	37,2	37,2	38,2	117
27	Hâncești	37,0	37,0	37,0	37,0	40,8	50,4	50,4	50,4	50,4	50,4	50,4	44,7	136
	RD Centru	22,5	22,5	26,8	29,1	29,8	30,8	31,0	31,1	31,7	32,3	33,3	29,2	148
28	Chișinău	11,1	11,1	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	13,3	12,5	119
29	Cricova	14,6	14,6	26,5	26,5	34,9	34,9	34,9	34,9	34,9	34,9	34,9	29,7	239
30	Ciorescu	18,0	21,0	21,0	21,0	21,0	21,0	21,0	21,0	21,0	36,0	36,0	23,5	200
	Mun Chișinău	14,6	15,6	20,1	20,1	22,9	22,9	22,9	22,9	22,9	27,9	28,1	21,9	192
	Regiunea Centru	20,9	21,1	25,5	27,3	28,4	29,2	29,4	29,4	29,9	31,4	32,2	27,7	154
31	Căușeni	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	100
32	Ștefan Vodă	48,7	48,7	48,7	48,7	48,7	48,7	48,7	48,7	48,7	48,7	48,7	48,7	100
33	Cimișlia			8,0	8,0	10,0	10,0	18,0	18,0	18,0	18,0	18,0	14,0	225
34	Basarabeasca	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8	36,0	36,0	36,0	36,0	36,0	36,0	35,0	107
35	Leova	22,7	22,7	22,7	22,7	28,8	28,8	34,8	34,8	34,8	34,8	34,8	29,3	154
36	Cantemir	16,0	16,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	22,5	150
37	Cahul	26,6	26,6	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	22,0	22,0	26,6	83
38	Taraclia	35,0	35,0	45,0	45,0	37,5	37,5	37,5	37,5	37,5	20,0	20,0	35,2	57
	RD Sud	31,5	31,5	31,0	31,0	31,1	31,4	33,1	33,1	33,1	30,2	30,2	31,6	96
39	Comrat	29,2	29,2	29,2	29,2	32,5	30,0	32,9	32,9	32,9	32,9	32,9	31,3	113
40	Ceadâr Lunga	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	100
41	Vulcănești	26,2	32,0	32,0	32,0	37,0	37,0	37,0	37,0	44,5	44,5	44,5	36,7	170
	UTA Găgăuzia	31,8	33,7	33,7	33,7	36,5	35,7	36,6	36,6	39,1	39,1	39,1	36,0	123
	Regiunea Sud	31,6	32,2	31,8	31,8	32,6	32,5	34,1	34,1	34,8	32,6	32,6	32,8	103
	Media	24,4	24,7	27,0	28,8	30,1	30,6	31,5	31,8	32,2	32,6	32,9	29,7	135

**Anexa 7. Dinamica tarifelor pentru prestarea serviciilor de canalizare la întreprinderile Asociației
”Moldova Apă-Canal”, în lei/m³**

Anexa 7.1 Cotele medii ale tarifelor pentru prestarea serviciilor de canalizare

Nr.	Localitățile	Anii											media	sporul
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
1	Ocnița	7,0	7,0	7,0	12,4	14,3	18,1	18,1	18,1	18,1	18,1	18,1	14,2	259
2	Briceni	11,1	11,1	11,1	14,3	14,3	14,3	14,3	14,3	14,3	14,3	14,3	13,5	129
4	Edineț	7,2	7,2	17,6	17,9	17,9	17,9	17,9	17,9	17,9	27,0	27,0	17,6	373
3	Dondușeni	6,4	6,4	7,8	7,8	7,8	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	8,5	150
5	Drochia	11,2	11,2	11,2	12,4	12,4	12,4	12,4	12,4	12,4	12,4	12,4	12,0	110
6	Soroca	6,5	6,5	7,5	7,5	4,1	4,1	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	5,7	80
7	Acva Nord	12,8	15,0	15,0	15,0	17,5	17,5	19,8	19,8	19,8	19,8	19,8	17,4	155
8	Florești	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	13,5	19,9	19,9	19,9	19,9	19,9	16,3	151
9	Râșcani	21,1	21,1	21,1	22,6	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	23,7	118
10	Glodeni	10,6	10,6	10,6	10,6	13,4	13,4	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	13,9	158
11	Fălești	6,9	6,9	6,9	7,7	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	7,8	121
12	Bălți	5,6	5,6	5,6	5,6	9,3	9,3	9,3	9,3	9,3	10,7	10,7	8,2	191
13	Sângerei	10,0	10,1	11,2	12,2	13,1	13,6	14,7	14,7	14,7	15,6	15,6	13,2	156
	Regiunea de Nord	3,1	3,1	3,1	3,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	7,0	7,0	4,7	226
14	Șoldănești	3,4	3,4	3,6	3,9	3,9	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	4,5	151
15	Rezina	15,4	15,4	15,4	15,4	15,4	15,4	15,4	15,4	15,4	15,4	15,4	15,4	100
16	Telenești	11,5	11,5	11,5	11,5	13,4	13,4	16,2	16,2	16,2	16,2	16,2	14,0	140
17	Orhei	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	100
18	Criuleni	15,3	15,3	17,5	17,5	17,5	21,5	21,5	21,5	21,5	21,5	21,5	19,3	140
19	Anenii Noi	2,7	2,7	2,7	5,8	7,7	7,7	7,7	7,1	7,1	7,1	7,1	5,9	265
20	Florești	7,0	11,2	11,2	11,2	11,2	11,2	13,4	13,4	13,4	13,4	13,4	11,8	191
22	Strășeni	8,0	8,0	16,1	16,1	16,1	16,1	16,1	16,1	16,1	16,1	16,1	14,6	201
23	Călărași	5,5	5,5	5,9	8,5	8,5	8,5	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	9,6	232
24	Ungheni	5,7	5,7	5,7	5,7	7,5	7,5	8,6	8,6	8,6	8,6	9,4	7,4	164
26	Nisporeni	7,4	7,4	12,0	12,0	10,0	9,1	19,7	19,7	19,7	19,7	19,7	14,2	265
27	Hâncești	7,6	8,4	8,4	8,4	13,9	16,5	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6	11,9	179
	RD Centru	7,8	8,2	9,4	9,9	10,7	11,2	12,6	12,6	12,6	12,7	12,8	11,0	163
28	Chișinău	2,7	2,7	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	5,6	3,4	207
29	Cricova	6,0	6,0	10,0	10,0	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	10,9	208
30	Ciorescu	5,7	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	106
	Mun Chișinău	4,8	4,9	6,4	6,4	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	8,0	6,7	168
	Regiunea Centru	7,3	7,6	8,8	9,2	10,1	10,5	11,6	11,6	11,6	11,7	11,9	10,2	164
31	Căușeni	12,5	13,7	13,7	13,7	14,6	15,9	15,9	15,9	15,9	15,9	15,9	14,9	127
32	Ștefan Vodă	10,9	10,9	13,9	13,9	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	13,2	125
33	Cimișlia			8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,8	8,8	8,5	105
34	Basarabeasca	7,5	7,5	8,8	8,8	8,8	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5	10,0	153
35	Leova	7,1	7,4	7,4	7,4	16,6	16,6	21,2	21,2	21,2	21,2	21,2	15,3	299
36	Cantemir	4,8	4,8	7,0	7,0	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,3	135
37	Cahul	3,7	3,7	4,5	4,5	4,5	4,5	4,6	4,6	4,6	9,2	9,2	5,2	250
38	Taraclia	18,3	18,3	18,3	26,5	19,5	19,5	20,0	20,0	20,0	16,0	16,0	19,3	87
	RD Sud	9,3	9,5	10,3	11,3	11,6	12,1	12,7	12,7	12,7	12,8	12,8	11,6	139
39	Comrat	7,5	7,5	16,7	16,7	19,3	19,3	26,8	26,8	26,8	26,8	26,8	20,1	357
40	Ceadâr Lunga	14,4	14,4	14,5	14,5	18,3	21,3	21,3	21,3	21,3	21,3	21,3	18,5	147
41	Vulcănești	9,9	9,9	11,8	11,8	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	14,5	168
	UTA Găgăuzia	10,6	10,6	14,3	14,3	18,1	19,1	21,6	21,6	21,6	21,6	21,6	17,7	203
	Regiunea Sud	9,7	9,8	11,4	12,1	13,3	14,0	15,1	15,1	15,1	15,2	15,2	13,3	157
	Media	8,7	9,0	10,3	11,0	11,9	12,4	13,6	13,5	13,5	13,9	14,0	12,0	160

Anexa 7.2 Cotele medii ale tarifelor pentru prestarea serviciilor de canalizare populației

Nr.	Localitățile	Anii											media	sporul
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
1	Ocnita	6,5	6,5	6,5	11,0	12,5	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2	11,7	218
2	Briceni	9,0	9,0	9,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	11,2	133
4	Edineț	4,1	4,1	8,2	10,5	10,5	10,5	10,5	10,5	10,5	17,7	17,7	10,4	432
3	Dondușeni	5,2	5,2	5,4	5,4	5,4	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,0	125
5	Drochia	3,5	3,5	3,5	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	6,0	200
6	Soroca	0,4	0,4	1,4	1,4	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,3	400
7	Acva Nord	4,0	4,0	4,0	4,0	4,4	4,4	5,9	5,2	5,2	5,3	5,3	4,7	133
8	Florești	7,0	7,0	9,0	9,0	9,0	9,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	10,0	171
9	Râșcani	9,4	9,4	9,4	11,4	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	12,3	146
10	Glodeni	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	9,8	118
11	Fălești	3,3	3,3	3,3	3,8	3,9	3,9	3,9	3,9	3,9	3,9	3,9	3,7	118
12	Bălți	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	6,0	6,0	5,2	120
13	Sângerei	5,5	5,5	6,1	7,5	7,8	8,1	8,6	8,5	8,5	9,2	9,2	7,7	166
	Regiunea de Nord	3,1	3,1	3,1	3,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	4,4	165
14	Șoldănești	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	4,1	138
15	Rezina	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	100
16	Telenești	2,0	2,0	2,0	2,0	5,2	5,2	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4	4,6	320
17	Orhei	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	100
18	Criuleni	7,5	7,5	9,7	9,7	9,7	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5	11,4	180
19	Anenii Noi	3,0	3,0	3,0	4,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	5,6	233
20	Floreni	3,4	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,0	315
22	Strășeni	7,8	7,8	12,6	12,6	12,6	12,6	12,6	12,6	12,6	12,6	12,6	11,7	161
23	Călărași	4,7	4,7	5,7	7,0	7,0	7,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	7,8	213
24	Ungheni	3,5	3,5	3,5	3,5	4,9	4,9	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	4,7	161
26	Nisporeni	6,7	6,7	8,0	8,0	8,0	8,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	10,5	209
27	Hâncești	3,2	5,7	5,7	5,7	6,3	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	6,4	233
	RD Centru	4,9	5,7	6,4	6,6	7,4	7,8	8,7	8,7	8,7	8,7	8,7	7,5	176
28	Chișinău	0,7	0,7	0,7	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	2,0	1,1	314
29	Cricova	2,0	2,0	3,0	3,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	4,1	250
30	Ciorescu	2,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,1	145
	Mun Chișinău	1,6	2,0	2,3	2,4	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,4	2,8	211
	Regiunea Centru	4,3	5,0	5,6	5,8	6,6	7,0	7,6	7,6	7,6	7,6	7,7	6,6	178
31	Căușeni	7,0	7,0	7,0	7,0	8,5	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	9,3	157
32	Ștefan Vodă	4,5	4,5	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	9,0	222
33	Cimișlia			8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,8	8,8	8,5	105
34	Basarabeasca	6,0	6,0	8,0	8,0	8,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	8,2	150
35	Leova	5,7	7,0	7,0	7,0	8,5	8,5	8,8	8,8	8,8	8,8	8,8	8,0	154
36	Cantemir	2,5	2,5	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,4	190
37	Cahul	1,4	1,4	3,0	3,0	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	4,3	407
38	Taraclia	4,0	4,0	4,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	14,0	14,0	9,1	350
	RD Sud	4,4	4,6	6,5	7,3	8,0	8,4	8,4	8,4	8,4	9,0	9,0	7,5	202
39	Comrat	8,0	8,0	10,0	10,0	12,5	12,5	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	12,8	200
40	Ceadâr Lunga	8,0	8,0	10,0	10,0	13,5	16,2	16,2	16,2	16,2	16,2	16,2	13,3	203
41	Vulcănești	7,5	7,5	9,2	9,2	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	11,9	187
	UTA Găgăuzia	7,8	7,8	9,7	9,7	13,3	14,2	15,4	15,4	15,4	15,4	15,4	12,7	197
	Regiunea Sud	5,5	5,6	7,4	7,9	9,4	10,0	10,3	10,3	10,3	10,7	10,7	8,9	197
	Media	5,0	5,3	6,3	6,9	7,8	8,2	8,7	8,7	8,7	9,0	9,0	7,6	180

Anexa 7.3 Cotele medii ale tarifelor pentru prestarea serviciilor de canalizare agenților economici

Nr.	Localitățile	Anii											media	sporul
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
1	Ocnita	14,5	14,5	14,5	21,0	26,4	32,2	32,2	32,2	32,2	32,2	32,2	25,8	222
2	Briceni	20,0	20,0	20,0	20,0	26,6	26,6	26,6	26,6	26,6	26,6	26,6	24,2	133
4	Edinet	8,1	8,1	21,8	21,8	21,8	21,8	21,8	21,8	21,8	37,9	37,9	22,2	468
3	Dondușeni	43,1	43,1	20,0	20,0	20,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	26,4	56
5	Drochia	20,0	20,0	23,0	23,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	23,7	125
6	Soroca	33,8	33,8	19,8	19,8	16,6	16,6	45,1	45,1	45,1	45,1	45,1	33,3	133
7	Acva Nord	26,0	26,0	28,5	28,5	30,2	30,2	30,2	30,2	37,8	37,8	37,8	31,2	145
8	Florești	25,0	25,0	18,0	18,0	18,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	25,8	120
9	Râșcani	47,5	47,5	48,0	51,3	53,0	53,0	53,0	53,0	53,0	53,0	53,0	51,4	112
10	Glodeni	22,2	22,2	22,2	22,2	22,2	22,2	26,6	26,6	26,6	26,6	26,6	24,2	120
11	Fălești	13,6	13,6	13,6	16,1	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0	16,0	126
12	Bălți	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5	100
13	Sângerei	24,3	24,3	22,2	23,3	24,5	26,3	29,1	29,1	29,7	31,1	31,1	26,8	128
	Regiunea de Nord	3,1	3,1	3,1	3,1	5,1	5,1	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	5,7	258
14	Șoldănești	18,0	18,0	5,2	5,2	5,2	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6	8,3	37
15	Rezina	20,7	20,7	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0	22,7	24,7	110
16	Telenești	26,2	26,2	26,2	26,2	31,5	31,5	32,6	32,6	32,6	32,6	32,6	30,1	124
17	Orhei	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	100
18	Criuleni	35,5	35,5	37,4	37,4	37,4	37,4	37,4	37,4	37,4	37,4	37,4	37,1	105
19	Anenii Noi	22,0	22,0	22,0	14,4	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	91
20	Floreni	14,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	23,1	171
22	Strășeni	12,1	12,1	29,8	29,8	24,8	24,8	32,4	24,8	24,8	24,8	24,8	24,1	205
23	Călărași	15,5	15,5	16,2	17,0	17,0	17,0	23,0	23,0	23,0	23,0	23,0	19,4	148
24	Ungheni	12,1	12,1	12,1	12,1	12,0	12,0	16,2	16,2	16,2	16,2	16,3	14,0	135
26	Nisporeni	10,3	10,3	19,6	17,6	14,7	20,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	21,1	271
27	Hâncești	15,7	18,0	18,0	18,0	22,1	25,9	25,9	25,9	25,9	25,9	25,9	22,5	166
	RD Centru	18,1	19,0	20,7	20,1	20,8	21,6	23,9	23,3	23,3	23,3	23,0	21,5	127
28	Chișinău	9,0	9,0	9,0	10,3	10,3	10,3	10,3	10,3	10,3	10,3	11,2	10,0	124
29	Cricova	10,0	10,0	17,0	17,0	22,0	22,0	22,0	22,0	22,0	22,0	22,0	18,9	220
30	Ciorescu	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	100
	Mun Chișinău	11,3	11,3	13,7	14,1	15,8	15,8	15,8	15,8	15,8	15,8	16,1	14,6	142
	Regiunea Centru	16,8	17,6	19,4	18,9	19,8	20,5	22,3	21,9	21,9	21,9	21,7	20,2	129
31	Căușeni	23,0	23,0	23,0	23,0	23,0	23,0	23,0	23,0	23,0	23,0	23,0	23,0	100
32	Ștefan Vodă	18,5	18,5	18,5	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	22,9	132
33	Cimișlia			8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,8	8,8	8,8	8,8	8,6	
34	Basarabeasca	31,3	31,3	40,0	31,3	31,3	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	33,5	109
35	Leova	20,5	20,5	20,5	20,5	26,1	26,1	31,6	31,6	31,6	31,6	31,6	26,6	154
36	Cantemir	12,0	12,0	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5	15,7	138
37	Cahul	5,0	5,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	15,0	15,0	7,5	300
38	Taraclia	30,0	30,0	30,0	45,0	37,5	37,5	37,5	37,5	37,5	20,0	20,0	33,0	67
	RD Sud	20,0	20,0	20,4	21,9	21,7	22,0	22,7	22,7	22,7	21,7	21,7	21,6	108
39	Comrat	27,5	27,5	27,5	27,5	30,8	28,3	31,3	31,3	31,3	31,3	31,3	29,6	114
40	Ceadâr Lunga	25,0	25,0	25,0	25,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	28,2	120
41	Vulcănești	25,1	25,1	30,9	30,9	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	40,5	40,5	33,5	161
	UTA Găgăuzia	25,9	25,9	27,8	27,8	31,9	31,1	32,1	32,1	32,1	33,9	33,9	30,4	131
	Regiunea Sud	21,8	21,8	22,4	23,5	24,5	24,5	25,2	25,3	25,3	25,0	25,0	24,0	115
	Media	20,5	20,8	21,1	21,6	22,6	23,4	25,2	25,1	25,2	25,6	25,5	23,3	125

Anexa 7.4 Diferența dintre tariful și costul mediu, la 1 m³ de apă, în lei

Nr.	Localitățile	aprovizionare			canalizare		
		tarif	cost	diferența	tarif	cost	diferența
1	Ocnita	18,5	24,3	-5,8	18	22,9	-4,9
2	Briceni	14	17,1	-3,1	15,6	17,8	-2,2
4	Edineț	24,3	31,3	-7	27	27,7	-0,7
3	Dondușeni	16,3	17,4	-1,1	9,6	12,7	-3,1
5	Drochia	13	14,8	-1,8	10	16,6	-6,6
6	Soroca	18,7	23,3	-4,6	4,8	7,4	-2,6
7	Florești	21,1	32,8	-11,7	17,7	24,6	-6,9
8	Râșcani	13,6	13,7	-0,1	21,7	23,4	-1,7
9	Glodeni	19,8	21,5	-1,7	23,6	32,8	-9,2
10	Fălești	13,9	16,5	-2,6	14,8	15,9	-1,1
11	Bălți	14,6	19,8	-5,2	7,8	6,7	1,1
12	Sângerei	11,9	11,9	0	9,3	9,9	-0,6
	Regiunea de Nord	16,6	20,4	-3,7	15,0	18,2	-3,2
13	Șoldănești	12,9	16,3	-3,4	7	25,5	-18,5
14	Rezina	19,8	20,9	-1,1	5,1	8,2	-3,1
15	Telenești	13,9	28,5	-14,6	14,6	34,8	-20,2
16	Orhei	16,8	17,2	-0,4	12,9	20,6	-7,7
17	Criuleni	11,8	16,3	-4,5	14,3	14,8	-0,5
18	Anenii Noi	10,6	12,4	-1,8	12,3	7,5	4,8
19	Floreni	15	15,9	-0,9	21,7	28,4	-6,7
20	Strășeni	15,8	18,5	-2,7	13,5	9	4,5
22	Călărași	18,5	19,7	-1,2	13,9	15,1	-1,2
23	Ungheni	8,7	10,2	-1,5	8,3	8,3	0
24	Hâncești	22,5	26,4	-3,9	14,6	15,8	-1,2
	RD Centru	15,1	18,4	-3,3	12,6	17,1	-4,5
25	Chișinău	8,9	9	-0,1	3,2	4	-0,8
28	Cricova	11	13,3	-2,3	10,4	9,1	1,3
29	Ciorescu	11,9	9,9	2	9	9	0
	Mun Chișinău	10,6	10,7	-0,1	7,5	7,4	0,2
	Regiunea Centru	14,2	16,8	-2,6	11,5	15,0	-3,5
30	Căușeni	17,5	17,2	0,3	15,7	16,7	-1
31	Ștefan Vodă	18,7	25,4	-6,7	13,9	16,2	-2,3
32	Cimișlia	13,7	23,3	-9,6			
33	Basarabeasca	12,6	14,9	-2,3	16,3	15	1,3
34	Leova	18,4	21,9	-3,5	14,1	18,6	-4,5
35	Cantemir	12,8	15,7	-2,9	6,7	8,3	-1,6
36	Cahul	12,1	15,4	-3,3	9,2	10,8	-1,6
37	Taraclia	15	15,7	-0,7	16,7	19	-2,3
	RD Sud	15,1	18,7	-3,6	13,2	14,9	-1,7
38	Comrat	17,6	25,6	-8	21,8	17,3	4,5
39	Ceadâr Lunga	18,5	27,7	-9,2	17,5	27,4	-9,9
40	Vulcănești	18,8	25,4	-6,6	21,5	31,7	-10,3
	UTA Găgăuzia	18,3	26,2	-7,9	20,3	25,5	-5,2
	Regiunea Sud	16,0	20,7	-4,8	15,3	18,1	-2,8
	Media	15,4	19,1	-3,6	13,7	16,9	-3,1
	Media³³⁸	10,4	11,4	-1,0	4,8	5,7	-0,9

³³⁸ Media după volumul total (pe Republică) de apă livrată

Anexa 8. Sancțiunile administrative pentru încălcarea legislației de mediu

Anexa 8.1 Sancțiunile administrative pentru încălcarea legislației de protecție a apelor și a aerului

Motivele aplicării sancțiunilor	Nr. art. CC	Cuantumul amenzii, în uc	
		Persoane fizice	Persoane Juridice
1. Încălcarea regimului de protecție a apelor având drept urmare poluarea acestora, eroziunea solurilor și alte fenomene dăunătoare	109.1	20-40/60-120 ³³⁹ , 10-40 o.m.n.f.c.	200-400/600-800
2. Punerea în funcțiune a întreprinderilor, obiectivelor comunale și a altor obiective fără instalațiile care să prevină poluarea apelor;	109.2	40-50/24-30, 20-40 o.m.n.f.c.	400-500/240/-300, 31uni-1an
3. Spălarea vehiculelor, utilajelor și ambalajelor în apele naturale, în preajma lor și în alte locuri neautorizate	109.3	20-50/12-30, 40-60 o.m.n.f.c.	100-200
4. Nerespectarea dimensiunilor și regimului de protecție a zonelor de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă, a fișiiilor riverane de protecție	109.4 109.5	10-30/6-18	100-200/60-120
5. Neîndeplinirea de către personalul de comandă al unei nave a obligațiilor privind înregistrarea operațiunilor cu substanțe nocive;	109.6	50-70/30-42, 40-60 o.m.n.f.c.	-
6. Captarea și folosirea apei cu încălcarea limitelor stabilite, folosirea apei potabile în scopuri tehnice	110.1	20-40/12-24, 20-40 o.m.n.f.c.	200-400/120-240 31uni-1an
7. Folosirea obiectivelor acvatice fără autorizația de folosință specială sau separată	110.2	40-50/24-30	400-500/240/300, 31-1an act
8. Nerespectarea regulilor și instrucțiunilor privind exploatarea construcțiilor, instalațiilor și aparatelor de măsurat hidrotehnice, de gospodărire și de protecție a apelor	111	10-20/6/12	100-200/60-120
9. Deteriorarea instalațiilor hidrotehnice, de gospodărire și de protecție a apelor	112	20-30/12-18	200-400/120-240
10. Aplicarea neautorizată a pesticidelor și îngrășămintelor pe fișii cu o lățime de 300 de metri de la muchia taluzului riveran al albiei;	113.1	30-40/18-24, 31-1an act	300-400/180-240, 31-1an act
11. Construcția și amplasarea în zona de protecție a apelor a depozitelor de îngrășămintă și pesticide, a stațiilor de alimentare cu combustibil, a punctelor de deservire și de spălare a vehiculelor, a instalațiilor de canalizare și de epurare a apelor reziduale;	113.2	30-50/18-30, 31-1an act	300-400/180-240, 31-1an act
12. Desfășurarea neautorizată a lucrărilor de regularizare a cursurilor râurilor, a lucrărilor de astupare a luncilor și brațelor uscate, a lucrărilor de extragere a substanțelor minerale utile;	113.3	40-50/24-30	300-400/180-240
13. Prelucrarea terenurilor, organizarea taberelor pentru animale, amenajarea campingurilor în fișiiile riverane de protecție a apelor;	113.4	30-40/18-30	300-400/180-240
14. Deversarea în apele de suprafață a apelor uzate neepurate, a celor poluate termic și cu substanțe radioactive, a apelor contaminate cu germeni patogeni, a produselor sau reziduurilor petroliere și a altor poluanți;	113.5	30-50/18-30	300-500/180-300
15. Desfășurarea activității economice de către întreprinderi cu impact asupra mediului fără dispozitive de ținere a evidenței cantitative și calitative a consumului și a evacuărilor de ape, precum și de prevenire a poluării apelor sau a efectelor lor distructive;	113.6	30-50/18-30	300-500/180-300
16. Conectarea neautorizată la sistemul de alimentare cu apă și la sistemul de canalizare;	170.1	50-100/30-60	350-450/210-270
17. Conectarea la sistemul de alimentare cu apă și canalizare cu încălcarea condițiilor tehnice	170.2	25-50/15-30	200-300, /50-100
18. Deteriorarea intenționată a sistemului de alimentare cu apă și a sistemului de canalizare;	171	40-60/24-36	70-100/42/60
19. Construcția și amplasarea în zonele de protecție a conductelor de alimentare cu apă și de canalizare a diferitelor obiective;	172	30-50/18-30	200-300, /120/180
20. Deconectarea neautorizată a consumatorilor de la sistemul de alimentare cu apă și de la sistemul de canalizare;	173	25/12-18	25-50/24-42
21. Deteriorarea intenționată a aparatelor de evidență a consumului de apă potabilă și a volumului de apă uzată evacuată;	174	30-50/18-30	200-300, /120-180
22. Prezentarea datelor eronate privind consumul de apă potabilă și volumul de apă uzată	175	30-50/18-30	100-200,

³³⁹ După bară este indicat cuantumul amenzilor conform modificărilor introduse prin LP208 din 17.11.2016, MO441-451/16.12.16 art.879; în vigoare 16.03.2017

evacuată în sistemul public de canalizare;			/60-120
23. Neasigurarea accesului liber reprezentantului serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare pentru efectuarea controlului asupra funcționării sistemelor interne de alimentare cu apă și de canalizare, pentru scoaterea indicațiilor de pe aparatele de evidență a consumului de apă și controlul acestora.	176	10-40/6-24	
Aer			
1. Depășirea normativelor de degajare a substanțelor poluante, de acțiune radiologică, fizică și biologică asupra mediului, emisia de poluanți în atmosferă fără autorizație	147	10-20/6-12, 31-1an act	100-300/60-180, 31-1an act
2. Fabricarea sau comercializarea a aerosolilor sau a extintoarelor portabile ce conțin substanțe chimice care distrug stratul de ozon;	148.1	20-30/12-18	200-300/120-180
3. Utilizarea substanțelor chimice care distrug stratul de ozon la fabricarea de aerosoli, de sisteme industriale de răcire, de unități mobile de climatizare, de produse de sterilizare;	148.2	20-30/12-18	200-300/120-180
4. Utilizarea substanțelor chimice care distrug stratul de ozon la fabricarea de panouri izolante și de ambalaje confecționate din expandate organice, flexibile ori semirigide;	148.3	10-20/6-12	100-200/60-120
5. Utilizarea și punerea în circulație comercială a agenților de curățire și a solvenților ce conțin substanțe chimice care distrug stratul de ozon, cu excepția tetraclorurii de carbon;	148.4	10-20/6-12	100-200/60-120
6. Încălcarea regulilor de utilizare a bromurii de metil în agricultură;	148.5	10-20/6-12	100-200/60-120
7. Utilizarea, stocarea și transportul containerelor cu substanțe chimice care distrug stratul de ozon neetichetate "Conține substanțe care distrug stratul de ozon";	148.6	25-35/15-21	25-35/15-21
8. Refuzul importatorilor, exportatorilor, persoanelor care comercializează substanțe și echipamente care distrug stratul de ozon de a prezenta autorităților abilitate documentele privind folosirea acestor substanțe	148.7	15-25/9-25, 3l.-6l. act.	150-250/90-150, 3l.-6l. act.
9. Încălcarea regulilor de testare tehnică și ecologică a vehiculelor terestre, a navelor și aeronavelor ce a avut ca urmare depășirea normelor admisibile de emisie a poluanților	151	40-50/24-30	100-200/60-120
10. Darea în exploatare a vehiculelor terestre, a navelor și aeronavelor care depășesc normativele de emisie a poluanților și de emiteră a zgomotului în timpul funcționării	152	-	200-300/120-180
11. Exploatarea vehiculelor terestre, a navelor și aeronavelor care depășesc normativele admise de emisie a poluanților și de emiteră a zgomotului în timpul funcționării	153	10-20/6-12	10-20/6-12
Complex (ape, aer, sol, deșeuri)			
1. Neefectuarea plății pentru poluarea mediului	143	/6-12	30-50/24-42
2. Încălcarea cerințelor ecologice la construcția, la punerea în funcțiune, la exploatarea întreprinderilor, instalațiilor, altor obiective	144	30-40/18-24, 20-40 o.m.n.f.c	400-500/240-300, 31-1an act
3. Împiedicarea accesului inspectorilor de mediu la inspectarea obiectivelor și refuzul de a acorda informații, precum și prezentarea unei informații eronate despre starea mediului	145	10-20/6-12, 31-1an act	300-400/180-240, 31-1an act
4. Nefolosirea instalațiilor, utilajului, aparaturii prevăzute pentru purificarea de poluanți și controlul emisiilor în atmosferă, pentru epurarea apelor uzate ce se evacuează în obiectivele acvatice și pentru controlul calității lor	146	10-20/6-12, 31-1an act	200-400/180-240, 31-1an act
5. Poluarea mediului cu deșeuri, cu ape menajere, cu emisii de poluanți;	149	40-60/24-36, 61-1an act	350-500/210-300, 61-1an act
6. Neîndeplinirea prevederilor legislației privind expertiza ecologică de stat și evaluarea impactului asupra mediului	156	50-100/30-60	300-400/180-240
7. Neluarea de măsuri pentru înlăturarea încălcării legislației, indicate în raportul autorității abilitate cu lichidarea cauzelor care au dus la astfel de încălcări	337	10-20/21-45	10-20/31-45
8. Împiedicarea activității legitime a funcționarului public	349	75-150/30-60, 31-1an act	/60-120, 31-1an act

Sursa: elaborat după Codul Contravențional al Republicii Moldova

Anexa 8.2 Sancțiunile administrative pentru încălcarea legislației de folosință a resurselor biologice

Motivele aplicării sancțiunilor	Nr. art. CC	Cuantumul amenzii, în unități convenționale	
		Persoane fizice	Persoane juridice
Floră și complexe			
1. Încălcarea modului stabilit de folosire a fondului de exploatare, de recoltare și transportare a lemnului, de recoltare a rășinii	95.1	5/3-10	50-100/ ³⁴⁰ 30-60
2. Transportarea masei lemnoase fără acte de proveniență sau de livrare	95.2	10/3-10	50-100/30-60
3. Efectuarea unor exploatări forestiere contrar scopurilor sau cerințelor prevăzute în autorizația de tăiere a arborilor ori în biletul silvic	121	40-50/24-30	200-300/120-180
4. Tăierea ilegală și vătămarea arborilor și arbuștilor din fondul silvic, inclusiv de persoane din paza forestieră sau cu permisiunea acestora;	122.1	40-50/24-30, 40-60 o.m.n.f.c.	400-500/240-300
5. Vătămarea sau tăierea neautorizată a plantelor din spațiile verzi, precum și neluarea măsurilor stabilite pentru protecția zonelor verzi;	122.2	40-50/24-30	400-500/240-300
6. Acțiunile specificate la art. 122.1 comise de persoane responsabile de protecția și paza vegetației forestiere	122.3		50-100/30-60
7. Autorizarea de către autoritățile silvice a recoltării masei lemnoase cu încălcarea prevederilor normative;	122.4	/42-60	100-200/60-120
8. Vătămarea sau tăierea samavolnică a vegetației din zonele verzi ale localităților	182	50-100/30-60, 60 o.m.n.f.c.	400-500/240-300
9. Distrugerea și vătămarea culturilor silvice, a arboretului tânăr provenit prin regenerare naturală, a semințișului natural și preexistent	123	40-50/24-30, 40-60 o.m.n.f.c.	400-500/240-300
10. Distrugerea și vătămarea puieților și butașilor din pepiniere și plantații silvice	124	40-50/24-30, 60 o.m.n.f.c.	400-500/240-300
11. Încălcarea modului și a termenelor de împădurire a parchetelor exploatate și a terenurilor neîmpădurite din fondul forestier și din afara acestuia	125	30-50/18-30, 40-60 o.m.n.f.c.	200-300/120-180
12. Distrugerea sau deteriorarea intenționată a fînețelor și pășunilor, a sistemelor de drenaj și a drumurilor de pe terenurile fondului forestier;	126	10-20/6-12, 20-40 o.m.n.f.c.	100-200/60-120
13. Pășunatul ilicit al animalelor pe terenurile APL-urilor	126 ¹	6-12	/12-30
14. Cositul și pășunatul ilicit pe terenurile fondului silvic și în spațiilor verzi;	127.1	5-10/3-6, 20-40 o.m.n.f.c.	-
15. Recoltarea neautorizată a fructelor și pomușoarelor sălbatice, a nucilor, ciupercilor, a plantelor medicinale pe sectoarele unde aceasta este interzisă	127.2	5-10/3-6, 20-40 o.m.n.f.c	100-200/60-120
16. Deteriorarea intenționată a panourilor, a barierelor, a indicatoarelor de amenajament silvic, a îngrădirilor de restricție din locurile de agrement;	132	10-20/6-12, 60 o.m.n.f.c.	-
17. Circulația și parcare vehiculelor pe terenurile fondului forestier și în spațiile verzi din afara drumurilor publice și în locuri interzise;	135	5-10/3-6	-
18. Încălcarea regulilor de securitate antiincendiară în păduri, spații verzi și rezervații naturale;	137.1	10-20/6-12	-
19. Incendierea pădurilor, spațiilor verzi și a rezervațiilor;	137.2	100-200/42-120, 20-60 o.m.n.f.c.	100-200/150-240
20. Colectarea sau nimicirea plantelor și animalelor incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova și în anexele la Convenția CITES;	140.1	50-100/30-60	-
21. Încălcarea regulilor de export sau import al plantelor și animalelor incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova și în anexele la Convenția CITES;	140.2	100-150/60-90	400-500/240-300
22. Încălcarea regimului de protecție a obiectelor și complexelor din fondul ariilor naturale protejate de stat;	141.1	30-50/18-30	200-300/120-180

³⁴⁰ cifrele indicate cu italic se referă la sancțiunile aplicate persoanelor cu funcții de răspundere

23. Încălcarea regulilor de protecție și folosire a solului, zăcămintelor, resurselor acvatice, a faunei și florei din ariile naturale protejate de stat;	141.2	40-50/ 24-30	200-300/ 120-180
24. Încălcarea regulilor de interdicție a amplasării, prelucrării și deversării deșeurilor industriale și a celor menajere în obiectele și complexele din fondul ariilor naturale protejate de stat și în zonele de protecție a acestora;	141.3	40-50/ 24-30	200-300/ 120-180
24. Încălcarea modului de folosire a fondului de exploatare, de recoltare, de transportare și de export al lemnului și al produselor lemnoase	142.1	10-30/ 6-18	100-300/ 60-150
25. Circulația produselor lemnoase fără acte legale de proveniență	142.2	10-30/ 6-18	200-400/ 120-240
26. Întocmirea incorectă a materialelor primare pentru efectuarea tăierilor și recepționarea masei lemnoase	142.3	-	200-400/ 120-240
27. Aratul unor porțiuni de teren, cositul ierbii, tăierea și vătămarea plantațiilor, destelenirea sau excavarea solului în zona drumului ori în zona de protecție a acestuia	226.1	5-10/ 6-12	/30-60
Faună			
1. Încălcarea regulilor de protecție a resurselor piscicole;	114.1	10-20/ 6-12	200-300/ 120-180
2. Încălcarea regulilor de pescuit în obiectivele neafiate în gestionare privată;	114.2	5-10/ 9-12	200-300/ 200-300
3. Transportarea și comercializarea neautorizată a produselor pescuitului și altor organisme acvatice;	114.3	100-150/ 60-90, 31-1an act	400-500/ 240-300, 31-1an act
4. Acțiunile specificate la alin. (1) însoțite de pescuitul ori de distrugerea unor specii acvatice valoroase;	114.4	150/ 42-90, 31-1an act	400-500/ 400-500, 31-1an act
5. Pescuitul cu utilizarea curentului electric, a explozivilor, substanțelor otrăvitoare și narcotice;	114.5	100-150/ 60-90	400-500/ 240-300
6. Vânătoarea neautorizată și încălcarea prevederilor actelor normative privind folosirea și protecția fondului cinegetic;	128.1	20-50/ 12-30	200-400/ 120-240
7. Vânătoarea în locurile interzise și în perioadele de prohibiție;	128.2	50-100/ 30-60	200-400/ 120-240
8. Distrugerea sau deteriorarea intenționată a viziunelor, mușuroaielor de furnici, cuiburilor de păsări;	129	20-50/12-30 60 o.m.n.f.c.	-
9. Amplasarea neautorizată a stupilor și a prisăcilor pe terenurile fondului forestier sau nerespectarea prescripțiilor din biletul silvic privind amplasarea lor	130	3-5/ 3-6	50-100/ 50-100
10. Lipsa pașaportului prisăcii, amplasarea stupinei cu încălcarea legislației de mediu și sanitar-veterinare;	131.1	10-20/ 6-12	20-40/ 12-24
11. Tăinuirea cazurilor de morbiditate sau de mortalitate spontană a albinelor;	131.2	20-40/ 12-24	40-60/ 24-36
12. Comercializarea și utilizarea în tehnologia de creștere a albinelor și de tratare a maladiilor a preparatelor chimice și medicamentoase neautorizate;	131.3	30-50/ 18-30	60-100/ 36-60
13. Încălcarea modului legal de creare, completare, păstrare, folosire, evidență, comercializare, achiziție sau expediere a colecțiilor zoologice	138	20-30/ 12-18	-
14. Încălcarea modului stabilit de folosire și protecție a regnului animal în ariile naturale protejate de stat;	139	40-50/ 24-30	-
15. Cruzimea față de animale	157	5-50/ 3-72	/60-300
16. Încălcarea regulilor de întreținere a cîinilor, pisicilor și altor animale	158	5-20/3-12	20-40/12-24

Sursa: elaborat după Codul Contravențional al Republicii Moldova

Anexa 8.3 Aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației funciare

Nr.	UTA	Numărul amenzilor aplicate										Suma amenzilor aplicate, în mii lei										
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
1	Briceni	6	14	4	2	7	12	9	7	11	9	0,44	4,6	1,3	1,1	3,4	7	14,2	7,6	6,8	12,6	
2	Ocnîța	9	3	9	5	9	4	3	5	5	3	0,52	0,2	0,3	1	15	5,6	8,4	6,2	10	4,8	
3	Dondușeni	7	35	14	11	43	29	23	25	42	38	0,48	2,5	5,4	11,6	30,8	20,6	21,6	30	25,1	35,6	
4	Edineț	28	16	32	15	8	7	17	13	35	10	2,1	0,66	34	5,38	4,8	5	12,8	5,8	20,2	12,7	
5	Drochia	23	25	19	15	34	32	21	23	25	34	2,3	2	5	11,7	19,8	14,8	54,6	45	52,2	76,6	
6	Florești	23	13	7	5	17	2	8	7	20	7	1	0,9	1,6	3,6	3,1	0,3	13,6	6	16,4	10,8	
7	Soroca	30	86	36	23	68	32	9	20	32	34	3,3	4,26	7,4	8,2	19,7	9,5	7	8,6	35,2	16,8	
8	Sângerei	0	11	2	0	8	10	16	14	16	10	0	0,5	0,8	0	3,8	16,8	36,6	27,8	17,6	10,6	
9	Râșcani	6	17	10	31	38	31	24	16	25	22	5,1	7,3	9,3	9	12,8	17,8	34,4	45	21	20,8	
10	Glodeni	10	35	28	5	15	20	11	27	29	14	0,4	1,28	5,9	2,6	3,8	5,6	4,4	13,4	13,8	12,6	
11	Fălești	14	7	39	49	57	80	16	15	15	9	5,94	0,42	17	11,6	15,8	29,2	21,8	33	35,2	32,2	
12	Bălți	91	79	56	31	40	29	33	24	16	14	4,38	4,1	90	31,5	10,8	11,3	42,6	28,8	20,6	16,2	
	Regiunea Nord	247	341	256	192	344	288	190	196	271	204	26,0	28,7	178	97,28	143,6	144	272	257	274	262	
13	Șoldănești	0	109	26	8	8	4	6	1	14	12	0	4,2	3,9	4	2,2	4,3	4,8	1	22,8	21,4	
14	Rezina	31	17	24	13	30	16	13	15	23	13	0,76	0,46	0,8	6,2	11,8	5,4	10,4	14,6	12,4	10,8	
15	Telenești	4	3	2	9	22	34	25	24	23	29	0,1	1,04	0,3	3,4	9,9	18,2	9,8	13,2	21,4	43,6	
16	Orhei	3	10	8	5	26	15	36	19	19	12	0,24	1,04	0,5	1,2	23,1	19	57	27,6	16,2	18,8	
17	Criuleni	16	22	30	7	30	34	14	14	12	21	1,2	1,72	5,6	3,8	15,6	16	27,6	20,7	13,8	24,8	
18	Dubăsari	0	0	9	0	8	4	10	11	8	3	0	0	1,7	0	4	0,8	21,4	24,4	14,8	3,0	
19	Anenii Noi	6	16	7	28	20	32	38	12	20	22	0,76	1	0,3	19,4	12,8	49,2	20	20	18,1	24,6	
20	Ialoveni	5	3	0	43	84	110	58	24	37	26	0,22	0,9	0	4,3	27,5	48,8	52,8	33	21,3	45,6	
21	Strășeni	12	17	39	85	65	45	7	12	25	12	2,1	0,45	7,8	18,8	13,8	61,8	4,2	12	16,8	21,6	
22	Călărași	96	0	7	19	83	67	16	5	7	3	3	0	2	4,4	18,2	15,3	18	9,8	7,8	4,0	
23	Nisporeni	40	50	31	115	69	43	18	20	35	35	1,04	1,7	6,4	57,6	17,4	12,6	16,4	18	40,3	24,5	
24	Ungheni	1	5	9	19	40	34	11	9	11	10	0,02	0,78	2,5	6,4	15,2	14,2	13,2	17	9,2	19,4	
25	Hâncești	29	30	39	71	64	85	45	48	64	26	1,7	2,4	14	41,4	21,8	52,2	51,6	67,5	53,8	31,6	
	RD Centru	243	282	231	422	549	523	297	214	298	224	11,1	15,7	45,8	171	193	318	307	279	269	294	
26	Chișinău	67	967	23	33	49	45	26	97	68	56	17	62	24	45,8	75,4	82,5	46,8	131	134	83	
	Regiunea Centru	310	1249	254	455	598	568	323	311	366	280	28,3	77,3	69,8	217	269	400	354	410	402	377	
27	Căușeni	68	53	26	12	61	68	23	28	41	25	3,04	4,1	2,6	3,2	34,1	18,6	26,6	37	54	49,8	
28	Ștefan-Vodă	27	48	22	25	66	46	12	23	20	16	0,82	3	9,7	8,7	38	23,9	30,4	44,8	39,8	20,6	
29	Cimișlia	23	14	2	4	11	20	22	25	7	18	1,28	0,92	0,4	1,4	6,2	11	24,6	37,1	5,8	34,7	
30	Basarabeasca	7	1	3	0	6	4	14	11	4	16	0,44	0,04	1,3	0	4,8	3,2	7,6	10,6	3,2	9,6	
31	Cantemir	3	12	15	9	14	16	66	55	84	29	0,06	0,52	3,9	6,6	26,2	12,4	16,8	18,6	33,8	30,4	
32	Leova	34	38	46	36	83	87	17	45	26	23	1,47	1,46	5,4	8,7	28,8	28,2	27,6	20,8	21,6	47,8	
33	Cahul	2	8	7	4	10	11	9	40	280	90	0,96	0,56	0,3	2,9	28,8	18,2	12,1	41,9	82,3	46	
34	Taraclia	110	113	4	3	24	21	24	12	10	9	4,5	3,5	2,2	7,2	12,2	17	12,2	16,4	5,2	20,2	
35	UTA Găgăuzia	14	24	52	31	42	45	57	55	31	63	1,52	1,1	32	12,4	39,8	21,9	35,5	75,6	73,7	73,1	
	Regiunea Sud	288	311	177	124	317	318	244	294	503	289	14	16	58	51,7	218	154	193	303	319	332	
	Total RM	845	1901	687	771	1259	1174	757	801	1140	773	68	120	305	365	633	698	819	970	996	971	

Sursa: anexele 8.3-8.9 sunt elaborate de autor după datele BNS și IES

Anexa 8.4 Aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației cu privire la subsol

	UAT	Numărul amenzilor aplicate										Suma amenzilor aplicate, în mii lei										
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
1	Briceni	0	0	9	4	1	0	0	0	0	5	0	0	9	4	1	0	0	0	0	5,0	
2	Ocnîța	0	0	0	0	1	1	0	2	2	2	0	0	0	0	0,4	0,8	0	2,6	4,0	1,8	
4	Dondușeni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
3	Edineț	9	0	2	1	12	0	2	0	0	2	7,2	0	1,6	1	6	0	2	0	0	3,0	
5	Drochia	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0,2	0	1	1	0	0	0	0	
7	Florești	9	5	3	2	6	0	6	4	5	1	7,2	4	7	2	6	0	6	4	5,0	1,0	
6	Soroca	0	1	3	7	7	0	1	0	1	0	0	6	7,8	9	3,6	0	6	0	6,0	0	
12	Sângerei	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	6	0	0	0,4	0	0	0	0	0	
8	Râșcani	0	1	0	0	0	0	0	0	0	4	0	6	0	0	0	0	0	0	0	4,0	
9	Glodeni	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	6	0	0	0	2	0	0	
10	Fălești	1	105	1	1	0	0	0	0	1	0	0,08	18	0,8	1	0	0	0	0	1,0	0	
11	Bălți	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Regiunea Nord	19	113	19	16	29	2	9	7	9	14	14,5	39,9	26,4	23	18,4	1,8	14	8,6	16,0	14,8	
13	Șoldănești	1	0	3	0	0	0	0	0	0	1	0,8	3	0	0	0	0	0	0	0,0	2,0	
14	Rezina	0	1	5	0	1	0	9	6	0	1	0	0,8	4,8	0	1	0	9	6	0	1,0	
15	Telenești	0	2	2	52	1	3	0	5	2	14	0	12	1,6	21,8	1	3	0	1	3,2	14,2	
16	Orhei	18	1	1	0	0	2	1	6	2	2	20	1	1	0	0	1	2	10	4,0	2,0	
17	Criuleni	9	7	3	4	0	0	0	2	0	1	6,8	6,8	3	4	0	0	0	2	0	1,0	
18	Dubăsari	0	1	4	0	0	0	0	1	5	6	0	0,8	3,6	0	0	0	0	1	6,2	6,0	
19	Anenii Noi	14	8	0	8	12	0	0	0	0	2	11,2	12	0	10,3	7,2	0	0	0	0	2,0	
20	Ialoveni	0	0	0	0	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0	0	1,0	
21	Strășeni	5	0	4	6	2	0	0	1	0	0	4	0	3,3	10	2	0	0	1	0	0	
22	Călărași	3	4	2	7	0	1	2	0	0	2	2,4	3,2	2	7,4	0	1	2	0	0	6,2	
23	Nisporeni	2	2	20	30	11	0	0	1	0	1	1,6	4	19	26,4	8,6	0	0	1	3,0	2,0	
24	Ungheni	3	5	1	2	3	4	0	1	3	2	2,4	1,6	1	3	3	4	0	1	0	2,0	
25	Hâncești	1	2	5	9	4	2	0	3	0	1	0,8	1,6	9,3	14	4	7	0	3	0	1,0	
	RD Centru	56	33	50	118	37	12	12	26	12	34	50	46,8	48,6	97	29,8	16	13	26	16,4	40,4	
26	Chișinău	0	77	0	12	3	1	0	1	5	0	0	106	0	11,2	3	1	0	1	5,0	0	
	Regiunea Centru	56	110	50	130	40	13	12	27	17	34	50	153	48,6	108	32,8	17	13	27	21,4	40,4	
27	Căușeni	0	1	1	3	1	0	0	0	1	0	0	0,8	0,8	3	6	0	0	0	1,0	0	
28	Ștefan-Vodă	8	10	6	4	1	4	2	0	1	2	6,6	8,6	6	4	1	4	2	0	1,0	3,0	
29	Cimișlia	4	6	2	4	1	4	0	5	2	5	3,2	10,2	2	9,6	1	4	0	5	2,0	7,5	
30	Basarabeasca	1	0	0	2	0	0	0	0	1	0	0,8	0	0	2	0	0	0	0	0,8	0	
31	Leova	0	3	2	2	3	0	0	0	9	3	0	7,6	2	2	2	0	0	0	9,0	3,0	
32	Cantemir	2	8	3	3	16	7	1	10	13	5	6,8	7,4	2,8	3	16	16	10	5,1	16,0	2,5	
33	Cahul	2	6	0	3	1	1	2	5	12	5	1,6	4,8	0	3	1	1	2	10	17,6	5,0	
34	Taraclia	0	0	0	2	0	0	1	5	4	4	0	0	0	3	0	0	1	4,2	4,0	4,0	
35	UTA Găgăuzia	2	0	3	7	7	0	0	0	0	1	1,6	0	2	7,4	7	0	0	0	0	1,0	
	Regiunea Sud	19	34	17	30	30	16	6	25	43	25	21	39	16	37	34	25,0	15,0	24	42,4	26	
	Total	94	260	83	176	101	31	27	59	69	73	85	232	91	168	85,2	43,8	42	60	79,8	81,2	

Anexa 8.5 Aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației cu privire la deșeuri

	UAT	Numărul amenzilor aplicate										Suma amenzilor aplicate, în mii lei									
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	Briceni	503	236	3	1	25	34	66	147	208	112	2,45	2,58	1,6	0,6	11,2	17,4	38,6	68	85,8	45,8
2	Ocnîța	855	839	271	47	40	32	11	44	111	69	4,82	5,1	1,7	18,3	13	10	13,4	29,8	64,6	45,4
3	Dondușeni	142	2	14	10	21	102	72	149	188	186	0,2	0,02	5,4	4,8	17,2	38,6	33	64,8	91,8	122
4	Edineț	10	154	61	21	27	18	96	64	80	77	1	1,44	1,9	8,2	14,2	11,8	39,8	33,4	28,6	36,2
5	Drochia	475	52	49	33	41	47	78	120	105	167	1,34	0,26	8,3	28,7	30,2	37,4	55,7	63,6	55,7	80,1
6	Florești	2468	2014	51	14	2	16	70	87	137	52	34	40	1,7	7,6	4,4	12,4	31,4	40	57,2	29,2
7	Soroca	986	589	438	46	88	35	64	59	119	82	6,4	4,3	8,4	17,9	51,6	18,4	34,6	35,8	52,4	29,6
8	Sângerei	27	26	5	30	110	76	114	112	109	83	0,25	0,23	0,4	12,6	45,1	46,5	52,8	53,2	43,4	39,8
9	Râșcani	100	20	16	81	80	65	159	290	299	103	1,1	0,2	6,1	36,4	41,2	60,5	75,2	118	105	50,3
10	Glodeni	674	837	276	81	27	88	159	180	207	107	5,9	3,9	6,5	25,3	15,4	25,2	46,1	51,6	54,8	34,8
11	Fălești	197	176	6	19	225	309	267	134	231	80	1,5	0,91	2,2	11,4	93,4	133	119	78,8	112	39
12	Bălți	4585	3803	2933	92	135	119	189	226	334	181	40,1	21,4	61	79	70,4	75,4	92,4	116	205	126
	Regiunea Nord	11022	8748	4123	475	821	941	1345	1612	2128	1299	99,1	80,3	105	251	407	487	632	753	956	678
13	Șoldănești	33	0	16	32	20	30	77	141	156	77	0,1	0	6	12,4	9,6	12	30,4	47,2	62,4	31,2
14	Rezina	84	86	23	13	101	90	69	167	159	86	2,5	2,6	0,3	5,6	31,6	28,6	23,7	101	96,8	48,8
15	Telenești	305	182	1	34	84	155	102	143	183	95	3,33	2,2	0,2	16,8	22,9	55,5	33	40,4	69	40,8
16	Orhei	90	337	96	9	15	36	56	215	131	122	0,76	2,83	0,9	5	7	26,6	23,8	75	96	59
17	Criuleni	854	301	295	191	168	189	221	344	218	198	8,2	4,7	20	72,6	55,4	72	87	165	109	111
18	Dubăsari	0	0	14	9	53	38	90	77	36	36	0	0	4,4	3,4	10,4	7,2	34,5	34	21,8	17
19	Anenii Noi	131	69	31	23	26	43	97	144	127	100	0,84	0,69	3,4	13,4	29,4	42,2	43,8	83,2	84,8	45,8
20	Ialoveni	425	233	1	5	42	71	133	91	144	79	2,4	3	0,4	1,1	22,4	34,6	68,8	41,4	62,6	36,8
21	Strășeni	414	154	84	138	62	71	204	246	216	103	1,2	2,72	21	74,8	35,8	48,8	98,2	139	106	46,6
22	Călărași	223	200	170	14	31	56	78	138	294	64	3	5,5	1,8	11,8	18	20,7	29	49,5	106	27,6
23	Nisporeni	134	34	198	68	51	61	229	168	221	108	1,9	0,28	6	18,4	14,6	44,6	93,2	55,2	80,3	44,6
24	Ungheni	905	296	9	36	45	65	73	122	92	53	7,3	3,06	0,7	18,4	22	31,4	37,6	78,4	40,6	30,8
25	Hâncești	1397	0	476	51	69	69	124	219	222	95	2,8	0	15,2	24,2	34,2	44,6	86,8	112	120	54,1
	RD Centru	4962	1892	1398	591	747	944	1476	2074	2043	1216	34,2	27,6	74,3	265	304	457	659	973	993	563
26	Chișinău	19192	28000	4493	138	113	1789	2167	1649	2809	3271	158	280	53	80,2	153	1183	1387	963	1642	1270
	Regiunea Centru	24154	29892	5891	762	860	2733	3643	3723	4852	4487	192	308	127	346	457	1640	2046	1937	2635	1864
27	Căușeni	1342	571	206	100	72	109	215	140	147	96	5,75	12	16	37	33,6	37,8	110	78,6	64,2	39,6
28	Ștefan-Vodă	232	95	1	52	54	53	117	219	193	61	1,5	0,55	0,4	21,2	22,2	22,1	50,5	80,3	63,4	24,2
29	Cimișlia	536	196	85	14	13	55	108	123	152	61	1,36	0,79	1,2	10,6	8,8	26,6	44,2	51,4	61,4	25
30	Basarabeasca	217	80	5	0	4	5	16	36	22	9	3,33	1,14	0	0	2,8	8	21,2	20	12	4
31	Cantemir	1571	1087	242	16	55	48	48	59	99	45	16,4	11,8	4,4	6,8	12,4	18,4	18,6	31,4	43,4	22
32	Leova	745	0	9	79	84	176	149	244	230	165	3,6	0	3,6	32	38	79	58,2	88,4	127	67,2
33	Cahul	212	53	28	12	4	32	35	85	172	48	0,63	0,25	0,1	4,8	2	16	18,3	42,2	81,9	20,8
34	Taraclia	235	279	96	38	67	88	61	96	134	83	2,35	2,78	2,2	25,7	31,6	39,9	37,8	56,5	58	38,7
35	UTA Găgăuzia	314	194	243	212	145	53	167	193	263	248	2,5	1,5	11,6	107,5	46,4	22,4	31,2	60,5	222	148
	Regiunea Sud	5404	2555	915	523	498	619	916	1195	1412	816	37,4	30,8	39,5	246	198	270	390	509	733	389
	Total RM	40580	41195	10929	1760	2179	4293	5904	6530	8392	6602	329	419	272	842	1062	2397	3068	3199	4386	2931

Anexa 8.6 Aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a apelor

UAT	Numărul amenzilor aplicate										Suma amenzilor aplicate, în mii lei									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Briceni	6	3	10	12	33	8	28	30	62	36	1,4	1,2	10,2	8,5	42,8	35,2	25	42,6	65,2	79,2
Ocnîța	2	22	0	21	15	17	22	50	78	24	2	4,3	0	12	24,2	14	18	38,4	61,4	17,8
Dondușeni	0	5	16	13	31	13	12	57	57	82	0	1,3	4,9	16,2	15,3	11,4	12,2	58,8	46,9	56,7
Edineț	8	11	10	26	40	33	11	9	51	42	2,9	2,7	3,5	9,2	18,5	24,7	22	8,4	63,6	39
Drochia	19	4	18	34	13	8	8	18	13	10	6,1	2,5	7,1	34,6	14,8	24,6	17,4	33,8	16,6	9,4
Florești	20	10	8	25	25	12	45	30	55	48	6,2	2	6	39,5	17,9	4,8	47,8	16,6	36,1	18,2
Soroca	14	3	15	20	28	32	42	49	34	46	3	12,2	5	8,6	30,8	30	35	63,2	37,8	16
Sângerei	0	5	0	1	7	13	17	23	45	36	0	2,4	0	0,5	5	26,2	12	28,6	22,1	32
Râșcani	14	8	14	9	36	29	25	23	23	52	4,2	3,4	12,7	15,2	19	25,6	25,6	26	24	24,6
Glodeni	8	10	10	16	26	9	70	47	92	47	1,6	1,5	2	4,1	7,2	6,4	22,2	19	70,8	12,6
Fălești	67	33	80	120	28	26	35	116	121	47	15,6	6,6	22	64,4	19,8	23,2	34,4	107	150	48
Bălți	57	29	22	25	23	22	13	14	51	30	68	19	37	38,2	16,6	41,2	22,4	37,8	99,2	24,6
Regiunea Nord	215	143	203	322	306	222	328	466	682	500	111	58,6	110	251	238	267	295	480	693,7	378
Șoldănești	18	23	22	75	74	66	116	132	123	117	3,6	6,8	6,8	19,2	17,6	14,2	25,6	25,6	29,2	37,8
Rezina	28	13	20	12	36	33	21	24	32	17	6,1	3,4	4,3	5,4	11,4	10	6,8	60,4	47,8	14,8
Telenești	4	1	0	0	21	16	22	37	50	37	0,8	0,04	0	0	4,6	7,1	13,2	37,6	38,2	22,2
Orhei	0	0	0	10	5	11	19	54	56	47	0	0	0	16,2	3	9,8	38	95,7	95,4	66,5
Criuleni	6	15	14	13	18	14	8	36	49	79	1,2	3,2	20	13,8	25,4	13,8	10,8	32	31,6	54,6
Dubăsari	0	0	6	0	18	14	9	9	2	3	0	0	7	0	23,6	14,8	27	15	1,6	2,6
Anenii Noi	1	6	0	25	8	20	24	38	24	24	0,2	1,7	0	81,3	29,4	50,9	93	85,2	25,7	42
Ialoveni	0	1	0	8	20	21	30	30	24	27	0	0,2	0	8,7	27,3	33,9	26,5	17,2	24,8	16,8
Strășeni	13	7	75	36	29	16	69	57	57	34	4,8	1,8	42	67,6	30,8	44,2	120	71,8	90	29
Călărași	10	34	36	14	8	31	28	70	75	38	0,9	2,4	11	15,4	7,1	11,8	35,6	53,6	50,8	19,2
Nisporeni	17	11	16	10	42	9	36	52	52	20	5,4	2,2	13	7,8	18	12,8	17	36	36,5	9,2
Ungheni	16	28	13	19	36	31	21	49	42	50	4,2	6,4	3,3	12,8	27,6	30,6	62,2	69,6	73,2	65,6
Hâncești	10	0	12	42	22	50	32	67	79	35	3,8	0	10	41,4	9,2	50,1	28,8	50,8	54,2	16,8
RD Centru	123	139	214	264	337	332	435	655	665	528	31	28,1	117	290	235	304	505	651	599	397
Chișinău	347	708	87	77	122	169	447	479	485	376	69	217	102	76	112	252	622	732	851	608
Regiunea Centru	470	847	301	341	459	501	882	1134	1150	904	100	245	219	366	347	556	1126	1383	1450	1005
Căușeni	5	1	2	51	33	33	104	73	158	111	0,6	0,04	0,9	36,8	22,2	23,7	53,4	28,5	97,4	64,4
Ștefan-Vodă	30	14	22	11	11	25	29	14	41	10	7,3	2,6	17	11	4,4	24	31,5	11,8	24,4	5,2
Cimișlia	11	5	9	8	18	15	33	48	42	17	1,9	1,3	10	10,6	9,2	13,2	49,8	27,4	36,5	48,8
Basarabeasca	0	0	1	3	7	8	23	9	6	17	0	0	0,4	1	5,4	21,4	23,4	5	4,8	9,4
Cantemir	9	35	23	3	0	2	15	59	65	19	1,2	7,1	5,7	2,4	0	8,8	10,2	28,2	63	26
Leova	33	28	43	6	30	28	27	28	130	54	9,3	8,4	15	11,8	15,9	22,2	29,9	18,7	74,9	39,8
Cahul	6	2	0	1	7	10	14	17	31	19	1,4	0,4	0	0,8	6,4	6,3	30	37,6	36,2	18
Taraclia	5	24	25	44	80	76	63	81	56	67	2,6	8,9	17	43,4	40,9	34,2	56,8	121	82	57,5
UTA Găgăuzia	26	28	29	28	22	8	21	13	29	29	6,9	31	41	13	32,3	18,6	53,1	27,1	45,2	31,6
Regiunea Sud	125	137	154	155	208	205	329	342	558	343	31	60	107	131	137	172	338	305	464	301
Total	810	1127	658	818	973	928	1539	1942	2390	1747	236	363	437	747	722	996	1760	2169	2608	1684

Anexa 8.7 Aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației de protecție a aerului

	UAT	Numărul amenzilor aplicate										Suma amenzilor aplicate, în mii lei									
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	Briceni	0	0	0	0	12	7	10	5	23	6	0	0	0	0	13,8	10,6	13,2	3,6	18,6	5
2	Ocnîța	1	1	1	3	14	15	8	8	21	23	0,06	0,2	0,02	6	9,6	15,6	6,6	11,2	15,2	18
3	Dondușeni	55	22	20	11	18	18	9	15	17	18	2,2	1,22	3,4	9,4	17	11	8,8	11	12,6	9,6
4	Edineț	0	0	3	3	25	9	11	17	18	26	0	0	0,8	1,2	14,3	2,8	7,1	9,6	10,2	21,4
5	Drochia	18	16	9	2	21	43	26	15	27	32	2,3	3,5	3,3	6	9,6	21	15,6	9	27	22,5
6	Florești	7	39	13	16	18	35	30	22	17	16	0,7	2,8	5,8	15,3	16,8	34	22	17	29,8	15,6
7	Soroca	0	7	16	17	13	20	18	39	35	9	0	0,27	4,2	4	10	34	21,2	43,3	30,2	6,5
8	Râșcani	0	6	3	6	12	20	10	12	13	19	0	0,72	2,2	6,4	12,4	18,8	11,6	11,4	8,8	20,1
9	Glodeni	3	0	1	2	2	3	3	7	16	4	0,36	0	0,3	1,6	1,6	2,2	1,8	6,2	9,8	4,8
10	Fălești	19	9	3	1	2	2	11	6	16	3	2,1	0,7	4,7	2	3	2	37	23,4	28	1,8
11	Sângerei	4	0	3	0	27	39	19	20	21	15	0,1	0	0,1	0	15,6	30,6	15,8	27,4	26,2	23,8
12	Bălți	40	11	20	25	62	111	44	81	102	133	3	0,7	56	26	59,2	66,8	22,2	85,8	138	132,6
	Regiunea de Nord	147	111	92	86	226	322	199	247	326	304	10,8	10,2	80,8	77,9	183	249	183	259	354	282
13	Șoldănești	0	56	0	3	4	6	6	0	12	5	0	4,5	0	1,2	2,4	3,6	10,8	0	7,2	3,0
14	Rezina	1	3	2	2	13	8	9	20	15	2	0,02	1,1	1,4	1,8	15,8	12	13,8	26	20,8	3,0
15	Telenești	6	4	0	0	0	0	1	11	5	28	0,5	380	0	0	0	0	1	7	7,4	15,2
16	Orhei	18	23	0	1	3	8	10	2	5	4	1	2,3	0	0,8	2,8	16,8	25,8	4,8	5	3,0
17	Criuleni	18	19	6	3	6	2	5	3	21	8	3,3	1,4	7,3	3,6	13,8	4	8,4	8	27,7	11,0
18	Dubăsari	0	0	2	0	4	0	1	9	6	3	0	0	2,2	0	8	0	1,8	8,5	9,2	4,2
19	Anenii Noi	29	30	1	9	3	9	9	15	3	2	1,3	2,1	0,2	10,4	2,6	15,4	12,8	23,8	4,4	4
20	Ialoveni	0	0	0	6	18	26	29	30	32	16	0	0	0	1,3	15,8	27,8	26,4	38,6	38,6	16,7
21	Strășeni	17	9	7	10	15	9	35	20	30	23	4	1,4	8,6	18,4	22	17,8	38	26,1	26,4	24,4
22	Călărași	2	0	10	14	23	10	19	6	13	17	0,12	0	3,6	3,7	20,6	12,8	14,6	9,6	11,8	13,2
23	Nisporeni	44	8	4	17	8	11	16	16	18	5	1,2	0,24	0,7	3,4	1,6	20	9,4	5,8	13,2	1,2
24	Ungheni	21	6	2	1	3	2	1	6	11	1	2	0,57	0,5	0,4	3,2	10	0,6	12,8	6	2
25	Hâncești	6	10	8	8	6	11	16	30	6	5	0,94	2,7	3,6	8,6	5,5	19,5	43	27,6	22,4	16,2
	RD Centru	162	168	42	74	106	102	157	168	177	119	14,4	396	28,1	53,6	114	160	206	199	200	117
26	Chișinău	184	421	102	90	77	117	77	289	286	92	36	56	81	103	144	192	157	470	700	90
	Regiunea Centru	346	589	144	164	183	219	234	457	463	211	50,4	452	109	157	258	352	363	668	901	207
27	Căușeni	10	10	3	7	5	3	8	10	13	8	0,54	0,62	0,1	3,4	2,4	6	4,2	7,8	11,6	10
28	Ștefan-Vodă	8	22	3	0	7	4	5	2	12	2	0,5	1,3	7,1	0	6,4	2,6	6,8	2,2	8,2	0,4
29	Cimișlia	0	1	0	0	3	4	7	3	8	9	0	0,06	0	0	7,2	13,4	12	8,6	12	9,6
30	Basarabeasca	4	0	1	0	4	5	3	1	4	1	0,4	0	0,3	0	3,6	12,8	3	1	4	1
31	Cantemir	3	0	0	5	3	2	0	1	2	12	0,3	0	0	8,8	2,8	1,6	0	2	4	12,4
32	Leova	2	2	6	11	21	11	19	35	18	3	0,04	0,12	2,5	8,2	20,2	15,4	25,8	38,8	19,4	3,6
33	Cahul	16	4	5	0	6	11	21	44	34	6	0,84	0,4	0,4	0	3,8	6,8	13,4	59,8	39	19,4
34	Taraclia	28	5	8	7	10	10	10	11	23	12	1,6	0,14	3,6	5,8	12,2	12	9,6	18,4	25	18,8
35	UTA Găgăuzia	7	24	34	12	17	10	14	12	14	3	0,8	2,5	6,9	11,8	17,5	3,8	5,2	9,8	17,5	8
	Regiunea Sud	78	68	60	42	76	60	87	119	128	56	4,9	5,1	21	39	76,1	74,4	80	148	141	83,2
	Total RM	571	768	296	292	486	601	520	823	917	571	66,1	467	211	273	517	675	626	1076	1395	572

Anexa 8.8 Aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a florei

	UAT	Numărul amenzilor aplicate										Suma amenzilor aplicate, în mii lei										
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
1	Briceni	30	0	14	15	22	19	36	15	41	70	4,1	0	4,6	15,7	19,6	22	34,8	11,8	21,1	59,4	
2	Ocnîța	15	26	9	24	53	35	28	15	39	85	1,1	15,3	0,2	12,6	40,3	25,6	37,2	10	24,3	44,5	
3	Dondușeni	23	2	9	23	46	51	56	49	73	77	1,6	0,04	4,1	13,3	29	20,7	111	26,6	42,7	68,9	
4	Edineț	4	1	17	20	31	51	66	15	50	27	1,06	0,04	4,3	14,8	23,4	44,5	53	11,8	28,5	22,6	
5	Drochia	29	15	28	27	40	32	39	77	90	49	2,6	0,8	9,1	23,7	28,2	21,5	16	20,7	21,1	36,8	
6	Florești	10	10	12	21	12	42	41	14	32	38	0,44	0,4	11	11,8	30	31,8	35,9	7,8	22,5	27,7	
7	Soroca	53	40	102	91	88	56	59	80	122	74	32	26	50	52,7	54,1	30,4	42	47,7	40,4	29,9	
8	Sângerei	10	1	14	10	47	45	53	51	60	80	0,6	1,0	1,9	3,1	27,1	41,4	35,4	23,2	30	44,2	
9	Râșcani	9	22	7	18	31	16	59	37	84	46	0,66	1,2	3	14,2	20,7	9,2	39,1	23,5	23,3	33,9	
10	Glodeni	62	62	71	50	87	154	114	77	144	85	9,1	8,2	18	27,1	80,5	64,8	61	43,8	44,6	127	
11	Fălești	26	12	14	42	56	20	40	17	44	36	2,5	0,8	2,7	29,2	44,1	4,6	27,4	9,1	16,2	32	
12	Bălți	153	92	44	69	121	42	54	57	194	98	36	34	25	9,3	88,9	26,3	39,4	21,7	23,6	31,9	
	Regiunea Nord	424	283	341	410	634	563	645	504	973	765	92	88	134	228	486	343	532	258	338	559	
13	Șoldănești	44	39	65	57	64	40	41	84	75	74	30	28	22	31,3	25,6	14,9	35,3	16,2	22,3	27,3	
14	Rezina	23	14	11	31	29	34	50	43	85	62	2,5	3,3	8	15,5	22,8	20,3	32,4	26,3	25,4	30,4	
15	Telenești	14	7	21	16	18	18	33	16	30	47	0,5	3,2	2,7	5,5	12,3	15	19,4	10,5	12,2	33,6	
16	Orhei	59	54	15	48	109	76	39	38	61	167	9	34	13	20,6	94,5	50,1	55,6	38,2	48,6	88,0	
17	Criuleni	80	87	72	47	59	48	45	56	45	47	44	32	46	43,8	44,1	43,8	32	49,2	31,5	63,9	
18	Dubăsari	14	6	18	0	3	15	47	30	23	31	6,7	0,7	14	0	2,4	17,8	25	19,5	15,9	19,2	
19	Anenii Noi	107	76	40	39	68	92	42	30	48	29	39,1	41,9	29	15,4	30,6	57,3	28,3	24,8	18,2	18,6	
20	Ialoveni	11	16	1	51	48	46	76	44	32	74	3,0	3,8	0,2	20,6	57	26,3	286	17,3	79,9	44,3	
21	Strășeni	72	50	56	49	97	34	117	62	115	104	31	35	33	26	60	21,1	92,4	40,8	47,2	74,8	
22	Călărași	54	88	59	23	37	45	68	61	114	78	7,4	16	11	14,1	15,6	14,1	36	25,5	14,8	67,1	
23	Nisporeni	136	42	67	75	81	84	133	128	148	47	22,0	17	24	29,2	30,9	29,9	44,3	43,3	22,6	19,0	
24	Ungheni	89	65	58	116	153	107	62	92	96	130	74	30	37	61,8	104	70	37	73,8	59,8	129	
25	Hâncești	30	29	36	48	46	66	67	59	51	85	14	27	37	28,7	24,5	53,4	49	48	43,5	59,6	
	RD Centru	733	573	519	600	812	705	820	743	923	975	283	270	277	313	524	434	773	433	442	675	
26	Chișinău	254	1501	87	79	28	86	293	180	223	196	37	487	25	57	26,2	70,3	146	256	20,6	200	
	Regiunea Centru	987	2074	606	679	840	791	1113	923	1146	1171	320	757	302	370	550	504	918	689	463	875	
27	Căușeni	12	9	13	98	88	94	54	118	163	82	0,6	0,3	5,5	49,8	64,3	50,9	31	51,9	49,5	37,7	
28	Ștefan-Vodă	25	63	32	83	73	81	71	99	92	70	3,1	8,9	13,1	41	31,8	45,1	47,3	63,3	39	41,9	
29	Cimișlia	8	7	69	37	34	50	70	46	57	76	0,76	1,3	27	19,8	20,8	39,8	39,1	25,1	29,6	37,4	
30	Basarabeasca	4	6	18	32	14	22	14	12	30	16	0,32	0,44	4	6,9	10	9,3	10,4	9	7,12	11	
31	Cantemir	19	12	14	10	13	23	55	20	67	47	6,4	0,82	6	8,4	24,2	16,6	28,3	11,9	19,5	34,9	
32	Leova	105	86	8	46	26	65	20	39	82	72	46,2	50,5	4,1	32,5	26,3	47,1	12,6	24	20,6	43,8	
33	Cahul	59	19	20	28	21	38	69	59	90	101	20,6	10,3	12	25,5	12,9	13	48,4	42,2	32	41,7	
34	Taraclia	7	24	16	20	40	267	59	20	36	31	0,3	1,3	3,2	9,1	18,6	86,7	30,4	13,3	17,6	29,7	
35	UTA Găgăuzia	134	113	81	38	55	70	73	34	94	117	27	14	29	11,8	35,4	22,4	36,7	14,5	53,4	88,2	
	Regiunea Sud	373	339	271	392	364	710	485	447	711	612	105	88	104	205	244	331	284	255	268	366	
	Total	1784	2696	1218	1481	1838	2064	2243	1874	2830	2548	517	934	539	802	1281	1178	1734	1202	1069	1800	

Anexa 8.9 Aplicarea amenzilor pentru încălcarea legislației de folosință și protecție a faunei

	UAT	Numărul amenzilor aplicate										Suma amenzilor aplicate, în mii lei										
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
1	Briceni	0	4	14	25	38	93	129	120	139	112	0	0,34	2,5	4,6	9,8	17,6	30	23,9	24,8	27,7	
2	Ocnîța	4	13	9	1	16	6	7	1	3	7	0,26	1,4	1,3	0,2	1,6	4,4	4,3	0,1	3,0	1,8	
3	Dondușeni	28	40	9	7	2	4	5	1	16	15	5,26	0,8	4,8	8,1	1,6	1,9	2,8	0,4	6,2	3,0	
4	Edineț	0	0	18	52	4	2	12	31	48	16	0	0	2	16	0,5	0,5	2,3	12	19,5	3,0	
5	Drochia	0	4	8	19	8	18	1	4	46	18	0	0,36	6,4	12,4	5,6	3,8	0,1	1	5,3	1,8	
6	Florești	17	16	11	13	95	125	163	24	15	29	1,8	1,3	3,1	2,6	24,8	30,5	36,1	7,5	4,7	4,2	
7	Soroca	68	0	44	126	30	52	47	167	121	111	6,2	0	26	25,07	14,6	13,7	14,2	39,7	23,5	59,1	
8	Râșcani	7	80	46	79	125	33	181	268	119	16	2,52	16	8,5	11,8	22,9	7,8	42,1	100	25,0	5,1	
9	Sângerei	15	0	13	22	8	27	23	32	22	133	0,5	0,0	4,6	2,2	3,1	7,8	7,6	11,1	36,3	34,2	
10	Glodeni	1	0	0	2	7	5	10	12	28	21	0,1	0,0	0	0,3	2,1	2,3	3	3,6	7,6	13,1	
11	Fălești	5	5	8	7	16	7	11	13	20	92	0,7	0,5	2,5	3,6	5,1	7,2	2,1	7,9	7,6	74,7	
12	Bălți	3	4	2	43	51	4	24	5	33	29	0,2	0,3	0,5	5,1	1,6	1,5	4,2	0,5	4,6	3,3	
	Regiunea Nord	148	166	182	396	400	376	613	678	610	599	17,5	21	62,2	92	93	99	149	208	168	231	
13	Șoldănești	10	4	5	59	101	104	137	144	137	47	0,3	0,3	0,5	8,5	11,9	15	19,8	25	27,0	19,8	
14	Rezina	7	10	38	96	35	77	56	52	76	72	0,4	0,4	12	14,4	4,4	14,8	8,1	11,1	13,4	11,0	
15	Telenești	0	12	0	2	35	10	26	14	29	32	0	1,1	0	1,4	6,8	4,2	7,3	4,2	9,0	7,0	
16	Orhei	8	20	54	123	158	156	159	191	176	211	0,6	1,6	13	30,8	53,4	43,8	58,3	70,4	76,2	88,2	
17	Criuleni	11	18	90	20	36	19	38	34	63	73	1,1	1,8	23	6,7	11,3	11,3	19,6	10,9	17,3	17,4	
18	Dubăsari	0	0	117	0	6	12	14	32	24	26	0	0	30	0	0,8	1,8	4,4	18,2	9,0	6,4	
19	Anenii Noi	30	27	93	12	46	29	48	30	49	16	2,8	3,3	9,3	4,82	19,5	12,3	13,5	27,1	15,9	5,9	
20	Ialoveni	20	35	1	31	19	20	7	9	19	7	2,3	3,5	0,5	6	14,7	14,4	3,9	3,1	4,7	3,5	
21	Strășeni	6	7	6	4	2	11	11	62	37	16	0,4	1,8	5,8	3,9	4	11,2	7,6	36,1	42,3	16,6	
22	Călărași	0	0	1	2	0	6	6	43	6	13	0	0	1	0,2	0	1,6	4	32,8	5,0	11,4	
23	Nisporeni	0	18	0	24	102	118	129	103	104	58	0,1	0,1	0	3,3	51,4	43,1	82,6	92,6	72,6	37,4	
24	Ungheni	1	2	50	69	72	66	60	61	68	48	0,0	2,4	23	13,8	51,5	42	47,1	35,4	38,1	17,5	
25	Hâncești	23	14	4	47	13	12	18	19	18	19	5,2	1,4	1,1	11,7	6,3	5	16,7	8,3	8,8	9,6	
	RD Centru	116	167	459	489	625	640	709	794	806	591	13,3	17,8	119	106	236	221	293	375	339	252	
26	Chișinău	3	435	53	236	151	181	160	333	325	461	0,4	47	40	197	63,5	43,4	83,6	280	257	373	
	Regiunea Centru	119	602	512	725	776	821	869	1127	1131	1099	13,7	65,1	159	303	300	264	377	655	596	625	
27	Căușeni	4	16	0	143	118	196	160	171	162	174	0,2	1,5	0	35	34,6	37,5	41,3	45,6	50,5	43,5	
28	Ștefan-Vodă	25	33	94	90	105	121	126	85	152	118	3,7	0,8	18	12,5	22	32	21,2	26,3	34,9	17,4	
29	Cimișlia	3	2	13	0	7	15	15	12	17	17	0,3	0,2	3,1	0	7,8	10,2	11,5	2,8	9,0	8,4	
30	Basarabeasca	5	0	0	1	0	3	5	3	6	4	0,4	0	0	1	0	0,8	3,8	1,8	1,7	2,5	
31	Cantemir	11	8	10	5	25	19	62	82	48	29	1,4	0,7	3,8	1	7,3	4,6	12,2	10,2	18,1	6,5	
32	Leova	9	1	16	56	84	75	45	89	85	145	0,5	0,2	2,8	18,7	20,1	21,9	20,5	35,4	33,8	77,6	
33	Cahul	31	28	119	105	129	147	175	166	174	127	4,1	2,6	17	17,5	50,1	27	70,1	101	89,8	86,5	
34	Taraclia	10	2	3	4	5	5	13	14	15	35	1	0,2	0,3	0,4	3,2	3,5	5,5	12,1	4,5	12,3	
35	UTA Găgăuzia	2	6	8	1	7	7	12	9	32	10	0,2	1,0	4,1	0,2	1,4	4,5	2,9	10,5	31,7	4,5	
	Regiunea Sud	100	96	263	405	480	588	613	631	691	659	11,9	7,2	49,1	86,3	147	142	189	245	274	259	
	Total RM	367	864	957	1526	1656	1785	2095	2436	2432	2357	43,1	93,3	271	481	539	505	714	1108	1039	1115	

Anexa 9. Aplicarea acțiunilor de compensare a prejudiciului cauzat mediului

Anexa 9.1 Aplicarea acțiunilor de compensare a prejudiciilor cauzate solului

Nr.	UAT	Prejudicii calculate, în mii lei										media	Prejudicii achitate, în mii lei										media
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
1	Briceni	0,8	0	6,3	1,3	0,8	0	0,5	1,9	0,5	0,12	1,2	0,75	0	3,1	1,3	0,8	0	0,5	1,9	0,25	0,12	0,9
2	Ocnîța	0,5	0	0,4	0,6	1,8	0,15	4,3	6,6	0	4,9	1,9	0,5	0	0,4	0,5	1,8	0,15	4,3	6,6	39,2	4,9	6,4
3	Dondușeni	1,3	3,2	7,5	12,1	11,0	24,1	5,1	5,1	21,0	26,5	11,7	0,55	2	7,7	11,4	11,0	18,26	5,1	4,5	21	12,0	10,3
4	Edineț	0	1,1	3,6	4,1	0,6	0,4		0,1	1,1	1,0	1,3	0	0,8	0,73	4,1	0,6	0,384		0,1	1,1	1,0	1,1
5	Drochia	6,8	26,4	7,3	6,9	0	0,9	1,0	0	0,1	2,5	5,2	5,3	23,9	5,8	0	0	0,9	1,0	0	0,1	2,5	3,8
6	Florești	0	7	4,6	0,4	0,6	0,3	13,6	0,1	8,2	10,0	4,5	0	6	0,38	0	0,6	0,3	1,6	0,1	8,2	0	1,9
7	Soroca	4,4	8,2	8,5	1,8	1,4	0,7	0,3	0,5	2,5	1,0	2,9	2,3	11,0	5,8	1,3	0,5	0,5	0,5	0,5	2,5	1,0	2,6
8	Sângerei	0	12,0	0,2	0	0	802	3,0	0	0	0,86	81,8	0	1,4	0,4	0	0	0	3,0	0	0	0,86	0,6
9	Râșcani	8,8	26,8	9,8	1,3	0	1,4	4,0	48,3	3,5	0,1	10,4	2,5	1	1,8	1,3	0	1,8	4,0	48,3	3,5	0,05	6,8
10	Glodeni	1,7	7,2	8,4	1,2	0	0	0	3,3	13,4	0,3	3,5	0,43	5,9	4,2	0	0	0	0	3,3	13,4	0,3	3,0
11	Fălești	0	0,9	0	0	0	0	0	3,1	5,3	11,8	2,1	0	0,9	0	0	0	0	0	3,1	4,1	10,7	2,1
12	Bălți	188	0	0	0	0	0	0	0	20,9	0	20,8	94	0	0	0	0	0	0	0	20,9	0	2,3
	Regiunea Nord	212	92,7	56,4	29,6	16,2	830	31,8	68,9	76,4	59,0	147	106	52,8	30,2	19,8	15,3	22,2	20,0	68,3	114	33,3	42
13	Șoldănești	0	0	0	2,3	0,54	0	0	7,6	6,6	9,5	2,7	0	0	0	2,3	0,54	0	0	6,5	6,6	9,5	2,8
14	Rezina	0	0	0	0	1,8	0	0	8,4	0	0	1,0	0	0	0	0	0,25	0	0	8,4	0	0	1,0
15	Telenești	0	1,2		0,5	1,0	0	2,2	3,5	28,3	6,8	4,9	0	0	0	0,5	1,00	0	2,22	3,5	28,3	6,8	4,7
16	Orhei	0	43,4	54,3	6,5		0	0	19	10,3	14	16,4	0	3,2	3,9	0	0	0	0	19,4	10,3	14	5,6
17	Criuleni	14,5	4,7	0,6		0,13	0	0	46,2	6,0	9,8	9,1	2,3	3,0	0,63	0	0,13	0	0	2,5	3,0	10,5	2,2
18	Dubăsari	0	0	1,3	0	4	0,5	6,7	12,6	30,8	2,7	5,9	0		1,3	0	3	0,5	4,3	3,9	9,9	1,6	3,1
19	Anenii Noi	0	1,7	0	4,8	0	9		0,8	0,2	2,5	2,1	0	1,7	0	4,6	0	9	0	0,75	0,2	2,52	2,1
20	Ialoveni	0	0	0	14,3	0	2,8	5,4	1,5	18,4	0,12	4,2	0	0	0	14,3	0	1,74	5,4	1,5	18,4	0,12	4,6
21	Strășeni	0	0	0	0	0	0,0	0,4	27,9	15,7	3,6	29,9	0	0	0	0	0	0,36	131	15,7	3,6	16,7	
23	Călărași	0	0	0	0	0	0,0	9,8	4,1	0,03	0	1,4	0	0	0	0	0,0	0	9,8	4,1	0,03		1,7
24	Nisporeni	0	2,3	0	0	0	0,8			39,2	35	9,7	0	2,3	0	0	0	0,582	0	0	39,2	35	8,6
25	Ungheni	0	7,3	0	0	2,3	0,0	0,3	2,8	1,0	2,5	1,6	0	7	0	0	2,25	0	0,3	2,8	1,0	2,5	1,8
26	Hâncești	90,3	0	0,25	4,8		0,0	7,6	2,2	0	0	11,7	4,1	0	0,3	4,8	0	0	0,12	2,1	0	0	0,8
	RD Centru	105	60,7	56,5	33,3	9,7	13,1	32,2	388	156	86,6	94	6	17	6	27	7	12	22	186	133	86,2	55,1
22	Chișinău	3,2	0	0	22,4	280	0	493	1210	1962	128	410	3,2	0	0	13,9	0	0	3,9	47,2	52,8	15,3	14,8
	Regiunea Centru	108	60,7	56,5	55,6	290	13,1	525	1598	2118	214	504	9,6	17,3	6,1	40,5	7,2	11,8	26,3	233	185	101,4	70
29	Căușeni	33,7	28,1	6,5	0,8	5,2	0,6	4,3	11,73	5,6	9,3	10,57	6,6	8,7	4,8	0,75	4,6	0,3	4,3	11,1	5,4	9,3	5,5
28	Ștefan-Vodă	0	8,1	0,1	0	14,0	0,0	5,3	2,7	1,4	3,2	3,48	0		0,1	0	14,0	0	5,3	2,7	1,0	0,69	3,0
27	Cimișlia	34,5	21,2	0	0	1,25	0,9	2,5	1,6	0	16,6	7,86	3,5	27,4	0	0	1,25	0,845	2,5	0	0	16,6	5,4
30	Basarabeasca	0	10,5	0	0	1,6	0,9	0	2,5	0		1,72	0	4,7	0	0	1,6	0,9	0	1,6	0	0	1,0
31	Canemir	0	15,3	4,1	0,5	0,9	35,9	0	0,8	0,6	1,5	5,94	0	2,2	2,0	0,45	0,9	35,86	0	0,8	0	1,5	4,9
32	Leova	19	3,2	0,64	1,15	0,25	620	0	0,3	0	2,8	64,69	0	3,2	0,64	1,2	0,25	0	1,3	0,3	0	1,5	0,9
33	Cahul	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0	0	0	0	0	0,046	0	0	0	0,62	0,1
34	Taraclia	0	0	0	0	0	0	0	0,38	0	1,8	0,21	0	0	0	0	0	0	0,38	0	1,8	0,2	
35	UTA Găgăuzia	102,5	407	20	0,2	2,0	0	0	2,6	2,9	0	53,64	36	2,33	0	0,189	2,0	0	0	2,6	2,9	0	1,1
	Regiunea Sud	190	493	30,8	2,5	25,2	658	12,1	22,6	10,5	35,1	148	46,1	48,5	7,6	2,5	24,6	37,9	13,4	19,4	9,4	32,0	21,7
	Total	509	646	144	88	331	1501	569	1689	2205	308	799	162	119	44	63	47	72	60	321	309	167	133

Sursa: datele din anexele 9.1-9.4 sunt preluate din Anuarele IES "Protecția Mediului"; Edițiile 2007-2016.

Anexa 9.2 Aplicarea acțiunilor de compensare a prejudiciului cauzat resurselor de apă

	UAT	Prejudicii calculate, în mii lei										media	Prejudicii achitate, în mii lei										media
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
1	Briceni	0	0	0	0	4,6	2,0	0,7	0,1	0	0,12	0,7	0	0	0	0	4,6	2,0	0,695	0,1	0	0,12	0,8
2	Ocnîța	0	1,8	0	0	0	0	3,1	0	0	0,16	0,5	0	1,845	0	0	0	0	3,1	0	0	0,16	0,6
3	Dondușeni	0	0	0	27,7	26,1	0	0	0	1,4	0	5,5	0	0	0	27,678	26,1	0	0	0	1,4	0	6,1
4	Edineț	576,3	0	0	0	0,8	2,3	0,8	0,8	0	0	58,1	0	0	0	0	0,8	2,3	0	0	0	0	0,3
5	Drochia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6	Florești	0	0	0	0	2,3	0	0	0,98	0	0	0,3	0	0	0	0	2,268	0	0	0	0	0	0,3
7	Soroca	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8	Sângerei	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9	Râșcani	0	0	0	0	0	0	0	4,7	0	0	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
10	Glodeni	0	0	0	0	0	0	0	0	2,5	0	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	2,5	0	0,3
11	Fălești	0	0	0	0	0	0	0	3,7	44,3	0	4,8	0	0	0	0	0	0	0	2,2	45,4	0	5,3
12	Bălți	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
	Regiunea Nord	576,3	1,8	0,0	27,7	33,7	4,3	4,5	10,2	48,2	0,3	70,7	0,0	1,8	0,0	27,7	33,7	4,3	3,8	2,3	49,3	0,3	13,7
13	Soldănești	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,17	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,17	0,0
14	Rezina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
15	Telenești	0	0	0	0	0	0	0	6,1	3,9	0	1,0	0	0	0	0	0	0	0	6,1	3,9	0	1,1
16	Orhei	0	0	286,1	0	0	0	3,1	0	0	0	28,9	0	0	0	0	0	0	3,1	0	0	0	0,3
17	Criuleni	0	0	0	0	0	0	0	0	23,4	0	2,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
18	Dubăsari	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
19	Anenii Noi	8,9	0	0	0	0	319	0	42,1	0	0	37,0	8,9	0	0	0	0	22	0	0,86	0	0	2,5
20	Ialoveni	0	0,14	0	4,3	0	0	0	0	4,5	0	0,9	0	0,14	0	4,3	0	0	0	0	0,3	0	0,5
21	Strășeni	0	0	0,084	0	0	0	71,0	0	0	0	7,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
23	Călărași	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
24	Nisporeni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
25	Ungheni	0	0	0	0	0	0	246	3,2	6,3	0	25,5	0	0	0	0	0	0	17,3	1,8	7,7	0	3,0
26	Hâncești	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0,0
	RD Centru	8,9	0,1	286	4,3	0	319	320	51,4	38,1	0,2	103	8,9	0,1	0	4,3	0	22,0	20,4	8,8	12,2	0,2	7,5
22	Chișinău	140	133	0	0	0	3,0	4,2	1130	6,4	161	158	5,4	133	0	132	0	3,0	4,23	0,95	6,4	0	31,0
	Regiunea Centru	149	133	286	4	0	322	324	1181	45	161	261	14	133	0	136	0	25	25	10	19	0	38,6
29	Căușeni	0	1,432		10,0	2,2	0	0	0,17	0	0	1,5	0	0	0	0	0	2,2	0	0,17	0	0	0,3
28	Ștefan Vodă	64,59	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
27	Cimișlia	0	6,314	0	0	0	0	0	0	2,5	0	0,9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2,5	0,3
30	Basarabeasca	0	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
31	Cantemir	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
32	Leova	1,03	1,03	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	1,03	1,03	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1
33	Taraclia	55,1	0	0	0	0	18,6	0	62,4	3,2	0	13,9	12,04	0	0	0	0	0,124	0	17,4	11,9	5,3	3,9
34	Cahul	0	0	0	3,394	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	1,697	0	0	0	0	0	0	0,2
35	UTA Găgăuzia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
	Regiunea Sud	121	8,9	0,0	13,4	2,2	18,6	0,0	62,6	5,7	0	23	13,1	1,0	0,0	1,7	0,0	2,3	0,0	17,6	11,9	7,8	4,7
	Total	846	144	286	45	35,9	344	329	1254	98,3	162	354	27	136	0	166	33,7	31,6	28,4	29,6	79,7	8,3	56,9

Anexa 9.3 Aplicarea acțiunilor de compensare a prejudiciului cauzat regnului vegetal

Nr.	UAT	Prejudicii calculate, în mii lei										Prejudicii achitate, în mii lei												media
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	media	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	media	
1	Briceni	3,4	3,6	14,0	36	16,14	7,5	8,9	20,2	38,4	20,2	16,8	3,36	3,6	9,1	19,9	16,1	7,4	9,0	17,5	9,0	18,9	12,3	
2	Ocnita	0,41	0,93	5,3	4,1	10,03	7,4	5,9	2,1	6,5	5,8	4,8	0,41	0,93	2,5	4,1	4,1	2,6	5,9	2,1	6,5	5,8	3,8	
3	Donduseni	13,1	13,3	10,6	10	31,78	7,2	31,9	5,2	29,8	27,6	18,0	9,2	11,3	5,5	12,1	29,0	9,9	20,1	8,7	28,1	21,9	16,3	
4	Edinet	12	2,7	5,1	1,4	9,6	7,3	17,4	10,3	13,9	13,5	9,3	0	1,9	2,3	1,4	1,1	6,9	17,4	7,1	4,9	7,2	5,6	
5	Drochia	6,1	137	37,9	10	31,68	4,7	4,6	8,1	68,4	19,4	32,8	4,8	8,0	11,7	0	0	4,5	4,6	4,5	0,6	15,9	5,5	
6	Florești	2,8	0,24	37,1	0,4	9,5	4,8	7,1	11,3	2,6	1,5	7,7	0,39	0,24	36,1	0,4	9,0	2,1	4,1	6,3	2,2	1,5	6,9	
7	Soroca	10,5	30,0	21,7	10	3,6	4,5	5,6	10	5,3	5,1	10,6	6,2	11,8	6,1	8,9	3,6	7,2	5,0	10	5,3	5,1	7,0	
8	Sângerei	13,9	7,7	0,0	4,8	0	0	15,7	14,4	28,7	9,2	9,4	0	0	0	4,8	0	0	13,4	6,1	52,2	9,2	9,5	
9	Râșcani	2,3	4,4	0,7	1,2	6,3	2,7	15,3	8,9	12,4	8,9	6,3	0	1,4	1,8	2	4,7	2,7	15,3	8,9	12,4	8,9	6,5	
10	Glodeni	3,3	8,5	2,3	4,6	2,8	5,7	6,3	6,3	13,7	20,5	7,4	1,8	7,1	2,1	4,6	1,7	5,7	6,3	6,3	13,7	20,5	7,6	
11	Fălești	14,6	3,6	1,3	0	5,4	2,4		2,6	8,7	6,2	5,0	6,4	2,7	1,3	0	5,4	2,1		2,1	7,0	6,2	3,4	
12	Bălți	3,1	11,4		25,1	7,4	15,2	15,6	0	10,1	16,2	36,8	3,2	10,5	0,9	0,7	4,4	13,8	8,8	9,7	54,1	4,6	11,9	
Regiunea de Nord		86	223	136	108	134	206	134	99,4	329	154	161	35,8	59,3	79,4	58,9	79,1	64,9	110	89,3	196	126	96	
13	Șoldănești	1,5	5,8	4,8	4,6	2,6	4,1	3,5	3,3	5,3	5,2	4,1	0	2,7	4,8	4,4	2,6	4,1	3,5	3,3	5,3	5,2	4,0	
14	Rezina	37,7	49,4	16,2	3	3,5	1,8	3,1	3,8	15,2	10,0	14,4	0,9	3,3	6,0	0	0,4	1,8	1,9	3,8	12,1	9,7	4,3	
15	Telenești	5,2	6,0	1,5	4,2	2,6	2,2	1,8	6,2	10,0	8,1	4,8	0,5	2,5	0,4	4,2	2,6	2,2	2,8	6,2	10,0	8,1	4,3	
16	Orhei	10,5	15,8	21,3	12,3	17,22	17	5,9	44,1	21,8	25,1	19,1	4,6	1,7	6,6	6,7	16,6	16	1,2	36,7	17,8	26,1	14,4	
17	Criuleni	10,6	2,1	12,1	3,2	7,7	24,8	4,1	11,8	15,0	20,0	11,1	4,3	0,33	9,9	1,1	7,7	24,8	4,1	7,1	13,2	20,5	9,9	
18	Dubăsari	0	1,7	1,8	2,5	7,6	2,1	9,1	10,3	0,74	8,3	4,4	0	0,37	1,7	2,5	1,2	2	8,0	4,8	0,74	7,6	3,2	
19	Anenii Noi	11	5,7	13,4	2,4	10,0	19	3,4	4,7	1,4	50,4	12,1	7,9	1,6	8,6	2,4	8,7	10,1	7,3	8,6	1,4	3,4	5,8	
20	Ialoveni	2,5	12,9	22,1	17,9	2,2	12	9,7	8,3	11,3	12,8	11,2	2,5	0	0,2	17,6	2,2	11	7,6	8,3	11,3	12,8	7,9	
21	Strășeni	56,2	29,6	16,2	54,9	8,8	11,3	6,7	11,6	6,7	12,6	21,5	2,4	3,2	9,4	4,2	5,8	4,7	4,8	13,9	6,6	12,6	7,2	
22	Călărași	0,95	19,3	7,7	7,8	7,3	9	4,9	4,9	12,5	6,3	8,1	0,7	4,5	3,6	7,6	7,3	4,9	3,6	4,9	12,5	6,3	6,1	
23	Nisporeni	0	4,1		3,3	4,0	4,3	10,2	13,3	6,4	12,4	6,5	0	4,0	0	3,3	2,8	3,8	10,2	2,5	6,0	3,8	4,0	
24	Ungheni	28,7	12,5	3,3	10,2	9,4	8,5	2,4	31,3	22,3	49,5	17,8	27,4	11,9	3,2	9,7	7,3	8,5	2,4	36,1	17,8	49,5	16,3	
25	Hâncești	30	6,8	43,3	41,9	7,2	47,4	11,2	7,6	0,55	32,8	22,9	4	1,9	31,2	31,2	2,0	2,6	11,0	5,6	0,55	20,7	11,9	
RD Centru		195	172	164	168,2	90	163,5	76,0	161	129	254	157	55,2	38,1	85,8	94,9	67,2	96,5	68,5	142	115	186	99	
26	Chișinău	177	13,2	16,8	278	858	468	306	891	403	356	377	89,2	5,1	8,8	56,1	21,5	351	264	236	363	321	181	
Regiunea Centru		372	185	181	446	949	632	381	1052	532	610	534	144	43	95	151	89	448	332	378	479	508	280	
27	Căușeni	10,8	24,2	35,0	10,5	16,28	2,9	6,2	23,5	9,0	18,6	16	5,5	4,7	7,4	10,9	6,5	2,6	4,1	9,3	9,6	8,0	7,0	
28	Ștefan-Vodă	23,8	118	16	20,7	29,84	24,1	12,9	27,7	20,3	12,5	30,6	4,6	15,6	6,0	15,1	25,6	21,6	11,6	18,6	11,2	9,7	15,0	
29	Cimișlia	13,3	5,7	7,1	2,1	6,6	30,2	5,3	90,3	22	79,1	26,2	2,3	8,6	7,2	2,1	2,3	5,3	12,5	89,1	3,7	8,5	15,5	
30	Basarabasca	12	7,5	4,9	3,6	4,5	19,5	14,2	9,8	3,4	10,3	9,0	0	7,5	3,1	3,6	4,5	1,2	4,1	7,2	3,4	10,3	5,0	
31	Cantemir	13,6	0	9,1	5,1	8,7	5,2	8,7	6,9	18,0	5,3	8,1	5	0	4,9	3,3	2,3	4,1	6,1	6,8	12,2	5,1	5,0	
32	Leova	56,5	2,3	27,6	0,9	12,8	5	1,3	11,6	18,2	19,7	15,6	2	0	0,4	0,9	5,7	1,9	1,1	11,1	7,3	12,2	4,5	
33	Cahul	0,6	5,2	6,5	31,2	3,0	10,5	39,5	11,4	37,6	12,4	15,8	0,6	0,42	3,6	12,2	1,5	5,4	4,0	15,3	17,7	4,3	7,2	
34	Taraclia	4,2	1,3	21,9	0	0,903	15	11,3	3,4	6,3	15,8	8,0	0	1,1	1,3	0	0,4	22,4	7,0	2,9	6,8	15,5	6,4	
35	UTA Găgăuzia	1,1	43	68	78,1	20,45	10,2	72,1	15,3	50,1	32,3	39	0,54	8,8	3,3	52,9	18,5	4,2	13,2	14,7	19,8	31,2	18,5	
Regiunea Sud		136	207	197	152	103	123	172	200	185	206	168	21	47	37	101	67	69	63,7	175	92	105	84	
Total		593	615	513	706	1186	960	687	1352	1046	970	863	201	149	211	311	235	581	506	642	767	738	460	

Anexa 9.4 Aplicarea acțiunilor de compensare a prejudiciului cauzat regnului animal

Nr.	UAT	Prejudicii calculate, în mii lei										media	2007	Prejudicii achitate, în mii lei										media
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016			2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
1	Briceni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0		
2	Ocnîța	0	0	0,3	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0		
3	Dondușeni	8,4	4	0	0	0	0	0	0	0	1,2	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0,4		
4	Edineț	0	12,9	1,9	0	0	0	0	0	1,1	1,8	0	3,5	5,2	0	0	0	0	0	1,1	0	1,1		
5	Drochia	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2		
6	Florești	0,94	4,4	0,7	0,1	0,05	4	0	0	2,0	0,18	1,2	0	0	0,7	0,1	0,05	4	0	0	2,4	0,18	0,8	
7	Soroca	0	35,5	76	0	0	0	0	0	0	1,2	11,3	0	0,1	0,8	0	0	0	0	0	0	1,2	0,2	
8	Sângerei	0	0	0	0	0	11,8	0	0	10	0,4	2,2	0	0	0	0	0	2,6	0	0	10	0,4	1,4	
9	Râșcani	14,3	29,9	17,7	0	0,07	0,1	6,9	0,1	0,3	0,12	6,9	0	14,3	10,7	0	0,07	0,14	6,9	0,1	0,3	0,12	3,6	
10	Glodeni	1	0	0	0	0	0	0	0		0,34	0,1	0	0	0	0	0	0	0		0,34	0,0		
11	Fălești	2	10	0	0	0	0	0	5,6	0,92	0,83	1,9	2	0	0	0	0	0	0	3	0,74	0,83	0,5	
12	Bălți	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0		
	Regiunea Nord	26,6	98,7	96,6	0,1	0,12	15,9	6,9	5,7	14,2	3,1	26,8	2,0	23,9	17,4	0,1	0,1	6,7	6,9	3,1	14,5	3,1	8,4	
13	Șoldănești	0,2	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0	0,0		
14	Rezina	1,7	0,54	3,8	0	0,8	0,8	0	0	0	0	0,8	0,32	0,4	3,1	0	0	0,8	0	0	0	0	0,5	
15	Telenești	0	0	1	4	0	0	5	0	1	0	1,1	0	0	1	4	0	0	2	0	1	0	0,9	
16	Orhei	5,1	7,3	4,4	0	0,02	10	2	0,1	1	0	3,0	2,8	3,2	4,6	0	0,02	10	2	0,1	1	0	2,3	
17	Criuleni	28	13,4	10	5,1	0,44	0	0	0,2	1,8	0,67	6,0	10,3	12,8	3,9	5,1	0,44	0	0	0,2	1,8	0,67	2,8	
18	Dubăsari	19,9	22,1	70	0,14	0,2	0,5	1	0	0,83	0,1	11,5	3,9	19,9	53	0,14	0,1	0,12	1	0	0,83	0,1	8,4	
19	Anenii Noi	43	1,6	2,4	0	1,9	2,3	0,4	3	1,9	0	5,6	22,8	1,6	2,4	0	1,92	2,3	0,4	3	1,9	0	1,5	
20	Ialoveni	11,4	0,3		0	1	2	0	0	0	5,4	2,2	11,4	0,3	0	0	1	2	0	0	0	5,2	0,9	
21	Strășeni	0,06	5,2	1,3	0	0	0	0	1	0	0	0,8	0	4	1,3	0	0	0	0	1	0	0	0,7	
22	Călărași	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0,1	
23	Nisporeni	0	0	0	0	0	0	4	0	0,6	0	0,5	0	0	0	0	0	0	4	0	0,6	0	0,5	
24	Ungheni	14,8	9	10,5	8,3	0,4	0	6,5	4,4	3,3	0,76	5,8	9,8	7	12,4	8,3	0,4	0	6,8	10,4		0,76	5,8	
25	Hâncești	0,5	8,5	0,2	0,12	0	0	0	0	0	3	1,2		1,8	0,1	0	0	0	0	0	1,3	3	0,7	
	RD Centru	124	69,9	104	18,8	4,78	15,6	18,9	8,7	10,5	9,9	38,5	61,3	51,0	81,8	18,6	3,9	15,2	16,2	14,7	8,4	9,7	24,4	
26	Chișinău	33,7	54	21	0	0	0	0	0	0,25	1,2	11,0	30	52,3	20,4	0	0	0	0	0	0,25	1,2	8,2	
	Regiunea Centru	158	124	125	18,76	4,78	15,6	18,9	8,7	10,7	11,1	49,5	91,3	103	102	18,6	3,9	15,2	16,2	14,7	8,7	10,9	32,6	
27	Căușeni	0,61	1,8	4,3	0,3	3	5,4	1,2	1,1	0,56	0,82	1,9	0,05	0,6	0	0,3	3	1,4	1,2	1,1	0,56	0,82	1,0	
28	Ștefan-Vodă	124	42	26	5,9	1,5	10,3	10,2	4,9	6,5	0,94	23,2	24,3	26	20,7	2,7	1,3	9	10,2	4,8	3,9	1,0	8,8	
29	Cimișlia	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0,2	
30	Basarabasca	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	
31	Cantemir	1	4	5,6	0	0	0	2	0	0,8	0,36	1,4	0	4	1,9	0	0	0	2	0	0,8	0,36	1,0	
32	Leova	1	2,5	0	3	0,2	2	0,2	13,4	0,84	2,8	2,6	0,9	0	0	1,5	0,2	2	0,2	1,7	0,84	2,8	1,0	
33	Cahul	0	101	99	22,5	12,8	6,4	3,2	1,9	0	0,3	24,7	0	11,9	43,1	0	12,6	6,1	2	1,9		0,3	9,7	
34	Taraclia	1,3	0	0	2,08	4	3	0	5,5	0	0	1,6	0	0	0	1,7	4	3	0	1			1,4	
35	UTA Găgăuzia	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1,2	0,3	0	0	0	0	0	2	0	0		1,2	0,4	
	Regiunea Sud	128	151	137	33,8	21,5	29,1	16,8	26,8	8,7	6,4	56	25,3	42,5	67,7	6,2	21,1	23,5	15,6	10,5	6,1	6,4	22,2	
	Total	312	374	358	52,6	26,4	60,6	42,6	41,2	33,6	20,6	132	119	170	187	24,9	25,1	45,5	38,7	28,3	29,2	20,4	63,2	

Design Copertă:

Biotehdesign

Layout:

Biotehdesign

Filiala nr.1

str. Bănulescu Bodoni 59/1, Chisinau MD-2005

tel: 22 11 90

[www. copycenter.md](http://www.copycenter.md)

Filiala nr.2

str. Puskin 8, Chisinau MD-2009

tel: 92 88 45

www.copycenter.md